Eduard Bass

CIRKUS HUMBERTO

Elektronické vydání připravily virtuální knihovny

ATHENEUM

a

RoboV knihy

Část první

I

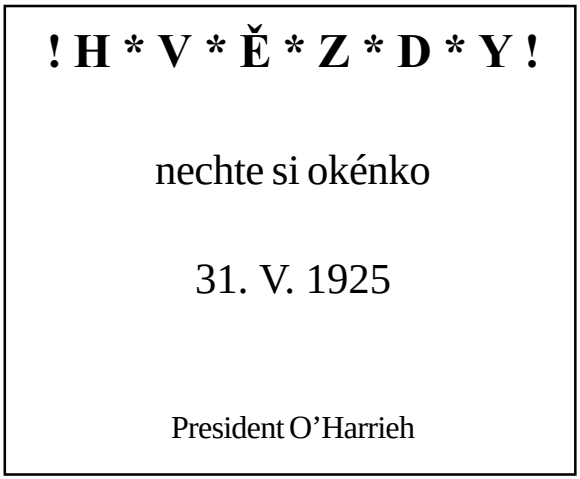

Tento inserát se objevil v listopadu 1924 na celé stránce časopisu PROGRAM, odborného týdeníku Mezinárodní federace varietních a cirkusových umělců. Vzbudil nesmírnou pozornost tajemným obsahem i neobvyklou formou. Kterýpak artista se nepovažuje za hvězdu? A jaký závažný důvod mohl přiměti ctihodného presidenta, aby doporučil členstvu vynechat představení, tedy věc, které se jevištní nebo manéžový umělec dopustí jen tehdy, když ho nemoc či neštěstí tiskne na obě lopatky? A věc, která znamená ztrátu toho nejnedotknutelnějšího, co artista zná, zač se bije a proč nasazuje život, - ztrátu gáže?

Není tedy divu, že celé *Mefevacium* (Mezinárodní federace varietních a cirkusových umělců) upadlo v rozčilení a že se generální

tajemník organisace, pan Lubitschke-Sailoni, div nezadusil v lavině dotazů. Psali mu artisté všeho druhu, umělci na hrazdě i na bradlech, přízemní akrobaté, krasojezdkyně, clownové, krotitelé, imitátoři, kouzelníci, hadí mužové, skokani, tanečnice španělské, břišní, javajské, závojové, psali žongléři, siláci, trhači řetězů, polykači mečů, cvičitelé opic a majitelé učených psů, psali excentrikové, stepaři, létající mužové a padající mužové, psali trpaslíci, vousaté dámy, umělci v přeměnách, fakiři a otcové kejklířských rodin japonských i čínských, psali provazolezci, králové střelby, umělkyně v potápění a virtuosové na xylofon, psali hypnotiséři, a co to má k čertu znamenat, se psali i četní jasnovidci. Ale přišel i velmi vážný, tak říkajíc obrněný dopis od *Mezorvacipod* (Mezinárodní organisace varietních a cirkusových podnikatelů) a na první pohled se zdálo, že *Mefevacium* a *Mezorvacipod* se octnou po dlouhých letech míru a shody ve válečném stavu.

Pan Lubitschke-Sailoni býval slavný spodák, který s úsměvem držel na ramenou a hlavě pyramidu tří mužů, dvou žen a pěti dětí se psem, ale tenhle příval, zdálo se mu, že neunese. Proklel presidenta *Mefevacium* do horoucích pekel za neslýchaný nápad a nakonec se rozhodl, že mu to všecko hodí na hlavu. V duchu sice cítil, že je to marné. O'Harrieh měl doktorský diplom právnické fakulty v Massachusetts nebo v Indianapolis a dovedl by mrtvému vemluvit duši novorozeněte. Jakýpak byl O'Harrieh umělec: původně vlastně hrával jen šachy a ty hraje dodnes. A jako každý šachista byl od klukovských let tarokář a na tom velkém paklu si vytahal prsty a pak s nimi dělal kouzla a tak přišel do lóže. A tou svou právnickou chytračinou se stal presidentem; kdopak má hlavu na advokátské fígle, člověk, dejme tomu, si nahodí třicetikilovou kouli a prožene ji po zádech a kolem krku a stojí pod pyramidou, že mu agenti říkají Žula-Rula, ale když pak najednou z ničehož nic přijde to třesení ve svalech, pak už člověk nemůže být untrman, toť se ví; ale kde vzít najednou nápady, jako má to oposum.

A jak to pan Lubitschke-Sailoni cítil, tak to i bylo, Mr.

O'Harrieh nalil rozčilenému silákovi whisky a dal mu tlusté cigáro a ze šuplíku vytáhl arch papíru a na něm už byl text odpovědi, která se má vytisknout a každému jako „přísně důvěrné" poslat. Nu, a co se věci týče, teď už to Žula-Rula uznával: když se starý Karas loučí, to je ovšem událost, k níž má přijet každý, kdo se jen trochu může uvolnit. A to je věc, při níž ani *Mezorvacipod* nemůže napadnout *Mefevacium*, to je jasné.

I začaly se tedy z ústředny artistů třetího dne rozcházet stohy obálek známkovaných jako tiskopis a po celém světě se začala omílat táž senzační historie: papá Karas odchází z kamenného domu na odpočinek. V šatnách varietních divadel, v chodbách cirkusů, v krčmách artistů v Berlíně, v Kodani, v Barceloně, ve Vídni, v Petrohradě, v Rotterdamu, v Chicagu, všude bzučel týž rozhovor:

„Táta Karas odchází..."

„Tak už i on..."

„Když jsem před patnácti letu u něho pracoval..."

„Když jsem se s ním setkal o světové výstavě v Paříži..."

„To už můj otec, slavné číslo Riotard et Comp., pracoval s ním někdy v letech devadesátých. To mu musím napsat..."

„Dědeček mé paní ho znával jako mladíka, viď, Alice? Nezapomeň zapsat to datum do kalendáře, Alice, pošleme aspoň telegram."

„On tedy vlastně začínal od piky?"

„Jak se můžete ptát. Takový člověk se nemůže jinde vyskytnout. Takový člověk se může narodit jen na kolech."

A to byl stavovsky hrdý závěr všech těch hovorů: tito potomci a nástupci pouťových kejklířů, medvědářů a provazolezců, dnes slavná esa přepychových divadel rozmanitostí, placená v tisících dolarů a liber, nemohli připustit, že by někdo znamenitý přišel na svět jinde než na kolech, to jest v potulném voze kočovného cirkusu.

A přece se mýlili.

II

Začátek... Kde vlastně byl začátek? Patrně u té malé sklenice bledého, řídkého a slabě zpěněného piva, kterou postavili přes Antonína Karase na plechový výčepní pult. Hein Moesecke se jmenoval ten šenkýř a krčma slula U námořníkovy nevěsty. Bylo to v jedné z těch klikatých, nebezpečných uliček, které e rozbíhají v Hamburku na konci Reeperbahn vlevo i vpravo. Chodívali tam čeští dělníci sníst kousek bůčku krájeného vlastní kudlou a vypít sklenici nejlevnějšího piva. Toho dne však Antonín Karas nešel sem za krajany; vracel se z Altony úplně skleslý na duchu, a když minul křižovatku U čtyř rohů, kde uprostřed města královský stát pruský hraničil se svobodným hansovním městem Hamburkem, odevzdal se už úplně proudu lidí jako loď, která ztratila řízení. Vráželi do něho, strkali jím sem a tam, zabrali ho jakýmsi jednotným tlakem a unášeli dál, od ulice k ulici, podél kanálů, přes mostky, po hlavní třídě; a pak to najednou oslábło a vyhodilo ho to na konci Reeperbahn a on už mechanicky dotlapal k Námořníkově nevěstě, jako ztroskotanec leze z mělčiny na břeh. A po celou tu hluchou cestu ho svírala jenom tupá představa, že není tu pro něho práce, že se už neuchytí a co teď s chlapcem, když všecko vsadil na jedinou kartu.

Už skoro dvacet let se sem jezdilo na léto na práci, docela bezpečně, protože tu bylo díla, že by ses mohl přetrhnout. To tenkrát, tak nějak když se psalo v letopočtu čtyřicet, Hamburk vyhořel. Oheň to musel být hrozný, protože ještě on, Karas, boural po nějakých osmi letech kolikerou vyhořelinu. Prý přes šedesát ulic lehlo se vším všudy, ani kostelům se ten pekelný živel nevyhnul. Celý svět na nešťastné město sbíral, ale hlavně se zvedli hamburští páni sami a usnesli se, že postaví všecinko všudy docela nové, a to mohutně, bytelně, pravé přístavní velkoměsto. už příštím rokem se začalo budovat, v ohromných neslýchaných rozměrech, jen dělného lidu zednického a tesařského bylo k tomu málo. Tehdy přinesli Lannovi plavci na Budějovicko první zprávy o velké pracovní příležitosti a z té oné

vesnice se na jaře vypravila parta na práci a na zimu se spokojeně vrátila. Pak už to byl pravidelný tah z Podšumaví na Hamburk a z Hamburku domů. Nějaký Milner to začal v Horní Sněžné a Antonín Karas se dal do jeho party. Milner byl partafír náramný, v podjaří si sjednal cestu na vorech a na podzim udělal ze zedníků muzikantskou bandu, že vydělávali i cestou domů. Do Horní Sněžné přinesli peněz, že to vesnice jakživa neviděla. Hned se začaly zlepšovat chalupy, přikupovat kozy, zvětšovat bramborářská políčka. Antonín Karas sám se na to oženil a pěkně mu to šlo, synka Václava měl, kluka jak řimbuch, jen Márinka od těch čas postonávala, polehávala, že i to chalupní hospodářství stěží přes léto zastala.

A pak přišel tenhle rok 1862 a bylo to jako z učarování. Márinka po Novém roce lehla, a když Milner svolával partu, bylo jí tak zle, že ji Toník nemohl opustit. Za týden po tom, co chlapci odešli, Márinka, dej jí Pán Bůh lehké odpočinutí, umřela. Pěkný pohřeb jí karas vypravil, třebaže ve vsi mužských nebylo, jen ženské a dědci. Pod mezemi ve stráňkách ještě ležel sníh, půda byla, když kopali hrob, jako z jednoho kusu, ale Karas nedal, přinesl s Vašíčkem z lesa zelený lerpán, takový malý modřínek, a zasadil jej nebožce za hlavu, aby ji oči nebolely od nebeského jasu. A pak ještě to spořádal s hospodářstvím, něco k Márinčině matce, něco k své sestře, chalupu po prvé zamkl na petlici a zámek a pak si přehodil přes záda batoh s náčiním, trumpetou a nějakou tou buchtou, vzal Vašíčka za ruku a vykročil dolů na Budějovice. Moc peněz mu po těch trampotách nezbylo, sotva na cestu, ale když se konečně doplavil do Hamburku a přitáhl za krajany k Námořníkově nevěstě, ohlásit s do party, zůstal, jako když do něho hrom udeří: Milner nikde a parta pryč.

Stalo se, co se po dlouhé konjunktuře přichází: stavby toho roku uvázly. Velké veřejné budovy byly už dávno pod střechou, činžovních domů vznikl nadbytek, ani se to do dvou let nedalo obsadit, někde něco vázlo v zámoří, peníze podražily a nebylo jich, na pár dodělávek a správek stačili domácí dělníci. Milner jako ostatní partafíři učinil, co bylo jediné možné: druhý třetí den sebral partu a táhl jinam,

protlouci se do šťastnějšího kraje a snad i domů. Ale co měl dělat Antonín Karas, který tu stál s chlapcem a bez peněz, protože pevně věřil, že rovnou půjde na lešení! Sám se odtud pustit do Čech nemohl, to by šlo leda žebrem. Dovedl tedy Vašíčka na nocleh, kde vždycky spávali, u vdovy Langermannové, která taky naříkala, že má obě světnice prázdné. Vzala si Vaška na starost a karas se pokusil zdolat osud. Vydal se na okraj města hledat staveniště, pustil se i do přístavu, do doků, do skladišť, zastavoval lidi, ptal se po nějakém díle, po jakémkoli, od cihly, od kamene, ode dřeva, ale nikde nic, píchnout do čeho nebylo; a kde se ještě nějak rachotilo, byli lidé jako sršáni, aby tam nepřišel cizí a zůstalo to zdejším.

A tak se octl zas u té Námořníkovy nevěsty. Vlastně se mu ani nechtělo pít, jen se nějak zastavit a vzpamatovat, aby nepřišel chlapci na oči tak skleslý a nevystrašil ho. Vždyť už sám neměl v hlavě jinou myšlenku než „hdá já nejčko najdu nějaký dílo pro ty mý dvě ruky?“

„Zum Wohlsein!“ povídá otylý Hein Moesecke a přistrkuje mu krátkými prsty pohárek bílého piva. Karas sotva poděkuje a Hein Moesecke, který se vyzná ve svých lidech, sípá ochraptělým hlasem: „Tak co, Anton, nenašels nic?“

„Ani nezavadil,“ povídá Karas a napije se. Něco z té skleslosti spláchl, protože když postavil sklenici, vyšlo mu z úst samo od sebe: „Krajchimlkrucifagotelement.“

„Dejž to Pánbů,“ povídá na to Hein Moesecke, „jen neztrácet hlavu, Anton, ne? Hampuch je jako moře, ne? Každému dá živobytí, ne? Jen vydržet, ne? Mluvil jsi už tamhle s Karlíčkem? S tím musíš promluvit, vždyť jsi Čech, ne?“

A Hein Moesecke už volá do kouta, kde v šeru sedí nějaký mužský:

„Karlšen, máš tu krajana, měl bys pro něho něco udělat, ne? Je to Čech, ne?“

Karas pokročí k tomu stolu, člověk je tam jakýsi pomenší, černý, kučeravý, čelo samá vráska, ale ne od stáří, to jen tak, jak má

kůži pohyblivou a jak zvedl oboč, když se na Karase podíval. Pod těmi obloučky zářily bystré černé oči.

„Ty jsi Čech?“ povídá a podává mu ruku.

„Ano. Od Buďouc.“

„Rochně, viď?“

„Tak.“

„A teď jsi v hajzlu, viď?“

„To sem.“

„A makat bys chtěl? Každou práci, ať je jaká chce? ... Bodejť by ne, dyť jsi Čech.“

Karas zatím přisedl a ten druhý mluví dál, nečekaje na jeho souhlas.

„Koukej, já jsem nějakej Kerholec, Karlík Kerholec z Libuně, to stačí, kdybys mi chtěl psát někam do Evropy. Titul zatím žádnej, eště jsem se na ničem vhodném neustanovil.“

„Já sem zedník Karas Antonín z Horní Sněžné...“

„Zkrátka Tonda Karasů, rochně - to už vím všecko. Umřela ti máma, viď, a kluka jsi vzal s sebou. To bude pěkná starost, ale co dělat.“

„Jak ty to víš, že...“

„Na tom nezáleží, viď. Přece sem k Heinovi Moeseckemu chodila Milnerova parta. Táhli odtud na Štětín, když zmerčili, že tu chcíp pes. Ale to pořád vykládali, že ještě má přicválat Tonda Karasojc s chlapcem. Kluk je zdráv, doufám? Snese rajz?“

„O to nejni žádná starost.“

„Tak koukej, Tondo, dopij to požehnání a půjdem mrknout, jestli bys nemohl dostat nějakou tu makandu. něco bych měl pod placem, a když si plácneš, zaplatíš pivo.“

A Karlík Kerholec z Libuně hvízdá generálmarš, nahodí si na kučery šejdrem klobou, vytáhne z kapsy u kalhot peníze, jen tak do hrsti, ne jako Karas úzkostně uložené v tobolce, hodí pár feniků na pult a volá německy:

„No, Moesecke, starý pančovníku, co si počneš, až se ti

Námořníkova nevěsta provdá?“

„Hehe, Karlšen, to hned tak nebude, ne? Trochu stará, ne? A pěkná běna, když k ní chodí takoví ctitelé jako Karlšen, ne? Přijďte to chlapci, zapít, ne? Servus Anton, žádné štěstí ti nepřeju, abych to nezakřikl, ne?“

Karas si venku připadal jako kolohnát vedle malého Kerholce, nicméně musel pěkně vykročit, aby mu stačil.

„Není to daleko, jen tak za ruh na Reeper,“ povídá mu Kerhlec.

„A jaképak to bude dílo?“ zeptal se ustaraný Karas, „nějaká stavba?“

„Stavba a bouračka, stavby, bouračka, kamaráde, a vdycky našup a moc jiného k tomu. A všecko nahonemhonem. To jako je to hlavní: abys sebou uměl švihnout. Byls přece akorďák?“

„Člověče, to je má radost. To ti to kladu, že kluci nestačí přisluhovat.“

„To by tedy bylo olrajt. A se dřívím taky umíš, co, přitesat, přiříznout, přibít?“

„Však jsem z lesů.“

„To jsem si právě řek. A natřít něco, omalovat?“

„No, to patří, když se to tak veme, k věci.“

„A Milner pořád chtěl na tebe počkat, že prý náramně troubíš?“

„Teda flígornu, to zas jo.“

„Se ví, dyk jsi Čech. Tak ti řeknu, Anton, že to bude dobrý, esli ty sám to neuděláš špatný. Karlíček Kerholců má nos. Tuhle vlevo za ten kolotoč a už jsme tu.“

Vskutku došli asi do třetiny Reeperbahn, kde tenkrát bylo volné prostranství, obsazené boudami, houpačkami, kolotoči a střelnicemi. Mezi tím vším stála větší dřevěná budova, vpředu zaoblená, s nějakým obrovským nápisem. Karas přímo před ní přečetl jen písmena SHUMBER. Marně přemýšlel, co by to mohlo být, když už Kerholec otevřel menší dvířka a křikl na někoho uvnitř:

„Je tu pan Steenhouwer, zrzounku?“

„V kanceláři za pokladnou, protivo!“ odpověděl ženský hlas.

„Děkuji za uctění, zrzounku.“

Kerholec přivřel s úsměvem dveře, šel k dalším a obrátil se ke Karasovi:

„Teď si, chlapče, drž palec a překroč tenhle práh pravou nohou. A nic by ti neuškodilo, kdybs udělal tři křížky.“

Karas byl rozčilen. Nenadálé setkání s tímhle protřelým chlapíkem, o němž nic nevěděl, a jemuž přece na první pohled věřil, náhlý obrat v beznadějné situaci, jakási tajemnost neznámého zaměstnání, naděje, že snad bude v příštích minutách i s chlapcem zachráněn, to vše ho po předchozí skleslosti silně rozechvělo. Bezděky uposlechl Kerholcovy výzvy a rychle se pokřižoval na čele, na ústech, na prsou. Nad sebou spatřil přitom písmena RKU.

Za dveřmi byla krátká chodba, vylepená nějakými obrázky zvířat. Kerholec zaklepal na další dveře. Ozval se mužský hlas a Kerholec kývl na Karase, aby s ním vstoupil.

„Dobrý den, mujnherr Steenhouwer!“

„Ach, tos ty, Karle? Dobrý den! Copak mi neseš?“

Jakýsi tuhý, podsazený pán řídkých světlých vlasů se pootočil od psacího stolu a nasadil si brýle.

„Říkal jste, pane sekretáři, že se už brzo pojede.“

„Ano. V nejbližších dnech. Máš všecko v pořádku?“

„Dva tenťáky bych potřeboval. Ale aspoň jednoho. A toho vám vedu.“

„Je z oboru?“

„Ne. Ale je to můj krajan.“

„Čech? Nu, když je Čech, tak ho vezmi. Podmínky jsou obvyklé? Zná je?“

„Přijímá všecko.“

„Dobrá. Na dlaň dostane sedm marek. Jak se jmenuje?“

„Karas Anton. Ale je tu ještě jedna věc, mijnheer. Je vdovec a má s sebou hocha.“

„To je zlé. Máme už houf dětí a má přijít ikarské číslo. To jich

bude mít jistě půl tuctu.“

„Ikarské číslo má svůj vůz, mijnheer. A tohle je chlapec zdravý, čiperný, dá se ho užít. Spát může s námi.“

„Nu, když myslíš... Jak se to píše: K-a-r-a-s? Dobrá. Sedm marek k výplatě. Zajdi si s tím k pokladně, Anton, a ostatní ti poví Karel. Sbohem.“

Antonín Karas je zavalen vděčností. Nejraději by se vrhl k sekretáři a políbil mu ruku, ale ten pán už se otočil, sňal brýle a začínal psát. A Kerholec tlačí Karase ze dveří. Teprve venku se zedník podívá na lístek a úžasem vytřeští oči. Na lístku jsou písmena, která zahlédl na budově, spojena v celé záhlaví

CIRKUS HUMBERTO

Je angažován k cirkusu! Kouká vyjeven na Kerholce, ale ten se jen šklíbí a pochechtává.

„Kerholec... člověče... japa já k cirkusu... To sou těžký věce... dyk já nic neumím...“

„Umíš, Tondo, umíš, jen se nelekej. Moc toho umíš, čeho je tu zapotřebí... a co neumíš, to okoukáš - vždyť jsi Čech.“

A Kerholec odhrnuje jakýsi sametový závěs a před karasem se zvedá kulatá haluzna, kolem dokola obklopená stupni, které se zvedají téměř až ke stropu, kde je plno oken a okének; proud slunečního světla padá jimi jako široký zlatý sloup do šera prostory, na žlutavý kruh dole na zemi, kde v té záři stojí vztyčen krásný černý kůň a na něm jezdec s červeným šátkem kolem hlavy. Kůň stojí na zadních nohách, hříva mu vlaje, ohnutá hlava je jako zahryznuta do udidla, přední nohy bijí do vzduchu a jezdec žlutou hůlkou po nich poťukává.

Zedník Antonín Karas zírá na to jako na zjevení, jako na sen. A jeho kudrnatý soudruh mu naléhavě vykládá, že CIRKUS HUMBERTO je jeden z největších cirkusů v Evropě, že patří nějakému panu Berwitzovi, že mají na šedesát čistokrevných koní a slona a menažerii a že se to všecko teď dá do pohybu, na cesty, od jara až do zimy. A na to že je zapotřebí party stavěčů, tenťáků, jak si oni

říkají, která dovede za dvě hodiny postavit stan a za půl hodiny jej rozebrat, a tu partu že panu Berwitzovi vede on, Karel Kerholec z Libuně; do takové party že Karas nyní přišel, na tom že není nic, jen zvládnout tempo, aby jeden druhému zahrál do ruky; a na to že jsou Češi, pro ten fortel, který na všecko najdou; u všech cirkusů že prý jsou na tu práci hledáni, a ovšem dělají i jiné věci, koňáky, stájníky, krmiče, štolby, muzikanty, augusty, jak si co kdo najde, hlavní je ve všem se vyznat a všude podle potřeby pomoci. Ale život je to krásný, svobodný a volný, od města k městu, celý svět se uvidí, neznámé kraje, neznámí lidé... a těch krásných ženských! Po cirkusácích je každá jako divá...

Karel Kerhlec najednou mluví tak nějak mlsně, snad aby laskominy udělal; ale zedník Karas vidí bezděky jen malý modřínek na krchůvku... copak by Márinka tomu řekla, že se dal k cirkusákům! Ke komediantům, kteří táhnou světem, bez kouska domova, bez kusa pevné střechy nad hlavou, člověčkové všelijací, nedej Pámbů, snad i pobertové; však se, pro Jezu Krista, po vesnici vždycky křičelo, lidičky, zavřete chalupy, jdou cikáni s medvědem, dělat komedii! A pan strážmistr hned tam byl, jako na koni, lejstra jim prohlížel jedním okem a druhým jim šilhal do kotlíku, nemají-li tam panského zajíce. A v hospodě u šenku se nejednou vyslovil, že by tu pakáž nejraději celou vysmejčil. Do takového cechu se on teď dal, on, počestný zedník, řádně usazený na chalupě, spravedlivý živitel rodiny, táta! jakživo se nic takového u nich neslyšelo.

Ale tenhle Kerholec, to je marné, ten na cikána nevypadá, vede si ve všem jako pán a Karas má k němu náramnou důvěru. Ten by přece mezi ledajakou sběří nepobýval, to snad je tady přece jen něco lepšího, než oni v Horní Sněžné znávali. A konečně, komedii nějakou lidem on hrát přece nebude, jeho práce bude jako každá jiná práce. A Milnerova parta, bůh ví, jak ta se protlouká, Krčmářík, Cerha, Vašek Zelenkovo, Jirka Opoleckých, Padovec, počestní kluci i tátové, a teď třeba troubí po nádvořích a sbírají troníky a skrojky chleba a v noci spí po stodolách a chlévech. To on se aspoň světem poveze

a Vašíček nebude muset šlapat pěšky. Vašíček, bože, Vašíček, co ten tomu všemu řekne? Musí mu na cestu koupit lepší čepici, než je ta stará. A může koupit pěknou, dostane sedm marek na výbavu, panečku, co se hoši s Milnerem natrmácejí, než na jednoho z nich vybude sedm marek!

„Těch sedm marek, to mně ještě teď vyplatí?“

„Ovšem, každý má nějaké ty dloužky a nákupy a tím se to srovná, aby byl po cestě pokoj. Kdybys ale nevydržel do zimy, to ti těch sedm marek srazí, to je smlouva. Můžeš si pro ně zajít do pokladny, to jsou ty dveře vedle sekretářových. Ale pojď si nejdřív zkusit hábit. Možná, že budeš muset na něm něco přešít.“

Šli uličkou podle manéže. Kerholec pozdravil jezdce nějakou cizí řečí a jezdec kývl hlavou, nespouštěje očí s nohou koně, který nyní kráčel jakýmsi podivným, umělým krokem, jako by pomalu tančil. Na druhé straně manéže byla mezi kruhovými stupni brána, na ní jakási estráda. Kerholec zabočil dovnitř, do polotmy chodby, která běžela v oblouku pod galeriemi. Bylo v ní plno dveří, prý do garderob, jak vysvětlil Karasovi. Minuli jich několik, pak Kerholec jedny otevřel. Ukázala se velká, temná síň, plná všelikého podivného haraburdí, nad nímž byly rozvěšeny spousty šatstva. Ze tmy vzadu se vyškobrtal kulhavý mužský s hubenou tváří plnou záhybů, jako by mu byla příroda nadělila mnohem více kůže, než stačilo na úzký obličej. Zato nos odpovídal rozloze kůže: byl dlouhý, převislý a dvě očka těsně k němu přisedlá vyhlížela tak bezradně a smutně, že ses musel bezděky smát.

„Nový muž v partě, Harwey,“ spustil na něho Kerholec, „vyhledej mu v té své hadrárně mundur.“

„Pěkné bidlo, tohleto,“ odpověděl Harwey. „Nejsi Irčan?“

Karas se bezradně podíval na Kerholce. Zřejmě nevěděl, co to je.

„Ne, Harwey, je to Čech,“ odpověděl Kerholec za něho.

„To jsem rád, Karle, to jsem moc rád. Já nemohu Iry vystát. Kdyby přišel jediný Ir do spolku, otrávil by mi celý život. Tak Čech, Čech. Tím líp, to si to může, nebude-li se to hodit, přešít, když je

Čech. Snad by mu páslo tohle to po Rudolfovi, ten byl jen o maličko menší, a u rukávů budou záložky.“

Harwey se odbelhal do tmy, kramařil tam, supěl a konečně se vrátil. Nesl v náručí nádhernou šarlatově rudou uniformu se spoustou zlatého premování na prsou, se zlatým třepením na ramenou a se zlatými portami na kalhotách. Karasovi až přecházely oči, jakživ nic tak vznešeného neviděl, leda jednou o biskupské visitaci v Budějovicích, když se tam sjeli Švarcenberkové, Bukvojové a Černínové se svými lokaji v plné parádě.

„Tohle si mám obléci?“

„Toť se ví, a hned, abychom to mohli posoudit, jaký dojem udělá na mezinárodní situaci.“

Karas shodil kabát a navlékl si ten šarlach se zlatem. Museli mu ukázat, jak se to vpředu zapíná na olivky. Harwey mu to přitáhl vzadu dolů k pasu, pak ho vzal za klopy a škubl jimi dvakrát, pak přihladil po ramenech.

„Jako ulito. Sedí báječně. Jen ty rukávy jsou krátké, ale ty si povolí. Kalhoty zkoušet nemusíme.“

„Báječné, člověče,“ měřil si Karase Kerholec, odstoupiv na dva kroky, „vypadáš nejmíň jako turecký jenerál. Až tě uvidí starej, bude tě hned šíbovat na křídlo. Harwey, dej sem cedulku, ať ti Anton potvrdí, že převzal dva kusy. A jedem dál.“

Karas se podškrábl dětským písmem na potvrzenku a šel, jak byl, plný zlata, starý svůj kabát a nové kalhoty přes ruku, za Kerholcem.

„Teď půjdeme do pokladny, pro těch sedm marek, to je přece to nejdůležitější,“ vykládal Kerholec po cestě. „Teď dávej pozor, co ti řeknu. Ta bába pokladní je nějaká příbuzná našeho direktora Berwitze. Ona je od nás, Vídeňačka, kdežto ředitelka je odněkud z Belgie. Až se setkáš s direktorkou, pozdravíš ji jenom dobrý den, madam, nebo dobrý večer, madam, nic jinak, rozumíš? Ale na bábu v kase musíš od první chvíle jen rucelíbám, milostivá paní, ponížený služebník, milostivá paní, a ona ti řekne kryskot, Anton, a ty jí řekneš

frkelckot, gnädige, a budeš to mít dobrý, až budeš potřebovat zálohu. Ona má kasírka zároveň pro nás šít a spravovat, ale ty musíš dělat, že si to všecko obstaráš sám, jen aby ti půjčila jehlu s nití a nůžky. Nato se s tím budeš hrabat, i kdybys to uměl, a ona vyskočí, vyrve ti to z ruky a ušije ti to sama. Takhle se na ni musí, rozumíš, je to moc hodná ženská, ale má své vrtochy. Je vdova po nějakém majorovi, Frau von Hammerschmidt, a má velké slovo u direktora. Kdežto na direktorku pozor, to je sekant ženská. Potkáš ji v odřeným mužským kabátě, v mužským klobouku, šesták bys jí nedal - a vona by ho chtěla. Berwitz je pašák, velký komandant, ale má to všecko rád. Tady vůbec...“

Kerholec se zastavil a vzal Karase za rameno.

„Tuhle jsou dveře ke kasírce. Najdeš mě potom v manéži nebo ve stájích. Jenom to jsem ti chtěl ještě říci: tady vůbec všecko závisí na tom, abys měl to řemeslo rád. Lidi, zvířata, materiál, práci, všecko. Práce je tu moc a musí se dělat, co přijde pod ruku; ale máš-li vůli k dílu, vjede to do tebe a do smrti nebudeš chtít dělat nic jiného. Protože my jsme tu taková parta, od direktora až do koňáka, všici na sebe odkázaní, rozumíš, jeden na druhého, všecko to musí hrát a klapat. Ale pak je to, chlapče, radost.“

O čtvrt hodiny později seděl Antonín Karas, zedník z Horní Sněžné, před paní majorkou von Hammerschmidt, která mu drobnými, obratnými stehy přešívala rukáv u livreje. Zrovna jí dopověděl svou historii o tom, jak pohřbil Márinku a jak s Vašíčkem uvázl bez zaměstnání v Hamburku.

„To jste měl těžkou zkoušku, Anton, těžkou zkoušku, to vám věřím,“ pokyvovala tlustá paní Hammerschmidtová hlavou, na níž byly hnědé, trochu prošedivělé vlasy spleteny v mohutný vrkoč. „Ale teď už můžete být klidný, tady jste v dobrém podniku. Berwitzovi jsou hodní lidé, přísní na práci a na pořádek, toť se ví, ale tomu vy přece vyhovíte, vždyť jste krajan, vždyť jste Čech. Božíčku, co jsem já znala Čechů, se všemi bylo dobré vyjití. Ten poslední burš mého nebožtíka pana majora von Hammerschmidt byl z Vysokého Mýta,

to je taky tam někde u vás, to byl člověk jak jiskra, nač se jednou podíval, všecko uměl. A s tím vaším hošíčkem si nelamte hlavu. Máme tu několik dětí ve spolku, taky Berwitzovi mají holčičku, Helenku, kolikže je tomu vašemu? Sedm let, nu, to je ten pravý věk, to už nedá žádnou paplačku a brzy se přizpůsobí. Ten tu bude nejšťastnější, Anton, pamatujte na má slova. Tak ty rukávy bychom měli, můžete si to vzít a dávejte na to pozor, to víte, je to naše jmění, které vám tu svěřujeme. Pan Berwitz má rád, aby všecko krásně vypadalo, jen musí mít naši lidé pro to cit, aby se nic zbytečně neničilo. Dost je, co potrhají zvířata. Toho chlapečka mi odpoledne přiveďte, ať ho poznám, já vám dám na něho pozor. Tuhle máte tři lístečky, pro něho a pro tu vaši hodnou kvartýrskou i s dcerkou, ať se odpoledne kouknou na představení. Zkuste si ten kabát, človíčku, ať se na vás kouknu... no, padne, padne, inu bylo to šito ve Vídni, tam jsou krejčí, však jsou většinou Češi. Vídeň, bože, Vídeň, to je město, Anton, to je město..."

Když procházel Karas manéží, končil jezdec na černém koni své cvičení. Kůň byl zpěněn a zpocen a pohazoval hlavou, když se mu uzda konečně uvolnila. Jezdec seskočil a zahlédl rudou livrej Karasovu.

„Vy jste tu nový, co?" zavolal na něho cizí němčinou.

„Ano, pane," přikývl Karas.

„A odkud, jaký krajan?"

„Čech, pane."

„Ah, Čech... to tedy mi můžete odvést koně do stáje!"

Karas už pochopil, že těmto lidem být Čech znamená všecko dovést. A protože mu ještě zněly v uších poučky Kerholcovy, vkročil do manéže a šel ke koni, jak by byl vrostl na statku. Ačkoli se v koních nevyznal, chápal, když spatřil ušlechtilou hlavu a ohnivé oko, že tak krásné zvíře ještě neviděl. Vzít je za uzdu bylo mu přirozená věc, ale jak po ní sáhl, vynořila se mu vzpomínka z dětství, jak nesčetněkrát vídal v Budějovicích o výročních trzích předvádět koně: vždycky s hlavou vztyčenou. Vzal tedy pravicí uzdu pevně pod bradou a zvedl ji hezky vysoko. Kůň zastříhal ušima, lehko se vzepjal a pak se rozběhl

drobným klusem, trochu zadkem odbočuje, jak ho Karas vedl do protější brány. Proběhli krátkou chodbou a vůně stáje je ovála.

„Haló, Santos! Sem se Santosem!“ volal tam někdo na Karase, ale vraník věděl sám, kam patří, a u svého boxu zabočil vlevo. Karas pustil uzdu.

„Výborně, Toníku,“ ozval se z druhého konce hlas Kerholcův, „dobře jsi ho vedl. A teď pojď se mnou - půjdeme na cihly!“

„Na cihly?“ opáčil překvapen Karas a prsty se mu bezděky napjaly právě na šíři té červené drsné hmoty, kterou byl od malička zvyklý vyhazovat, chytat, vážit v rukou, půlit a přiklepávat.

„Na cihly,“ přitakal Kerholec, ale nepodal krajanu kladívko nebo lžíci, nýbrž proutěné koště a ohromnou lopatu s plechem po obou stranách zvednutým vzhůru. A vedl ho stájí mezi šedesáti koni, kteří chroupali seno, funěli do žlabu a zvonili řetízky, do další síně, která byla o hodně vyšší. Bylo v ní nízké podium a na něm houpavě přešlapoval slon. Karas ještě nikdy neviděl slona a zůstal trochu polekán stát, když spatřil tu horu temného masa, na níž se plouhaly ohromné uši.

„To je Bingo,“ povídal Kerholec, „chlouba našeho podniku. Dobrý den, Bingo, jak se máš, staroušku?“

Slon natáhl chobot ke Kerholcovi, ten jej vzal do ruky a několikrát něžně do něho dýchl.

„Jsi hodný, Bingo. Ale pusť nás trochu dozadu za sebe.“

Popleskal mu chobot, z něhož to spokojeně funělo, a Bingo popošel o dva kroky, které mu dovolovaly řetězy na nohou. Kerholec ukázal tam Karasovi.

„Tak tohle jsou ty vaše cihly,“ ušklíbl se Karas zklamaně. „Čisté vepřovice!“

„Myslíš, že ti je budem vypalovat?“

Kerholec předvedl Karasovi, jak si má pod levou ruku založit lopatu a jak vést pravicí koště, aby co nejrychleji naložil hromské cihly sloní velkovýroby. Když byli hotovi, zavedl Karase do oblékárny, kde mu vykázal kolík, na nějž Karas konečně zavěsil svou nádhernou

livrej.

„Teď je polední přestávka," povídá pak Kerholec, „ve tři se začíná představení, o půl třetí musíš být zase zde. A teď půjdem a vypijeme to pivo, které jsi slíbil zaplatit."

„Nemohli bychom to nechat na večír? Pít pivo před samým obědem..."

„Nepovídej, nepovídej. Bodejť bys nešel na pivo - dyť jsi Čech."

Tak přišel Antonín Karas, zedník z Horní Sněžné, v podjaří roku 1862 k cirkusu. Odpoledne tam stanul, všecek užaslý, i jeho sedmiletý Vašek.

III

Humbertové bývali slavná italská rodina jarmarečníků. Původně, pokud je známo, byli provazolezci a skákači. Jeden z nich, Carlo Humberto, spadl jedno v Arrose, když pod ním povolilo špatně uvázané lano. Přerazil si nohy, že již nemohl bezpečně na provaz; chodit mohl, ale ztratil cit v palci a pružnost v chodidlech a bez těch dvou vlastností se nelze na šňůru odvážit. Koupil si tedy medvěda a opičku a vycvičil si psa a s těmi doprovázel produkci své rodiny. Na jarmarku v Lyoně se setkal s Luisou Bolierovou, jejíž rodiče měli zvěřinec. Byla to ubohá průchodní bouda s půltuctem opic, dvěma hyenami, páchnoucí liškou a opelichaným lvem, který byl mrzutý, protože ho bolely zuby. Carlo Humberto nebyl spokojen mezi svými, sourozenci mu vyčítali, že nepotřebují k svému úspěchu jeho medvěda s opicí. Luisa Bolierová byla nešťastná, protože otec Bolier mohutně pil a zvířata hladověla. Rodinu živila vlastně matka jako vykladačka karet. Carlo Humberto si tedy vzal Louisu Bolierovou, která mu věnem přinesla menažerii; zeť však navzájem musel ze svých úspor vyplatit její rodiče tím, že jim koupil malou boudu, ve které by mohla madame Bolier vystupovat jako věštkyně a jasnovidka. Zprvu jezdily obě

domácnosti společně, ale nedělalo to dobrotu; když měl papá Bolier v hlavě, popletl si někdy vyvolávání a vykřikoval před boudou své manželky, že jest tam k spatření nejhroznější ze všech šelem; a někdy ze starého zvyku vylezl na podium před menažerií a zval pány a dámy, aby vstoupili a zvěděli svou budoucnost. Byly z toho nepořádky a Humberto raději znovu sáhl do sáčku a koupil tchyni malou korbu s plachtou a vychrtlou herčičku a sám se svými dvěma vozy s klecemi a se zeleným obytným vozem obrátil do Italie.

V Grenoblu se setkal s vysloužilým felčarem, který se mu nabídl, že vytrhne lvovi tři nemocné zuby. Zvíře pak okřálo, že bylo možno ve větší kleci provést s ním několik primitivních kousků dresury, které si starý Hasan pamatoval ještě z mládí a které dělal více méně proto, aby pak už měl svůj svatý klid. Předtím v Marseilli získal Humberto v přístavu krajtu tygrovitou. Cestou do Alp cvičil selské koníky, kteří tahali jeho majetek, a po vsích posbíral pět vořížků, které učil chodit po zadních nohách a dělat kotrmelce. S tím vším, i se svým starým tančícím a zápasícím medvědem a s opičkou Fiamettou mohl v Turíně zahájit znamenitý Národní cirkus Humberto, kde singora Humbertová vystupovala jako anglická krasojezdkyně a indická hadí tanečnice a signor Humberto zápasil se lvem a s medvědem a dva jejich pomocníci dělali šašky a převáděli psy s opicí. Za pár let měl Carlo Humberto šest ušlechtilých koní k produkci a čtyři tažné, ve zvěřinci párek mladých lvů, krokodýla a dvanáct klecí s různou havětí a v obytném voze dcerušku Antoinettu, která půvabně tančila na hřbetech koní a skákala skrze zalepené obruče. V Münsteru se k nim přidal mladý Bernhard Berwitz ze saské komediantské rodiny. Vystupoval jako žonglér a vrhač nožů, ale vedle toho si přivedl skupinu cvičeného osla, koza a prasete, které spojil s tradičními psy Humbertovými ve velké komické číslo. Po několika letech si vzal Bernhard Berwitz Antoinettu Humbertovnu a začal s německou houževnatostí zvětšovat rodinný podnik. Když se jim po letech narodil syn Petr, měli již pěkný kruhový stan s devítimetrovou manéží, čtyřiadvacet koní, tři lvy, dva tygry a zvěřinec, na který se chodily

dívat školské výpravy. Petr Berwitz vyrůstal ve voze svého italského dědečka a francouzské babičky, po tátovi měl obratnost, odvahu a houževnatost, od nich však přejímal zálibu ve všeliké okázalosti. Starý Humberto byl slavný vyvolavač, který v šesti řečech dovedl improvisovat fantastické kaskády ohromující výmluvnosti, a všecko, co podnikal, zaplňoval oslňující pathetikou. Miloval krásná, zvučná, malebná slova, miloval vznešené, hrdinské i dvorné postoje a uhlazená gesta, miloval třpyt a lesk nádherných kostymů. Jeho žena měla podivuhodný talent, jak ze všelijakých strakamakatých zbytků látek, které za babku kupovala ve skladech velkých měst, ušíti překvapující úbory pro všechny členy cirkusu, že se objevovali davům jako hrdinové a hrdinky z Tisíce a jedné noci. Carlo Humberto, který pro svůj úraz nebyl voják, ctil nesmírně uniformy, a kde se dalo, kupoval u vetešníků nebo z pozůstalostí staré barvité vojenské kabátce, čáky a helmy, pokud se třpytily zlatem, stříbrem nebo mosazí. V jeho cirkuse bylo všecko nevšední. Neměl-li dost peněz na jednotnou livrej štolbů a koňáků, objevovali se tito jeho lidé v nevídaných uniformách jako sbor nejexotičtějších vojenských atašé. A jeho koně dostávali během doby stále dokonalejší, stále krásnější postroje z napouštěných kůží, lesknoucí se třpytnými kovovými zdobami a vrcholící se obrovitými chocholy z pštrosích per nebo barevných žíní.

To všechno měl Petr Berwitz od dětství na očích, slýchaje zároveň proudy obdivných řečí dědových, který sám se opájel pohledem na nádheru, kterou vlastníma rukama vytvořil. Carlo Humberto si ze všeho nejvíce zamiloval koně, protože cvičení s nimi bylo nejpanštější a nejvznešenější. Ta láska přešla od mališka na vnuka, jemuž již v šesti letech pořídili malého pony, aby se účastnil parádních karavan, když Cirkus Humberto vjížděl do nového města. Petřík prožíval tři čtvrtiny svého mládí ve stájích a mezi koni; nejlepší krasojezdci, které otec získal, učili ho všem jezdeckým kouskům, nejzkušenější cvičitelé koní ho zasvěcovali do svých tajemství.

Bylo mu patnáct let, když jejich krasojezdkyně, slečna Arabella, měla nehodu při skoku přes objekt, jak se říká těm barevným

pruhům látek, které se hvězdicovitě rozepnou nad manéží, aby jezdkyně je přeskakovala. Slečna Arabella při doskoku na nakloněné panneau sklouzla, spadla a vymkla si nohu. Otec Berwitz prohlásil, že program nemůže být bez krasojezdkyně; a protože jiné v tu chvíli nebylo, oblékli nazítří Petříka do trikotu a gázových sukýnek, sešněrovali ho v pase, nalíčili a hoch jezdil, tančil a skákal tři neděle jako Mlle Arabella za hřímavých potlesků a se stále se zvětšujícím úspěchem. Dopalovalo ho zprvu, že musel přijíždět a dosedat po ženska, ne rozkročmo, ale pak si našel svou soukromou zábavu v tom, že se snažil dokonale napodobit všechny ženské pózy. Děda Humberto funěl a prskal rozkoší za zelenou gardinou v bráně, když viděl Petříka, jak se dává se vzpřímenou tajlí vyzvednout do štolby na koně. Kluk se potom zakousl do produkce tak, že jim k úžasu obecenstva přeskočil poslední objekt saltem. Po prvé, když to bez ohlášení provedl, byl by málem spadl, protože si v chlapecké horkokrevnosti nerozvážil, že dopadne o vteřinu později. Panneau mu také skutečně proběhlo pod nohama, ale hoch byl dost obratný, že se měkkými střevíci udržel na širokém zadku grošovatého hřebce. Dostal za svou odvážnost od táty záhlavec, ale ještě než sňal paruku, takže to nebylo tak zlé; že však byl jeho nápad úspěšný, viděl hned vzápětí, když otec nařídil na ráno zvláštní zkoušku, aby se vyzkoumalo, jak třeba zpomalit běh koně, aby hoch doskočil na panneau. Slečna Arabella zatím zuřila a utíkala jim z postele, ale všechna její žárlivost a řevnivost nepřekonala bolest v levé noze. Musila se na čas smířit se svou podvrženou sokyní. Za tři týdny se chlapec tak zdokonalil ve skocích a prováděl je s takovou bravurou, že skákal saltem přes osm objektů po sobě. Starý Humberto zářil a při obědě tloukl pěstí do stolu a přesvědčoval zetě, že je tu definitivně objeveno nové číslo. Uznávali to všichni, a když pak v Ulmu slečna Arabella znovu nasedla na svého grošáka, nemohla zabránit tomu, aby v druhé půli programu nevystoupila Miss Satanella, která bravurou skoků daleko zastínila její tradiční vystoupení.

Petr zůstal v roli akrobatické krasojezdkyně půl druhého roku. Dalo to někdy dost práce, ukrýt před veřejností jeho tajemství, zvláště

když důstojnictvo všelikých posádek si někdy naléhavě přálo seznámit se s odvážnou jezdkyní. Převleková jeho kariéra se skončila však dosti náhle v uherském Segedíně; tam se do Miss Satanelly zamiloval devatenáctiletý syn hraběte P. tak šíleně, že ji po všech marných prosbách o seznámení a pozvánkách k večeři nebo k vyjížďce napadl v zákulisí s pistolí v ruce. Dvě rány šly mimo, třetí lehce škrábla odváděného hřebce; a tak jistota, že dříve nebo později mohou z podobné historie Berwitzovi přijít buď o syna, nebo o koně, přiměla je, že Miss Satanella zmizela z programu. Berwitz otec to nařídil okamžitě po střelbě, ale děda Humberto ho při všem rozčilení okřikl a prohlásil svým právem seniora, že číslo zůstane. Načež se oblékl do fraku, připjal si všecky řády, uhladil starý cylindr a odjel za starým hrabětem P., aby mu v mnoha krásných a uhlazených řečech vysvětlil, jaký společenský skandál mladý hrabě způsobil, co dá práce, aby se do příhody nevložila policie, a jak je Cirkus Humberto těžce poškozen. Byl to patrně velkolepý výkon dědy Humberta, neboť zůstal u hraběte P. až do rána, vypili spolu dvanáct lahví tokaje a tři láhve koňaku a dopoledne se Carlo Humberto vrátil k rodině poněkud unaven, ale se skřínkou, v níž bylo sto zlatých dukátů, a s dvěma bílými valachy lipicány, čímž hrabě P. kavalírsky urovnal konečné zmizení Miss Satanelly s povrchu země. Diplomacie dědy Humberta byla tím záslužnější, že Petrovi začínaly vyrážet dosti husté vousy a jeho hlas mutoval, takže se již nemohl odvážit zvolat své vítězné „Hussah-haou!“, když se odrážel k přemetu. Místo Miss Satanelly se objevil tedy v programu Signor Pietro, ale jakkoli jeho znamenité výkony budily obecně úžas a obdiv, nikdy již nesklidil od svých ctitelů tolik kytic, bomboniér, šperků a vzácností jako za těch osmnáct měsíců, kdy denně na pár minut zapřel své pohlaví.

Byla to doba, kdy kvetla záliba v jezdeckých cirkusech. Aristokracie stála ještě v čele stavovsky rozvrstvených států a národů, sama většinou odchována anglickými mravy a anglickým vkusem. Renesanční typ šlechtice jako mecenáše věd a umění, který se mohutně přesunul do baroka, vymíral v několika jedincích; mnohem více bylo

zájmu o příjemné stránky života, mezi nimiž na prvních místech byla vášeň pro ušlechtilé koně a pro umění jezdecké. Přijel-li do sídelního města dobrý cirkus, sjížděla se za ním šlechta z venkovských zámků a zakupovala si na řadu dní lóže, aby dosyta užila pohledu na vybrané, pečlivě pěstěné hřebce, valachy a klisny, posuzovala umění jejich jezdců a cvičitelů a v přestávce vytvářela z cirkusových koníren svůj společenský promenoár. Velké gesto rytířských turnajů, ona pathetická apotheosa dobrodružného hrdinství, jež je ochotno padnout pro nic, jen pro krásu postoje, dávno už vymizelo ze života dohořívající panské slávy, ale znovu se rodilo zde v tomto potulném bratrstvu rejtarském, v tomto chudém rytířstvu bez půdy a erbu. Pokud ještě v umdlévající paměti šlechtických rodů doutnala tucha zaniklého bohatýrství, vábil je zlatý kotouč manéže jako odlesk turnajového placu jejich předků. Šli jako somnambulové za touto lunou své minulosti; přiváděla je k lidem, kteří se jako oni postavili mimo měšťáctví, třebaže na opačném pólu. Vévodové a markýzové obklopovali jezdecké komedianty, kteří pro pár grošů denně hráli o zlámání vlastního vazu. A zlatý déšť přízně a poct se snášel na luzné jezdkyně s vosím pasem, na tyto víly a sylfidy, poletující nad hrdými zvířaty a hledající graciesní dokonalost vyzývavě až na samém pomezí života a smrti. Mnohé z nich skončily svou hru se zlomenými žebry pod tělem převrátivšího se koně, mnohé však se vznesly posledním půvabným skokem do nejvyšších míst společnosti, ke korunkám a k titulům, jejichž nositelé v hloubi duše cítili, že se v očích svých dobyvatelských předků nedopouštějí žádné mesaliance.

Leč i ty méně šťastné byly vždy obklopeny rejem ctitelů; i v malých, zapadlých městech byly jezdecké posádky a jejich důstojnictvo čekalo na příjezd cirkusu jako na největší událost roku. Jízda byla tehdy považována za chloubu a páteř armády; husaři, dragouni, švališéři, kyrysníci, huláni měli aristokratické velitele, a mnohá od světa odloučená garnisona dovedla uvítat ekvestrické umělce a umělkyně tak bouřlivě, že několik dní pohostinství znamenalo pro některé z nich zadlužení na pár let.

Však se mnohdy slovo cirkus přitom ani nevyslovovalo. Od

prvních hromadných výprav anglických krasojezdců na pevninu až po takového českého direktora Beránka říkaly si tyto hippické cirkusy prostě *Jezdecká společnost, Britská královská krasojízda* a podobně. Málokteré z nich měly své stany, většinou vystupovaly v „konstrukcích", v dřevěných kruhových budovách, které byly už pro ně ve velkých městech zřízeny, nebo si je dávaly postavit, protože pobyly na místě několik měsíců. Jejich program byl sestaven ze standardních čísel královského umění volné dresury a vysoké školy, z římské jízdy, čikošské pošty, parforsní jízdy, voltižování, z tanečků koní i z tanců a skoků jezdkyň a jezdců. Několik clownů vyplňovalo přestávky, než se znovu uhrabaly piliny v manéži. Měla-li společnost zvlášť cvičeného koně, bývala vrcholem večera dramatická scéna, na příklad „Arab a jeho věrný oř", v níž hrál chytrý hřebec hlavní roli. A na konec se provozovala velká pantonima, jíž se účastnilo všechno koňstvo společnosti a v níž se rozvinul co největší přepych jezdeckých kostymů.

Cirkus se svým typickým smíšeným programem žil tehdy jen v malých rozměrech na poutích a na jarmarcích, velmi často beze stanu, jen pod širým nebem, kde se od diváků kolem vybíralo do talíře. Cirkus Humberto se tedy brzo od obojího typu odlišili tím, že spojoval větší a pestřejší artistickou podívanou se zvěřincem a ze zvěřince zase obohacoval svůj program. Za otce Humberta držel se ještě v mírných rozměrech středního cirkusu tehdejších dob. Jeho manéž měla v průměru šestnáct hamburských loktů, právě tolik, kolik je třeba pro předvedení skupiny šesti koní. Když Petr Berwitz převzal Cirkus Humberto, rychle zvětšoval i zlepšoval rodinnou stáj, aby se dostal mezi nejváženější podniky hippické. A podle toho musel myslet i na prostornější stáj, ve kterém by se uplatnilo jeho rozmnožené koňstvo. Po všech zkušenostech svých i svých jezdců a cvičitelů přešel k manéži o průměru čtyřiadvaceti hamburských loktů. Shledalo se, že v těchto rozměrech běží kůň tak skloněn ke středu, že se na něm nejlépe udrží rovnováha, a že uklouzne-li jezdec nebo jezdkyně při akrobatice, padají vždy do pilin a nikoli na vnější okraj, na pistu, jak padla na

příklad Mlle Arabella. A při tomto průměru mohl Petr Berwitz předvést ve volné dresuře imponující už skupinu čtyřiadvaceti koní.

Cirkus Humberto spěl tedy mezi přední podniky hippické, ale Petr Berwitz se tím nezříkal programu dědova. Zvláště zůstal věren babiččině lásce ke lvům a k jiným šelmám. Rozšiřoval svůj zvěřinec nákupy i výměnou a zůstal mezi těmi několika velkými direktory, kteří pěstovali i dresuru divokých zvířat. Starý babiččin Hasan už byl dávno mrtev a jeho kůže ležela v cestovním voze mezi postelemi,a le v klecích menažerie přebíhalo za mřížemi pět lvů, dva samci, tři lvice, dva tygři, tři medvědi, všichni vycvičeni i pro vystoupení v arén. Tenkrát ještě neznali rychlou stavbu mříží kolem manéže a převádění větších skupin šelem ve velkém prostoru. Staří krotitelé se produkovali tak, že vstupovali ve zvěřincích do klecí se šelmami. Klece byly hrubě tesané bedny s jednou stranou zamřížovanou. Nebylo v nich místa na větší skoky. Diváci žasli už nad smělostí muže nebo ženy, kteří se odvážili s bičem a vidlicí mezi řvoucí a naježené lvy. Sama produkce byla krátká, lvi museli na povel vstát, přijít, sednout nebo lehnout, někdy se krotitel s pěkným spolehlivým zvířetem křížkoval a nakonec mu dal ruku nebo hlavu do otevřené tlamy. Takové vystoupení se opakovalo třebas desetkrát za odpoledne, kolikrát se podařilo sbubnovat diváky. Staří jarmarečníci měli pro tyhle vysilující reprisy příznačný výraz, říkali tomu šlachta, pracovat jak na jatkách. Také Carlo Humberto musel ve svých začátcích provádět produkci jak na porážce, aby mnohokrát za odpoledne obměnil publikum. Ještě když vystupoval pod parapletem, jak se říká malému, chudému stanu, dělal program po šlachtecku, ale později, se zetěm, byli už na tom tak daleko, že hráli jen dvakrát za odpoledne. Večerní produkce nebyly - neměli světlo. V konstrukcích se svítilo svíčkami a později petrolejem, stanaři se však dlouho báli osvětlení, nebezpečí požáru bylo příliš veliké.

Víc však ještě než po velkém stanu toužil starý Humberto při předvádění šelem po „kulaté práci“, jak říkali cirkusovému uspořádání na rozdíl od jednostranné produkce divadelní, za jediné umění, které je opravdu ve styku s obecenstvem. Dresura ve zvěřincové kleci ho

mrzela, tam bylo všecko obráceno jen k mříži a tři strany obzoru byly mrtvé a hluché. Proto jak se Cirkus Humberto trochu vzmohl, pořídil si převoznou klec, skutečnou klec, celou ze železného mřížoví, namontovanou na nízkých kolech, do níž vehnal ve zvěřinci šelmy určené k vystoupení a kterou pak ve čtyřspřeží slavnostně přitáhl do manéže. Klec byla tři metry na tři metry, stačila tedy s nouzí na dvě zvířata, ale Carlo Humberto byl blažen, když mohl v ní, jak to tehdy bylo krotitelskou módou, honit zvíře z kouta do kouta, práskat bičem, vystřílet spoustu slepých patron, donutit vyděšenou šelmu, že řvala a cenila zuby, a nakonec ji přimět, aby si lehla s hlavou na prackách, a on, dompteur signor Carlo, postavil pravou nohu theatrálně na její hřívu za potlesku, který se k němu snášel ze všech stran.

Jednou zastihly velikonoce Cirkus Humberto v severním Lombardsku. Na Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílou sobotu nemohlo se italskému národu hrát. Ty dny byly určeny pro větší správky a pro opravy stanů, vozů i nářadí, nad čímž vždy dohlížel děla Humberto s babičkou Luisou. Tenkrát prohlásili Bernhardu Berwithovi, aby dozor na opravy převzal sám. Ukázali mu, kde co vadného měli v merku, a odjeli. Při stlaní objevila Antoinette Berwitzová, že tatínek vzal s sebou krabici od doutníků, kterou si vždycky na noc dával pod polštář. Byla to škatule, ovázaná mnoha motouzy, kterou mu na smrtelné posteli odevzdala matka Bolierová. Krabice byla skoro plná zlatých lousidorů, které jasnovidka dovedla poschovávat před svým opilým krotitelem. Antoinette věděla, že tatínek už dávno tu krabici doplnil. Otevřel ji jen několikrát za život, když stihla cirkus těžká pohroma nebo když se vyskytla neobyčejně výhodná koupě drahého zvířete. Pak však zase škudlil a schráněl, dokud krabice Habanos nebyla zase plná. Berwitzovi tedy věděli, že se něco velkého s dědou děje. Na Bílou sobotu se vrátil s babičkou jakoby nic. Teprve při božíhodovém obědě se zatvářil slavnostně a při sklence červeného vína jim zvučnou italštinou s mnoha dvornými přízdobami oznámil, že se toho roku dožívá sedmdesáti let, že se cítí sice zdráv a svěží a může, jak celý svět ví a uznává, kdykoli převést svou produkci v plné síle, ale že boží moudrost doporučuje,

aby lidé nepřepínali zbytečně strunu života; a že se proto po příkladu všech svých předků, kejklířů a provozovatelů slavného rodu Humbertova, rozhodl uchýlit se na zasloužený odpočinek, k čemuž si právě s mama Louise zakoupil v Horním Savojsku příjemný domek, obrostlý révou, se zahrádkou a dvorkem, kde hodlají v bázni boží cvičit pro Cirkus Humberto psy, kočky, opice, papoušky a jinou drobnou havěť. A protože zásluhy, kterých si jako zakladatel podniku dobyl, nelze pominouti mlčením a protože k železnému zákonu všech lidí na kolech patří povinnost všecko, co dělají, dobře prodat, žádá a jako senioršéf zároveň nařizuje, aby se v každém městě, v kterém do jeho odchodu budou působit, uspořádalo vždy jedno představení v gala na rozloučenou se signorem Carlem Humbertem, prvním a největším krotitelem dravé zvěře, slavným umělcem na provaze, obdivovaným cvičitelem koní a velezasloužilým zakladatelem tohoto Cirkusu Humberto, jenž si dobyl slávy a přízně všech korunovaných hlav Evropy. Děda Humberto se dostal při svém proslovu do nejlepšího svého vyvolavačského ohně, že mu rodina bezděky zatleskala.

Toho roku se pak stala v rodinné kronice ještě jedna znamenitá věc. Společnost byla v Antverpách, když za nimi přijel z Bruselu starší ctihodný pán s licousy, provázený dvěma slečnami. Dal se uvésti do direktorského vozu, kde požádal pana Berwitze staršího, aby Cirkus Humberto uspořádal v Bruselu dobročinné představení, při němž by vedle umělců a umělkyň vystoupili také pánové a dámy z nejlepší bruselské společnosti. Pán s licousy byl královský podkomoří hrabě d'Ascensons-Létardais, jedna z dam byla jeho dcera Marie Anna, druhá její přítelkyně Anežka Steenhouwerová, dcera vládního komisaře v Turnhoutu. Podkomoří zaručoval řediteli normální příjem vyprodaného domu, přítomnost krále a jeho rodiny s celým dvorem, a bude-li Jeho Veličenstvo uspokojeno, zajisté také nějaký řád. Bernhard Berwitz přijal ovšem tuto skvělou nabídku a od příštího dne začala již komtesa Marie Anna i její přítelkyně docházet dopoledne do koníren i do hlavního stanu a zkoušely se ve skocích a v jízdě na nejlepších hřebcích humbertovských. Později přibylo ještě

několik mladých dam a pánů, kteří měli jezdit čtverylku. Celému tomu šlechticko-měšťanskému kroužku byl přidělen Petr Berwitz jako vrchní štolba i učitel. Po deset dnech opustil Cirkus Humberto Antverpy a odjel do Bruselu, kde měl již připravenou velikou reklamu. zahajovací představení ve prospěch královského sirotčince mělo obrovský úspěch, hrabě d'Ascensons-Létardais vystoupil v něm jako znamenitý střelec, nějaký mladý markýz dokonce jako clown a slečna Anežka Steenhouwerová vynikla nejen jako jezdkyně, nýbrž předvedla nejkrásnější volnou skupinu šesti bílých lipicánů. Jeho Veličenstvo bylo nadšeno, Bernhard Berwitz dostal řád velice vysoký, s palmetami a s titulem královského dvorního štolby, děda Humberto zlaté hodinky a Petr Berwitz zlatý prsten s brilianty. Mimo to se Petr stal osobním přítelem mnoha mladých šlechticů a šlechtičen.

Cirkus Humberto zůstal v Bruselu pět neděl. Před koncem té šťastné doby v království, jež se vynořilo z operní arie, přišel Petr Berwitz za maminkou, když ve voze strouhala brambory, a s mnohými rozpaky se jí vyznal, že on a Anežka Steenhouwerová se milují a že se chtějí vzít a že komtesa Marie Anna to nadšeně schvaluje a slibuje jim všechnu přímluvu u rodičů Anežčiných. To byla věc, kterou maminka nemohla vyřídit sama. Šla na to oklikou přes dědu Humberta. Škrabal se za uchem, mluvil cosi o morganickém sňatku umělce s měšťanskou dcerkou, ale připouštěl, že ta holka vedla lipicány znamenitě a při skocích že seděla v sedle jako přibitá.

„Inu, při Panence Marii a svatém Ježíškovi," dodal pak, zbožně se křižuje, „všelicos na světě je možné, i to, že by se holka z rodiny mohla dodat svobodnému umění. Vládní komisař není nijak větší titul než dvorní štolba Jeho veličenstva krále všech Belgů. Jen by se doporučovalo pozeptat se její rodiny, jak ji míní vybavit. Já jsem na medvěda a opici vyženil celý zvěřinec."

Po tomto dobrém zdání dědově nemohl už Berwitz otec klást žádné velké překážky. Vyžádal si den na rozmyšlenou, ale to bylo jen proto, aby si ještě jednou prohlédl synovu nevěstu, když dopoledne jezdila v manéži na hřebci Pomponovi. Shledal, že děvče je štíhlé,

vysokých nohou a ohebných kloubů, že pěkně nese páteř a hlavu, že má velitelský chod a že drží koně pevnou rukou. Pak už jen objal Petříka a přál mu dobré pořízení v Turnohoutu. Tam byly svatební námluvy těžší, s křikem a slzami, ale po intervenci hraběcí rodiny ascensonské se to skončilo tichou resignací rodičů a blaženým vítězstvím dcery jedináčka. Poslední potíže byly ještě při skládání svatební smlouvy; způsobeny byly tím, že signore Carlo Humberto neuměl číst ani psát.

Tak se odchodem dědy Humberta do savojského ústraní posunula zároveň ostatní kolečka: otec Berwitz se stal šéfem seniorem a Petr převzal rozhodování o firmě. To už přestal jezdit divoké jízdy se salty jako Signore Pietro. Otec si ponechal vystupování se šelmami a Petr podědil koně. Pod jménem Minsieur Alfred předváděl velké skupiny nádherných hřebců a jeho žena vynikla jako Madame Sylvia ve vysoké škole na onom vraném Pomponovi, na němž si před tchánem vyjezdila své štěstí. ku podivu se ukázalo, že Petr svou volbou nikterak nechybil. Mladá ředitelka si přinesla z domova znamenité vychování. Několika maličkostmi u stolu udělala z prostého oběda hostinu a zvláště děda Humberto si před svým odchodem liboval, že „ta holka zavedla konečně způsoby, jaké se sluší osobám, k nimž chodí králové na návštěvu“. Mimo to byla Anežka velmi hospodárná. Několik generací úřednických kariér měla v krvi a z toho umění, jak počítati s málem a jak z mála udělat mnoho. Necouvla před žádnou prací, která ji čekala, ráno byla první na nohou, aby ostatním uvařila snídani, večer po představení sedala s jehlou v ruce a spravovala garderobu nebo šila novou. A do třetice všech potřebných ctností milovala zvířata. Nedovedla projít stájí nebo podél klecí, aby se nepomazlila se vším tvorstvem kolem a nedala každému nějaký pamlsek. Šla-li do města nakupovat, měla vždy o tašku více, aby do ní z kapesného, které jí posílali rodiče, nakoupila mrkve, tuřínu, jablek, oříšků, žemlí, cukru a odřezků masa. Zanedlouho byl každý její návrat z trhu provázen velkým křikem, jekem, dupotem a pobíháním za mřížemi menažerie i veselým ržáním v konírnách. Z opičince trčelo padesátero chlupatých

praciček, které růžovým vějířkem lysých prstů žebronily o dárek. Mývalové, lišky, vlk, jezevec, medvědi stáli u mříže nebo sítě na zadních nohou, lvi a tygři se tlačili k železným tyčím, aby ji zdaleka mohli zahlédnout, papouškové se čepýřili a křičeli svou vlastní chválu, vlnité ovce byly sraženy v popředí kotce, cvičené husy kejhaly a starý kozel Modrovous, kterému děda Humberto barvil dlouhé vousy krásnou azurovou barvou, div nevyrazil branku své ohrádky. Modrovous se čtyřmi bílými kozami vlastně nic neuměl a vystupoval v cirkuse jen v někdy pantomimách, když znázorňovali útěk sedláků před cizím vojskem. Pak se hnal divokým úprkem za letícím hejnem hus a za jásotu dětí přeskakoval nejkrkolomnější překážky. Bylo to málo, co za své neutišitelné žroutství poskytoval, jinak působil jen samé neplechy, ale vozili ho světem, protože se věřilo, že kozy zahánějí od zvěřinců nákazy. Cirkus je pln všelijakých pověr a humbertovští lidé nemálo oceňovali, že se nová principálka od první chvíle všemu přizpůsobila. Krátce po svatbě ji zachytila babička Humbertová za ruku, když chtěla položit spravený kostym na postel.

„Nom de Dieu, ma chčre," vykřikla stará jarmarečnice, „jen to ne, jen to ne. Kostym přes postel - půl roku bez vystoupení!"

Anežka zvedla obočí, pokývala hlavou a od té doby vždycky hned kostym zavěšovala. Bylo jí jasno, že je ve světě, který má své zvláštní, ale pevné řády.

Všecko tedy slibovalo nejblaženější budoucnost, kdyby cirkus nebyl věčná hra se smrtí. Začalo to tím, že tygřice Miuma měla mít mladé, ale v tom choulostivém čase se nachladila a přes všechnu péči pěstitelů zašla. Tygr Paša osaměl a zřejmě se trudil. Anežka byla jediná, která docházela k jeho kleci s mazlivým voláním a s něžnými slovíčky. Mužští mysleli, že šelmy nelze zvládnut jinak než úděsem a zastrašováním. Paša byl pln nedůvěry k lidem a dost dlouho to trvalo, než si zvykl na štíhlou ženskou postavu, která přinášela kousky masa i mimo čas krmení a nikdy mu neublížila. Pak už ji netrpělivě čekal, a jak se objevila, třel ucho a krk a pak celý bok o mříž, vydávaje tiché kňourání, kterým prosil o pomazlení. Anežka vztáhla ruku

a škrabala jej lehce, pak vydatněji v naježené srsti. Sklopil uši a byl by zřejmě vydržel tuto líbeznou hru celé hodiny. Když osiřel, stupňovala se jeho náklonnost k Anežce přímo v lásku. Nezajímal e o nic jiného než o ni, přicházela-li skákal za mřížemi jako divý, odcházela-li, kňučel lítostí a dal se pak do neúkojného pobíhavého přešlapování podél mříže. Byl to opravdu krásný bengálský tygr v plné síle čtyřletého samce. Anežka stále naléhala na tchána, aby k němu zase opatřil tygřici. Než se nějaká našla, pokoušel se starý Berwitz zabaviti Pašu tím, že by ho vycvičil k společnému vystoupení se lvem Sultánem. Dalo to dost práce, než se obě zvířata v přitažených klecích natolik sblížila, že se mohl odvážit vpustit je do společné klece bez rvačky. Když se to podařilo, začal Berwitz s dresurou. Po prvních kouscích chtěl je naučit, aby usedli k závěru na vysoké podstavce, mezi nimiž by se krotitel obecenstvu uklonil. Bylo to k jaru, cirkus tehdy zrovna zabočil do Švýcar. Když byly v Churu, přišly najednou teplé větry, s temen Alp válo podjaří všelijakými vůněmi.

„Paša je nějaký neklidný," řekla jednoho večera Anežka tchánovi, „dejte si, tatínku, na něho pozor. Dnes po mně sekl prackou. Jde na něho jaro."

„Paša je prevít," odpověděl tchán. „Mám vždy při sobě pár pistolí. Ale ty k němu chodíš jen tak, ty mu nevěř."

Ráno se opakovalo v cirkusové kleci cvičení s podstavci. Paša se dlouho vzpíral skočit nahoru. Konečně ho Berwitz k tomu přiměl a Paša se tam usadil se zlým zeleným leskem v očích, supě a prskaje. Sultán zatím pobíhal v protějším koutě mříže. Nyní došlo na jeho apel. Bič zapráskal. „Sultán - hop!" Sultán zarejdil zadkem až do kouta, pak se přikrčil a velkým skokem těžce dopadl na podstavec. Skok byl příliš prudký, podstavec se převrhl a lev na odskoku vrazil do podstavce Pašova. Paša sklopil uši, zafuněl a přikrčil se. A tu udělal Bernhard Berwitz osudnou chybu, že chtěl rychle zvednout padlý podstavec. Jak se sehnul, Paša skočil. Prackami mu dopadl na pravou paži, kterou drápy rozdrásal. Jeho strašné tesáky se zahryzly Berwitzovi do stehna. Krmič, který stál u klece s vidlicí, spustil křik

a běžel na druhou stranu klece, aby Pašu odehnal. Nemohl ho však zasáhnout, protože vyděšený Sultán běhal podle mříží a Paša vlekl svou oběť do středu klece. Anežka v tu dobu poklízela ve voze, když zaslechla křik lidí a řvaní lva. Vyrazila ihned skokem přes schůdky a pádila do stanu. Jak rozhrnula oponu, viděla, co se stalo. Velitelsky vykřikla: „Pašo!“ Tygr na její zavolání zvedl hlavu.

„Pašo! Pusť!“

Paša se sklonil, aby pustil nebohého Berwitze. V té vteřině zazněl výstřel. Paša nějak změkl v kříži, vycenil zuby, ale zapotácel se. Petr Berwitz, který zatím byl doběhl z koníren, nabíjel po druhé. Bylo to zbytečné, tygr se položil. S krmičem zahnali lva do kouta a vytáhli omdlelého otce. Za chvíli s ním odjížděli do nemocnice. Probudil se tam a usmál se, spatřiv nad sebou Antoinette i Anežku. Lékaři ujistili rodinu, že rány nejsou smrtelné a že jim tatínka za pár týdnů vrátí. Cirkus Humberto odjížděl co Curychu bez svého šéfa seniora. A už se s ním neshledal. Bernhard Berwitz dostal z Pašových drápů, plných setlelého masa, prudkou otravu krve. V Inšpruku obdržel Petr matčin dopis, v němž mu oznamovala, že tatínek umřel, že ho pohřbí na churském hřbitově a pak že odjede za rodiči do Savojska.

IV

Tak se Monsieur Alfred a Madame Sylvia stali nenadále jedinými vládci nad firmou Cirkus Humberto. Podnik měl společnou prací tří generací znamenitý základ a Petr byl odhodlán rozvinout jej podle svých zálib, které se značně lišily od střídmého vkusu jeho otce. Tu zimu, kdy ještě nosili smutek, věnoval pečlivé obnově veškerého zařízení a šití nových, fantastických kostymů. K pohádkově něžným úborům, které se uchovávaly ještě z dob babiččiných, přibývaly nové, prudkých, silných barev, exotických linií, plné zlata a stříbra a třpytného flitru. Po prvé oblékl Petr uváděče a sluhy do jednotné zelené livreje, štolby a stájníky do modré, muzikanty do šarlatově rudé. Zároveň

začal rozšiřovat zvěřinec.

Před několika lety přeměnil jakýsi pan Gottfried Hagenbeck v Hamburku svůj obchod s mořskými rybami na dovoz cizokrajných zvířat. Původně kupoval jen podle náhody od lovců velryb a od vracejících se námořníků jejich všelijaké úlovky, tu pár tuleňů, tu lední medvídě, tu papouška, tu opičku. Začal je vystavovat jako zvláštnost na jarmarku u dómu, ale ukázalo se, že nakonec je ještě velmi dobře prodal potulným lidem komediantským. Dokonce se u něho poptávali i během roku, shánějíce všelikou exotickou zvěř i dravé šelmy, neboť toto zboží chodilo do Evropy jen přes Londýn a Liverpool a bylo v librách hanebně drahé. Zařídil si tedy pan Gagenbeck na Starém trhu v St. Pauli nový obchod, který byl hojně zásoben, když kapitáni i námořníci zámořských lodí zjistili, že tu dobře zpeněží, co jindy přiváželi jen tak pro zábavu. Už otec Berwitz začal obchodovat s panem Hagenbeckem a pochvaloval si dobrý a levný pramen. Nyní se i Petr za ním rozjel a krom nákupu získal u něho dvě cenné zkušenosti. Především se tam setkal s Francouzem Henri Martinem, krásným šedivým starým pánem, který celý život krotil a cvičil divoké šelmy. Petr s ním strávil večer a po prvé v žití od něho slyšel, že všechna ta zběsilá „divoká dresura" se střelbou a bitím zvířat je hloupá surovost a že on, Martin, už půl sta let dovede ochočit každou šelmu bez násilí a bez trýznění. Petr bezděky vzpomínal na svou ženu, že opravdu svedla pouhou laskavostí mnohem víc než děda Humberto i nebožtík otec bičem a vidlicí; vždyť i ten Paša na pouhé její zavolání pustil otce, a kdyby nebyl Petr v tu chvíli střelil, mohl mít to drahocenné zvíře dodnes.

Druhá důležitá věc, o níž se Berwitz u pana Hegenbecka dověděl, bylo sdělení, že na Reeperbahn je prostorná cirkusová budova upravená na přezimování a té chvíle volná a že v bohatnoucím Hamburku lze se změnami programu provozovati cirkus po kolik měsíců. Nazítří si tu konstrukci prohlédl a hned ji najal. Od těch dob měl Cirkus Humberto zajištěno své pevné zimní působení a nebyl odkázán na náhodu a nemusel pausovat.

Příštího pak jara se Cirkus Humberto vydal na své slavné tažení, o kterém snil Petr Berwitz několik let. Přes Varšavu a Rigu putovaly jeho vozy, káry i karavana koní a hnané zvěře do Petrohradu. Hráli tam před carem a carským dvorem s nesmírným úspěchem. Stará baltická šlechta zbožňovala cirkus a zahrnovala jeho umělce dary, car sám vyznamenal Berwitze řádem a daroval mu čerkeskou šavli. Pak byly týdny a týdny s vyprodanými domy v Moskvě. Berwitz měl dobrý nápad, že přibral do programu balagančíky, ruské lidové šašky, kteří byli blaženi, že mohli provádět své šprýmy a kejkle v tak vznešeném prostředí. a kolem dokola manéže se kupilo obecenstvo s hravě veselou duší dítěte, zbožně sledující každý odvážný výkon a bouřlivě se chechtající každému žertu. I ti bohatí moskevští kupci s baculatými manželkami a po šlechticku vychovávanými dětmi i ti vysocí státní úředníci se zlatem na límci a s krásnými ženami, které v lóžích hrály samy o sobě velké divadlo, ti všichni dovedli přijít několikrát za sebou na týž program a halasně projevovat spokojenost a nadšení.

Charkovem počínajíc začal Berwitz k balagančíkům přidávat i závody svých jezdců s domácí jezdeckou elitou kozáckou. Nejednou se stávalo, že jeho nejlepší hippisté byli zastíněni a poraženi divokou bravurou ukrajinských hraničářů, ale tím větší byl pak příliv k pokladnám, tím nadšeněji se hrnuli lidé z daleka široka k Petrovu stanu. Letělo podél Donce i Donu slavné donesenije, jaký vydajuščicí cirkus zavítal v gosudarstvo, jaká znamenitá tolpa vsadniků je tu u porogů dněperských, jaká krasota každé jejich životnoje a jaký výzov učinili na vojenské bratrstvo kozácké. V Jekatěrinoslavi to už vypadalo, jako by stará síč ožila ve své největší slávě a jako by se zas jednou celé tovaryšstvo zvedlo pod košovým atamanem a táhlo na vragy, na bisurmany, - tak byl stan do nedohledna obklopen koníky, na nichž se sem sjelo návštěvnictvo, aby vidělo vybrané vousaté Záporožce, jak vjíždějí do arény za zpěvu, který zněl z jejich mocných hrudí jako varhany. a dál k Donu a dál mezi Kubánce, všechny gorodky, slobody, selenije a chutory byly na nohou, aby viděly Cirkus Humberto a triumf svých jezdců nad jízdou Západu.

A pak za Georgijevskem a Pjatigorskem přišel rozeklaný Kavkaz se svými vůněmi. Stupně sedadel kolem manéže byly přeplněny podivně krásným lidem různých kmenů, ale stejně žhavých očí a stejně vášnivého temperamentu. A Petr Berwitz vedl svou výpravu dál, přes strmé zelené hory na Tiflis a k řece Kuru a k bledým vodám Kaspického moře a znovu do hor, do tajemných končin, kde se jim objevovali osmahlí lidé na velbloudech a kde končilo všecko dorozumění a tři dragomani museli společnosti sloužit za tlumočníky perštiny. Prachem pouští a úhorem skal se karavana doplazila do Teheránu.

Petrův romantický sen se splnil. Nezjevil mu žádné růžové a zlaté sídlo orientální nádhery. Teherán byl nedohledná hromada hrubě uplácaných, nevzhledných staveb a špinavých ulic, ale byl v něm ten, po kom Petr Berwitz v touze po mimořádném dobrodružství prahnul, byl v něm perský šach, jmenoval se jako v pohádce Nasreddin, soudil dopoledne mezi vodotrysky v šestém nádvoří provinilce a dosuzoval je k baštonádám a uříznutí ucha a pak básnil milostné básně, ačkoli měl k tomu u dvora svého korunovaného básníka. A šach Nasreddin navštívil se svými rádci a generály Cirkus Humberto a sledoval zamyšlenýma očima zpod napolo spuštěných víček bez pohnutí celý pořad. Byl spokojen? Nebyl? Ani zkušená Anežka nebyla s to uhodnout z té melancholické tváře její tajemství. Ale druhého dne přivedli k Petrovi důstojníka, který mu francouzsky oznámil, že Jeho Veličenstvo šach všech králů bylo uspokojeno a večer míní přijít opět. A stalo se, že šach přicházel den co den, stále se stejně mrtvou tváří, která se nezachvěla při skoku smrti ani při reji šašků, nehybné zjevení, které uklonilo hlavu s vysokým fezem, jen když v závěrečné apotheose rozvinuli před jeho lóží perský prapor. Zato denně dostával Petr od podivných starců všelijaké svitky pergamenů, plné obloučků, čárek a teček, o nichž mu na velvyslanectví řekli, že jsou to verše perských básníků, opěvujících vznešenost umění vzácných cizinců. Teprve když Cirkus Humberto ohlásil konec svých pohostinských her, dostavilo se, nač Petr tak toužebně čekal a proč vlastně až sem do Perise táhl:

šach mu poslal vlastnoručně podepsaný list, v němž mu děkoval za požitky, které mu připravil. K listu byl připojen dokument, kterým byl Monsieur Alfred jmenován Emírem bílých koní a udělena mu hodnost plukovníka perské jízdy. Poselstvo, které listy doručilo, přineslo zároveň nádhernou plukovnickou uniformu, kterou Jeho Veličenstvo darovalo panu Alfredovi na památku. Od těch dob předváděl Petr Berwitz volnou dresuru koní v perské plukovnické uniformě, s čerkeskou šavlí po boku.

Původně chtěl Petr z Teheránu ještě dál, bájil cosi o triumfální cestě Indií, ale Anežka se tomu vzpírala. Její střízlivý rozum odhaloval všechnu nedostatečnost jejich přípravy pro cestu nehostinnými zeměmi, poruchy vozů, utrpení lidí a zvířat, která namnoze byla přímo ohrožena na životě. Také obchodně bylo to podnikání nejisté, když každá stagiona byla vykupována cestou příliš dlouhou a příliš vysilující. Petr na polovinu uznával, docela se však se svou myšlenkou rozloučil teprve tehdy, když si zde v Teheránu ověřil, že jsou tu na prahu zemí, kde kvetou zcela jiná kouzla než ta, která pěstoval Cirkus Humberto. I na malých městských tržištích setkával se již s polonahými kejklíři, kouzelníky, akrobaty a fakiry, kteří prováděli věci v Evropě zcela neznámé nebo dělali jako nejvšednější věc cviky, které se na Západě už považovaly za vrchol. Našel tam arabské skokany, kteří s úsměvem proletěli dvojím salto mortale, viděl malé hochy, kteří s překotnou rychlostí prováděli přemety na místě, takže jejich trup vypadal jako kroužící kolo ve vzduchu. Na jednom prostranství objevil skupinu šikmookých žlutých ošklivců, kteří balancovali roztočené talíře na vysokých hůlkách s dokonalostí, jaké nikdy v Evropě nespatřil; a zcela běžné bylo narazit někde na fakira s tančícími hady nebo na jiného, který si probodával tělo a jazyk a chodil po žhavém uhlí. Byli tu kouzelníci, kterým z prázdné kovové misky vyrůstaly náruče vonných květin, byli tu chlapíci, kteří neměli nic než špinavý hadr kolem beder, misku na milodary a tyč, kterou volně postavili na zem a pak na ni dovedli vylézt a kroužit na ní, jako by to byl nejpevnější stožár. Viděl honce velbloudů, kteří se svou oblíbenou velbloudicí prováděli

znamenité kousky dresury, ač každý ví, že velbloud je zvíře nejtvrdohlavější. Viděl cvičitele huňatých koček, kteří hráli s nimi celou divadelní hru. Viděl tanečníky v ženských šatech a panáčková divadla a kouzelné stínové hry a za městem objevil rozlehlé přírodní divadlo, kde hráli jakési pašije o svatém mučedníku Alim, při čemž na scénu vjížděly celé stovky jezdců na arabských a perských koních. Na jednom náměstí se setkal s krotkou tygřicí, kterou její majitel vedl na řetízku po ulici. Vracíval se z těch přezvědných výprav s těžkou hlavou a vzdychal Anežce při večeři: „To je země, panebože, to je země - celou ji sebrat a odvézt do Evropy, to by byl teprve cirkus!“ Petr Berwitz tu vytušil velké objevy. Zanedlouho potom přišli do Francie první arabští akrobati, přišli čínští žongléři a japonští ekvilibristé a Evropa začala žasnout nad dokonalostí neznámých starých kejklířských kultur.

Jednou však přiběhl Petr Berwitz za svou ženou obzvláště rozčilen; na jižním předměstí Teheránu objevil cvičeného indického slona. V očích mu to hořelo a ústy a rukama nestačil vykládat, jaký je to kolo a co všecko umí. Ještě neskončil a Anežka už si připínala klobouk. Věděla, co ho posedlo: slona koupit. Byl to jeden ze záchvatů, kdy už svého Petr znala, že s humbertovskou tvrdošíjností provede, co si vzal do hlavy, ať to stojí co to stojí. Ale proti tomu „ať to stojí“ se bránila její střízlivá rozvaha. Proto se rozhodla sama se na slona podívat a vsunout se se svým hospodářským rozmyslem do celé koupě. Byla to její taktika, jak s Petrem nejlépe pochodila, když se za něčím pobláznil: pustila se s ním do toho, ale pak ponenáhlu brzdila a přitlačovala, až se věc dostala do rozumných kolejí. Tentokrát, než doběhli do předměstí, přiměla Petra aspoň k poznání, že nesmějí hned vystoupit jako kupci a že se napřed musí přeptat jinde, jakou cenu má zde takové zvíře. Proti slonu samému neměla námitek, zalíbil se jí na první pohled a sama ocenila, jaká by to byla na řadu let atrakce. Také byly pěkné úspory ze šťastného zájezdu v těžkém kovaném kufru a možná, že bylo rozumnější uložit exotické peníze do vhodného nákupu než je se ztrátami měnit v bankách. Muselo se však na to jít opatrně.

Slon patřil malé komediantské skupině, patrně rodině, jíž představoval celé jmění. Ještě odpoledne obcházeli Berwitzovi evropskou kolonii a radili se se spřátelenými obchodníky. Výsledek byl, co jim poradili ti nejzkušenější: najít si domorodého vyjednavače, nejlépe molaha, kněze-písaře, a nabídnout komediantům výměnou za slona nějaká zvířata ze zvěřince. A hlavně nepospíchat. Týden nebo deset dní nesmí při takovém obchodu zde nic znamenat. Ve skutečnosti trvalo vyjednávání s Arr-Šehirem, majitelem slona, plných sedmnáct dní a koupe by se nebyla uskutečnila, kdyby nebyla Anežka v kritické chvíli přišla se spásnou myšlenkou, že se slonem převezmou i Arr-Šehira a jeho rodinu. Ukázalo se pak, že jde tu o příbuzenstvo trochu rozvětvené, v němž se záměry křížily. Arr-Šehir sám se svou ženou byl zřejmě získán pro myšlenku cestovat s bílými sáhiby po vzdáleném světě, druzí však chtěli stále zpět do Indie. Skončilo se to tak, že Petr Berwitz dal vzpurnému příbuzenstvu celou malou menažerii, Arr-Šehira odškodnil hromadou perských a ruských peněz a tím, že ho i s jeho ženou angažoval na pět let jako kornaka, vůdce i ošetřovatele slonů, s platem podle indických představ knížecím. Tak se dostal slon Bingo v Cirkus Humberto a paní ředitelka měla o miláčka více.

S tímto ziskem se už Berwitz nebránil návratu. Zvolil pro něj karavanní cestu evropských kurýrů přes Tabríz a Erzerum, cestu, na kterou dohlížely tři ambasády, anglická, francouzská a turecká, a kde prý je poměrně nejvíc karavanserajů. Ale byla to neskonale horší jízda než cesta tam. Domnělá silnice byla pro vozy téměř nesjízdná, bez mostů, dokonalý obraz státního názoru perského, že upravená cesta přivádí nepřítele do země. Místy se vlekli pouští, místy se museli bránit Kurdům. O výživu byla nouze, počasí jim nepřálo. Vozy zůstávaly trčet jednou v prachu, jednou v bahně, jednou v rozsedlinách půdy, lidé dostávali nemoce, zvířata byla leckdy polomrtvá žízní a hladem. Na turecké straně bylo to o něco lepší, hlavně se častěji vyskytovala města, kde se mohli pár dní zdržet a trochu se zotavit. Ale zdálo se to vysilující putování Malou Asií být bez konce a v některých vozech se už i ozvalo reptání, že všecko ještě cestou zahyne, jen aby si patron

dovezl plukovnické gatě.

Nejvíce energie měli v těch dnech Anežka a slon Bingo. Anežka, všecka vyhublá vedry a námahou, objížděla na svém Pomponovi celou karavanu, pomáhala u každého zavázlého vozu, vedla jezdecké výpravy za picováním, povzbuzovala ochablé, navštěvovala nemocné a dovedla i v chudých, rozbitých vsích najít cosi jako pamlsek pro svá zvířata. Slon Bingo šel vytrvalým klidným chodem uprostřed karavany, nevadil mu ani žár slunce, ani liják. Kdekoli uvízl vůz a koně i lidé se marně namáhali jej vytáhnout, slon Bingo se opřel čelem a vytlačil jej na sjízdné místo. Jen když přišli k nějakému vodnímu proudu, nedal se zdržet, zvedl chobot a s radostným troubením pádil do řeky, kde se vyplaval a vyválel v bahně, potápěl se a postřikoval za stálého spokojeného ryku.

Tak se pomalu v sedlech a vozech sunuli nevlídnou, nehostinnou zemí, zastavujíce se jednou denně i v malých, bídných vsích, aby tam beze stanu, pod širým nebem pořádali „představení", to jest zkoušky, aby nevyšli ze cviku, pouhá pracovní opakování s lidmi i se zvířaty, při nichž vybírali od sbíhajícího se obyvatelstva vstupné ve způsobě chleba nebo ovčího mléka a sýra. Petr Berwitz byl ze starého kejklířského rodu a věděl, proč tak houževnatě lpí na denním cvičení a zkoušení. Znal nejeden případ, kdy měsíc zahálky stačil, aby umělec klesl ve výkonnosti na celý rok. Ostatně všichni cítili vášnivou potřebu denní práce, na kterou si v tuhém svém životě navykli. A tak i nemocní slézali o těch zastávkách s vozů a spoluvytvářeli ta podivná představení, k nimž dělníci urovnali manéž mezi kruhovou hradbičku kamení, přesně vyměřenou na svých čtyřiadvacet loktů.

A tak se někde nad vyschlou řekou Kizil Uzen či na březích jezera Urmijského či na prahu horstva Kara Dagh náhle rozřinčela plechová hudba a dva jezdci vjeli prudce do manéže, každý stoje na dvou koních, zahajující číslo, římská jízda. A pak předvedl Monsieur Alfred, práskaje bičem, volnou dresuru koní bez chocholů a bez cetek, Madame Sylvia jela vysokou školu, jiní jezdci voltižovali, akrobati skákali, clownové klopýtali a padali, Léon Gambier zápasil

s medvědem a nutil lva chodit po kouli, šašek Hamilton přijel na divokém oslu a nakonec vešel rozvážně obr Bingo a tančil po rozestavených lahvích, to všechno mnohdy znovu a znovu, když se to nepovedlo, pod vysokou modrou oblohou Asie, za nevídaných krajinných prospektů. Jednou hráli v rozvalinách nějakého dávného města, na obzoru před sebou měli obrovskou horu Kuhi Nuh, o níž jim lidé vyprávěli, jak před několika lety sopečným výbuchem zničila kolik osad na svých úbočích. Cirkusáci přikývli a zkoušeli dál, nic nevědouce o tom, že Kuhi Nuh je persky Hora Noemova a že ta probudivší se sopka je hora Ararat a ty zříceniny kolem že je starověká armenská metropole Artaxata. Pobyli si týden v turecké pevnosti Erzerum a nijak se nezajímali o boje, které tu svedl ruský generál Paskevič, když Erzerumu dobyl. Táhli podél říčky Kara-su a neměli tušení, že je to horní Eufrat, na němž, po tisících mílích toku, leží biblický Babylon. Hráli v Kaisarichu uprostřed římských zřícenin a nestarali se o to, že jsou to zbytky pyšné Caesareje, hlavního města někdejší Kappadocie, rodiště sv. Basilia. Putovali po březích Kizil Irmaku a nevěděli, že je to památný Halys, který tu kdysi tvořil hranice Persie. Když je vedl k městu Angoře, podivovali se krásným vlnatým kočkám, králíkům a kozám, které tu pěstují, ale nic nevěděli, že vstupují do starověké Ancyry, kterou založil král Midas, a že monumentální rozbité sloupy, mezi nimiž dal Berwitz postaviti vozy, jsou zříceniny mocného chrámu Augustova. V Eskišehiru je zajímaly hroby několika mohamedánských světců, u nichž se stále konaly pobožnosti, ale odkud by mohli vědět, že zde byla vítězná bašta rytíře Gottfrieda z Bouillonu? Byli prostí lidé, kteří většinou neuměli ani číst, ani psát, a neznali nic důležitějšího než jak udržet nebo zlepšit svou výkonnost. Všichni se vrhali do práce s vášní lidí zamilovaných do svého řemesla, zapomínajíce na strasti a utrpení s cítíce najednou, že jejich posláním je dokonalost, kterou musí prokázat, ať vystoupí před císařem francouzským nebo před otrhanými Kurdy, Armeny a Turky; a že práv tou dokonalostí pro dokonalost samu tvoří vyjímečný celek, který nemůže zahynout a ztroskotat a v němž není už jen pan Alfred nebo

pan Gambier nebo pan Hamilton, nýbrž společný a nerozdílný Cirkus Humberto.

Konečně se přiblížil den, kdy na oživenější silnici a na hustějším zabydlení kraje poznávali, že se blíží velkému městu. Petr s Anežkou opustili zvolna se vlekoucí karavanu a klusali napře, do stále stoupajících vrchů, na jejichž hřebenu nesčetné cypřiše jako černé svíce zvěstovaly hřbitov. Manželé nedočkavě vyjeli nahoru a na jednom místě oba současně zarazili koně. Hluboko pod nimi zelenavě zářil Bosporus. Bílá pěna ovíjela oba břehy, které se vpravo úžily a klikatě se ztrácely do zamžené dálky. Tisíce bílých a barevných skvrnek se třpytlo na hedvábné hladině, lodi a čluny, které pomalu brázdily nehybnou vodní pláň. A po levé straně naproti se vzdouvalo jiné moře, neklidnější a rozervanější, svítivě bílé moře kamenných zdí, zvonových kopulí, naježených minaretů, sevřené v dáli zubatými podvojnými hradbami, jejichž černé věže stoupaly a klesaly přes vrchy i údolí zase až do ztracena, - Istanbul, Cařihrad, město padišahovo. Anežka se nemohla nasytit zázračné krásy, která se před nimi rozprostřela. Petr byl mnohem dříve u svých životních zájmů.

„Báječná dekorace," pravil po chvilce. „A hlavní věc - konečně Evropa. Kdepak asi bydlí sultán? Musíme se usadit co možno nejblíž u paláce. Ale kavalkádu bychom měli provést z druhé strany, od hradeb, nástup z přístavu a z lodí by se dal těžko provést. A v Cařihradě se musíme dobře prodat."

Ještě jak tu tak stáli, zrála v jeho hlavě myšlenka provézt celý podnik městem tajně a nepozorovaně až za městské hradby, kde by teprve připravili slavnostní vjezd do Cařihradu. Dva dny stály jeho vozy ve Skutari, než si všecko projednal. Třetího dne vpodvečer začali nakládat na lodi, které najal, a už za tmy přistával náklad za nákladem u Zlatého rohu. Bylo to trochu obtížné, vyjíždět s vozy a koňmi na přístavní mosty při svitu luceren a pochodní, ale podařilo se to bez nehody. Temnými, neosvětlenými ulicemi plížil se pak vůz za vozem, provázen několika desítkami kavasů, neznámým městem, až se před nimi otevřela černá brána a po několika krocích se octli ve volném

kraji. Zabočili do strání vpravo a pomalu sjeli do údolí pod hradbami. Za chvíli tu zazářily mezi ohradou z vozů ohně a opět se začal táborový život.

Zůstali v té zapadlé dolině pět dní, než bylo dokonale vyspraveno, co se poškodilo trmácením po Asii. Zatím najal Berwitz rozsáhlé zbořeniště u velké mešity Achmedovy a připravil si turecké i francouzské ručníky, jak se odjakživa říká dlouhým úzkým cirkusovým plakátům. Šestého dne byl konečně proveden slavný nástup. Všechno příslušnictvo cirkusu muselo si vzíti nejparádnější kroje, ale Berwitz si ještě projednal s úřady, že mu půjčili sto padesát vojáků, které všechny oblékl v kostymy z pantomim. I rozvinul se pak průvod, jakého ještě Cařihrad neviděl.

Vpředu za oddílem kavasů jeli dva středověcí heroldi se stříbrnými dlouhými trubkami, jež hlaholily fanfáry, kdykoli hudba vzadu dozněla. Pak se objevili tři římští jezdci s kovovými holeněmi na nahých lýtkách, s antickými helmicemi nad bezvousou tváří, prostřední z nich nesl standartu Cirkus Humberto. A za Římany jel plochý vůz, na němž seděli zády k sobě hudebníci v červených a zlatých livrejích, vyhrávajíce marš za maršem. Nato se za celým oddílem antické jízdy vynořila zlatá závodní kolesa římských cirků, tažená čtyřmi koni vedle sebe, na voze stál Petr Berwitz s nachovým pláštěm v póze Caesara. Za tímto antickým zjevením jel vrchní štolba s Madame Sylvií, oba v červených anglických fracích a černých čapkách, jako by vyskočili z nejmodernější londýnské rytiny. Za nimi tři krasojezdkyně v růžových, krémových a azurových sukénkách; pak dva španělští hidalgové, plni stříbrného vyšívání, se sevillskými černými plochými klobouky, jimiž s velkou grandezzou pozdravovali všechna zamřížovaná okna. Pak jel oddíl vojáků oblečených za Araby, v dlouhých splývavých pláštích, a pak oddíl ruských kozáků. Tito vojáci se zprvu vzpírali obléci uniformu d'aura a nepřítele islamu, až jim Berwitz namluvil, že je to válečná kořist. Tu teprve se jim zalíbilo koketně si nasadit ruskou čapku a jet městem s levicí opřenou v bok. Za nimi vedli modře livrejovaní podkoní chloubu stájí humbertovských, šest bílých lipicánů

s růžovými chřípěmi. Potom šla skupina vojáků kostymovaných jako perští sokolníci - to byla nová, teheránská myšlenka Berwitzova - a na kožených rukavicích nesli pestrobarevné pokřikující papoušky. Nato byla dvěma býky zebu tažena klec s tygry a ve čtyřspřeží vezena klec se lvy. Za ní mašírovali vojáci oblečení do modročervenozlatých krojů, kterým se v cirkuse říkalo marokánské. Nesli v rukou pozlacené klece s malými opičkami. Osm najatých hamalů, začerněných ve tváři a na rukou, s obrovskými turbany s peřím na hlavách a ve fantastických žlutých a červených úborech nesou zdobná čínská nosítka, na nichž seděly dvě ženy artistů, přeměněné ve víly. A pak se zjevil užaslým divákům majestátní slon Bingo, ověšený rudými čabrakami se zlatými třapci; na hlavě mu seděl důstojný Arr-Šehir v bílých šatech a zlatém turbanu, na zádech se mu pohupoval palankin, z něhož mávaly čtyři hurisky s tvářemi zakrytými závoji. Byly to ženy sluhů a koňáků, pračky a myčky, které s nabarvenýma očima vypadaly jako nejsvůdnější zjevení. Ale to ještě pořád nebyl konec průvodu. Ještě se objevili strakatí šaškové s cvičenými psy, v čele pan Hamilton na divokém oslu, který byl ku podívání poslušný. Mezi poskakujícími a kotrmelcujícími augusty vezli sluhové kozla Modrovousa s jeho bílou a nyní ověnčenou družinou, párek muflonů, stádečko ovcí, jezevce a medvěda. Byla to nejstrakatější skupina, neboť sluhové měli na sobě všeliké ty staré přepychové uniformy, které sbírával děda Carlo. A pak ještě jelo několik středověkých zbrojnošů opět se standartou Cirkus Humberto a byl konec.

Vyplatilo se Petru Berwitzovi, že tolik péče a nákladu věnoval režii svého vstupu do Cařihradu. Představení za představením bylo natřískáno, evropská kolonie i podaní padišahovi přicházeli znovu a znovu. Sultán se neobjevil, ale vzkázal Berwitzovi, zda by nemohl uspořádat pro něho a pro jeho dvůr zvláštní představení v císařských zahradách. Berwitz ovšem ochotně připověděl a hrál pak třikrát před Jeho Veličenstvem a před tribunou zakrytou závoji, kde usedl celý císařský harém. Abdul Medžid byl tak spokojen, že si dal Berwitze představit a pozval ho k prohlídce svých stájí. Petr Byl znalec koní

a byl hrdý na ušlechtilá zvířata svého podniku. Ale v sultánských konírnách nemohl utajiti překvapení a nadšení. V dlouhých řadách stáli zde nejkrásnější potomci pěti posvátných kobyl Mohamedových, Džulfé, Koheily, Maneti, Saklaví a Tusie, všichni s nádhernou hlubokou hrudí, jemným svalstvem, dlouhou kostí ramenní a krátkými holeněmi, krátcí v bedrech, a silní v útlých nohou, jako stvořeni pro vytrvalý rychlý běh, praví pijáci větrů. Byli tu hřebci z Nedžedu, nejlepší odchovanci slavných pěstitelský kmenů Beni Sacher, Haddžerad, Muali, El Ruola, El Sbaa; bylo tu i několik bílých kobyl vytrvalecké rasy Tvaifé a dlouhokrkých Manakui, jež chová kmen Vuold Ali. Petr to dovedl ocenit, neboť věděl z tradice, že kobyly těchto rodů se považují mezi Araby za neprodejné. Všechny ty nedohledné stáje hostily samé bělouše. Byli všech odstínů: sametoví, stříbrní, železní, popelaví, mléční, červení, modří, byli tu mušky a pstružky a grošáci a jablečňáci a jako největší vzácnost stáli zvlášť dva atlasoví s růžovou pletí a s hedvábným lesklým vlasem. Za araby se řadili nádherní hřebci berberští s vyklenutým nosem a jeleními krky, statní bělouši z rodu Ben Chareb, hnědáci vysokého chodu z rady Haymur i drobní nezdolní vytrvalci v cvalu rasy Maziris. A peršané tu byli, vznosní koně irakadženičtí a hyskánští, a španělé, pyšně pompésní andalusijci ohnivých očí a vysoko se zvedajících kolenou. Petru Berwitzovi přecházel zrak; ale ještě musel zajít do anglické stáje, kde našel potomky nejvzácnějších dostihových plnokrevníků, členy slavných rodů Heroldů z Beverleye Türka a matchem z Godolphina. Pak teprve stáli domácí koně turečtí, kavkazští, armenští a jiní, drobné neznámé rasy užitkové. Ve stájích se Abdul Madžid rozohnil a rozhovořil, a Petr byl až udiven jeho vědomostmi hippologickými.

Když se obrátili do sultánova salónku a usedli s jeho nejmilejším synem ke koflíčkům černé kávy, vyptával se sultán přes hodinu na všecky praktiky západního chovu, i na ošetřování zhřebených klisen a na všeliké koňské medikamenty. Petr patrně obstál, neboť Abdul Medžid ho na sklonku rozhovoru pozval dál do svých pokojů. Sál za sálem byly tu sbírky císařského pokladu, úžasné

množství zdobných věcí ze zlata a stříbra, v některém pokoji jen hromady a hromádky nejvzácnějších kamenů. Uprostřed toho mrtvého bohatství sultán opět upadl v mlčení. Jen v síni tabatěrek se zastavil, obešel stoly, vzal jednu těžkou, zlatou, s rytými arabeskami a beze slova ji podal Petrovi, který se hluboce uklonil. V síni drahokamů rozhrnul sultán kopu zelených kaménků na achátové míse, a vybrav jeden z největších safírů, podal jej Petrovi s dvěma slovy: „Pro madame." A pak se se svým hostem rozloučil.

Petru Berwitzovi bylo by toto vše stačilo k největšímu osobnímu blaženství. Dostalo se mu však ještě více. Před odjezdem z Cařihradu byl jmenován inspektorem císařských otomanských koníren s titulem liva-paša a obdržel řád půlměsíce II. třídy a čestný kaftan. Berwitz si hned připjal řád na uniformu perského plukovníka. Také po obchodní stránce byl pro ně Cařihrad výnosný, zaplnil zase pokladny vyschlé cestováním po Asii, a tak se Cirkus Humberto vracel se slávou a spokojeností přes malá závislá knížectví balkánská k Budapešti a k Vídni.

Tam nalezl Berwitz svou sestřenici Elisu v hlubokém smutku pro smrt jejího muže majora Hammerschmidta a v nemalých starostech o budoucnost. Rozřešil to tím, že ji vzal s sebou jako pokladní. Nemohl zapomenouti na to, jaká to byla výhoda, když ještě před několika lety byl Cirkus Humberto spravován a střežen šesti příslušníky rodiny. Věděl sice, že má dobré a spolehlivé spolupracovníky, ale měl to už tak nějak v krvi, že cirkus nemá být pouhý obchodní podnik, že jeho prazáklad odjakživa byla rodina. Anežka to úplně schvalovala, třebaže necítila, co v tom bylo tradičního. A když se z domova dověděla, že její holandský bratránek Frans Steenhouwer dokončil středoškolská studia a místo dalšího učení že chce stůj co stůj do obchodní služby v koloniích, dopsala mu po dohodě s Petrem a Frans Steenhouwer ochotně zaměnil svou touhu po vzdálené exotice za neméně dobrodružné putování s cirkusem.

Tak se Cirkus Humberto ustálil a vykrystalisoval do té podoby, v níž jej našel český zedník Antonín Karas ve dnech, kdy se zimní

pobyt v Hamburku končil a všecko žilo v posledních přípravách k jarnímu odjezdu na turné.

V

Při tom poledním napití u Námořníkovy nevěsty, k němuž ho Kerholec vyzval, rozbřesklo se Antonínu Karasovi už nad slunce jasněji, že jednal správně a že by bylo čirý nesmysl zahodit tuto znamenitou příležitost. Jako by s něho všecka starost spadla, pošoupl si klobouk do týla a připíjel si s Kerholcem: „Ty kluku stará, na tvý zdraví, kujóne, dyž se tak vyznáš!“ A Kerholec odpovídal: „Na tvý, ty skopčáku, ty zednická třísko, ať jsem trajcén, esli nebudeš u Berwitze paltafír!“ A Hein Moesecke sípal zarostlým krkem: „Ať slouží, natočíme ještě jednu, ne? Neříkal jsem to, že Hampuch dá živobytí, ne? Karlen, já si napěním taky jednu, ne? Správné přiťuknutí je vždycky ve třech, pánové, zum Wohlsein!“

S veselou se tedy Karas vracel domů, i do písničky mu bylo, ale když se octl na temném úzkém schodišti, kterým se lezlo až do čtvrtého patra paní vdovy Anny Lngermannové, najednou se všecka ta nálada vytratila. Nálada, bodejť by ne nálada, člověče, vždyť ten odulý sípák, ten Moesecke, jich do vás nalil v té ráně pět, a na lačný žaludek, bodejť by vám nebylo do zpívání. Ale tady, Anton, tady nahoře, tam není žádná Námořníkova nevěsta, tam je tvůj chlapec, Tondo, tam je Vašíček a ten už zoufale čeká, s jakou táta přijde. A táta přijde, vod piva přijde, potvora, a řekne: „Tak, Vašku, budeme jezdit s cirkusem.“ A Vašíček, co řekne Vašíček? Zatracený schody, konce jim není. Vašíček neřekne nic. Vašíček se jen podívá. A to je právě to, že se podívá. Vždyť to je, jako by se ona podívala, Márinka. To jsou docela její oči, takové modrozelené, člověk to ani správně nerozpozná, jaké jsou barvy, ale její oči to jsou, ona tam leží, chudák, pod modřínkem, ale její oči jsou tu s ním a dívají se na něho, co tu

s hochem tropí a jak to vede. A pak se ty oči najednou nějak stáhnou a zaostří. Kolikrát už si toho všiml, že hoch, když se na něco upře, má najednou pohled jako káně. A zrovna tak se po něm dovedla podívat nebožka, když se někdy vracel s Milnerem od vyhrávání, od muziky; panečku, Antone, to byl kukuč, před tím jsi poslední krejcar vyklopil, ačkoli se ti kolikrát zachtělo nechat si nějaký šesták na útratu. A taková hodná ženská to přitom byla, do všeho jako drak. A ten chlapec je po ní, měkký i tvrdý, jak kdy - jakpak jen mu to říci, že jsme se upsali komediantům.

Těžce a s nechutí stiskl Karas kliku a pomalu věšel klobouk na věšák u dveří. Paní Langermannová otevřela dveře kuchyně. Hoch stál u ní a k němu se tlačila šestiletá vdovina Růženka.

„Táta!“ vykřikl Vašek radostně.

„Tak co, pořídil, pořídil?“ ptala se paní Langermannová.

„Pořídil. Ale nějak divně - ani z toho radost nemám,“ odpovídal Karas a pomalu šel do kuchyně, kde to vonělo majoránkou.

„A jakpak to? Sedněte si, už čekáme s obědem, to mi pak musíte povědět.“

„Táto - máš dílo?“ zeptal se chlapec.

„Mám, Vašku, ale nevím, co tomu řekneš. Já jsem... totiž my budeme spolu u cirkusu.“

Teď čekal to zlé odmlčení. Ale Vašek, kterému postačilo, když slyšel, že práce je a že zůstanou spolu, obrátil k němu své velké důvěřivé oči a zeptal se klidně:

„A co to je cirkus, táto?“

Karasovi se ulevilo. Neuvědomil si, že chlapec nikdy ještě neviděl ani cirkus, ani komedianty, že k nim do zapadlé vsi jen zřídka to slovo zaválo. Jako by mu kámen spadl s prsou, ožil a přisedl blíže k hochovi.

„To je takové divadlo, víš, tam jsou pánové a paní a ti ukazují lidem krásné koně a všelijaká zvířat a každé to zvíře umí nějaký kousek, třebas tancovat nebo hrát na flašinet, a to lidi baví. A když se to skončí, tak se to divadlo zboural a naloží na vozy a jede se jinam. A

táta pojede s sebou a bude jim stavět a bourat to divadlo a ty pojedeš s tátou ve voze a uvidíš celý svět.“

„A jaká jsou tam zvířata, koně?“

„Koně a lvi a tygři a oslíček a kozel a medvědi a slon...“

„Slon? Opravdický slon? Ten s rypákem?“

„Ano. Krucimordyánský zvíře. Ten by se sem do kuchyně nevešel.“

„Jo... A já k němu půjdu a vylezu si na něho a budu na něm jezdit. Přece se jezdí na slonu, ne? Frau Langermann, Frau Langermann, ich werde reiten Elephant!“

„Ale to víš, že jo, ty prcku,“ zasmála se vdova, nalévajíc polévku. „Tak co jste to tedy přinesl a co to má s tím slonem?“

Karas se jí nyní obšírně vyzpovídal - i z toho, že si není jist, udělal-li dobře.

„Ale božíčku, člověče,“ spráskla rukama kvartýrská, „poděkujte Pánu Bohu, že se vám to takhle přitrefilo. A na nebožku při tom nemyslete. Chodil jste stejně za prací do světa, copak ona mohla tušit, jak žijete? A co tady ty tisíce ženských, kterým jdou muži na loď a zmizí na pár let ve světě a nedají o sobě ani vědět; nakonec třebas jen dostanou zprávu, že... tento... že si voda vzala... co se k ní hlásilo... Co bych měla já říkat?“

Paní Langermannové zvlhly oči. Jako v mlze viděla temný, ošklivý den, kdy tu v té kuchyni stáli dva úředníci přeplavní společnosti a ostýchavě jí oznamovali, že se přístavní parníček Rosamunda srazil v mlhách s uhelnou lodí a že kormidelník Felix Langermann spadl při tom do Labe, a že jak šly ledy, nebylo možno spustit člun.

Přemohla však pohnutí a dodala:

„To je mi takový cirkus tisíckrát milejší, ten aspoň jezdí pořád po pevné zemi. A Vašek něco užije, uvidí svět, pozná lidi, to je, pane Karas, pro hocha moc důležité.“

Tak se Antonín Karas chtě nechtě vrátil při obědě zas do jasnější nálady. Musel novu a znovu vykládat Vaškovi o cirkuse, co už tam tak pochytil. Ale hlavní ovšem bylo, když se vytasil s lístky na

odpolední představení.

Kterak Vašek prožil svou první návštěvu cirkusu, Karas neviděl. Odešel o hodinu dříve, trumpetu pod paží,a sotva se objevil v boudě, zavolal ho Kerholec, vrazil mu do rukou hrábě a poručil mu pěkně urovnat piliny v manéži. Pak si ho přibrali vzadu za branou, aby pomohl odtahat některé klece, prý kvůli lvům nebo co, a aby umetl místo, které se uprázdnilo. A už přiběhl nějaký hoch, kde prý je pan Karas, že se po něm shání pan kapelník.

Leopold Selnicki, Berwitzův kapelník, byl Vídeňák, bývalý regimentstambor u deutschmeistrů, chlap jako hora, s ohromnými kníry, které si zesiloval i částí vousů s tváří. Také chundelaté obočí vypadalo hrozitánsky, ale oční klapky a kůže kolem očí byly jaksi převislé, patrně od pití, a celý pohled Selnického připomínal starého dobráckého bernardýna. Tento muž byl snad jediný v celém podniku, před nímž se zastavovala přísná Berwitzova kázeň. Nemusil dělat nic jiného než dirigovat hudbu; jakoukoli pomoc při ostatních pracích v cirkuse odmítal jako nehodnou jeho umělecké osobnosti. Celé dni a noci se zaměstnával neobyčejně důležitým problémem, kde se co dobrého jí a pije. Nebyl jedlík v pravém slova smyslu, nikdy nezasedl k bohatýrskému obědu nebo k velkolepé večeři. Ale když se ráno probudil, zamlaskl jazykem a shledal, že by teď „bodla“ šunka s vajíčkem a jedna nebo dvě plzeňské. Nebylo-li všude plzeňské, šel si i na obyčejné, jehož si však, že bylo slabší, dal o máz více. Míval pro to měřítko 2:3, prý „aby se v těle srovnaly stupně“. Pak si zaskočil do zkoušek, není-li tam třeba něčeho nového od muziky, poklábosil s tím, poklábosil s oním, vypil tři čtyři skleničky rumu a ohlásil, že je čas na přesnídávku. Načež majestátně opustil cirkus a vyhledal některou ze svých vináren, kde snědl guláš nebo papriku, zapálil si viržinku a při čtvrtečkách rakouského vína trpělivě čekal, až se mu ozve hlad. Když jej ukojil porcí uherského salámu, šel na oběd, ponimral se v jídle, posteskl si sousedům, že „pro něho by oběd vůbec mohl odpadnout“, on že nikdy „obědu moc neudělá“, to jen tak, „aby měl podklad“ pro dvě tři piva. A pak šel na černou a na koňak; byla-

li příležitost, zahrál si partii biliáru, pak si šel spravit chuť osmičkou vermutu, načež se objevil před představením v cirkuse, oblékl se do červeného kabátu se zlatým límcem a zlatými epoletami, zvrátil přitom do hrdla nějakou tu stupečku rumu z láhve, kterou stále pečlivě uchovával v šatně. A pak dirigoval takřka bez zastávky, většinou zády k orchestru, všechen hudební doprovod představení, shodil uniformu a odebral se na nějaké osvěžení před večeří a nějaké to popití po ní.

Ale Berwitz věděl, proč Selnického má: v žádném cirkuse nezněla hudba tak břeskně, nikde se nehrály tak strhující marše, nikde neměli takové fanfáry a tuše, a šlo-li o sentimentální místa v pantomimách, nikdo se nemohl pochlubit tak jemnou eufonií jako Cirkus Humberto. Ale to hlavní bylo o zkouškách. Nacvičili nějaké číslo s dresurou koní, Selnicki se na to podíval svýma smutnýma očima, lokl rumu a řekl: „Tohle je Lannerův Valčík margeritek," nebo „To je Straussův Kavalírský pochod," nebo „To dáme dohromady polku Bohémiene a trio z Gavotte bleue a osm taktů ze Schubertova Intermezza a tuš". A bylo to. Jemu se každá produkce měnila v noty, v docela určité skladby, které mu okamžitě zněly v uchu, jako by je četl v partituře; a po každé to dokonale odpovídalo tempu produkce a nesmírně podporovalo zálibu koní v rytmu.

Pan Selnicki uměl z Vídně trochu lámané češtiny a tak také uvítal na estrádě Karase, než přešel v nonšalantní vídeňskou němčinu.

„Voni sou ten novej Čech, že jo? Tak pozdrav jich Pámbu! Umějí německy, že jo? Nu tak, pane Karas, jakpak je to s vaším troubením? Znáte noty?"

„Neznám, pane kapelníku."

„No, to by nevadilo, to se časem naučíte. Ale troubit umíte?"

„Totiž tak, jak to bylo u nás potřebí. Většinou přiznávku, a když už člověk ten kousek znal, pustil se i na druhý hlas nebo převzal při repetici melodii."

„To se ví. Já to znám, jak to u takové bandy chodí. Tak mi tady, než přijdou lidé, zatrubte něco, ať vidím, jak to svedete."

Karas byl v rozpacích, bez party mu nechtělo nic napadnout.

Ale cítil, že není vyhnutí. Vytáhl trumpetu, nasadil, přivřel oči, čtyřikrát si udělal přiznávku na ländler, aby se do toho dostal, a pak, jako když doma cvičíval vpodvečer na mezi, vynesl naplno tu svou nejmilejší: „Všecky panenky z lesa jdou, jen ta moje nejde...“

V prázdné kulaté budově to znělo náramnou silou, sám se toho zvuku lekl a při repetici nasadil pianissimo. A už ho to popadlo za srdce, nesl tu hezkou melodii, jako by se s ní mazlil, měkounko, kulatě, jako by tiše hovořil s kosem, kosem, černým ptákem, o tom, že té jeho znejmilejší všechna krev z těla ujde.

Pak otevřel oči a spatřil pana kapelníka, jak si nalévá rum. Sklenička na vteřinu téměř zmizela pod frňousy. Pak nalil podruhé:

„Tumaj, pane Karas,“ povídá po česku, „jeden štamprličku na zdraví.“

A zatím co se Karas uctivě ukláněl a rum na dvakrát vypil, pokračoval pan Selnicki německy:

„Tak tohle jo. Tohle je správné české troubení. O noty nejde. Co my hrajem, budete všecko do týdne umět. A kdyby přišlo něco těžšího, přijdete za mnou a já vám to zapískám. Tak si sedněte k tomuhle pultu sem a hrajte zatím přiznávky. Ono se to ukáže. Ono to člověku nedá, když to má naděleno od Pána Boha.“

Pan Selnicki se napil znovu, naklonil se ke Karasovi, vzal ho za rameno a řekl tišeji, po česku a náramně důležitě:

„Muzika... vědí... muzika holt není žádnej cirkus. Ale ten písnička si pamatujou... ten by se hodilo, až budou ty raphengsti tancovat piaffe in der Balance. Servus!“

Zatím už přicházeli lidé zdola, shazovali pracovní mundury, oblékali rudé livreje a usedali s instrumenty na svá místa v orchestru. Všichni si srdečně potřásali ruce s Karasem jako nováčkem, řekli mu i svá jména, ale to všecko Karas v rozčilení přeslechl. Víc ho upoutalo, že z protějšího kouta orchestrální škeble zaslechl český hovor. Už si tam chtěl zajít, když se dole ozvalo zatleskání.

„Haló, muziko, začít!“

Byl to Kerholec, který dal ten povel od hlavního vchodu.

Cirkus byl ještě prázdný, ale venku se hromadili lidé a muzika z vnitřku jim měla dodat chuti jít k okénku pokladny. Pan Selnicki se ještě neobjevil. Muž s trubkou na pravém křídle se rozhlédne a povídá:

„Tak, lidičky, začneme."

Nasadili nástroje, ten vpravo dvakrát trumpetou udal takt; pak kývl a vtom spustili marš. Karas se přidal. Vycítil, že je to nějaký běžný pochod, jakých hrávali s Milnerem na stovky a často taky rovnou bez zkoušky. Jen se díval po tom pravákovi, protože mu vyčetl na očích, kdy je pausa a kdy se hraje tišeji. Však ten člověk také pomrkával po Karasovi, jak se s nimi shodne. Napoprvé to šlo docela slušně. Pak hráli něco pomalého, to už musel Karas víc dávat pozor a nejednou raději odsadil a poslouchal, jak se neznámá melodie vine. Hned nato přišel valčík a to zase šlo: es tam tam, es tam tam. Ale chlapci to řezali opravdu bez oddechu, sotva si dali čas na vyklopení nástrojů. A všecko jen tak, bez not, kousek za kouskem. Karas uznával, že je to náramně sehraná banda.

Pak přišel pan Selnicki. To si chvilku oddechli a Karas, toť se ví, natáhl krk, aby viděl, co je dole. Šel odtamtud velký hluk a šum. Kam se podíval, všude se už mačkali lidé, řada nad řadou, a noví proudili a stoupali vzhůru kolikerými uličkami. Nějací kluci dole hlasitě vyvolávali. Tady někde sedí Vašíček, řekl si Karas, ale vzdával se vší naděje, že by ho mohl v té záplavě najít, a už taky neměl kdy, už se pan Selnicki postavil do popředí, zasalutoval, protáhl kníry, vzal taktovku, rozhlédl se a spustil. Panečku, teď to teprv jelo, znova a znova, sotva nástroj odtrhli od úst. A když už pan Selnicki odklepal a zdola se rozletěl potlesk, ještě to nebyl oddech, ještě trčela taktovka do vducu, najednou švihla a oni troubili intrády, dlouhé hřmotné intrády do potlesku a volání, intrády, v kterých modulovali v hlavních akordech nahoru a dolů, dokud taktovka nepoklesla. Ale hned vzápětí už se spustil nový kousek a tak to letělo tři čtvrti hodiny, že se Karas ani vzpamatovat nemohl. To byla jinší čína než sousedské vyhrávání s Milnerem o posvícení!

Ale pak jim to najednou pan Selnicki uťal a položil hůlku.

Všichni se na židlích protáhli a oddychovali. Karas byl zvědav, co se to děje. Dosud neviděl nic než záda pana Selnického a jeho taktovku a několik horních řad lidí. Co je dole, nemohl ze svého místa vidět. Nyní připovstal, když sebou všichni hnuli, a spatřil Kerholce, jak rychle balí nějaký koberec. Opodál něho stáli v manéži pan ve fraku a cylindru, s velkým bičem v ruce, a vedle něho jakési podivné chlapisko v strašně širokých kalhotách, které se na něm plandaly, s velikou bílou vestou, která mu šla až skoro na kolena a z jejíhož výstřihu dopředu odstávala špinavá náprsenka. Nos měl jako červenou bambulu, hubu bílou, pod bradou zrzavé fousy, na hlavě malinký klobouček s peřím.

„Tak ty myslíš, August, že v Hamburku jsou samí hloupí lidé?“ ptal se ten elegantní pán.

„Hohó,“ řekl ten pajda a odpověděl něco, čemu Karas neporozuměl, ale po čem obecenstvo zavýsklo a zabouřili smíchy.

„To je reprisa s augustem,“ vysvětloval mu soused, „to je k tomu, aby mohli připravit další čísla.“

Karas nechtěl vypadat zvědavě, proto si zase sedl a slyšel jen mezi výbuchy chechotu, jak se august znovu a znovu ptá toho druhého: „Herr Stallmeister, víte už, jaký je rozdíl mezi kočárem a kastrolem?“

Tenhle starý vtip Karas znal, následovalo potom: Když ten rozdíl neznáte, nesedejte si do kočáru, abyste si omylem nesed do kastrolu. Dávali tu hádanku hádat všichni boudoví šprýmaři na poutích, ale Karas se bezděky už předem smál, a lidé, když ta odpověď padla, teprve, jak ten skrček toho vznešeného pána usadil. Škoda, říkal si Karas, těmhle věcem Vašíček nebude rozumět, tolik německy neumí, ale smát on se bude, jemu se přece každá švanda vždycky líbila. Ale vtom už pan Selnicki zaklepal a muzikanti zvedali nástroje, reprisa byla u konce a hudba zas musela nasadit. Hrálo se veskrze zpaměti, což Karase ani neudivilo. Ale někdy zpozoroval přece jen něco zvláštního, nač nebyl zvyklý: někdy zavolal pan Selnicki tiše: „Pozor!“ a pak se díval upřeně dolů a dirigoval trochu markantněji a třebas i nepravidelně. Oči šech muzikantů byly zavěšeny na jeho kostěné

hůlce, aby šli správně s sebou. Karas měl dojem, že v těch chvílích hudba nejde sama ze sebe, ale že se přizpůsobuje něčemu, co se děje dole. Byli to patrně koně, neboť občas zahlédl vysoké červené nebo bílé chocholy, jak se natřásaly ve výši v řádce vedle sebe. Jen dvakráte za celou produkci měli ještě oddech při mluveném čísle dole a jednou pan Selnicki náhle přerval hudbu, v celé budově bylo ticho jako v kostele.

„Skok smrti," zašeptal Karasovi soused. Dole zasvakalo cosi jako pušky. Karas se neodvážil povstat, protože všichni byli připraveni hrát a pan Selnicki měl taktovku zdviženou. Náhle dole někdo vykřikl: „Hól-la hop!" A vtom práskla vzduchem salva výstřelů. A už kapelník mávl a spustil ryčnou fanfáru do obrovského potlesku a volání se všech stran.

Karas si umiňoval, že se, hned jak se to skončí, na tohle musí přeptat, co to vlastně bylo, ale když dohráli a pan Selnicki odstoupil, hnali se hudebníci jeden přes druhého na schody a dolů. Karas nevěděl proč, ale šel za nimi a dole už ho chytil Kerholec a hodil mu do náruče velkou hromadu šedivého plátna. „Natáhni to přes bariéru," křikl na Karase, „jdi vpravo od brány a dělej to jako ten vlevo."

Kras se musel se svým balíkem prodírat do manéže, protože všude proudilo plno odcházejících lidí. Celý dům hlučel hovorem, voláním, pokřikem davů. Zastavil se u levé strany brány a pochopil, oč jde. Přední stěna přízemních lóží měla plyšový okraj jako opěradlo a on měl v rukou ochranné povlaky. Vytahoval je tedy kus za kusem a navlékal na rudý plyš. Šlo mu to napoprvé pomalu, dokončil svou polovinu o hodně později než ten druhý. Lidé už všichni odešli, cirkus byl najednou jako odumřelý. A už tu byl zase Kerholec, bez kabátu a bez vesty, s vyhrnutými rukávy.

„Do koníren, Tondo, ke krmení - a hop-hop! Ale napřed mundur dolů!"

Karas byl z toho všeho už celý zmámen. Ale cítil, že ve všech lidech kolem je to jako oheň, doskočil tedy do šatny, shodil se sebe nádhernou livrej a jako Kerholec jen v košili a kalhotách běžel do

koníren. stájníci odnášeli odtamtud plné náruče krásných postrojů, jiní pobíhali se štoudvemi vody, s odměrkami ovsa, s náručemi sena. Kerholec stál při vydávání krmiva a hned zapřáhl Karase. Člověka, který před ním utíkal s hromadou sena, Karas poznal, foukal s ním celý večer basbombardon. Když se Karas asi po třetí vracel, šťouchl do něho Kerholec:

„Tamhletu ženskou pozdrav, to je direktorka“

Karas zprvu žádnou ženskou neviděl, jen nějakého bezvousého mužského v jezdeckých kalhotách, který prohlížel jednomu koni kopyto. Teprve když přicházel blíž, řekl si, že by to opravdu mohla být ženská.

„Dobrý večer, madam,“ řekl tedy, jak ho Kerholec ráno poučil.

„Dobrý večer,“ kývla hlavou, pak se na něho podívala ostřeji a pustila nohu koně. „Vy jste tu nový?“

„Poslušně prosím, ano,“ odpověděl Karas a bezděky srazil paty, vypjal hruď a stál jako při raportu, „nový stavěč a muzikant, Karas Anton.“

„Anton... Anton... myslím, že tu není žádný Anton,“ řekla Anežka Berwitzová, mustrujíc si ho, „to si tě s žádným nebudeme plést. Dobrá. Však se ještě seznámíme. A teď běž, Antone, koníčkové nesmějí čekat.“

Kývla a obrátila se opět ke kopytu. A Karas pochopil, proč ten obecný kalup: ta němá tvář zde musí být především obsloužena a pak mají lidé teprve čas na sebe samé. Po chvíli, když se s ostatními postavil před Kerholce s hlášením, že je všecko hotovo, cítil se zase jako u raportu. Ten čertův Kerholec nebyl tu nikterak tím fidélním krajanem jako u Námořníkovy nevěsty, stál tu rozkročen s papírem v ruce a ptal se hlasem komandujícího:

„Kdo má noční službu?“

Tři se hlásili, Kerholec se podíval na papír a kývl hlavou.

„Ostatní jsou pro dnešek volni. Ale pozor - platí pro všecky rozkaz ředitelstva: Pozítří po obědě se nastupuje do maringotek. Nový muž, Karas Anton, bude spát v osmičce. Prohlédněte si každý kavalec

a všecko zařízení a hlaste mi odpoledne, je-li kde závada. A nyní rozchod, dobrou noc!“

„Dobrou noc!“ zvolali mužové a utíkali jeden přes druhého k šatnám obléci se a vyrazit domů.

Karas se pozdržel, aby se zeptal Kerholce, oč vlastně jde.

„Brzo už se pojede, Toníku, a je zapotřebí, aby si lidé po zimní přestávce zvykli zas na bydlení ve vozech a nesekýrovali nás potom na cestě. Ty budeš spát se mnou, v osmičce. Pohodlné to není, ale zvykneš si.“

„A chlapec?“

„Pojede s námi v našem voze. Pamatoval jsem na to.“

„Ještě něco, Karle: kdypak se nastupuje ráno?“

„V šest hodin, Toníku. K rannímu krmení a úklidu stájí. Zeptej se na mne, já už tu budu.“

„Děkuji. Dobrou noc!“

„Dobrou noc.“

A Karas šel, maje najednou k tomu chlapíku zcela jinou úctu než dosud. A když oblékal svůj kabát, přepadlo ho, nač chvilku zapomněl: co Vašek, jak se mu v cirkuse líbilo. A Karas už pelášil domů, dovědět se něco o tom, v čem sám byl a co neviděl.

Kdyby byl měl Anton Karas větší vzdělání, snad by si byl ještě jinak vysvětlil napětí, které v těchto dnech vůči svému synu cítil. Pravda bylo, že vlastně Vaška velmi málo znal. Byl s ním pohromadě vždy jen po několik zimních měsíců, kdy byly chalupy zaváty sněhem a všechen život se odehrával v jejich malých sednicích jenom přidušeně. Když se otec pozdě na podzim vrátil domů, vrhl se zpravidla na dříví a štípal v kolně polena, dokud ho mrazy z ní nevyhnaly. Ve chvílích oddechu si prohlédl chalupu, chlívky a celé zařízení a prováděl malé opravy tu a tam. Přitom ucpal všechna okna mechem, vymazal trhliny mezi trámy - chalupa byla dřevěná -, někdy vytáhl ještě do lesa na roští. To byl čas, kdy Vašek ještě stále mohl rejdit s kluky po vsi a doma se ukázal jen když ho hlad přihnal k mámě do kuchyně. Když začal padat sníh, zalezlo se dovnitř. Karas měl co dospávat a po čem

odpočívat, po čem protahovat utrmácené údy. Ale dlouho si nehověl, brzo vytáhl pěkný kus tvrdého dřeva a nožem začal vyřezávat buď něco do domácnosti, nebo figurky pro betlem. V sobotu zpravidla zaťukal u nich Milner a pak táhli spolu do některé vsi na muziku a vraceli se až v pondělí.

Tu tedy neměl Karas příliš mnoho času na Vašíčka. Byl sám dost nemluvný, raději zabořen do práce než do pouhé zábavy, a chlapec se zařizoval podle toho. Vašek byl navyklý drsnému životu, kolem sebe viděl jen těžkou, vysilující dřinu a od malička musil vypomáhat, jak mohl. Ale přitom to byl hoch neobyčejně citlivý a vnímavý. Postihl sám ze sebe, že máma postonává, že jí není dobře a že táta přitáhne domů unaven. Přizpůsobil se jim doma, nevyváděl, hleděl mámu zastat, kde se jenom dalo. Připadalo mu samozřejmým, že některý den jde z práce do práce, tu pomůže v kuchyni, tu poklidí v chlévě, tu zas jde do lesa na klestí, na šišky, na houby, na borůvky, na trávu. Ke všemu se měl s obratností, kterou podědil po tátovi. S první kudličkou, kterou dostal, nařezal jen pruty a biče a na píšťalky, ale zkoušel se už vyřezávat ze dřeva všelicos, co za zimních dnů odkoukal od táty. Když Karasová polehávala, šestiletý Vašek přejímal v létě celou domácnost, i kozu opatřil i na oběd postavil, a ve všem ho přímo těšilo, že svede práci jako dospělý člověk. Zato když se mu uvolnilo, když mámě bylo líp a zavolala na něho, aby se šel proběhnout, vyrazil z chalupy jak vystřelený šíp.

A pak se vybíjel jeho temperament, že mu ani celá ves nestačila. Mezi ostatnímu kluky svého věku byl brzo kápo, všecky přepral a předstihl ve skotačení. Zrovna ho to vždycky hnalo, aby byl ve všem mezi nimi první, aby nikdo tak neuměl běhat skákat, lézt na stromy a házet kamením jako on. Jarní hry do důlku vynesly mu vždy největší zásobu vyhraných fazolí a kuliček. První věděl o mladých ťuhýcích v trní a o vosích hnízdech na polní mezi. Vašek si mezi všemi ostatními vymyslil, jak se přes ramena druhého dostat do převislých větví farské zahrady a od humen sklízet tak první třešně a hrušky. Zachtělo-li se klukům jít na raky, přivolali vždycky Vaška jako pravého vůdce party.

Co se mohlo vyskytnout v dětském obzoru, od kotrmelců až po zpěv v kostele, všeho se Vašek účastnil a ve všem rozvinul okamžitě takovou horlivost, že brzo byl v čele ostatním. Něco zmohl silou, protože od malička byl do každé dřiny jako drak, ještě víc však vyhrával svou bystrostí a důvtipem. Jeho očím neušlo nic, co mohlo mít pro klukovský život nějakou cenu. Vyběhl pro trochu chrástu koze a už si všiml, kde dozrává záhonek lusků a kde přeletují drozdi kolem hnízda s mladými. Každá nová práce ho vábila jako neznámé tajemství; z nejdivočejší honičky dovedl odskočit a ustrnout před kovárnou, aby sledoval, jak si starý Barucha žhaví ve výhni železo a jak si je pak kleštěmi přidržuje nad kovadlinou. Stejně ho zajímala příprava pece na pečení chleba jako míchání malty, když měl táta nebo jiný zedník nějaký melouch ve vsi. V neděli před velkou ho určitě mohli najít ve zvonici, jak sleduje kostelníka, jakými pohyby rozhoupává zvon, a pouhý pohřeb se mu měnil ve velké divadlo, v němž hltal každé gesto pana faráře a pana řídícího v čele zpěváků. Záviděl-li někomu, tož jen klukům ze statků, kde měli velký dobytek a koně; to byla jeho touha, dostat se i tam a moci křiknout na koně a trhat opratěmi a práskat bičem a klít jako pacholci.

Ale co mu tam bylo odepřeno, nahrazoval si Vašek v lesích. Sněženské lesy, ach bože, což to bylo zelené vábení! Ves a pole, to máš samé ostré světlo, určité, tvrdé, neomylné, ale vejdi do lesa, a on tu jen přísvit, šero a záření, jako bys samými závoji procházel a za každou clonou se skrývalo velké tajemství. Šlojíře smrků, zelené pentlení modřínů, sloupoví buků a starý dub rozsocháč a mech jako poduška a kupa skal jako oltář obrů; řekneš les, a ono to hájemství balad a pohádek. Sem se vnořil Vašek nejraději sám. Lesem se musí potichu, polehounku, skoro aby ani větvička nezapraskala. Jen tak je možno odhalit jeho divy, běh bažantího kohouta za slípkou, sojčí čtveračení, laň s kolouchy na paše, hru jezevců před udupanou norou. Jen opatrnými kročeji přijdeš na hnízdění doupňáků, pelechy zajíců a skrýše veverek; ale kolik tu potkáš věcí osudných, chuchvalec peří s krůpějemi černající krve, uhynulé králičí mládě, vybělenou kostřičku.

Lesy jsou bez pohnutí a všecko v nich je v pohybu, ve hrách a v boji; datlové krouží po kmenech stromů a jelen se těžce prolamuje křovím; kukačka slídí po hnízdech a žluna se hlásí teskným voláním; zmije leží stočena v maliní a užovka se blyskotá mezi potočními břehy.

Všechno znát, všechno vědět! Vynoří-li se hajný Mazur, kluci se nejraději rozutekou. Ale Vašek se nebojí, Vašek běží k němu a už se ho vyptává s překotnou zvídavostí dítěte. Otrlý Mazur nemůže odolat; nikdo nemůže odolat té široké, osmahlé tváři, která má plno navýsost naléhavých otázek a na obrátku se rozehraje čtveračením. To má Vašek na rozdíl od nerudného táty: ve chvilce se sřečí a lidé ho mají hned rádi.

Ale nebyla jen rodná ves a lesy; deset minut od Horní Sněžné byla již první německá vesnice, větší než Horní Sněžná, tam se chodilo na poštu a tam byl velký kupec, několik řemeslníků a mlýn. Česká Sněžná byla odkázána na pravidelný styk s německými sousedy. Německé vsi se odtud táhly už nepřerušeně dál do Šumavy, osamělé královácké statky byly porůznu roztroušeny i mezi českými, němečtí lidé táhli denně českou vsí, kluci nejbližšího okolí se znali a stýkali ve hrách, výpravách i rvačkách, a každý Hornosněžňák se naučil už od malička zběžně domluvit německy. Pro Vaška to bylo jen vzbuzení nových zájmů, protože kousek přes pole se už žilo, hospodařilo, strojilo a pracovalo jinak, a on přece všemu chtěl přijít na kloub.

Pro otce Karase, vracejícího se po osmi devíti měsících z velkoměsta do zapadlé vsi, byla Horní Sněžná malé, chudé hnízdo, kde se nic zvláštního nedálo, než se tam lidé rodili, ženili a umírali. Ale pro jeho syna byl ten malý kousek světa přebohatý událostmi, objevy a zážitky; a to cizí sousedství pro něho jen znamenalo, že brzo vytušil, že svět je víc než rodná ves a že je v něm nesmírné množství věcí, které by stály za to, aby je poznal.

Tu jeho touhu po vědění a tu jeho rvavou chuť po prvenství táta jeho dost neznal a nevypozoroval, a proto si nebyl v Hamburce jist, co Vašek řekne všemu tomu, co neslýchaného se teď s nimi dálo.

Z předsíně slyšel Vašíčkův křik a práskání bičíkem. Vešel do

kuchyně, kde paní Langermannová právě vyklápěla hrnec brambor do mísy. Vašíček stál na židli na jedné noze a hulákal: „Hol-la hop! Ou! Ela, ela!“ Růženka běhala kolem židle a pohazovala hlavou. Když Vašek spatřil otce, práskl bičíkem, jejž si udělal z hůlky a provázku, a volal: „Táto, koukej, já jedu na koni - na jedné noze! A Růženka je ten strakatý koníček, co běhal dokola!“ Pak seskočil a vrhl se k tátovi: „Táto, viď, že mě zítra vezmeš s sebou! Já si stoupnu jako ten pán s bičem doprostřed a koníčkové přiběhnou a takhle si kleknou a zase zvednou na zadní nohy, nebo pojedu a takhle skočím, hop, skrze obruč, a slona přivedu a lvy...“

Hoch se až zalykal vzrušení, jak se mu před očima kmitaly jednotlivé výjevy, do nichž se ihned vžíval jako jejich hrdina. Karas se spokojeně usmíval tomu překotnému zanícení.

„Tak se ti to líbilo?“

„Líbilo.“

„A co to bylo, jak při tom vystřelili?“

„To tam byl ten pán, víš, co pořád chtěl utíkat a vždycky upad, my jsme se mu hrozně smáli, paní Langermannová a já a vůbec my všichni, jak sebou vždycky prásk, a pak přišli vojáci s flintama a takhle se postavilo do dvou řad a takhle namířili nahoru a ten pán se rozběh a skočil přes ně přes všecky a takhle se ve vzduchu točil a oni po něm vystřelili, ale netrefili ho, když se tak točil, a tak jsme všichni tleskali, že ho netrefili.“

„A co slon? Ten je velký, co?“

„Hm!“

„A co dělal?“

„Obědval.“

„Jak to - obědval?“

„No ano, měli tam přece stůl a na něm oběd a pán pozval slona, aby si sed, a slon si sed a dostal cintáček a pak vzal rypákem lžíci a jed polívku a pak ještě něco a chleba a pak si objednal pivo...“

„Objednal pivo?“

„Jé, táto, vždyť ty nic nevíš! Přece zacinkal na sklenici a oni

mu hned přinesli pivo a on je vypil a ještě jedno a ještě jedno a pak byl ožralý a motal se, až se převalil jako starej Zelenka, jak jsme vždycky kolem něho skákali a on nám nadával."

„A jak to s tím slonem dopadlo?"

„On ti byl dočista jako mrtvej, ten pán si mu vylez na hlavu a on se ani nehnul. Tak ten pán se poklonil a my mu tleskali a tím se slon probudil a vůbec nevěděl, že má toho pána na hlavě, a styděl se a šel domů spát a toho pána odnes s sebou."

I viděl Antonín Karas, že bylo mnoho věcí, kterých neviděl a které si bude muset okouknout. Až do noci mu Vašíček vykládal o těch zázracích, a když už šli na kutě a Vašíček se pomodlil a bylo ticho, ozvalo se najednou ve tmě:

„Táto..."

„Copaže eště nespíš?"

„Táto, viď, že budu jezdec?"

„No budeš, dyž se ti to bude líbit, ale teď už spi!"

VI

Karas vyklouzl z postele ještě za šera, tiše se umyl a oblékl, v kuchyni si vzal z trouby hrnec skoro už vystydlé bryndy, nalil si pořádný kafáč, ukrojil krajíc chleba a posnídal. Pak si ještě vzal kus chleba do kapsy a po špičkách vyšel z bytu. Nebylo ještě šest, když vcházel do boudy cirkusu. Kerholec už tam byl a hned mu vykládal, jaké bylo v noci rozčilení. Lvice Nataša se večer okotila, má tři malé, na štěstí byla už připravena nová klec, jak ji včera Karas pomáhal vytáhnout. Tam dali lva Mahuma, který byl dotud s Natašou pohromadě, kdežto v třetí kleci byl starý lev Sultán s lvicemi Bessií a Korinou. Radostná událost přišla dřív, než počítali, proto zůstala Nataša do poslední chvíle s Mahumem. Ale direktorka byla neklidná, ještě před večeří si zaběhla do zvěřince a poznala, co se děje. Okamžitě poslali pro Gambiera, který měl na starosti šelmy, taky Berwitz nechal

večeři večeří a s Kerholcem a s pár lidmi zařizoval „přeložení“ Mahuma. Direktorka zůstala s Natašou celou noc, aby se koťatům nic nestalo. Ale Nataša byla zeslábla a sotva sebou pohnula. Ráno říkala direktorka, že jí budou asi muset lvíčata odebrat a živit je uměle, že je to nějaká špatná máma. Karas se šel na ni podívat. Nataša ležela ve staré kleci apaticky natažena na boku a cosi maličkého se vrtělo ve slámě pod jejím břichem.

Na koukání však nebylo kdy. Zvířectvo kolem dokola se dovolávalo snídaně. Karas se vrátil do stájí, koně mu byli přece jen ze všeho nejbližší a nejmilejší. Pomáhal je krmit a vynášet od nich hnůj, pak se učil u nějakého Hanse správně koně vykartáčovat a čistit jim kopyta. Pak teprve měl po prvé volnou chvíli, kdy si mohl projít celý podnik a trochu se s ním seznámit. Cirkus měl ústřední okružní chodbu, kolem níž byly všecky jeho místnosti. Skladiště a zásobárny všeho druhu i šatny personálu byly na vnitřní straně, jako zasunuty pod stupňovitá sedadla hlediště. Ředitelské místnosti, pracovny a šatny lepších umělců byly na vnější straně a měly okna nebo aspoň okénka. Mezi hlavním vchodem pro obecenstvo a bočním vchodem pro účinkující byl pokojík s kuchyní, kde bydlil kulhavý John Harwey, vdovec a cirkusový invalida, s dcerou Alicí, nehezkým děvčetem krásných narudlých vlasů. Proti hlavnímu vchodu byla brána cirku, nyní zatažena tmavočerveným závěsem, nad ní škeble pro hudbu, za ní vchody do koníren a do zvěřince. To byly dvě další rozměrné dřevěné boudy, které dal přistavět Berwitz, když podepsal dlouholetou smlouvu o nájmu hlavní budovy. V pravé boudě stáli v dlouhých řadách koně, kterých se užívalo při představení. Tažné koně cirkusu měl Berwitz v konírnách porůznu najatých. V levé boudě byly klece se zvířaty. Na druhém konci se z obou síní mohlo vstoupit do novějšího vysokého přístavku, kde na nízkém podiu přešlapoval slon Bingo. Tou částí vybíhal už Cirkus Humberto do opuštěného volného prostranství za Reeperbahn, kde stály kolem dokola Berwitzovy maringotky, obývací vozy komediantské, některé provedené se značným přepychem, některé chudé, téměř každá jiná, jak je Cirkus

Humberto nebo jeho artisté v nejrůznějších koutech Evropy získali. V některých bydleli Berwitzovi lidé i teď přes zimu, kdy se nejezdilo, zůstávajíce raději věrni maličkému domovu na kolech, než aby se stěhovali do městských zdí. Volné prostranství mezi maringotkami bývalo za teplého počasí oblíbené cvičiště některých umělců, byla v něm i vyznačena a urovnána jakási manéž, aby cvičící měli představu o správných rozměrech. Celé to prostranství bylo nejmilejší místo oddechu pro všecky zaměstnance, kteří tu sedávali na kládách nebo na schůdkách vozů. Jinak tu visívalo mezi vozy prádlo, na jaře mezi sporou travičkou hrabalo pár slepic a volně tu skotačilo pět nebo šest cirkusáckých dětí.

„To bude dobré místo pro Vašíčka, než odjedeme," řekl si Karas, vraceje se z této obhlídky. Nemohl se už hocha dočkat. Smluvil s bytnou, že mu ho přivede, až půjde do trhu nakupovat. Bylo už půl desáté, když se Alice Harweyová objevila u vchodu do manéže a volala: „Pan Karas má tady návštěvu!"

První, komu Karas hocha představil, byl ovšem Kerholec.

„Tak ty jsi ten slavný Vašek Karasů z Horní Sněžné?" oslovil ho protřelý Kerholec, mrknuv znalecky po osmahlé tváři venkovského chlapce, z níž zářily velké, bystré oči.

„Ano."

„A už jsi byl v cirkuse?"

„Byl. Včera."

„Jak se ti to líbilo?"

„Bylo to překrásné?"

„A co se ti líbilo nejvíc?"

„Koníčky."

„No, to máš dobré oko. A pojedeš s námi?"

„Pojedu."

„A nebojíš se, že tě koníčky pokopají nebo kousnou?"

„Ne. Já na ně křiknu a prásknu bičem a oni si stoupnou do řady."

„Tak ty tedy budeš cvičitelem?"

„Ano, a jezdit budu tadyhle dokola a skákat na koni, táta mi to slíbil, viď, táto?“

„Když ti to táta slíbil, to je ovšem jiná. Ale víš, že se budeš muset moc učit a že je to velká dřina?“

„Ať.“

„A to nesmíš brečet!“

„Já nikdy nebrečím. Když jsme se doma prali s kluky, všichni brečeli, když dostali kamenem, jenom já nebrečel, já jsem se za klukem rozběh a zbil jsem ho.“

„A co když ti utek?“

„Ále neutek. Já jsem je všecky dohonil. A když utek, tak jsem ho chytil zejtra.“

„Tos byl tedy největší práč ve vsi?“

„To já nevím. Ale všecky jsem přepral.“

„No, to máš tedy dobrý základ k cirkusu. Když to vydržíš, budeš jednou direktorem.“

„No třebas, ale hlavně budu jezdit a skákat.“

Kerholec ho pohladil po hlavě a obrátil se na Karase:

„Kluk je pořízek. Ten by to moh k něčemu dotáhnout, ale musíš ho hned dát cvičit. Sedm let, to je nejvyšší čas pro dítě v cirkuse. Ale teď ho zaveď ke kasírce, ať se jí poděkuje za lístek. To jí bude dělat moc dobře, to si ji koupíš a kluk pojede.“

Karas tedy vzal hocha, vedl ho k pokladně a cestou mu nacvičil potřebné „rukulíbám, milostpaní“. Frau von Hammerschmidt uvítala chlapce sirotka s náramným rozechvěním. O klucích a rvačkách se s ním ovšem nebavila, ale mluvila dojatě o mamince na nebíčku, které hodný hošíček musí dělat zde na zemi radost, aby nebyla před Pánem Bohem smutná. A když slyšela, že Vašek chce jezdit na koni, schválila mu to, že je to správné odhodlání, že nebožtík pan major Hammerschmidt taky začal jezdit jako hošíček a jaký pak to byl slavný překážkář, na knížecích parforsních honec vždycky na něho čekali jako na kápo. A ona že promluví s panem ředitelem Berwitzem i s panem Perreirou, aby si hocha všimli. Nakonec vytáhla z háčkované

sdrhovací pompadurky půl rohlíku, dala jej chlapci s tučným polibkem, podala ruku Karasovi a obrátila se k okénku a k lístkům.

Když se vrátili do manéže, zůstal hoch jako učarován: kruhem tam běželo šest pofrkávajících běloušů, za nimiž bylo vidět paní s bičem v ruce Na její zavolání se šimlíci na zadních nohou otočili a běželi obráceně, a na další zavolání se pak obrátili a jeden druhého předběhl, až byli zase v řádce, a pak se najednou obrátili čelem k ní, zvedli se na zadní nohy a přišli k ní ze všech stran do středu stáli tam, dokud nespustila ruku s bičem. Vašek křečovitě tiskl tátovi ruku a díval se na bílé koně jako na zjevení. Cirkus byl prázdný, jen dole pod lóží stál pan Selnicki s očima trochu zaslzenýma a opíral se o bariéru, odkud občas vylovil láhev s rumem.

Karas si v té prázdnotě nebyl jist, zda nepřekáží, snad není dovoleno dívat se na zkoušky. Odtáhl tedy chlapce zpět do chodby, obešel cirkus a zavedl ho do koníren. Cestou potkali dobře deset lidí, které už Karas od vidění znal a kteří se pozastavili teď, když nebyl kalup, a zajímali se o chlapce, zda s nimi pojede. Karas měl radost, že ho všichni tak srdečně vítají. Ve stáji zavedl Vaška k tomu Hansovi, který ho ráno učil čistit koně, a ohlásil mu, že mu vede pomocníka. Hans si utřel širokou dlaň o modrou zástěru a potřásl Vaškovi rukou, jako by to byl starý chlap. Tomuhle Hansovi Vašek mnoho nerozuměl, mluvil jinou němčinou, než se mluvilo na Šumavě, ale dětským pudem pochopil, že je to hodný člověk. A pak byl od těch koníčků, znal každého jménem; kterého zavolal, ten otočil hlavu a velkýma očima se po Hansovi podíval. Ale co bylo to všecko proti tomu, když Hans najednou vzal Vaška za rukáv a dovedl ho až na konec stájí, kde ve zvláštní ohradě stáli čtyři malí strakatí koníčkové, jako stvořeni pro takového kluka, jako byl Vašek. Vašek uchvácen zvedl obě ruce a bezděky vykřikl česky:

„Ježíšmajnkote - bandurkové!“

Chovali takové roztomilé zakrslíky na Hluboké a dost daleko s nimi zajížděli. A lidé v kraji si našli pro ně výraznou přezdívku: bandurek, bandurkové. Zde tedy měl Vašek před sebou čtyři

bandurky, a když je Hans zavolal jménem, seběhli se a jeden přes druhého natahovali krky. A Hans najednou popadl Vaška za ramena, a než se nadál, posadil ho na krajního z nich. Vašek se trochu zalkl překvapením, ale hned stiskl nohy a rukou se chytil hřívy, aby nespadl. Hans ho zprvu přidržoval, ale teď ho pustil, otevřel vrátka a zavelel:

„Mary, pojď!“

Kobylka pohodila hlavou, vyšla s Vaškem do chodby a nesla se drobným krokem Hansovi po boku chodbou dolů. Hans něco křikl, Mary se obrátila a rozběhla se klusem k své ohradě, že měl Vašek co dělat, aby nespadl. Ale udržel se a několik koňáků s kartáči v ruce volalo na něho „Bravo!“ V ohrádce sklouzl Vašek sám s bandurka a poplácal si ho. Nechtělo se mu od něho, ale táta zavolal, aby šel, že sám se tu musí dát do práce. A vyvedl hocha na zadní prostranství, kde se také zrovna cvičilo.

„Vašku, tady musíš na mne počkat, až bude čas jít na oběd. Nikam mi nelez a hrej si tady. Koukej, tamhle vzadu sedí na schůdkách dvě hezké dětičky, s nimi si můžeš třebas hrát. Jdi k nim a seznam se s nimi. Ale tuhle do toho kruhu, kde ti páni cvičí, nechoď, tam se nesmí, tam bys jim překážel.“

Táta se vrátil ke koním a Vašek osaměl. V tu chvíli se mu z mysli vytratili táta i koníčkové, neboť před sebou měl náramnou podívanou na dva pány, kteří chodili dokola po rukou. To se mu tak líbilo, že si poskočil a rozběhl se blíž k nim a tam si podřepl do trávy, aby se na tu legraci dokonale koukl. Páni při tom všelijak kejklali nohama, někdy zůstali stát, rozepjali nohy a spouštěli je pomalu až k zemi a zase je zvedali vzhůru. A pak se najednou skočky postavili na nohy, otřepali si ruce, vyhrnuli spadlé rukávy košile, jeden na druhého něco křikl, ten se rozběhl, ten první přičapl k zemi a dal ruce do klína, ten běžící mu do nich skočil, ten přikrčený se najednou vzepjal a vyhodil toho druhého daleko od sebe, takže ve vzduchu udělal kotrmelec. Bylo to tak překvapující, že Vašek vykřikl „Hóóó!“, vyskočil a radostí se otočil na patě dokolečka. Ale hned si zas sedl, protože ti dva to opakovali. A udělali to za sebou snad desetkrát.

Vašek uvažoval, že tohle je vlastně ještě hezčí než jezdit na koni. Ve vsi bylo několik kluků, kteří už jeli na koni; Franta Šemberů, co měli velké hospodářství, jezdil dokonce s bratrem plavit koně do rybníka a tam seděl na lesknoucí se kobyle v promáčených kalhotách a náramně na ni křičel „Hýjo, stará" a „Prr, stará" a „Uhneš, ty mrcho zatracená"; ale takhle skákat neuměl nikdo, to by teprve čubrněli, Franta a Pepík a Honza Bláhů a Jirka Cikhartovo a Tonda Cerhů. Nebo takhle přijít po rukou k babičce a nohou jí zaťukat na dveře, ta by se vyjevila, panečku!"

Kolem chodili lidé a vůbec si nevšímali cvičení. To se Vaška až dotýkalo; podíval se po každém příchozím a očekával při nejmenším obdiv a uznání, ale všichni byli tuze lhostejní. To nebylo hezké k těm pánům, kteří se tolik namáhali udělat pěknou psinu. Teď si třebas našli kousek půdy, odkud odkopli každý kamínek, a pak ten jeden skočil tomu druhému rovnou oběma nohama na krk a ten druhý, jemináčku, ten spodní se převalil a oba padali, ale nedopadli; jak měl ten horní natažené nohy, tak se na ně postavil a teď toho spodního mezi nimi protáhl a vyzvedl ho na rukou do vzduchu a nad sebe, ve stojce, a tak stáli jeden nad druhým, až pak ten vrchní odskočil. Sakra, tohle to umět třeba s Tondou Cerhů, to by ho Vašek protáhl a vynesl nahoru, to by Cerhovo Nanynka koukala, jaký je Vašek silák a jak kunštovný. Najednou cítil potřebu zkusit se a ukázat, že taky něco dovede. Kde jsou ty děti, co o nich mluvil táta?

Opravdu, ještě tam sedí na schůdkách. Ale jsou to nějaké hrozně pořádné děti, kluk má bílý límeček a kravatu a holka sedí v kloboučku a drží slunečníček. To se Vaškovi nelíbilo, ale byli asi tak velcí jako on, zabočil tam tedy pomalu a oklikami, pískal si a otáčel se a velicos po cestě prohlížel, aby se nezdálo, že jde rovnou k nim. Ale když k nim došel, bylo potřebí nějak upoutat jejich pozornost. Vašek tedy vykřikl „Hele!" a udělal u protějšího vozu svíčku. Pak se spustil a udělal kotrmelec. Pak se postavil a koukl se, co oni. Holčička vyprskla do smíchu a šťouchla do hošíčka, který se nějak zakabonil. Vašek se postavil proti němu, rozkročil se a křikl:

„Jsi od cirkusu jako já? Já budu skákat!“

Hošíček se zamračil ještě víc. Vašek dal prsty do úst a hvízdl. Pak se nafoukl a volal:

„Já budu skákat a chodit po rukou a dělat kotrmelce ve vzduchu. A co umíš ty?“

A teď se stalo cosi, co Vaška na chvíli úplně ohromilo. Ten způsobný chlapeček sáhl za sebe, vytáhl cylindr a hůlku s kostěným knoflíkem, zvedl se na schůdkách a řekl vztekle takovým tenkým, zlobivým hláskem:

„Mladý muži, vy se mýlíte, když nás považujete za děti, jako jste vy. My jsme dospělí lidé a plníme v cirkuse řádně své povinnosti trpaslíků. Chcete-li si hrát, najděte si někoho sobě roveň. Poroučíme se vám. Emilie, pojď!“

Domnělý chlapeček si narazil cylindr, sestoupil se schůdků a podal ruku holčičce, která se předtím smála, ale teď honem zvážněla. I ona sešla dolů, sebrala pravicí vlečku sukně, levicí se zavěsila do manžela a oba odešli s nosem zdviženým.

Vašek stál jako opařen. Odjakživa slýchal o trpajzlících, že jsou to takoví malí dědečkové s bílými fousy, a nikdy ho nenapadlo, že taky musí být nějací mladší trpajzlíci, než zestárnou a zalezou do podzemních děr. Ale přitom přece jen nemohl přemoci dojem, že má před sebou kluka s holkou a že utrpěl porážku a že by měl tomu klukovi napráskat, aby ta holka poznala, co on je zač. Nicméně zůstal z toho všeho zaražen a teprve po chvíli se vzpamatoval, a aby zachránil reputaci, vyskočil na schůdky vozu a křičel:

„Trpajzlík, trpajzlík,
nedosáhne na majzlík!“

Opakoval ten verš několikrát, ale trpasličí manželé, angažovaní pro nadcházející turné jako Admirál Paleček a Princezna Kulihráška, nerozuměli jeho posměšnému volání a odešli do boudy, ani se neohlédli.

Vaškovi se však zalíbilo na schůdkách, odkud pěkně viděl

přes celé prostranství. Chvilku ještě hulkal o trpajzlících a pak nějakým záhadným spojováním představ došel přes pomyšlení na pohádky a na domov k něčemu, co mu chybělo od chvíle, kdy opustil vesnici: k písničce. Rozkročil se, strčil ruce do kapes a z plna hrdla začal zpívat. Ale nezpíval dlouho.

„Sacré nom d'un chien, qui est-ce qui fait ce sale bruit..."

Hrozný jakýsi hlas zabouřil neznámou řečí přímo za Vaškovými zády. Vašek se lekl a sjel se schůdků jako střelený Ohlédl se a po prvé v životě se vyděsil tak, že klopýtl, převrátil se a převalil se na zadnici. Dvířka vozu, před nimiž zpíval, byla otevřena a v nich stál velikánský obr s divoce rozcuchanými černými vousy a vlasy, s vykulenýma očima, do půl těla nahý a celé tělo i paže a ruce pokryty nějakými modrými obrázky. A na ramenou toho obra seděla opička, všemi čtyřmi se držela ramene a pronikavě ječela do hlubokého řvaní obrova. Vašek na zemi měl ve svém úděsu jedinou představu: urazil trpaslíky a teď na něho přišel lidožrout.

Ale ta rychlost, jak Vašek sletěl se schodů a jak si kecl na zadek, a pohled na něho, jak tu seděl opřen o ruce, s vylekanou tváří, v níž téměř už nabíral moldánky, to vše přivedlo obra do halasného, dunivého smíchu.

„Hé, mon p'tit, tu as fait une belle courbette! Mais tu n'es pas du métier, quoi? Du bist nischt vom Zirkus, was?"

Vašek ihned postřehl změnu v tónu a bleskem pochopil, že nejde o život. Porozuměl také závěrečné otázce a už se sebral, aby čelil poslednímu nebezpečí, které ještě zbývalo. Chlap přece mohl myslit na výprask.

„To se mýlíte," odpověděl na francouzskou němčinu svou českou, „my jsme od cirkusu, můj táta a já, ale jsme tu noví."

„No proto, jinak každý, kdo tu pár dní, už vědět, že když kapitán Gambier vytáhnout modrou vlajku na hlavní stěžeň, všecko kolem být ticho, protože kapitán Gambier spát. Rozuměl?"

„Nerozuměl," odpověděl Vašek německy a česky dodal: „A jestli mi chcete nabít, uteču přivedu tatínka a ten vám namele."

„Je ne comprends rein," zachechtal se obr a zeptal se německy:

„Odkudpak jsi?"

„Z Horní Sněžné," odpověděl Vašek.

„Quoi?"

„Z Horní Sněžné!" řekl Vašek hlasitěji.

„Nom de Dieu - qu' est-ce que cela? Co ty povídat?"

„Z Horní Sněžné," křičel Vašek, „zhornísněžné, zhornísněžné, zhornísněžné!"

„Ah, est-ce qu'il n'est pas rigoo!" smál se vousáč a v dobré náladě dodal německy: „Chceš kafe?"

Tomuhle Vašek porozuměl dokonale a najednou pocítil, že má hrozný hlad.

„Hm," přikývl, „chci."

„Tak pojď," řekl obr, couvaje ze dveří.

„Ale ta opice mě kousne," odpověděl opatrně Vašek.

„Džoko kousnout? Džoko nekousnut, Džoko jít do klece. Pojď!"

Obr vzal opičku, která se už utišila, do náručí a Vašek šel. Ty domečky na kolech byly přece pro něho náramná hádanka, jakživ takové neviděl a od táty slyšel, že v nich budou jít. A teď se mu jeden otevřel, klukovská zvědavost byla probuzena. Ale panečku, to byla krása, ten domeček uvnitř! Vaškovi připadalo, že je tu po třetí v pohádce: nejdřív byli trpajzlíci, pak obr lidožrout a teď cosi jako perníková chaloupka. Napravo a nalevo byly postele, za nimi u okna se záclonkami stolek, pak skříň, na níž stála kec, do které pan Gambier vstrčil Džoka. Na druhé straně byla plotýnka s komínem, umyvadlo a dvě židle zase pod okénkem. Po zemi ležely kožešiny zvířat, žluté s černými pruhy, a také po obou stěnách nad postelemi byly rozepjaty dvě s vypreparovanou hlavou. Nad nimi, skoro u stropu, byla zavěšena úplná hlava stejného zvířete s otevřenou tlamou a vyceněnými tesáky.

Kapitán Gambier si navlékl široký, temněrudý plášť, který převázal šňůrou.

„Sedni si!“ ukázal Vaškovi na židli u stolu.

Pak šel k protějšímu okénku, otevřel je a něco zvenčí motal a tahal. Vašek vypozoroval, že jsou to motouzy. Po chvilce se v okénku objevily dva praporky, červený a modrý. Obr modrý odvázal, červený zas vytáhl nahoru.

„To je modrý vlajka,“ řekl Vaškovi, položiv praporek na stůl, „tamten červený vlajka. Červený vlajka znamenat: kapitán Gambier je doma. Modrý vlajka: kapitán Gambier spát. Rozuměl?“

„Rozuměl. A co jste dělal v noci?“

„Á v noci, hé, mon p’tit, v noci moc práce, rozuměl? Lvice Nataša mít mladé, dostat koťata, rozuměl? A kapitán Gambier být pán od lvi a tygři a medvědi, rozuměl? A moc práce s Nataša, celou noc, mon cher, celou noc!“

To už obr kramařil u plotýnky a stavěl na stůl dva hrnečky a nalil do nich z konvice bílou kávu. Pak postavil na stůl cukřenku, misku s máslem a košík s několika houskami.

„Vem si, mon p’tit,“ pobídl Vaška a sám si sedal naproti. „A vem máslo a mazat.“

Vašek nebyl z kluků, kteří se upejpají. Byl zvyklý brát všecko, co ho v mladičkém životě potkalo, tak, jak to přišlo, a hned se s tím srovnat. Ze všeho pochopil, že rozcuchaný obr je hodný pán, který má rád děti, a že je pánem nad lvy a tygry v cirkuse. To se mu velmi líbilo. Míchal si tedy kávu, ukousl už nedočkavě špičku housky a prohlížel si přitom hostitele.

„Vy jste krotitel?“

„Oui, dompteru, oui.“

„A vy jste byl včera v kleci, jak ten lev chodil po kouli?“

„Oui, mon p’tit, klec... a lev a koule. To jsem já.“

„A kde máte ty krásné modré šaty se stříbrem tady napřed?“

„Óhohó, ten modrá šaty být tady ve skříň a červená se zlato a fialová se zlato...“

Francouz, navýsost pobavený klukovskou návštěvou, vyskočil a vytáhl ze skříně tři pestré, třpytící se kabátce.

„Jé...“ uniklo Vaškovi nad tou krásou a lžička mu vypadla z ruky.

„Oui, c’est magnifique. Vem si ještě máslo,“ dodal, vraceje se ke stolu. „Tak já dompteur, a co jsi ty?“

„Já budu skákat a chodit na rukou a takhle, hop, vyhodím toho druhého do vzduchu a tak vůbec.“

„Oh, akrobat, trés bien, to je taky dobrá métier. A už pracuješ?“

„Ne, táta pracuje, troubí v muzice a vodí koníčky a čistí je. Ale já budu skákat, až budu velký... A taky budu jezdit na koníčkách a cvičit je s bičem!“

„Ah, c’est comme ça, ty teprve chtěl být akrobat... a chtít být jezdec...“ usmíval se Gambier.

„Ano,“ přikývl hoch, ale v tu chvíli mu letělo hlavou, že s tím skokanstvím si zvolil něco velmi šedivého, že takový krotitel je mnohem krásnější, ty nádherné kabátce a ten domeček a pak jak jde do klece se lvy nebo s tygry, jaká je o něho úzkost a jaký je vlastně hrdina. A k tomu je kapitán! Jak se Vašek odmlčel, zdálo se mu, že nejlépe by přece jen bylo stát se krotitelem. Ale měl ještě jednu nejistotu, proto se otázal:

„A ty lvi a tygři - ti vás nekousnou?“

„Ó, někdy jsou zlí. Tamhleten,“ Gambier ukázal na tygří hlavu nad postelí, „ten být moc zlý, ten mě jednou popadnout za nohu - koukej!“

Gambier natáhl nohu, zvedl plouhavou nohavici a Vašek spatřil na lýtku jizvy.

„A co jste udělal?“

„Já? Já ho bít na čumák, znova a znova...“

Kapitán zvedl strašnou svou pěst a ukazoval, jak ho bil. A Vašek všecek vzrušen viděl v duchu ne Gambiera, ale sebe, jak bije pěstí tygra po čumáku.

„A co on, tygr?“ sotva zašeptal.

„Jusuf? Pustit noha a utéct do kouta!“

„Hernajs," vykřikl kluk a už byl rozhodnut, že nebude ničím jiným než kapitánem nad lvy a tygry. Bouchl si levicí do stolu, postavil se a křikl: „Hernajs, a to já taky. A zabiju lva a zabiju tygra a všecky potvory se mě budou bát."

„Óhohó," rozchechtal se Gambier. „Tak ne akrobat, ale dompteur?"

„Dontér!" přikývl Vašek, a tím jako by to bylo u něho vyřízeno. Ale byla tu ještě jedna moc důležitá věc, na kterou se bylo nutno přeptat. A zatím co dopíjeli kávu, zamířil Vašek rovnou k tomuto předmětu.

„A co ty obrázky?"

„Quoi?"

„No, ty obrázky, co máte tady na prsou a na rukou a na noze..."

„Ah, je comprends... ça, n'est-ce pas?" kapitán s rozzářenýma očima rozhrnul plášť a ukázal na prsa. Byla tam modře vypíchána žena, ležící s rozpuštěnými vlasy pod palmou a dívající se na plachetní loď, plující mezi vlnkami.

„Et ça?"

Natáhl pravici a na jejím hřbetě uviděl Vašek erb se vztyčeným lvem, po jehož stranách byla písmena L. G.

„Ano," přikývl.

„To je tatouage, víš, ta-tou-age!"

„Tatuáž. Ano. A to jste se tak narodil?"

„Comment? Nerozuměl! Co chceš říct?"

„Jestli to máte od narození..."

„Óhohohó, non, non... to ne, to je píchané, pik, pik, pik, rozuměl, jehla, pik, pik, pik a potom barva. Moc bolet, ale kapitán Gambier všecko vydržet. Chceš jít se mnou ke lvy a tygry?"

„Chci," přikývl Vašek, jemuž se velmi odlevilo, když se dověděl, že ta tatuáž je cosi umělého. Obával se v duchu, že to snad je nějaký zvláštní národ, který se narodí s modrými obrázky po těle, jako tady v Hamburku viděl lidi s černou kůží nebo se žlutou. A už si kombinoval, že dontéři mohou třeba být jen z toho národa, co má

kůži s modrými obrázky. Ale když je to takhle, to mu už nic nebrání stát se dontérem, protože píchání se nebojí, to se s kluky doma píchali nebo včela bodla, to se všecko vydrží. Jen kdyby měl tak mohutné vousy, až bude kapitánem!

Léon Gambier zatím shodil plášť a myl se v plechovém umyvadle s velkým supěním a prskáním. Vašek nejprve vylovil z košíčku ještě jednu housku, strčil ji do kapsy, pak se opřel lokty o stůl a koukal se na obrázky, které měl dontér na zádech. Byl tam střelec, který opřen o balvan mířil na řvoucího lva, chystajícího se ke skoku. za lvem vycházelo slunce, kdežto nad střelcem ještě byly hvězdy. Pod tímto výjevem byl stočený had se zvednutou hlavou a po jeho obou stranách dva krásně vyvedené dívčí profily. Pak se začínala nějaká lesní krajina, ale Vašek viděl jen špičky smrků, ostatní mizelo pod kalhotami. Na šíji byla nějaká kulatá postava, sedící se zkříženýma nohama a s rukama sepjatýma. Vlevo od ní se táhla přes rameno kotva, vpravo sekyra. Na levé paži byl zase had, ale rozvinutý, pak nějaký náis v rámečku a pak srdce s písmenami a růžička a ptáček. Co bylo na pravé ruce, Vašek neviděl.

„Hm," sešpulil hubu, jak měl tvář opřenou mezi dlaněmi, a pokračoval v pozorování a v úvahách, „takhle malovat dovede Honza Bláhů taky. Až budu dontérem, dám se od něho pomalovat. Ale hada si tam nedám. Had je blbost. A ženský jsou taky blbost. Jak může přijít ženská dontérovi na kůži? Kotva na rameni, to ještě jde. U nás na oltáři byla taky vyšitá kotva. Ale hlavně si dám vymalovat tygra a lva, jak tahají dontéra každý za jednu nohu. A dontér je bude mlátit po čumáku. A dozadu si dám namalovat koníčky, jak stojí vedle sebe na zadních nohách. A pod to... třebas... jó, pod koníčky, dám vymalovat tátu, jak troubí. A když večer budu svlíkat košili, řeknu: Hele, táto! A táta se bude chechtat, až se uvidí, jak troubí."

Mytí a česání trvalo panu Gambierovi z celého oblékání nejdéle. Hlavně česání, než si v těch krakonoších chumlanic upravil zas krásný mužný plnovous podle módy a než si rozježené vlasy srovnal v uhlazený, napomádovaný účes s pěšinkou uprostřed. Zpíval si přitom

„Oh, ma chére Marie, vous ętes une belle fleur...“ hrozně hlubokými, dunivými tóny, jako by šlapal po basech varhan. Ale pak, když odhodil hřeben, šlo to ráz dva, košile, kalhoty, střevíce, úzká tmavomodrá kazajka se stojacím límečkem a dlouhou řádkou knoflíků. Nato si nasadil šikmo zvláštní, trochu promáčknutou čapku s dlouhým, širokým „nehtem“.

„Voilá mon p'tit, allons, jdeme do menažrí.“

Vašek seskočil s židle, ulovil čepici a vyběhl ven, aby viděl, jak kapitán stahuje „červený vlajka“. Pak klusal po boku obra do protější boudy. Prostranství s cvičnou manéží bylo v tu chvíli prázdné.

Vašek nebyl ještě ve zvěřinci, a když tam vstoupil, zůstal jako omámen. Jak je možné, že mu o tomhle táta nic neřekl? Klec s opicemi! Kozel s modrou bradou! Křiklaví papoušci! Podivná zvířata v klecích. Medvědi! Ovečky! Tady bylo přece zábavy na celé dni a táta vystrčí kluka mezi vozy k nějakým pitomým trpajzlíkům. Teď si však to všecko musel nechat na jindy, dontér šel velikými kroky rovnou ke lvím klecím a Vašek ovšem s ním. Když se Gambier objevil mezi klecemi kočkovitých, šelmy se většinou zvedly, popošly ke mřížím a tiše mňoukajíce třely tělo o železné tyče.

„Bon jour, Bessie, bon jour, Corinne, comment ça va, Mahoum?“ volal Gambier na jednotlivá zvířata tichým, mazlivým hlasem, a jeho ruka zajížděla jim do hřívy a do srsti, muchlala je a třela a šelmy se chvěly příjemnou rozkoší. Očima však tkvěl krotitel na kleci s Natašou. Lvice ležela ospale a unaveně a nad ní stála v kleci Anežka Berwitzová. Gambier neměl tyhle direktočiny svévole rád, ale uznával, že to madame se zvířaty umí a že si s nimi může dovolit víc než kdo jiný. Přesto byl spokojenější, když ředitelka, zaslechnuvši jeho hlas, vyklouzla z klece a zaklesla její uzávěru. Gambier ji pozdravil a Anežka, podávajíc mu drobnou svou ruku, rovnou oznamovala hlavní novinu: lvíčata bude nutno Nataše odebrat, lvice si jich nevšímá a patrně nemá pro ně dost mléka. León Gambier pokýval hlavou:

„Zkusit se to může. Kdyby vyváděla, můžeme jí jedno lvíče na zkoušku vrátit. Vezmu si je k sobě, už jsem jich měl hezkou řádku.“

„Ne, kapitáne, to mi nemůžete udělat. Už jsem se rozhodla, že lvíčata odchovám sama. Náš vůz je větší a pohodlnější."

„Prosím, madame, jsou to vaši lvi, ne moji. Ale budete mít s tím plno nepříjemností, musíte si vzít ty tvorečky k sobě do postele, potřebují živočišné teplo; a nejsou klidní a pořád vyrušují... a čistotní taky nejsou..."

„Já vím, já vím. Ale já je miluji. Jsou takoví bezmocní. Něco s nimi už musíme vytrpět, vždyť je to kapitál. U nás jim bude líp. A nebude-li žádný z nás doma, dá na ně pozor Helenka."

Vašek všemu nerozuměl, mluvili spolu francouzsky. Stál zatím u klecí a pozoroval mohutná zvířata, která po prvé v životě viděl z takové blízkosti. Pak popošel a spatřil velké žíhané šelmy. Uvědomil si, že jsou to tygři. „Hernajs," říkal si, „ty ale máš zuby, ty prevíte, ty bys šel po člověku. Ale opovaž se, já bych ti roztřískal čumák." Tygři si lenivě prohlíželi hocha před sebou, občas některý zívl. Největší z nich byl přimáčknut k mříži a snažil se zahlédnout Gambiera a Anežku, kteří stáli opodál.

Pak najednou nastal ruch. Seběhlo se několik mužů, Gambier rozkazoval, mužští přivlekli na kolech prázdnou klec a postavili ji před klec Natašinu. Gambier vešel k Nataše, mazlil se s ní, domlouval jí. Lvice se napůl zvedla a zařvala. Lev Mahum jí odpověděl. Lvice Bessie odpověděla Mahumovi. Lev Sultán zavrčel zle na Bessii. Vaška obešla úzkost z toho dunivého rachotu strašných hrdel. Gambier laskal Natašu za ušima a domlouval jí. Někdo přinesl tři kusy syrového masa. Anežka si je vzala a vstoupila do prázdné klece. Otevřená dvířka byla přitlačena k dvířkám klece Natašiny. Tři krmiči stáli vedle s tyčemi a vidlicemi. Gambier popošel ke dveřím, vzal od Anežky kus masa.

„Viens, Nataša, viens, ma chčre!"

Hodil maso do nové klece. Nataša se zvedla, protáhla a plouhavým krokem došla k dvířkám.

„Pojď, Natašo," vábila ji Anežka, „pojď, maličká, tu máš masíčko."

Lvice čenichala, čenichala ke dnu klece, pak se drbala hlavou

o mříž, pak pomalu, pomaličku vstoupila, tiše, ale výhružně vrčíc. A pak skočila k masu na zemi, pokryla je tlapou a zařvala hlasitěji. Všichni kolem, i Anežka i Gambier, stáli úplně nehybně.

„Nekřič, miláčku, neboj se," řekla měkce Anežka. „Je to tvoje, nikdo ti to nebere. A tohle je taky tvoje a tohle taky." A hodila lvici druhý kus a třetí. Lvice očichávala maso, lehla si k němu a vrčela. Anežka pomalu, stále k ní mazlivě mluvíc, pokročila k dvířkám a přešla do protější klece. Dvířka za Natašou zapadla a krmiči odtahovali její klec. Z druhé klece sestupovala Anežka a za ní Gambier, nesa v náručí tři vrnící koťata.

Vašek stál celou tu dobu napjat, zaostřeným pohledem sleduje všecko, co se tu dálo. A pěstičky měl bezděky sevřeny a v hlavě odhodlání, že se vrhne na tu potvoru, kdyby něco jeho kapitánovi nebo té paní udělala. Byl tak zaujat, že ani nepozoroval, že ho někdo zatahal za kabát. Teprve když se to opakovalo, ohlédl se a s náhlou radostí vykřikl přidušeně: „Jé, táto!"

Ředitelka se ohlédla. Karas ji pozdravil.

„Ach, Anton! Dobrý den! Tak to je ten tvůj hoch? Švagrová mi už o něm vyprávěla. Hezký chlapec. Pojď se kouknout na lví koťátka. Ale ještě na ně nesahej. Až povyrostou, budeš si s nimi hrát."

Vašek se natáhl ke Gambierovi, který se sklonil. Na levém předloktí si pravicí přidržoval tři nehezká, vlhká zvířátka, tichounce kvikající.

„Nataša chce do hnízda," upozornil jeden krmič. Obrátili se a odstoupili. Lvice, která chvíli žvejkala a hryzala maso a smýkla jím po zemi, nedojedla je a vrátila se k mříži.

„Vpusťte ji zpátky," zavelel Gambier.

Přitáhli tedy opět klec, jak předtím byla, otevřeli dvířka a Nataša s masem v tlamě vskočila velkým skokem do své vystlané klece. Tam složila maso a jala se čenichem hledat ve slámě mláďata. Dvířka se za ní zavřela a dělníci odváželi reservní klec. Nataša hledala, hledala, až přišla zase k masu a lehla si k němu, aby je ožírala.

„Špatná máma," řekla Anežka, „pojďte, kapitáne."

„A my musíme k obědu, Vašku," řekl táta hochovi. „Jak jsi se měl?"

Táhli spolu domů a celá cesta a celý oběd nestačily k tomu, aby Vašek tátovi a pak Růžence vypověděl, co všecko viděl a zažil. A jediný závěr všeho byl, že Vašek bude dontérem.

„A co je to, ten dontér?" ptal se táta.

„Pro pána krále! Táto! Ty nevíš, co je dontér?" vytáhl se na něho kluk. A teď teprve následovalo vysvětlení, že se dá Vašek tetovat, bude mít dlouhé vousy a praporek na domě a bude chodit k šelmám do klecí, a kdyby ho chtěly kousnout, že jim dá po čumáku.

Odpoledne byl ovšem Vašek znovu na představení. Karas ho usadil na volném místě na galerii a pak sám běžel do orchestru. Poznal brzo, že program jde jako hodiny přesně tak jako včera. Dnes byl už s přiznávkami bezpečnější a v jednom marši si v triu dovolil rozvinout přihrávku na kratičkou kontramelodii a pan Selnicki mu na to pochvalně přikývl. Nebylo to nic víc než takové mcarára trádarata, jakých užívali s Milnerem nesčetně, Karas však byl velmi spokojen, že s tím přišel a že se to kapelníkovi líbilo. Po programu letěl už dolů jako ti druzí, popadl svou náruč povlaků. Tentokrát byl hotov dřív než jeho partner, protože měl smluveno s Vaškem, že přijde dolů a že mu pomůže. A pak bylo krmení a večerní čištění a to zas byla pro Vaška podívaná, která ho náramně zaujala. Konečně bylo vše v cirkuse skončeno, noční hlídky stanoveny a oba Karasové kráčeli spolu domů. Zvláště Vašek byl spokojen. Po prvé se účastnil práce, s těmi povlaky, a to mu brzo vyrostlo v přesvědčení, že nebýt jeho zásahu, nebyl by cirkus v pořádku.

Ale večer, když ulehl do postele, ozval se před usnutím:

„Víš, táto, všecko je to hezké, ale já budu cvičitelem slonů. Cvičit slona, to je přece jen ze všeho to nejkrásnější!"

VII

Nazítří v poledne obědvali oba Karasové u paní Langermannové naposledy. Po obědě se podle rozkazu stěhovali do maringotek. Loučení nebylo jednoduché, Karas byl tu přece podnájemníkem už kolikerý rok a tentokrát odcházel na prahu vlastní sezóny. Byla to velká událost pro ty malé lidi, že se tak jako zázrakem uchytil uprostřed nezaměstnanosti; a naopak zase on věděl, že hodné paní Langermannové nastává ošklivé léto, když přišla o celou partu strávníků. A pak tu byl Vašek, kterého si za těch pár dní zamilovala, a Vaškovi nadešel rozchod s Růženkou, s tímto prvním koníčkem jeho cirkusáckých snů. Tož tu byly i slzičky na krajíčku a mnoho slibů, že vrátí-li se zdrávi na zimu do Hamburku, docela určitě vyhledají paní Langermannovou a snad se, doufejme, u ní i ubytují.

Za cirkusem bylo kolem maringotek rušno a hlučno, celý cirkus si sem snášel zavazadla a všeliké libůstky, od nichž se lidé nerozlučují, od klece s kanárem až po květináče s kytkami. Karas přišel jen s batůžkem. Vyhledal vůz číslo osm. Když jej otevřel, našel uvnitř Kerholce, rozvěšujícího své šatstvo vzadu na háky. Vašek vylezl hned za tátou a byl velmi zklamán. Očekával krásný pohodlný domeček, jako měl kapitán Gambier, a našel pouhou dělnickou noclehárnu na čtyřech kolech. Vlevo i vpravo bylo nad sebou po třech kavalcích, takže každý nocležník tu lezl na své kutě spíše jako do šuplete než na postel. A vzadu stála na dvou židlích dvě plechová umyvadla, dvě konve na vodu, malá skřínka se šesti zásuvkami na klíč pro uložení drobných věcí a nad tím kol dokola trčely háky na šaty.

„Inu," povídal Kerholec, když spatřil udivený pohled Karasův, „říkal jsem ti, že to hotel U arcivévody Štěpána nebude. Tak vznešený raťafák nemáš, aby se ti do tý ďoury nevešel, a až se ti bude chtít kejchat, otočíš se na bok, aby ses nebřink do čela. Bude-li horko, otevřeme okna i dveře a pokocháš se nádherným vzduchem boží přírodičky, bude-li zima, to si tu spojenými silami zadejcháme jak v lázni. Ostatně je to tu jen na přespání. Od rána do noci budeme přece venku, ať jsme na place nebo ať se jede. A kdybychom se jen tak chtěli schovat v dešti nebo tak, dají se horní kavalce sklopit a na

středních se pak sedí jako u maminky na kanapeti. Hlavně, člověče, že to s tebou pořád jede, ať se vrtneš kam se vrtneš, tvůj kutloch jde s tebou a to je přece náramný fortel."

„Nu, spánembohem," odevzdával se Karas osudu, „jakpak budeme ležet?"

„Já mám čtyřku. To je prostřední kavalec vpravo. Já musím být první venku a kdykoli vyletět, proto mám forhont. Ty budeš spát na šestce pode mnou a Vašek na dvojce nahoře. Můžeš si to s ním prohodit, ale neleze se tam lehce a takový kluk vyletí jako veverka. Co říkáš, Vašíku?"

Vašík neříkal nic. Ale bylo na něm vidět, že se mu to nějak nezdá.

„Tobě se to nelíbí?"

„Já myslel, že budu mít domeček, jako má dontér."

„Jako kdo?"

„Jako ten kapitán."

„Ach tak, jako dompteur, ale ano, Vašíčku, budeš mít takový domeček, ale až budeš tím dompteurem. A na to se teprve budeš muset učit. Vždyť ty tu taky budeš jen na noc, u koní potřebujeme každého, i takového chlapce, jako jsi ty. Líbili se ti koníčkové, viď?"

„Ano."

„Jak tě Hans provezl na té malé strakaté Mary!"

„Ano. Mary pojede s sebou?"

„Ovšem, Vašíčku. A když se ti to tak líbí, pojedeš ve dne na ní."

„Jistě? Já pojedu na koníčku?"

„Když ti to povídám..."

„Jejda, táto, to bude ohromný. Viděl jsi, táto, tu Mary? Ta ti je krásná, jak fizule."

„No vidíš, ale to se opravdu musíš učit jezdit v sedle a pěkně ji ovládat, aby s tebou neutekla."

„Kdepak, to já si ji pevně přidržím. Jak jsem na ní jel, to přece neměla žádnou uzdu!"

„Tak se zatím proskoč venku, abys nám tu nepřekážel, a já pak řeku Hansovi, aby tě naučil jezdit.“

„Hernajs, to bude báječný. Já se na ni půjdu odívat. Smím se jít podívat na Mary?“

„Smíš. A Hansovi řekni, že pan Kerholec poručil, že pojedeš na Mary.“

Vašek jásavě vyrazil z maringotky, narazil si svou novou čepici, kterou mu táta před polednem koupil, a hvízdaje šupajdil si k stájím. Karas starší rozepjal batoh a vytáhl své věci. Dva háky mu stačily na celou jeho i synovu hábu.

„Kdopak bude s námi na druhé půlce?“ zeptal se přitom Kerholce.

„Samí hodní hoši a našinci,“ odpovídal Kerholec mezi kramařením, „to víš, že si k sobě do vozu nevyberu dacana. Číslo jedna...“

Karas si všiml při vstupu, že kavalce mají kovové štítky s čísly. To byla taky jedna vášeň Petra Berwitze. Latinská krev v něm vedla ho k okázalostem a k pompésnosti, německý základ se projevoval stálým sklonem k pořádku, k přesnosti a k dokonalé organisaci. Začal číslovat své vozy, když ještě je mohl na mrknutí oka přehlédnout, pak, když vozů přibývalo, dal očíslovat každé lůžko v nich a Steenhouwer vedl výkaz, která lůžka jsou obsazena a která volná. Dnes po hlášení Kerholcově udělal na svém plánu křížek v okénkách VIII/2 a VIII/6, což znamenalo příchod obou Karasů do maringotky Kerholcovy.

„Číslo jedna,“ povídal tedy Kerhlec, „je nějaký Honza Bureš, bejvalej vzdělanec. Co byl a co se s ním stalo, že šel k cirkusu, to nikdo neví. A taky se tu nikdo po tom neptá. Tady platí člověk, co je, a ne, co byl. Až budeš s námi delší čas, poznáš u cirkusu plno všelijakejch ‚bejvalejch‘. Ale nikdo jim na to nemaká, když s tím nezačnou sami. Copak člověk může vědět, co druhýho člověka zmáčklo a na co je bolavej. Beztoho to všecko jednoho dne vyleze. Když je člověk na kolech týdny, měsíce a léta, každou chvíli pod

jiným nebem, jednou přijde takový večer, kdy i učiněný Nepomuk vyklopí svoje tajemství. U toho Bureše jsme jen pozorovali, že s námi nikdáž nevjel do Prahy. Třikrát jsem tam byli, co je tady, a třikrát se vždycky před Prahou zdejch a pak zas někde za Prahou objevil. A vždycky měl takový pitomý výmluvy, že bychom jiného s tím hnali od boudy. Ale Bureš je náhodou tak hodný kluk, že jsem řek ostatním, aby nad tím udělali kříž a nechali ho být. Mezi námi je von herec; to von mluví, káže, deklamuje, hází rukama, pimprlákuje, hotovej Matěj Kopecký. Ale to ti máš zvláštní: to všecko dělá jen pro nás. V cirkusu bys ho k žádný komedii nedostal ani za drahý kamení. My už ho do toho štvali, já sám jednou i direktora popích, aby ho naťuk, ale kdepak: stál jako pařez, koukal se principálovi přes rameno, a že prej ani pomyšlení, von prej je jen na tu sprostou práci a že prej by se ani neodvážil v tak nóbl podniku mezi umělce. Ale já jsem si jist, že si v tu chvíli dělal z direktora prču. Inu zlatej kluk, ale divnej. Povídají tady - ale koukej, to se jen tak říká, já sám o tom nic nevím - vykládají teda, že prej tenkrát, když v Praze bouchli tu kněžnu Vindišgrécovou, že von při tom taky nějak měl bejt... ale já nevím... jsou to jen lidský řeči a znáš, jak se mluví: co není, to se přidá."

„A ten prostřední?" zeptal se Karas, kterého velmi zajímalo zvědět něco o nové partě.

„Trojka - jako Vosádka? Antone, kamaráde, to bych ti musel vykládat celý večer a celou noc. Já sám mu říkám: Vosátko, ty kluku rebelantská, ze čtyř větrů udělaná, sluncem, deštěm pomazaná - ten je tažená flinta, to poznáš kosa, Antone. Ale já už musím jít a ty za pár minut taky..."

Kerholec byl přerušen otevřením dveří. Na schůdkách stál starý muž s tvrdými, šedivými, krátce stříhanými vlasy, s rozbrázděným, ošlehaným obličejem a s nějakým nákladem na rameni a v náručí.

„Hele, táta Malina," vykřikl Kerholec, „copak nám neseš?"

„Fasoval jsem hamry a floky," odpověděl stařec.

„Tak to pones sem dozadu," zavolal Kerholec a dodal ke Karasovi: „To jsou kolíky do země, floky nebo kotvy, na které

uvazujeme ségle. To jsou ta lana, co drží mast, stožár, rozumíš, a celý tent... celé šapitó... no, stan. A to je práce nás tenťáků, stavěčů, a já mám rád, když je nádobíčko vždycky při ruce. A tohle je táta Malina, pátej kavalec. Chlapci, domluvte se, já už běžím."

Karas počkal, až starý složil svůj náklad - kladiva byla pořádná, těžká, na metrovém topůrku, kolíky železné, s placatou hlavicí -, a pak se mu prostým způsobem představil.

„Karas, Karas," podíval stařec zamyšleně, „jednou v Uhrách byl s námi taky jeden Karas, to už je ale fůra let... a ne, já jsem si to poplet, to byl Parma, Jozífek Parma, odněkud od Olomouce... já jsem si splet ryby, ale já už vím, karas je menší a parma je větší a má frňousy... tak toho jsi neznal, viď, no, kde bys ho znal... on by moh bejt tvůj táta... a to taky nejde, když byl Parma... ale co, z přízně nebyl?"

„Ne, nebyl, táto, já žádnýho Parmu neznal," musel se Karas starochovi usmát.

„Tak to je dobře. On byl totiž velkej lump, ten Parma. On nasypal jednou šípkový prášek mamzel Arabelle do trikotu a ona se musela při krasojízdě pořád škrabat. S takovejma lidma je nejlíp nic nemít. A odkud jsi ty?"

„Z Horní Sněžné. To je za Budějovicema."

„Á, Budějovice. Vím. Tam nám jednou utek nedvěd a my ho honili až do Jaroměřic."

„To bylo asi v Moravských Budějovicích? Já jsem od Českých..."

„Á, pravda, pravda. Ony jsou dvoje, no ovšem. Tak ty Jaroměřice neznáš... no tak si představ, že v těch Jaroměřicích běžel ten medvěd v neděli dopoledne pod podloubím a najednou švenknul a rovnou do dílny k pernikáři. Jo... a počkej... já teď nevím, jak to bylo dál... a ouplně, jako by se mi ten medvěd u toho pernikáře ztratil... že vono bude čas jít do boudy? Víš, to když má být začátek, to se mně všecko zastaví, myšlení, řeč, no všecinko... a já vím, že mám jít do boudy, a to je pak začátek a tam si zas na všecko vzpomenu. Tak

pojďme.“

Staroch se opravdu odmlčel. Zamkl za Karasem dveře, strčil klíč do kapsy a dlouhými kroky mířil k zvěřinci, úplně zapomenuv na svého druha. Karas s podivením zjistil, že přišel do orchestru právě ve chvíli, kdy dole Kerholec zatleskal, aby muzika spustila.

Tentokrát se mu troubilo náramně, už se začínal cítit jako doma. A při tom všem musel myslit na to, k jakým třem podivným lidem se dostal do party a že ten Kerholec je vlastně taky záhad a to že asi vylezou krásné historie, o jakých se u nich ve vsi nikomu ani nezdálo. I foukal s velkým gustem a zas tu svou přihrávku zatroubil, to svoje mcaráa estadrata; ale pak, když odsadil, zatahal ho někdo za rameno. Karas se až lekl. Když se ohlédl, spatřil starého Malinu v modré livreji, jak se natahuje přes cizí pult k němu s náramně vážnou tváří. Karas se tedy naklonil, Malina mu položil ruku k uchu a přidušeně mu řekl:

„On tam měl med. Tak jsme ho tam načapali.“

Karas div nevyprskl smíchem, ale staroch na něho dvakrát pokýval, teď že je ta historie v pořádku, a po špičkách odešel.

Vendelín Malina byl nejstarší součást Cirkusu Humberto. Byl v něm déle než kozel Modrovous i než hřebec Pompon i než šedivějící lev Sultán. Jak dlouho tu byl, nikdo nevěděl, ani on sám. Petr Berwitz se jen jasně pamatoval, že ho Vendelín Malina jako malého chlapečka zvedal na osla a vozil ho tak manéží. Snad jediný děda Humberto by byl věděl, kde a kdy Vendelína Malinu sebral. Ve vzpomínkách Malinových to bylo trochu nejasné. Měl znamenitou paměť pro všechny příhody a historky, které Cirkus Humberto potkaly, i pro spoustu osob, s nimiž se v životě setkal. Byl v tom ohledu živá kronika podniku a vyprávěl někdy věci, které vypadaly jako legenda, a přece byly pravda. Jenomže si čím dál tím více pletl jména dobu, kdy se co stalo. Řečný v pravém slova smyslu nebyl, někdy za celé týdny utrousil sotva pár slov, ve své zamlklosti ani nezdravil, a byl-li pozdraven, odpovídal jen zabručením. Ale když ho něco zaujalo, když se mu v mozku vyklubala nějaká vzpomínka, dal se do pomalého, rozšafného hovoru, kdy zase chtěl všecko vypovědět do puntíku. Pokud se z jeho výkladů

dala obnovit jeho vlastní historie, zdá se, že byl rodák odněkud z Orlických hor a že se jako mladý chlapec před dávnými lety pustil se starším bratrem na vandr. Ten starší bratr Stanislav Malina byl už předtím ve světě, podle všeho jako bednářský tovaryš, a pracoval někde ve Francii mezi vinaři, kde se mu nesmírně líbilo. Po dvou letech se vrátil, hezkou hrst zlaťáků v kapse, do rodné vsi, zahýřil si, zafuriantil, o muzikách se vytancoval v celém kraji, ale pak to na něho sedlo, zachtělo se mu zase červeného vína a jídel na oleji, sebral mladšího Vendelína a táhli spolu do Francie. Co bylo tam, těžko říct, patrně nějaká milostná historie Standova, která se skončila tím, že se Stanislav Malina dal mezi námořníky, jednoho dne odplul na velké, těžké, bachraté plachetnici a Vendelín zůstal v přístavním městě sám. Kde to bylo čert ví; mluvil jednou o Toulonu, jednou o Marseille a jednou o Bordeaux. Jisto je, že všechna ta města Vendelín Malina znal, to si už v cirkuse přezkoušeli pomocí rodilých Francouzů. Nu, tak v tom některém městě se Vendelín protloukal všelijakou těžkou prací u přístavu a v loděnicích a snad se mu ani špatně nevedlo, ale posedla ho taková strašná touha po domově, tak se tam cítil osamělým a opuštěným, že ho nic netěšilo a on jen pořád myslel na cestu domů, domů, domů. Jenže to nebylo tak lehké. Na chlapeckou cestu do Francie se pamatoval jen jako na nekonečné putování křížem krážem; kudy jít zpátky, nevěděl, číst a psát neuměl, a když se tam, u moře někoho ptal, kde je Praha a kudy k ní, vrtěli hlavou, krčili rameny a nejvýš se někdy pohádali, zda je to v carství ruském nebo na tureckém pomezí. Až se konečně Vendelín setkal s člověkem, který věděl o Praze a dokonce v ní byl; to když poznal, že s mariňáky nic o Praze nepořídí, začal si všímat potulných lidí pozemních, jarmarečníků, kramářů, boudařů, komediantů a všelikého toho lidu bludného. A mezi nimi objevil konečně hubatého taliánského cirkusáka, který na jeho ostýchavou otázku odpověděl spoustou výkřiků:

„Ah, Praga! Si, si! Je la connais bien! La bellissima cittŕ! Le pont, le Burg! Grandioso! Magnifique! La cittŕ di Bambino Gesú! Guten Tag, gute Nacht, topri ten, topra noc, ecco!“

A když se Vendelín Malina ptal cirkusáka, zda nepojede snad do Prahy, propukl v novou bouři, bodejť by nejel, všude jezdí, po celém světě jezdí, pojede i do Prahy, krásná země, krásné město, ušlechtilý lid, miluje velkou podívanou, oceňuje pravé umění. Nu a pak se Malina pozeptal už docela skromňoučce, zda by ho nevzal s sebou. Cirkusák se škrabal za ušima a křičel, že je to choulostivá věc, cesta do Prahy je dlouhá, všelicos se může přihodit; a nakonec se ptal, umí-li Malina nějaký frajkumšt. Malina, že ne; ale že by spravil všecko na vozech a vůbec co je ode dřeva, a s koňmi že se vyzná ještě od sedláka a že by všecko dělal, co by bylo potřebí... a že by za to ani nic nechtěl, jen kousek jídla, a to že mu stačí i brambory. Ten konec se cirkusákovi zalíbil patrně ze všeho nejvíc; a tak se stal Carlo Humberto principálem Vendelína Maliny a Vendelín Malina součástí podniku Cirkus Humberto.

Ne že by v tom chtěl zůstat, chraň bůh! Vendelín nemyslel na nic jiného než jak se dostat zpátky do Čech. A nikterak netušil, jak dlouho ta cesta potrvá, dělá-li se s cirkusem. Carlo Humberto měl tenkrát celý podnik na třech vozech, tažených dvěma koni, to znamenalo, že si všude museli zjednávat přípřež. Nyní s Malinou začal jezdit tak, že jeli vždy kus cesty s dvěma vozy, pak se Malina s jedním koněm vrátil a přivezl třetí vůz, zatím co se Carlo Humberto pokusil ve vsi o nějakou malou produkci s medvědem, opicí a se psy. Malina dostal k tomu hubeného koně šimla, protože druhý, vraník, byl hezčí a sloužil při velkých produkcích jako jezdecký kůň. Tak se stalo, že Malina jel každý úsek jejich cesty třikrát, ale nehněval se na to, byl nejšťastnější, když byl se svým šimlíkem sám a mohl si s ním povídat po česku. Zanedlouho přišel na to, že ten šimlík rozumí česky; a byl hrozně dojat, že v němém zvířeti našel krajana. Však také šimlík miloval Vendelína ze všech nejvíce, ve stáji, nebo když tábořili pod širým nebem, vítal ho vždy zařičením a olizoval mu tvář nebo krk, což Vendelín trpělivě snášel. Když se na šimlíku vracel pro opuštěný vůz, byla to vždy dlouhá rozmluva, v níž Vendelín svému koni vykládal, co se všecko za den zběhlo a jak docela jinak je u nich v Čechách a jak

si oba, Vendelín i šimlík oddychnou, až se dostanou k Žamberku a Vamberku. Šimlík si tak na ty rozhovory navykl, že upadl-li Vendelín ve snění a mlčení, šimlík sám ho řičením probouzel a povzbuzoval jeho vyprávění.

Tak spolu třikrát od každé vsi ke vsi projeli celou Francii, Nizozemí a všeliké německé státy, ale o Čechách, o Praze, a Orlických horách ani potuchy. Léto minulo, přišel podzim s mlhami na lukách a s ohníčky na strništích, pak sychravé plískanice a sníh, mnoho sněhu, že se šimlík trudně prohrabával kopyty ze závějí a Vendelín raději šlapal vánicí podle něho, aby mu ulehčil. Hráli po hospodách, v kůlnách a ve stodolách, ale nikde nezůstali stá, pořád se jelo dál, podle Malinovy domněnky ku Praze. Naučil se zatím zacházet se vším ostatním u cirkusu a menažerie, stavěl boudu, krmil zvěř, vypomohl při parádě i při představení, sháněl s principálkou u sedláků živobytí a krmivo, dřel od úsvitu do noci jak ten jeho šimlík jen za to jídlo a za tu naději v domov. A zatím přišlo jaro a oni táhli proti řece Rýnu a do země Helvecie a přes hrozné hory na jih od Lombardska a do zemí italských. Čím déle jeli, tím pekelnější bylo horko, šimlík byl celý schlíplý a Vendelín nestačil vyhledávat pro něj stín. A sám si mu za letních nocí stěžoval, když ho vzal kolem krku, jakou to mají dalekou cestu do vlasti a do jaké ho to vzdálené Sakrabonie bratr Standa vytáhl, že návrat z ní trvá tak dlouho. A přišel zase podzim a zase se ocitli v krajinách německých. Principál přikoupil třetího koně, návratové cesty s přípřeží přestaly, všecko šlo kupředu rychleji, Vendelín měl svůj stálý vůz se svým šimlíkem a těšil se, že teď snad už brzo dojedou do Čech. Ale pořád jen viděl lány německé země, tu hory, tu roviny, až tak k podzimu třetího roku, když byli ve městě Vratislavi, slyšel od lidí, že česká země není tu odtud daleko, tamhleto v těch mracích že jsou Krkonoše a tamhleto Sněžník.

Vendelína to trhlo a div se nedal do pláče. Konečně, konečně vidí kousek domova! A když vpodvečer skončili komedii, nakrmil šimlíka a pak šel za patronem. Carlo Humberto přijal jeho rozčilené sdělení, že toho večera odejde a půjde domů, s hrozným rámusem,

křižoval se a dovolával se Matičky Boží, to že přece nejde a to že je holý nevděk a černá zrada na dobrodinci. A když Vendelín trval na svém, zaklínal se Humberto všemi světicemi, že sice přijde na mizinu, ale že je ochoten od nynějška platit Malinovi pár tolarů ročně, jen aby nemusel tady měnit personál. V křiku a nářku dokonce zvyšoval ten plat, ale Vendelín stál na svém a Humberto ho proklel hroznými taliánskými kletbami jako největšího bídníka pod sluncem a pak ho objal a pohubičkoval a přál mu dobrou cestu a připomenul mu, že se může kdykoli vrátit a Cirkus Humberto že mu vždy vlídně otevře svoje brány.

Horší než to bylo Malinovi rozloučení s šimlíkem. Tu si v tichu stáje opravdu poplakal, než vyložil koníčkovi, jak velká věc se stala a že ho nemůže vzít s sebou, nechce-li ho principálovi ukrást. Svých věcí neměl Vendelín Malina za ta léta exilu víc než malý pinkl. Když jej sebral se země a přehazoval si jej přes rameno, šimlík otočil za ním hlavou a zařehtal, tak smutně zařehtal, že Vendelín raději utekl ven, aby to smutné řehtání neslyšel. Zatím však je pak slyšel pořád. Bylo vysoké hvězdné nebe a chladná noc, šel celé dopoledne, stoupal do hor, sprocházel lesy, po kouskách ujídal chleba se sýrem, jejž mu principálka dala na cestu, napil se ze studánek nebo z potoků, šel dál, přešel vrcholy hor, sestupoval do údolí a najednou, najednou slyšel z polí české volání. Bylo mu hrozně blaženě, že konečně je mezi svými; a když přišel do vsi, začal se vyptávat, kudy dál, a hle, nebyl daleko od rodné vsi, jen ještě nějakou hodinku.

Bůh milý ví, co si Malina sliboval od návratu domů. Nejspíše neměl přitom na mysli nic určitého, jen líbeznou tuchu rajského blaženství. Když však tam došel a rozpoznával známé kopce a hájky a políčka a domky a když vešel do vsi, kde psi strhli strašný štěkot nad cizím tulákem, najednou ho přepadl bolestný pocit, že on sem už vlastně nepatří, že byl příliš dlouho pryč a že domov zatím žil zcela jinak než jak si to Vendelín z dětství představoval. A tak nějak to opravdu bylo od prvního kroku: v otecké chalupě našel cizí lidi, kteří mu pověděli, že táta a máma jsou už dávno mrtvi, tátu že zabila

borovice při kácení v lese, máma že pak umřela na horkou nemoc, Standa že se nevrátil a mladší děti že se rozešli do světa, nikdo o nich nic neví. Tak tu stál na prahu rodného domku, poťukávaje rozpačitě holí, vyptávaje se bojácně na toho nebo na onoho ze starých sousedů a známých. Byli ještě mnozí naživu z nich, taky jeho kmotřička, teď prý stařenka na výminku. Neměl, kam by šel jinam než k ní. Našel ji, nepoznala ho, ale když se prohlásil, spráskla rukama a sháněla chléb a máslo a trochu mléka. Seděli spolu do noci. Znovu se dověděl všechny ty smutné historie, a kdykoli se kmotřička odmlčela, slyšel jako z dálky, jak jeho šimlík po něm volá táhlým řehotáním. Zůstal u stařenky na noc, přespal ve stodole, ráno se šel podívat na hřbitov, na ten zarostlý hřbitůvek za kostelíkem, pak navštívil pár spolužáků, teď už ženáčů a tátů rodin, povyslechl jejich nářky a stesky na těžký život a zase slyšel šimlíka zařehtat. A viděl, že je to tak, že se odtrhl od domova a domov se odtrhl od něho... a jeho domov že je teď na čtyřech kolech a jeho jediný kamarád šimlíček.

Třetího dne ráno se rozloučil s kmotřičkou. Vyškrabala odněkud z truhlice dva stříbrné zlatníky, které mu vtiskla do dlaně, pak mu udělala tři křížky a Vendelín Malina odešel z rodné vsi. Pomalu, skoro bez myšlenky, stoupal zase do hor, přešel hranice a mašíroval k Vratislavi. Když tam došel, dověděl se v hospodě, že cirkusáci odjeli někam na Žitavu. Pustil se za nimi, od vesnice k vesnici slyšel, kudy jeli; když dorazil do Žitavy, byly už zase pryč. Načal už druhý zlatník a měl strach, stihne-li je včas, než se vydá ze všeho a než by ho četníci zatkli jako obtížného tuláka. Ale doháněl cirkus, to už viděl, i rozběhl se s novou silou. Zvěsti o komediantech ho vedly do krásného kraje, plného dubin a vod. Už nemohl být nijak daleko, snad den cesty, oni ovšem na vozech, on pěšky. Jak to rázoval a krátil si to pěšinami, přicházel zase k jednomu lesíku u řeky. A když se k němu blížil, najednou - ne, nemohl se mýlit, šimlík volal, jeho šimlík volal, a tentokrát to nebylo jako sen, tentokrát to bylo skutečné zaržání! A vtom dupot, dupot, a hle, z dubiny vyrazil šimlík, jen tak v ohlávce, bez postroje, a pádil vstříc Vendelínovi. „Šimlíku!“ vykřikl Malina a vzápětí už ho

objímal a šimlík ržál a funěl a lísal se k němu. Z dubiny vyběhli teď s velkým křikem dva mužští a ženská a hnali se pěšinou za koněm. Vendelín ho pohladil, poplácal a řekl: „Tak, šimlíku, pojď, už jsme zase spolu.“ A po chvilce zvolal:

„Nebojte se, patrone, vedu vám šimlíka!“

Od té chvíle zůstal již Vendelín Malina v Cirkuse Humberto, prožíval jeho růst, viděl příchod Bernharda Berwitze, vezl ho o svatbě do kostela, byl při tom, když ho tygr Paša napadl, všecko všudy s sebou prodělal, i to asijské tažení, leckdy si zabručel na neslýchané nové moresy, třebas na to, k čem je cirkusu třeba slona, takové hovado, oni že obstarali celý krásný program na třech vozech. Jeho šimlík už byl dávno a dávno mrtev, teď už on sám zešimlovatěl, ale sloužil, sloužil, sloužil, při všem první, při všem poslední, tichý staroch, bez něhož si už ti ostatní nedovedli ani Cirkus Humberto představit.

Když jednou Karas se smíchem vyprávěl Kerholcovi, jak se hned při prvním setkání Malinovi „zastavilo myšlení“ a jak mu pak přišel dopovědět příhodu s medvědem, Kerholec zvážněl.

„Člověče, Antone,“ povídá mu, „to není jen tak. Ten dědek ti to má v hlavě jak hodiny. Proto ho mám u sebe ve voze. S ním nepotřebuji žádného budíka. Jak přijde čas k nějaké práci v cirkuse, v Malinovi jako když to hrkne. Kdyby spal, probudí se. Kdyby něco dělal, ruce se mu zastaví. Kdyby mluvil, zapomene, co kváká, a kouká jako pitomej, až se sebere a jde do cirkusu. A my s ním. Ale kdyby jen to. Už se kolikrát stalo, že se najednou v hluboký noci dědek probudil, vstal, beze slova si navlík boty a šel jako náměsíčnej do stájí nebo ke klecím nebo do šapitó - a po každý tam byl v tu chvíli nějaký malér. Jednou se vodvázali koně, jednou byla špatně zavřena klec se lvy a zvířata se dostala do chodby, jednou doutnalo v hromadě smetí za stanem a to si můžeš představit, co by udělal oheň v šapitó. A tu Malina ti vždycky jako stroj jde rovnou k tomu místu, kde je nebezpečí, vůbec nic neví vo tom, že tam jde, až to najednou spatří a ztropí poplach. Direktor o něm říká, že je to učiněnej strážnej duch cirkusu. A sám mi ho přived, abych si ho vzal do vozu. ‚Víš, Karl,‘

povídá direktor, ‚já na žádný duchy nevěřím. Pořádek je nejlepší duch v cirkuse. když každý udělá svoje, můžeme všichni vespolek klidně spát. Ale někdy je to, jako bys vjel do manéže zadkem, a to ten zatracenej Vendelín nějak cejtí. Kdybys ho teda viděl v noci, jak se štrachá z kavalce, nelenuj a koukni se za ním. Možná, že bude mít jenom břinkavku,ale možná že nám všem půjde o kejhák,‘ povídal Berwitz. A vono to tak je, člověče Antone. Co jsem s tím dědkem pohromadě, břinkavku ještě neměl, spí jako dudek, i kdyby hromy tloukly nalevo i napravo, ale když vyleze, dycky to něco znamená...“

Toho dne, když se mělo poprvé spát v maringotkách, nehnali se muzikanti tak divoce ke stájím. Každý věděl, že má teď večeři i kutě na třicet kroků a ne až někde na druhém konci Hamburku, tož to šlo všecko klidněji. Při úklidu koní mrkl Karas do ohrádky poníků a viděl, že jsou tam jen tři. Dovtípil se, že Vašek venku znovu jezdí. Pro jistotu se zeptal Hanse.

„Ja,“ kývl Hans a obličej se mu rozzářil. „Vašku je na Mary. Moc hodný kluk, statečný, a bude dobrý jezdec.“

Když bylo po raportu, vyšel Karas ven a spatřil pár lidí, seskupených kolem venkovské manéže. Dívali se na cosi s velkým zájmem a volali:

„Vašku, drž se!“

Karas popošel a spatřil Hanse, jak stojí uprostřed kruhu s bičem v ruce a žene strakatého poníka v plném klusu kolem. Na bandurku seděl Vašek, ale uzda byla připjata k sedlu a Vašek měl obě ruce založeny za zády. Na koni se mohl držet jen nohama a přitom se musel pěkně v rytmu nadnášet. Nebylo to asi lehké, neboť měl čelo přimračeno a zuby stisknuty; tátu vůbec neviděl.

„Bravo, Vašku!“ křikl teď Hans a zavolal na Mary, která zvolnila krok a zastavila se, „pro dnešek je toho dost.“

Hoch seskočil, ale hekl. Bolelo ho celé tělo. Přesto pokročil ke koni, poplácal si jej, rozvázal uzdu a vedl Mary ke stáji. Přitom zahlédl otce.

„Táto, viděls?“ zavolal na něho s velkou pýchou, „ta jezdí,

co? Tu jsem prohnal, panečku!“

„Dobře jsi se držel, už mi to říkali. Ale teď jdi, podej Hansovi ruku a poděkuj mu a řekni, že mu pomůžeš Mary vykartáčovat.“

Vašek, čepici na uchu, došel k Hansovi. Přehodil si uzdu do levé ruky.

„Hans, ich danke dir!“ a dětská ruka se napřáhla k velkému koňákovi.

„No dobrá,“ potřásl jí Hans, trochu v rozpacích a trochu dojat tou způsobností malého hocha, „na první den to bylo až moc dobré.“

Poplácal Vaška po zádech a li spolu do stáje, Mary vedle Vašíčka.

Karas šel k osmičce a cestou dohonil Kerholce.

„Zítra je gala na rozloučenou,“ oznamoval mu Kerholec. „Noviny jsou toho plny. To zase náš starý dovede.“

„A kam vlastně jedeme?“

„Přes Harburg do Buxtehude na noc a pak na Brémy a Oldenburg. To bývá obvyklý začátek.“

U osmičky stál hubený chlap v špinavé červené košili, s velkou lysinou nad čelem, půl pravého ucha mu chybělo, zato se mu odtut táhla jizva přes celou tvář až k nosu. Když se Kerholec přiblížil, chlap zvedl pravici a zasalutoval. Karas viděl, že mu na ní chybí celý malíček a půl prsteníku.

„Šéf kuchyně Vosátka Ferenc poslušně hlásí,“ meldoval česky, „že za čtvrt hodiny bude večeře. Na jídelním lístku je gulášová plévka s brambory, pečené kuře se salátem a dukátové buchtičky se šodó. To kuře se salátem a buchty si musí každý vopatřit sám, polévku s brambory dodám já. Komu to nešmakuje, může jíst á la carte třebas v hotelu Ambassador. Slušnost však by žádala, aby nás pozval s sebou.“

„Tuhle máš zrovna nového strávníka, Ferenc,“ představil mu Kerholec Karase.

„Seržán Vosátka Ferenc,“ cvakl chlap botami, „trés enchanté, hrabě z Karasů, jak se daří hraběnce a komteskám? Váš psinec, je

doufám, zdráv? Doufám, že se vám afghánská chrtice nepodnesla s bulldogem, hrabě, a že také vaše mramorové stáje zůstaly ušetřeny vozhřivky! A jak vám na novém sídle, Jasnosti, ráčí troubit trumpeta? Vostro servitore odchází, žijte blaze, seňorové, au revoir při polívce! Seržán Vosátka! Hier! Armas al hombro! Direkción la cuisine! Pochodem v chod! Tratata dá, tratata dá, každá holka to má ráda...“

Vosátka za zpěvu odmašíroval, Kerhlec se usmíval.

„Tak jsi ho viděl, kušnu. A s tím prolez Afriku i Ameriku, rapl zatracenej.“

S druhé strany pomalu přicházel Malina. Když došel ke Karasovi, zvedl schýlenou hlavu a povídá:

„On se jmenoval Mates.“

„A kdo?“ zeptal se Karas.

„No, o kom mluvíme. Přece ten medvěd. Tak jsme ho tam na tom medu chytili a vedli zpátky do Budějic. Ale to já jenom tak, že ty jsi z tý krajiny. Už bude večeře?“

„Bude, táto,“ odpověděl Kerholec. „Vosátka už pro ni šel. A tuhle přichází zrovna Bureš.“

Kras se zvědavě odhlédl na číslo jedna. Byl to hezký, statný muž s černou kozí bradkou a s dlouhými černými vlasy, které mu vylézaly zpod širokého kalabréského klobouku.

„Pozdrav vás Pán Bůh! Pěkně tě vítám, krajane,“ zahovořil zvučným a melodickým hlasem, podávaje Karasovi ruku. „Zase tedy dvě semínka z české země zaváta do cizích končin? Dej vám oběma Bůh hodně štěstí na pouti s námi. Není to vždycky samá slast, co nás potká, ale je to život ve volnosti. Uděláš-li si své, nikdo si tě už nevšimne, jsi zbaven předsudků a pout, volný a svobodný jako pták. A jako ptáče stěhovavé dnes zde a zítra onde, zde zaplaneš milostnou touhou a onde ji zase zapomeneš.“

„Jenomže když si nedáš pozor,“ přerušil ho starý Malina, „bude tě holka honit z města do města, až tě uhoní. To jsme měli jednou jednoho krasojezdce, říkal o sobě, že je Španěl, ale byl to Maďar z pusty, ten taky všude holkám mámil hlavu. Jednou v Janově se však

spletl... ne, ono to bylo v Ženevě... protože to byla dcera helvítského pastora a nikde na světě nejsou takoví helvíti zarputilí jako v Ženevě. Tak ten kluk, Kösteny Imre se jmenoval, namluvil té holce, že je hrabě a že si ji vezme, holka se s ním zapletla, my odjeli a Kösteny s námi. Chechtal se, jak jí utek, ale odpoledne, když jsme postavili šapitó, najednou tady kočár a z něho vystoupil pastor, a kde prej je direktor. Tak jsme zavolali patrona. Humberto byl, panečku, ňákej direktor, ten doved mluvit, ten jednou umluvil vochmistra vod grencvachy, že si vzal urláb a vlastní rukou nám propašoval deset vozů bez povolení přes hranice. Ale s tím helvítským pastorem to starý Humberto projel, šel na něho francouzsky, taliánsky, německy, ale pastor mu v tom ve všem na vobrátku odpovídal a ještě latinsky, řecky a hebrejsky a pořád se dovolával bible a dokazoval patronovi, že Kösteny Imre nesmí vystoupit, nýbrž že si musí vzít pastorovu dceru. A ten pastor tak Humberta tím svatým Písmem zjančil, že patron šel a řekl Köstenymu, aby raději utek, jinak že je s ním konec. Kösteny fouk do Francie a uchytil se v cirkuse u starého Zanfretta, co měl na fraku místo knoflíků zlatý dvacítifranky a frak si na noc ukládal do pokladny. Ale byl u něho tři dny a najednou tady kočár a pastor a malér začal znovu...“

„Horká polívka, prosím!“ ozval se vyvolavačsky Vosátka, „horká polívčička!“

Nesl v obou rukou řádný hrnec, z něhož čouhala naběračka. Kerholec, Malina, Bureš se vrhli do vozu a každý vycházel s plechovým talířem a lžicí.

„Sakra, na talíř jsem si nevzpomněl,“ zvolal Karas, „lžíce mám, ale talíře ne.“

„Vosátko, skoč k Harweyovým pro dva talíře,“ poroučel Kerholec, „a ty si je zítra kup.“

„Podle rozkazu, admirále,“ odsekl Vosátka, postaviv hrnec na plošinku nad schůdky, „ono je patrno, že Jeho Výsost Karas III., kníže ispahánský, byl dosud zvyklý žrát z ruky. A tuhle, esli mě můj žárný pohled nemýlí, přichází korunní princ a nějak si drží ruce, kde nemá.“

Vašek opravdu přicházel, ale spíše jen lezl a rukama si držel zadnici.

„Hernajs, táto," povídal rozvážně, „mě ti bolí celý tělo."

„Já myslím, Vašku," smál se na něho Kerholec, rozdíleje první talíře polévky, „že si dneska ani nesedneš. Když se jezdí první dny, to může člověk jenom buď stát, nebo ležet."

„Tak to je náš mladý Karas," zahovořil Bureš, „jestlipak už chodil do školy?"

„Zrovna začal," odpovídal za Vaška Karas, „ale pak to přišlo, že jsme museli odjet. Ale trochu číst a psát už umí."

„Nu, to nesmíme tady zanedbat," horlil Bureš, „to by byla věčná škoda. V práci a vědění je naše spasení. Mám ve voze pár hezkých knížek, to si v nich budem říkat, viď, Vašku?"

„Hm, třebas jo," odpovídal pomalu Vašek, „ale až si budu moct k tomu sednout. Táto, já už mám hrozitánského fabiána."

„A očistil jsi řádně Mary?"

„Však jdu odtamtud."

„Tu máš zatím kus chleba," pronesl Malina, který stál nahoře nade všemi a krájel společný pecen osmičky. Polévka z hrnce a talířů voněla nezvyklou vůní, a teď už i Karas cítil, že se mu sbíhají sliny. Na štěstí se už vynořil Vosátka s talíři a Kerholec nalil tátovi i synovi vrchovatě.

„Jejda, ta je dobrá," pomlaskl si Vašek.

„Pravá uherská," podotkl Bureš.

„Abychom nezapomněli," ozval se nahoře zase Malina, „ten strýc Zanfretto se tomu pastorovi vzepřel, a ten pastor vylezl na estrádu a začal místo komediantské parády kázat k lidu, jaká je to Sodoma, ten cirkus. Zanfrettova rodina chtěla pastora zbít, ale pastor poslal pro starostu a četníky, Zanfretto musel pro výtržnost naložit boudu a odjet a Kösteny Imre byl zhalfnut. Nejdřív mu řádně napráskali, pak ho vykázali z Francie a poslali zpátky do Švýcar, odkud přišel. A protože tu byl pastor s tím kočárem a hned se žandárům nabíd, užili příležitosti, a tak jel pastor pátky a vezl si Köstenyho s četníky do

Ženevy. Teď už Kösteny viděl, že už z toho tak hned nevyleze. Helvíti v Ženevě ho rovnou zabásli. A ten pastor byl tam denně, hučel do něho, hrozil tresty pozemskými i nebeskými, až ho tak kluka maďarského zvrtačil, že si tu holku vzal. Ale za dva měsíce se u nás objevil s manželkou, ale jen jako na návštěvě. Jel do Uher, kde jim pastor koupil někde u Kecskemétu chalupu."

„A jestli neumřeli, tak tam žijí podnes," dodal Bureš jako v pohádce.

„To je možný," přikývl docela vážně Malina.

„Caramba, seňores," vložil se do toho Vosátka, „tohle není žádný pořádek. Uherská polívka a uherská povídka, to člověk neví, co je peprnější. Já jsem pro to, abychom si teď dali ještě talíř polívky bez povídky. A aby nám korunní princ doskočil pro džbánek piva. Vono je to takový mravný povídání hrozně tvrdý sousto pro mladýho idealistu, jako jsem já nebo tuhle pan vrchní ženský inspektor Carles de Kerholec. To se musí trošku zavlažit. A mimo to dnes přece přijímáme nové ctihodné členy do naší Královský společnosti pro pokoutní vědy a umění."

„Vašku, přines pivo," poručil Karas, „musím přec zaplatit za přijetí do cechu."

„Bravissimo," zvolal Vosátka, „mistr lopatky a kladívka se vybarvuje."

„Tuhle je džbánek, Věnceslave Antonoviči," pronesl svorně Bureš, „a znamenitý mok najdeš na epu hospody U kotvy přímo proti cirkusu."

„A dejte, dauphine, pozor, ať ten bryndal nezašpiní džbán vodou," připomínal Vosátka.

Byl vlahý večer přímořského podjaří, z Reeperbahn sem doléhala hustá směsice zvuků, jak tam hlučely davy, pokřikovali vyvolavač, kvičely kolovrátky, vřískaly harmoniky, břinčely boudařské zvonce a hlaholily fanfáry parád. Pět mužů s hochem tábořilo tu na stupíncích maringotky a kolem nich a bezděky vnímali zvenčí tu šumnou harmonii věčného jarmarku, pouti a kirmes, z níž se zrodilo jejich

živobytí. Kolem přicházeli muži a ženy, kteří patřili k témuž potulnému společenství, odněkud zazněla písnička nebo mateřský křik a dětský pláč, z vozů začaly do rostoucí tmy pošlehávat žluté pruhy světel. Jejich svět, celý jejich zvláštní svět na kolech se chystal k spánku, k poslednímu zimnímu spánku ve městě Hamburku. Zítra večer se odtud vybatolí jedna maringotka za druhou a jim zase započne jaro.

Když konečně shledali, že si toho pro ten večer napovídali už dost, zmizeli jeden po druhém ve voze a zaštrachali se na své kavalce. Otevřenými okénky ještě sem slabě zaznívalo hlučení z Reeperbahn jako nějaká zválená hymna. Někteří už usínali, když se ve tmě ozval Malinův hlas:

„To se ví, že jestli neumřeli, tak žijí podnes. To jináč ani není možný. Ale v tom Kecskemétu už nežijí. Teď se mi rozjasnilo, že jsme se s nimi setkali asi po desíti letech někde v Polsku, měli takový paraple asi pro sto lidí a pracovali tam o pouti po šlachtecku. Kösteny Imre jezdil na dvou koních, tři děti dělaly přízemní akrobatiku a vona, ta helvítka, skákala skrze vobruče."

„A já po celý tento skvostný večer trnul strachem, že helvítská víra je silnější než cirkus," odpověděl seržán Vosátka. „Teď tedy můžeme spokojeně usnout."

Karas se nemohl přemoci, vyprskl smíchem a praštil se do čela o Kerholcův kavalec.

„Nováček udeřil na tamtam," podotkl znovu Vosátka, „nedejte se vyprovokovat. Chrňte královsky, meššurs!"

VIII

Ráno vstal a snídal Vašek s ostatními a rovnou s nimi do koňské stáje. Hans ho tam uvítal širokým „Morchen" a hned před ním otevřel dvířka k ohrádce ponyů. Bez dlouhých řečí bylo už jako smluveno, že Vašek se bude pod Hansovým dozorem starat o ty malé strakáče. A kluk začínal svou službu jako starý znalec zvířat: měl

v kapse kousek třtinového cukru od snídaně a tajně ukrojený krajíc chleba. Mary dostala cukr s kouskem chleba, ti tři druzí shetlandíci, Fricek, Lady a Miss, dostali aspoň kousek chleba s jeho malé dlaně. Karas otec už se naplno pouštěl do stájní práce i do vší ostatní rachoty. A bylo jí toho dne od božího rána vrchovatě, protože se balila a nakládala spousta věcí ze skladišť. Kerholec komandoval všude a ostře zapřahal Karase, který zase neopominul si přivolávat Vašíčka na výpomoc. Vašek si vyřídil s Hansem ranní nakrmení poníků a vklouzl pak jako střela vedle do zvěřince, aby se podíval na ranní práci kapitána Gambiera se lvy, tygry a medvědy. Ale sotva se s ním pozdravil a stoupl si ke kleci, už se ozvalo ode dveří tátovo „Vašku!" A ozývalo se pak každé chvíle ve všech prostorách cirkusu i zvěřince, takže je brzy přejímali i ostatní lidé a Vašek se najednou pro všechny ostatní jmenoval „Vašku".

„Vašku tu není, Vašku šel do menažerie," odpovídal Karasovi Hans z konírny.

„Tohle by mohl odnést Vašku," rozhodoval Harwey v šatně.

A sám Karas, aby neztěžoval dorozumění, říkal už během dopoledne: „Neviděli jste tady Vašku?"

Vašek byl po pravdě všude a nikde. Dnes po prvé začínal užívat cirkusu naplno. U každé klece postál, aby pozoroval její obyvatele, a už zase jako pstruh vyrazil kupředu, aby mu neušla nějaká podívaná v chodbách nebo v manéži. Uprostřed všeho skládání a stěhování běžely zkoušky, jako by se nic kolem nedálo, ředitel si dal přivést své skupiny hřebců a klisen a opakoval s nimi volnou dresuru, ředitelka prohánělа v kruhu lipicány, Pablo Perreira jezdil na Santosu vysokou školu, krasojezdkyně se v pracovních úborech zvedaly na hřbety koní s líbeznými pohyby, naučenými pro okouzlení diváků, kterých nebylo, které jen chvílemi zastupoval Vašek. Kaskadéři cvičili skoky a pády a Léon Gambier dal přivézti velkou předváděcí klec, v níž za huhlavého řevu šelem opakoval s nimi za hojného práskání bičem jejich denní lekci. Zatím prošel manéží veliký pan Selnicki, s důstojnou nevšímavostí minul vše, co se tam dálo, vrátil se se sklenkou

a lahví a uložil si obé do lóže, kde s unaveným pohledem usedl, aby se posilnil. Krátce poté, v 9,30, nadešlo něco nového. Pan Petr Berwitz přišel s oběma trpaslíky a představil je panu Selnickému. Od zítřka budou prý večer vystupovat jako jedenácté číslo - tři krátké tance. Pan Selnicki si otřel rukou oči.

„Tedy muzika?“ obrátil se a pohlédl se své výše dolů na pana Mittelhofera.

„Ano. A mám ji s sebou, rozepsanou pro orchestr. Výtečné skladby.“

Paní Mittelhoferová rozvázala balík, jejž nesla, a její mužíček opatrně vyňal svazek not.

„Číslo první: Šeříkový valčík od Winterthala.“

Podával noty panu Selnickému, ale ten se místo toho napil. Když utřel kníry, zavrtěl hlavou:

„To nehraju.“

„Jak to?“ zarazil se pan Mittelhofer a začal rudnout, „dovolte, taková krásná skladba, já ji získal za drahé peníze a vy ji nechcete hrát?“

„Ne. Musíte tančit něco jiného.“

„Ale my neumíme nic jiného. My jsme angažováni, abychom v převlecích tančili valčík, menuet a selský tanec, tančíme Šeříkový valčík, který je celým světem uznán za jeden z nejnádhernějších valčíků, a já nechápu, jak se může vyskytnout kapelník, který to odmítne hrát.“

„Tak tedy se už vyskyt. Já vám to hrát nebudu.“

„Pane řediteli,“ křičel pisklavým hláskem Admirál Paleček, „je mi líto, že si už na prvním kroku musím vést stížnost. Je to neslýchaný případ, aby se kapelník podniku takto postavil proti umělci.“

„Opravdu, pane Selnicki,“ řekl s opatrnou smířlivostí Berwitz, „máte nějaký důvod...?“

„To se ví, že mám.“

„A jaký?“

„Slon!“

„Co je se slonem?“

„Slon je dvanácté číslo v programu, a to, co tancuje na lahvích, je právě Šeříkový valčík. Slonu nemohu hrát jinou muziku, a dvakrát za sebou týž valčík, to taky nejde."

„Ovšem, to nejde, to je pravda," přikyvoval Berwitz, „to je mi velmi líto, pane Mittelhofer, ale my opravdu za to nemůžeme, že vy jste si zakoupil valčík, který u nás tančí slon."

„Ale to je taky pro nás ponižující, pane řediteli," křičeli teď oba zakrslíci rozčileně. „Dejte nás na jiné místo programu!"

„To nemohu. Máte číslo jedenáct právě proto, že pak přijde slon. To je věc režie, rozumíte, to je komposice pořadu, ten kontrast, pidimužíci a mastodont."

„Pak tedy z vaší viny odpadne část našeho vystoupení!"

„To taky nejde. Máte ohlášeny tři tance, a mimo to tu jde o čas. Nemohu ztrácet draze zaplacené tři minuty."

„Co tedy máme dělat?"

„Co máme dělat, Selnicki?" obrátil se ředitel důvěřivě na kapelníka, který přece už tolik věcí rozřešil.

„To je jednoduché, pane řediteli. Panstvo si bude tančit svůj valčík, ale já jim nebudu hrát Šeříkový valčík od Winterhala, nýbrž valčík Estrella od Goubina. Ten je komponován nachlup stejně, jen koda je jiná, a to se panstvo už přizpůsobí."

„Vašku!" ozvalo se od brány, a Vašek vyrazil z přítmí galerie, proletěl kolem trpaslíků a zmizel za závěsem.

„Ten kapelník je pašák!" liboval si v duchu, že Selnicki tak pansky sjel ty protivné trpaslíky. Táta ho poslal do stájí k Hansovi a ten měl pro Vaška milé překvapení: Mary stála přistrojena a Hans mu dovolil, aby si s ní vyjel do záboudí a jezdil si tam podle své libosti.

Hoch toho s jásotem užil. Objížděl venkovskou manéž, ale vyvedl Mary i mimo ni, mezi vozy, tu pobídl kobylku do klusu, tu ji zastavil, seskočil, pomazlil se s ní, zas nasedl a jel. Nebyla to vždy jízda podle předpisu, leckdy to v něm hrkalo, teď že už spadne, ale nespadl, vždy se ještě udržel a koníka dovedl zastavit. Čím déle byl v sedle, tím větším pánem si připadal a už se ho zmocňovala dětská

hravost, už se mu chtělo volat s koně na lidi a komandovat je, kam co nosit a nakládat. Hernajs, tohle by měla vidět Růženka! To je přece něco jiného než ta hloupá hra onehdy, kdy ji honil dokolečka a práskal na židli bičem.

Z těch hravých snů byl vyrušen křikem a hádkou někde na samém konci vozů.

„Třeba se tam komedianti poperou," řekl si hned, a už pobodl Mary, aby o takovou podívanou nepřišel. Viděl však něco jiného: za zadními maringotkami humbertovskými se objevila nová, krásně modrá, tažená dvěma koníky. Přijela s druhé strany a její majitel se halasně domáhal, aby mu domácí vozy udělaly místo, aby mohl vjeti dovnitř.

„Alláh il Alláh," křičel bronzově temný cizinec s vysokým fezem na kudrnaté hlavě, „dove č il direttore? Il direttore! Padrone! Directeur! Patron! Principal! Mašalah! Kousíček uhnout! Anch' io Circus Humberto!"

Stál u svých kobylek a gestikuloval a křičel a zadní dvířka jeho modrého vozu se otevřela a z nich vyběhlo malé, černé, kudrnaté dítě, otrhané jak cikáně, pak druhé, třetí, čtvrté, páté, vždy větší a větší, šest nebo sedm jich bylo a všechny obklopily muže s fezem a všecky křičely a ječely s ním. Už sem však přibíhal Kerholec.

„Achmed Roméo?" volal na cizince.

„Si, si!" kýval příchozí, a zvednuv obě ruce k nebesům, volal nadšeně: „Roméo! Achmed Roméo, fils de Mehmed Roméo, fils d'Ali Roméo, fils du grand-papa Roméo! Tous Roméos, oust Tunisiens, de Tunis de la Tunisie!"

Kerholec svolal pár lidí, aby nadzvedli zadky dvou maringotek a odtáhli je kousek stranou. Vznikla tak ulička, kterou už mohl modrý vůz projet. Muž s fezem se také obrátil k svému spřežení a k té kupě dětí, zvedl bič vítězně nad hlavu a znovu zvolal:

„Avanti, Roméos! Marchons vers la victoire!"

A obrátiv se opět dopředu, pohyboval bičem v pravici jako tambor svým „tágem" před muzikou a dal se na pochod, spřežení za

ním, chumel černých dětí napravo i nalevo od vozu, z něhož vyhlížela stejně černá a stejně kudrnatá ženská s děckem v náručí.

Vašek pochopil, že je to ono nové číslo, o kterém se mluvilo, že se k nim připojí den před odjezdem. Mezi poskakujícími dětmi spatřil kluka, který mohl být o rok, o dva starší než o n sám. Okamžitě se mu zachtělo ukázat tomu odrbanci, že on, Vašek, je tady už dávno doma a velikým pánem na zdejší půdě. Proto obrátiv Mary, popohnal ji a vjel do manéže, kterou začal objíždět s takovou důležitostí, jako by na ničem jiném Cirkusu Humberto nezáleželo. Ale právě jak tak klusem objížděl kruh, poznali ti umouněnci, že je to manéž. Vašek zaslechl velký jejich křik, a když se ohlédl, spatřil celou tu malou smečku, jak se žene k němu. Zatvářil se tedy, že je vůbec nepozoruje. Ale tu se stalo něco, čeho by se byl v žití nenadál: ten nestarší kluk, který všecky ostatní předstihl, doběhl právě k Vaškovi, výskl divoce, odrazil se a skočil velkým saltem Vaškovi přes hlavu do manéže. Že to bylo salto, Vašek nevěděl. Nevěděl v tu chvíli vůbec nic, protože polekaná Mary vyhodila zadkem a Vašek sletěl jí přes hlavu. Když se vzpamatoval, dřepěl na zemi zrovna tak jako včera před lidožroutem a kolem něho hejno špinavých dětí s vříškotem a výskáním dělalo kotrmelec za kotrmelcem, stavělo se na hlavu a na ruce, přeskakovalo se navzájem, ten nestarší se otáčel nad zemí v protáhlých rychlých přemetech na ruce a na nohy a kolem nich běhala Mary, všecka zdivočelá, ale stále věrně dodržujíc okruh manéže.

Vašek cítil, že si, hernajs, řádně narazil hlavu a zadek, a chviličku se mu zdálo, že se snad ani nezvedne. Ale vtom už ten největší cikán zarazil skokem své přemety, něco křikl a běžel k Vaškovi, podávaje mu ruku. A ti druzí se ze všech stran shrnuli k němu, popadli ho za ruce a za ramena a pomáhali mu vstát, omakávali mu nohy a ruce a křičeli: „Niente, niente!“ a nejstarší mu stiskl ruku a zubil se na něho neodolatelným úsměvem a říkal: „Scusi, scusi, excusez-moi, entschuldigen - io sono Paolo, Paolo Roméo, fils d’Achmed Roméo de Tunis!“

Vašek byl jako vyjeven z toho přívalu křiku a ochoty, úsměvů

a cizích slov, ale když ten druhý znovu a znovu ukazoval na sebe a opakoval Paolo, Paolo, pochopil, že se ten černý kluk tak jmenuje. Stiskl mu tedy ruku a najednou mu vyklouzlo slovo, které tu v cirkuse už mnohokrát slyšel: „Bon... bon...“

A Paolo se zasmál a objal Vaška a černá mrňata kolem jásala. Teď potřeboval Vašek, aby se mu podařilo něco udivujícího. Nazdařbůh vykřikl: „Mary, pojď sem!“ A koník, který se zatím uklidnil, opravdu se na zavolání obrátil a přišel k Vakovi. Kluci ztichli, Vašek nasedl a jako velký pán shlédl teď dolů na Paola, kývl mu vlídně a řekl česky: „Ty vopice!“ Nato pobídl Mary a odklusal ke stájím.

Nebyl tak klidný, jak se navenek tvářil. Vašek měl velkou úctu k dospělým, k jejich síle a zručnosti, jak dovedli přemáhat věci, na které on dávno ještě nestačil. Bylo mu to stálou vzpruhou; „až já budu velký, to já taky tak jako táta, jako Kerholec, jako kapitán, jako Hans“; a zatím všecko okukoval, jak se na co jde, jak se to bere do ruky, jak se k tomu dospělí stavějí. Jejich převahu tedy uznával za samozřejmou, ale hrozně ho dožíralo, jestliže nad ním vítězili kluci, jako byl on sám. Tady ten Paolův skok přes koně a jezdce, třebaže byli oba maličtí, tuze ho dopálil. To bylo něco, v čem se s Paolem nemohl měřit. A vůbec, jak všichni ti čertovi cikáni skákali, jak dělali přemety, jak to lítalo jeden přes druhého, to bylo něco pro Vaška nevídaného a neslýchaného. Vašek byl z nejčipernějších kluků ve vsi a co vlastně tělesně dovedl? Válet sudy, kotrmelcovat, udělat svíčku, chodit s rukama pod koleny jako žába, přeskakovat patníky, šplhat na stromy, běžet po kládách a překlápět se na závorách. Doma to stačilo, ale tady zřejmě ne. Tady se musí naučit mnohem víc, nemá-li Paolo trvale nad ním vítězit. Znovu vzpomínal na skoky krasojezdců přes objekty a na udivující kejkle těch dvou pánů včera ve venkovské manéži. Paolo už jim byl nesporně blíž; a nechtěl-li se Vašek dál odsunout, musel to umět nejmíň jako Paolo. Ale jak se tomu naučit, odkud to sebrat? Cítil, že v téhle věci mu táta, jeho znamenitý, všechno umějící táta, nepomůže.

Zamyšlen odpínal s Mary postroj, když si všiml, že v ohrádce

jsou jen tři poníci.

„Hans, kde je Miss?“

„Miss pracuje s Helenkou. Běž se tam podívat. To bude něco pro Vašku.“

Vašek proletěl konírnou a vpadl do hlediště. Uprostřed žlutého okruhu stál direktor s bičem v ruce a kolem obíhala drobným klusem Miss. Na hřbetě měla malé panneau a na něm stála hubeňoučká bledolící holčička s dlouhýma tenkýma nohama. Stála zrovna na levé noze a snažila se udělat váhu, předklon těla s rozepjatýma rukama a s pravou nohou zdviženou dozadu do stejné vodorovné linie jako trup. Koník pod ní pravidelně klusal a její levá noha musela stále vyrovnávat otřesy jeho hřbetu. Bylo to na spadnutí, ale holčička byla od pasu přivázána k šňůře, která nahoře, hodně vysoko, šla přes kladku. Druhý konec šňůry měl v ruce mužský, který stál vedle ředitele.

Třikrát se holčička pomalu sklonila do váhy a zase se zvedla. Když se nakláněla po čtvrté, zakolísala jí unavená noha a sklouzla.

„Hernajs,“ lekl se Vašek pádu pod koně, ale vtom ten mužský prudce zatáhl za šňůru, holčička vyletěla ve svých krátkých sukénkách do výše a s roztaženýma rukama i nohama prolétla vzduchem do středu manéže. Ředitel ji tam zachytil a spustil na zem.

„Líp pérovat, Helenko,“ řekl direktor ostře, „stojíš levou nohou moc tupě. A postav si ji víc špičkou ven.“

„Tatínku, mě tolik bolí záda,“ zavzdychala Helenka.

„To já vím,“ odpověděl direktor, „proto musíme trik opakovat, až si tělo zvykne. Tak znovu na koně. Náskokem. Pět kroků rozběh, teď!... Hop!“

Helenka se rozběhla šikmo za koněm, odrazila se, ale nedoskočila. Muž zatáhl a ona obloukem se snesla k otci.

„Ostřejší odraz, holka, víc se vynést! Znovu! Opakujeme rozběh. Teď!... Hop!“

Berwitz práskl přitom bičem. Ale Helenka klopýtla nahoře o panneau a už se jako motýlek vracela zpátky.

„Znovu. Rozběh: teď! Hop!“

Nešlo to. Šestiletá dívenka stála před otcem a krčila s provinilou tváří ramena. Vašek cítil s ní nesmírnou lítost.

„Nic naplat. Opakovat. Teď!“

Berwitz ani nekřikl hop. Helenka ztratila tempo ke skoku.

„Znovu. Rozběh: teď! Hop!“

Vašek div nevykřikl s sebou. Cítil tak přesně, jak se má asi odrazit, aby doskočila, v nohou mu to přímo poškubávalo k běhu a skoku. Ale Helence tím nepomohl. Třikráte se ještě rozeběhla se šňůrou na zádech a třikráte ji odškubli ze špatného skoku jako chycenou rybičku.

„Co to je dneska s tebou, Helenko?“ durdil se ředitel.

„Já... tati... já už nemůžu...“ zajíkala se unavená holčička.

„Nemůžu, nemůžu, neříkej mi nemůžu,“ láteřil Berwitz, „člověk vždycky může, když chce. Pro dnešek toho tedy necháme.“

A zapráskav semo tamo bičem, obrátil se a odešel do brány. Jeho pomocník odepjal Helenku se šnůry, vyvlékl šňůru z kladky a začal ji stáčet přes levou ruku a loket. Vašek vyrazil a chopil za uzdu Miss, která se zastavila, potřásala hlavou a hrabala kopýtkem.

„Můžu ti odvést Miss do stáje, Helenko?“ oslovil holčičku, která se všecka protahovala.

„Ty jsi zdejší?“

„Ano. My jsme tu s tátou noví. Ale já už všecko znám a jezdím na Mary a Hans mi odevzdal do opatrování Mary a Miss a Fricka a Lady.“

„To budeme asi jezdit spolu, protože Fricek a Lady jsou jeden pár a Mary s Miss druhý. Jak se jmenuješ?“

„Václav Karas. Ale tady se mi říká Vašku.“

„Vašku? To je jméno?“

„No asi.“

„A pojedeš s námi, Vašku?“

„Ano. V osmičce. S panem Kerholcem.“

„Ah, s Karlem. Já jsem s tatínkem a s maminkou v jedničce.“

„Já maminku nemám, ale kdyby ještě byla živa, ta by taky

s námi jela a prala nám a věšela prádlo takhle mezi vozy. Je to moc těžké skočit na koníčka?“

„Já jsem to předtím už dovedla. Ale pak jsem dělala asi dvacetkrát váhu na levou nohu a teď v ní nemám žádnou sílu.“

„A proč jsi se neodrazila pravou?“

„Já nevím. Při pěti krocích - to přijde skok na levou nohu.“

„Vždycky?“

„Vždycky.“

„To je divné. To si musím vyzkoušet. Budeš tu o představení?“

„Ne. Já musím pomáhat mamince balit.“

„A když maminka pracuje se šimly?“

„To se koukám tuhle u gardiny.“

„No, tak to se třebas uvidíme, třebas budu mít chvilku volno a třebas tam přijdu. Sbohem, Helenko, já musím odvést Miss.“

„Sbohem... Vašku.“

Helenka odhopsala a Vašek běžel s Miss jako starý kočí.

Za konírnou se povalovaly všelijaké bedny. Vaškovi nešlo z hlavy, jak je to s tou levou nohou při pátém kroku. Když spatřil bedny, napadlo mu, že si na nich může vyzkoušet skok na koně.

„Tak pojď sem, ty stará, ty jsi Miss a já jsem krasojezdec a budu na tebe skákat. Hýjo, běž a nesplaš se. No, malá, no, Miss, pozor, rozběh na pět kroků - teď!... Hop!“

Odrazil se levou nohou, vylétl v vršku prázdné bedny, která byla nižší než pony, nedoskočil, kopl do bedny, bedna se převalila, a Vašek na ni a nehorázně se uhodil do holeně.

„Hernajs, to jsem se bacil. No, stará, postav se. Musím opakovat. Ostřejší odraz, víc se vynést! Znovu! Opakujeme rozběh. Pět kroků - teď!... a hop!“

Tentokráte se vynesl nahoru, ale neudržel se tam, bedna se zakolísala pod jeho dopadem, pak se převalila a on sotva odskočil.

„Fuj, Miss, copak to je, takhle vyhazovat pod krasojezdcem! A vy, pane, musíte líp pérovat a špičku nohy víc stranou. Opakujeme. Rozběh - teď... a hop!“

Znovu přistál na bedně a znovu s ní sletěl.

„Kruci, hernajs, vždycky mě, potvora, shodí. Stůj, Miss, pěkně stát! A nova. Opakujeme. Rozběh - teď!... hop!“

Teď se tam vynesl, bedna se zaviklala, ale Vašek ji rozkročenýma nohama udržel v rovnováze.

„Vidíš, ty potvoro, že tě zkrotím! Znovu! Opakovat!“

Seskočil s bedny a znovu se rozběhl. Zase se to povedlo. Pak už si tím byl jist, skočil na bednu pětkrát, osmkrát a vždycky se na ní udržel. Všiml si, že se po každé odráží levou nohou. Změnil tedy rozběh a odrazil se pravou nohou. Levá přišla na bednu dřív, pravou dotahoval, nedotáhl a sletěl. Opakoval si to a sletěl znovu. Rozběhl se na pravou nohu po třetí a udržel se nahoře jen s největší námahou.

„Hm, ono je to přece lepší na levou nohu. Zkusíme to ještě jednou. Rozběh - teď!“

Vašek neměl dost technické představivosti a zkušenosti, aby si uvědomil, že je to proto, že naskakuje s levé strany, z vnitřku domnělé manéže. Jemu stačilo jako většině cirkusových primitivů, že na levou nohu se skáče líp, a od té chvíle se odrážel pořád levou nohou. Ještě párkrát vylétl na svou dřevěnou Miss, až ho táta zavolal k obědu.

Mezi polévkou a povidlovými knedlíky se dověděl od Kerholce a od druhých, kdo je osazenstvo modré maringotky. Achmed Roméo je prý potomek staré komediantské rodiny tuniské, jejíž berberská krev se už dávno směšovala s italskou a francouzskou. Se svými dětmi provádí jedno z nejlepších ikarských čísel na pevnině - hromadné vystoupení otce i dětí s překotně rozvinutou přízemní akrobatikou, v níž už i tříletí umějí své kousky, stojíce aspoň na vrcholu pyramidy s jednou nohou zvednutou nad hlavu.

„Povídejte si, co chcete,“ dodával do toho starý Malina, „co ten Achmed s dětmi provádí, je nejčistší stará škola. To se kluk vychovává ke všemu. Klouby v těle se uvolní, páteř povolí, takový kluk může být všecko...“

„...i ministr,“ dodal s pošklebkem Vosádka.

„Za starých řádných dob,“ pokračoval neúchylně Malina,

„nebyl u cirkusu možný, kdo neměl za sebou takovou školu. Tomu se říkalo být od piky, když už čtyřletému kroutili klouby a ohýbali páteř. Pak se moh stát třeba krotitelem nebo provazolezcem nebo hloupým augustem, ale když všecko selhalo, vždycky se ještě uživil jako akrobat. A hlavní věc - žádnému se nikdy nic nestalo, leda z dopuštění božího. Já jsem znal nějakého Coriniho, on se jmenoval Körner, ale pracoval jako Corini, ten byl taky tak vycvikován od piky. Jeho oblíbené číslo bylo ‚uzel na pochodu', to se tak zkroutil, že jsi nevěděl, kde má ruce, kde nohy, opravdu jako by ho někdo zkroutil a utáh na hodně sešmodrchaný uzel. A pak najednou vylezly odněkud z toho balíku dvě ruce a uzel se dal po nich na pochod. zadnici to mělo nahoře, hlavu někde dole, nohy na zádech, no hrozno podívat. A ten Corini se dal po letech taky na krotitelství a koupil si dva tygry. Sibiřské, ti jsou nejhroznější. Chodil k nim do klece a učil je, aby na stojanech udělali panáčka a salutovali. Já jsem mu povídal: ‚Körner, neblázni, copak je sibiřský tygr k tomu, aby salutoval?' Ale on, že nepovolí, i kdyby to mělo pět let trvat. Tak vám je honil už asi půl roku, nic jiného než na podstavec a dělat vojáčka, a to je přitom bil a píchal, toť se ví, to se tehdy jinak nedělalo, ne tak s mazlením jako tuhle Gambier. A ti tygři byli plni vzteku, jen to z nich frkalo žlučí na něho, já sám jsem říkával: ‚Panenko na nebesích, z toho Coriniho bude jednou fašírka a z těch tygrů tepich.' A on se mi chlubil, co prý mi to napadá, že oni už zvedají pracku až k prsům, jednoho dne že řádně zasalutují. Ale co jsem čekal, to se stalo: ten větší z nich jednou po něm v kleci skočil. Corini ho postřeh, jak se skrčil ke skoku, a uhnul. Ale teď se dožral ten druhý, přestal dělat panáčka a sklouzl s podstavce, aby napad Coriniho s druhé strany. Corini se octl mezi oběma a v tu chvíli pustil z rukou bič a vidlici. Všichni jsme na to koukali jako ochromení a najednou se tam něco zachumelilo a Corini udělal ze sebe uzel na pochodu. A tygři se toho neznámého, co se tam objevilo, tak vyděsili, že skákali po kleci jeden přes druhého, div se nepovalili, nakonec hups na podstamenty a už dělali panáčka a pravou prackou salutovali a ten uzel před nimi mašíroval jako o přehlídce."

„To jsi nás, krajane Malino," podotkl Bureš, krájeje si knedlík, „obohatil o příběh opravdu povzbuzující. To se tedy ten tvůj skokan dožil požehnaného věku?"

„Ale kde," odpovídal Malina stále týž klidným tónem. „Zakrátko po téhle příhodě s tygry seskakoval Körner s kozlíku maringotky, sklouzl a kolo mu přejelo pravou nohu. Měl ji zlomenou v holeni, felčaři mu ji spravili, ale špatně, tak mu to pak lámali znovu a vono se to zanítilo a Corini celý otek a umřel. Však jsem, myslím, povídal, že všecko jde, jenom na dopuštění boží se musí dát pozor."

„Nicméně je pravda," navázal Kerholec, „že je to moc dobrý, může-li se kluk od malička vycvičit na skákače a padače. A být, Anton, na tvým místě, vzal bych Vaška do prádla. Tady de vo to, aby nepropás šanci. Bejt stavěč, tlouct floky do země a tahat ségle, to dovede dycky, ale Vašek může být něco víc, jak se ke všemu má. A to je tátova hlavní povinnost, dát klukovi šanci. A klukova věc je, aby ji nepropás."

„Generál Kerholec mluví jako bible," vložil se do toho Vosátka, „jako nejdokonalejší, autorem schválená bible Královský britský bibelní společnosti. A je-li k tomu potřebí nějakýho vodstrašujícího příkladu, nechť pan předřečník ukáže prstem na mne. Já jsem, ctihodní pánové, mohl být v Nové Granadě guvernérem státu Bojaka a mít takové lány země, že byste se mohli po nich prohánět s deseti cirkusy. Ale milovaný tatíček mi nějakým nedopatřením opomněl dáti k tomu šanci přiměřeným vzděláním a fajnovější výchovou. A já tu šanci, kterou mi nedal, propás. Neboť jsme, pánové, hráli právě na cimře bézig, když na Nové Granadě propukl převrat. Lid povstal, ale já ne, protož mi právě padala karta a vod takovýho požehnání se nepovstává. A než jsme to dohráli, ti venku smetli vládu, provolali guvernérem jednoho advokáta a vodtroubili. Tak jsem nakonec vyhrál patnáct dolarů v bézig a prohrál latifundie ve státě Bojaka. Od té doby sloužím lidstvu jako výstražné znamení v hodnosti seržána. Doufám, že si i náš slovutný krajan a virtuosní trubiroh vezme ze mne poučení, kam to vede a tak dále a tak dále."

„Vy jste, chlapci, všichni moc hodní," odpovídal Karas

v rozpacích, „a já vám do smrti nezapomenu, jak mě tuhle Kerholec vytáhl z bryndy a jak vy druzí jste mě i Vaška tady přijali. Při tom při všem o mne dohromady nejde. Já už jsem si to v hlavě srovnal, že jsem místo u Milnerovy party u Kerholcovy. Ouplně jedno mi to taky není, to zas vám nebudu hrát žádnou komedii. To z vás žádnej neví, jaká je to radost, vzít pěknou zvonivou cihlu do ruky, povážit si ji a posadit ji pekně mezi druhé a koukat, jak z toho roste jiným lidem bydlení. Karlík Kerholec mi vyložil, jak je to fortelná a hezká věc, vytáhnout v pár minutách celý stan do výše, aby za dvě hodiny už v něm mohlo být představení, a pak to zas za pár minut rozebrat. To já tedy uznávám a těším se na to, ale vodpusťte, že mi řemeslo zůstane řemeslo a že vždycky budu s lítostí koukat na zedníky, když zdí dům a dělají takovou bytelnou práci natrvalo.“

„Hele,“ řekl Vosádka, „vévoda z Malty se vyvyšuje nad pány de Maringottes.“

„Kuš, seržáne,“ zakročil Kerholec, „a ty, Anton, mluv. Tady musí být všecko jasný.“

„Povídám jen,“ načal znovu Karas, „že o mne nejde. Ale o co jde, je tuhle Vašíček. U něho to znamená teprve celej život, že ano. A to je na mne zatracená odpovědnost, esli mám, esli můžu, esli smím z něho udělat komedianta. Dyk to dítě nepatří jenom mně, dyk je taky Márinčino, a s tý stránky je to jedno, esli je rodička mrtvá, - nárok na dítě má a ten nárok jde skrze mý svědomí. My jsme, pravda, vlastně nikdy spolu nemluvili o tom, co z hocha bude. Co by taky mohlo být: zedník jako táta, s chalupou doma pro zimní čas, když rachota stojí. Dyby šlo o cokoli jinýho; ale jak já mám přijít jednou do vesnice říct sousedům: Vodpusťte, lidi, ale já se dal k cirkusu a z Vašíčka jsem udělal komedianta. To je na mne moc těžký rozhodování, to já nemůžu, vodpusťte, přátelé, to já opravdu jen tak nemůžu. Dyby to byla nějaká živnost, nějaký řemeslo...“

„Milí přátelé,“ ujal se důrazně slova Bureš, aby zarazil nějakou štiplavou poznámku Vosátkovu, „dovolte mi, abych vaším jménem projevil našemu drahému krajanu plné uznání za to, že s takovou

vážností pojímá své povinnosti otcovské. Básník praví: Blah, kdo pěstoval své vlasti jednu růži, jeden štěp. Ale, drahý Šumavane, nesmíš zapomenout, že co tě nejvíce trápí, jsou vlastně předsudky, pošetilé předsudky lidské společnosti proti těm, kteří vědomě se vytrhli z jejího lživého prostředí. Dovoláváš se rodné vis a sousedů v ní. Ale tvá horská vesnice uživí jen hrstku svých rodáků a ostatní musí za chlebem do ciziny. Pokud mohou, vydělávají si jej svým řemeslem. Řemeslo má zlaté dno, ale někdy je to dno jen ze slabých drátků jako řešeto a moc blaha ti neuchovává. Co děláš potom, ctěný vlastenče? Všecko, co jen dovedeš; a řemeslo pověsíš na hřebíček. I na trubku troubíš, aby ses uživil, a to už, pane, není žádné řemeslo, to už je frajkumšt zrovna tak jako umění, kterému se má vyučit Vašíček. Uvaž, příteli drahý, že ti nedoporučujeme, aby se z Vaška stal tulák a dareba; my ti naopak radíme, abys ho dal řádně vyučit až do mistrovství, protože pak to právě nebude žádný fušer a darmošlap. A kdybys měl z toho ze všeho špatné zkušenosti, vždycky ještě může vypřáhnout a jít za tvou zedničinou. Čas tu neztratí. Číst, psát a počítat ho tu naučím a ostatního tu pochytí víc než v kterékoli škole."

„Po mým soudu, Antone," řekl Kerholec, „povede se ti tu mezi námi líp než na stavbě. Však taky už proto tu mezi námi jsi. Ale dobře jsi řek, že nejde o tebe a o nás. My jsme i tu pořád ještě podřízený lid, kdežto Vašek, kdyby se začal teď cvičit, nemusel by být žádným stavěčema moh by být ještě pěkněji živ než my. Byl by pánem jako kapitán Gambier nebo Pabo Perreira nebo třeba i jako ředitel Berwitz. Tady se mu otevře cesta nahoru, a to by, věř mi, ani tvoje nebožka nic nenamítala."

„Ctihodná státní rado," ozval se najednou Vosátka, „tak se tu ráčíte usnášet o příští korunovaci a eště ste se nezeptali korunního prince, esli vůbec o tu korunu stojí. Povídám, Vašku, kdepak je to hezčí, doma na vesnici nebo tady u cirkusu?"

„Kdepak na vesnici," zazubil se Vašek, „to není ani srovnání."

„Ale táta si myslí, že by z tebe mělo být rochně."

„Táto!" Vašíčkův pohled se upřel do očí Antonína Karase. A

Karas otec viděl, jak se chlapci zase tak zaostřily zorničky, jako když něco rozhodně chtěl.

„To přece nemyslíš doopravdy! Já už tady mám koníčka a pan Gambier mi slíbil, že si budu hrát se lvími koťaty, a pan Arr-Šehir mi slíbil, že mne sveze na slonu, - táto, viď, že zůstaneme u cirkusu?“

Vašek vztáhl k otci ruce a Karas měkl. Objal hocha svýma upracovanýma rukama.

„A ty bys, Vašku, chtěl, opravdu chtěl celý život jezdit s cirkusem?“

„Nic jinýho, táto!“

„A chtěl by ses učit skákat a jezdit a všecky ty kumšty, cos tady viděl?“

„Chtěl, táto,“ a oči Vaškovy jen zasvítily, „jezdit na Mary, to ještě nic není. To už umím. A Mary je maličká. Ale vyskočit na velkého koně v plném běhu... a přeskočit ho i s jezdcem... a vůbec, jako ti černí kluci, hernajs, to kdybych uměl, to bych jim to teprve ukázal!“

„A víš, že je to těžké učení a velká dřina a že tě to bude moc bolet?“

„Ať! Však kdybych chodil do lesa kácet stromy, jako kluci chodí, když vyrostou, taky bych se nadřel. A tady mám koníčky a lvy a tygry a slona a budu jezdit v domečku na kolech...“

Karas cítil, jak jeho námitky pod tím dětským dychtěním slábnou. Vašek jen hořel a staří cirkusáci si ho se zálibou prohlíželi.

„Ale Vašku, považ, co ti řekne kmotr, až přijdeš domů jako komediant?“

„A co by řekl! Koukat bude, až přijedu do vsi třebas na Santosovi a Santos bude tančit na zadních nohou na návsi. Všichni se seběhnou, Šemberovo, Bláhovo, Cikhartovo, Zelenovo, všichni, a budou vyvalovat voči, že tak krásného koně ještě neviděli. A já přijedu třebas na slonu... a něco mu řeknu... a slon utrhne růži a podá ji Cerhovo Nanynce. A já s něho seskočím a tak budu skákat, že všichni kluci budou čubrnět. Hlavně musím umět skákat. Já už skákal na bednu jako na Mary, ale to je málo, to já musím umět víc. A třebas

ať to bolí.“

„Bravo, kadete,“ přikývl mu Vosátko. „Plivnout si do dlaní a rvát se s tou fuškou. Markýzi di Karaso, tohohle potomka nesmíte zanedbávat, a vněm může vzejít nový lesk vašemu zavápněnému erbu.“

„Tak ti Roméovi kluci se ti líbili?“ zeptal se Kerholec.

„No, nelíbili se mi,“ odpovídal Vašek sebevědomě jako rovný mezi rovnými, „jsou to taková padavčata, aby si jich vzal člověk pět na pohlavek. Ale skákat umějí jako vopice. Ale já se to taky naučím a skočím rovnýma nohama na hřbet třebas Pomponovi.“

„Vašíčku,“ řekl Karas dojatě, „aby ti dal Pánbů požehnání. Já ti v tvým štěstí bránit nebudu.“

„Myslím,“ řekl na to Kerholec Karasovi, „že bys měl promluvit s Achmedem Roméem. Bude s námi aspoň rok a mohl by vzít Vaška do práce. Ostatně bude nejlíp, když to s tím Berberem projednám já. Ty bys nevěděl, co vlastně chtít.“

A ještě po poledni vzal Kerholec Vaška a zašel s ním k modré maringotce. Pan Roméo ho přijal s velkou uctivostí, věděl už, že dobře vyjít s Kerholcem je začátek dobré jízdy v Cirkusu Humberto. Mluvili spolu pátou řečí, jak říkával Vosátka, to jest řečí, která byla složena ze čtyř různých jazyků; ale rozuměli si výtečně. Pan Roméo si přitáhl Vaška a za nezvyklého u něho mlčení mu prohmatal svalstvo nohou i rukou. Pak mu všelijak zkroutil údy i trup, div Vašek nevykřikl bolestí, když ten cikán zkoušel, kam až může Vašek ohnout paži a páteř. Výsledek byl pak ten, že Roméo slíbil Kerholcovi, že z ochoty procvičí denně tělo jeho ochránce a udělá z něho obratného přízemního akrobata. Vaškovi nebylo při tom jednání zcela volně. Cítil, že z prosté, přihroublé, ale srdečné péče otcovy přechází pod komando polodivošského násilníka, který se směje bolestem a zuřivě jde jen za svým cílem. Ale Vašek byl v tu chvíli odhodlán zvítězit nad Paolem, zvítězit vůbec nad kdekým a podstoupit pro to třebas i mučení.

Když odpoledne za koňské produkce vběhl k bráně a našel tam Helenku, prohlásil jí: „Až budeš zase skákat na koně a nepůjde ti to, nic si z toho nedělej. Já jsem teď akrobat a já ti to potom ukážu.“

Toto představení na rozloučenou bylo tak dokonalé jako kterékoli jiné a nikdo z diváků si nedovedl představit, že se vzadu rozvíjí velké stěhování a že po každém druhém třetím čísle odjíždí uvolněná část personálu a zvířat. Jen stáje zůstávaly stále pohromadě, aby si je vznešení hosté mohli o přestávce prohlédnout. Ředitel Berwitz procházel jimi ve své perské uniformě a připomínal podkoním postup jejich odjezdu po přestávce. Přitom padl jeho pohled na ohradu čtyř shetlandských poníků.

„Kdo povede ponye?“ zeptal se Hanse.

„Vašku,“ odpověděl Hans, „pojede na Mary a ti tři půjdou s ním. Já ostatně pojedu vedle Vašku a dám na něho pozor.“

Vašku, Vašku, přemítal direktor, kdo je tady Vašku? To jméno ještě neslyšel. Ale nechtělo se mu ptát se na to Hanse, aby se nezdálo, že ředitel Berwitz nezná svůj personál. Po chvilce vyváželi z manéže klec se lvy a kapitán Gambier se vracel od děkování. Clownská reprisa vyplňovala tuto chvíli příprav.

„Lvíčatům se prý daří dobře,“ oslovil Gambier ředitele, „říkala mi madame, že se mají k světu a dobře pijí.“

„Anežka si s nimi dává velkou práci,“ odpověděl ředitel, „na dnešek si sotva zdřímla, měla je v posteli a koťata byla neklidná celou noc. Povede-li se to, budou to naše první lvíčata. Dosud jsme s tím neměli štěstí.“

„Doufejme, řediteli, doufejme. Až se trochu vybatolí, mohl byste posílat někoho s nimi o přestávce do publika a ukazovat je s talířem. Lidé si rádi pohladí lvíče a talíř vynese na jejich výživu. Nejlépe by to mohl obstarat Vašku. Vašku je bystrý a kurážný. Při každém krmení je se mnou.“

„Vašku - ovšem, Vašku. To je dobrý nápad. Děkuji, kapitáne. Tedy Vašku,“ schvaloval ředitel a v duchu si říkal: „Tak tedy Vašku není kočí?“

Hned po svém vystoupení spěchal Berwitz do maringotky - krásný velký vůz číslo 1 -, aby se rychle převlékl. Helenka s tetou Elisou tam balily některé věci. Najednou zvedla Helenka hlavu.

„Příště, tatínku, kdyby mi zase nešel skok na koně, už se na mne nezlob. Vašku mi slíbil, že mě to naučí.“

„Kdo? Vašku?“

„Ano.“

„Ó, Vašku se tuží,“ vmísila se do hovoru paní Hammerschmidtová, „hned jsem si řekla, že to bude znamenitá akvisice.“

Dveře se otevřely, Anežka se vracela z produkce.

„Abych nezapomněl,“ obrátil se k ní Berwitz, jak ji zahlédl, „Gambier má dobrý nápad - ukazovat lvíčata, až prokouknou.“

„Ano, už mi to říkal. Půjde s nimi Vašku.“

Petr Berwitz zrudl a musel se přemoci, aby nebouchl do stolu. Celý cirkus, celá rodina zdají se být poblázněni do nějakého Vašku, a on, patron, nemá o něm ani potuchy! Neřekl však zase nic, ale vletěl do civilního kabátu, vyrazil ven a obrátil se k dvojce. Maringotka číslo 2 byla cestující účtárnou podniku, rajon bratránka Steenhouwera.

„Frans,“ houkl Berwitz na účetního, „kdo je Vašku?“

Steenhouwer sňal brýle a nechápavě se na něho podíval.

„Co si přeješ, Petře?“

„Abys mi pro pana krále řekl, kdo se v našem personálu jmenuje Vašku a čím je.“

„Vašku? Jakživ jsem to neslyšel.“

Steenhouwer pro jistotu vytáhl seznam personálu a odklopil písmenu W.

„Ne... u nás žádný Vašku není.“

„Tohle je báječné!“ vyvalil oči Petr Berwitz. „Tohle se mi ještě nestalo. Koňák, dompteur, kaskadér a bůhví co ještě a já nemám o něm ani potuchy!“

Steenhouwer se díval na něho stejně bezradně. Berwitz se otočil a bez pozdravu vyšel ven. Z přístavku za zvěřincem se vykolébal slon Bingo, kornak Arr-Šehir s bílým turbanem mu seděl na hlavě.

„Arr-Šehir! Neviděl jsi Vašku?“ zavolal Berwitz, když slon ho pomalu míjel.

„Vašku? Yes!“ přikývl Ind s úsměvem. „Vašku tam!“

A ukázal na boudu. Berwitz vrazil dovnitř zadními dvířky. Bylo už po představení, stupňovitá sedadla byla liduprázdná a nořila se v šero. Nahoře nad žlutým terčem manéže šikmo zářilo slunce a v jeho světelných pruzích se míhavě tetelil zvířený prach.

„Vašku!“ zařval ředitel.

Byl to už jediný způsob, jak poznati tajemného muže.

„Vašku!“ zadunělo to prázdnotou prostoru. Berwitz došel do středu manéže.

„Vašku!“

Závěs u brány se maličko pohnul a do manéže se vřítil malý kluk s čepicí na uchu. Spatřiv ředitele, zastavil se v pilinách tři kroky před ním a zasalutoval.

„Ty jsi Vašku?“

Petr Berwitz, Emír bílých koní a plukovník perské jízdy, turecký paša a inspektor císařských koníren padišahových, ředitel a majetník Cirkusu Humberto, pán jeho stájí a zvěřince, stál tu s miniaturami exotických řádů na vyžehleném kabátě a před ním malé lidské škvrně s bystrýma, pozornýma očima.

„Ty jsi tedy Vašku?“

„Ano, pane řediteli.“

Berwitz si vzpomínal, že v posledních dvou dnech tu a tam zahlédl mihnout se stájemi nebo chodbami tohoto kluka.

„A co tu děláš?“

„Všechno, prosím, co je třeba.“

„Ajajaj. A čímpak vlastně jsi?“

„Ještě ničím. Ale budu.“

„Hm, a čím budeš?“

„Vším. Budu jezdit na koni a skákat a krotit tygry a předvádět lipicány a vůbec.“

„Ale, ale - a co slon? Nechceš taky cvičit slona?“

„Ó, Bingo mě má rád, a až pan Arr-Šehir nebude moci vystoupit, převezmu si třebas Binga a budu s ním obědvat.“

„Podívejme se!“ zvolal všemohoucí Petr Berwitz docela už pobaven. „A což takhle direktorem - to nebudeš?“

„Budu.“

„Direktorem takového cirkusu, jako je Cirkus Humberto?“

„Většího. Kdybych já byl direktorem, měl bych osm slonů a velikánskou kec se lvy a tygry a moc a moc koní...“

„Tak to abychom se tě vlastně báli?“ smál se už Berwitz naplno.

Vašek se zazubil, cítil, že si může něco dovolit.

„To nemusíte - já bych vás všecky angažoval, vás, paní ředitelku a paní Hammerschmidtovou a Helenku a kapitána Gambiera a Hanse - a tuhle pana Selnického taky.“

Obrovitý kapelník se před chvílí vynořil z přítmí a po prvé sledoval se zájmem výjev v manéži.

„Tak my to máme u tebe, Vašku, dobrý?“ zahlaholil ředitel.

„Hm!“ přikývl Vašek s hubou roztaženou na plné kolo a mrkl na direktora tím šibalským pohledem, jímž si získal už tolik přátel.

„Vašku!“ ozvalo se vtom od koníren.

„Pan Hans mě volá...“

„No, když tě volá pan Hans, to já tě musím propustit. Alou!“

Vašek zasalutoval a vyletěl. Berwitz se obrátil, tváře ještě plné úsměvu, k Selnickému.

„Slyšel jste toho kluka? V tom je, mně se zdá, jiskra!“

„Už jsem si ho taky všiml, pane řediteli.“

„A čí vlastně ten kluk je?“

„Kerholec přivedl nového stavěče, Karas se jmenuje. Notu nezná, ale je vám to eufonista, že ho rozpoznáte mezi padesát. Dovede nasadit tón, jako když ženská pohladí. Inu, český muzikant. A ten Vašku je jeho kluk.“

„Tak takhle to je,“ pokývl Berwitz hlavou, „konečně o něm něco vím.“

„Já ho tuhle zahlédl na Mary, kluk je do ní zblázněn. A to vám něco povím, pane řediteli: ten Vašku na Mary a vaše Helenka na Miss, to by bylo jiné entrée pro Binga než ti nafoukaní liliputáni. Kdyby ty

dvě děti na ponících přivedly slona, to by byl, panečku, kontrastní nástup. K tomu bych hrál intermezzo Gulliver mezi trpaslíky, fagot a pikola sólo - direktore, to stojí za láhev rýnského."

„Selnicki, budete ji mít. Vy jste jediný, který tu má nějaký nápad. Člověče, kde vy byste už byl, kdyby vás ten cirkus zajímal trošku víc než to vaše věčné pití. Já ty liliputány taky nemůžu ani vidět. To jsou lidi na jarmark do boudy a ne do elitního cirkusu. Já to myslel dobře, ale takhle by to bylo mnohem, mnohem lepší. Servus, Selnicki, musím hned sehnat Hanse, aby mi brzy toho kluka zajezdil. Hans!"

„Hans už odjel, patrone," hlásil Kerholec, když se Berwitz vřítil za závě. „Mám mu něco vzkázat?"

„Ne, není potřebí," odpověděl Berwitz, „já si to už zařídím."

Vytáhl z kapsy tužtičku, vysunul levou manžetu a napsal na ni:

„Helen - Vašku - Bingo, Selnicki, Johannisberg."

Z koníren vyjížděli poslední jezdečtí koně, pokrytí houněmi, aby se nenachladili. Zvěřinec už zel prázdnotou, jen starý Harwey se jím belhal, šťouraje holí do různých odpadků, není-li v nich nic cenného. Prostranství za boudou bylo téměř volné. Tři čtvrtiny vozů zmizely. Teď tu stálo asi třicet koní, pohazovali hlavami, hrabali netrpělivě nohama. Štolbové a koňáci je spojovali po čtyřech, pak se sami vyhoupli do sedla, a pěkná kavalkáda lehkonohých, temperamentních zvířat se dala do drobného klusu. Pak se hnula první ze zadních maringotek a tažena párem koní pomalu se kolébala za koňským transportem. U ostatních vozů bylo již zapřaženo a kočové stáli u spřežení. Co tu zbývalo, vezlo mozek Cirkusu Humberto: jednička ředitelskou rodinu, dvojka účtárnu, trojka pokladnu a krejčovnu, čtyřka Harweye s dcerou a nejdražšími rekvisitami, pětka kapelníka Selnického se šaškem Hamiltonem a s notami. Pak tu stála ještě Kerholcova osmička, ale v ní nebyl nikdo. Karas stál vedle kočího, aby si pak k němu sedl na malou kočovskou plošinku, zatím držel jezdeckého koně pro Kerholce, který s Harweyem prohlížel všecky místnosti, zda se nic nezapomnělo. Celá ostatní parta byla už pryč, na koních nebo na vozech se zvěří, i Vašek odjel na maličké Mary po

boku kočího Hanse.

Teď se rozjela jednička, dvojka, trojka a pětka, pak vlezl do svého vozu Harwey, přinášeje tam dvě nalezená košťata a šňůrku skleněných perel, a čtyřka se dala do pohybu. Potom se vynořil Kerholec se stálým místním hlídačem, přibouchl vrata přístavku, zamkl, dal svazek klíčů hlídači, který mu přál šťastnou cestu.

„Všechno v pořádku!“ zavolal Kerholec na Karase, bera si od něho koně. „Jeďte za ostatními a na štaci je přejeďte, abyste byli ráno v čele. Servus!“

Kůň s Kerholcem odskočil a po několika skocích zmizel vpředu. karas vylezl vedle kočího. Jak se koně hnuli, bezděky se pokřižoval. V tu chvíli mu bylo velice úzko. Vjeli do přelidněných hamburských ulic, dostihli Harweyův vůz, zavěsili se naň a kolébali se po hrbolatém dláždění z města ven, na lehce rozblácenou silnici, do houstnoucí tmy, do neznámých končin, poslední článek dlouhé karavany lidí, zvířat a vozů, která se pomalu šinula vlhkým větrem, vezouc s sebou sterou naději na zdar a úspěch.

Jakže se to jmenuje, kam jedou na noc?

„Buxtehude,“ odpovídá vedle kočí.

„Buxtehude, Buxtehude, Buxtehude, Buxtehude. Divné jméno, jako zaklinadlo. Tajemné a záhadné, jako všecko, co přijde.

Buxtehude, Buxtehude. Podkůvky koní to klapají, maringotky tím drnčí. Všecko je zaplněno neznámým jménem: Buxtehude.

Antonín Karas sedí a zírá do mokřavé tmy. Už i ty břízy, silné a mocné břízy při silnici se ztrácejí, už není vidět nic, nic nelze rozpoznat, jen ozářené okénko u Harweyova vozu. Všecko ostatní se utopilo a pohřbilo ve tmě... Buxtehude, Buxtehude.

A z toho cizího zvuku se mu rodí vzpomínka za vzpomínkou a každá se došeptává k němu zpěvavým nářečím domova. Japa se daří nejčko Vaškovi na bandurku? A copa Vaškova maminka, Márinka... eslipa by nebyla celá bez sebe... Vona chuděra, tam, v Horní Sněžné pod lerpánkem... a ty, mandžel, tú tady v kerémsi Buxtehude... Inu, co muší bejt, to hol muší přijít, to ináč nejde... darmo si kormoutíš srdce... A dyby tě zavezli až k sedmi kurfiřtům, šady je, chlapče, šady je zem Páně!

Část druhá

I

Bylo to v jádře pořád stejné. Především tu byl neznámý muž, kterého Karasové spatřili až někdy v zimě. Jmenoval se Gaudeamus. Bylo to podivné jméno, ale lidé v cirkusu neměli ani potuchy, že něco znamená. Spíš jim působilo potíže zapamatovat si slovo tak cizí; Malina, který ho znal nejdéle, říkal mu prostě Gajdámoš nebo Běhák. Pan Gaudeamus měl tenké čapí nohy a jeho povoláním bylo být nohama Cirkusu Humberto. O celé týdny dříve, než se cirkus dal na cesty, vyjížděl pan Gaudeamus s jedním pomocníkem v širokém landaueru po trati, kterou mu ředitel Berwitz zhruba naznačil. Jeho úkolem bylo připravit cirkusu možnost existence. Na něm bylo, aby projednal s úřady všechna potřebná povolení, zajistil místo a rozvířil první reklamu. Pan Gaudeamus musel umět promluvit se starosty měst, s okresními hejtmany, s policejním ředitelem, s četnickým velitelstvím, s majiteli panství, s veliteli posádek, ale někdy také s ministerskými rady a ministry. Na jeho vystoupení, na jeho výmluvnosti, na pohotovosti důvodů a na schopnosti získat přímluvčí záležel hlavní úspěch, jak souvisle sestavit putování cirkusu, aby se nikde nemuselo čekat a aby se na každém místě vytěžilo co nejvíce úspěšných představení. Pan Gaudeamus musel odhadnouti každé město, kolik asi je s to ze sebe vydat, aby Cirkus Humberto mohl co nejvíc přijmout. A pan Gaudeamus, když všecko projednal, musel navštívit i redakce novin a připravit s jejich pomocí náladu a pak sjednat roznášku a vylepení plakátů a někdy i dodávku krmiva pro všechnu zvěř cirkusu i menažerie. Bylo to nesmírně mnoho, co prováděl sám na vlastní pěst, vzdálen podniku a přitom veden stálou starostí o něj. Jeho postavení bylo zcela zvláštní; zajišťoval práci a blahobyt něčeho, co by téměř neuviděl, nebýt zimní stagiony hamburské. Ale ani to nebyla pro něho doba odpočinku, neboť v zimě jezdil vlakem obhledávat a připravovat

půdu na místech nejdůležitějších, zvláště k zájezdům do ciziny. Od jara do zimy jej s Cirkusem Humberto spojovaly jen pošta a telegraf.

Pro tyto úkoly bylo třeba nejen mimořádných schopností, ale i skutečné pracovní vášnivosti. Vysoký, štíhlý pan Gaudeamus, a hezkým plnovousem, rozděleným uprostřed pěšinkou, s hladce přičísnutou patkou lesklých vlasů, s bystrým pohledem očí a stálým úsměvem na rtech, uměl si získávat lidi a měl i pracovní tempo. Ve výjimečných případech, kdy selhávalo všechno osobní kouzlo a všechna výmluvnost, sahával v náprsní tašce do zvláštní přihrádky, odkud vyňal navštívenku, kterou znalo jen málo lidí, navštívenku s krátkým textem: *Rytmistr baron v. Schönstein*. Býval to poslední zázračný klíč, který vždycky otevřel vzdorující zámek.

Navštívenka nebyla podvržená. Baron Max ze Schönsteinu sloužil u rakouských hulánů a měl zvláštní štěstí, že s ním od poručických let vymetali nejzapadlejší, nejopuštěnější garnisony haliče a Bukoviny. S ním, s krásným Maxem, který býval zvyklý oslňovat vídeňské promenády a pyšnit se na dopoledních projížďkách v Prateru. Postihla ho však jedna malá nehoda: byl při tom, když tenkrát „splašený arcivévoda“ skočil s koněm přes rakev, nesenou na chudém venkovském pohřbu tam venku za Brigittenau. Jeho Veličenstvo se velmi rozezlilo, když mu pobočník podával zprávu o nemilé výtržnosti, která pobouřila obyvatelstvo. Hněv nejvyššího pána dopadl i na Maxe; byl okamžitě komandován do Stanislavova. A nyní se začala nejdivočejší část jeho života: šílené pitky, karban, bláznivé jízdy po kraji, marné intervence v hlavním městě, návraty s kocovinou, pletky se ženskými, pletky, které často hraničily na únos a na jiné delikty podle trestního zákoníku. Konduitní jeho listina byla po té stránce nevalná, ale voják baron Schönstein byl, to se nedalo upřít, jezdec fenomenální; z dostihových závodů odjížděl vždy se šerpou vítěze. Po té stránce byl chloubou pluku, který se na něho mohl spoléhat. Tahle vlastnost a pak jakýsi opoziční duch v kavalerii, tiše bojující proti císařským rozhodnutím, zabezpečovaly krásnému Maxovi postup přes všechnu nepřízeň. Jiné však to bylo s jeho jměním. Podědil postupně

několik milionů zlatých stříbra, ale většina toho byla již předem upsána ve směnkách smečce haličských upírů, kteří umožňovali panu baronu jeho nezřízené kavalírství. Byly to věci, o kterých se vyprávěly celé legendy; jedna z nich se týkala i Cirkusu Humberto, jejž si nadporučík baron Schönstein objednal ze Lvova ke zvláštnímu zájezdu do Kolmyje a tam jej čtyři dny se vším všudy napájel a hostil.

Pak přišla ta nehoda v Mezohegyesi: při skoku na irské lavici padl pod ním hřebec Kolibri a zlomil si páteř a Schönstein byl potlučen tak, že ho osm neděl flastrovali a sádrovali ve špitále. Když vylezl, byl poloinvalida, který se již nemohl posadit na dostihového koně. Přeložili ho ke kancelářské službě, což pociťoval jako nesmazatelné ponížení. Přišlo na něho několik let hořkosti. Rodinné jmění se smrsklo vniveč, jezdecká sláva zmizela, zbyla jen služba při nákupu remont, futráže a výstroje. Ve ztrpklém baronu se ponenáhlu začaly probouzet talenty, kterými si jeho dědeček získal baronát. Okolo jeho nákupů se všelicos pošeptávalo, ale rytmistr baron Schönstein zůstal oním krásným Maxem, jemuž se po zářivý, neodolatelný úsměv ve společnosti všechno promíjelo. Jen on sám byl pod svůdným zevnějškem krutě nespokojen; co dělal, neodpovídalo ani jeho ctižádosti, ani jeho neklidné krvi; a mimo to cítil, že nevybředne-li brzo z peněžních machinací, které načal, skončí svou kariéru velmi ostudně.

Tou dobou přijel za ním mladý Berwitz. Šel si za osvědčeným mecenášem poptat se, nemohl-li by zase uspořádat zvláštní představení pro posádku, a našel šlechtice důstojníka před úplným krachem. Poseděli spolu ovšem po pansku při několika lahvích vína, ale Berwitz prohlédl zkušeným okem novou situaci a neváhal nabídnouti panu rytmistru východisko z ní. A baron Schönstein, cítě, že se už nad ním vlny zcela zavírají, přijal. Za pár týdnů se posadil do účetnického vozu Cirkusu Humberto a za rok jel v landaueru do světa jako pan Gaudeamus, Gajdámoš, Běhák. Udivoval svět dokonalostí způsobů i světáckou zkušeností, a všichni, kteří s ním měli co jednat, cítili, že roztomilý pan Gaudeamus jest obklopen tajemstvím. Tím lépe však se dařilo věcem, které prosazoval, tím lépe se vedlo Cirkusu Humberto.

Petr Berwitz si mnul ruce, že zas jednou správně rozpoznal vhodného člověka.

Záhadný pan Gaudeamus byl tedy první etapa v putování Cirkusu Humberto. Druhou měl na starosti Karel Kerholec. První přijížděl na místo, které jim Gaudeamus vyjednal, a jako placmistr zkušeným okem rozhodl, na kterou stranu bude vchod cirkusu, kde bude jeho zákulisí, a už šňůrou s kolíky rýsoval do půdy ústřední kruh manéže, pak obvod hlavního stanu, pak půdorys předního stanu čtvercového a zadní kryté chodby k stájím a zvěřincům. Zatím už dojížděly první pracovní a zásobní vozy, party dělníků vyskakovaly a každá rovnou se chápala své speciální práce. Čtyři muži z Kerholcova vozu nastupovali s kladivy a železnými kolíky. Původně každý z nich zatloukal jeden kolík, ale Kerholec přišel na to, že práce postupuje rychleji a kolíky mohou být větší a bezpečnější, když všichni čtyři zatloukají vždy jeden kolík. Těmto lidem, kteří vesměs přišli z vesnice, měnil se hrubý nádenický úkol ve veselý rytmus mlatců. Starý Malina udeřil první a po něm sletěla na plochou hlavici „kotvy" tři kladiva druhých; ramtadata, ramtadata, dopadaly údery ve čtyřčtvrtečním taktu a železo jelo do země jako do másla. A hop, skočilo se pár metrů dále k druhému kolíku, který již ležel připraven na svém místě, a znovu se rozvířil vzduchem čtvermonohý tanec kladiv. Tak obešli rychlým tempem největší vnější obvod svého díla a pokročili o pár metrů blíž ke středu, kde začali zatloukat runtovky, svislé tyče nesoucí příští plachtovou boční stěnu. Jiná parta zatím vyhloubila dolík pro patu mastu. To byl ústřední stěžeň, nesoucí celou vrchní konstrukci. V tehdejších cirkusech byl jen jeden a zvedal se uprostřed manéže. Teprve po letech se přišlo na to, že jej není třeba zapouštět do jámy, že jej lze zvednout na ploché zemi a čtyřmi lany udržet v bezpečné rovnováze. A ještě později byla vynalezena konstrukce dvou šikmých mastů s příčným břevnem, které na háku drželo celý stan a dole ponechalo manéž volnou. Když mast ležel na zemi připraven k vztyčení, nadešla nejodpovědnější práce Kerholcova, kterou nikdy nikomu nepřepustil: upevnit na horní konec kladkostroje. Bylo to pár uzlů, na

nichž závisely životy všech lidí ve stanu. Pak bylo možno mast zvednou a prvními čtyřmi ségly, pevnými lany, jej křížově připnout, zakotvit na čtyři protilehlé kolíky v zemi. Jiná parta rychle rozvíjela po zemi hvězdicovitou síť lan, na jedné straně přivázaných k železným kolíkům, na druhé se sbíhajících u stěžně; a všichni se pak vrhli na široké plachtové pláty, které se rozvalily po zemi a přivazovaly k séglům. A pak placmistr Kerholec vytáhl píšťalku, spojené ruce se zachytily provazců kladkostroje a krátká hvízdnutí zdávala rytmus, jímž se šapitó začalo zvedat od země jako obrovská šedivá houba. Bylo pak ještě nutno upevnit boční plachty na runtovky a propadající se, proborcené dílce stropů vzepřít šikmými břevny šturmovek, ale to už pojížděly vozy s vnitřním zařízením a vyklápěly obloukovité gradiny, stupňovitá sedadla, jež šla v přesném pořádku číslo za číslem do stanu a rychle se spojovala v kruhový amfitheatr. Ještě nebyly gradiny smontovány a ještě se kulatá pista uprostřed nezaplnila pilinami neb pískem z nesčetných pytlů a už se vzadu pod Kerholcovým komandem táhla plátěná galerie s dlouhými žlaby, do níž mohli uvádět koně a stavět je v témž pořádku, na nějž byla zvířata uvyklá. A vozy s klecemi zajížděly do sousedství, některé také pod plachtovou střechu, některé na volno, a za nimi vlastní maringotky, především velký ředitelský vůz a pak ostatní, jedny dokonalé obývací vozy, jedny jen starodávné domečky naložené prostě na valníky. Za příznivých okolností, nebylo-li překážek a bylo-li všechno mužstvo zapracováno, dokázal Kerholec postavit a upravit šapitó i s vedlejšími stanovými přístavky za půl třetí hodiny; to ovšem musel zabrat a nasadit kdekdo.

Pomaleji šlo to ve větších městech, kde Berwitz s oblibou nastupoval v parádní kavalkádě. Tu mohla jít na stavbu jen část pracovních sil, kdežto druzí zůstali ještě u zvířat. Někde na okraji předměstí se kavalkáda zformovala, mužové i ženy se oblékali do nejbarevnějších kostymů a pak vjížděli do města za zvuků trub a s maršem vlastní kapely, většinou sedíce na lesknoucích se koních, se šelmami vezenými v předváděcích klecích, se všelikou zvěří, která byla vedena v průvodu, a s obrovským Bingem, jehož monumentální

zjev tvořil vrchol této řinčivé, strakaté a vším světem milované reklamy.

Cesta městem byla vedena hodně klikatě, aby přivábila co nejvíce diváků. A sotva průvod dospěl k stanům, první sklouzla s hnědé klisny Admiry tlustá paní Hammerschmidtová, a pozvednouc širokou vlečku své jezdecké sukně, nemajíc kdy, aby sňala rokokový klobouček, nedbajíc toho, že pot se jí v letním vedru řine a prodírá množstvím rýžové moučky na tvářích, hnala se k svému pokladničnímu vozu, už aby otevřela okénko předprodeje a vyklopila tabule s cenami lístků. Neboť její výsostnou povinností bylo ihned podchytit zájem a prodávat, prodávat, prodávat - kromě jednoho jediného případu: kdyby některého dne první k okénku přišla stará ženská, měla paní Hammerschmidtová přísně nařízeno neprodat jí lístek, ať s výmluvou jakoukoli. A paní Hammerschmidtová více než sám Berwitz věřila, že by takovou neopatrností přivodila toho dne nedozírné neštěstí.

Ostatní všichni, sotva se sebe shodili kostymy, spěchali do stanů, většinou ke zvířatům. Zvláště Gambier měl přirozenou starost, aby se jeho divocí svěřenci včas uklidnili. Ačkoli si zvířata navykla na nepříjemnosti cestování, stávalo se přece, že některá šelma znervosněla hlukem či nenadálým otřesem, a bylo velmi potřebí, aby na konečném místě spatřila již navyklý pořádek a zaslechla utišující laskavé brumlání svého obra krotitele. Poměrně nejspokojenější byli na cestě jezdečtí koně, protože jim poskytovala příjemný pohyb v krátkém klusu. A věděli již, že na cestách dostanou k svým dávkám ovsa a sena i trochu bobů a solené mrkve.

Artisté, kteří nepracovali se zvířaty, tíhli rovnou do šapitó. Především ovšem oba mužové z Trio Barnegos, lidských létavic, hrazdoví akrobaté. Tehdy se v Evropě ještě nezajišťovali ochrannou sítí, a krásná, elegantní produkce vysoko u stropu byla denní hra se smrtí. Frasquito Barengo byl plecitý Španěl od Cordoby, s tvářemi a bradou modrými po vyholení, jeho manželka Concha byla oslňující černobrvá krasavice, kterou Frasquito stále střežil němým, zamyšleným pohledem. Bylo-li někdy třeba rozšířit program, dovedl Frasquito Barengo zapreludovat na své kytaře několik akordů, až mu vyplynul

rytmus některé lidové alegrie, garrotinu nebo folie, k níž pak Concha s ostře vrčícími kastanětami v dlaních, se žlutým mantonem přes rudé bolero, s pientou ve vlasech zavířila v tanci, prohýbajíc se jako mladá šelma. A Frasquito stál za ní pod svým sombrerem nehybný a zmrtvělý jako vyřezávaná socha. Jejich partnerem na hrazdě byl štíhlý Marseillan Héctor Larbeau, velký vychloubač v životě, ale nahoře na trapezu chladný a soustředěný, s citem pro setiny vteřiny. „Vanidoso, mas prudente," domýšlivý, ale opatrný, říkával o něm s uznáním Frasquito a zvlášť chválil jeho pevnou, suchou ruku s bezpečným hmatem. Jindy řekl, probouzeje se z mlčenlivých dum, které vešly ve španělskou povahu s maurskou krví: „Héctor má cit pro linii." A to bylo asi to nejvyšší, co dovedl k jeho chvále říci, neboť v očích Barengových byla všechna vznešenost královského umění hrazdy založena na kráse linií. Říkával také, že je to jediný případ, kdy člověk dokáže sám ze sebe stvořit vrchol umělé krásy, arabesku. Ti dva se tedy první objevovali ve výšinách stanového stožáru, aby opatrně ohledali všechny nosníky trapezu, každé břevno, každý hák, každý kruh, každý kus lana a každý uzel na něm, aby nic někde nevázlo a nic nebylo zpuchřelé nebo prodřené. Laribeau si leckdys chtěl tu cestu vzhůru uspořit, ale Barengo nedal. „U oltáře a na hrazdě má čert vždy co dělat," říkal, šplhaje se prvý po provazovém žebříku.

Manéž však vábila i ty, kteří nesázeli život v sázku nad hlavami diváků. V cirkuse každý nějak nesl svou kůži na trh, a nehrál-li o život, hrál alespoň o zdraví svých údů a o úspěch. Všechno mohlo být ohroženo nějakým opominutím, a proto každý se staral, má-li nářadí připraveno a v pořádku. I když vybývalo málo času, snažili se dostat se ke zkoušce aspoň hlavních triků, aby se ujistili, že také jejich svalstvo účinkuje s plnou přesností. Pan Albert, starší z obou bratranců Gevaertsových, kteří vystupovali jako Duo Bellini s přízemní akrobatikou - to byli ti dva páni, kteří první den uchvátili Vaška Karase na záhumní manéži -, hrál v reprisách hloupého augusta. I on vběhl aspoň do manéže a zahlaholil v ní a zajódloval, aby se přesvědčil, že resonance jejich šapitó je v Mannheimu zrovna taková jako

v Duisburgu. Dokonce i pan Selnicki prošel důstojně novostánkem, aby vlastní rukou uložil na správné místo láhev s rumem a zamezil tak poruchy, které by v jeho mysli nastaly, kdyby nebylo včas po ruce posilnění. Jediný z vedoucích lidí, kteří do stanu nevkročili, byl Frans Steenhouwer. Tento Holanďan, který zběhl ze studií, aby se mohl oddat životu v divočině, aby mohl střílet tygry a pobíjet hady a protloukat se pralesy, šel k cirkusu, že tam najde aspoň kus té romantiky, o které jeho středoškolská fantasie bájila. Když po prvé vcházel do šapitó a do zvěřince, přepadlo ho přímo horečné rozechvění. Zdálo se mu, že všechna zvěř džunglí z Jávy, Bornea a Sumatry ho obklopuje svými zástupci a že on, mijnheer Steenhouwer, vstupuje před ni jako nepřemožitelný lovec a slavný lapač a pobiječ šelem. Bohužel se ukázalo, že zvěř Cirkusu Humberto má pramálo úcty právě před tím plavovlasým a obrýleným pánem džungle. Když vstoupil do konírny a otáčel se mezi dveřmi, Hamiltonův osel, který stál proti dveřím a ve stáji byl zmíry dobrá, vyhodil zadkem, nabral Steenhouwera kopyty pod lopatky a přímo ho vyrazil ze dveří. Bylo to řádné kopnutí, které bolelo, bolestnější však byl trapný pocit ponížení, když direktorčin bratránek vyletěl ze stáje a za halasného smíchu všech kočí se rozplácl všemi čtyřmi na zemi. Při příští návštěvě mu slon Bingo sežral krásný florentinský klobouk se zelenou mašlí. Potom po něm drápla lvice Korina, a ačkoli uskočil, roztrhla mu šestibarevnou vestu, kterou vlastníma rukama uháčkovala jeho matinka. Pak ho jeden z papoušků klofl do ruky, až krvácel. A za týden poté, když se ochomýtal kolem opičí klece, popadl opičák Bobeš jeho pečlivě vázanou bílou kravatu a rval ji do klece s takovou silou a křikem, že pan Steenhouwer byl přesvědčen, že ho Bobeš uškrtí. Bylo zřejmo, že divoká zvěř je proti pánu džungle ve vzpouře a má na něho spadeno. Ale když jednou v Hamburku se celý cirkus sběhl do boudy pro zoufalý křik, který se odtamtud rozléhal, a když tam spatřili pana účetního zoufale utíkat před rohy kozla Modrovousa, bylo o zápase Steenhouwer versus menažerie rozhodnuto a mijnheer již do cirkusu ani do zvěřince nebo stájí nešel. Zahloubal se ve svém voze do účtů a cifer, začal vypočítávat

všeliké statistiky, kolik vlaků ovsa zkrmí Cirkus Humberto za deset let, jakou část rovníku objede na jednom turné, kolik maringotek by muselo vjet na váhu, aby vyvážilo slona Bingo, kolik krychlových metrů vzduchu obsahuje šapitó a jaké město by vytvořili všichni lidé, kteří během roku zhlédnou Cirkus Humberto. Byly z toho podivuhodné tabule a obrazy na stěnách vozu, které Petr Berwitz prohlížel s velkým zájmem a uznáním. Když však začal Frans Steenhouwer vypočítávat, kolik by cirkus ušetřil, kdyby místo tří kilogramů ovsa dával lipicánům denně jen dva a půl, prohlásil Petr Berwitz, že bratránek Frans je matematický idiot a aby mu nechodil se svými úspornými objevy do cesty, drží-li Petr v ruce bič.

II

To byl tedy nový svět obou Karasů. Od svítání do tmy, někdy i hluboko do noci zaplněn prací, která šla za sebou v přísném, nezměnitelném pořádku, zdánlivě zabírala všechen čas, hodinu po hodině, a přece téměř denně připravila nějakou nečekanou událost, která vyžadovala okamžitý zásah, rychlou improvisaci, důvtip a praktiku. V tom právě vynikal Kerholec, jak si se vším ihned věděl rady, kterak uměl na všechno jít. A jeho česká parta byla jako železná garda Cirkusu Humberto, vržena vždy na nejtěžší, nejodpovědnější úkoly; znamenalo to opravdovou dřinu a napětí, ale zároveň také jakési výjimečné postavení. Ostatní děláci chodili kolem mužů z osmičky s jistou úctou a umělci jednali s nimi jako se sobě rovnými.

Všechno vypadalo navenek stále stejné, a přece jak rozdílný byl tu najednou život otce a syna! Antonín Karas se rychle vžil a vrozenou bystrostí rostl se všemi úkoly. Čistil a ošetřoval koně, poklízel i stáj slona Binga, přisluhoval cvičitelům koní i krasojezdkyním, stavěl a boural cirkus, hrál v bandě, zaskočil tu i tam, nikde toho moc nenamluvil, ale všude bylo hned cítit jeho šikovné ruce. Nedovedl zahálet a ta měnivá práce ho bavila, že se tak šlo pořád z jednoho do druhého. Když někde na cestách míjeli vesnickou novostavbu a Karas

spatřil venkovské lešeníčko a na něm mistra s pomocníkem, díval se na ně se zájmem, jak kde berou dílo do ruky, ale lítost už přitom nepocítil. Měl nyní svou fušku a vjelo do něho, co bylo ve všech ostatních: dělat rychle a postavit práci, na kterou je spoleh. Ani na cestách se mu nechtělo jen tak se vézt, brzo si převzal od kočího opratě a učil se řídit koně a správně zajet s těžkým vozem. Pak jednou v jedné kůlně zahlédl šikovný špalík vyschlého dřeva a už měl o novou práci postaráno. Na pár týdnů to bylo jeho tajemství, o kterém nesměli Kerholec a ti druzí vědět. Až jednou si je zavolal a mrkl na ně a ukázal jim na zadní stěnu maringotky: na obou horních rozích byly přišroubovány dvě vyřezávané koňské hlavičky a nad vchodem kolo jako talíř a z něho vystupovala hlava slona s kly a chobotem. Nu, bylo to překrásně vyvedeno a vchod do maringotky vypadal najednou jako branka letohrádku. Osmičkáři to uznale obhlédli ze všech stran a pak si postupně přivedli celý cirkus, aby se podíval na jejich parádu. Všichni chválili Karasovu zručnost a nejvíce byl uchvácen Arr-Šehir, když spatřil Bingovu podobu. Dříve než pronesl slovo chvály, zkřížil ruce a poklonil se obrazu slona. A kdykoli mu pak bylo jít kolem osmičky, vždycky se podíval nade dveře a uctivě se uklonil, aby pozdravil Posvátného, jejž Brahma stvořil již první den z čisté nebeské slávy, drže v každé ruce polovinu slunce.

„To jsme jednou měli taky takového umělce řezbáře," vzpomněl si Vendelín Malina asi při třetí obhlídce hlaviček, „on to byl vlastně pimprlák a od táty se naučil vyřezávat pimprlata. Ten člověk měl taky zlaté ruce. On k nám přišel na foáru v Saing-Cloud nebo v Saint-Amand, já už nevím, u kterého svatého. Přišťáral se jednou za naším starým, jestli by ho nemoh potřebovat, že prý je taky břichomluvec a že má dvě figuriny, s kterými dělá celé číslo, a jinak že dovede dělat kdeco, no, vždyť prej je rozený bankista. A že prej se s tátou rozešel a se ženou taky a že už nechce dělat do pimprlat, a všelicos zmateného vykládal. A starý Humberto ho vzal. My jsme ho znali, protože jsme se často s ním a s jeho tátou setkávali na foárech, dokud ještě patron na ně jezdil. To teprve později, když

jsme se vzmohli, jel raději do mrtvého města než na jarmark. Co to je mrtvé město? No, to se u francouzských bankistů říká, když se jede do města, kde není žádný trh nebo pouť a žádná jiná atrakce. Tak ten kluk přišel, on se jmenoval Kleinfisch nebo Kleintier nebo Kleinschneck... ne, počkat, Schneckerle se jmenoval, ano, Krispian, to je jako Kryšpín, Schneckerle, oni byli Elsasáci a dovedli mluvit německy jako francouzsky. A my ovšem špekulovali, co za tím vězí. Starý Schneckerle to měl přece dost velké, on měl vedle pimprlového divadla ještě panorámu slavných lidí, které s klukem vyřezávali, tam jsi viděl korunované hlavy, Napoleona, Luisu, sultána a takové rohouny, a zase slavné loupežníky a mordýře, všechno ve figurách jako živé, a to panečku, neslo. A pak měl Kryšpín mladou ženu a k nám přišel bez ní, to se teda muselo něco většího šustnout. Ale on ani a, ani b, koukal jak morous a jenom pořád hledal špalíky suchého dříví. Ve voze to měl brzo jako v dřevníku, až patron nadával, že má vozy na cirkus a ne na dříví. Ale ten kakabus jen se pořád těmi špalíky přehraboval a sháněl jiné, až jednoho dne všecky vyházel a jen jeden si nechal, pořádný kus dřeva to byl, a na tom začal kudlou vyřezávat. Koukali jsme, co z toho bude, a ona koule. Velká koule, tak přes půl lokte. Když ji měl čistě vyvedenou, začal vám do té koule řezat kulaté díry a těmi tu kouli z vnitřku vybíral až mu jádro špalku vevnitř zůstalo volné. A teď začal skrze ty díry zase řezat ten vnitřek. Koukáme na to a ona to zase koule. Rozumíte, koule v kouli. A tu druhou kouli začal zase dlabat a v ní vyřezávat třetí kouli. My byli z toho jako blázni, co to bude. Takhle to vypadalo náramně kumštovně, tři vyřezávané koule s otvory, jedna v druhé, každý se divil, jak se to dovnitř dostalo. Ten Kryšpín to takhle řezal pět let. Pět let nepromluvil ani slova, jenom o představení, když rozprávěl břichem; a v té době vyřezal sedm dírových koulí, pořád menší a menší, všecky v jednom, a ještě mu vevnitř zbýval takový malý špalíček. Za těch pět let jsem ho přece jen trochu ochočil, že už mi leccos řekl. A když už byl hotov s tou sedmou, povídá: ‚A teď tady dovnitř vyřežu toho proklatýho prevíta, aby tady zůstal proklatej a zakletej a zlořečenej na věky věkův.‘ Já mu povídám:

‚Pro pána krále, Kryšpíne, koho tam vyřežeš?‘ A on na to: ‚Kohopak jinýho: vlastního tátu.‘ Já jsem myslel, bůhví, že do nás v tu chvíli hrom udeří. Tak jsem vypálil z vozu a už jsem tam k němu nevstoupil. A to bylo takhle: ten mladý, ten Kryšpín, si někde v Pyrenejích namluvil a přivedl džitánu, jako cikánku. A ten starý Schneckerle, Andreas, ten mu ji potom přebral. On to byl chlap mohutný, vokatý, frňák měl jak řípu a fousy jak Turek, v uchu nosil cvoček a přes vestu měl řetěz plný tolarů, kdepak Kryšpín, ten byl proti němu ouškytek. Ale on prý měl starý ještě taky nějaké měchuřinky s dukáty a to, myslím, bylo to hlavní hejblo pro mladou, jako pro snachu. Oddáni a štolou svázáni ti mladí nebyli; a kdyby byli, tak by to ještě žádná ohrada nebyla.“

„A co Kryšpín - vyřezal ho tam?“ zeptal se Karas.

„No, to je ta věc. To jsem byli v jižních Uhrách a jeli jsem na srbský Bělehrad. Kryšpín byl celý zažrán, jak do toho kousíčku dřeva v sedmé kouli vyřezat lidskou podobu. Nos už to mělo a obočí, pořád s tím seděl ve voze u okénka a pořád dlabal a fidlal. A v Zemuni jsem se převáželi na prámech přes Dunaj a všecko muselo ke koním a tak i ten Kryšpín nechal kouli na stolku u okna a šel držet koně. A když jsem přistávali, najednou to silně drclo ke straně, vůz se hnul a já koukám a ta koule se šesti koulema se vykulatila z okna, cvrnkla o rám pramice a překlopila se do Dunaje. A Kryšpín zařval a skočil za ní.“

„Utopil se?“

„Neutopil, bylo už to u břehu, ale ta čarodějná koule mu uplavala.“

„A co říkal?“

„Nic, koukal jako bez ducha, a když jsem vyjeli na břeh, pustil se po vodě hledat svou kouli, šel a šel a víc už ho nikdo nespatřil.“

„No a kam moh jít?“ zeptal se někdo.

„Copak já vím, kam Dunaj teče?“ pokrčil rameny Malina.

„Dunaj se vlévá do Černého moře,“ poznamenal Bureš.

„Pro mne za mne...“ mávl rukou Malina.

Druhého dne po této rozprávce přišel o polední přestávce

i ředitel Berwitz zhlédnouti ten malý zázrak. Prohlédl si hlavy zvířat a prohlásil, že pro jeho vkus mají koňské hlavy trochu silné žuchvy, ale jinak že jsou bez vady stejně jako slon. A obrátiv se ke Karasovi, nadhodil mu, že by mohl příležitostně vyřezat třebas dva vzpínající se koně, které by umístili před bránu nebo by je dávali k některé lóži, kterou by chtěl označit jako „královskou".

„Což o to, pane řediteli," odpověděl Karas, „po chvilkách je to možné, když mi opatříte tvrdé dřevo. Ale nejdříve musím vyřezat něco pro paní Hammerschmidtovou. Byla tady před polednem a objednala si to pro svůj vůz. Abych prý jí nad okénko s kasou vyřezal takovou nějakou bohyni Štěstěnu s rohem. Já jí to slíbil... ale já nevím, jak to má vypadat. Já jsem jakživ žádnou bohyni s rohem neviděl."

„Bohyni s rohem?" pozastavil se ředitel. „Co to toho blázna napadlo? Bohyni s rohem! Ale to si ta hloupá ženská popletla, to ona myslela kozu s rohem, rozumíš, Anton, jednorožce - to by bylo takové pohádkové zvíře. Jen jí vyřež kozu s jedním rohem na čele, to se k ní zrovna hodí; Hammerschmidtka má zrovna potřebí bohyně!"

Petr Berwitz odcházel a ještě cestou se chechtal, jak si při obědě bude dobírat švagrovou, že si objednala na vůz místo kozy bohyni.

Z vozu zatím vylezl Malina, který slyšel principálovy názory a jako už tolikrát s nimi nesouhlasil.

„Člověče, Karasi, nedej se mýlit. Když řekla bohyně, tak to přece není koza, to dá rozum."

„No jo, Malino, ale jak vypadá bohyně? A kde má ten roh? Na hlavě? Na čele?"

„Já, brachu, to já nevím. Rohatou bohyni jsem ještě nikdáž neviděl. Jednou jsme měli sylfidu, mořskou pannu, ale to byl švindl, té jsme vždycky odpoledne přidělávali rybí ocas. A rohatá nebyla."

„Já už si s tím hodinu lámu hlavu. Snad to bude vědět Kerholec nebo Bureš..."

„Bureš. To je to pravé. Bureš to ví. Já k němu skočím."

A staroch se zvedl, hlavu plnou přemítání o rohaté bohyni.

Než však došel do menažerie, už si to v hlavě popletl. Bureš tam čistil opičí klec.

„Povídám, Bureš," spustil na něho Malina, „jakpak vypadá bohatá rohyně?"

„Cože?"

„Bohatá rohyně jak vypadá..."

„Bohatá... co?"

„Rohyně."

„Co to má být?"

„No přece rohyně s bohem. Jenom tam s Antonem nevíme, jestli ho má nahoře nebo na čele."

„Rohyně s bohem?"

Bureš se zkoumavě podíval po Malinovi. Nebylo vidět, že by starochu už přeskočilo.

„A Karas to chce vědět?"

„Ano. Kasírka si u něho objednala, aby jí vyřezal rohyni Štěstěny s bohem..."

V tu chvíli Bureš zařval, až se zvěř kolem vyděsila, a začal se svíjet smíchy.

„Táto Malinů... tohle je pěkná konina..."

„Jaká konina, Honzo?" durdil se staroch. Ale nemohl z rozřehtaného Bureše dostat žádné vysvětlení. Proto se obrátil a mašíroval zpátky k osmičce.

„Anton, neřezej kozu. Bureš říká, že je to konina. A já tomu vůbec nerozumím."

Antonín Karas starší našel tedy v cirkuse celkem dobré bydlo, lepší, než čekal. Ale velké starosti mu dělal Vašíček. Co se s Vaškem dálo, na to nechtěl Karas ani pomyslet, natožpak to vidět.

III

To si Karas hned první den Vaškova cvičení zaskočil k modré maringotce, aby viděl, jak to synovi jde. Ale co spatřil, nad tím mu srdce ustrnulo hrůzou. Ten Breber, ten machometán stál tam u schůdků, levou nohu měl o jeden z nich opřenou, že mu šlo stehno vodorovně. A Vašek ležel zády přehozen přes stehno, hlava a ruce mu visely na jedné straně, nohy na druhé a ten divoch, ten násilník tiskl mu oběma rukama hrudník a kolena dolů, nic jinak, než jako by chtěl Vaškovi zlámat páteř.

„Lá iláha illáláh," supěl při tom neboť se opíral o hocha ze všech sil, „viola, to to lupe... to to křupe... mašalah, kosti se lámou.... klouby se vytahují... všecko bolí, já vím, já vím, mio ragezzo, jen se drž... je třeba slogare il dorso, vykloubit hřbet, la spina, tutto scheletro, celou kostru... oh, oh, la vertebra... bene, bene benissimo... violá..."

Karas otec slyšel mezi těmi výkřiky jen vzlyky, vzdechy a úpění svého syna. Neviděl mu do tváře, jak zbrunátněla nahnanou krví, jak je zkřivena bolestí, jak se zuby zoufale zakusují do rtů a z očí se bezděky derou slzy. Neviděl to, ale i tak se už řítil vpřed, aby to hrůzné týrání zamezil. Vtom však proti němu vyrazil Paolo, který stál vedle svého otce a všecko sledoval. Vběhl Karasovi do cesty, a volaje „Ecco, signore, ecco...", překlopil se lehounce nazad, až ruce přišly na zem, ba až dosáhly nohou. A uchopiv nohy za lýtka, prostrčiv mezi koleny hlavu, která se usmívala, začal před Karasem pobíhat a poskakovat, načež se jediným pružným vymrštěním narovnal, udělal velký divadelní úklon a zvolal znovu: „Fa niente, signore Antonio, to nic není... schauen Sie..." A provedl na místě tři přemety.

Opravdu těmi kejkly zadržel Karase, že se vzpamatoval z prvního rozčilení a obrátil se, aby trýznivou scénu neviděl. Slíbil přece Kerholcovi rukoudáním, že se nebude do ničeho plést, co Achmed s hochem podnikne. Kerholec věděl, že to bude utrpení, a stál na tom, že zdravý chlapec všechno vydrží a že by Achmed sám Vaška propustil, kdyby cítil, že není schopen cvičení. Konečně tu byla jedna naděje: že Vašek v poledne prohlásí, že tohle nelze vydržet.

Karas tedy odešel, ale jak mu srdce přetékalo bolem, svěřil se se svou starostí prvnímu, s kým se dostal do hovoru. Byl to náhodou pan Arr-Šehir, který přišel za Bingem, právě když mu Karas poklízel stáj. Ind vyslechl jeho stesky vážně a pozorně. A usednuv mezi přední nohy Bingovy, který mu chobotem milostně dýchal do ucha a za krk, stejně vážně a zamyšleně odpovídal moudrostí své vzdálené země:

„Vznešené věci jsou plny tajemství. Jedině člověk, jemuž víla podala květ lotosu, dovede projíti zavřenými branami. Ale ani ten neprojde jimi tak, jak se narodil. Vznešenost se otevírá jen vznešenému. Člověk se rodí jeden jako druhý: na nejnižším stupni. A stoupá výš jen tím, že se přerozuje. Poznání je utrpení. Projdeš-li poznáním jako utrpením, jsi jiný člověk, jsi o stupeň výše. Cesta přeměn a cesta utrpení je právě tak dlouhá jako cesta k moudrosti. Každé umění má své zákony. Nejkratší zákoník má umění milovati. Největší zákoník má umění opatrovati slony. Psal jej jeden světec dvanáct tisíc let, kdy žil v rajském pralese se slony jako se sobě rovnými, po boku své matky, která byla bohyně, zakletá zlým jigim v slonici. Kdo se tolikrát přerodil bolestmi, že dospěl k posledním tajemstvím zákoníku, stane se králem slonů, kteří sami beze slova jdou za ním, aby mu sloužili. Ale, ach, jeden život lidský nestačí na tolik přerodů. Je třeba se mnohokrát narodit a mnohokrát trpět, aby se člověk stal králem a pánem Posvátných. Moudří přijímají utrpení a stávají se moudřejšími. Viděl jsem Binga, který dýchal tvému Vašku do tváře a ohledával jeho ruce. Bingo vidí, co my nevidíme. Bingo ví, že Vašku nese květ lotosu. Bingo čeká, že se Vašku přerodí. Bingo se dočká. Vašku vydrží."

Arr-Šehir přešel do zpěvavého hlasu a slon nad ním se kolébal k jeho zpěvu. Karas opřený o lopatu nerozuměl; bylo mu jako by poslouchal nějaké konejšivé evangelium. Arr-Šehir dozpíval a vztyčil ruku. Slon objal jeho tělo, zvedl nepřipoutanou levou nohu a postavil si Arr-Šehira na její koleno. Arr-Šehir vznesl dlaně s prsty napjatými do oblouků a jemně hladil víčko jeho oka. Uši Bingovy se chvěly. Arr-Šehir se mu uklonil. A Posvátný vzal Arr-Šehira a opatrně jej postavil na zem. Arr-Šehir se mu znovu poklonil a opustil stáj.

Karas cítil jakési uklidnění, ale jeho nedůvěřivý mozek mu vzápětí našeptával: ten ti mnoho nepověděl. Jsi zas tam, kde jsi byl. Odložil nářadí a šel do šapitó. V bráně stáli oba bratranci Gevaertsové a čekali, až se uvolní manéž pro jejich cvičení. Karasovi napadlo, když je spatřil, ti že jsou přece mnohem lepší znalci než ten Indián. A pozdraviv staršího Alberta, s kterým se již od vidění znal, poprosil ho o radu, co má dělat.

Albert a Gustav Gevaertsové, Duo Bellini, byli Švédové friského původu; jejich dědeček se tam nějak dostal s generálem Bernadottem a zařídil si v Uppsale obchod s ovocem, kávou a jižními plodinami. Jeho dva synové, Johannes a Lambert, měli studovat, ale během doby se ukázalo, že nejde ani to, ani ono, ani otcův obchod, ani studie synů. Oba mladé Gevaertsy rozhodně víc bavil tělocvik než latina, a když si otec musel doznat, že nemá na jejich studie, ba že sám se bude muset všelijak protloukat, smířil se s tím, že hoši učiní ze své záliby živnost. Johannes a Lambert nacvičili společně pozoruhodné silácké číslo akrobatické a jako Frčres Gevaerts odjeli do Paříže hledat štěstí u cirkusu, který tam byl tehdy ve velkém rozkvětu. Oba byli štíhlých atletických postav, hezcí plavovlasí hoši, kteří dobře dovedli prodat své vystoupení. Uchytili se, měli úspěch, oženili se a z jejich dvojího manželství vyšli bratranci Albert a Gustav, kteří siláctví otců zjemnili na skoky, piruety a salta a dovedli „pracovat i na komiku". Jak skoro všichni praví artisté byli to lidé zamlklí; jejich celý život se vybíjel jen za představení v manéži, a co žili kromě těch čtvrthodinek, byla jen stálá příprava a soustřeďování k výkonu. Tak jednoslabičně přijal nyní Albert i Karase; ale brzy začal se zájmem naslouchat jeho žalobám, ba přivolal si ještě Gustava.

„Pojď sem, Gust, tohle je zajímavé. Tady Anton je otec toho Vašku, znáš ho, a dal ho do učení k Achmedovi. A Roméo začíná tím, že mu láme páteř. Jakže to dělá? Nohu na stupátku a hocha má přes ni přehozeného? Na zádech, toť se ví? A mačká ho, jako by ho chtěl zlomit? A přehazuje si ho na noze výš a níž?"

Karas bolestně přikyvoval a oba akrobati se podívali na sebe.

„Vidíš, Berte, tohle bude to pravé!“

„Ano, Gust. Otec vždycky říkával, že starší komedianti měli zvláštní methody na každý trik.“

„A my jsme začínali hned opičím skokem. Ta vytahaná páteř, to je, co nám pořád chybí.“

„A je to báječně jednoduché: ohnout přes koleno. To mi otec taky dělával, ale obráceně, při výprasku.“

„Člověk se pořád učí. Bohužel, že je to pro nás už pozdě. Ale kdybych se, Berte, oženil, to bych dětem lámal páteř už od pěti let.“

„To se ví, Gust, čím dřív, tím líp. To je ohromný objev, co jsi nám tu, Anton, udělal. My tam nemůžeme jít a čumět tomu Breberu do práce. Ale ty to budeš teď denně sledovat, to bys nám moh po každé říc, co bude Achmed s Vašku dělat.“

„Ale všecko, Anton, všecko, jak ho láme, jak ho svírá, jak ho prohýbá, jak ho vykrucuje, natahuje, jestli ho sváže do kozelce, jestli ho kope, oni prý také kopají...“

„Pro boha živého,“ vyděsil se Karas.

„Ano. Tedy kdyby ho kopal, to nám také řekni, kam, do které části, kolikrát. Domnívám se, že na jisté věci je kopnutí ohromně prospěšná věc...“

„A hlavně, jestli kope špičkou nohy nebo plochým chodidlem. Já myslím, že chodidlem.“

„A až budou dávat facky... no, to on už nám Vašku ukáže sám, jak Achmed učí sázet facky...“

Duo Bellini bylo najednou plno ohně a mlsně toužilo po kdejakém mučení, na které si dovedli vzpomenout. Karasovi, který si přišel pro útěchu, bylo z toho až zle.

„Pane Alberte, pro smilování boží... vydrží to ten chlapec? Smím ho v tom nechat?“

Oba rozjaření akrobaté se na něho zadívali zprvu nechápavě.

„Ach tak,“ zvolal konečně Albert a vracel se do své zamlklé vážnosti, „nebuď, Anton, blázen. Buďto Vašku to v sobě má, nebo nemá. Nemá-li to v sobě, uteče už teď Achmedovi a víc ho tam

nedostaneš ani bitím. Ale protože tu ještě není, má to v sobě. A když to má v sobě, nebude za týden cítit ani ránu, ani pád."

„Je to tak, Anton," dodával Gustav Gevaerst, „a věř nám, že je to ta nejlepší škola. Nemám pravdu, Berte?"

„Máš pravdu, Gust. Gambier už odklízí klec, skočme tam honem, než přijdou koně."

Karas měl trapný pocit, že nepochodil, že se spletl, když hledal radu u těchto dvou. Vtom procházel kolem něj kapitán Gambier. Karas ho pozdravil bonžúr.

„Bonjour... oh, c'est Anton... já vidět Vašku u Achmed... gratuluji... famos, famos... il est vraiment magnifique, ce petit gars... Vašku je bravo, moc bravo..."

Karas se na ty pochvaly uklonil a bylo mu zase hůř. Ale ať se po cirkuse vrtl kam se vrtl, všude mu všichni jen schvalovali, co Achmed s Vašku provádí. Jen dvě osoby našel, které mu trošku porozuměly. Jedna z nich byla paní Hammerschmidtová. Spínala ruce a lomila jimi, když jí vyprávěl o ranním výjevu u modré maringotky, volala „schrecklich! entsetzlich!" a zase „das herzensgute Kind!" a slíbila mu, že přinese odpoledne pro Vašku dva vdolečky od oběda, aby si to živobytí osladil. A druhý člověk, který s brutalitou Achmedovou nesouhlasil, byl pan Selnicki. Kapelník měl pohled trochu zamžený, když naslouchal Karasovi. Pak se tam objevila i slza, ale to už Karas věděl, že nesmí přičítat nějakému dojetí. Však také pan Selnicki klidně všechno vyposlechl, napil se, pomlaskl a řekl: „Na ja, co se tu dá očekávat. Po mém názoru se má sedmiletý kluk učit hrát na klavír. Ale ty přece nemůžeš zapřáhnout klavír do menažerie. To je ta celá prašivina života a umění. Servus."

Po všech těch rozhovorech zůstávalo to hlavní nakonec zas jen na tom, s jakou přijde Vašek v poledne.

Když se Karas přihnal k osmičce, Vašek už tam seděl na schůdkách.

„Co, Vašku, Vašíčku, jaké to bylo u Achmeda?"

„Dobrý, táto," odpověděl Vašek s nezvyklou vážností. „Půjde

to.“

„A co jste cvičili?“

„Dvě hodiny mne učil dělat taneční kroky a děkovat obecenstvu.“

„Cože - děkovat se?“

„Ano. Pan Achmed říká, že nejtěžší je poděkovat se a poklonit se obecenstvu, aby to šlo na všecky strany. On chce, aby to bylo pěkně provedeno, podle pravidel, a říká, že už to nikdo tady neumí.“

„Ale já jsem tam ráno byl a viděl jsem docela něco jiného... jak tě lámal...“

„Tys tam byl, táto?“ Vašek se podíval na Karase a zaostřil oči.

„Byl... a viděl...“

„Tak to tedy nesmíš. To nesmíš, táto.“

Vašek mluvil, jak ho Karas ještě neslyšel. Něco z dospělého znělo v tom hlase a něco rozhodného, jako u jeho maminky.

„A proč bych nesměl...“

„Protože bys to nevydržel, táto,“ řekl pevně Vašek a dodal: „A já to vydržím.“

Pak v něm zase zvítězil dětštější tón a on opakoval s chlapeckou umíněností:

„Vydržím a vydržím a vydržím. A budu skákat líp než Paolo.“

Karas otec viděl, že se tu něco mezi nimi vztyčilo, nějaká přehrada, a Vašek že se ocitá docela jinde, než si jeho táta myslel. Něchtěl-li ho ztratit, musel opustit své námitky a jít za ním. Byl z toho zmaten, u srdce mu bylo úzko samou něžností a láskou.

„Ale já, Vašíčku...“ začal měkounce, jako na omluvu. Vašek však hned vycítil, kam táta míří.

„Táto!“ vkřikl ostře a pozvedl se. Ale to jen napolo, neboť v tu chvíli zasykl bolestí a sjel zpátky na stupínek.

„Hernajs,“ ujelo mu tiše.

„Tak vidíš,“ dodal táta polohlasem.

„Já vím," řekl Vašek a mávl rukou. „Je to, jako bych tam u nás páčil pařezy."

A řekl to tak, že se už Karas otec podrobil. A aby ukončil tento jejich první a nejzávažnější rozpor, dodal s umělým klidem:

„Povídala paní Hammerschmidtová, aby ses u ní po obědě zastavil, že bude mít pro tebe vdoleček."

Vašek utřel si hřbetem ruky nos.

„S povidly?"

„S povidly."

„Fajn!"

A tak se docela věcnou záležitostí vdolečků dostali z napětí zas do všedního života.

„A pan Albert z Duo Bellini se moc zajímá o tvou práci, a jak to s tebou pan Achmed dělá. Mám prý mu o všem vyprávět, co a jak..."

Kluk před ním přimhouřil oči a vteřinu mlčel. Pak zvedl prst a s chlapeckou důležitostí řekl:

„Ale to, táto, nedělej!"

„Ne? A proč ne?"

„Pan Albert a pan Gustav," a Vašek se naklonil a mluvil tiše a naléhavě, „oni by to chtěli okoukat... to nejde, táto... to je naše tajemství..."

Karas zmlkl a zadíval se před sebe. V duchu viděl kornaka Arr-Šehira mezi černými sloupy sloních nohou a slyšel jeho zpěvavý hlas:

„Vznešené věci jsou plny tajemství. Projdeš-li utrpením a poznáním, jsi jiný člověk, jsi o stupeň výš."

IV

Petr Berwitz neměl poslední dobou ředitelování lehké.

Odvážnou výpravou do Ruska a do Asie se vyšinul mezi vedoucí evropské podniky, ale toto postavení nebylo nikterak zajištěno. Berwitz věděl lépe než ti druzí, že se v cirkuse stále musí zápasit o prvenství, nemá-li rychle přijít pokles a zánik. Každý artista v manéži musí denně bojovat o úspěch stále zlepšovat svůj výkon a také cirkus jako celek musí být stále v bojovém střehu a napětí. To bylo přece to krásné, že člověk žil v ustavičné aktivitě, ve stálém ohni a varu; Berwitz byl nejblaženější, když opustili hamburský klid a octli se v plném ruchu své pouti, s přemnohými překážkami, nenadálými nehodami, nečekanými potížemi, při nichž mohl ihned vyskočit, rozhodovat, zachraňovat, poroučet, jednat. Ale nešlo jen o takové episody, direktor musel myslet také na celý podnik jako ústřední a souborné dílo, aby nepokleslo, aby si uchovalo půvab dokonalostí a krásou výkonů, aby nebylo předstiženo jinými. A tu právě cítil Petr Berwitz v týle nepříjemný mrak, jehož krátké jméno bylo Kranz.

Co byl Kranz tenkrát, když už Petr řídil po boku svého otce a děda veliký cirkus se zvěřincem? Pouhý jezdec v manéži starého Briloffa, který si říkal královská pruská generálně koncesovaná jezdecká a umělecká společnost. A co byl Kranz, když se Petr stal samostatným pánem Cirkusu Humberto? Direktorem takové žabárny s osmi lidmi a s desíti koňmi, při čemž v těch osmi lidech byl už sám Kranz s rodinou. Byl to ovšem rozený cirkusák, syn provazolezce a sám vyučený provazolezec, pak se naučil jezdit u slavného Petra Mahyeua nezapomenutelné paměti a pak byl po léta prvním jezdcem u toho Briloffa, kde jezdil stoje na čtyřech koních v plné kariéře, pracoval na volném laně, zvedal závaží, voltižoval a skákal salta po hřbetech nesedlaných koní i prováděl batúdu, saltový skok s můstku, přes osm koní. Ale když se po smrti Briloffově udělal se svým běloušem Solomanem pro sebe, měl v celém cirkusu dohromady jednu štolbovskou uniformu a do té se mužští museli stále převlékat, aby se jeden po druhém mohli objevit před publikem. O takovém podniku mohl Berwitz tenkrát mluvit s úsměvem, ale když sám vytáhl na tři roky do ciziny a vrátil se zpátky do Německa, s překvapením shledal,

kterak zatím Kranz vyrostl; usadil se v Berlíně a vešel do soutěže s nejslavnějšími cirkusy francouzskými, které tam tehdy mívaly zlatý důl. Takový Cuzent & Léjars, takový Dejeans byly elitní podniky, přepychově vybavené, se starou manéžní kulturou, se znamenitými umělci a vynikajícím koňstvem, podniky, pracující s okázalou dokonalostí a s neomylným vkusem; a tento zarputilý funambulista, tenhle tvrdošíjný rejtar, který jednou na vzpurného zřízence utrhl těžkou oj od nákladního vozu, jako by to byla rákoska, ten si vzal do hlavy, že vypudí Francouze z přízně dvora a šlechty, že je předčí, překoná, porazí! Bylo to ztřeštěné šílenství - a byla to nakonec skutečnost: Kranz opravdu ovládl Berlín, vystrnadil Francouze, sám se nasadil na jejich místo, rostl a mohutněl, odvažoval se víc a více a nyní byl opravdu vážnou konkurencí Berwiztovi. Ničeho se nebál, ničeho se nelekal, nejlepší jezdce a umělce vyfoukl Berwitzovi před nosem, jako teď toho Léotarda, toho létajícího Francouze, po kterém se pět let bláznila Paříž, že se nosilo všecko á la Léotard, kravaty, klobouky, střevíce, hole. A to jen proto, že Léotard proletěl denně mezi rozhoupanými hrazdami neslýchaný, nevídaný skok na vzdálenost 27 stop, pravý skok smrti, vysoko v pověří, bez ochranné sítě. Teď, když Léotard nebyl u Berwitze, nýbrž u Kranze, říkal si Petr pohrdlivě, co jen lidé na tom ubohém skrčku vidí. To přece není žádné dělo, ty krátké, slabé nohy dole a nahoře na plecích a na rukou ty bochníky svalstva. Vždyť sám Léotard říká, že je nejšťastnější nahoře na hrazdě, protože si tam nepřipadá tak šeredný jako dole na zemi.

Ale toho Kranze taky musel teď mít Petr Berwitz stále na očích. Měl taky najatou stálou budovu v Berlíně, před osmi lety vyhořela a byla postavena z gruntu nová, už to byl velký náskok, že byla modernější, bytelnější a nádhernější než stará dřevěná konstrukce hamburská. Právě než odjel, poslal pan Gaudeamus Petrovi důvěrnou zprávu, že Kranz chce berlínskou budovu koupit. Berwitzovi se rozbřesklo, že musí být teď ve střehu i v Hamburku, protože Kranz tam taky někdy v létě přijel a mohlo by se stát, že by mu vyfoukl i toto jeho zimní sídlo.

Tak se stalo, že mezi posledními věcmi, které Berwitz před odjezdem zařizoval, bylo i pověření pana Hagenbecka mladšího, aby se pokusil koupit starou konstrukci pro Berwitze a aby ji v příznivém případě dal přes léto upravit, hlavně zavést plynové osvětlení, aby se od zimy mohlo hrát i večer jako v Berlíně.

I jinak sledoval Petr všechnu činnost Kranzovu velmi bedlivě. Byl to hlavně pan Gaudeamus, který v zimě zajížděl z jeho rozkazu do Berlína, aby se tam pár dní zablýskl jako rytmistr a baron v zákulisí cirkusu ve Friedrichstraße a vytáhl všeliké tajnosti z povídavých krasojezdkyň, by i ze samotného Kranze, který byl posedlý úctou k aristokracii a pro baronskou přízeň by byl přeskočil vlastní bič.

Od pana Gaudeama věděl, že má Kranz namířeno i na všeliké lidské zrůdy jako na atrakce a že vyjednává o nějakou Julii Pastranu, mexickou zpěvačku, která prý je celá ve tváři zarostlá hustými černými vousy, má dvě řady zubů a zpívá hlubokým altem staré mexické romance. Její sestra jezdila u Kranze ve voltiži. A o Juliáně přišla nyní zpráva ze Španělska, kde vystupovala mezi pouťovými zvláštnostmi, že se tam do ní zamiloval Yorick, lesní muž kordillerský, strašný obr s vystávajícími tesáky, s modrým obličejem, s půlkou vousů červenou a s půlkou žlutou. Ten Yorick zápasil v kleci s třemi medvědy najednou, ale když ho Juliána Pastrana zamítla, zápasil špatně a jeden z medvědů mu ukousl nohu. Tak to stálo v novinách, a Kranz nato hned porušil své krasojezdkyni, aby té Mexikánce s plnovousem napsala.

Tyhle zprávy byly hlavní příčinou, že Petr Berwitz přijal do programu trpaslíky; ale od chvíle, kdy přijeli, už toho litoval.

„To nejsou žádní cirkusáci," stěžoval si u rodinného oběda, „pořád jsou samý nářek a samá žaloba k ředitelství, jako bych neměl nic jiného na starosti, než dostane-li mrňavý pan Mittelhofer pro své číslo koberec a nebude-li paní Mittelhoferové postel ve voze příliš vysoká. Čert mi je byl dlužen."

„To není jen to, Petře," odpověděla mu Anežka, „v tom je ještě něco jiného. Ty jsi věděl už předem, že trpaslíci nejsou cirkus. Máš jasný cit pro to, co je čistá práce a linie. To není žádný styl, když

mezi krásné tvory a dokonalé výkony dáš párek lidí, na které příroda zanevřela.“

„To mi bylo hned zřejmé, jak jsem je uviděl.“

„No ovšem, vždyť je to jako mušinec na obraze. Hledáme pořád krásu, sílu, mládí, svěžest, půvab, a najednou si přivedeš dvě lidské pitvory, dva nešťastníky, kteří mají neobratnou postavu dětí a k tomu mrzutý rozum zlobivých starců. A nebyl bys to udělal, kdyby ses byl řídil vlastním vkusem. Ale to ti pořád vězí v hlavě ten berlínský, ten Kranz.“

„Dovol, Kranz přece nemá trpaslíky!“

„Nemá, ale bude je mít. Kranz bude mít všecko, z čeho bude cítit peníze. Ale byl by vzal Wollschläger do svého cirkusu zrůdu?“

„Wollschlägra mi nepřipomínej. Wollschläger zkrachoval.“

„Ano, ale ve cti a slávě. Všechno, co on dělal, mělo sloh. Když jsme s Marií Annou jeli tenkrát za vámi do Antverp, řekl sám hrabě d’Ascensons v kočáře: ‚Mes chčres, ce que vous verrez, c’est un cirque qui a du style.‘ Pamatuj si to: Cirkus, který má sloh. A to nám ještě říkal: ‚Všecko, co má svůj sloh, je hodno úcty a obdivu ušlechtilého člověka. Svět se teď rychle mění, kázají nám o vývoji a revoluci. Ale ani vývoj, ani revoluce nepřinesou nic cenného, nedají-li tomu zároveň sloh. Ztratíme-li styl, jsme jen nevýznamné množství, kupa, hromada, chaos. Teprve forma, teprve sloh tvoří krásu života.‘ To nám říkal hrabě d’Ascensons, a pan podkomoří byl znamenitý člověk.“

„Inu ovšem, pan hrabě je pan hrabě, vysoké zvíře...“

„Ne tak, Petře. Pan hrabě může být také vrták. A člověk z cirkusu může být vynikající osobnost, když je svůj a nešilhá za jiným. S těmi trpaslíky jsi zašilhal za Kranzem, a já jen čekala, až na to sám přijdeš. Pochop přece, že jak se začneš zařizovat podle něho, odevzdal jsi mu vedení a bezděky před ním ustupuješ. Kdežto já chci, abyste se změřili a každý ukázal, co máte v sobě. Snad bude Kranz lepší obchodník a vydělá miliony a my se snad ocitneme na mizině. Ale my budeme dělat čistotně svou věc a nepustíme do ní žádný nešvar. Kranz

je velký člověk a silný, moc umí, podceňovat ho nesmíš; ale ať si stokrát říká svému cirkusu institut, ty ještě pořád víš víc, co je opravdový cirkus, než on.“

„Myslíš, že Kranz dělá chyby?“

„Dělá, jako ty je děláš. Každý děláme chyby. Ale jde o to, abys dělal své chyby a ne Kranzovy. Dvouhlavé tele bys nevystavil, to bys hned cítil, že to je pro boudaře a ne pro Cirkus Humberto. Já chci, aby ses řídil podle svého. Tahle aféra nic není, smlouvu příležitostně rozvážeš, ale Kranzovy praktiky nech jemu.“

Petr Berwitz měl pocit, že mu Anežka řádně drhne hlavu. Aby to skončil, obrátil se k ní najednou s otázkou:

„A co dělají lvíčata? Dnes jsem se na ně ještě nepodíval.“

„Vede se jim dobře. Vašku by je mohl začít ukazovat, jsou už čtyřnedělní.“

„Ah, Vašku. Pravda. Dobře, žes mně připomněla. Musím se pozeptat, co je s jeho ježděním. To bych pak mohl trpaslíky vyndat.“

Vysunul přitom levou ruku, až vylezla bělostně bílá manžeta.

„A pak tě ještě, Anežko, prosím, abys mi nikdy nedávala manžety do prádla, dokud si neopíšu, co mám na nich zapsáno.“

V

Berwitz zamířil ke stájím a zavolal si Hanse.

„Co je s Vašku? Učí se jezdit?“

„Pane řediteli, Vašku je nám nevěrný. Vašku se dal, s odpuštěním, ke komediantům.“

„Co to povídáš?“

„Ke komediantům, pane řediteli. Musím to na něho žalovat. Chyt se toho Afrikána, co vyhazuje nohama vlastní děti do vzduchu, a místo aby trpělivě jezdil, šel k němu do učení a dává si od něho kroutit tělo.“

„Ale, ale,“ vrtěl hlavou Berwitz. „Vašku to bere vážněji, než

jsem si myslil. To ho dal k Achmedovi otec?“

„Kdepak Anton. Ten je z toho celý nešťastný. Já, prosím, nechci žalovat, ale asi to spuntoval Kerholec. Nevyrostl u koní a je mu to všecko jedno, jezdec nebo komediant. Ale Vašku, s dovolením, má ke koním cajk, to člověk vidí, jak se k nim staví, jak je bere do ruky. A nejvíc by to pan ředitel poznal na koních, jak ti přijímají Vašku. Shetlanďáci jsou přece nějak tvrdohlaví, ale Mary je před Vašku měkká na slovo. Ten hoch je vyložený koňák, pane řediteli, vyložený koňák, a to nemá být, aby člověk od sedla zběhl za komedianty, to je hanba pro celou maštal, pane řediteli...“

Hans, rudý ve tváři, hudroval, jak ho ještě Berwitz neviděl a neslyšel. Až se musel v duchu smát tomu, jak kočí opovrhuje akrobatem; u cirkusu celkem vládla rovnost, ale u nižších lidí, jak viděl, žila přece jen hierarchie a stavovská pýcha.

„Nu,“ řekl Berwitz, „kouknu se na to u Achmeda. Kdyby to bral vážně, taky by na tom něco bylo. Ale Vašku přece jezdí na Mary?“

„No, jezdí, jezdí,“ odpovídal Hans, „v kroku a v krátkém klusu to jde, ale toť se ví, figuru to nemá žádnou, ruce mu plavou, patu nemá ještě prošlápnutou, neumí koně sebrat do pozoru, to všecko se musí učit; a teď, co mu ten Arab týrá tělo, leze na Mary jako na pec a sedí na ní jako potlučená opice. Ještě je zázrak, že vůbec má chuť jít do sedla, já myslím, že má tělo od toho schinderhanesa zmasakrované na nudle.“

„Hlavní věc je, že ještě neztratil chuť k ježdění. To musíme u něho podporovat. Dneska je málo lidí, kteří se tak dovedou zakousnout do řemesla.“

„Proto o tom mluvím, pane řediteli. To jsem byl ještě u Wollschlägra, co dělal největší zázraky s koňmi, a ten už naříkal, že mu opravdový jezdecký hoch nepřijde pod ruku za celá léta. A tak jsem si řek: Hans - ono to mělo být mé tajemství, ale pan ředitel je principál, že ano, tak jaképak před ním tajemství - řekl jsem si: Hans, ty zvíře člověčí, ty tu celý život soužíš těm zvířatům - a naši koně jsou pašáci, pane řediteli, to zas jo, veskrze samí pašáci - povídám tedy,

sloužíš tam pašákům a nic po tobě nezbude, rajn kór senkrecht nic, a tu je ten chlapec, který jednou může jezdit jako Guerra, - co kdybys pro něho připravil číslo?“

„Číslo pro Vašku?“ zvedl Berwitz obočí a podíval se pozorněji na rozohněného Hanse.

„Myslil jsem si, že by se moc líbilo, kdyby po všech těch velkých číslech s hřebci a klisnami přišli najednou naši čtyři poníci ve volné dresuře a kdyby místo pana ředitele vedl ty koníčky chlapec, který by byl oblečen jako velký, s cylindrem, ve fraku, v ruce bič, a dělal všecko jako dospělý. Já bych koně vycvičil a připravil...“

Berwitz ho velmi pozorně poslouchal a nyní ho vzal za rameno.

„Pamatuješ se, Hans, na tu červenou vestu, kterou jsem nosíval, když jsem předváděl rapy? Tolik se ti líbila.“

„Jak bych se nepamatoval. Bože, to byla vesta! Se zlatými knoflíky. Nejkrásnější, jakou jsem kdy viděl. Já jsem se kolikrát ani na rampy nekouk, jak se mi líbila ta vesta.“

„Dej pozor, Hans, co ti povídám. Jestli nám připravíš s poníky a s Vašku číslo, které bude mít úspěch, dostaneš tu vestu.“

„To snad není ani možné, pane řediteli,“ užasl Hans.

„Pamatuj si, že u mne je všecko možné. Jen ať je to opravdu dobré číslo - a vesta bude tvoje.“

„Pane řediteli... ať mě hrom... ať mne Santos kopne, nebude-li to prima produkce!“

Berwitz jen kývl hlavou a zanechal Hanse v rozčileném přemýšlení o volné dresuře shetlandíků. Po pravdě ta nádherná vesta s mosaznými plackami místo knoflíků už dlouho odpočívala v Berwitzově garderobě, protože se na ní od těch dob, co Petr začal tloustnout, dělaly nemilé varhánky. Odložil ji tedy pro strýčka Příhodu, aby ji příležitostně „dobře prodal“. Teď se mu to naskytlo; shetlandíci byli dosud jen dekor a samostatným číslem by se uplatnili docela jinak.

Prošel konírnou k vozům se zvířaty a k maringotkám. Stálo to všecko v předepsaném pořádku, takže nikterak nemusel hledat vůz, kde sídlil kulhavý Harwey. Zabouchal zvenčí na dveře. Otevřely se a hubený

Angličan vystrčil z nich svou truchlivou tvář.

„Dobrý den, Harwey. Potřebuji nějak adjustovat Vašku. Ještě teď. Co bys měl pro jeho postavu?“

„Vašku... A co by to mělo být? Máme tu čtyři pážata... pak jednoho perského sokolníka... něco arabského by se dalo seřídit... rytířského nebude pro něho nic... římského taky nic... jako krasojezdkyně, to by se vám asi nehodilo... ještě tu bude jeden marokánský kostým pro kluka...“

„To je to, Harwey. Prosím, hned vyzkoušet a vyžehlit. Servus.“

Berwitz šel dál, měl namířeno k modré maringotce. Chtěl tem přijít nečekaně, ale jak se k ní blížil, nějaký umouněný kluk mezi vozy vykřikl:

„Il padrone!“

A už se ozval dusot bosých nohou a ze všech stran se sbíhali Roméovi kluci, křičíce jeden přes druhého:

„Il padrone! Direttore! Attenzione!“

Všichni se schumelili kolem něho, ukláněli se, mávali mu vstříc rukama. Okno vozu se otevřelo a z něho se vyklonila paní Roméová, z jejíž temné tváře svítily zuby v úsměvu. A z pozadí vozu vystoupil Achmed Roméo a za ním Vašek.

„Che costa c’č... ah, buon giorno, singore direttore, bon jour... jaká čest pro náš modrý dům... signora Roméo ještě neměla potěšení... Felicia, Felicia!“

Berwitz v duchu zaklel. Chtěl sem jen nenápadně mrknout a hrozně nenáviděl rodinné styky. Ale paní Felicia Roméo již sestupovala s nemluvnětem v náručí po schůdkách a podávala mu velkým gestem ruku. Hejno jejích dětí stálo kolem a čekalo s napětím, co se z návštěvy vyvine.

„Těší mne, madame,“ řekl Berwitz, nutě se do úsměvu, „ale jen se, prosím nikaj nevyrušujte. Já se vlastně přišel jen pozeptat, jak se drží Vašku.“

„Ó, Vašku je statečný hoch,“ odpovídal nadšeně Achmed. „Vašku, učiň panu řediteli velkou poklonu číslo čtyři... pravou nohou

velký oblou, tááák... obě ruce spodem od těla... ke hrudi... ven... bravo. Zrovna jsme cvičili stojku číslo tři. Chápe velmi dobře. A hlavně má trpělivost."

Berwitz se ostře podíval na hocha. Zdálo se mu, že na něm pozoruje únavu. Rozhodně Vašek nejevil onu štičí mrštnost, která se mu tak onehdy v manéži líbila. A také jeho úsměv byl trochu nucený. Petr si dovedl představit jeho stav podle zkušeností svého mládí a věděl, jak je hochu třeba povzbuzení. Popošel k němu a položil mu přátelsky levici na rameno.

„Tak co, Vašku - jak ti je? Celé tělo tě bolí, že?"

„Bolí, pane řediteli," pousmál se Vašek.

„Já to vím, co to dělá. Je to sviňská dřina, krucityrkn, viď?"

„Hernajs, to je," přikývl Vašek.

„Mordsetsakra dřina," řekl s důrazem Berwitz.

„Krajcelement!" přitakal Vašek.

„Himllaudondonrvetr," trumfoval Berwitz.

„Setsakra mordyje," přebíjel Vašek.

„A nepovolíme, viď?"

„Nepovolíme."

„Tak je to, chlapče, správné. Drž a nepusť! Ono se to zlomí, najednou se to zlomí a pak už to všecko půjde jak na drátkách. Chodit můžeš, to vidím. Mám tedy pro tebe úkol. Na příští štaci se oblékneš do šatů, které ti připraví Harwey, a v přestávce budeš chodit mezi obecenstvem s jedním z našich lvíčat."

„Ach, lvíčata, co dělají? Já na ně zapomněl."

„Mají se k světu a už musejí na sebe vydělávat. Vezmeš si jedno do náruče, ukážeš je lidem, necháš je pohladit a za to budeš vybírat do talíře, na mlíko pro ně a na maso. Rozuměls?"

„Rozuměl, pane řediteli."

„Peníze i lvíče odevzdáš po přestávce v jedničce."

„Ano."

„Tedy se drž. Servus."

Ředitel popleskal lehce Vaška po rameni a obrátil se

k Achmedovi.

„Myslete na to, Roméo," řekl mu francouzsky, „že toho hocha potřebujeme na jezdectví. Nedělejte z něho kontorsistu, ale skokana. Batoude, fricassé, saut périlleux a tyhle kejkle."

„Rozumím, patrone," uklonil se Achmed, „flip, flic-flac, rondau a tak dále a tak dále. Dám mu celou arabskou školu, abyste byl spokojen a viděl, co dovede Achmed Roméo."

„Madame Felicia, bylo mi neobyčejným potěšením..." obrátil se ředitel k paní Roméové, potřásl jí rukou stejně jako manželu, a odmítnuv gestem její křiky, že by měl zavítat do vozu, rychle se vracel zpátky.

Achmedovi kluci se shrnuli kolem Vaška, plni obdivu, že on byl vyvolen mocným ředitelem, aby chodil po šapitó s mladými lvy. Pro Vaška to bylo jako rosa, že mezi těmito kluky, kteří zatím ve skocích a obratech uměli daleko více než on, mohl se vypnout a vytáhnout jako hotový krotitel. Pan Roméo a paní Roméová stáli v pozadí, a když jim ředitel zmizel s obzoru, obrátili se k sobě, zvedli obočí, kázali si očima po Vaškovi a pokývali navzájem hlavami. Na celém světě, nejen v Tunisu, to znamenalo: „Hele, na tom klukovi jim nějak záleží - s tím musíme opatrně!"

Druhého dne odpoledne vešel Vašek během představení do stanu, na sobě měl červenomodré „marokánské" šaty, levou rukou nesl na hrudi lví kotě, pravou talíř. Jak byla ohlášena přestávka, dal se na cestu podél lóží a pak mezi sedadly. Všude byli lidé nadšeni, že vidí lví mládě, že si mohou na ně sáhnout, že je mohou vzít do náruče. A hezký kluk, který je nesl, sklízen nemenší úspěch. Se všech stran cvrnkala do talíře mince černá a bílá. Když to pak ve voze počítali, vydala první tržba za lvíče 7 marek 68 feniků. Ředitel Berwitz, převlečen již v perskou uniformu, s čerkeskou šavlí po boku, s řády na prsou, kývl uznale hlavou, hrábl do mincí, a vyňav dvacetifenik, podal jej Vaškovi:

„Zde vezmi!"

Bylo to větší a suverénější gesto, než když kdysi sultán podal

Petrovi ten královský safír.

Vašek blažen odběhl za Harweyem, aby mu odvedl kostym. A když táta přišel k osmičce k večeři, Vašek stál na schůdkách s nataženou dlaní, kde svítil dvacetník.

„Hele, táto! To jsem si vydělal!“

Antonín Karas vzal peníz, poplival jej, vytáhl modrý kapesník a minci opatrně zavázal do jeho cípu.

Vašek byl zklamán - měl tolik plánů, co si za ten dvacetník v městě koupí, ale táta prohlásil, že bude potřebovat nové boty. Vašek se tedy s tím smířil, ale aspoň se pyšně chlubil Kerholcovi, Burešovi a těm druhým, že odpoledne vydělal v cirkusu dvacet feniků.

„Až přineseš dvacet marek, zaplatíš pivo,“ odpověděl oblíbenou průpovídkou Kerholec.

VI

Museli přiznat Achmedu Roméovi, že Vaška zbytečně netýral. Věděl, že protahování svalů, ohýbání páteře a uvolňování kloubů jsou strašně bolestné procedury, a znal ze zkušenosti, kolik dětí se při tom vyděsí tak, že s tuhostí těla ztratí i odvahu ducha. Ale není nic pro pohled truchlivějšího než dítě, které dělá své povinné kejkle jen proto, že musí a že se bojí. Čím okamžitě vítězili arabští, breberští a marokánští akrobaté, když v celých rodinných skupinách vtrhli do evropských cirkusů a pouťových bud, to byla právě ohnivost jejich produkce, divoký zápal, který přecházel už i na malá batolátka, že sama nabíhala na zdvižené nohy otce, ležícího zády na zemi, a vyžadovala si, aby jimi aspoň pohazoval ve vzduchu. Ikarská produkce se rozvinula vždy jako bouřlivé víření v přemetech skocích a Achmed dbal, aby žádný z jeho žáků neztrácel, čemu sám říkal plamen. Sám někdy, když leže na zádech chytal a vyhazoval svá děcka a hoši kroužili vzduchem a přeletovali se, byl zasažen dravostí produkce jako horečkou, byl zachvácen tempem jako posedlostí, že najednou

začal s hlavou na podložce zpívat Súru koní z koránu: „Při koních soptících, kopyty jiskřících, při koních šturmem se za jitra ženoucích, při koních ve cvalu v prachu se kryjících, při koních v čelo vojsk vítězně bijících!“ A nohy Achmedovy pak hrály furioso a děti lítaly jako meteory a produkce byla jako ohňostroj a lidé začali tleskat, ještě než Achmed dozpíval súru.

„Alláh je Alláh a strach je strach,“ říkával, mluvě o své škole, „bát se je člověku vrozeno, a nebát se, to je teprve výchova. A strach strachem nevyženeš. Strach musíš přemáhat a odstraňovat, jako odstraňuješ slabost svalů. Cvič dobře a slabost se mění v sílu, strach v odvahu, hoch v muže. Frankové zakazují práci dětí v cirkusech. Alláh ví, že se mne to netýká. Můj pětiletý syn je už pro utrpení muž a připraven nésti svůj osud.“

Roméo, pravda, při cvičení řval a hulákal a koulel očima a cenil zuby, ale Vašek brzo poznal, že to všecko je na povzbuzenou a pro ohlušení a že Achmedův křik je jako chvaty jeho rukou pln citlivosti. A shledal také, že Achmed nechce po něm vše, co provádí se svými dětmi. Když už Vašek dokázal, že se prohnul dozadu tak, že se rukama dotkl země, spokojil se Achmed tím, že ho jen cvičil, aby to bylo pevné opření; kdežto své děti v tomto stadiu nutil, aby při tom překlopení roztahovaly ruce na zemi dál a dál od sebe, což znamenalo bolest stále stupňovanou.

„Vašku nebude hadí muž,“ říkával Roméo Kerholcovi, když se ten přišel podívat, jak učení postupuje. „Vašku bude skokan a kaskadér a bude mít ušlechtilé mravy kejklíře ze starého rodu. Dobré mravy jsou v Evropě v úpadku. Vy Frankové jíte vidličkou a utíráte se ubrouskem a vážete si kravaty a to jsou samé vnější věci; ale nevíte, jaký je rozdíl mezí nástupní poklonou a poklonou ze zdvořilosti a malou děkovací poklonou a velkou děkovací poklonou a poklonou před padišahem. Ale moje děti, aby je Alláh zachoval, vědí ještě, co je riverenza lunga na šest taktů a riverenza grave na čtyři a riverenza minima a riverenza semiminima čili breve. To přece patří k vznešenosti umění, že uchovává a předvádí lidem dokonalé způsoby podle starých

jemných předpisů, které stanovili nejmoudřejší učitelé ve svatém městě Kairuánu, v oase Mursuk, ve městě el Obeďd v Korofanu, v Káhiře a v Damašku."

„Dobrá," odpovídal Kerholec, „jde jen o to, aby Vašku, až bude velký..."

„Vašku nebude velký," zavrtěl hlavou Roméo. „Alláh učinil, aby páteř člověka rostla vzpřímená. A když veliký učitel umění Ali ben Rachmadin prosil archanděla Michaela, aby mu dovolil ohýbat žákům páteř pro větší slávu Aláhovu, vzkázal mu Alláh, jehož jméno budiž pochváleno, že si může vybrat jen dvojí milost: buď pevnou páteř, která poroste, nebo ohebnou, jejíž růst se zastaví. A slovo Alláhovo zůstalo. Nikdo z nás není velký, neboť tělo, které se prohne v kolo neroste."

Kerholcovi napadlo, že opravdu všichni dobří skákači, které znal, byli menších postav, ale nepřemýšlel ani o legendě Achmedově, ani o skutečnosti, že chrupavky dětí při akrobatice kostnatí a zpomalují růst. Chtěl jen vysvětlit Roméovi, že u Vaška jde hlavně o dobré základy.

„Mašalah," zvolal Roméo, „nejlepší učitel nedá dítěti víc než dobré základy. Koukejte, na příklad tohle."

Roméo se rozběhl třemi kroky a udělal přemet ve vzduchu.

„Ecco. Co to bylo? Pan Kerohoec řekne salto. Ale Achmed Roméo přitom uprostřed salta udělal plnou piruetu kolem vlastního těla. Štičí skok, signore, a ne salto. A odraz se země, ne z vaší trampoliny. A dopadnutí na zem pomalé a měkké, jako by mne snášelo sedm džinů. Jak dlouho jsem se tomu učil? Šestnáct let, signore, esercizio di sedici anni in totale, než jsem uměl i to splývavé přistání na zem; a opakovat to musím stále, un anno fa, una settimana fa, oggi, domani e posdomani, dnes, zítra, i pozítří - kde mám na to učitele? Ne, signore, učitel jen dítě připraví, uvolní mu tělo, upevní svaly, zocelí srdce, ukáže kroky, jak se na to jde; a všecko ostatní je věc žáka. Achmed Roméo nenaučí Vašku opravdu víc než základy; ale budou to základy nejlepší školy, signore."

V jedné věci měli všichni cirkusáci pravdu: když předpovídali Vaškovi, že bolesti bude cítit jen v prvních dnech. Myslíval si někdy, že už to ani nevydrží, a jeho tiché hernajs stokráte mu vyklouzlo skrze zaťaté zuby. A hle, jednoho dne takřka rázem, tělo jako když povolí, všecko se to nějak urovnalo, svaly a klouby se přizpůsobily a Vašek necítil větší bolesti než při kterékoli namáhavé hře. Bylo to ovšem svědectvím, že ho Roméo zpracoval velmi rovnoměrně a důkladně. Ale o tom Vašek nepřemítal. Cítil se najednou jako znovuzrozen a sám vytrvale opakoval první cviky. Stojku vydržel nyní stát nehnutě, i když ho Achmed vzal za ruce a zvedl. A ze stojky a z překlopení nazad přešel k prvním přemetům přes ruce nazpět, které se v hantýrce nazývají flip. A pak cvičil opičí skok, salto pozpátku na jednu nohu, připjat ke šňůře, aby se nepotloukl a hlavně aby si dodal kuráže. Ale už ho také ani nebolely pády, protože se naučil zapnout svaly zad i nohou, takže dopadal na ně jako na tuhé polštáře. I prsty mu zesílily a on dovedl přímým tělem padnout dopředu na holou zem a jeho prsty rozevřené při těle vypérovaly dopad bez nárazu.

Se zánikem bolestí se mu vrátila bývalá nálada. Už zase nevydržel sedět, už zase probíhal stáje i zvěřinec, aby u všeho byl, a znovu se vrátil k Hansovi, aby se dál cvičil pod jeho dozorem v jízdě. I to teď šlo ku podivu jinak, Vašek se vyšvihl do sedla s lehkostí, jaké dříve neznal, a samo cvičení ho nijak neunavovalo, třebaže Hans ho prohánět podle starých, hodně bezohledných pravidel. Nejhezčí bylo, když Hans dal Vaškovi do rukou míč, rozehnal Mary na lonži do nejdelšího klusu a Vašek si přitom musel míč vyhazovat a chytat, aniž se mohl podívat na uzdu nebo na koně. Vašek to přijal jako poutavou hru a ve skutečnosti to bylo znamenité jezdecké cvičení pro uvolnění beder a měkkost v sedle. Vašek se v Achmedově škole naučil něčemu, co ho dřív nenapadlo; sledoval pohyby svého těla odděleně. Zakousl-li se do cvičení, pozoroval postupně posuny nohou, rukou, trupu, hlavy a jejich vzájemné působení na rovnováhu; v podvědomí se mu už vyvíjel smysl pro kontrolu těla, a když mu Hans řekl, že dobrý jezdec má ruce s uzdou v pevné, klidné poloze nad sedlem a nerejdí s nimi, stačilo

to vysvětlení, aby Vašek na Mary své ruce ihned zvládl.

Jednoho dne, když seskočil se svého bandurka a odstrojil si jej, zavolal ho Hans a Vašek užasl: Hans mu podával šambrieru, velký cvičitelský bič.

„Tu máš, Vašku, s tím se taky musíš naučit zacházet. Vem si to ven a uč se tam zatím bez koní."

Vašek div nevýskl radostí: bič, opravdický, velikánský bič, zrovna takový, jako má direktor nebo pan Perreira! Vysoký bič, mnohem vyšší než Vašek, nahoře ohnutý krásným ohybem, s bílým koncem, který se natřásal a poletoval jako stříbrné hádě. Vašek se s ním hrnul ven s tváří slavnostní a vzrušenou, nejdříve stranou za vozy, aby ho hned všichni neviděli, jak s tím zápolí. Neboť hned shledal, že je ten bič mnohem větší, než si představoval, a že tedy nebude pro jeho klukovské ruce zrovna lehké jej zvládnout. Taky se to ukázalo: takový bič, panečku, je čertovská věc, švihneš jím, a prásk, šňůra ti odněkud přiletí a sekne tě přes záda nebo po hlavě. A opravdu jím zapráskat, na to je, hernajs, potřebí síly! První dny se Vašek spíš s bičem potácel, než aby s ním doopravdy něco dělal. V takovou chvíli se u něho zastavil kulhavý Harwey.

„Halloh, Vašku, that is a wonderful whip! Nádherný bič - kdopak ti jej dal?"

„Hans, pane Harwey!"

„A to s ním máš cvičit?"

„Ano, pane Harwey."

„Hans je starý hlupák, když si myslí, že můžeš držet takový whiphandle. Pojď se mnou, Vašku, já ti vyhledám něco lepšího."

Harwey zamířil k jednomu ze svých skladištních vozů, chvíli v něm kramařil, pak vylezl a podal Vaškovi starý, odřený bič, ale o hodně menší a lehčí.

„Ten ti půjde lépe do ruky. To je ještě po starém Humbertovi, z doby, kdy měli menší manéž. S tím budeš moci crackovat, víš, dělat crash!... no, práskat, yes."

Vašek to zkusil, a opravdu, na tenhle svými silami stačil.

Jednou, dvakrát, třikrát si práskl jak z pistole a poskočil radostí.

„Hernajs, pane Harwey, ten práská, co? Slyšíte, pane Harwey, jak práská? Co myslíte, pane Harwey, myslíte, že táta slyší, jak to práská? Myslíte si, že si táta myslí, že to práskám já? Nebo si myslíte, že si táta myslí, že to práská pan Berwitz?"

„Ou, ou, to je moc otázek na starého člověka. A nemysli si, že práskání je všecko, co se s bičem dělá. To se ví, musíš se učit i to crack, práskat, yes. A ne jen takhle. Koukej, to já prásknu dvakrát na jedno švihnutí..."

Harwey trhl škubaně větším bičem a bílý konec dal dvě třaskavé rány.

„A ty musíš umět udělat i tříkrál crash, yes. A dělat to elegantně, aby se bič krásně vinul, yes. Ale to není všecko. Koukej."

Harwey vzal kus novin, zmuchlal je a hodil opodál na zem. Pak si odměřil od papíru celou délku biče, tam si stoupl, švihl a papír odletěl.

„Well, to je to! Strefit se! To nebudeš umět okamžitě. To se budeš učit třeba čtvrt roku, než se bezpečně strefíš. A pak se budeš učit dál, yes. Musíš umět strefit se ze středu manéže na kterékoli místo a buď tam prásknout, nebo jen štípnout, nebo jen se dotknout, tušírovat. Musíš umět tam zasadit švihnutí shora nebo zdola, zleva nebo zprava. Taky se musí umět lupnout bičem, že to jen koni prskne u uší a nedotkne se ho to. A pak švihnout rychle za sebou na tři různá místa, jako kdyby ti tři koně dělali neplechu. Zkrátka, Vašku, bič musí za tebe mluvit, I say, a musí za tebe povědět koníčkům, co chceš: rychleji, pomaleji, neskákat nebo skočit, jednou pokárat a jednou pochválit. Yes. To všecko je důležitější než práskat bičem do vzduchu. Náš direktor má bič tak bezpečně v ruce, že mu hodíš jablko a on je ve vzduchu přesekne. Počítám, že tak za rok začneš trochu bič ovládat. Protože bič, I say, cirkusácký bič je celá věda. Yes."

Vaškovi se tak začalo nové úporné cvičení, do kterého se vložil se vší chlapeckou vážností. Roméovi kluci brzo objevili jeho esercizio. Nejprve na něho koukali s uctivým obdivem, brzo však se

při tom rozvinula velká zábava: místo do zmuchlaného papíru strefoval se Vašek do pobíhajících černých Roméovců, kteří se všech stran vskakovali do okruhu jeho biče, vyzývavě křičeli o ránu a strašně řvali, když ji opravdu dostali.

S těmi kluky měl Vašek vůbec svůj kříž. Už nelibě snášel, že byli pořád při tom, když ho jejich táta prohánět. To Vašek neměl rád. Byl přece doma od malička uznaným náčelníkem celé hordy kluků a s jakousi chlapskou hrdostí dbal na to, aby ho žádný nepřistihl při nějaké slabotě. A tady najednou ta černá chasa uměla všecko líp a hračkou jí šlo, co Vašek před nimi stále oral a oral. Nikdy se mu při tom neposmívali, to je pravda, ale už to, že mu za stálého křiku ukazovali, jak je snadné, co on nemůže svést, už to ho děsně žralo; a v duchu si stokrát přísahal, že to těm umouněným panchartům ukáže, jen co zvládne aspoň první skoky.

Nejhorší a nejpodivnější byl jeho poměr k Paolovi. Bylo to tiché napětí a mělo svůj prapůvod snad v tom, že mu Vašek nemohl nic vážnějšího vytknout. Paolo byl o něco starší, byl neskonale protřelejší a cvičit uměl, že mu Vašek zatím jen záviděl. Paolo byl hezký hoch, štíhlý, pružný, postavil-li se, stál vždycky trochu theatrálně, dělal-li něco, byly jeho pohyby ladné a líbivé. Věděl to o sobě a už tu svou hezkost uplatňoval. Vašek se před ním cítil všecek jako sukovatý a neohrabaný. Paolo měl smělý pohled, ba mohlo by se říci drzý, jenže mu v zářivých očích hrálo cosi lišáckého, co bylo ihned připraveno přeměnit drzost v nevinné čtveračení, kdyby snad pro drzost mělo přilétnout okřiknutí nebo dokonce pohlavek: „Ó, snad byste nebyli zlí na hezkého, nevinného Paola?“ Vašek byl prostý a přímý a tohle chytráctví cítil už jako faleš a zbabělost. A pojal také hluboké podezření, že ani Paolova radost z Vaškových pokroků není upřímná a že je to jen lstivá komedie. Paolo byl při Vaškovi cosi jako Achmedův asistent, a když Vašek pochopil několik základních triků - cirkusáci říkají trik každé části výkonu, která se musí opětovným cvičením naučit do úplné mechaničnosti -, Paolo sám bez otce bděl nad Vaškovými korepeticemi. Dělal to velmi horlivě, dovedl znovu

a znovu s trpělivým úsměvem ukazovat Vaškovi správné našlápnutí, odraz nebo chvat, a srdečně mu zatleskal, když se cvik Vaškovi podařil. Ale právě ta ustavičná úsměvná ochota, ta pozorná zdvořilost, ta nadšená účast byly zdrženlivému Vaškovi nepříjemně podezřelé. Takhle se nechoval žádný z kluků, s kterými se kde setkal; jeho dětský svět byl drsnější, přihroublejší, snad i sveřepější v žárlení a v závisti, ale přímý, otevřený a jasný. S Paolem mu bylo jako s kluzkým úhořem, který pořád nějak uniká. Vašek přece věděl, že ho Paolo nemá rád, že to nedělá ze srdečného přilnutí, naopak, že mu závidí.

Co mu závidí, to si Vašek nedovedl představit ani domyslit. Připadalo mu, že všecko je tu tak přirozené a prosté, ten život, do něhož tak rychle vklouzl, ta vlídnost dospělých k němu, ten jeho podíl na každé společné práci. Byl vlastně v Cirkusu Humberto jen o pár dní déle než Paolo, ale byl tu úplně doma, spřátelen a skamaráděn se všemi, s Hansem, s dontérem, s Harweyem, s Arr-Šehirem. A to bylo právě seménko Paolovy závisti: Vašek tu byl doma, byl tu usedlík, kdežto Roméovci běželi světem a přitáhli sem jako lid potulný. Roméo měl s Berwitzem smlouvu na deset měsíců, ale kdyby ji měl i na dva roky nebo na pět let, bylo by to všecko dočasné a pomíjivé a jednoho dne odbočí jejich modrá maringotka od vozů humbertovských a bude kočovati s jinou společností nebo boudařit na jarmarcích. Kdežto Vašek se svým tátou, aniž se o tom mluvilo, byl tu zakotven na celý život. Problém domova se tu zvedal mezi nimi ve své sociální relativitě a rýsoval jejich osudy. Pro Antonína Karase byla představa domova nezrušitelně spojena s chalupou v Horní Sněžné; Vašek, jehož dětská přizpůsobivost ochotně přijala velkou změnu, cítil svůj domov tu v tom velkém, stěhovaném cirkuse, který mu se všemi svými lidmi i zvířaty byl cosi jako vesnice na kolech, vesnice mnohem kouzelnější a zábavnější než Horní Sněžná; a Paolo, krásný, ubohý Paolo cítil, že jeho domov je jen ta maringotka, kde spí namačkáni v chuchvalce lidských těl a která je veze křížem krážem, pod sluncem i sněhem, v dešti i v mrazu po celém světě a téměř každého roku se ozývá vříškotem nového dítěte.

Z toho pohledu Paolo záviděl Vaškovi a řevnil na něho. Mladý ten poloberber se sžíral nepřejícnou touhou, když viděl Vaška sedět s tak mocným pánem, jako byl Kerholec, u společného hrnce, když ho viděl jezdit na Mary a opatrovat shetlandíky, když ho našel v důvěrném rozhovoru s kapitánem Gambierem a když ho spatřil chodit o přestávce se lvíčetem. Jak po tom všem sám toužil, jak rád by také tak volně probíhal stanem, stájemi zvěřincem! Ale tam všude malého, krásného Paola vyháněli, Hans u koní byl na něho i na jeho bratříčky jako čert, jen hudroval, že by za nic nemohl ručit, kdyby se mu tam dostala ta cikáňata. A kapitán Gambier vydal dokonce zvláštní oběžník, že se hochům zakazuje přístup ke klecím a k vozům se šelmami. Všichni měli docela přirozený strach před tímto novým, rtuťovitým živlem africkým, v němž to hrálo uličnictvím a vtěleným pokušitelstvím; Vašku naopak byl klidný, rozvážný, cirkusáci cítili v něm kus dospělého muže podle toho s ním jednali.

Jestliže však všichni byli na střehu před Roméovci, aby se nestalo nějaké neštěstí, jeden byl od první chvíle zaujat otevřeným nepřátelstvím: pan Arr-Šehir, stráže a opatrovník slona Binga. Pokud on tu byl, nesměl malý, krásný Paolo ani zavadit o sloní stáj.

„Vyznavači Mohameda," říkal Arr-Šehir starostlivě, „jsou plni džinů, kteří usilují o zdraví Posvátných. Položil jsem muří nohy na práh, ale džin by je mohl překročit v těle Paolově."

Stájníci muří nohy na prahu neviděli, ale viděli rákosku, kterou si Arr-Šehir postavil u vchodu. Když s ní po prvé vyrazil na Paola, přiběhl hoch k Achmedovi téměř plačky a hořce mu žaloval, jak ho kornak honí. Achmed Roméo pokrčil rameny:

„Jak zní Súra slona?"

Paolo nevěděl, Achmed Roméo sáhl do kapsy, kde měl růženec, a uchopiv jednu kuličku, recitoval:

„Zda nevíš, jak naložil Pán s lidem, který přivedl slony?"

„Ach, ano... to jsou ti ožraní..." rozpomínal se Paolo. Achmed kývl hlavou a pokračoval:

„Seslal ptáky ababil, kteří házeli po nich kamením, že byli jak

ožraná stébla.“

Učil se tedy Paolo, že pomsta a odplata je v rukou Alláhových, ale tím v něm nezanikla žádostivost a závist. Uměl je ovšem zakrývat. Za krátký svůj život viděl už mnoho věcí ve světě a od malička se učil uklánět se mocným pánům poklonou číslo tři. Jeho chytré oči na první pohled postřehly postavení Vaškovo, a odtud ta jeho vytrvalá úslužnost a horlivost. Bylo to v nich, v Roméovcích, ve všech, proto i starý Achmed vítal poníženými úklonami Kerholce a všecky jeho děti s úsměvy obskakovaly Vaška. Jenže Vašek tušil bezpečným dětským instinktem, že je to nepřirozené a jenom hrané, a nejednou, když se na něho Paolo zubil co nejsrdečněji, říkal si v duchu: „Ty hade!“

Zůstával tedy Vašek mezi jejich překotnou úlisností pořád nějak uzavřen a netýkavý, s docela přesným pocitem, že tohle věčné usmívání jednou praskne a že si to pak s těmi mouřeníny se všemi vyřídí. A když teď, co se učil ovládat bič, Roméovi kluci přibíhali a volali si na něho o ránu, začala se hra, do níž Vašek vnášel i kus svého utajovaného vzteku. Kluci byli rozestaveni kolem dokola, vbíhali mu na dosah rány a Vašek po nich švihal seknutím, které bylo myšleno doopravdy. Jakživ by se nebyl Vašek na mrtvém papíru naučil tak rychle zasahovat cíl jako v této hře, do níž mohl vložiti všecku náruživost.

Týdny to trvalo a švihy Vaškovy byly čím dál tím přesnější a hbitější a pokřiky Roméových kluků čím dál tím vyzývavější. „Vašku, ecco, Vašku, qui, Vašků...“ ozývalo se nepřetržitě, když se objevil mezi vozy s bičem. A čím déle se ta hra provozovala, tím pestřejší bylo volání a řádění, všeliké posměšky se do toho vtrousily, vyplazený jazyk, dlouhý nos, fanfáry smíchu. A Vašek beze slova švihal a práskal, jak mohl, stále více dopálen na tu rotu, která se mu už zřejmě posmívala, když se jim dařilo uskočit nebo padnout na zem a jít ráně. A jednoho dne se obvyklý pokřik změnil náhle v strašný jek a řev, že kočoví vyrazili z konírny a lidé vybíhali z maringotek. Na volném prostranství viděli jedno jediné klubko rvoucích se kluků, a když k nim doběhli, rozpoznali nejdoleji pode všemi Paola, na němž ležel Vašek a škrtil

ho, na Vaškovi leželi všichni Paolovi sourozenci, které Vašek podle možnosti odkopával a setřepával.

Když je roztrhli, byl Paolo úplně vysílen a bez dechu a Vašek všecek zježen vzteky.

„Co to bylo?“ spustil na ně s jedné strany Hans a s druhé Achmed.

Dlouho nechtěl nikdo s pravdou ven, až Vašek, aby se obhájil, odpověděl:

„Paolo na mě křičel dablkau.“

„Dablkau - co to má být?“

„Já nevím. Ale já si to nedám líbit.“

„Dablkau - co je dablkau?“ ptal se Hans lidí okolo.

„Snad double cow,“ odpověděl pan Harwey. „To anglicky znamená dvojí kráva.“

Další vyšetřování ukázalo, že je to správné. Světoběžní kluci přišli při hře s Vaškem na to, že *Vašku* je složeno s francouzského vache a z německého Kuh, a že tedy je to dvakrát kráva. A Paolo z toho tedy hned složil anglickou double cow.

Byl z toho kolem velký chechot, že Achmed Roméno zapomněl i na pohlavky a kopance. Jen Vašek, pobledlý, držel opět bič a stál mezi ostatními. Teď, když se mu dostalo vysvětlení té nadávky, pochopil, že to byla nebezpečná přezdívka, která by mu otrávila celý život zde. Najednou tedy zapráskal bičem a vykřikl:

„A kdo to ještě jednou řekne, každého zbiju!“

Hans také vycítil, že by Vašku mohl být zesměšněn, a proto dodal:

„Dobře, Vašku. Nedej se. A uslyším-li to já od někoho, nevezmu si na něho bič, ale lonžový řemen. Alou, každý po svém!“

I shledal Paolo, že je nutno ještě více nenáviděti Vašku, neboť všichni mocní se ho ujímají proti hochům, kteří umějí víc. Ale je třeba si dát pozor, protože Vašku má zřejmě hroznou sílu a byl by snad krásného Paola zabil.

VII

Historka s dvojitou krávou byla švanda, která měla vážné pozadí: Vašek čím dál tím víc mluvil řečí, která nebyla žádný jazyk. V cirkuse užívali všichni hantýrky, která byla složena z francouzských, italských a anglických výrazů, čeští dělníci do svých českých hovorů vplétali pokroucená německá slova, ale Vašek k tomu všemu přebíral, dontérem počínajíc, všeliké výrazy ze všech řečí, které kolem sebe slyšel. A volalo se tu i hovořilo francouzsky, anglicky, italsky a španělsky, Gevaertsové někdy spolu mluvili švédsky, paní Berwitzová se Steenhouwerem hovořívala holandsky, Roméo klel nebo se dovolával Boha arabsky a turecky. Cirkus Humberto byl jako jazyková archa Noemova, kde měli od každé řeči po páru. Dospělí si na to navykli, ale u hocha, který v tom žil jako Vašek, nastávalo z toho v hlavě babylonské změtení. Někdy promluvil tak, že mu už vlastní táta nerozuměl a musel si to dát přeložit; ale když Vašek začal říkat i „mašalah" uznal Bureš, že už je nejvýš na čase ochránit jeho českou dušičku před úplným zmatkem.

Tehdy vyhrabal Bureš vzadu v osmičce balík knížek svázaných motouzem, a kdykoli se hodilo, začal z nich předčítat. Po prvé to bylo, když Vašek u večeře rozčileně vykládal, jak byl se byli toho dne málem porvali tygři se lvem; Gambier je cvičil k společnému vystoupení, ale toho dne propuklo dávné nepřátelství obou kočkovitých, a nebýt několika hlídačů, s tyčemi, byla by tekla krev. Osmičkáři mluvili o tom, jaká nenávist mezi některými šelmami panuje, a Bureš si najednou vzpomněl, že je na to přece i slavná báseň. A už povstal a hlaholivě přednášel: „Heřman z Bubna byl udatný pán, u svého krále na slovo vzatý..."

Poslouchali zprvu s úsměvem jeho pathetickou deklamaci, ale najednou zvážněli a sledovali básnické vyprávění s odborným zájmem:

Heřman všeliké hrůzy prost

projíždí tam pouště a lesy,
novou konaje myslivost,
jakoby zvyklý, potvory děsí

Jednou žena se za pardem,
od komonstva se vzdaluje svého;
kůň tu zarazí v běhu svém
a hlk dopadá ucha i jeho.

Rychle tam bodá odkud ten řev,
ač se kůň mu příčí a brojí,
dojel a vidí, an zápasí lev
se dvěma tygry v náramném boji.

„Jednomu na dva se pomoci má!“
praví a dřevce svého se chopí,
a než ho dravstvo to znamená,
v tygra jednoho zarazí kopí.

Skočí s koně a vytasí meč,
aby druhou potvoru ubil;
ale než ji dohonil v seč,
již ji lev svou dlápou byl zhubil.

I chvěl hřívou, se zvedaje,
obou tygrů a svou krví zborcen,
vděčně k ochránci vzhledaje,
lehnul k nohum jeho mu zkrocen.

Tady sebou pohnul Malina. Měl patrně nějakou námitku, ale počkal, až jak to dopadne. Poslouchali tedy, jak Heřman ovázal lva a jak ten šel za ním až do městské brány a jak potom žili v Čechách, až rytíř umřel, a lev „žalostí hrůzně řval, nejedl, nepil, třetí den pošel.“

„No, hezky jsi to, Honzo, sesadil," pochválil Malina Bureše, „jenom ti nevěřím, že si mu ten lev lehnul k nohoum. Všecko, ale tohle ne."

„A proč ne?" bránil Bureš fantasii Simeona Macháčka. Z vděčnosti..."

„Neleh," zavrtěl hlavou Malina. „To dá rozum, že by se držel toho tygra. Když má lev kořist, položí na ni pracku a vrčí nebo řve. A pak ji vezme do zubů a cloumá s ní a tahá ji a pořád vrčí. To tam do té básničky přidej: že vláčil tygra po pralese sem a tam a řval. To mi tam chybí."

„A ještě něco," podotkl Kerholec. „On by si mu neleh k nohám. Kdyby byl opravdu zkrocen, jak Bureš říká, nejvýš by se mu třel hlavou o tělo."

„No, což o to," vpadl Vosátka s nezvyklým znaleckým zájmem, „ona se Korina před Gambierem taky rozvalí."

„Jo, lvice, to jo," hájil svou Kerholec, „ale převalí se na záda, a ne aby si lehla k nohám."

„Nu, on si samec taky někdy před dompteurem lehne," mínil Malina, „lev by to moh být, ale starý a líný."

„Jenže takový starý lenoch by se nerval s tygry," tvrdil Kerholec, „ten by zařval a utek. Povídám, že to byla lvice."

„Ale přátelé," hájil Bureš znovu báseň, „představte si, že to bylo z vděčnosti, když mu ten Heřman z Bubna zachránil život a ovázal rány!"

„Takové věci se dějí," pokyvoval Malina. „Lvi jsou vděčni za dobrotu. Jednou měl dompteur Červinka mladou lvici, jmenovala se Kleopatra. Ta dostala zápal plic a on si ji ve strachu, aby o ni nepřišel, vzal k sobě do postele a tak ji ošetřil, že se uzdravila. A ta Kleopatra mu byla za to až do smrti vděčná, jak k ní přišel, už se zvedla na zadní nohy, objala ho a lízala mu tvář..."

„No vida," obrátil se k ostatním Kerholec, „tak to byla lvice a lízala mu tvář, a ne že by si lehla k nohám!"

„Zkrátka, Honzo," ušklíbl se seržán Vosátka, „nezbude ti než

to královské dílo předělat, jedna aby lev nejdřív vysmejčil s tím tygrem prales a pak aby z něho byla lvice a olízala tomu tvému Heřmanovi z Bubna spanilé jeho líce."

„To snad nejde," vmísil se skromně Karas otec, „vždyť by ho při tom povalila."

„Tak to bylo obráceně," přijímal to Vosátka, „to by tedy rytíř Heřman ulehl k nohám lvici."

Tomuto obratu ve znaleckém rozboru básně se musel už i Bureš dát do smíchu, ale pře tím skončena nebyla. Neboť Malina namítl, že by rytíř nemusel padnout, protože stojí-li lev na zadních nohách, je to jeho nejslabší posice a tak s ním člověk může i zápasit, drží-li ho při tom od těla. Pak se ještě chvíli uvažovalo o verši „nejedl, nepil, třetí den pošel". Někteří mysleli, že kdyby dostal jako zde v cirkuse deset liber pěkné koniny, že by neodolal, jiní soudili, že by snad nežral, ale pít že musí; jako nejvyšší autorita rozhodl Malina, že text je správný, protože lev v rozčilení nebo zármutku nežere a nepije, a je jen otázka, jestli by pošel už třetího dne.

„To v něm musela být ještě nějaká nemoc," usoudil Malina, „třebas se o funuse nachladil. Docela zdravé zvíře by žilo dýl, ale bylo-li mu něco, tak je to možné, že dovede lev zajít i za dva dny."

Zdálo se, že tím je báseň definitivně schválena, ale Karas otec ještě měl nějakou starost. Jak prý to bylo tam s tím průvodcem a s vladykou. Bureš musel chvilku hledat v paměti, než konečně to místo znovu odříkal.

Kudy stoupal, mu po boku byl,
každý se divil průvodci tomu,
a když vladyka poselství sdil,
následoval jej do Čech domů.

„To je to, čemu nerozumím," přikývl Karas, „jak to, že ten vladyka to poselství zdil. To je zazdili cihlama nebo co?"

Zednický problém básně vyvstal opravdu všem jako záhada.

„Ale to je jen tak básnicky řečeno," prohlásil Bureš, když chvilku o tom přemítal, „sdil - to tu pro rým místo sdělil, jako pověděl nebo oznámil."

Koukali se na něho nedůvěřivě a prohlásili, že tomu nevěří; jakýpak by prý to byl básník, aby mluvil o zdění, když chce říci oznámení; a kdyby prý tohle mohli básníci dělat, něco jiného myslet a něco jiného napsat, to že třeba tu ve skutečnosti vůbec nešlo o lva, třebas to byla postřelená vopice a ten Heřman z Bubna byl třebas ve skutečnosti nějaký Franta z Holešovic.

„Nu, já jsem znal jednoho Heřmana z Bubna," prohlásil na to Malina, „jmenoval se Poláček a dodával nám, když jsme byli v Praze, oves a seno a slámu."

„Když se jmenoval Poláček," namítl Bureš, „tak tedy nebyl z Bubna."

„A to zase byl," trval na svém Malina, „to mi nepovídej, já sám jsem k němu jezdil brodem pod Štvanicí. A na druhém břehu hned byla Bubna a tam měl ten Heřman Poláček sklad."

„To byly Bubny a ne Bubno, ty chytrý," vysmál se mu Bureš. „Tohle je starý rod pánů z Bubna na Jelení..."

„A takhle je to tedy," ulevil si Karas otec, „já pořád myslel, že on měl nějaký buben na jeleny. Ale co se toho poselství týče, to je marné, to oni to poselství asi zazdívali. Dřívějc se dálo všelicos."

Touto obecně uznanou pravdou byla nakonec báseň schválena a rozhodnuto, že se může jít spát. Jen Bureš nebyl spokojen, protože mu svými námitkami rozbili všechen estetický účin.

„Vždyť já to, vy kujóni, nepřednášel pro vaše menažerijní rozumy," prohlásil jim, „já to deklamoval tuhle pro Vaška. Jakpak se ti to líbilo?"

„Líbilo. Bylo to moc hezké."

„Vidíte? Mládí má ještě smysl pro poesii. Mládí je ještě plno posvátného nadšení a nepodléhá rozumářství starých. Jaká je to útěcha, že věčně budou zde lidé kterým básníci mají ještě co říci. Copak se ti nejvíce líbilo?"

„To, co řekl ten vladyka, když viděl ten zápas."

„Jednomu na dva se pomoci má!"

„Ano! Jednomu na dva se pomoci má! A já, když jsem pral Paola, měl jsem jich na sobě sedm. Ale byl bych je všecky přepral, kdyby byl nepřiběhl Hans a ti druzí."

„A ta statečnost českého pána se ti nelíbila?"

„Ó ano. Ale já na jeho místě bych toho tygra neprobil. Já bych ho bacil po čumáku a bil bych ho, až by lva nechal. To je přece škoda, zabít tygra."

Bureš viděl, že už i Vašek je zachvácen cirkusáckým cítěním, ale utěšoval se tím, že v jeho mladé duši je ještě místo i pro jiné city. A umiňoval si, že je bude nyní horlivě pěstovat, aby zachránil toto dítě vyšším úkolům i národu. Už příštího dne mu před polednem deklamoval:

Slyš, kterako z daleka temný hluk
ty hory a doly probíhá!
Hle, táhne se nějaký v rozbroji pluk
a trub jeho válku budící zvuk
se strašno po kraji rozlíhá,
a pakli se zbrojnošů statných ptáš:
„Toť jest Žižka, Žižka, vedoucí ředitel náš!"

Stará Šímova romance opravdu zaujala Vaškovu fantasii, že měl hlavu plnou vítězného vojevůdce; a Burešovi dala příležitost, aby mu na schůdkách maringotky vyprávěl, kdo byl jednooký hrdina a jakou válečnou slávou slynuli staří Čechové. Vašek naslouchal napjatě, každé slovo hltal - to byly pravé příběhy pro klukovskou obrazotvornost. Jen v jednom cítil jakýsi nesoulad, o němž Bureš neměl ani tušení: Šírův refrén v něm vzbudil jasnou představu, že Žižka, vedoucí ředitel náš, vypadal tak nějak jako Petr Berwitz, když předváděl skupinu rapů ve volné dresuře, a s tím tedy se těžko sloučilo líčení Žižky jednookého.

Ale Bureš horlivě utvrzoval ve Vaškovi správnou představu: hned vzápětí přišel s Vocelovou básničkou o sběhu na Staroměstském rynku, kde dva zamlklí muži naslouchají vyprávění o smrti mistra Jana, jeden král Václav, druhý

druhý tichý muž tam stojí
v kroji slovanském,
hlavu níže kloně, hledí
na tu pražskou zem;
přitom jilec meče drtí
svalovitá pěst,
vojína až k rozjímání
vzbudí jilce chřest;
hlavu plnou hněvu zdvihna,
plaší z duše sen -
pod přilbou, hle! září hrůzně
jedno oko jen.

Tento zlověstně uťatý závěr velmi působil na Vaška, který si dával básničku znovu a znovu opakovat. A neméně se mu líbil závěr romance Čelakovského:

Sezimovo tělo ční tam nad lomem,
záře z hradu svítí ještě nad borem,
kudy roty táhnou dál na Rakusnice,
„Kdož jste boží bojovníci“ zpívajíce.

Tyhle věci uměl Bureš přednášet, přimračené oko šlehalo blesky hněvu a vzpoury, levice svírala hruď, pravice se patheticky vznášela, hlas duněl a hřímal; Vašek zíral na něho ve zbožné úct, cítě bezděky, že ho ty podivné, neslýchané verše unášejí ještě do jiných krás, než byla poutavá lepost cirkusu a zvěřince kolem. Bureš deklamoval většinou zpaměti a znalec by byl poznal, že jeho repertoár

je trochu zastaralý, že česká poesie v těch letech už byla zase o kus dál. Ale pro Vaška to bylo všecko nové a povznášející, zaplňovalo to jeho mysl novými zájmy; netrvalo dlouho a Vašek seděl s Burešem u knížek a sám si pomalu slabikoval jejich obsah.

Bureš uměl ke všemu, co dal Vaškovi číst, připojit nějaký výklad, většinou o české zemi. Bylo to zvláštní: táhli daleko vzdáleni od svého pravého domova, kolem nich se ozývala různá nářečí dolnoněmecká, friská, holandská a vlámská, plachty jejich stanů se vzdouvaly vlhkými mořskými větry a nejednou se jejich vůz kolébal pár sáhů nad příbojem vzdutého moře - a tu v těch neznámých končinách vyprávěl černovlasý životní ztroskotanec malému hochovi o lásce k vlasti, která ležela vzdálena za sedmerými horami, za devaterou řekou, a hoch se rozhoříval láskou k národu, z něhož tu měl kolem sebe jen svého tátu a čtyři vyvržence. Byli však takoví, že je musel milovat, každý nějak vynikal, všichni plní zážitků a historií, všichni byli pevní, tvrdí, chlapští a jednali s ním jako se sobě rovným. Bureš mu vykládal o starém pánu, který všecku tu minulost objevil a sepsal v krásných Dějinách národu českého. Jindy mluvil Bureš o statečném bojovníku panu Havlíčkovi, nebo mu se slzami v očích vyprávěl o utrpení Josefa Kajetána Tyla, který se obětoval českému divadlu a raději zmíral hlady, než by je opustil. Vašek míval dojem, že to všechno jsou lidé, s nimiž se Bureš osobně znal a stýkal. Ale když se ho jednou na to přímo ptal, Bureš se zadíval stranou, pak mávl rukou a nevrle prohodil:

„Ach, to by byly dlouhé historie."

Jejich hovory vpadly ovšem čím dále tím častěji do rozprávek, které se vedly při večeři. A když se tak Bureš před hochem rozhovořil, aby líčil krásu zlaté, stověžaté Prahy nebo nějakou památnou příhodu z dějin, zmlkali i ti ostatní světoběžníci a tiše naslouchali vyprávění o domově, vyprávění o vlasti.

Nikdy se tak mezi nimi nemluvilo, byli navyklí drsné rvačce se životem a neměli kdy na citlivosti. Ale když tu byl mezi nimi ten chlapec, to lidské mládě, které nechtěli připravit o znalost těch posvátných věcí,

odsouvali se sebe tvrdou skořápku a bezděky se objevovali podobní a blízcí jemu, prosté dětské duše, toužící po víře i po legendě.

Měkkosti však nepodléhali a Vašek se bezděky od nich učil přijímat život tak, jak je. Zpravidla to bylo tak, že z krásného vyprávění vpadli do své cirkusácké skutečnosti. Příliš jí byli naplněni, příliš v ní žili, aby se mohli z ní vytrhnout na víc než na chvilku.

To třeba, když už Vašek uměl plynně číst, poručil mu Bureš, aby se naučil nazpaměť *Horymírův skok*. A jednoho dne stál Vašek na schůdkách maringotky a dětským hlasem recitoval:

Co lid všechen spěchá k Vyšehradu?
Co ten četný shon as znamená?
Rytíř jeden, spáchav hroznou zradu,
mečem skončiti dnes život má.

Pět dospělých mužů naslouchalo dál, jak byl rytíř Horymír odsouzen k smrti, že zapálil stříbrné doly, a jak si vyžádal jako poslední milost, aby e směl projeti na svém Šemíku, a jak pak s ním přeskočil vyšehradské hradby i skálu a všichni jen „spatří letěti ho k Radotínu". Pěkný rytmus Jana Jindřicha Marka je ukolébal v příjemný poslech, že se jim to velmi líbilo; ale vtom už se prodrala skutečnost jejich sněním a seržán Vosátka luskl prsty:

„Hombre, seňores! Abych vám řekl, tohle byl asi náramný cirkusák! Tady nejde jen o ten skok, ale o tu celou reklamu. Když lid všechen spěchal k Vyšehradu, co je to, pánové, jiného, než že kolega Horymír uměl své číslo dobře prodat!"

VIII

Paní Anežka Berwitzová byla smutná: jedno ze tří lvíčat zašlo.

Bylo od narození slaboučké, zimomřivé, nijak se nemělo k světu jako obě druhá. Běžela si s tím postesknout ke kapitánu Gambierovi. On jen pokrčil rameny.

„Madame, s tím musíte vždycky počítat. Udržet mláďata šelem, když se cestuje, na to zpravidla nestačí lidská péče. To je víc štěstí a zázrak. Ale ti druzí lvíčkové vypadají velmi zdatně."

„Ano. Doufám, že odchovám aspoň ty dva a jednoho dne vám je odevzdám do výcviku."

„Prosím, madame, udělám co bude možné. Ale jen pro vaši radost. A přál bych si, aby vám ji působili také oni. To ovšem tak jisté není..."

„Proč tak soudíte, kapitáne?"

„Mám s tím už svou zkušenost. není nad syrové šelmy, rozumíte, nad šelmy přímo dovezené z pralesa. Ty nevědí nic o člověku, bojí se ho svým přirozeným pudem, a seznají-li v krotiteli tvora, který jim neubližuje, přilnou k němu stejně přirozeně. Ale lev narozený v kleci a odchovaný mezi lidmi je na ně navyklý, není to už primitiv, na jehož pudy lze spoléhati. Člověk není pro něho zvláštní zjevení, je pro něho tvor jaké kterýkoli jiný, a zachce-li se mu, skočí na něho, jako by skočil na kozu. Já vím, je to rozkošné, hrát si s koťaty, ale když dorostou, je to jiné. Já jsem se po všech zkušenostech rozhodl, že chci vždycky pracovat jen se syrovými šelmami. Tam ví, na čem jsem. Odchovaný lev nebo tygr je nevypočitatelný."

„A my jsme si s Berwitzem říkali, že to teprve mohou být zázraky dresury, když zvíře od malička vychováme."

„To je bohužel omyl. Lidská společnost kazí dobré mravy šelem."

Starý Malina dostal rozkaz, aby zdechlinu zakopal. Zavolal si k tomu Vaška.

„Nejedl, nepil, třetí den pošel," odříkával Vašek, pohladiv vychrtlé tělíčko.

„Jenže teď půjdou za ním ještě dva," zabručel Malina. „Smrt chce mít vždycky troje vystoupení."

Malina byl touto malou příhodou zřejmě vzrušen a večer znovu a znovu zaváděl řeč na to, kdo asi teď je na řadě. Nadarmo starocha okřikovali.

„V cirkuse," odpovídal jim tvrdošíjně, „neumře nikdo sám. To já mám už dávno očíhnuto. Jako to bylo naposledy: nejprve tygřice Miuma, pak bengálec Paša, pak starý Berwitz. To mi nikdo nevymluví. O cirkus nemá smrt zavadit."

Rozechvěný stařec upadl v zádumčivost a už nepromluvil. V cirkuse ani ve zvěřinci se nic nestalo, programy probíhaly podle předpisu, cesta Holandskem se rozvíjela v největším pořádku. Ale Malina samotařil, stěží tu a tam zabručel slovíčko. A jednou uprostřed večeře nedonesl lžíci k ústům, zastavil se v jídle a pak rozpačitě odložil lžíci k ústům, zastavil se v jídle a pak rozpačitě odložil lžíci, pomalu se zvedl a odešel. Kerholec kývl na ostatní.

„Jde k vozům se zvěří. Skoč za ním, Vašku, a přijď nám říci, co se děje."

Jedli dál, ale s jakýmsi nepříjemným napětím. za chvilku přiběhl Vašek:

„Šel ke kozám - Modrovous dodělává!"

Čtyřem stavěčům přešla chuť k jídlu. Kozel Modrovous! Ten žrout a neplechář, který po každé něco provedl, kdykoli jim unikl z kozí ohrádky! Kolikrát už zhltl mužstvu oběd nebo večeři, kolikrát sežral plakátové litografie, jak ohryzal Berwitzovi odložený bič! A jak hnal tenkrát sekretáře po celém šapitó! Bylo by to možno? Bylo to možno. Byl přece mezi zvířaty cirkusu hotový Methusalem, nikdo řádně nevěděl, jak dlouho už vede kozy v parádních průvodech městy a městečky. Vypadal poslední léta jako ďábelský Mefisto, ale teď už na něm dlouho pozorovali, že zlenivěl a zpohodlněl, a většinu času proležel a prospal.

Kerholec se zvedl a ostatní za ním. Mezi vozy s klecemi našli starého Malinu. Seděl na zemi a modrobradého kozla držel na klíně. Modrovous měl oči zavřeny a dýchal těžce. Nad ním stála Anežka Berwitzová, hladila ho a šimrala mezi rohy a mluvila na něho mazlivě,

ale kozel na to neodpovídal. Mužští se vytratili, jenom Kerholec se tam vrátil a podal Malinovi houni. Malina kývl hlavou a přikryl hubené tělo kozlovo. Bílé jeho družky se tísnily v koutě a mečely. Ředitel Berwitz přišel, ohmatal pevnou rukou Modrovousův krk a břicho, ohnul mu přední nohu a pokrčil rameny. Domluvil Anežce, aby šla k večeři, ale Anežka ho nechala odejít samotného. Zůstala s Malinou, a když se setmělo, přinesla si kovanou vozovou lucernu, rozsvítila ji, a zachumlavši se do pláště, usedla vedle Maliny. Občas přišla k nim noční hlídka a zase se vzdálila. Pomalu plynula bezhvězdná noc, můry přiletovaly k žlutému světlu lucerny, někde v dáli odbíjely věžní hodiny a po každé se rozezněla zvonková hra. O půl jedné vtáhl Malina ruku ke kozlově tváři, napřímil tělo a řekl:

„Už je...“

„Chudák Modrovous,“ zašeptala Anežka. Umřel jí kus toho starého, milého světa, do kterého se vdala, umřel jí kus Cirkusu Humberto. hladila chvilku vychládající tělo. Pak zvedla hlavu.

„Vendelíne,- nemohli bychom ho tu pochovat... hned teď... my sami dva... Modrovous si to zasloužil!“

Malina kývl šedou hlavou. Vytratil se někam do tmy, vrátil se s motykou a lopatou. Anežka pozvedla mrtvého kozla. Stařec vzal lucernu. A šli tiše mezi spícími maringotkami ven, na písečnou stráňku, kde se bělalo několik břízek.

„Tady, Vendelíne!“

Postavil lucernu, obhlédl místo a začal kopat. Anežka složila své břímě, vzala pevnýma, vypracovanýma rukama lopatu a odhazovala uvolněnou hlínu s pískem. Bylo to v nejjižnějším cípu Holandska, v kopcovitém kraji valkenburském, nedaleko hranic Belgie i Německa.

O půl třetí lezl staroch Malina po špičkách do vozu číslo osm. Spáči sebou pohnuli, pozvedli hlavy.

„Jak mu je?“ zeptal se někdo přidušeně.

„Zítra zemře někdo třetí,“ po dlouhé době opět promluvil Malina.

Zítra byl den rušné práce od úsvitu, mělo se jet na Cáchy,

bylo třeba překročit hranice a bylo nutno nadehnat si zdržení, s nímž tam mohli počítat. Petr Berwitz byl od rána na nohou, ale než vyrazili, poslal si ještě do Valkenburgu pro poštu. Přijímání ranní pošt byl u něho obřad, jejž nejraději vykonával ve velkém stanu. Postavil se na okrajovou pistu, a hlasitě vyvolávaje adresy, odevzdával velkým gestem jednotlivé dopisy členům svého souboru nebo sekretáři Steenhouwerovi. Říkalo se mezi uštěpky, že to dělá, aby ukázal všem, že umí číst a že není jako ten rejtar Kranz, který s nouzí se naučil namalovat pět písmen svého jména, a drže dopis vzhůru nohama, naříkal si na dlouhozrakost, nebo jako ten proslulý direktor Ravenelli, který došlou poštu rozložil vždy po pistě, aby si každý vzal, co mu patří, a to, co zbylo, potom shrnul, odnesl do svého vozu a tam to spálil. Negramotnost nebyla nic příhanného mezi cirkusáky, jejichž velká většina nikdy nechodila do školy. I v Cirkuse Humberto visel v těch letech na jedné opěrné tyči u brány přibitý program pro negramotné. To bývala jedna z mnoha funkcí Vendelína Maliny, který, sám neuměje číst a psát, maloval těžkou rukou na hrubý papír hieroglyfy, které označovaly jednotlivá čísla: obdélník s nožičkami koně, čárka s kolečkem jezdce, oblouk slona, dva háky létající hrazdu a trojúhelník šaškovskou čepici.

Tentokrát nebylo kdy na velký ceremoniel s poštou. Berwitz popadl balík, letmo jej přehlédl, aby jej celý odevzdal Steenhouwerovi. Ale před koncem se zastavil a pomalu vyňal dopis s černým rámečkem. Podíval se na Steenhouwera a pak energicky roztrhl obálku. Rozevřel dopis a už zavolal přidušeně na sekretáře:

„Frans, zavolej Anežku. Děda Humberto zemřel!“

Psala mu to matka ze Savojska. Ctihodný Carlo Humberto zesnul tiše a blaženě uprostřed svých psů a koček, s cvičitelskou hůlkou v ruce. Na svých devětaosmdesát let se zdál být tělesně podivuhodně svěží, rád si popil vínka a rád si při něm i zařečnil. Ale jeho duch zřejmě ochaboval. Od loňska cvičil velké společné číslo se psy a kočkami, ale za půl druhého roku nemohl s ním být hotov, protože si začínal plést, co od kterého zvířátka požaduje. Naučil na příklad

foxteriéra skákat řádný saut périlleux, ale pak po něm chtěl, aby přinesl v košíku dvě angorské kočky, což byla úloha bulldogova. Od jara cvičil s nimi na zahrádce, sedě přitom na sluníčku lenošce, ale najednou si přitom zdříml, až ho psi vyburcovali štěkotem, když se přes všecku dresuru dostali do sporu s kočkami. A tak tomu bylo i to pondělí: děda Humberto seděl odpoledne na zahrádce, čtyři psíci s dámskými a pánskými kloboučky tancovali před ním na zadních nožkách, děda naklonil hlavu k levému rameni, usmál se a umřel, a psíci tancovali dál, bázlivě se ohlížeje po něm a po jeho hůlce, a už je nožky bolely a jeden po druhém se pomalu odvážil spustit se na všecky čtyři. Hůlka se nepohnula, pokárání s neozvalo; stáli a vrtěli rozpačitě ocáskem, až jeden s tyrolským kloboučkem se najednou zjevil a začal výt a po něm všichni ostatní, ti tři tanečníci, čtyři skákači, dva figuranti, dva oblečení za policajty; dvanáct podivně omaškarovaných psíků vylo v kruhu, až přiběhly ženské a našly dědu mrtvého mezi kvetoucími oleandry, v zahradě plné vůní.

„No, děda Humberto!“ řekl Petr Berwitz, když Anežka dočetla dopis. „Krásný život, krásná smrt. Přišij na všechny rukávy smuteční pásku. Za deset minut jedeme.“

Skon zakladatele podniku vzbudil po celé posádce této pozemní plachetnice velký rozruch. Bylo o čem povídat a na koho vzpomínat; nejvíce ovšem toho věděl starý Malina, který se starým principálem projezdil dvě třetiny svého života.

„Co jsem povídal?“ pohlédl na své souputníky při obědě pohledem, v němž nebyla žádná pýcha vítězství, nýbrž jen potvrzení hlásané pravdy. A ačkoli byl staroch tou třetí smrtí nejvíce dojat, jeho starostlivý neklid a nepokoj pominul a Malina zase rozvázal jazyk.

Tyto věci se poměrně nejméně dotkly Karase. Byl nováček, nevěděl nic o Humbertovi a jen se zájmem poslouchal, co Malina vykládá a nač i druzí vzpomínali. Zpravidla měl teď Karas při těch večerních hovorech v rukou špalík a nůž, neboť od chvíle, kdy upevnil první ozdobné emblémy na svůj vůz, nestačil vyřezávat, co objednávek se mu hrnulo. Vyšňořená osmička vzbudila závist všech ostatních

maringotek, a kdo měl svůj vůz, každý se teď snažil nějak jej zevně vyzdobit a zkrášlit. Někteří jej aspoň nalakovali svítivými barvami, aby se vyrovnali modrému vozu Roméovu, jiní si pestře omalovali rámování oken a dveří a tu a tam se vyskytl i netušený mistr ornamentu, který vytáhl podél střechy celý vlys. Ale nejvíc se toužilo po řezaných hlavičkách nebo reliefech z ruky Karasovy.

Po koňských hlavách a po sloním reliéfu se objevil mezi maringotkami nov zázrak: nad okénkem pokladny se vznášela soška Fortuny, která z rohu hojnosti sypala jablka, kvítí a cosi, co měly být bankocetle. Jeden po druhém přicházel obdivovat znamenitý řezbářský výtvor. Mezi jinými i kapitán Gambier, který svou krásně učesanou hlavou pohodlně dosahoval ke zvýšenému okénku, za nímž seděla paní Hammerschmidtová. Gratuloval jí ke krásné výzdobě a hned se s ní hovorně začal radit, co by si měl pořídit na svůj vůz, zda lva nebo tygra nebo medvěda. Paní Hammerschmidtová doporučovala lva, to že je pravé zvíře královské a heraldické. Kapitán Gambier se přiznával, že má raději tygry, protože jsou mu mnohem nebezpečnější. Pochlubil se jí, že má vycpanou hlavu tygra, který ho napadl, a že má vůz vydekorovaný tygřími kožišinami. Paní Hammerschmidtová se vyslovila, že to musí být asi nádherné a mnohem hezčí než u Berwitzů, kde mají koberce ze lvích koží, které se rychle zašlapou a pelichají. Nato považoval kapitán Gambier za svou povinnost pozvat milostpaní na šálek kávy, aby si mohla prohlédnout jeho tygřiny. Paní Gammerschmidtová se trochu upejpala, jestli je to dost vhodné, ale přislíbila to s podmínkou, že si bude moci vzít s sebou své pletení. Zdálo se jí, že punčocha v ruce je nejsilnější obranou dobré pověsti ovdovělé dámy.

Tak se stalo, že o jednom odpoledním odpočinku se vydala paní Hammerschmidtová s pletením v kabelce do maringotky, nad níž vlál červený praporek. Kapitán Gambier ji uvítal velmi dvorně, na stole svítily bílé koflíčky a zlatožluté rohlíky a z velké konvice voněla káva. Paní Hammerschmidtová mluvila francouzsky mnohem plynněji než Gambier německy, a tak se kapitán mohl projeviti jako uhlazený,

duchaplný společník. Za jeho vyprávění paní Hammerschmidtová ani nepozorovala, že hodina odpočinku minula a vozy se daly zase do pohybu. Teprve když kolo maringotky skočilo přes kámen, vůz zaskřípěl a paní Hammerschmidtová se píchla drátem do prstu, vykřikla překvapením, spopadala pletení a zvedala se ke dveřím. Gambier ji však upozornil, že nemá smysl teď za jízdy odcházet, neví-li, kde je její vůz; a paní Hammerschmidtová rozpačitě uznala, že musí zůstat ve voze. Kapitán jí za to ukázal všechny své tygřiny a sňal se zdi vypreparovanou tygří hlavu a pověděl o svém zápase; ba vyhrnul i kalhotu a ukázal na lýtku jizvy po tygřím kousnutí. Panní Hammerschmidtová se chvěla hrůzou i obdivem k statečnému obru a mimochodem zpozorovala, že kapitán je asi po celém těle tetován. Nikdy neměla ráda tetování a vždycky o něm mluvila jako o námořnické ohavnosti, ale tady najednou cítila, že je to velmi romantické, stát po boku ilustrovaného hrdiny. Vůbec ji obcházelo jakési dávno zapomenuté příjemné vzrušení. Venku asi už zapadalo slunce, protože se ve voze šeřilo a jedoucí pokojík nabýval zvláštní intimity. Uvědomujíc si tyto pocity, paní Hammerschmidtová se lekla: netřímala už v rukou štít matronské důstojnosti. Punčocha už dávno odpočívala v kabelce. Zmátla se tím znovu a přihodilo se jí, co už nikdo nepamatoval: došla jí řeč. Slova se jí nějak zapletla a paní Hammerschmidtová se odmlčela. Bezradně se zadívala před sebe, přímo na jednu z obou postelí.

„Tady spí se mnou můj pomocník," řekl náhle Gambier, sleduje její pohled. „Není to nejvhodnější spolužití, které by mne mohlo potkat, ale konec konců... je-li člověk osamělý muž..."

Tohle teprve paní Hamerschmidtové dodalo. Všecka zrudla, ale zmohla se jen na nešťastnou odpověď:

„Toť se ví... vám by slušela jiná společnost..."

Gambier chtěl něco na to říci, ale paní Hammerschmidtové se ulevilo: vůz se náhle zastavil, pak se začal otáčet a z křiku bylo patrno, že jsou u cíle. Mohla se tedy z choulostivého thematu vyvléci konstatováním, že konečně dojeli a že to bylo velmi příjemné

odpoledne, což Gambier zanotoval tím hlučněji. Poděkovala mu za pozvání a rozloučila se.

Když vystupovala z vozu, shledala, že všecky maringotky Cirkusu Humberto stojí tu zádí v kruhu jako chalupy kolem návsi. Ze všech vozů vystupovali mužové a ženy a jejich zraky spočinuly na paní Hammerschmidtové. A jako by Cirkus Humberto byl opravdu vesnicí na kolech, zašumělo to od vozu k vozu:

„Hele, Hammerschmidtka leze od dompteura...“

Jen jediný člověk si jí nevšímal, ač seděl na schůdkách přímo proti vou Gambierovu. Byl to starý Malina před osmičkou. Kerholcova parta byla už dávno na místě a rozběhla se za svou prací. Také Malina měl své zaměstnání. Když paní Hammerschmidtová k němu došla, viděla, že drží mezi nohama bradatého kozla a barví mu vousy na modro.

„Ah, kozel redivius!“ prohodila paní Hammerschmidtová.

„Žádnej Redivius, milostpaní,“ odpověděl rozvážně Malina, „ale Modrovous II. Když měla svoje vystoupení ta zubatá povídám, že má mít svoje číslo i život.“

Paní Hammerschmidtová se na něho podívala, ale neřekla nic a pomalu odcházela k pokladně. Před očima jí vyvstal tetovaný kapitán. A povzdechla si:

„Ten Malina je docela moudrý děda.“

IX

Pan Selnicki dostal svou láhev johannisberského.

Nebylo to tak jednoduché. Především se stalo, že jednoho dne hlásil Hans řediteli, že Vašku je „fit“ pro manéž.

„To se ví,“ dodával k tomu na vysvětlenou, „na voltiž to není, ale při obyčejném vstoupení v sedle nám ani držením těla, ani vedením koně neudělá žádnou ostudu.“

Berwitz kývl hlavou a v první volné chvíli poručil, aby Vašku

na Mary přijel k němu do manéže. Vašek pochopil, že se něco děje, ale byl tak hrd na své ježdění, že bez rozpaků vsedl na bandurka a vjel rychlým klusem do manéže. Na tři kroky před ředitelem zarazil Mary a salutoval. Berwitz s bičem v ruce kývl a dal rozkaz, aby jel krokem vlevo kolem. Vašek zabočil k pistě a jel. Mary šla koketně jako tanečnice a Vašek na ní se ani nehnul. Berwitz křikl:

„Krátký klus! Allez!“

Vašek se lehce nahnul, stiskl lýtky a kobylka začla pružně ubíhat.

„Dlouhý klus! Allez!“

Neviditelné stisknutí kolenou, sotva postřehnutelný pohyb těla a Mary vyrazila oběma předníma nohama vpřed. Berwitz se díval, jak je Vašek „zašlápnut“ do třmenů, jak péruje při mírně se vlnících skocích, a sledoval údery kopyt.

„Krátký klus! Allez!“

„Obrátit a vpravo - allez!“

„Vlevo kolem, cval, allez!“

„Stát!“

Vašek zarazil prudce běžící Mary a přidržel ji na místě v plném napětí, zadní nohy trochu podsazeny, krk ohnut, všecky svaly rozehrány. Berwitz se obrátil k bráně, kde stál Hans, a pokýval spokojeně hlavou. Pak ukázal Vaškovi, že může odjet, a popošel k Hansovi.

„Ano, Hans. Vašku může před publikum. Jak toho koně zastavil a udělal s ním figuru, na to by měl potlesk.“

Nazítří se na tabuli povinných zkoušek objevilo:

„V 9,20: Helena Berwitzová a Vašku. Na Miss a Mary.“

Měl-li pravdu Achmed Roméo, že Vašek neporoste, pro tentokrát se mýlil: před tou tabulí se Vašek náramně vytáhl. A znovu a znovu se vracel číst to kouzelné oznámení: Helena Berwitzová a Vašku. Ještě nevěděl, oč půjde, a už byl přesvědčen, že to bude nejkrásnější číslo programu, předstihující ředitelovy vraníky i direktorčiny lipicány i Perreirovu vysokou školu. A žádná „firma“

uvedená na plakátech, mu nezněla tak líbezně jako to: Helena Berwitzová a Vašku.

Mnul si ruce na báječné společné evoluce, zatím však úkol, k němuž je cvičil ředitel, byl nesmírně jednoduchý: Vašek s Helenkou měli společně přijet, pozdravit obecenstvo, objet manéž společně jako v promenádě, u brány se obrátit ke středu, na protější straně pisty se rozdělit, ona vpravo, on vlevo, a když objeli celý kruh a znovu se sešli, měli se společně vrátit k bráně udělat místo pro nástup slona. pak spolu s ním měli dojet do středu, ukázat na něj, uklonit se a obloukem odjet. Bylo to opravdu jen uvedení tlustokožného obra, ale Vašek to přijímal jako nejdůležitější aféru svého života.

Úkol byl nevelký a obě děti uměly dostatečně jezdit, aby jej už na konci první zkoušky provedly podle předpisu. Ale pouhé „podle předpisu“ nikdy nestačilo ctižádosti Petra Berwitze. Všechno, co předváděl, chtěl mít svrchovaně dokonalé. Proto i Helenka s Vaškem musela znovu a znovu kroužit a projíždět manéží, aby minuciésně sladili krok svých koní i svá gesta. K jejich zkouškám začala docházet i paní Berwitzová, aby jim upravila a urovnala pohyby. S Helenkou si byla jista, ta byla od malička cvičena v úklonách a pozdravech, kdežto Vašku byl v očích Anežčiných zdravý vesnický řimbuch, který dá asi mnoho práce, než se ohobluje k úhlednému pohybu. K velkému jejímu překvapení zdravil však Vašek neviditelné obecenstvo s dokonalou grandezzou - vytrvalé Roméovo cvičení desaterých reverencí naučilo chlapce s hladkou jistotou zvedat klobouk a kreslit jím ve vzduchu elegantní křivky, než v ruce nazad prohnuté dospěl až do nejnižší polohy. Ředitelka byla nesmírně spokojena. Na druhý den si přizvala paní Hammerschmidtovou; začaly se dlouhé porady, jak obě děti obléci. Konečně bylo rozhodnuto, že pro Helenku se pořídí široká zvonová sukně ze žlutého taftu, upjatý černý živůtek se žlutou růží a široký slaměný klobouk. Hoch měl míti štikově šedé dlouhé kalhoty, krátkou černou přiléhavou kazajku, široký bílý límec přes ni a černý nízký cylindr s plochým okrajem. Pak ještě byl přizván Selnicki, aby pro jejich výstup určil muziku. Koukl se na to a prohlásil: „Gulliver mezi

trpaslíky jak jsem to předem řek. A až půjde slon, tak to budou fagoty."

Hans vytrvale sledoval všecky přípravy. Šlo přece o jeho odchovance i o koně z jeho stáje. Přitom do poslední chvíle nevěděl, k čemu to je. Na samostatné vystoupení to bylo příliš krátké a chudé. Teprve když Berwitz dal rozkaz Arr-Šehirovi, aby přivedl slona, viděl Hans, že je to entrée. Díval se na zkoušku, šlo to na první ráz dobře, ale když poníci provedli svůj úkol, stala se neslýchaná věc: Hans se vřítil do manéže, ačkoli ředitel ještě neskončil zkoušku. Berwitz se také zamračil a stiskl bič, aby jím po Hansovi švihl. Ale Hans mávl rukama a křičel:

„Chyba! Chyba! Úplný omyl!"

Berwitz zatrnul nad tou drzostí, ale Hans rozčilen vyhrkl:

„To entrée nemá žádný závěr, pane řediteli, jen se na to koukněte! Copak je pro jezdce nějaký závěr mávnout kloboukem? A Vašku je jezdec, pane řediteli, a Helenka je jezdkyně prima!"

Berwitzova tvář se zatáhla jako mračnem. Bič v jeho pravici se pomrskával. Ale ředitel se ještě ovládal.

„Co to říkáš, Hans?" otázal se ledově.

Arr-Šehir na slonu, ředitelka za pistou, pan Selnicki na estrádě ustrnuli. Věděli, že každou vteřinou nastane výbuch. Ale Hanse nebylo možno udržet.

„Ty děti nemají žádný odchod, pane řediteli! Ty děti si zaslouží jezdecký závěr!"

„A co to má být?" Berwitz se stěží přemáhal.

„Koně musí na konec vedle Binga pokleknout! Pokleknout na pravé koleno! A k tomu teprve patří poklona!"

„Ty blbče," začal se uvolňovat Berwitzův vztek, „copak Mary a Miss umějí pokleknout?"

„Umějí, pane řediteli," sípal Hans, „jako že je Bůh nade mnou, umějí, všichni čtyři poníci to umějí, vždyť už je to učím šest neděl!"

Ředitel se několik vteřin nepohnutě díval do tváře stájníkovy. Pak se otočil k Anežce.

„Madame," zvolal hlasem, jako by vydával zákon na hoře

Sinai, „ohlaste v kanceláři, že kočí Hans má pokutu pět marek za nedovolené vkročení do manéže.“

Pak se obrátil směrem k bráně.

„Arr-Šehir, Helena Berwiztová a Vašku znovu nastupují. Cvičí se závěr. Cvičení řídí kočí Hans. Pane kapelníku, bude potřebí změnit hudbu.“

„Hudba se nezmění,“ obrátil se pan Selnicki nahoře k muzikantům, „jen se po těch fagotech udělá tuš do F-dur. Děkuji vám, pánové, můžete jít.“

Dole v manéži stál Hans a bylo mu horko i zima. Tohle ještě v životě nezažil: dostat pokutu a zároveň být komandován k cvičitelství. V jeho prostém myšlení nastal zmatek, jejž nebyl s to zvládnout. A hle, tu jde direktor přímo k němu a odevzdává mu šambieru! Hans ji beze slova přijímá, hranatě se ukloní, popojde do středu manéže. Stojí tu náhle sám, neboť ředitel dlouhými kroky odchází vchodem pro obecenstvo. Hans neví, jak začít. Křečovitě sevře bič a tím se mu najednou sama ruka dá do pohybu a bič třikrát zapráská do prostoru. Nejhorší je překonáno. Hans kývne do brány:

„Helenko, Vašku, prosím, ještě jednou nasednout. Ty, Arr-Šehire, ještě ne, počkej chvilku. Allez!“

Helenka, Vašek vjíždějí pomalým krokem.

„Stát!“ zavelí Hans. A pak si stoupne mezi obě děti a ukazuje jim, jak mají pravou nohou naznačit zvířeti pokleknutí, jak mají povolit uzdu a nachýlit se v sedle dozadu, aby změnily koni rovnováhu a udělaly si zároveň posici pro parádní pozdrav. Děti to zkoušejí a Hans tiše domlouvá koním. Mary i Miss frkají, ale chápou; po čtvrté zkoušce jdou bezvadně na koleno, s levou nohou nataženou vpřed, s hlavou skloněnou až k půdě; a děti provádějí pozdrav obecenstvu. Pak se vevalí do brány slon Bingo a všecko se to opakuje s ním. Povedlo se to na první ráz. Paní Berwitzová zatleskala.

„Bravo, Hans!“

Čtyři opakování, pět, osm, deset - pokleknutí jde bezvadně, oba koníci pohazují při návratu hlavami, je v nich probuzena ctižádost

hry a produkce; a obr Bingo nad nimi přemýšlivě sleduje, co se tu zamýšlí, a pozorně si všímá, kam až se má v manéži dojít a v kterém místě stojí při tom děvče a v kterém hoch.

„Bravo, Hans," opakovala Anežka, vstupujíc do manéže, když kočí všecky propustil, „je to teď opravdu mnohem hezčí. Budu to hlásit řediteli."

Vzala si bič a zamířila k ředitelskému vozu. Berwitz tam nebyl, nýbrž Frans, který si přišel pro přesnídávku. Pověděl jí, že Petr je v účtárně a že tam právě za ním přišli Mittelhoferovi se stížností.

„To si vybrali pravou chvíli," zasmála se Anežka, „dnes jim to může zlámat vaz."

Berwitz šel ze stanu opravdu zle rozvztekán. Takové vpadnutí do zkoušky, jakého se dopustil ten starý trulant Hans, porušovalo všecku disciplinu. Jak by vypadal cirkus, kdyby v něm zanikla kázeň? A pak to s tím závěrem. To je přirozené, že jeden mozek nemůže na všecko přijít, říkal si Petr vždy, když mu někdo z personálu přicházel s nějakou radou na zlepšení. Ale to se dálo skoro po každé jen mezi čtyřma očima, žádné velké řeči se o tom nevedly, a když se nápad uskutečnil, padla vždy největší sláva na ředitele, který jej provedl. Petr Berwitz se naučil pozorně naslouchat řečem a názorům svého personálu, protože velmi často z toho vytěžil znamenité věci. Ale hrozně nerad by projevil, že to nejsou jeho nápady. Říkal si, že má vlastně právo na všechen rozum svých podřízených. Nese za ně odpovědnost, když něco vyvedou, proč by neměl mít slávu, když tu a tam přijdou na něco chytrého?

Ale tak, jak to dnes provedl Hans, to bylo neslýchané a nemožné. Celá kupa lidí viděla a slyšela, že on, ředitel Petr Berwitz, nastudoval číslo, které nemělo dobrý závěr, a že ten koňák, ten kočí měl lepší nápad. Jak to přijde, že vlastně pořád mají jiní lidé lepší nápady než on, Petr Berwitz? Rozebral si to pořádně, musel si přiznat, že v tom vlastním, cirkusovém kumštu přinesl sám velmi málo nového. Jemu se v hlavě rodily spíš vnější věci: jak všechno parádně obléci, jak rozvinout novou reklamu, co přibrat a kam jet. Takový zájezd do

Persie: kdo by se toho z konkurence odvážil? Ani jeho nebožtík otec by to nebyl svedl, natožpak děda Humberto. Ti se pořád piplali a párali s každým cvičením, ustavičně všecko zdokonalovali, ale na něco opravdu velkého se nevzmohli. Kdežto Petr dostal cirkus do velké linie - kolikpak podniků v Evropě se může s ním měřit? Co na tom, že přijímá cizí podněty se všech stran, od Anežky, od Gaudeama, od Selnického, od Gambiera, od Kerholce, od Arr-Šehira a teď třebas i od kočího Hanse; co by jim všem byly platny jejich nápady, kdyby nebylo jeho, který je uskuteční? Však se každému dovede za jeho myšlenku odměnit, myšlenku lze bohudíky zaplatit a jsme si kvit, ale uskutečnit myšlenku, na to musí být jeho vůle a jeho možnosti, a tak přece jen je to on, Petr Berwitz, nejdůležitější osobou v podniku.

Trochu ho to uvažování nakonec uklidnilo, ale kus uražené pýchy a ješitnosti zůstal zjitřen. A v té jeho naježenosti přistoupil k němu trpaslík Mittelhofer se svou ženou a žádal ho o vážnou rozmluvu.

„Tys mi zrovna přišel vhod," blesklo Petrovi hlavou, „jako na pod nůž."

Ale navenek jen přívětivě kývl a řekl:

„Račte se mnou zde do účtárenského vozu."

Kdyby byl pan Mittelhofer lépe znal ředitele Berwitze, byl by se měl velmi na pozoru před tím jeho „račte". Když začal Berwitz své zaměstnance oslovovat „račte" a projevoval přemíru zdvořilosti, věděli všichni, že v něm doutnalo, a každý se raději hleděl uklidit.

„Račte si, prosím, sednout," řekl Berwitz Mittelhoferovým ve voze. „Co si ráčíte přát?"

Pan Mittelhofer spustil zkrátka a zprudka, že Cirkus Humberto vjíždí teď do alpských zemí, kde oni mají velké renomé, a že jim tedy záleží na tom, aby tu měli plný umělecký sukces. Ale to není možné, tančí-li na cizí hudbu. Maestro že je zajisté prvotřídní, ale kousek, který jim vybral, se přece jen nevyrovná komposici, kterou si sami přinesli a kterou zde dávají hráti slonu. Takové znehodnocení je urážlivé a nesnesitelné, a manželé Mittelhoferovi tedy resolutně žádají, aby jejich číslo bylo odděleno od sloního a aby se jim hrála jejich originální hudba.

„Prosím," řekl Berwitz, „ale račte si být jist, že na jiném místě budete mít aspoň stejný sukces, jaký máte nyní?"

„Na kterémkoli místě," vyskočil trpaslík podrážděně, „na kterémkoli místě v programu budeme mít dvojnásobný sukces, když budeme mít svou hudbu. Nemám pravdu, Emilko?"

Paní Mittelhoferová rozhodně přisvědčila. Ředitel zůstával stejně zdvořilý jako dosud, jen jeho pohled byl chladný jako tulich.

„Ráčíte navrhovat kterékoli jiné místo. Prosím. Ale co když se ukáže, že na tom jiném místě budete úplně bez úspěchu?"

„To je vyloučeno, pane řediteli. Dejte nás kamkoli, ale dejte nám původní naši skladbu."

„Ale co kdybych měl přece pravdu a sukces se nedostavil?"

„Pak, prosím," a pidimužík byl všecek rudý, „pak by to, prosím, znamenalo... bez urážky prosím... že čisté umění nepatří do cirkusu... a my bychom... s dovolením... byli nuceni považovat smlouvu za neplatnou."

„Vy tedy ráčíte být názoru, že kdybyste neměli sukces na kterémkoli jiném místě pořadu, považujete smlouvu za neplatnou. Tím ráčíte předpokládat, že i já ji mám považovat za neplatnou?"

„To je samozřejmé, pane řediteli."

„Hm, o tak důležité věci by bylo třeba sepsati dodatek k smlouvě, aby nebylo pak sporů. Ráčíte zajisté souhlasit?"

Pan Mittelhofer přikývl a Berwitz zavolal Steenhouwera, který se před chvílí vrátil a jedl v rohu kus chleba se sýrem. Berwitz mu rychle nadiktoval dvě věty o dodatečné podmínce smlouvy. Mittelhofer to sebevědomě podepsal. Berwitz naškrábl k tomu svou šifru.

„Dobrá," pravil, vzpřimuje se proti trpaslíkovi. „Jsem rád, že jsme se dohodli bez soudu. Zítra budete tančit při své původní hudbě a vystoupíte jako první číslo v programu."

„Ach!" vykřikla paní Mittelhoferová, „to není možné!"

„To byste nás zabil!" zavolal Mittelhofer.

„Lituji. Smlouva praví: na kterémkoli místě. Pořad určuji já. Tím je to vyřízeno. Poroučím se. Frans, otevři panstvu dveře."

Bylo to, jak Berwitz poručil. Dříve než do manéže vjela divokým tryskem „římská jízda“, ba dříve než se ozvaly obvyklé zahajovací fanfáry, vešli do manéže oba liliputáni a začali tančit. Lidé se ještě hrnuli plnými proudy do hlediště, přelézali stupně, hledali místa, volali na sebe, kupovali si programy. I ten, kdo už seděl a rozevřel program, nenašel v něm, kdo to vystupuje. Opona u brány účinkujících byla ještě zastřena, celé číslo vypadalo jako nějaký ubohý zbytek ze zkoušky nebo z předchozího představení. Mittelhoferovi zatančili jednou, zatančili po druhé, zatančili po třetí. Hlediště hřmotilo a potlesk se neozval. Kapelník držel ruku připravenou pro tuš, ale snad po prvé v cirkuse sklopil a odložil taktovku.

„Totálně odsmrděli!“ ušklíbl se k muzikantům.

„Já ti dám sukces!“ řekl si v téže chvíli Berwitz, který stál ještě v civilních šatech u vchodu mezi obecenstvem. Pak se podíval nahoru k Selnickému.

„Začínáme! Fanfáry!“

Trubky, trouby a tympany zahlaholily, opona se rozhrnula, dvě koňské hlavy s hvězdou na čele se objevily za ní. Berwitz rychle odstoupil a chytil Kerholce:

„Řekni Vašku, ať se připraví. Pojede dnes s Helenkou entrée k Bingovi.“

Oh, byl to pro Vaška den slávy a blaženství! Jak čamrda lítal od jednoho k druhému, tátou počínajíc, aby všem zvěstoval velkou a znamenitou událost, že toho dne po prvé vystoupí v manéži. I tygrům, lvům a medvědům to musel povědět, i důstojnému nástupci Modrovousovu, i psíkům Hamiltonovým i koňům a bandurkům a za nimi velkému Bingovi.

„Bingo, miláčku Bingo, dnes si tě přivedu do manéže!“ Buď hodný, Bingo, prosím tě, a dej si záležet - my ti za to s Helenkou uděláme parádné entrée!“

V přestávce vybral ten den se lvíčetem o nějakou marku méně, protože byl posedlý strachem, že se včas nepřevlékne do těch krásných šatů, které pro něho připravili. Ale pak měl dost času, aby

se vynořil v orchestru, zatahal tátu za rukáv a ukázal se mu při troubení s bílým límcem a černým cylindrem. A když odtud sbíhal po schodech, měl ke všemu do štěstí, že dole právě narazil na pana Mittelhofera s paní, kteří s kufříky v ruce velmi kysele odcházeli, s nikým se tu ani neloučíce. Ó, s jakou radostí jim Vašek vysekl velkou poklonu číslo čtyři, jak zatočil před nimi cylindříčkem a šoupl nohou v lakovaném střevíci! Ještě na tři schody si povyskočil, aby je viděl, než zajdou, a pořád mával kloboukem a volal:

„Farwell! Mit Gott! Allez! Šťastnou cestu! Stia bene! Adios! Glückliche Reise! Nejedl, nepil, třetí den pošel!“

A z toho hned přešel do zpěvného:

Trpajzlík, trpajzlík,
nedosáhne na majzlík! -

což si prozpěvoval, ještě když nasedal pod Hansovým dohledem na Mary.

První vystoupení direktorovy dcerky a zájem o Vaška přivábily kdekoho ke vchodu do šapito i ke bráně. Orchestr hrál nástupní pochod o jednu trubku slaběji, protože Karas to nevydržel, a dovoliv se kapelníka, díval se dolů, jak to Vaškovi dopadne.

Nemusil mít žádný strach o výsledek. Vašek šel před publikum s nesmírnou kuráží a jeho osmahlá klukovská tvář se širokým úsměvem a veselýma očima pod šikmo nasazeným cylindříčkem okamžitě si získala diváky. A Helenka vedle něho vypadala jako velká dáma en miniature, půvabná postavička křehounké krásy. Obě děti si vedly v sedle znamenitě a jejich pozdravná gesta měla dokonale vláčnou linii vyspělé grandezzy.

„Oh, wie herzig!“ vzdychala paní Hammerschmidtová, „so putzig!“

„Trés ercik, trés ercik,“ přikyvoval jí kapitán Gambier.

„Sluší jim to,“ řekla Anežka Petrovi, „od podzimku dáme Helenku v Hamburku do taneční školy.“

„Je to dobré entrée," přikývl polohlasně Petr, „a ten kluk, ten Vašku, kdo by to do něho řekl, koukej na tu jeho bravuru!"

Bingo ještě nikdy nebyl uvítán takovou salvou potlesku jako teď při figuře, kterou vymyslil Hans. Bylo to všechno veskrze šťastné a Petr Berwitz si spokojeně mnul ruce, jak se zbavilo předražených liliputů a oč dokonalejší náhradu nalezl. A ještě než se program skončil, poslal Selnickému slíbenou láhev.

Nejblaženější vedle Vaška byl dobrácký Hans. Jenže po představení přišla na něj chmurka. Byl zrovna den gáže - v cirkuse se všem mzdovým platům říká gáže. A jsou čtyři dny gáže do měsíce, aby lidé na cestách lépe s penězi vyšli: prvního, osmého, šestnáctého a čtyřiadvacátého. Placmistr Kerholec vyplácel gáže stavěčů, kočí a sluhů. Přivlekl ji vždy v těžkém pytli, protože příjmy cirkusu se u pokladny sbíhaly většinou v samých drobných a v drobných se musely zase vydat. Placmistr Kerholec tedy po představení a po úklidu vyvolával jednotlivé zaměstnance, ale kočí Hans se neobjevil. Zalezl raději, aby neslyšel o té pokutě. Nicméně Kerholec ho dal vyhledat; a když se konečně objevil, četl mu z výplatní listiny:

„...sráží se pokuta 5 marek, vyplácí se odměna za nacvičení závěru s poníky 10 marek, činí příplatek 5 marek..."

Nezbytný důsledek toho byl, že Hans pozval Kerholce, Karase otce a Vosátku na pivo, aby se šťastný Vaškův den oslavil. Vašek zůstal po večeři jen s Burešem a Malinou sedět u maringotky.

„A co jste tomu říkal, střejčku Malino?" zeptal se hoch staříka, nemoha se nabažit vyprávění o vzrušující události.

„Co ti mám říci?" odtušil staroch, „jel jsi jako ten Horymír z Bubna."

X

Úspěch! Úspěch - jaká to vzpružina pro chtivé Vaškovo srdce!

jak to v něm náhle všechno vzkypělo touhou po činnosti, po uplatnění, po vyniknutí! Stačí mu vůbec tento stan s konírnami a se zvěřincem? Sedmiletému klukovi je to všechno málo. Ráno nemůže dospat, už aby byl venku u vozů se zvěří nebo v koňských stájích. Čištění a krmení čtyř bandurků už si převzal úplně sám. Hans jen někdy stojí u kůlu a poučuje ho: „Kartáčuj vždy tou rukou, která je blíž hlavě. Nikdy nekartáčuj tak dlouho, až se ti ukáže bílý prášek. Hřeblo je na kartáč a ne na koně. Na oči a na hubu měj po každé zvláštní hadr. Kopyto musíš čistě umýt a pak namazat mastí. Kopyto se čistí jen dřevěným nožem.“ A Vašek poctivě obsluhuje své čtyři svěřence, načesává jim čupřinu, hřívu i dlouhý ocas, čistí žlaby, kydá hnůj, vybírá pro svou obůrku nejdelší slámu. Za půl roku zná všecky kočovské praktiky a nejednou stojí vedle Hanse, když velcí koně opouštějí stáj, kouká znalecky na jejich chod, kritisuje našlapování, pozoruje i cizí koně, rozpoznává plošší kopyto a strmější, kozlí, stále veden Hansem k jeho životní zásadě, že kopyto je nejdůležitější věc, na něm že je váha koně i s jezdcem.

Ve stáji by vydržel Vašek celý den, ale jak by mohl vynechat kapitána Gambiera, když v modré zástěře vysekává koňské čtvrtky na desítiliberní porce a roznáší je na vidlici tygrům a lvům! U toho přece musí Vašek taky být, pozorovat skoky zvěře, když cítí potravu, poslouchat chroptivé řvaní a hluboké vrčení šelem, když popadnou maso mezi pracky, a dívat se na ně, jak po nakrmení pomalu, s požitkem pijí vodu, skloněny k nádobě krásnou protáhlou linií. A pak je třeba si zahrát s lvíčaty. Jsou teď ve voze Gambierově, mají už jméno, Borneo a Sumatra, a rostou jako z vody. Vašek už je pomalu nebude moci o představení nosit, škrábou ostrými drápky, a protože už dostávají masitou potravu, může být jejich drápnutí nebezpečné. Zato ve voze nebo na ohrazeném trávníku na slunci je s nimi podívaná, jak si hrají, jak se honí, jak na sebe číhají, jak se rvou, křížkují a jak zase odskočí. Pan Hamilton k nim přidal mladou fenku teriéra a teď je mezi těmi třemi mláďaty teprve šťouchanice a vztekanice; a Vašek u nich je jako čtvrté mládě, spustí se na všecky čtyři a lvíčata s psíkem

na něho dorážejí, udělá jim ze zchumlaného papíru myšku a lvíčkové se hrbí ke skoku jako pravé kočky, natáhne se na výsluní na vyhřátou zem unavená koťata se mu schoulí na prsou a předou, až usnou.

Ale Vašek nemůže dlouho odpočívat. V menažerii je plno zvířat, která stojí za pozorování. Co zábavy dá jen neklidné stádo opic! A vedle nich sedí na bidélku papoušek Fifi s růžovou chocholkou, nejučenlivější ze všech, který pokřikuje šesti nebo sedmi jazyky, křičí jako opice, štěká jako hyeny, hvízdá několik taktů *Ach, du lieber Augustin*, vrže jako skřípavé kolo u vozu, do toho pískne píšťalkové signály Kerholcovy a zas volá občas zaslechnuté výkřiky: „Anton, Trikwasser! Pozor, Hans, jedeme! Arr-Šehir, allez! Bingo! Bingo! Open the door!“ Vašek ho lehce šimrá na rozčepýřené hlavičce a vytrvale mu předzpěvuje „Pepíku, Pepíku, copak dělá Káča?“, aby rozšířil jeho repertoár o novou notu.

Mezi zvěřincem a konírnami bývá umístěna stáj slona Binga. Vašek nikdy nemůže vynechat tohoto svého velkého přítele, který ho vítá radostným troubením. A Vašek pomáhá panu Arr-Šehirovi polévat v horkých dnech Binga džbery vody a sedá na bobku vedle něho, když Arr-Šehir velkým pilníkem hobluje Bingovy nehty. Arr-Šehir je u svého Binga téměř ustavičně. Musí-li odejít, Vašek si hraje s Bingem: vezme jeho chobot a šeptá mu do něho mazlivá slova; a Bingo prstíkem u chobotu omakává hochovi tvář. Pak přitáhne Vašek lehkou kupici sena a Bingo vyškubává z ní chuchvalce a hází si je na temeno. Za chvilku má hlavu jako ve věnci a v závojích, až Vašek dole radostí tleská rukama. A pak Bingo schýlí hlavu, natáhne chobot, Vašek se přitulí a Bingo si ho postaví na hlavu do senného hnízda. A Vašek sedí blažen nahoře, tři metry nad zemí, a sní o tom, že vede posvátného slona tam někde v Sonepuru na Gangu, v tom velkém středisku obchodu se slony, o němž mu tak často vyprávěl Arr-Šehir, že tam jeho otec koupil před lety Hbinga. Arr-Šehir rád vypráví; naučil se během let slušně německy a všechno, co říká, mění se mu v povídky a průpovědi. Nejraději usedne po práci Bingovi mezi nohy, Vašek na zem proti němu, a Arr-Šehir začne zpěvavě vyprávět některou

z desetitisíce povídek Školy života:

„Byl člověk lakota a kradl na poli cibuli. Chytli ho a přivedli před krále. Král je vyslechl a dal zloději na vybranou: buď zaplatí sto dinárů, nebo dostane sto ran holí, nebo musí sníst sto cibulí. Člověk lakota si ovšem vybral trest cibulí. Přinesli jich sto a člověk lakota je začal jíst. Snědl jich sedm a ještě sedmkrát sedm a bylo mu tak zle, že prosil krále, aby mu raději dal baštonádu. Položili ho tedy a přinesli hole a dali mu sedm ran a ještě sedmkrát sedm ran. A člověk lakota křičel bolestí a prosil, že raději zaplatí sto dinarů. A tak se stalo, že člověk lakota se dal potrestat na třikrát, chichichi."

Arr-Šehir se směje tenkým, vysokým hláskem a cení přitom zuby. Když se jeho smích ozve, Bingo se přestane kolébat, zvedne chobot a tiše troubí. Vašek sedí naproti a vidí, že Bingo rozumí všemu, co se povídá; dávno už věří Arr-Šehirovi, že Bingo je vyšší, vznešená bytost, že jeho praměti létala prostorem na křídlech, než ji jogin zaklel k chůzi po zemi, a že je třeba být uctivý k Bingovi ve dnech sucha i lijáků, neboť Bingo je pán dešťů.

Ale jaký to dupot a jaké ržání se ozývá za plátnem konírny? Teď asi skončila direktorka své cvičení s lipicány a ti se vracejí. kdykoli mají po práci, řičí rozkoší a ostatní koně jim odpovídají. Teď začne cvičit pan Perreira a Vašek utíká, aby při tom byl. To je nejdříve římská jízda, divoký trysk kolem manéže, při němž stojí Perreira rozkročen na dvou koních, dvou krásných ryzkách s bílými hvězdami na čele a s bílými punčoškami na předních nohou. Vašek už je zná, jsou to angličtí polokrevníci Leporello a Trafalgar; a když dvakrát objeli manéž, přibíhá zlatěplavá Valerie s temnou hřívou a s tmavým pruhem na hřbetě, na jejímž levém stehnu je vypálené velké S, znamení hřebčince Schwaigangeru. S vlající hřívou cválá za oběma koni, kteří se v jízdě trochu rozestupují, a Valerie vbíhá mezi ně, Perreirovi pod nohy, takže Perriera jede teď rozkročen nad třemi nespoutanými zvířaty. A už od gardiny vybíhá valach Dahojem, světle izabelový, s růžovou pletí a bílou hřívou, dohání cválající trojici, vsouvá se mezi Valentine a Trafalgara a pan Perreira má pod sebou čtyři koně, ženoucí se v kruhu v plné

kariéře. Oba tmaví ryzáci jsou vně, obě plavky uvnitř, ale pan Perreira po chvíli překročí s Trafalgara na Dahomeje, Trafalgar zvolní krok, že zůstane zpět, pak je dožene a sám vklouzne mezi Dahomeje a Valentine. Pak se to opakuje s Leporellem a pan Perreira končí jízdu stoje na obou plavých koních a maje ryzky uvnitř mezi nimi.

Když seskočí a dává všem čtyřem po kousku cukru, nasedá Alice Harweyová, švadlena a krasojezdkyně; Vašek už ví, že tady každý umí o mnoo víc, než se na první pohled zdá. Její kůň je tmavěšedá brůna Bonnaserra, s černou hřívou a s černou mouřenínskou hlavou. V klisně je andaluská a neapolská krev, má hrdý postoj, v kroku vysoko zvedá kolena a vykračuje přímo nataženýma předníma nohama. Pan Perreira říká, že je zřejmě příbuzná s lipicány a že si ji dlouho vyhlížel pro vysokou školu, ale že je mu přece jen „na zadní ruce" slabá. Vaškovi trvalo pár týdnů, než se vyznal v těch různých koňských „rukách", když tu mluvili o přední ruce, o zadní ruce, o levé a o pravé, než rozpoznal, že tím míní předek koně nebo zadek a jízdu vlevo či vpravo. Ale nyní již sám mluví v samých odborných koňáckých výrazech, říká, že Bonnaserra bodá zvysoka, po španělsku. Pro koně má Vašek oči jako ostříž, všeho si všimne a brzo vidí, že každý kůň má nějakou zvláštnost, nějakou odlišnost. A hodiny by se vydržel dívat na jezdce v práci, i třebas na tu Alici Harweyovou, jak se vztyčí, jak na koni tančí, jak se zvedá na špičky a pak zase jak skáče obručemi a přes objekty. Je to podivné: Alice je přece nehezké děvče, se silně pihovatou tváří, ale zde na koni, v třpytném letu, je to najednou půvabná krasavice, pružné štíhlé tělo táhlých údů, vznášející se v ladném vlnění nad mohutným korpusem černošedé klisny.

A pak se vrací pan Perreira se Santosem. Sedmiletý hannoverský vraník je teď v létě v plném lesku svých černých vlasů, oko mu zrovna srší ohněm, v útlých nohách mu to hraje tancem, ale když s ním Perreira stane uprostřed manéže, stojí jako z kovu, jen každý jeho sval je napjat a čeká na impuls k práci. Hudba nasadí a Perreira téměř bez pohnutí uvede Santose v rytmisované figury vysoké školy, jede s ním španělským krokem na dvě tempa, přejde

klusem v passage, ve cvalu provádí changement, renvers, passady, zvedá jej k levadám a k mezairu, aby plavnými kapriolami ukončil první část produkce. Vašek ještě nikterak nechápe na čem to všecko záleží, ale to nejasně cítí jako prostý divák, že tu se před ním rozvíjí vrchol jezdeckého umění theatrálního; každý krok a každý pohyb je tu uměle stvořená krása, něco, co nebylo dáno přírodou, co jen lidský důmysl, lidská vůle a lidská trpělivost vypěstovaly k ideální dokonalosti. Hlídá očima každý ten nepatrný pohyb jezdcovy ruky nebo nohy, každé posunutí v sedle, které vzápětí působí, že kůň tančí nepřirozenými, ale ladnými kroky, překonává tíži i setrvačnost, vznáší se na místě anebo letí vzduchem ve zpomaleném, uměle zdržovaném pohybu. Je to všecko klidné, mírné, skoro pomalé, řada cviků je na místě, vypadá to jako lehounká, půvabná hra, ale Vašek vidí, jak krásná srst Santosova vlhne krajním napětím, a nejednou již byl při tom, když Perreira po produkci shodil za gardinou šaty a dva mužové mu ručníky drhli vysílené, zpocené tělo.

Po Perrierovi zkouší zpravidla Barengo. Vašek cítí zvláštní úctu k tomu zádumčivému Španělu, který je veskrze jiný než všichni ostatní. To povykující pan Laribeau je Vaškovi mnohem bližší, hoch tuší ve Francouzovi veselou krev mladého člověka, kypícího zdravím a silou, kdežto pan Barengo je vznešený a uzavřený a koná všechno jako obřad. Je to až neuvěřitelné, jak krásně se tam nahoře na hrazdě vznáší, jak letí vzduchem jako stříbrný plamen, s jakou lehkostí přistává, jak tak přilne, jako by uhlazeně kývl rukou; ale zde na zemi - ne, Vašek ještě nepoznal nikoho tak odloučeného od okolního světa. V prvních dnech mu zatanul na mysli pan farář, ale hned to zavrhl; kdepak jejich pan farář, to byl učiněný sedlák; leda o Božím těle, když šel s monstrancí pod baldachýnem, to ano, to se nějak podobal panu Barengovi, když se svou ženou a s panem Hektorem kráčí k provazovému žebříku. Vašek by se tak rád vyšplhal nahoru, už z pouhé zvědavosti, jak to tam pod střechou stanu vypadá. Když venku vane ostrý vítr, všecko prý se tam nahoře rozezní, napjatá lana na stožáru bzučí, plátno se chvěje tichounkou hudbou, vlajka nad stanem

drnčí, i dřevo stožáru prý tam nahoře zpívá. Ale když ho jednou Laribeau chtěl vzít s sebou, pan Barengo je zastavil, pohladil Vaškovi hlavu a řekl:

„Mi chicuelo, neopouštěj pevnou zem. Na ní je hrob vzdálenější, kdežto my nahoře jej máme přímo pod sebou."

Bylo to vážné a slavnostní, že Vašek bezděky sklonil hlavu. A nyní zůstává jen dole, zalezlý někde mezi gradin, aby se s otevřenými ústy díval na ten úchvatný vzrušený rej, na to hebké proletování bílých těl, na to neslyšitelné víření, v němž mizí síla napjatých svalů a zůstává jen ladně vykroužená křivka. Takhle nějak létají andělé, povzdechl si zbožně v prvních dnech, ale později, když už všemu lépe rozuměl, říkal si: Kdepak andělé, copak andělé dovedou v letu vytočit dvojité salto mortale?

Je toho všude plno, co Vašek musí sledoval a zkoumat, a co toho teprve je, co sám musí dělat! Jede se od města k městu a Vašek na Mary jest odpověden za druhé tři bandurky, kteří klusají po jeho boku. Zastaví se k nocování a už se musí stavět přenosná stáj a Vašek stojí u svých dílů plátna a rychle spojuje jejich šněrování. A pak s kočími pro slámu, pro oves, pro seno, pro vodu; a vydrbat poníky věchty slámy; a ošetřit kopyta, jak denně žádá Hans. A ráno se to všecko zas rozboural a naloží a jde se znovu do sedla a znovu na silnici, do slunce, do větru, do deště. A pak přijde předepsané město a je nutno vypomoci i při stavbě a zřizování stanu a Vašek se lopotí s gradiny a skládacími židlemi do lóží. Sesadí se pista uzavírající manéž a přijíždějí vozy s pilinami. Pět šest for pilin se vejde do manéže, je-li půda rovná; piliny se musí zadupat, což obstarávají nejtěžší tažní koně cirkusu, a polévat vodou. To je plno práce pro kluka, jako je Vašek, kterého si každý přivolá na výpomoc a který je dobrý na tisíceré zaskočení.

Ale když je pak večerní odpočinek a mužští usedají s uvolněnými svaly k hrncům s večeří, přichází Vašek do tátovy party s tichým uspokojením, že postavil svůj kus díla. Vědí o tom všichni v cirkuse, malý Vašku není jim žádný dětský mazlíček, je to jen nejmladší pracovník a mají ho rádi, že tak prostě, bez říkání dovede opustit hru

a pomáhat, kde je zapotřebí zatlačit. Když se tu objevil, přijímali ho s úsměvem pro jeho roztomilost, teď však už mají dávno k němu jiný poměr. Dobyl si úcty a uznání; všichni vidí, že je v tom malém mrštném těle vážnost a houževnatost dospělého člověka; a mezi ním a všemi lidmi cirkusu se rozvíjí jakési tiché chlapské bratrství. Tohle není společnost, ve které se říkají něžnosti. Rozcitlivělý hoch by tu asi velmi trpěl drsností prostředí. To kupodivu i ten africký Paolo, protřelý, ostřílený, otrkaný, zvyklý na rány a křiky, má někdy chvíle měkkého stesku, kdy je mu líto, že nikdo nepřijde a nepohladí malého, krásného Paola, nepolaská se s ním hebkou rukou, hedvábnými slovy; jak by byla jeho dušička blažena, kdyby aspoň někdy pocítila teplou něho, vlahou mazlivost. Ale Vašek je sukovitě tvrdý, jeho nátura se projevuje spíš zaklením a plivnutím do dlaní; je mu nevolno, když ho začne objímat taková cukrující bába, jako je paní Hammerschmidtová, jeho živel jsou dospělí mužští, především ti pašáci z osmičky, s nimiž táhne jako rovný mezi rovnými.

Nejkrásnější jsou s nimi vlahé letní večery, když se táboří venku na volném kraji. Tu se parta osvobozuje z těsné klece maringotky, jeden po druhém si přinese houni, natáhnou se někde za vozy do boží trávy, a jak se nad nimi lene vysoké nebe a vzduch se chvěje milostným zpěvem cvrčků, uvolňuje se vzpomínka za vzpomínkou, mužští vyprávějí a Vašek by poslouchal až do zblednutí hvězd. Pozdní léto má ještě jiné vábení: táhnou selskými kraji a choutky venkovského kluka vítězí nad hrdostí jezdce - Vašek odbíhá do polí, aby si natrhal lusek či makovic. A jak se blíží podzim a den se krátí, probouzejí se i v seržánu Vosátkovi marodérské laskominy, vyvede kamarády za tábor, rozdělána úhoru mezi šípkovím oheň a peče brambory, které za jízdy natahal z opuštěných bramboříšť. Dubiny, bučiny zlátnou a rudnou, svítivé břízy shazují s korun denárky, po tvářích jezdců se motají nitky babího léta, deště začínají crčet na tiše klusající kolony koní, Arr-Šehir zpívá na hlavě Binga modlitbu na zastavení dešťů, Achmed Roméo, zachumlán do šátků a šálů, odříkává při zamženém západu slunce Súru Sáby: „Určili jsme v zemi své putování.

Jeďte po své cestě v bezpečí dne i noci.“

Všichni už vědí, že vytrvalé bubnování dešťů na plátna stanů přivolává konec cesty a radostného tulačení. V polou října je třeba přejít k zimnímu životu. Pro některé to znamená odchod z cirkusu a loučení. Melancholie se bezděky brouzdá s nimi, když za mlhy tíhnou sychravým jitrem opatřit hladovějící zvířata. Jediný pan Berwitz chodí mezi nimi s hrudí pyšně vypjatou a mne si rukama: koupil dřevěnou konstrukci na prostranství při Reeperbahn, dal ji upravit, je svrchovaným pánem zimního sídla a Cirkus Humberto po prvé bude přezimovat na vlastní půdě.

XI

Karas otec, Karas syn radostně vtáhli do kvartýru paní Langermannové. Konečně se zas budou moci po chuti natáhnout na slamníku a řádné posteli! Vdova je uvítala s velkou srdečností. Nevedlo se jí dobře, co česká parta odtud zmizela. Neslyšela nic o osudu Milnerových zedníků a nevěděla také, jak se daří Karasům u cirkusu. S podnájemníky neměla štěstí, žádný solidní pán se nevyskytl, samí přelétavci, většinou z lodí, nezaměstnaní stewardi a námořníci, kteří tu přespali pár nocí, než se někde uchytili nebo než jim došly peníze a museli na herberk; věru, nebylo oč stát. S Karasy jako by se vracel zásvit starých klidných časů. A ke všemu byli teď větší páni, byli umělci. To si vdova nedala vzít, že pan Karas je umělec, když troubí v kapele. Měla zbožnou úctu k hudbě. Nebožtík pan kormidelník Langermann hrával na tahací harmoniku a to bylo tak krásné - kolikrát se tehdy rozslzela, když seděli spolu v kuchyni na pohovce, na stole voněla bábovka a pan kormidelník Langermann hrál na ten námořnický klavír, a zpíval: „Et wasen twei Kunnigeskinner. De hadden enander so leef.“

Růženka povyrostla za ten rok o nějaký coul. Vykulila oči a radostí upustila panenku, když spatřila Vaška vcházet do dveří. Vašek se v první chvíli choval náramně vážně a důležitě, jako dospělý mužský,

který už má za sebou všecky dětské pošetilosti. Ale po pár minutách to s něho opadlo a nad Růženčinými hračkami se stal z něho zase malý chlapec, který tu mezi panenkami, kuchyňkou, kupeckým krámem našel nový svět pro svou bájivou fantasii. Osm měsíců žil mezi velkými lidmi, přizpůsoboval se jim, pracoval s nimi a měl čím dále tím méně kdy na skotačivou hru; nyní se mu v kuchyni paní Langermannové, na pohovce nebo pod stolem, na čtyři měsíce otvíraly koutečky zapíraného dětství. V cirkuse zůstával vážně upjat k úkolům, které ho obklopovaly, hovořil s mužskými jako chlap, sakroval, plival a div že si nezapálil cigáro; ale tu s Růženkou zjihl a zněžněl, vžil se do jejího myšlení, a nad hadrovým panákem jako by si ulevoval od té předčasné, umělé vyzrálosti. Jen to jeho komandérství v něm zůstalo, ve všem všude musel vést on a Růženka se podrobovat; na štěstí byla Růženka dušička oddaná a povolná, plná obdivu k jeho ráznosti, a tu se tedy ochotně přizpůsobovala, když jí všecko přeměnil a přetvořil; o pokojíčku pro panenky rozhodl, že to je maringotka, z kupeckého krámu udělal menažerii, z kočáru klec pro tygry. Ke všemu, co Růženka měla a v čem žila, nasadil brýle svého vidění a obě děti se octly v novém, dvojnásob začarovaném světě.

Jen jednu věc přečarovati nemohl: Růženčin slabikář. Měla už svou první knížku s obrázky, s velkými literami, se slovy rozdělenými do slabik. Vašek některá písmena švabachu znal, jiná si pletl, teď se však do toho zakoukl a s celou svou úporností denně si v slabikáři říkal, až uměl celé stránky nazpaměť. Táta pro tuto jeho ctižádost neměl mnoho smyslu, ale za tátou se k paní Langermanové přistěhoval Bureš a ten si každého večera přitáhl Vaška ke stolu a vyzkoušel ho z německého čtení. A pak zpravidla vytáhl ještě některou ze svých knížek a předčítal nebo dal Vaškovi předčítat básničky, které se mu líbily. Čítávali je znovu a znovu a ponenáhlu to Vaškovi znělo hlavou jako písnička.

Šlo krásné děvče k klášteru,
byl právě strašný den.
Když k fortně přišlo, zvonilo,

čímž vrátného ven loudilo,
a ten hned přišel ven.

Někdy šla z deklamovánky až hrůza:

Na silnici stojí bába
na dvě berle sehnutá,
škaredá co soví hlava,
jednooká, hrbatá,
v tvářnosti je samá brázda,
ruka kůže jen a hnát...

A někdy to byla opravdu píseň, kterou bylo možno zpívat. Když na ni poprvé přišli, prohlásil Bureš, že to takhle nic není. A druhého dne si přinesl odněkud od vetešníka starou hnědou kytaru, potáhl ji strunami, vyladil a k údivu domácích rozehrál na ní líbezné akordy. A pak přitáhl knížku a měkkým hlasem zpíval:

Když měsíček spanile svítil,
vévoda Břetislav vstal,
neb oheň, jejž k Juditě cítil,
jež e v něm dávno byl vzňal,
k Juditě dávno byl vzňal.

Vašek ani zdaleka nerozuměl všemu tomu, co v těch básničkách četl. Bylo tam množství podivných, neznámých slov, při nichž si nedovedl nic určitého představit, jen cítil, že je v nich nějaké kouzlo, že znamenají cosi mocného a slavného. Když četl: „A páni znaků hvězdy, trojříčí, orlice, lva, ostrve a lekne pozdvihli pravice“, působilo to naň velebně a vznešeně. Bylo mu při četbě těch českých veršů, jako by vcházel zase do hornosněženských lesů, - zelené přísvity, modravé šero, zlaté záření a za neznámými slovy velká, vábná tajemství. Hoch se dožadoval, aby mu Bureš četl dál a dál. Probrali

všecky knížky, až nakonec Bureš vytáhl malý sešitek, velmi odřený a otrhaný, a jednoho večera z něho začal předčítat. Byla to dlouhá, předlouhá báseň, nejdelší ze všech, které Vašek slyšel, a také nejméně srozumitelná. Pamatoval se jen, že se začínala tak nějak, že Čechové jsou dobrý národ; vyprávělo se v ní o májovém večeru na modrém jezeře a to bylo překrásné; a pak tam byl nějaký loupežník, kterého vedli na popravu a on tam zvolal, aby pozdravovali od něho tu jeho zemi krásnou, zemi milovanou. Víc Vašek nevěděl, protože když Bureš přišel k tomuhle místu, roztřásl se mu hlas a nemohl dále. Vašek myslí, že začal plakat, ale určitě to říci nemůže, protože tenťák Bureš se najednou zvedl, strčil knížku do kapsy, popadl širák a vyrazil ven. A přišel nějak pozdě v noci a paní Langermannová se mu druhý den smála, že přebral. Vašek později marně na něho naléhal, aby ještě jednou četl „tu májovou", Bureš prudce odmítal, že se to pro něho nehodí; a Vašek se tak nedověděl, jaká deklamovánka to byla. A přece mu dlouho zněla v hlavě jako něco zcela zvláštního a nezvyklého.

Básničky patřily k večernímu oddechu hamburské zimy. Ve dne na ně nebylo pomyšlení. Práce čekala všude. Zdánlivě jí nebylo, když odpadlo putování a stěhování stanů, ale mnoho pomocných dělníků, „hilfáků", odešlo a na zbylé padla péče o všecko zvířectvo a obvyklé zimní správky všeho materiálu. Antonín Karas byl původně přijat také jen jako sezónní tenťák a Kerholec se chystal, že si ho pak na zimu vymůže. Ale v tom ani nemusel zakročovat. Karas si koupil Berwitze svými řezbami, které ponenáhlu, kousek po kousku, parádili zevnějšek cirkusu. A pak tu byl Vašek. Přívažek, který někdy vážil víc než hlavní kus. A zvláště teď, když se chystalo jeho samostatné vystoupení.

Vašek přejímal od starého Hanse volnou dresuru ponyů. Koníčkové byli dobře připraveni, probíhali složitými figurami téměř automaticky, šlo jen o to, aby si bezpečně navykli na Vaška a Vašek aby otrnul pro všecky možné případy. V prvních zkouškách byl neklidný, hlava mu hořela vzrušením a bič mu pořád poletoval vzduchem. Za pár dní se však uklidnil a brzo si věděl rady i s druhým,

kratším bičem, jejž mu ředitel přinesl, aby jeho vystoupení vypadalo opravdu jako miniatura cvičitelského čísla. I učil se zase znovu šambrierou v pravici dávat tempo a impuls a bičem v levé ruce brzdit a urovnávat figury, a jeho bandurkové, strakatí a lesklí jako čerstvě vyloupnuté fazolky, sledovali pozorně každé jeho hnutí. A Hans za pistou kontroloval jeho postoj, aby zůstal i v práci sevřený a vypjatý jako pravý cvičitel, aby nerozkročil nohy, aby se neohnul ve hřbetě, aby držel ramena jako ulitá. A pak přišel den, kdy poníci dostali nové postroje ze žluté kůže, pobité stříbrnými kolečky, se žlutými a modrými chocholy na ohnutých hlavách, a kdy Vaška oblékli do červeného fráčku. Byl to pro něho den největšího rozčilení: jednak se běžel všem ukázat, a nejvíce těm, kteří měli v šatně stojací zrcadlo, v němž se mohl vidět celý, jednak měl hrozný strach, aby někde neupadl, aby ty krásné šaty nezamazal nebo neroztrhl. Ale i tato tréma ho po několikerém ozkušení přešla a pak konečně ve vánočním slavnostním pořadu vystoupil.

Asistenci u gardiny měl znamenitou, celý cirkus nastoupil v bílých rukavičkách k „pánské službě“, aby dodal lesku prvnímu vystoupení svého malého pomocníka. Ve dvou řadách od opony k manéži stáli tu v lesklých livrejích kapitáh Gambier, Pablo Perreira, John Harwey, pan Hamilton, oba Gevaertsové, Arr-Šehir, Achmed Roméo s Paolem, pan Barengo, pan Laribeau a celé osazenstvo osmičky mimo tátu, který se díval shora od pana Selnického. Na rohu u krajní lóže stál ředitel Berwitz s Hansem a na židle přistavené k lóži si sedla paní Berwitzová s Helenkou a s paní Hammerschmidtovou. Z této slavné asistence bylo Vaškovi víc úzko než ze všeho publika kolem manéže, ale když jí prošel, když složil svou první poklonu a práskl bičem, aby mu vpustili koně, tréma s něho spadla. Vedl koně s bezpečnou jistotou, bez překotnosti; ke konci, když už potlesk odměňoval jednotlivé figury, přešla jeho vnitřní jistota už v lehkou nonšalanci jako u zcela suverénních cvičitelů. A lidé byli z toho malého kloučka jako diví, tleskot jim nestačil, dupali a volali „Bravo!“ - byl to veliký úspěch, největší úspěch nového programu. Jen maličký kaz

přišel až na konec a způsobila jej paní Hammerscmidtová: ze samé něžnosti poslala Vaškovi kytici. S tou věcí nikdo předem nepočítal, a když mu ji Hans uprostřed manéže podával, shledal Vašek s hrůzou, že mu chybí třetí ruka. Nevěděl v rozčilení, co honem s biči, a upadl z toho na několik vteřin do zmatku, v němž najednou vysvitlo, jaké je to ještě dítě. Ale to právě chytlo u publika nejvíce a novu vzbouřilo potlesk a jásot. A když se Vašek konečně vracel do manéže, popadl ho tam obr Gambier, křikl na Laribeaua a oba Francouzi vyzvedli svého Vašku na ramena a nesli ho za potlesku bílých rukavic středem celého souboru.

A pak přišel dozadu ředitel Berwitz v plukovnické uniformě a popleskal Vaškovi po rameně a řekl mu, že se dobře držel a aby tatínek zítra přišel do kanceláře. A paní Berwitzová ho pohladila po tváři a Helenka mu potřásla rukou a paní von Hammerschmidt div ho neumačkala, jak ho objímala a líbala. A na schodech od orchestru stál táta a místo do trumpety troubil do kapesníku a utíral si oči a u vchodu ke konírnám chodil Hans jako páv volal na ostatní kočí: „Neříkal jsem to? Starý Hans má, pane, oko pro číslo! Já už něco viděl, vy cucáci! Tohle je sukces, jaký tu nebyl leta!“ Ale v tu chvíli se Vašek vytratil z kruhu ženských, rozběhl se k Hansovi, křikl „Hans - hop!“ a táhlým obloukem skočil kočímu do náruče a s dětskou oddaností u zlíbal obě tváře.

„Nonono! Vašku! Tohle není třeba! To nemuselo být!“ bránil se kočí a slze jako hráchy mu tekly po tvářích a kapaly na livrej. Ubohý Hans! Netušil, co ho ještě v ten den jeho největší slávy potká. Neboť po představení přišel direktor a vlastnoručně mu přede všemi stájníky odevzdal červenou vestu se zlatými knoflíky, zabalenou do hedvábného papíru. A Hans byl novým rozčilením jako bez sebe, okamžitě si vestu oblékl, běhal v ní po stáji bez kabátu, po práci se dooblékl a prohlásil, že dnes se musí ukázat té holotě v hipodromu. To byla bouda se šesti kobylami na druhém konci Reeperbahn, kam chodili opilí námořníci a vojáci s lehkými děvčata jezdit za šesták na koni a dělat kavalíry, podnik rozkřičený, víc páchnoucí rozlitým pivem než koňskou vůní,

jeden z posledních zapadáků prohýřené noci, kde často docházelo ke rvačkám a k zraněním. Nicméně byl to podnik s koníčky a kočové cirkusu chodívali za kočími hipodromu na nějakou láhev piva, aby se mohli před nimi chlubit a vytahovat. Tam se tedy vypravil Hans s červenou vestou, jenže po cestě bylo na Reeperbahn mnoho výčepů se všelikými známými, kteří dosud nic nevěděli o červené vestě. Kudy ho cesta vedla a jaké byly jeho osudy, není známo. Známo je jen, že ho o půl třetí hodině ráno dopravili strážníci do Cirkusu Humberto a odevzdali Alici Harweyové potlučeného, pobitého, s roztrhaným kabátem, s utrženým límcem. Levici měl pořezanou od skla, v pravé paži měl bodnou ránu nožem, na pravou nohu kulhal, na hlavě měl cizí klobouk, levé oko zavřeno velkou modřinou. Nepromluvil ani slova, když ho Alice vedla do konírny na seno a celou cestu mu lála. Teprve když ho opouštěla, zastavil ji, ve svitu lucerny pomalu rozepjal kabát, s námahou upřel na ni jedno oko, a pozvednuv prst, pravil: „To nic není... ty tři museli dočista vodvízt... ale červená vesta je zdravá!“

Ráno poklidil lipicány a vraníky spíš Vašek nežli Hans. Za chvíli nato přišel ředitel. Zastavil se u ovázaného Hanse a kýval hlavou.

„Hans, Hans... ani jsem si nemyslel, jaké jsi čuně!“

„Jsem, pane řediteli,“ přitakával smutně Hans, „jsem hrozné prase, ale, s odpuštěním, jenom z pouhé radosti. Čistě z pouhopouhé radosti. A já jsem ještě neměl, co jsem živ, takovou radost jako včera.“

„A co řekneme policii, až to bude vyšetřovat?“

„Ale nebude, pane řediteli, nebude. Dyť to bylo v hipodromu. Kampak by přišla, kdyby měla vyšetřovat každou rvačku. Já jenom budu muset ještě teď obstarat pro hipodrom tři kočí, aby jim koně nezůstali bez obsluhy.“

Přes to, jak byl zkřesán, šel Hans s červenou vestou večer znovu na pivo. Tentokrát ho vytáhl Karas a osmičkáři zapít Vaškův úspěch. Šlo se k Námořníkově nevěstě, kde je Moesecke radostně uvítal. Karas platil tři rundy. Byl to povinen, protože ráno, když přijel do kanceláře, oznámil mu ředitel, že se rozhodl angažovat Vašku jako mladého jezdce. To patřilo k Berwitzovým zásadám: raději přijít dřív

s nabídkou, než lidé přišli s požadavky. Byl přesvědčen, že takhle to pořídí levněji a ještě to působí dobrým dojmem. Karas také bez rozmyšlení a s uctivým díkem přikývl k částce, kterou Berwitz vyslovil. Bylo to jen pár marek, ale Karas myslil v krejcarech a trojnících. Všecko mu bylo jako s nebes darované, co tu chlapec vytěží. Dvacetníky za obchůzky se lvíčetem zanikly, když lvíčata povyrostla, ale Karas je měl všecky uschovány. A nyní tedy bude k nim přidávat marky; Vašíček nic nepotřebuje a ať má nějaké úspory, až odtud půjde. Té myšlenky se Karas v hloubi své duše nikdy nevzdával. Pro svou osobu tu byl zcela spokojen, úspěchy Vaškovy a jeho štěstí ho blažily, ale osten starých společenských předsudků byl hluboce uložen v nitru počestného zedníka. Aniž o tom mluvil, myslel přece na to, že se jednoho dne shodnou a opustí cirkus, aby začali doma něco pořádného. V tom přemýšlení vadila Karasovi jen jedna věc: že nic neví o tom, jak to na jaře dopadlo s Milnerovou partou. Vyptával se na ni horlivě na všech možných místech, ale ani Moesecke, který by první mohl mít o ní nějaké zprávy, nevěděl zhola nic. Odešli, zmizeli, zapadli a nikdo během roku nepřišel se zvěstí o nich.

Jak zima míjela, vzpomínal Karas, že zanedlouho začne Milner obcházet vesnice a sestavovat partu. Snad je Karas tady ještě zastihne, snad se tu setkají a snad se tím nějak urychlí rozhodnutí. Zatím o tom nesměl ani muknout, protože mu kdekdo vykládal, jak se Vaškovo číslo osvědčuje, jak se lidem líbí a jak se i Vašek v něm denním cvičením zdokonaluje, že je to všecko teď jaksi kulatější a plynulejší než v prvních dnech a že to bude znamenitá akvisice pro jarní turné. O tom už všelicos proskočilo, pan Gaudeamus byl pořád jako na koni, říkalo se, že se pojede tentokrát na východ, do Polska a jinam; Karas se ve svých nejistotách ustavil na tom, že to ponechá řízení božímu. Objeví-li se tu Milner, než odejdou, nasadí všecko, aby se vrátil k zedničině; dá-li osud, že odjedou dřív, jaká pomoc, bude čekat na jinou příležitost. Jedno zlé však viděl: stavby se v Hamburku nehýbaly. Ve volných chvílích mu nedalo, obcházel volná staveniště v městě a kolem něho, ale musel si přiznat, že se nikde ani motyka nehne, aby připravila

zednické dílo. Přijdou-li krajani, patrně pořídí zase špatně; a jasné vědomí téhle skutečnosti ho znovu tlačilo k cirkusu jako k záchraně.

Tak stále kolísal v nejistotách o sobě a o Vaškovi, až jednoho slunného dne hlásil Kerholec rozkaz připravit maringotky a nastěhovat se do nich. Milner se neobjevil. A oba Karasové se rozloučili s paní Langermannovou i s Růženkou a pustili se na druhou pouť s Cirkusem Humberto.

XII

Odjížděli zhruba všichni, jako před rokem, i pan Achmed Roméo si znovu plácl s principálem na dalších deset měsíců. Ale nechybělo mnoho a osmička by byla přišla o jednu svou významnou osobnost: seržán Ferenc Vosátka se octl ve velkém pokušení odpadnout a opustit partu i cirkus.

To seděli jednou u Moeseckeho při pivě, tlachali a chechtali se a najednou jim Vosátka ustrnul. Uprostřed řeči umlkl, znehybněl, jen oči vytřeštil ke dveřím. Ohlédli se tam a viděli, že do hospody vešel podivný chlap, černý, baňatý, s nosem jako bambulí a s hubou tak širokou, že by se do ní vešlo kuřátko na jedno zaklapnutí. Byla to huba měkká, jako rozchechtaná, a taky pravé oko se smálo, kdežto levé bylo skoro zakryto spadlým a opuchlým víčkem. Po tvářích a po bradě se mu rozsévalo husté strnisko a v obličeji měl tmavé šmouhy jako by byl umazán. Ale tento mohutný chlapík s odulým břichem se zadíval k jejich stolu, tvář se mu roztáhla a už se k nim hrnul, zatím co Vosátka pomalu vstával, jako by ho tlusté zjevení hypnotisovalo. Chlap došel až k nim, srazil paty, zasalutoval dlaní ven a brumlavým basem zaduněl:

„Generále Vosátko, seržán Lebeda se poslušně hlásí."

Vosátka už stál napjat jako struna, třemi a půl prsty pravice švihl jako stroj k půlce svého ucha a řinčivě odpověděl:

„Generále Lebedo, seržán Vosátka je poslušně k vašim

službám!“

Nato oba zvedli ruce, padli si do náruče, líbali se a volali jeden přes druhého:

„Amigazo! Qué alegia! Cielos, vaya una sorpresa!“

Konečně se Vosátka odtrhl a obrátil se k svým stolovníkům:

Muy seňores míos, udělejte vydatně místo, tahle jemná dušička musí zasednout mezi nás. Dovoluji si představit: excelentísimo seňor don José Lebeda z Hlubočep, můj nejvěrnější amigo z celé Střední Ameriky. Vždyť my jsme se tam navzájem zajali! Pamatuješ, Pepíku, na bitvu u hory Pico del Espuela?“

„Jak bych se nepamatoval, Ferenc, to přece byla historie!“

Toť se ví, že všichni hned chtěli tu historii znát. A když se tedy sesedli, začal Vosátka své vyprávění o bitvě u hory Pico del Espuela.

„Slavná správní rado, já jenom nerad mluvím o svých vavřínech. Ale občas přece jenom musíte vidět, vy konihoňové, jaká osobnost jezdí s vámi po tomhle shnilém starém světě. Hlavně, že je tu korunní svědek. Tak to bylo tenkrát v Hondurasu... nebo v Guatemale?“

„Ne, v Nicaragui, Ferenc,“ pomohl jeho paměti pan Lebeda. „Měli jsme přece na čepicích ty fedrpuše.“

„Hombre, ano, Nicaragua. Úchvatná republika, pánové. Složená z moskytů a mesticů. A tenkrát přišla taková nějaká politická rozmíška, že tam najednou byli dva presidenti. Presiden Colador, a president Almirez. O co šlo, nevím, já byl ještě gringo, cizinec, já jsem přišel zrovna z Costariky, kde jsme tuhle s Pepíčkem dělali revoluci. V Nicaragui jsem se přidal k presidentu Coladorovi, protože prohlásil, že pohanu země lze smýt pouze krví. To byla řeč podle mého gusta, a proto jsem vstoupil jako seržán do jeho armády. Vrchním velitelem byl generál Chingolo, osvědčený vlastenec. Armáda se scházela dost rychle, vadou jen bylo, že některé formace se vždy zase po čase rozutekly. Ale protože se podařilo jejich příslušníky přemluvit, by přišli znovu, stoupaly přírůstky do závratných číslic. Mysleli jsme zprvu, že už ty cifry odstraší nepřítele, ale president Almirez se chystal

k boji a jmenoval vrchním velitelem generála Platuda. Viděli jsme tedy, že nezbývá než bojovat. Když ještě přišly z Kolumbie nějaké pušky a tři děla, vytáhli jsme do pole. Ve městě Matagalpa jsme dostali zprávu, že generál Platudo postupuje směrem k Rio Grande. Generál Chingolo se tedy rozhodl, že v Matagalpě rozbije svůj hlavní stan a jiné nářadí a že odtud vyšle část vojska, aby zastavil postup nepřítele. Velitelem této výpravy, pánové, jsem byl já, seržán Vosátka. Dostal jsem asi dvacet milicianos a rozkaz. Ráno jsme stáli na náměstí před kostelem, generl Chingolo přijel na bílé kobyle, vytáh šavli a promluvil: ‚Seržáne Vosátko,' prohlásil tam energicky, ‚jděte a potřete hydru odporu. Bojujte statečně jako hidalgo. Zákon musí mít průchod.' Táhl jsem tedy vstříc vnitřnímu nepříteli. Takhle byla Matagalpa, nad ní kopec, za kopcem celá Sierra, uprostřed ní hora Pico del Espuela. O kus dále prý teče Rio Grande. Když jsem s těmi dvaceti mestici přitáhl pod tu horu, narazili jsme na takovou quebradu, na takovou průrvu po jarních vodách. A vtom se strhne pokřik a na druhém břehu té quebrady pobíhá pár otrhanců s peřím na čepici a schovává se za balvany a kaktusy. Pánové, - narazili jsme na nepřítele!"

„I pro Krista Pána," uklouzlo Malinovi, „to bylo pěkné nadělení! To mi připadá zrovna tak, jako když jsem já jednou nesl medvědům chleba a před medvědí klecí stál tygr."

„A to zas ne, pane stájní maršálku, to zas ne!" odmítal jeho úlek Vosádka. „My jsme byli přece armáda."

„A cos udělal?" zeptal se Kerholec.

„Dal jsem rozkaz, aby se zaujala bitevní posice."

„To je báječné," řekl Malina. „Na to bych nepřišel."

„Vidíš. A rozkaz byl ovšem zbytečný, protože už všech mých dvacet milicianos bylo poschováváno, že jsem je skoro neviděl. A tak se začala bitva u hory Pico del Espuela."

„Bylo moc zabitých?" zeptal se Karas.

„Moc. Hlavně králíků. Oni lezli z té hory a my po nich stříleli s obou strana pak jsme si je pekli. Mimo to jsme zastřelili jednu mulu. Nepřítel se nám chlubil, že zastřelil taky supa. Střílelo se zkrátka pořád,

lidé na štěstí zůstali ušetřeni. A tak jsme bojovali pod horou Pico del Espuela asi týden. Postup nepřítele byl nesporně zadržen. Nicaragua mohla hledět vstříc lepším dnům. Zato mi viděli přicházet horší časy, protože králíci se rozutekli a nám zbývalo k jídlu jen kukuřičné choclo. Tu jsem se vzchopil k rozhodnému kroku: poslal jsem k nepříteli parlamentáře s výzvou, aby se vzdal. Parlamentář se vrátil s odpověděl, že oni si zase myslí, že bychom se mohli vzdát my a že by bylo nejlépe, aby se oba velitelé zítra o třetí hodině odpolední sešli v té quebradě a dojednali si to. Na tu čestnou nabídku jsem ve tři hodiny slezl do té strže a najednou jsem se musel dát do strašného smíchu: proti mně se vykulatil tuhleten buližník, Pepíček Lebeda!"

„Oni byli na té protivné straně?" užasl Malina.

„Jó, byl. Já taky koukal, když se přede mnou objevil Ferenc! My o sobě už půl roku nevěděli!"

„A teď si představte, pánové, jak jsme se v té roklině objali. My se vláčeli sem a tam a jeden druhého se nemohli nabažit. A oba jsme křičeli: ‚To je báječný, to je macaňuda, ty jsi teď můj zajatec!' Nu a pak jsme o tom jednali asi tři dny. To nebylo lehké rozhodnout. Já razil zákonu průchod, on razil zákonu průchod a uprostřed toho průchodu jsem se setkali. A než jsme se dohodli, naše vojska se nám rozutekla..."

„Oni už neměli co žrát," chechtal e Lebeda, „tak se vytratili jako ti králíci."

„A my zůstali," přejímal vyprávění zase Vosádka, „Dočista sami v boží nicaragujské přírodě. A tak jsme se usnesli, že bitva u hory Pico del Espuela končí úplnou porážkou presidenta Almoreza a že tuhle Pepík bude můj zajatec. K tomuhle výsledku jsem došli ze strategických důvodů, že město Cuicuina bylo daleko a Matagalpa byla blízko a my měli hlad..."

„A hlavně žízeň," chechtal se Lebeda.

„Tak jsme jeli spolu k Matagalpě a smluvili jsme se, že u hospody před městem Pepík sleze s koně a půjde městem vedle mne pěšky jako zajatec. V té hospodě jsme si dali queso de chancho,

jako tlačenku, a já se ptám, co to je, že nevidím žádné vojsko, když tu je přece hlavní stan. A hospodská mi povídá, že to už je přece čtyři dny vyřízeno: národ přece sesadil presidenta Coladora a generál Chingoo je ve vězení. Caramba, povídám Pepíkovi, kolo osudu se obrátilo, ty pojedeš na koni a já ti budu dělat zajatce, ať žije Nicaragua. A tuhle Pepík povídá - a slavná státní rado, já si dovoluji upozornit, že to byl mistrný kousek státnického umění - povídá: ‚Kuš, Ferenc, teď to teprve vyžerem.' A koukne vám na hospodskou a takhle shora na ni spustí: ‚Matko pošlete někoho k panu faráři a k alcaldovi, ať chystají uvítání, že tu jsou dva důstojníci vítězné armády z bitvy u hory Pico del Espuela a že přijíždějí obsadit město!"

„Vy grázlové!" bouchl do stolu Kerholec, „a nepoznali vás?"

„Kdepak!" hlaholil pan Lebeda, „galony nebo prýmky, to jsme stejně neměli žádné, tam všecko záleželo jen na postoji. Jen když si člověk troufnul."

„A jak to tedy dopadlo?"

„Jak to dopadlo?" odpovídal Vosátka. „Jeli jsme do města pyšně jako dva hidalgové, alcalde s městskou radou a farář s kalanem nás uvítali, všecko bylo samé Excellenza sem, Excellenza tam, večer byl na naši počest uspořádán banket a po něm ples..."

„Krásné ženy?" zeptal se Kerholec.

„Ó," zvedl Vosátka jen oči k nebi, „Lebedo, co? To byla noc, he?"

„Cielos, vos sabés - qué chiche!"

„A jak to všecko dopadlo?"

„Tak to dopadlo, že jsme ráno dali rozkaz, aby generál Chingolo byl propuštěn, pak jsme si vybrali nejlepší dva koně pro vyjížďku a po slavnostním obědě na faře jsme vyfoukli přes hranici do Hondurasu."

„Ya, ya," povzdechl si pan Lebeda, „byly to krásné časy. Nová Granada, Costarica, Nicaragua, Honduras, Guatemala, Yucatan, Mexico, Texas, Arizona - to bylo revolucí, převratů, povstání, válek, to byl život, to byla radost."

„A Santa Anna - žije ještě?“

„Ani, kamaráde, nevím.“

„Co je to za svatou?“ zeptal se Bureš.

„Pěkná svatá,“ ušklíbl se Vosátka, „nejdivočejší diktátor Mexika, Antonio Lopez de Santa Anna, generál. Půl tuctu presidentů svrhl, pak se sám všeho zmocnil a pustil se do války s Unií. Šelma krutější než ty Gambierovy kočky u nás. Ale vojákovalo se pod ním dobře, co, Pepíku?“

„Slavně. Pamatuješ na tu dvojí řež u Contrerasu a Churubuska? San Diego, to jsme před Amerikány utíkali! Tys tam nechal ucho, viď?“

„Ne, až v Chapultepeku.“

„Tys byl v té obležené tvrzi? A vzdal jsi se?“

„Já a vzdát se? Já jsem jim utek. A půl ucha mě to stálo a ještě kus mé neodolatelné krásy. Vždyť jsme se pak sešli v Pueblu.“

„Máš pravdu. Já už zapomněl na souvislosti. Tys tenkrát chtěl na jih?“

„Ano. Nahoře to už moc čpělo velmocemi. Šel jsem dolů, do Uruguaye, za Garibaldim. Tam byla ještě řádná partyzánská válka. Ale on už dojížděl do Evropy, tak jsem se svezl s ním.“

„To já, Ferenc, šel právě naopak. Na sever. Do Kalifornie. Tam byl tehdy život. Našli tam první zlato. Moc zlata. Strašně moc zlata. Ale šlo při tom pořád o kejhák. Nebyl bych z toho ani vylez, nebýt kamaráda, nějakého Hawkinse. Neznals ho? Ohromný compadrito, původně působil v Ecuadoru, když se odtrhl od Kolumbie. Byl starší než my.“

„Hawkins? Nějaký Hawkins řádil za mých dob v Panamě.“

„Možná, že to byl on. To všecko byl jeho rayon. Ale původem byl ze severu, taková tichá, kalifornská povaha. Nemluvil a hned střílel. Nebýt jeho, nebyl bych se dostal do Friska se zdravými údy. Tam se slezli raubíři a mordýři, že byl Jeho Excelence Santa Anna proti nim jehně.“

„A kolik jsi toho zlata ukořistil, ty mameluku? Hoď nám nějaký

valounek na pospas!“

„Ya, ya, Ferenc. Bejvávalo. Bejvávalo. On je to, víš, moc měkký kov, a když přijde do blízkosti alkoholu, tak se vypařuje. To je velká vada, Ferenc, velká vada.“

„Tak tedy jsi zas čistě hidalgo, nezatížen žádným jměním?“

„Vos sabés. Čistě hidalgo. V kapse mám jen pár cobres. Ale je ve vzduchu velká věc a pro tu tě vlastně hledám. Vždyť já jdu za tebou po čichu přes půl Evropy. Jak jsem se o tom dověděl, řekl jsem si: To je tip pro Ference Vosátku. Žádný jiný s ním nehne!“

„Don José, - nechcete, aby se snad zardíval? V Nové Granadě jsme tomu říkali macaňa, tady bych řek, že si mě, Pepíku, navaluješ!“

„Ne, Ferenc. Nejvážnější věc. Hledají se staří Mexikáni.“

„Ale! Snad z nich nechtějí utvořit akciovou společnost na zužitkování zahojených šrámů?“

„Ne. Nebo možná, že ano. Jak se to vezme. Že se to v Americe mele, to víš?“

„Sever proti Jihu, ano. Říkají, že jde o otroky, a zatím oběma jde o kapitál.“

„To je vedlejší. Ale teď se to hýbe i v Mexiku. Juarez bude vyřízen...“

„Ten mestic? To sotva. To je taky taková chytrá šelma.“

„Bude vyřízen, povídám ti to. A teď jde o to, aby se tu včas našlo tři sta starých Mexikánů, jako jsi ty a já, a abychom se do toho zamíchali. Je to ohromná věc, říkám ti. Plavbu do Vere Cruzu mám zajištěnou. Pak je jen potřebí se pustit nahoru na Soledad, Orizabu, Pueblo a Mexiko a být tam, až se to rozhoupá.“

Vosátka se zadíval na dobrodruha a všichni ostatní ztichli v napětí. Cítili, že se tu před jejich kamarádem vynořilo nejsilnější vábení, jež ho mohlo potkat: svět jeho nejdravějšího mládí.

„Orizaba... Pueblo... Mexiko...“ opakoval Vosátka jako omámen.

A najednou jako by je všemi póry cítil, ošlehl ho žhavý vzduch písečných pouští, viděl v průzračné výši bílé koruny hor, vnímal pach

peonských chatrčí, cítil pod sebou klus strakatého pinga, nejoblíbenějšího svého koně. Před očima se mu zvedly podivné ploché chrámy a paláce na nesmírně rozlehlých prostranstvích, slyšel bučení stád na zelené ploše jarní savany, vdechoval těžký vzduch tropů s vůněmi pralesa a zas slyšel křik papoušků nebo suché praskání lodních stěžňů a pleskot napjatých plachet. Vůně, zvuky, barvy a tvary několika zeměpásů na něho dorážely a slévaly se v jedno jediné strašné mámení, v pocit svrchované volnosti a nespoutanosti, v pocit divoce bujarého mládí. A jako by to všechno chtělo být ještě znovu ztělesněno, zakroužila mu před zraky vyzývavá těla bílých a snědých žen, s tajemným voláním černých propastnch očí, se jmény, jež sama byla jak temně smyslná hudba: Dolores, Rosario, Soledad, Encarnación, Guadalupe, Concepción, Eduvigis, Esperanza, Asunción, Gracia, Fé. Jizva ve tváři mu zrudla a žíly ve spáncích a krku vystoupily.

Kerholec, Karas, Malina, Bureš ještě nikdy nezahlédli svého řečnivého seržána v takovém vytržení. Jako dusný příkrov doléhala na ně jistota, že teď se z jeho záhadné minulosti vynořilo něco, co je nad všechnu jejich soudržnost. Kerholec bezděky myslil na ten nenadálý vzdušný vír, který je jednou z čista jasna přepadl v Uhrách, přerval jim lana a odnesl vršek stanu vysoko do čistých nebes. V Karasovi se trochu zatajil dech: teď snad je chvíle, kdy někdo jiný poruší pouta, která vázala i jeho. Malina byl, jako když se mu myšlení zastaví, a všecko ho pudilo, aby šel a položil Vosátkovi ruku na hlavu. Nepřímo to však provedl Bureš. Cítil, že se musí něco stát, aby byl seržán vrácen skutečnosti. A už mu bleskla hlavou ta pravá otázka.

„A kdo, pane Lebedo, platí tu cestu do Vera Cruzu?“

Vosátka sebou trhl a upřel oči na Bureše.

„Cos to povídal?“

„Ptám se pana Lebedy, kdo zaplatí přeplavbu do Vera Cruzu, když říká, že cesta tam je zajištěna.“

„Pravda, Pepo,“ a Vosátka zabubnoval prsty na stůl, „kdo to platí?“

„Vera Cruz padl,“ odpověděl ten černý.

„Cože?“

„Vera Cruz je dobyt a obsazen.“

„A kým? Snad ne Amerikány?“

„Ne. Mají jej Francouzi, Španělé a Angličané. Juarez je na ústupu a vyjednává. Ale Francouzi půjdou dál. Jestli ti druzí, to nevím, ale Napoleon ano. To vím určitě, a proto jsem tady. Hledá se řádná montoneza, kolona dobyvatelů. Ferenc, tady se můžeš stát generálem doopravdy.“

„Fíí,“ hvízdl Vosátka táhle, „na útraty Francie?“

Lebeda přikývl.

„A on se chce zmocnit Mexika?“

Lebeda se rozhlédl, pak se přisunul se židlí blíž mezi ně, a nakloniv se k nim, mluvil skoro šeptem:

„To je ještě tajemství. Kolonie to nemá být, ale něco velikého, aby tam byl konec všem zmatkům. Snad království nebo císařství nebo co. To já nevím. Ale rozhodně se v tom dá zalovit. Nikdo nezná Mexiko.“

„A komu to chtějí dát? Někomu z Bonapartů?“ Vosátka najednou mluvil stejně tiše, ale ostře a konkretně. Bureš s překvapením cítil, že tenhle jejich posměvačný tlachal musel mít v minulosti mnohem větší politickou zkušenost, než tušili.

„Ne,“ odpověděl Lebeda. „Je k tomu vyhlédnut Habsburk. Bratr Frence Josefa. Ferdinand Maxmilián. Oba císaři se už dohodli.“

„Tak to tedy je,“ vydechl Vosátka. A po vteřině mlčení jím najednou zabouřila vzteklá hořkost. „Velmocem se zase sběhly sliny na kořist. Svobodné státy v zámoří je vábí a lákají. Zase se půjde loupit a vraždit ve jménu civilisace a pořádku, aby kapitál měl pohodlnější cestu k otročině. Ti v Mexiku a na šíji mají za sebou krvavých padesát let. Ale bojovali mezi sebou ve jménu své svobody a každým desítiletím se o krok přiblíží svému ideálu. Nyní však se jim místo prolévání krve hodí na krk chomout a oni nebudou krev prolévat, ale cedit. Císařské hyeny už tedy začínají výt. Na takový zpěv seržán Vosátka odpovídal puškou. Ne, Pepíčku, zmýlil jsi se, když jsi se za

mnou rozjel. Ten Santa Anna byl hrůzný netvor, ale sloužil jsem mu, když hájil svobodné Mexiko. Nedám se propašovat na mexický břeh, abych pomáhal pohřbít jeho volnost. Sestav si sám svou montonezu. Nebudu ti to mít za zlé. Contra gustos no hay disputa. Ale seržán Vosátka zůstane raději při smradu potulných koníren."

„Výborně, příteli," polohlasně vykřikl Bureš. „A pamatuj si jedno: je-li pravda, co řekl tady krajan Lebeda o těch Habsburcích, tak to vůbec špatně dopadne. To je rod, na kterém lpí kletba."

Všichni kolem horlivě přikyvovali. Pan Lebeda roztáhl hubu k rozpačitému úsměvu a špinavou rukou se drbal ve vlasech.

„No, no," odpovídal smířlivě Vosátkovi, „jen mě taky nesežer za to, že jsem za tebou přijel. Myslel jsem, že to uvítáš s radostí."

„Ne," odpověděl Vosátka rozhodně, „s tímhle nechci nic mít."

Lebeda nebyl z lidí, kteří by se dali lehce odbýt, ale patrně znal svého seržána a věděl, že je tu všecko mluvení marné.

„Zas jedna zhrzená láska v životě," ušlíbl se a zvedl sklenici. „Na tvý zdraví, Ferenc, - pojedu tedy do Mexika bez kamaráda."

Ťukl si se všemi; rádi spláchli tu chvíli rozčilení. Nejvíce byl, jak se zdálo, vzrušen Malina.

„Mně jde z toho hlava kolem," posteskl si, postaviv sklenici na stůl. „Já tomu dost dobře nerozumím, ale tak mi to připadá jako tenkrát s tou krajtou tygrovitou. Ale vůbec nevím, proč."

Všichni vybuchli v smích.

„Co to máš zase s krajtou tygrovitou?" chechtali se, jsouce rádi, že se načíná z jiného soudku.

„No, měli jsme jednou taky krajtu tygrovitou," odpovídal staroch. „Přece víte, co je to krajta tygrovitá. Ta naše byla ohromný klacek. Starý Humberto ji vždycky anoncoval, že má zdéli čtyři sta osmdesát pět florentinských coulů. Jestli to bylo pravda, nešlo přezkoumat, protože žádné florentinské coule nejsou."

„Krajty jsou obrovské užovky tropů," přispěchal s poučením Bureš.

„Ještě řekni, že je to větší žížala," durdil se Malina. „Jestli je

krajta tygrovitá užovka, tak je tuhle seržán Ferenc holoubátko."

„Nerozčiluj se, táto, a povídej," domlouval mu Kerholec.

„Inu, to je těžká věc, když jiní chtějí všecko vědět líp. Tu krajtu tedy předváděla direktorka. Ale když se pak octla v jiném stavu, nemohla tu Honzovu užovku nosit, jak byla pro ni těžká. Tak si na to Humberto přibral holku, moc hezkou holku, hotovou Taliánku. Ve všech vesnicích byli kluci za ní jako diví. Ve voze pro ni nebylo místo, spávala v hospodě nebo po chalupách, a to se ví, jak je to všelikde zvykem, kluci hned k oknu a ťuk, ťuk, aby je pustila dovnitř. Jenomže ona měla povinnost vzít bednu s hadem na noc domů, aby se krajta tygrovitá nenastydla. a jak se v noci ozvalo ťukání nebo vůbec nějaký šramot, krajta tygrovitá pšššš-pšššš, už se vysoukala z bedny a plazila se kolem hledat, co je to za šramot. A když holka otevřela okno a začala se s galánem cucmat, za chvilku vylezla mezi nimi obrovská hadí hlava a kluk zařval a dal se na útěk. Ta holka byla z toho celá nešťastná, ve dne ji hlídali Humbertovi, v noci had, a ona chtěla něčeho užít. Tak jednou přišla za mnou, div nebrečela; že prý má ženicha, ale jak k ní přijde, had z bedny a pšššš-pšššš, už se sype na mládence. Já jí povídám, pro pána krále, tohle se nesmí starej dovědět, on má hrozný strach, aby se mu krajta tygrovitá neošoupala, on na novou nemá. A ta Marie začala natahovat brečky, že jí je to už jedno, jestli se krajta tygrovitá ošoupe nebo neošoupe, jen kdyby prej nedělala to pšššš-pšššš a nezaháněla jí ženichy. To jsem chápal, že to musí být hrozné, přijít si za holkou a najednou pšššš-pšššš, ona tu krajta tygrovitá. Tak jsem jí povídal, ty holka hloupá, povídám jí, řekni tomu tvému chlapci, ať večer přinese s sebou živého králíka; hodíš ho krajtě, ta se nažere a týden nebude žádné pšššš-pšššš. Marie mi poděkovala za radu a šla. Za nějaký týden se jí ptám: Tak co, eště pšššš-pšššš? A ona povídá: I dejte mi pokoj s těmi podařenými kluky, myslíte, že některý z nich obětuje králíka? Všecko by chtěli zadarmo, halamové, a krajta tygrovitá pořád pšššš-pšššš. Já myslím, že už je celá prošoupaná."

„To je báječný příběh," chechtali se chlapi, „ale kde to má co

společného tady se seržánem?“

„No,“ durdil se Malina, „vždyť jsem povídal, že nevím, že tomu nerozumím, ale tak mně to s tou krajtou tygrovitou připadlo. A vůbec, pojďte spát.“

Uznali to a zvedli se. Tlustý Mexikán nebyl nikterak rozmrzelý pro nezdar, s nímž se tu setkal. Vypil ještě s Vosátkou u pultu tři sklenice rumu na rozloučenou, pak se objali a políbili a don José Lebeda z Hlubočep zmizel v neznámu, jak se byl z neznáma vynořil.

Tenťácká part šla kus cesty spolu. Na Reeperbahn se oddělovat Malina. Spal i v zimě v osmičce, nemohl se od cirkusu odloučit. Už se rozešli, když na ně zavolal: „Hej! Pojďte sem!“

Vrátili se pár kroků a Malina se zdviženým prstem jim zvěstoval:

„Já už vím, jaká v tom byla souvislost. Jak jsem se na toho Lebedu koukal, na tu jeho tlamu, tak jsem si, kdykoli ji otevřel, říkal: Pro pána krále, ten by spolk živého králíka. A takhle mi tedy přišla na mysl ta krajta tygrovitá a to pšššš-pšššš. A co se té Marie týče, to ještě musím dodat důležitou věc, aby se na nic nezapomnělo. To, co jsem povídal, to bylo v Babořích, že ano. Ale když jsme potom přišli k řece Rejnu, tak to zas bylo jinačí. Jinej kraj, jinej mrav! Tam jí ti kluci nanosili každé noci králíků, že krajta tygrovitá byla nacpaná jako mikulášská punčocha a vůbec nemohla dělat pšššš-pšššš. A jakorát když byla direktorka natolik pohromadě, že si zas mohla krajtu převzít, to už ji Marie nemohla uzvednout, jak v tom byla. Někde v Trieru jsme ji museli propustit. Však jsem jí na rozloučenou povídal: Vidíš, holka, pořád jsi nechtěla, aby ti krajta tygrovitá dělala pšššš-pšššš, a teď budeš sama dělat pšššš-pšššš u kolíbky. Tak, teď je to všecko v pořádku. Dobrou noc.“

XIII

Malá Helenka Berwitzová se vrací k jezdecké práci. Celou zimu jí byla ušetřena, aby se výhradně mohla věnovat cvičení u madame Delaglio.

Tereza Delaglio byla nafintěná a namalovaná babka s černýma uhrančivýma očima, ostrým nosem a hrubým, skřehotavým hlasem. Záda se jí už začínala klenout, ale nožičky měla na vysokých podpatcích jako strunky, a když si podkasala sukně, dovedla ještě provésti détiré, akrobatický baletní postoj s nohou zdviženou podle hlavy a s druhou rukou zdviženou en demilyre. Prožila svůj život jako burleskní pantomimu, v níž pletla hlavu harlekýnům a utíkala za svitu luny s pieroty. Přišla na svět v předsíni baletní síně milánské Scaly, kde její matka byla uklizečkou. Od tří let se jako malá opička otáčela po vzoru tanečnic, od sedmi let vystupovala na jevišti. V jedenadvaceti letech byla primabalerinou v Rize, pak ve Varšavě a Drážďanech. Staré její modlitební knížky jsou proloženy milostnými básněmi, které na ni skládali poetové šesti nebo osmi národů. A je po Evropě mnoho starých šlechtických sídel, kam kdysi přijížděla jako útlá a křehká bohyně Vítězství, majíc u svých nohou statky i erby svých vznešených ctitelů. Nakonec se provdala za basistu Delaglia, který pil, občas jí ztloukl, a prohýřiv všecky její úspory, zemřel v blázinci.

Nyní žije madame Delaglio v nečistém bytě v Hamburku, kde její dvě dcery, Marietta a Gioconda, tančí v baletním souboru městského divadla. Nejsou již zrovna nejmladší, ale madame Delaglio ostřížím pohledem střehne jejich ctnost - to jest shání pro ně kavalíry, aranžuje neviditelným způsobem dostaveníčka a vpadává do nich v pravou chvíli, aby pak v pláči a křiku prováděla elegantní vydírání. Burleskní pantomima pokračuje, jenže není v ní už lunárních pierotů, jsou jen zazobaní Panteleoni a Colombina se přehrála na komickou starou.

Denní život dcer se prodlužuje těmito avanturami hluboko do noci, ale madame Delaglio je vyhání z postelí brzo dopoledne. O desáté, někdy o deváté se začíná její baletní škola. Mladá děvčátka z hamburských rodin přicházejí k umělkyni, jejíž slávu znávali jejich dědečkové a otcové. V nepořádku rozházených peřin, mezi povalujícími se součástkami velkých toalet, nad nedopitou snídaní se ospale potácejí rozcuchané a neupravené slečny Delagliovy

a s batonem v ruce ostře komanduje stará prima, zbytky večerní rouge ještě na tváři, pichlavé oči široce podmalovány, krákoravé strašidlo noci v mdlém světle zimního odpoledne.

Tu se Helenka se šesti jinými dívkami učí pěti základním postojům klasického baletu, vykrucuje nohy patami k sobě, špičkami od sebe, nebo stojí pata před patou, zvedá se na špičky, vypíná tělo, a spouští se zas na plné chodidlo. Slečny jí ukazují, jak vést přitom ruce do šesti hlavních posic pažových; co na jevišti je sám půvab, vyrůstá tu v řemeslné nechuti před vyjevenými zraky dětí v panoptikovou karikaturu. A namalovaná madame předvádí, kterak mají elegantně zakroužit nohou, a pak komanduje rozevření, roztahování nohu až na écart, a tu již začínají její klofance a hněvivé skřehotání zápasit s bolestmi nepružných ještě tělíček. A baton bije do podlahy a holčičky cvičí tempa, andělské tempo, rybí tempo a první umělé kroky a skoky, a zas jak vydržet na jedné noze v arabesce nebo v attitudě a jak provést malé, střední a velké battement. Jsou to jen první nepatrné začátky královského umění baletního, ale už dávají podklad pro nesčetné kombinace postojů a pohybů, které se spojují v cviky adagio a v cviky allegro, jimiž se má ustavit výrazná graciesnost mladého těla.

Hodiny u madame Delaglio ovšem nepostačují. Kudy Helenka chodí, všude si provádí své repetice. Je teď často v boudě cirkusu a opřena o bariéru lóži zkouší své postoje s chodidly vytočenými a snaží se, aby přitom nohy zůstaly po celé délce spojeny, „collées“. Z šera budovy se tu a tam vynoří Paolo, syn Achmeda Roméa. Je pln zájmu o podivné věci, které vidí u malé Helenky, a shledává, že mnohé z toho je velmi podobno cvikům, kterým ho učil jeho otec podle školy, která dbala prastarých zásad formální dokonalosti. Jen názvy jsou jiné a jiné je užití. U nich všecko směřuje k prudkému pohybu, ke skoku jako když vystřelí; co přináší Helenka, jde zatím spíš na postoj, na výdrž a k zvednutí těla na špičky palců. Paola to nesmírně zajímá, jeho štíhlé tělo je rozené tělo tanečníka a cítí v sobě potřebu i ladných pomalých gest, volné hry s vlastní krásou. Paolo je už teď do sebe zamilován, už

teď lační po pochvale a obdivu; se zálibou se zhlíží v zrcadle, a mluví-li s Helenkou, zdá se mu, že by balet byl pro něho neskonale vhodnější než vířivá akrobacie.

Je v tom pravý opak Vaška. Také Vašek přichází po kamarádsku k Helence, okukuje její cviky, něco z toho zkusí, ale pak ohrne nos; tohle všecko jsou kejkle pro holky. Stát na plném chodidle, stát na špičkách, stát takhle a takhle, pořád jen stát, stát a stát a dělat se hezký - to přece není nic pro mužského. Pro mužského je skok, rozběh, odraz a vzlet; a teď, když letíš, když jsi mimo zem, teď udělej své kouzlo s tělem.

Vašek už ví, o které kouzlo by nejvíc stál. Dovede je pan Hamilton a dovedou je oba Gevaertsové z Dua Bellini. Chodí se na ně dívat, když se v tom cvičí, a čumí na ně se založenýma rukama i o představení, je-li to právě v programu. Je to batúda, veliký skok s trampoliny do dálky, přes hřbety nastavených koňů nebo nad hlavami celého dvojstupu sluhů, skok s krásně vykrouženým saltem. Dvanáct koňů postavit vedle sebe a pak se vymrštit a letět vzduchem nad nimi! Nebo postavit čtyřiadvacet mužů v dvojstupu, s puškami a bajonety, které se jim křížem krážem zježí nad hlavami a ještě o půl metru zvýší tu živou překážku; a teď, chlape, skoč a dostaň se nad ně a dostaň se přes ně, nesvedeš-li to, odnesou tě prošpikovaného jako zajíce; a když jsi nad nimi a začínáš vyklápět vymrštěné tělo s hlavou mezi koleny, šlehne to mezi blyštícími se bajonety a bum - prásk, chlapi vystřelí a ty proletíš jako dělová koule a už se musíš vzpřimovat a brzdit dopad. To je, panečku, velký kumšt, to musíš mít celé tělo tak říkajíc v hrsti; a neskočíš to, člověče, nevezmeš-li ten odraz, neřekneš-li si: Buď přeletím, nebo jsem mrzák. Jak to říkává pan Hamilton, když se ho Vašek ptá, čím se tak silně vymrští, jestli nohama nebo trampolinou: „Srdcem, Vašku, na salto mortale v batúdě musíš mít srdce. Ti, co dole vystřelí, to je čtyřiadvacet vojáků. Ale ty musíš nad nimi letět se srdcem velitele: buď - anebo."

Leč Achmed Roméo nedbá Vaškových předčasných tužeb. Školení musí jít po pořádku. Vašku umí flip a skáče opičí skok, dobrá,

teď se bude cvičit flic-flac, přemet přes ruce dopředu, a saut périlleux, salto pozpátku, které je lehčí. A teď teprve, když tohle začíná mít v malíku, přichází se na salto mortale, skok s přemetem vpřed, tělo skrčeno, kolena u brady. Stokráte se Vašek za Achmedova pokřiku rozbíhá a odráží a stokráte ztroskotává nepříjemným, ohavným trhnutím v břiše, jak ho ochranná šňůra vyrve z nešťastného pádu. Je to vlastně jako odporný úder do žaludku a po dvaceti třiceti nezdarech se Vaškovi motá hlava a chce se mu zvracet, ale Achmed se chechtá a halasí, to že nic není a že se to musí znovu zkoušet a znovu a znovu, jednou že Vašku rázem na to přijde, na ten trik jak se „dostat do vlny", a pak že to přijde samo.

Vašek ještě myslí, že se mu to nedaří pro slabý odraz. Nechápe, že umělým skokům vládne setrvačnost a že je třeba se přizpůsobit síle, která nese tělo vzduchem. Stačí malé pohnutí a síla má jiný účin; za jistých podmínek tě sama protočí v prostoru a přivede zase na nohy. Je to jeden jediný, nepatrný zlomeček vteřiny, kdy musí přijít tvůj impuls do souhry setrvačnosti a tíže, a pak se náhle zjeví kouzlo pohybu. Tohle však mu Achmed Roméo neumí říci. To mu nedovede říci ani pan Hamilton, ani ten nebo onen Gevaerst. Ti všichni to prostě dovedou a nevědí, jak to přijde. Pro ně je to „trik". Jediný, který by mu to dovedl říci, protože to ví, je Frasquito Barengo, letecký akt. Ale Frasquito Barengo mlčí. Frasquito Barengo dumá. Dumá o tom, jaké odlišné křivky kreslí ve vzduchu ruce, nohy a hlava, když se po šestém rozkmihu pustí hrazdy a letí volně vzduchem; dále o tom, jak by se ideálně vytvářel tento let, kdyby měl člověk nohy co nejslabší a plece co nejrozvinutější; a dále o to, zda ho Concha zradí s tím žvanivým Héctorem nebo nezradí. Žádnou z těchto věcí nedovede Frasquito Barengo domyslit až do jasného konce, po každé přijde k jistému bodu, kdy je mu všechno další záhadné a kdy se mu myšlení tříští a do představ mozku proniká odkudsi z hlubin jen vytrvalý rytmus kytarového doprovodu. A pak Frasquito Barengo sedí nehybně jako vyřezávaná socha a naslouchá celé hodiny hudbě, která v něm hraje stále týmž omamně pomalým kolébáním, až se z ní jako z mlh zvedne

obraz domova, skalnatá poušť se spálenou trávou a vyprahlým řečištěm, kde po lomeném mostě jede na vysokém koni seňor Juan Gonzalo Barengo, otec, vzpřímený, s pláštěm přehozeným přes levé rameno, za ním na zadku koně jeho manželka Rosita, za nimi mezek s pytli obilí, jež vezou do větrného mlýna.

Vašek si tedy svůj unavující nezdar se smrtelným saltem vysvětluje nedostatečnou přípravou svalstva. I vrhá se zuřivě do nových pomocných cvičení. U bratří Gevaertsů objevil švihadlo a s tím teď zarputile skáče ve všech svých volných chvílích. Skáče vůbec všude, kde se k tomu udá příležitost; a jednoho dne objevuje cvik, který má pro něho zvláštní půvab: jockeyský skok. Kdykoli některý z jezdců zkouší voltižování bareback, bez sedla, Vašek si podrží po jeho cvičení koně, vystoupne na špičky, potře mu hřbet znovu kalafunou a pak se učí vyskočit mu na záda rovnýma nohama se země. Je to mnohem těžší než jeho někdejší skoky na bandurka, zato se mu lépe daří udržet se nahoře na širokém hřbetě. Po třech týdnech nabývá jistoty v odrazu i v přistání a pak mu Hans musí koně uvést v krok a Vašek se učí vzlétnout na něj i v pohybu. Pokud může, dělá to všecko tajně, v ukradených minutách, kdy nikdo není u manéže; je to jeho vrozená ctižádost, překvapit hotovou dovedností a neukazovat, co ještě neumí.

Nejčastěji se mu naskýtá šeděplavý valach Ajax. Je o něco nižší než průměr ostatních, klidný a spolehlivý, má poměrně široký hřbet a pádí manéži v dokonale vyrovnaném pohybu. Pro tyto vlastnosti jej Berwitz vybral k dalšímu výcviku Helenčinu. V Hamburku měla Helenka volno, ale teď, když se s baletní školou skončilo, vrací se Helenka každé ráno k voltiži. Všecko jí celkem jde, ale když se ctižádostivý Berwitz rozhodl chtít po ní i jockeyský skok, Helenka ztroskotává. Pokud se může při skoku opřít o vidlici, připevněnou na obřišníku, vyhoupne se na Ajaxe lehce a půvabně i v klusu. Ale na přímý skok se země je zřejmě ještě příliš slabá. Ale Berwitz žije ve vzpomínce, že on sám v těchto letech prováděl již jockeyský skok před publikem. Nařizuje tedy vytrvale nové repetice a Helenka vždy znovu skončí jen houpačkou na záchranné šňůře. Berwitz nekřičí

a neláteří, ale ponenáhlu pozbývá laskavosti. V duchu začíná děvčeti vyčítat, že nemá dost pevné vůle. Jemu se zdá, že každý úspěch je jen věc tuhé, sevřené vůle, zarputilého odhodlání. A říká si, že neměl ženským povolovat s tím baletním švindlem. Pustil holku na čtyři měsíce z cviku a teď to má, děvče se zkazilo, změklo, lýtka má jako z tvarohu a bude to měsíce trvat, než ji zase otuží na řádný skok.

Často, když se Helenka se slzami v očích po dvacáté marně rozbíhá, vynořují se v přítmí stanu dvě postavičky, které s velkým zájmem sledují její marný a vysilující zápas: Vašek a Paolo. Oba kluci se cítí velkými odborníky ve skocích a Helenčina nemotornost je jim podnětem ke znaleckým úvahám.

„Já," povídá Paolo jednoho dne, když usedají spolu na bednu za stanem, „já bych jí to ukázal, jak vyletět nahoru. Ale Hans mne nepustí ke koňům, takže to nemohu ani zkusit."

„Skok na koně," odpovídá Vašek, který na tomto poli cítí konečně svou převahu nad Paolem, „je jako kterýkoli jiný skok. Na tom nic není."

A v duchu si myslí: Jen to zkus, ty kominíku, a přerazíš si nohy.

„Já jen nechápu," uvažuje Paolo, „že se Helenka nevynese až nahoru. Odraz přece provádí správně."

„Holka je na to slabá," ohrnuje Vašek pysky, „a nepřijde na žádný fortel."

„Myslíš, že je na tom nějaký fortel?" ptá se Paolo.

„Nemyslím. Vím."

„Jakýpak, prosím tě..." zahraje lišácký Paolo nedůvěřivost. A podrážděný Vašek se hned vytáhne se svou odbornou znalostí.

„Podložit nohu," povídá, jako by to byla nejobyčejnější věc pod sluncem.

„Podložit nohu? Co tím myslíš?"

„Koukej: Helenka jde na ten skok jako na soprasalto, s rovnýma nohama, collé. Jako by se chtěla vznést do vzduchu. Ale ona se tam takhle ještě nedostane. Narazí vždycky nohama o něco níž. Ale kdyby pravou nohu skrčila, vytáhla ji vzhůru, tak si to ulehčí.

To by už naslápla na hřbet. A jen by se pak musela okamžitě vztyčit a levou dotáhnout. Non e cosi?“

„Jak to myslíš?“ ptá se Paolo, který ještě nechápe.

Vašek mu to ukazuje. Příkladem se dorozumívají lépe než slovy. Paolo si tleskne do dlaně.

„Per vita mia, tohle je správné! Jak jsi na to přišel?“

„To je moje věc. To si pamatuj, že Vašku umí trochu víc, než si myslíš.“

A Vašek odchází, ruce v kapsách kalhot, odkopávaje cestou kamínky. To stálo za to, říká si uspokojen, jak jsem ho, kluka špinavého, utřel! Konečně to mohu těm černým klukům ukázat!

Paolo zůstává sedět na bedně a oči má přimhouřeny. Ecco, říká si, teď jsem to z něho dostal. Je to vlastně velký kočičí skok do výše. S tím se mohu odvážit skočit na koně i bez přípravy.

A nazítří, když Helenka nastupuje, Paolo vklouzne do šapitó a ponenáhlu se víc a víc blíží manéži. Helenka si odbyla voltiže a nyní začíná s jockeyským skokem. Po prvé, po druhé, po třetí, marně. Berwitz je přimračen, začíná bičem práskat po koni, ačkoli Ajax běží jako stroj, Helenka se zase rozbíhá a zase nedoskočí. A v tu chvíli už se Paolo, lačný nějakého efektu, nemůže udržet, vskočí do manéže a volá:

„Signore direttore...“

Berwitz ustrne. Zase už se někdo opovažuje rušit mu zkoušku a vkročit do manéže? A to ten bosý kluk?

Berwitz se zachvěl vzteky a práskl bičem.

„Au!“ zaječí Paolo a svalí se na zem. Pak se zvedá a s křikem a vytím utíká pryč. Lýtka ho pálí, jako by je bič přesekl. A pod pravým kolenem je opravdu kůže roztržena a z ní se řine krev. Berwitz v manéži ještě práská bičem naprázdno, aby si ulevil, Hans za jeho zády tiše kleje, Helenka stojí ulekána v zoufalé bezradnosti, ramínka se jí škubají k pláči, ale je jako lapené zvířátko, připoutána k šňůře; a jen Ajax kluše kolem toho výjevu stále týmž plavným krokem.

Teď se rozhrnula gardina a Vaškova rozjívená tvář nakukuje

v šapitó, co se tu děje. Berwitz jej spatří a najednou má pocit, že musí nějak tu scénu skoncovat.

„Vašku!“ houkne na kluka.

Vašku vyběhne.

„Troufáš si na jockeyský skok?“

„Troufám, pane řediteli!“

„Pojď sem a ukaž tedy Helence, jak se to skáče.“

Hans odvazuje Helenku, ale než se obrátí k Vaškovi, aby ho připjal, Vašek už stojí Ajaxovi na hřbetě.

„Ještě jednou, Vašku. Allez!“

Vašek se rozběhne podél koně, odrazí a už mu nohy nahoře pérují doskok.

„Dobrá, děkuji. Pro dnešek dost. Takhle se to dělá, Helenko! A Vašku je jen o rok starší.“

Berwitz opouští manéž. Ajax se zastavuje, Vašek sklouzne s jeho hřbetu do pilin a pak ho odvádí do stáje, aby ho otřel slámou. Hans uklidňuje Helenku několika dobráckými slovy a pak jde za Vaškem. Helenka se rozhlédne a rozběhne se tím směrem, kde prve zmizel Paolo.

„Helenko!“

Nahoře na posledním gradinu sedí Paolo a kýve na ni. Vyběhne k němu.

„Moc tě to bolí, Paolo?“

„Ecco, teče mi krev. Ten mi dal, ten surovec!“

„To nesmíš říkat. Je to můj tatínek. Nemáš šátek?“

„Nemám.“

„Já taky ne. A ta rána by se měla ovázat!“

„I ne. K čemu? Ať si umřu. Ať si mě tady musíte třeba pohřbít. Copak jsem dělal něco zlého? Já jsem ti chtěl přece pomoci!“

„Já jsem si to myslela. Ty jsi hodný hoch, Paolo. Já tě mám ráda.“

„Raději nežli Vašku?“

„Vašku je taky hodný hoch. A jezdí se mnou. Ale co uděláme

s tou nohou?“

„Nic. Já si potom dám na ni pavučinu. Pojď si ke mně sednout.“

Helenka se posadí vedle Paola. Je tu ticho, je tu šero, dole matně září opuštěná manéž, jsou tu jako v zapomnění. Paolo beze slova přitahuje děvčátko blíž k sobě, klade mu ruku kolem krku; na obě děti sestupuje lehounké rozechvění, nejasná tucha jakéhosi mámivého blaženství. Bezděky mluví šeptem.

„Co budeš dělat, Helenko, až budeš velká?“

„Budu jezdit.“

„Já budu tanečník. Už jsem se rozhodl. Povedu velký balet.“

„To bude hezké!“

„Mohla bys tam tančit se mnou, budeš-li se učit dál.“

„Budu, určitě budu. Maminka to povídala. A to bychom my dva byli dvojice?“

„Ovšem. Já tam budu mít sice plno baletek, ale na sólo si vezmu jenom tebe. A budeme mít obrovský sukces.“

„Já prý budu moc dobře tančit na špičkách, říkala madame Delaglio.“

„To je dobře. To musíš umět. A co kdybychom se vzali?“

„Ne - či ty myslíš, že ano?“

„Ovšem. Ty mě máš přece ráda?“

„Ano.“

„Paolo je přece hezký hoch?“

„Ano.“

„A Paolo ti chtěl pomoci a byl za to bit!“

„Ano.“

„Tak vidíš. Paolo tě má rád, Paolo tě bude chránit, Paolo z tebe udělá slavnou tanečnici.“

„To bude velmi, velmi krásné.“

„Slibuješ mi tedy, že se vezmeme?“

„Slibuji, Paolo. Ale co bude říkat tatínek?“

„To je jedno. Když nám bude bránit, já tě unesu, utečeme

mu.“

„Třebas na koních.“

Tenhle návrh trochu porušil Paolovo nadšení. Uvědomil si starou bolest, že není jezdec.

Za jejich zády se ozval tlumený hluk. Patrně se někdo chystal ke zkouškám v manéži. Paolo tedy spěchal s rozhovorem.

„Třebas na koních nebo v kočáře. Jak se to bude hodit. A teď mi podej k tomu ruku. Slibuješ?“

„Když chceš, Paolo, tedy slibuji.“

„Na čestné slovo?“

„Na čestné slovo.“

„Tak si to pamatuj. Teď jsme jako svoji. Třebas se rozejdeme, my třebas s tatínkem pojedeme jinam, ale ty musíš na mne počkat, až přijdu a unesu tě.“

„Ano, Paolo.“

Helenka to všechno shledávala úplně v pořádku. Paolo se jí líbil, byl hezký, doma o něm říkali, že znamenitě pracuje, dneska byl zraněn, protože jí chtěl pomoci při jockeyském skoku. Tatínek byl se snad zlobil, ale madame Delaglio by jí to schválila. Madame Delaglio vždycky holčičkám říkala, aby si hleděly najít ženicha, co budou moci nejdříve, aby to pak s nimi nedopadlo jako prý s těmi jejími dcerami.

Dole přišel pan Hamilton a volal na kohosi, že je manéž volná. V gardině se objevil mladší pan Gevartes. Paolo tedy naposledy tiskne ruku Helence. Oba se zvedají. Ještě mu napadlo, že by ji měl políbit, ale jsou na samém kraji schůdků a třebas by spadli. Paolo tedy praví nahlas, když spolu sestupují:

„Neřekl ti Vašku, jak máš skákat jockeyský skok?“

„Ne, Paolo, on mi to ukazoval, ale neřekl nic.“

„To už ti taky mohl vysvětlit. Já jsem mu to včera vyložil, jak se na to musí jít. Ale on to asi nepochopil. Je to teprve takový začátečník.“

„A jak to mám skákat, aby se tatínek nezlobil?“

„Já ti to povím, Helenko, abys viděla, jaký je Paolo. Ty děláš

chybu, že se chceš dostat nahoru rovnýma nohama. Musíš se levou nohou odrazit a pravou ve skoku zvednout nahoru. Takhle, koukej.“

A krásný Palo jí dole předvádí tajemství, které se včera dověděl od Vaška. A Helenka si to zkouší, zatím jen tak, a pak letí domů. Je jí do zpěvu, protože se domluvila s Paolem, bude primou balerinou, Paolo ji unese a Paolo je vůbec nádherný hoch, který se nebojí rány a který ví, jak skákat jockeyský skok.

XIV

O nečekaném setkání s don José Lebedou se mezi osmičkáři za zády Vosátkovými mnoho mluvilo. Odhalilo jim kus minulosti, o níž kamarád mlčel.

„To je ukrutánské,“ vrtíval hlavou Karas, „v kterých čertech peklech se ten člověk prohánět.“

„Já ti to říkal,“ přikyvoval Kerholec, „ten chlap má historii větší než Napoleon. Panečku, ten je vostřílenej - vod kanonů nahoru.“

„Mně se líbí,“ dodával Bureš, „jak z něho vyšlo, že vždycky bojoval za ideály. To je důležité, že krajan Ferenc nebyl pouhý dobrodruh. Člověk musí jít za nějakým ideálem.“

„Měl by to sepsat,“ mínil Karas, „to by lidé četli.“

„I dej pokoj,“ broukl rozhořčeně Malina, „snad bys nenáviděl tenťáka, aby se s odpuštěním stal z něho škrabal? Taková ohavnost tu ještě nebyla.“

„Něco by se mělo s tím udělat,“ řekl Kerholec a svraštil čelo, „je to věčná škoda, nechat to ležet ladem, takové zkušenosti a tu chytrost.“

Kerholec neříkal takové věci naplano. Kerholec měl vyřídilku dobře prořízntutou, ale netlachal zbůhdarma. V jeho hlavě pracoval bystrý a čiperný mozek, v kterém se rodily praktické myšlenky. Takové tyto hovory jej přivádějí k nápadu, který je zprvu neurčitý a nejasný, ale pak se rychle vytříbí. A Kerholec bez dlouhých řečí

a příprav jde o jedné zastávce za Berwitzem.

„Měl bych, pane řediteli, myšlenku," povídá mu s kloboukem v týle. Berwitz stojí u své maringotky bez kabátu a bez vesty, nohu má opřenou o schůdky, v hubě cloumá doutník.

„Tak ji vyklop, Karle," povídá direktor. „Žádná myšlenka není k zahození. Z každé se dá něco vydresírovat."

Berwitz zná Kerholce a ví, co v něm je. Kdyby se mu všecko rozuteklo a měl by začínat znovu, první, o koho by stál, by byl tento český tenťák, který měl myšlenky.

„Už jsme dlouho neměli žádnou pantomimu."

„Ano. Je to všecko obehrané a okoukané."

„Právě. Muselo by se přijít s něčím novým. My dělali pořád jen pohádky a Královnu ze Sáby a takové historie a to už je jen pro malé děti. Muselo by se najít něco, co by chytlo dospělé."

„To je správné, Karle, to já taky říkám. Ale co by to bylo? Našels něco?"

„Myslím, že ano. Žádná pohádka - muselo by to být něco strašně napínavého a ze současného života, o čem všichni lidé pořád mluví."

„A je něco, o čem všichni lidé pořád mluví? Já nic nevím. Mně mluví pořád žena o tygrach, holka o baletu, Frans o číslicích a Hamerschmidtová o punčochách - z toho přece neudělám žádnou pantomimu."

„Ne. Ale je tu ještě válka."

„Proboha, válka? Kde je válka? Aby nám nesebrali koně..."

„V Americe je přece válka!"

„Ach, v Americe. No, tam ať si válčí. Tam my nepojedeme. Tak v Americe je válka! Pro mne a za mne. Já to nečtu. Já nemám kdy na žvanění novin. A kdo se to tam bije? Já myslel vždycky, že je to ráj."

„Je to válka v Unii. Severní státy proti jižním. Pro zrušení otroctví."

„Ajajajaj. Takové věci jsou ještě na světě?"

„Jsou a to právě všecky lidi zajímá. Každý den je v novinách

o nějakém hrdinství nebo ukrutenství. Kdybychom si pro hamburskou zimu připravili o tom pantomimu, byl by to ohromný obchod.“

„No snad, ale jak na to jít? To by tam byli Indiáni, co?“

„Indiáni a černoši, střelci, cowboyové a kavalerie. Hlavně jízda. Udělat v manéži celou bitvu.“

„Počkej, nejdřív prchající obyvatelstvo. Abychom tam mohli hnát ovce husy a Modrovousa s kozami. To má vždycky sukces. A pak bitvu - a člověče, Karle, to bych já vystoupil jako střelec. Já to umím po tátovi a ty jeho ládovačky pořád vozím s sebou. To by bylo znamenité číslo. Slon by tam nemoh být? Já bych třebas střílel se slona.“

„To se musím zeptat, jsou-li v Americe sloni. To víte, my bychom to museli dělat co nejvěrněji, veritábl.“

„Ovšem. Černochům dáme ty marokánské šaty a pro Indiány přešijeme třebas ty perské sokolníky.“

„To nám poradí, kdo to tam zná.“

„Zajisté. Jen kde ho vezmeme, když jsem každý den jinde.“

„On tu je a jezdí s námi. Je v mé partě: tenťák Ferenc.“

„Ferenc? On tam byl? Výborně. No a jak to bude: on to sepíše nebo co...? Já si nedovedu představit jak se taková pantomima sesadí, my jsme vždycky hráli, co jsme už viděli. A tohle je úplně nová myšlenka...“

„Já myslím, abyste to nechal mně. Já mám ve voze ještě jednoho šikovného kluka, Bureše, my to už nějak sestavíme a přineseme vám to hotové.“

„Ano. Ale musí tam být prchající obyvatelstvo a střelec, pamatuj mi také na to, Karle. A jak se to bude jmenovat? To je taky moc důležité!“

„Jmenovat... jmenovat... no, nejlíp snad tak, jak to je: Sever proti Jihu.“

„Sever proti Jihu. To je velkolepé... Ano... Sever proti Jihu... Sever proti Jihu... To je náramné. Má to zvuk: Sever proti Jihu. Ale počkej, jakpak, nebude to vadit, jestli nám boudu jinak postavenou...

víš, myslím, že gardina bude Sever a vchod bude Jih, ale co jestli je gardina na západ?“

„Ale to nevadí, pane řediteli.“

„No, já vím, že ne, ale když jsi říkal, že všecko má být veritábl. No tak s pomocí boží: Sever proti Jihu. A Karlíčku, když se to vydaří, pamatuj, že ředitel Berwitz bude uznalý. Řekněme: padesát marek. A když to bude i velký sukces, tož třebas i šedesát. Servus!“

A ředitel Berwitz se vzpřímil a šel za paní ředitelovou, aby jí oznámil, že právě přišel na geniální nápad vytvořit strhující aktuální pantomimu Sever proti Jihu a že podrobným propracováním pověřil Kerholce s celým štábem spolupracovníků. A sám že bude krejírovat hlavní roli zázračného střelce, aby to byl dokonalý sukces.

Což s Berwitzem měl Kerholec jednání lehké, obtížnější bylo, jak přimět takového Vosátku a Bureše, aby dali něco vážného dohromady. Najednou je s tím překvapit nesměl, na ně se muselo opatrně, od lesa. Nechal si to na večer, když spletli horu knedlíků se zelím a leželi na zemi s břichem příjemně nadmutým. Jako každý den zabrousilo se i dnes do vzpomínek a Kerholcovi nebylo za těžko natočit hovor na staré pantomimy. Nejvíc mu v tom bezděky pomohl Malina, který se všecek rozzářil.

„Jó, pantomimy,“ převzal hned první narážku, „to byla nesmírná krása. Červená Karkulka, Sněhurka a trpaslíci. Sem Švábů, to byla náramná podívaná, to se lidem tuze líbilo. V Sedmi Švábech jsem hrál sedmého Švába a to byla moc těžká role, ono se vždycky těch šest předních svalilo na toho zadního na jednu hromadu. Ale mně to nevadilo, starý Humberto mě chválil, že jsem to dobře pojal a že toho sedmého švába podávám s citem. Bodejť by ne s citem, když na mně leželo šest chlapů s holinkami, to by tu roli procítil, i kdyby byl jako houžev.“

„A že se teď nic takového nedává,“ nadhodil Karas, „o té Červené Karkulce jsem slýchal už od báby, ale nikdy jsem to na vlastní oči neviděl.“

„Pohádky jsou už zastaralé,“ přisunul Kerholec řeč blíž ke

svému ohníčku, „to by se muselo přijít s něčím dočista novým."

„To já bych, pane tajný rado, věděl o sensační novince," omočil se Vosátka. „Takhle udělat potopu světa, to by byla pantomima pro cirkus! Noe and Sons! Vrchol dresury! Všechna zvěř světa v společném vystoupení! Jedinečná věc v dějinách lidstva!"

„A to taky, zasmál se Bureš, „už přidej: Miliardy krychlových metrů vody zaplaví manéž ze všech průchodů nebeských!"

„Zcela správně, ty dunící veršomluve. A jako zvláštní atrakce: ekvilibristka holubce s ratolestí."

„A co výprava, seržáne? Duha nad Araratem!"

„A velké ballabile všeho tvorstva!"

„A na konec živý obraz: maestro Selncki co by Noe holduje poháru vína."

Chechtali se těm nápadům, jen Malina zůstal vážný.

„S tou duhou na Araratu je omyl," prohlásil, když se utišili. „Taky jsem vždycky o tom slýchal, ale na vlastní oči jsem se přesvědčil, že na Araratu žádná duha není. To jsou babské plky. Na Araratu jsou mračna."

„Vy jste byl na Araratu, strejčku?" vyvalil oči Vašek.

„No, na něm jsem nebyl, kdopak byl lezl do takového kopce. Ale pod ním jsme byli asi týden a nahoře se pořád válely mraky."

„A viděl jste tam ještě něco po té povodni?"

„Ano, chlapče. Byl tam na jednom místě ještě ukrutný močál. Náš Bingo se tam chvíli válel v bahně."

Vašek zmlkl, protože si hned umiňoval, že musí zajít k Bingovi a vyptat se Arr-Šehira, jak to bylo, když se Bingo koupal v povodni světa pod Araratem.

„Vidíte, kluci," obracel nyní řeč Kerholec, „tak jste tu vyfantasírovali pantomimu, že už k tomu scházel jen nápis: Spravedlivým vstup volný. Ale co kdybychom si vymysleli něco opravdového, co by se dalo sehrát? Cirkus Humberto by už to moc potřeboval."

„Pámbů s námi a zlé pryč," div se nepokřižoval Malina. „Snad

bys nechtěl, aby ti tady sepsali pantomimu?“

„Proč ne? Je to něco nemožného?“

„Jdi mi ty blázne. Slyšel jsi už, že si někdo někdy vymyslel pantomimu? Pantomimy se přec hrají tak, jak jsou, ty si nikdo nevymýšlí.“

„Tys tomu dal, Vendelíne. A jak myslíš, že vznikly ty staré pantomimy?“

„To já nevím, ale rozhodně je nikdo nesepsal. Cirkus a pantomimy, to jsou věci, které tu byly odjakživa, a nic nového si v tom nevymyslíš.“

„Heleďte ho, dědu. Oč se vsadíš, že si vymyslíme úplně novou věc?“

„Ale třebas o tuplák, vy blázni. Jste blázni a blázni zůstanete. Budou mně tvrdit, že si jde pantomimu vymyslet! To jsou, člověče, obrazy a děje a strašná spousta věcí, to musíš vidět hotové, abys to doved udělat, a ne z ničehož nic!“

„Slyšeli jste ho, kamarádi?“ obrátil se Kerholec rychle na Vosátku a Bureše. „O tuplák piva - vsadíme se?“

„Vsadíme,“ vykřikl Ferenc, „a potřeme sedmého Švába.“

Tímto způsobem tedy dostal Kerholec Bureše a Vosátku, že dali hlavy dohromady a ze sčetlosti jednoho, ze životních zkušeností druhého složili jednoduchý cirkusácký děj, v němž otrokáři s pomocí černochů přepadli malý severský oddíl jízdy, ale indiánský hoch, jejž hrál Vašek, přivedl posilu, která porazila jižní odbojníky. Pan Berwitz dostal v té hře dvojí úlohu: jednak jako znamenitý střelec byl náčelníkem Jižních, jednak v závěru přijel jako rozhodující šerif Severu. Úspěch byl nesmírný a Sever proti Jihu se stal začátkem dlouhé řady slavných pantomim, které vesměs skládali Bureš, Vosátka a Kerholec. Jejich novost byla v tom, že se opíraly o populární aktualitu. Po dalekém světě se začínaly velké velmocenské výboje, Rusko tíhlo do střední Asie, Francouzi na Dálný Východ a do Tichomoří, Anglie do Afriky a k panství indickému, exotické země se najednou objevovaly v obzoru čtenářů novin a Cirkus Humberto přicházel každý rok s heslem, jež

se zdálo ony neznámé končiny se všemi jejich divy předvádět hladovému zraku lidového diváctva. Po hře z občanské války americké přišlo Dobytí Mexika, pak Japonská slavnost květů, Emír bucharský, Princezna Anamu, Napříč Afrikou, Román indické bajadéry, a do toho se vkládaly hrdinné motivy z evropských válek, Noční hlídka u Sedanu, Hadži Loja, Kozáci na Šipce. Dohromady to všecko bylo stlučeno na jedno brdo, ale diváci se hrnuli, paní Hammerschmidtová mívala vyprodáno na kolik dní a Berwitz z rostoucích přebytků kupoval nová a nová zvířata, pořizoval kostymy a dekorace, zlepšoval stany a přijímal do souboru exotické umělce, kteří se teď čím dál tím hojněji objevovali v Evropě a v pantomimách měli své zvláštní úlohy.

Valný podíl na libretním žánru osmičkářů měla hospoda U námořníkovy nevěsty. Toho večera však, když tam přišli propít Malinův tuplák a roztočit něco z Berwitzovy padesátimarky, nezasípal jim vstříc Moeseckův vyšeptalý hlas: za výčepnickým pultem se otáčela ženská. Moesecke se nachladil a musel si lehnout a na jeho místo si stoupla jeho paní. Předtím ji parta nikdy nezahlídla a Moesecke sám se o ní nikdy nezmínil. Bylo to velké překvapení, a jak si doznali, docela příjemné. Místo hranatého výčepníka usmívala se na ně baculatá bytost s důlečky na tvářích, s černýma jiskrnýma očima a s černými kadeřemi vlasů.

„Jak přišel ten ohava Moesecke k tomuhle pokladu?“ to byla bezděčná jejich první vzájemná otázka. Ale tihle světoběžníci se netrápili nějakou záhadou. Kerholec první si pošupl klobouk do týla a už se s Vosátkou postavili k pultu, aby paní Moeseckovou řádně vyzpovídali. A Vosátka brzo pomrkával po Kerholcovi, to že není jen tak, ta že se vyzná, panečku, ta umí odseknout jako sekyrečkou; a Kerholec přikyvuje, ta žena je tažená, Ferenc, ta žena je tažená; a už si přiťukávají a už zvedají číše na její krásu, už popleskávají prsty o hranu pultu a objednávají znovu, ďas ví, kamarádi moji, v čem to je, že se hned jinak pije, když tu místo odulého pančovníka rejdí taková molet osůbka! I trunčí se toho večera do haleluja a zvláště seržán Vosátka je všecek rozkocouřený, už jim neříká „Slavný senáte“ a „Vysoká

Poroto“, je samá americká španělština, Adéle Moeseckové říká „Ňa Misia“ a „dulce pobete“ a „mío damasco“ a ke všemu začíná zpívat. S narudlou jizvou, s očima přimhouřenýma se naklání k Adéle a lehounce pobzukuje jakousi cizokrajnou píseň. Je to pomalé tango milonga, jedna z oněch tristes, které se zpívají v pampách a v nekonečných, stále improvisovaných slokách oslavují krásu ženy.

Smrt nesou mi ty oči její,
ty oči jako drahokam,
Otevře-li je, zabíjejí.
A zavře-li je, umírám.

Takhle ještě svého seržána neviděli; najednou byl z něho mexický dravec, taková puma nějaká, která jde za kořistí, všechno v něm hrálo, všechno v něm jiskřilo jako elektřinou, a ta černá ženská, která mu najednou připomněla krasavice Nové Granady, na té bylo přímo vidět, jak na ni ty jiskry přeletují a jak se už všecka pod nimi zapaluje. Kerholec byl taky divoch, když přišel k sukni, a setsakra uměl zahrát na ženskou, ale proti seržánovi bezděky ustupoval, kdepak, ten šel vpřed, jako by měl skočit batúdu přes šestnáct koní, zab koně, zlom vaz, allez! Teď tu stojí, s číší ve třech nezchromených prstech, otlučený, ale nezdolatelný bitec, a načíná novou španělskou sloku:

Dovolte, aby se vám řeklo,
že vaše krása je zlá věc,
pro oči ráj, pro duši peklo
a pro můj váček očistec.

Prásk! letí vypitá číše na zem a seržán komanduje:

„Láhev akvavitu!“

„I pro pána krále,“ vyhrkl přidušeně Malina, „a to já se, kamarádi, zdejchnu. Tohle byl mohlo špatně dopadnout. Španělské zpívání a švédská kořalka, to vypadá na pár mrtvých a raněných.“

Karas měl z toho taky strach, oba se tedy vytratili a uháněli na Reeperbahn, kde si dali dobrou noc. Když Malina míjel boční vchod do cirkusu, pootevřely se tam dveře a někdo vyhlédl. Malina se zastavil a rozpoznal zlatěčervené vlasy.

„Alice! Zrzounku!“ zvolal potichu, „copak tak pozdě vartuješ?“

„To jste vy, otče Malino?“

„Ano, já v celé své kráse. Ale na mne přece nečekáš?“

„Ne, to ne. Ale pan Kerholec není ještě doma.“

„Kerholec? Ach, máš pravdu, vždyť mi sám říkal, že se nastěhuje letos do boudy. To je cimra nočního hlídače, že ano?“

„Ano. Od nás přes chodbu. Pan Kerholec je vždycky tak pořádný a dnes po prvé nepřišel. Měla jsem strach, jestli se mu něco nestalo...“

„Ne, Alice, dosud se mu nestalo nic. Ale ani na něho nečekej.“

„Kde je.“

„To víš, mužský.“

„Cože... u holek?“

„Ale to ne, to ne. Je s partou. Ale jak to dopadne, nevím.“

„To jsou někde u děvčat.“

„Povídám, ještě nejsou. A kdyby byli, tobě to může být jedno. Jdi spát, ať neprobudíme Harweye.“

„Dobrou noc.“

Dveře se zavřely a Malina tlapal tmou k vozu číslo osm. Okno u jizbičky Alice Harweyové se nerozsvítilo, Angličanka vklouzla po špičkách dovnitř, usedla na postel a potmě naslouchala, zda otec vedle spí. Bylo ticho, v němž slyšela jen bušit své vlastní srdce. Co se to s ní děje, že od chvíle, kdy Kerholec spí na druhé straně chodby, nemůže nikdy usnout a čeká vždy na jeho návrat? Taková léta žijí vedle sebe a nikdy nepocítila žádné vzrušení. Vždyť vlastně při něm vyrostla, byl už placmistrem, když ona začala jezdit, kolikrát jí pomáhal místo štolby na koně, kolikrát stál s bílými rukavicemi u gardiny a díval se na její voltiž a pak si ji dobíral pro její rudé vlasy! Míval pro ni takovou

podivnou říkanku ve své rodné řeči, takové cosi „zerzy zerzy cótje merzy“, dobře si to Alice pamatuje, protože jí to říkal na potkání a ona ho za to štípala do paže, - můj bože, to všecko bylo takové nevinné, kamarádské, nikdo při tom na nic nemyslil; proč teď najednou je už po týdny večer rozechvěna představou, že on vchází do dveří naproti? Kolik let tu přezimovali, vždycky tam spal nějaký mužský, kterého si majitel konstrukce platil jako nočního hlídače, a teprve když pan Berwitz boudu koupil, propustil ho jako zbytečného a přenechal ten kamrlík Kerholcovi. Proč se jí dříve nikdy nedotklo, že tam někdo spí a kdo to je, a proč první noc, když tam přišel Kerholec, posedlo ji rozčilení, že se uzamkla na dva západy a naslouchala daleko přes půlnoc každému šustotu, každému zapraskání ve staré budově? A ještě si to všecko ani tak neuvědomila, když přicházíval zcela pravidelně, ale dnes, když najednou nepřišel, dnes ji to popadlo, dnes to najednou vidí, že se s ní něco děje, co snad ani nemá být. není to hanba, že podléhá takovému vzrušení? Neměla by se tomu bránit? Ale což se lze ubránit něčemu, co je v nás a co námi omcje jako horká vichřice? Můj boře, kde se to v ní vzalo? Je to snad, je to po matce? Byla to snad tahle horečka, která způsobila, že matka tenkrát zmizela s tím Irčanem, když otec ležel v bandážích? Asi je to v krvi, kterou má po matce a která se dožaduje svého... Nejde někdo? Ano... je to on...

A Alice Harweyová rychle vyskočí, a aniž se rozmýšlela, prudkým povelem pudu popadne na stolku se zrcadlem lahvičku s voňavkou a skropí jí svůj živůtek. A pak vyklouzne ven, k domovním dveřím.

Je to Kerholec, který se vrací. Dospěli s Vosátkou a s tou černou kočkou do stadia, kdy si Kerholec řekl, že nebude kamarádu překážet. Když vyšel s Burešem ven, měl v hlavě po té spoustě lihovin trochu zamženo, ale několik hlubokých vdechů čistého vzduchu, který líbezně v měsíční noci chladil, odválo to omámení. Zbyla jen prudká, vyburcovaná touha.

„Kam půjdeme?“ obrátil se na Bureše.

„Nikam, Karle. Máš u sebe příliš mnoho peněz."

„Nesmysl. Vím, co dělám. Mohli bychom jít k Modrému hroznu. Tam jsou slušné holky... Ale je už pozdě... už to bude všecko na pokojích... fuj, to je ohavný život... děvky, děvky a nic než děvky... Tu ta Adéla, taková příjemná, čistotná, pěkná... Psí bestie, ten Ferenc!... Šeredný a divoký jako ďábel... Na mou duši, koukej, Honzo, jedinou ženskou nepotkáme! Všecko už je to v rukou, rozebráno, zadáno, vyprodáno, mordkrucielement, člověk by řval. Kam jít, Honzo? Řekni, kam jít, kde bych nael krásnou a čistou ženskou bytost? Přemýšlej, Honzo, kruci, jsi přece vzdělaný člověk..."

Ale Honza Bureš trval na jeho vlastním poznání, že už přišli pozdě, teď že by našli všude jen hanebné odpadky a že je jediné rozumné jít domů. Tak dovedl Kerholce až do půle Reeperbahn, převedl jej přes ulici k prostranství před cirkusem, poplácal mu na rameno a poslal ho spát.

Kerholec popošel k cirkusu, ale zastavil se, když Bureš zašel.

„To přece není možné," hučelo mu to v mozku, „abys po takovém večeru zůstal nakonec sám. Aspoň tu postůj... aspoň počkej... třebas náhodou něco přijde... bílá, krásná, vonící... třebas už sem jde a bylo by hřích ji propást... počítej aspoň do sta, máš-li štěstí, přijde... je-den... dva... tři... čty-ři..."

Kerholec stojí v měsíčním světle, za ním bouda s pohaslými světly, před ním liduprázdná ulice, kterou jen tu a tam projde potácející se opilec. Kerholec počítá, pomalu počítá, protahuje číslice se - - dum - - a - - - dva - - - cet... ale štěstí se neobjevuje. Nedopočítal se stovky, mávl rukou, postrčil klobouk do týla a obrátil se k boudě. Psí život, tohleto; a teď ještě musí vyburcovat starého Harweye, aby mu otevřel dveře.

Ale co to? Dveře jsou pootevřeny? Kerholec zaostří oči - ano, dveře nejsou zavřeny! A někdo v nich stojí... někdo bílý... Kerholec zrychlí poslední kroky...

„Zrzounku! Co tu děláš?"

„Čekám na vás!"

„Na mne?“

„Ano, abyste nemusil budit tatínka.“

Alice stojí v temnu chodby, vysoká, štíhlá, a její šepot doráží k němu jako mazlivé hlazení. Kerholec náhle stojí u ní a cítí plno vůně. Ruka se mu bezděky vznese, obejme ji, uchopí vzadu pod tou spoustou vlasů. Alice stojí ztuha, jako zmrazena; nějakou malou věčnost ji tak drží, a najednou vzpurná páteř změkne a ona se beze slova přichýlí k němu a náhle prudce k němu přilne, rukama, ústy, hrudí, vším.

Pomalu, pomalounku sahá Kerholec po klice svých dveří, pomalu, pomalunku přisouvá se k nim i tím žhavým tělem, které je na něm zavěšeno. A když překročují práh, je mu sladko a blaze a mozkem bleskne vítězně: „Osmadevadesát, devětadevadesát, sto!“

V tu chvíli sedí eržán Ferenc Fosátka s Adélou Moeseckovou za zavřenými dveřmi Námořníkovy nevěsty, probírá se jejími černými vlasy a zpívá:

Tvé černé oči se mne ptají,
ty oči tvé mne prosí též,
ty oči tvé mnou pohrdají
a očima mne zabiješ!

XV

Pan Gaudeamus přijel nenadále z Berlína a rovnou z nádraží šel za ředitelem Berwitzem.

„Už je to hotová věc,“ spustil, jakmile byli sami pohromadě. „Kranz koupil konstrukci v Berlíně na Friederichstraße, kde bývaly francouzské jezdecké společnosti. Je to velmi příhodná budova a dal by se tam udělat na jaře dobrý obchod, kdybyste se s Kranzem dohodli. On by rád přišel na nějaký týden do Hamburku a je ochoten navzájem půjčit vám svoji berlínskou boudu.“

Berwitz byl okamžitě vzburcován. Dostat se aspoň na nějaký

čas do Berlína, to byl jeho sen; ale vždycky tam někdo seděl s koncesní výsadou, takže konkurence směla jen na dalekou periferii. Ale zároveň se v něm načepýřila pýcha staré cirkusácké dynastie proti člověku, který se vynořil odnikud. Stal-li se Kranz teď majitelem budovy, byl Berwitz domácím pánem jen o půl roku déle, ale nicméně byl tu v Hamburku starousedlík a ten chlapík tam mu připadal jako přivandrovalec. Tu se tedy Berwitz octl v rozporu tak závažném, že si na to především musel zapálit doutník. Vytáhl si velký, černý, pravý hamburský, ukousl mu špičku jen to cvaklo, a olíznuv ránu, kterou tím způsobil v listech tabáku, pomalu a obřadně pobafoval nad ohněm sirky. Říkal si, že tím získává čas na přemýšlení, ale po pravdě si nemyslil nic jiného, než že získává čas a že to dobře působí, když vypadá zamyšleně.

„No dobrá, barone," prohodil konečně, „tedy Kranz se uchází o hostování v mé budově. A já abych vystoupil v jeho. No, barone, dejme tomu, ale je ta jeho bouda dost velká a dost representativní, aby se v ní mohl Cirkus Humberto objevit? Já ji neznám... nikdy jsem se o ni nezajímal... a mám teď velký program, nastudoval jsem aktuální pantomimu, obrovský sukces, to musíte vidět. Sever proti Jihu - žádný na takovou věc nepřišel, až já. Pracuji v ní jako střelec a jako šerif, no, to zkrátka musíte, barone, vidět, a pak je otázka, je-li Kranz dost velký, aby mohl vůbec tady vystoupit. To víte, publikum je tu navyklé dostávat jen docela mimořádné věci a pořád něco nového... tomu chlapíkovi nebude lehko držet krok s Cirkusem Humberto..."

Pan Gaudeamus provedl poté nemalý kousek slovní ekvilibristiky, když vychválil Kranze, ale pořád uznával, že Berwitzovi se ovšem nevyrovná. Mluvil s ohněm, protože mu Kranz slíbil tisíc marek, když se dostane do té hamburské boudy a bude moci tomu nafoukanci Berwitovi ukázat, zač je toho loket. Pan Gaudeamus miloval takové diplomatické úkoly s finanční pointou. Po léta žil ve styku s cirkusem, jeho povoláním bylo denně vychvalovat manéžní umělce a umění, měl na to už celou švádu krásných výrazů a úchvatných přirovnání, ale sám pro sebe se na cirkusáky koukal jako na bodré

a pošetilé chasníky, kteří touží po takových nicotných cetkách, jako je slovíčko umělec. Pro něho existovalo jediné skutečné, vzácné a vysoké umění: umění žít. Slýchával ve vídeňské společnosti, že velcí a skuteční umělci se proderou k své znamenitosti jen těžkými zkouškami, strádáním a utrpením. Co jiného byla pro něho ta ohavná léta vyvržení haličského? Tam se naučil ocenit každou krásně a plně prožitou chvíli a nespoutanou volnost života. Proto nakonec miloval své nekonečné jízdy ve službách Cirkusu Humberto. Byl v nich sám svým svrchovaným pánem, mohl změřit své schopnosti v zápasech s denními překážkami a mohl kdykoli a kdekoli odložit masku pana Gaudeama a s grandseigneurským gestem vejít na scénu jako rytmistr baron von Schönstein. Hrál dvojí úlohu, hrál ji s rozkoší a hrál ji do všech důsledků: pan Gaudeamus nikdy neopominul připravit příjemné večery panu rytmistrovi. Příjem, jejž mu poskytoval Cirkus Humberto, nebyl by ovšem stačil pro obě role, byl slušný pro živobytí pana Gaudeama, ale pan baron by při něm vyšel jen potenku. Tu právě se muselo rozvinout vyšší umění, jehož základy byly již v kancelářské a nákupní službě haličské. Pan Gaudeamus dovedl s krásným gestem uplácet úřady na prospěch Cirkusu Humberto, ale neméně elegantně dovedl přijímat podmazánky dodavatelů. A při své hybnosti, bezpečně se opíraje o svůj roztomilý zjev, uměl si přičarovat přátele, kteří byli šťastni, směli-li jej pohostit a zahrnout dary, dovedl i prostředkovat pletky a spekulace, z nichž mu vždy vyplýval nějaký vděčný podíl. Nebýt jeho baronské role, byl by měl již znační jmění uloženo pro léta budoucí, ale baron v něm dovedl lehounkou rukou rozsypat, co pan Gaudeamus obratně navršil. Ale pan Gaudeamus se proto nehoršil - vždyť to byla právě krása života, že se tak lehce pohupoval nahoru a dolů; a konec konců největší úspěch měl bravurní Max vždycky co baron a rytmistr. Tak ho také znal Kranz; a ve své hluboké, přímo zbožňovatelské úctě ke všemu aristokratickému byl tento koňák od píky uchvácen, mohl-li platit za pana barona útratu a směl-li mu nabídnout někdy i větší výpomoc, která se panským gestem přijímala na věčnou oplátku. Myšlenka na vzájemné hostování obou podniků

byla myšlenka Gaudeamova. Vemluvil ji původně Kranzovi a nyní pro ni získával Berwitze; zdálo se mu, že větší souhrou obou cirkusů vznikne i pro něho množství zásluh, které bude moci sklízet na obou stranách.

S Berwitzovými předsudky a nechutěmi nemusel příliš dlouho zápasit, hlavní pomoc proti nim mu přinesla vlastní Berwitzova ješitnost a samolibost. Jakže, on že by se měl báti této soutěže? On že by měl couvat, když Kranz sám se vlastně pokořil a přichází s nabídkou? Skončilo se to tedy právě tak, jak si pan Gaudeamus přál: dohodli se, že Kranz přijede do Hamburku, navštíví Cirkus Humberto a pak že se oba ředitelé sejdou v hotelu, aby se domluvili. S Kranzem přijede pan Gaudeamus a bude hrát jakoby jeho partnera. Berwitz si za svého důvěrníka přibere někoho zdejšího, někoho, kdo může nahlédnout do podvojné existence Gaudeamovy a neztropí z toho žádné řeči. Berwitz se po krátkém přemýšlení rozhodl, že nejvhodnější k této úloze bude kapelník Selnicki.

Žádný reportér nebyl na nádraží, aby popsal Hamburčanům slavnostní a téměř dějinný okamžik, kdy se oba králové cirkusu po prvé setkali. Bylo to velmi obřadné. Baron ze Schönsteinu stál po boku Kranzově se vznešeností šéfa protokolu a pan Selnicki v mohutném kožichu vypadal při Berwitzovi jako tajný státní rada. Když si Kranz s Berwitzem šli se smeknutým kloboukem v levici vstříc, po prvé se v nich ozvala bezděčná shoda v myšlení, oběma totiž zároveň blesklo hlavou: „Hele ho, chytráka, on si taky na to koupil nový cylindr!“

Ředitel Kranz, atlet se širokými rameny a hustým černým knírem pod mohutným nosem, napřáhl ruku v hrubé žluté vepřovici a ředitel Berwitz ji přijal v bílé glacé rukavičce. Stisknutí bylo jadrné, div rukavičky nepraskly; a po pár zdvořilých otázkách se šlo ven před nádraží, kde čekal Han s otevřeným kočárem, do něhož byly zapřaženi dva lipicáni. Byli to Orestes a Kardinál, jediní dva, kteří kdysi chodili v kočáře a vysokým krokem byli na míli nápadni. Berwitz měl původně v úmyslu namluvit Kranzovi, že to jsou dva kladrubáci, které si drží

pro svou soukromou potřebu, ale pak si řekl, že Kranz má jist pro koně oko, a že by tedy tento podvůdek brzy odhalil. Pánové nasedli do kočáru velmi obřadně a jeli městem s takovou grandezzou, že starší, zkušení policisté jim salutovali, tušíce v nich nějaké velké státní panstvo. Po příjezdu se šlo hned do koníren. Bylo ta milé teplo a oba direktoři brzo nestačili stírat pot, který jim vyrážel na brunátných tvářích, stísněných tvrdým stojacím límečkem. Kranz si v duchu říkal, že tomu zpychlému Berwitzovi nebude nikterak podkuřovat, ale když vešel do stáje a mrkl na podlahu, která byla vydrhnuta, koukl ke žlabům a ony vymyty, sehnul se ke stelivu a viděl krásnou, dlouhou, čistotnou slámu, přiznal si, že tohle má ten turecký paša v náramném pořádku. Kočové a stájnící stáli při koních v bezvadných livrejích a salutovali, když panstvo přicházelo. „Komediant je dobrý," říkal si Kranz, „ale touhle opičinou mne nedoběhne." A přistoupil k nejbližšímu koni, pohladil jej a nenápadně se podíval na rukavici. Nu, nedalo se nic říci, na rukavici neuvízl ani prášek. Pak ovšem, když stanul před lipicány, musel přiznat, že takovou skupinu ve svých stájích nemá. Jeho zálibou byli trakehnští koně, ohniví, houževnatí, ke všemu se hodící; potřeboval koně učelivé, bystré a trpělivé, pro krásný vzhled měl jen některé, zde však u Berwitze musel uznat, že vybrané skupiny koní jednoho typu tvoří ještě svou zvláštní krásu. Tím se pánové konečně rozhovořili po svém, a s cylindry v týle, s límečky ponenáhlu se bortícími, chodili od zvířete k zvířeti, omakávali svalstvo, prohlíželi zuby a kopyta, měřili výšky a délky, hádali se o to, jsou-li šimlové opravdu váhaví, vraníci melancholičtí a hnědky divoké a je-li užitečnější večerní krmení nebo ranní a kolik litrů vody se má dát koni vypít po představení.

Uprostřed těch debat, pro které by vždy znovu zapomněli na celý svět, vřískal jim za zády hudba, začátek představení se blížil. Pan Kranz se tedy už jen spěšně podíval na slona Bingo a na zvěřinec, který jej nijak nezaujal. Sám slona neměl, ale měl čtyři velbloudy a žirafu, a co se šelem týče, byl přesvědčen, že jeho sibiřští tygři jsou mohutnější a budou lidem více imponovat. Ale pak najednou ztratil zájem o klece: začal cítit, že obecenstvo „je na pochodu", a tu byl

příliš direktorem, než aby při tom nebyl. Začne-li publikum přicházet, je-li, jak říkají, na pochodu, žádný ředitel světa nevydrží doma nebo v šatně, každý je nenápadně mezi těmi proudícími davy, někde mezi branou a vlastním cirkusem, aby si sám očenichal své dnešní obecenstvo, je-li nedočkavé nebo lhostejné, je-li náročné nebo lidové, je-li městské nebo venkovské. To všechno a ještě plno jiných věcí má vliv na průběh představení, a zkušený direktor se svými nejstaršími lidmi rozpozná už z nástupu publika, jaká bude nálada a komu dnes kyne největší úspěch. Jak to vědí, to je záhada, jsou přece často v neznámé zemi, v neznámém městě, mezi cizím lidem, z jehož řeči nerozumějí ani slovíčku; ale stačí jim pouze to půlhodinové tření o proudící davy, aby se zmagnetisovali fluidem, které davy vytvářejí. To tiché, ale pozorné, vnímavé tření je direktorská ouvertura, o kterou nechtějí nikdy přijít. A Kranz, všecek posedlý zvědavostí na hamburské poměry, musel to přece ozkusit i vlastním tělem. Stál tedy s Berwitzem v koutě hlavního vchodu, sledoval pokřik biletářů a kontrolorů, klouzal očima po lidech, a když hlavní nával minul a uvnitř se hrál poslední pochod, obrátil se k Berwitzovi a řekl:

„Máš to báječné. Prima lidi. Domptéři a vysoké škola budou mít sukces."

Představení, které se toho dne konalo, bylo ovšem zcela jedinečné. Berwitz nic navenek neoznámil, ale pro udolání svého soupeře nařídil parforsní pořad, dvaatřicet čísel místo jedenadvaceti, a tu tedy to letělo v strhujícím tempu, z překvapení do překvapení. Kranz seděl s baronem Schönsteinem roztažen v lóži, ale jeho očím neušlo ani jedno prohrábnutí pilin v manéži. A cylindr mu na hlavě přejížděl brzo do týla, brzo do čela, podle tichého Gaudeaova upozornění nejbezpečnější to důkaz, že ho to chytlo.

Večer zasedli oba magnáti se svou asistencí k mohutné večeři v hotelu Metropol. Pan Gaudeamus už všecko objednal, želví polévku, Saumon du Rhin grillé, sauce anchovis, Boeuf salé ŕ l'anglaise, légumes, Poulard au consommé, sauce béarnaise, Talmousse au fromage de Parme, Meringues ŕ la cręme, Glaces, Desserts. Večeře hodná

panovnického rodu humbertovského Všechno bylo připraveno, i pořad nápojů, pánům jen stačilo přivázat si servítek pod bradu. Nicméně když se šedovlasý vrchní přiblížil s lahví zlatého sherry, aby s levicí ohnutou za záda uctivě naplnil první kalíšky, pan Kranz položil na sklenku svou mocnou tlapu a žoviálně prohlásil:

„Já myslím, abychom si dali žampaňský!“

Pan Gaudeamus mínil, že na šampaňské je ještě čas, teď že se hodí jiná vína. Ale Petr Berwitz se přidal ke Kranzovi.

„Jiná vína?“ odpověděl panu Gaudeamovi suverénně, „pijte si, barone, podle libosti, ale na mou kapsu ohled brát nemusíte já mohu dát žampus vod začátku!“

Také pan Selnicki, chtějící jednou užít vzácného nápoje do libosti, byl toho názoru, že bude líp nemíchat pití, aby se to v těle nepopralo. A tak k tiché žalosti gurmánského srdce Schönsteinova zmizely se stolu sklenky pro sherry, pivo, moselské a burgundské víno a k hustému vývaru polévky se pilo kořenné šampaňské.

Vzhledem k tomu snažil se pan Gaudeamus, aby se už při rybě projednalo, proč se vlastně sešli. Vzájemnou situaci vysvětlil tak obratně, názorně a jednoduše, že oba soupeři, kteří se stále na sebe chystali, podívali se na něho s překvapením a uznali, že to tak jde. Byla to prostá výměna budov po skončení zimního údobí, pro dobu šesti neděl, s právem prolongace. Bližší doba se měla určit vždy zvláštním jednáním podle plánu každého z obou podniků. Chvilku se tedy ještě mluvilo sem a tam, ale než přinesli další chod, plácli si Berwitz s Kranzem do dlaní a pan Selnicki rychle naplnil číše. Jedlo se a pilo nyní veseleji a hovor se rázem uvolnil.

Pořad jídel byl panu Gaudeamovi pochválen, zvláště tou hovězinou přišel oběma magnátům náramně vhod, méně už poulardem, který Kranzovi trochu rejdil po talíři. Ale Petr Berwitz ke konci shledal, že se zapomnělo na něco, co považoval za nezbytnost parádní večeře: kaviár! Pan Selnicki usoudil, že co není, může být, a hned si luskl prsty na číšníka. Vrchní jídlonoš poněkud ustrnul, když mu mezi zmrzlinami poručil přinést kaviár, ale okamžitě se zatvářil, že je to

samozřejmost. Za chvilku už šel na stůl „ten černej šrot“, jak říkal Kranz. A Petr Berwitz, supě z přeplněného života a všecek rudý jídlem i vínem, měl tu konečně příležitost, aby pověděl tomu „berlínskému rajtknechtovi“, co se najedl kaviáru tenkrát v Petrohradě, když za ním chodil Jeho Veličenstvo car všech Rusů. Teď teprve, tímto kouzelným slovem car, dostal Berwitz pravé tempo, a hltaje kaviár po lžicích, zahrnoval svého soupeře vychloubáním a holedbáním. Ponenáhlu to vypadalo, že si Berwitz s carem tykali. Kranz také vyslovil jakousi nedůvěřivou poznámku, zda byli opravdu s carem tak intimní.

„Jakpak by ne,“ vytáhl se Berwitz, „na to je v archivu Cirkusu Humberto i písemný doklad. Byl tam v Pitěru jeden starý, šedivý profesor, dvorní rada, takový šťoura, který pořád něco sepisoval. A ten chodil za mnou a tahal ze mne historii Cirkusu Humberto a celého našeho umění, a pak mi ještě několikrát psal. Právě že šlo o umění a ne o nějakou boudu. A ten profesor věděl, že jsem byl carův nejoblíbenější společník, a proto je na každém psaní nahoře jako oslovení napsáno: Carissime! To můžeš u nás vidět, Frans to schovává jako dokument!“

„Ten starej ho polejvá, co?“ naklonil se pan Selnicki k panu Gaudeamovi. „Teď mu ještě dá sežrat perskýho šacha a tureckýho sultána a pak si vynadají.“

„Perský šach by ještě šel,“ odpověděl klidným polohlasem pan Gaudeamus, „ale turecký sultán bude už pro Kranze moc tlustý. Budeme muset před Cařihradem uhnout někam jinam.“

„K holkám...“ vyhrkl starý Selnicki a zaslzel.

„Mám to číslo na programu,“ kývl baron.

Opravdu, marně se Kranz snažil navzájem přetrumfnout Berwitze svými úspěchy u nejvznešenější šlechty. Co je takový kurhessenský vévoda proti perskému šachovi? Se zaťatými zuby musel vyslechnout teheránskou epopej. Jen při ní se vypilo pět lahví; a protože pánové měli už hodně v hlavě, navrhl pan Gaudeamus, aby si zašli někam na černou kávu.

„A na koňak,“ dodal pan Selnicki. „Teď je svrchovaný čas na

koňak - ledaže by se to před ním řízlo ještě slivovicí."

Trochu hlučně se panstvo zvedlo a ještě hlučněji sestupovalo do sklepní místnosti Elysia, do lóže, potažené červeným plyšem, s vysokým zrcadlem v pozadí, před nímž stála makartovská kytice a dva stojany s umělými palmetkami. V sále před nimi hrál kvartet, primarius se jim hluboce ukláněl. A vedle hudby bylo podium, na němž osm polonahých dívek tančilo kadrilu, zakončenou kankánem.

„Heleď, Berwitzi," přitáhl si ho Kranz k okraji lóže, „ta třetí od levé ruky, ta černovlasá fuksa, ta péruje, co?"

„Láhev koňaku do ledu!" poroučel pan Selnicki.

„To je pěkný jukřík," přikyvoval Berwitz Kranzovi, „ale co tahle zlatá izabelka vpravo, koukni tu vysokou akci kolen."

„Jó, ale až zůstane stát, bude mít široké rozkročení," namítal Kranz.

„I kdepak, podívej na délku těch šimpánů! Ta má nohy jak valencienská klisnička!"

„Pánové, nalévá se koňak," přerušoval je zezadu Selnicki. „Velejemný Meunier! Stokrát důležitější než ten váš ženský hipodrom!"

„Myslím, pánové," zvedal číšku pan Gaudeamus, „abychom nejdříve připili úspěšnému zdaru dnešního našeho vyjednávání a pak se věnovali půvabům této manéže. Prosit!"

Připilo se jednou, připilo se dvakrát, připilo se po třetí. Děvčata dole začala znovu tančit a Berwitz s Kranzem shledávali, že ta lesklá vranka, co má ofinu jako skotský pony, vypadá náramně čistokrevně. Ale taky ta srnčí brauna na její pravé ruce ukazuje pěknou figuru, má trochu myší ouška, ale bude o půl pěsti ještě vyšší.

„Vobě mají voheň, barone," tvrdil Kranz Gaudeamovi, „koukejte, ten dlouhý krok, to je, panečku, rasa."

„Ale ta brauna," povídal Berwitz, „nějak nemá dech, to ta černá dotančí ještě fullhands."

„Můžeme si je sem pozvat," navrhl pan Gaudeamus.

„No, já nevím, jak budeme spolu tajlírovat," slabounce se pokusil Berwitz o odmítnutí.

„Jen je pozvete, barone," kývl Kranz, „tady zas platím všecko já. Holky beztoho klusají kolem jako na lonži. Já se aspoň té prauně kouknu na hřbet, nemá-li tam úhoří pruh. Všecky srnčí prauny mají po zádech klikatinu."

„A kteroupak si vybere baron?" chechtal se Berwitz. „Co tamhleta černá, ta vypadá jak trakehnské hříbě?"

„Ne. Já mám u ženských radši kladrubský typ. Pro mne bude ta šimlovitá vzadu."

„A Selnicki?"

„Nic, pánové, nic. Nebudu vyrušovat. Já..." a Selnicki se nejistě zvedl, „já vám jdu zahrát Radecký-marš. A Radecký-marš, to je jako válka, vedená primabalerinou. Všecka sláva monarchie na špičkách. Jedinečná muzika, pánové... jedinečná... šampaňské překomponované pro plukovní bandu..."

O hodinu později volal pan Kranz na pana Berwitze:

„Pojď sem, ty tureckej menažeristo, pojď na mou pincgavskou hruď!"

A protože Berwitz místo na jeho hruď padl mezi řičící braunu a výskající šimlu, obrátil se pan Kranz k panu Gaudeamovi, vzal ho kolem krku a šeptal mu s hrozným zamračením:

„Barone, přísahám ti, že ho budu, až s tím uměním zkrachne, vozit a vystavovat jako perskýho plukovníka!"

Když se Petr Berwitz o půl čtvrté ráno vracel domů, měl nový cylindr dokonale otlučený, ale na rtech tisíc úsměvů z krásného večera. Jak vstoupil do ložnice, rozsvítila Anežka svíčku a usedla v posteli zpříma. Mžikem viděla celou situaci, ale neřekla ani slova.

„Má drahá," pomalu spustil Petr, strhávaje se sebe šaty, „na jaře pojedeme do Berlína. Všecko je hotovo... Bylo to opravdu velkolepé. Ta hostina, kterou jsem pořídil... to vyjednávání potom v Elysiu... opravdu velkolepé... báječné... mělo to linii... To jsme tomu kočímu ukázali... co je to dynastie..."

„Nu..." řekla zvolna Anežka, „a nebyl jsi k tomu boudaři sprostý?"

„Ne. Nikoli," vrtěl hlavou Petr. „Chtěl jsem, ale nikoli. Po každé jsem si řekl: Pozor, Petře, pozor... seš vod koní... seš gentleman..."

„Nu, tak si lehni. Ale zítra při pantomimě budeš střílet jen do terče. Zítra ti nebudu držet vajíčko mezi prsty."

„Nesmysl..." brumlal Petr už v peřinách, „teď, v tuhle chvíli, bych dovedl pistolí prostřelit prsten..."

Nicméně zítra při pantomimě se mu po prvé stalo, že střelil a rána šla o chlup mimo.

XVI

Berwitz byl po tom vyjednávání v znamenité náladě a toho užil Karas, že z něho vymámil neslýchanou věc: pětidenní dovolenou pro sebe i pro Vaška. Položil ji do mrtvého týdnu mezi vánocemi a Novým rokem, a Berwitz přikývl. Odjeli v noci po sv. Štěpánu, po prvé v životě vlakem. Z Prahy museli ještě po staru, vozem, ale i tu si mohl Karas dovolit nebývalý přepych, jeli do Budějovic poštovským kočárem. Čím více se jim rodné hory blížily, tím byl Karas více rozechvěn. Všecek zjihl a změkl; vždyť do této návštěvy skládal už dva roky tolik nadějí, že ona rozhodne o Vaškově osudu. Těžko, přetěžko je prostému člověku činit tak závazná rozhodnutí. Svědomí je poplašeno a rozum nestačí. Lidé kolem radí, hodní lidé snad, ale odpovědnosti ti s beder neuberou; nad synkem stojíš jen ty a ta mrtvá. A je-li kdo, komu ještě přísluší slovíčko rozhodné, je to jistě jen rodná vesnice. Ta má právem domova nárok na všecky. Všichni jsme se tam narodili, všichni tam patříme, a to nikoli jen úřední cedulí. Vesnické společenství nás vychovalo stejně jako sama máma; věru že si pak může činit na nás nárok. A Karas ten nárok uznává a ctí; vždyť, bože můj, je to i úleva, že máš za sebou celou tu obec strýců a tet, která ti poradí, když si na rozpacích, a okřikne tě, když děláš hloupost. Člověk je hned sám sebou jistější; myslel jsem to dobře, ale ves byla proti

tomu, chválabohu, člověk ví, jak se zařídit.

To je celý Karas: tichý, myslivý, houževnatý v práci, ale závislý na jiných, když jde o rozhodování. A hlavně je mu proti srsti vybočit nějak z řádu. Jakživ nebyl tak šťasten a spokojen jako ta dvě léta u cirkusu, ale přiznat si to, to by už považoval za hřích. Pořád na něm leží pomyšlení, že to nemělo být a že mu to doma neschválí. A domnívá se, že to postačí, aby to Vaška odvrátilo od svůdné, ale nevhodné dráhy.

Tu tedy si šlapou domů pro rozhodnutí. Je tu všude plno sněhu, slabší stromy v lese se pod ním ohýbají a ticho je tak svátostně, jako když jdeš ke zpovědi. A tuhle ještě pár kroků, heleď, Vašíčku, tuhle je Horní Sněžná... Bláhovo chalupa, Cerhovo, Šemberovo stodola, farářovo zahrada, chumel střech a černého stromoví a kostel. Pánu Bohu budiž poděkováno, že jsme zdrávi došli. Hele, Cerha má na chalupě nový kryt a Bláha má větší chlívky. Ale teď není kdy na světskou zvědavost, teď musíme nejdřív tuhle nahoru, do té stráňky, k těm topolům.

Tadyhle vpravo to je, Vašíčku, poslední hrob; a koukej, už není poslední, tři ještě umřeli, co jsme tu nebyli. A lerpánek se ujal, povyrostl. Pozdrav Pán Bůh, Márinko, tak nás tady máš. Udělej mamince křížek na hrobeček. Klekneme si, Vašíčku, třebaže do sněhu. Otče náš... Zdrávas Maria... Tak jsem ti ho, Márinko, ve zdraví přived, hoch je to hodný a přičinlivý, slůvka bych nemoh proti němu přiložit. Ale teď, prosím tě pěkně, musíš mi být ku pomoci, co s ním dál. Já udělám všecko pro jeho dobro, jenom mi, prosím tě, ve vsi naznač, co to má být. A doprovázej ho dál, Márinko, svojí ochranu, je to přec tvoje dítě, požehnaná jsi mezi ženami, požehnaný plod života tvého, amen.

„Tak, Vašíčku, tři křížky na hrob. Maminka to tu má hezké, viď. Takové ticho. Nu tak, otři si slzy. Půjdeme tudy mezi topoly ke vsi. Čípak to pes tak štěká? Není to Opoleckých?“

„Ne, táto, to je Cerhovo Vořech, určitě je to Cerhovo vořech!“

„Že by nás cítil? A tamhle nás už někdo vyhlíží. Kterýpak to

je? Ale ovšem, Krčmáříkovo děrek, bodejť, tomu aby něco ušlo. Pozdrav Pámbů, děrku!“

„Dejšto - a můrdije, heleme se, Karasovo Anton, hdepá se tu, člojíčku, berwš, dyk tys tu, pro pána Jána, nebyl jak vod kočičího moru! Tudlej sme zrouna s Vaškem Zelenkovo vo tobě hovořili, esli siš eště morcdudy živej anebo si zatřepál bačkorama a kudá tě čerti noší. Nú tak, pěkně vítám, pěkně vítám, zdrávi se vrátili. A co ten tvůj legrut, ani ti kór moc nevyrost, ale chlapák je, můrdije, ten by už mejknul parezem, co, Vaičku? A já porád, odkud vy to tudyto, - dyk vy můrdije ze řbitova, ovšemž, ovšemž, vod Márinky, japané. Tak ty na ni eště porád pamatuješ, nu, to siš řádnej mandžel, Antone, to se ti nedá popřít, mandželka je holt mandželka, i dyž je morcdudy pod drnem. Což, japa se ti to fur hospodaří bez ní, bez ženský? Inu, můrdije, že se tak ptám, šak si to můžu domyšlet, kerak něco nejni, tak to holt chybí, to je jednou istotná věc. Nú a pote dál, ať tu nestojíme jako tři turecký svatý na mraině, fučí to dneska, potfora, to se na Štěpána votočil vítr a tuď je nejlepči zalízt na láfčijku u pece. Ale můrdije, lidičky, dyk vy ani k těm vašim nejčko nemůžete, dyk voni táhli vobá po poledná s dílem, no toceví, na německou stranu, vopálky vezli, vokříny, hrabice a tak šelicos, to voni nepřídou dřív než tak k vůsmej. Jak se jim daří? No to víš, Antone, vono se i na malým mlátku za rok něco vymláti, a kerak neteče, tak aspoň ukapává. Jenže to holt dá, můridje, starosti, no japané, von zničehožnic z pětníku šesták nenaroste, to je jednou istotná věc. Ale taghle, to voni kozu mají a kterási kvíčala jim taky na krmníku prozpěvuje, tak vono se to živobytí už nějak sešejtrokuje. Nú a co ty nejčko, nejčko by, můrdije, bylo nejlepčí jít zrouna do hospody, tuná k Novotnejm, ty mají porád vodzandáno. Ale můridje, di mi do hajzlu, snad by ses neupejpal, cirgusák a bude se bát píva. Jen pojď, Vašek si může vodskočit třebas k hořejším Cikhartojc, Cikhartovo Jirka bude valit voči, můrdije. A strejčkovi, Vašku, jako Jirkovo tátovi, vyřiď, aby přišel k Novotnejm na pívo, že sme tam s tvojím tátou. Pozdrav Pámbu Novotná, koukejte, žencká, jakýho vám vedu hosta, můrdije, Karasovo Anton, cirgusák, no jo, je

to von, dite do hajzlu, copá ste to hned nepoznala, dyk von je fur tak tlustej jako sedlák pod kolenama. Tak nám nalejte dva čbánky, ať se můžeme, můrdije, přivítat. Tuhle máš seslík, Anton, a udělej si, můrdije, komót. Tak na tvý zdraví, chlapče, ani nevíš, jak sem rád, že tě zas vidim, žes tam nezheb."

Teprve napití přervalo hubatému Krčmáříkovo děrkovi řeč. Ale sotva se nalapal vzduchu, už mu zase jela:

„Vy, Novotná, povidám, žencká, pošlite někoho po vsi, do Zelenkovo chalupy a do Cerhovo a k Vopoleckejm a k Padovcojc a vůbec, co kde je zednickýho, že jim zkazuju, ajť sem hned přídou, že je tu host. Co povidáte? Ale dite do hajzlu, žencká, povidám, pošlite ke všem vyjmac sedláky, sedlák nám, můrdije, může políbit šos a zeptat se wos, my tu chcem bejt sví. Šak voni přiběhnou šicí, bodej by né, takovej zedník se eště nenarodil, aby nepřiběh, dyž bečka zavolá. Tak co, Antone, cirgusáku, povídej, jakýpa sou ty cirgusačky, můrdije, mají to prej bejt tuze mámivý žencký, až prej uhrančivý, krucinál, můrdije, to sis užil, co, inu jo, kerak je žencká mrcha, tak je holt řádná potfora, to je jednou istotná věc, to se holt nedá převorat, ale kterak má člověk babu, nú, to si holt muší nechat zajít laskominy, můrdije, nad kravincem se muškátu nedočucháš. Jó, pane, taková cirgusačka... nú, jářku, kerak něco nejni, tak to holt chybí, to sou těžký věce, ale s tím mým sakramentem, to je marný, kerak je něčeho moc, tak je toho příliš, to je jednou istotná věc..."

„Počkejte, děrku," přerušil ho konečně Karas, „mě zajímá hlavně jedno: kerak vy víte, že jsem s Vaškem u cirkusu? Žádnému jsem nepsal..."

„Ale můrdije, dyk to tenkrát přinesli Milnerovi klucí, toceví, přijeli po apoštolským koni, vyzáblí jako suchá káně a peněz měli jako žába chlupů. Ale šicí vykládali, copá prej Karas, ten to navlík, my chodili po muzice a von se chyt cirgusu..."

„Ale vždyť já se se žádným nesetkal!"

„Nú, mušeli ti ňák na to kápnout, můridije, sami si to nevymyšleli, dyž to byla pravda. Dyk my tu celou zimu vo tom mluvilái,

kerak je zednický dílo v hajzlu a kerak si se chlapácky zavopatřil. Nú, a dyž mrklo jaro, klucí se zvedli a místo na stavbu marš za cirgusem...“

„Co to povidáte, děrku?“ vykřikl Karas a chytil Krčmářika za ruku.

„Nú, co bych povidal, toa to povidám, můrdije, kerak to bylo, parta se rozešla po cirgusech, protože žádnej tak velkej nenašli, aby tam mohli jít šicí. Nú a tak tam zvostali od jara do zimy, taghle začátkem listopádu se to zas tady ecko slezlo a můrdije, to bylo vyprávění, co hde a jak, jaký hde byly cirgusačky a tentononc, dyk můrdije vod nich já to šecko vo těch cirgusačkách vim, hdepá bych já na to přišel, jaký sou to žencký k tělu, nú napovidali toho, že bys to na volovo kůži nesepsal, a šicí jako jedna litanie, ten Karasovo Anton, to je hlava, ten měl fištróny, můrdije, tomu prej by měla vobec postavit pamětní sloup...“

„Můrdije, děrku, copá to drmolíte?“

„Šak je to jednou istotná věc, Anton, dyk ty siš jako zachránce celý vsi, dobroděj ve hladu, ináč tu vo tobě nejčko neni řeč, než že tys vokázal lidem, kerak najít živobytí...“

„A oni šli potom k cirkusu?“

„Šicí, Anton, šicí, morcdudy, můrdije, jako jeden muž, Cerha, Zelenka, Opolecký, Cikhart, Padovec, náš Franta, dolní Bláha, nú, povidám, šicí, kam koukneš, samej cirgusák, hdepá zedničina, ta je v hajzlu, povidám...“

„A co Milner, partafír?“ vykřikl karas v údivu téměř bolestném.

„Milner? I di mi s ním do hajzlu, jakýpa paltafír, Milner je vůl jako my šicí. Kerak něco běží, tak to holt de, to je jednou istotná věc, ale kerak to stojí, jó, kamaráde, nejčko ukaž, co umí paltafír! Ale Milner, hdepá, to najednou nebyl ani k řeči, ani k seči, až přišli na něho ten Cikhartovo a ten Bláhovo a prej, tak co, Milnere, dyž siš paltafír, můrdije, máme si věchtem zastrčit díru nebo prej co? Tak dyž nevíš co, Milnere, tak my ti to, můrdije, povíme, pudem k cirgusu jako Karasovo Anton, tam je eště fur práce přes leto vodzandaná.

Nú a von, jako Milner, povidá, nú, můrdije, tocevi, vono to nemá krunt, ale máme chodit po hraní, tak ať to prej raděj máme istý. Můrdije, jakejpa je to paltafír, ten k tomu přišel jako valach k říběti; tocevi, kerak je cesta proražená, tu holt jí i vůl projde, ale vyčíhnout to hned zprvku, hdá neviš kudy kam, abys nevlít do lokáče, to muši mít jeden v hlavě roužnuto, to je jednou istotná věc...“

Karas už žvavého děrka ani neposlouchal. Ruce mu klesly. Tohle je tedy vytoužená odpověď rodné vsi, to je tedy ta spása, v kterou doufal, že ho vytrhne, že ho vyrve z toho toulavého kočování! Tady čekal posilu ve svém vnitřním odboji proti cirkusu, a zatím celá ves se dala na tenťáctví, zradili jeho svědomí, vpadli mu do zad, prodali ho a zaskočili. A ani se nemůže s tou bláznivou myšlenkou řádně vyrovnat, už jsou tu, jeden za druhým, Vašek, Jirka, dolní Franta, horní Franta, kamarádi dobří, už ho vítají a objímají a popleskávají a už mu připíjejí a už ho vychvalují a oslavují - morcsecdudykrajchimllaudondonrvetr, že by to bylo všecko správně a v pořádku? Šenkovna hlučí jako o trhu, jeden přes druhého se chlubí, kde se uchytil, ti dva jsou u Kranze, ten jezdí s Golowetzkým, ten je u Cirkusu national a ten zase dělá kočího v menažerii. A všici radostní a veselí, to že je život, ségle, lanka, runtovky, ženský i zatroubit si čověk může, a to všecko jsi způsobil ty, Antone, Toníku, Tondo, ty kluku chytrá Karasovo!

Je tím vším zprvu jako zavalen, pořád se mu v hlavě ozývá Krčmářikovo „kerak je toho moc, tak je toho příliš“, ale nic platno, lichotí mu ta netušená oslava, natahuje se a nafukuje, dělá starého, okřikuje cucáky a zase si přicvakává džbánkem s ostatními. Ponenáhlu jako by se všecka tíže, co na něm ležela, rozplynula, sladko je mu a veselo, teď by se sám nejraději znovu se všemi objímal za to, že mu tak ulevili v jeho starostech. A Vašíček přibíhá a je všecek rozzářen, jak prý to klukům ukázal, že všichni čubrněli na jeho tric-trac a na opičí skok a na salto. A pak přichází do hospody i sestra Karolina, zrovna se vrátila s mužem a slyšela, kdo to nenadále přijel. To si ho pak s Vaškem odvádějí domů k večeři a v té jejich chudé kuchyni se dovršuje vnitřní Karasova přeměna. Oba ti udření lidé, švagr i sestra,

zpívají mu až do haleluja, jaké udělal štěstí, že to u toho cirkusu vzal, jaká je teď v horách bída a jak je zle i s celou zedničinou. Pámbů s námi, kde by se teď octly všechny rodiny, kdyby mladí tátové se nebyli chytli Karasova příkladu a nepřinesli na podzim nějakou tu naspořenou stovku. Všichni tu krom sedláků musí nějak ven, i oni sami běhají aspoň po kraji se zbožím, které táta vyřeže; a kolikrát si už přitom povzdychli, jaká je to dřina úmorná a nevděčná. Z jejich nářků a stýskání vidí Karas, jak trudně by se doma protloukal, a bezstarostný život na kolech mu připadá jako hotový ráj.

Dost pozdě jdou toho večera spát, dlouho trvalo, než se ze všeho vypovídali. A když teď leží Karas v sekničce pod těžkými, studenými duchnami, urovná se mu to v hlavě už docela určitě: poprosil Márinku, aby mu dala ve vsi znamení, a dostalo se mu ho na na každém kroku. Od děrka Krčmáříka, od rodáků a vrstevníků, od dětí ve vsi, od vlastní rodiny: dobřes udělal, že ses chytil práce, žádná hanba to není, nijak ses z rodné vsi nevyvrhl. Nemůžeme-li se tu uživit, musíme ven, do světa, do zápasu, to jinak nejde, nesmíme tu přece uhynout nouzí a bídou. A jde jen o to, zůstat si i tam věrný, neztratit se v tom velkém rejdišti, vracet se ke svým a pak jim prospívat. Ano, takhle nějak je to; a Vašíček tedy půjde dál a výš než jeho táta, to už je jisto, a dá Pán Bůh, že taky nezapomene na hnízdo, z něhož se rozletěl. A to tedy je ta odpověď, kterou mu připravila Márinka. Zaplať ti to, holka, Pán Bůh, je tedy rozhodnuto, amen.

Nazítří má Karas na celý den co kutit ve vlastní chalupě. Je trochu dojat, když ji odemyká a když vstupuje do seknice, která byla kus jeho života. Ale city sem, city tam, tu je hlavně plno prachu a pavučin a tamhle, zdá se, trochu zatéká a bude se nutno kouknout na střechu. Nu, však se do toho s Vaškem pustí a do odpoledne je všecko v pořádku. Pak se jde ještě na návštěvy, k Márinčině příbuzenstvu, ke kmotrům a kmotrám; a všude je velké vítání a objímání a všude radost, že jsou oba zdrávi a že se jim dobře daří. A pak ještě jedna noc, a ráno, ještě za tmy, šlapou si to táta se synkem zase dolů do města, do Budějc; tak se tu mějte hezky, vy sněženské chalupy, ať ta

vaše zlatá světélka nepohasnou a komíny ať nepřijdou o své kouřové chocholy - my na vás, viď, Vašíčku, nikdy nezapomeneme, a kdybychom i měli cikánit celý život.

Po návratu do Hamburku nemohli osmičkáři Karase otce ani poznat, jak ožil a jak se mu jazyk rozvázal. Až se jim zdálo, že snad si doma šťastně namluvil nějakou ženskou, - kdepak by tušili, že to se mu jen ulevilo v svědomí. A v té radostnější náladě rychle proběhl masopust, minula zima a první jarní větry přinesly zas přípravy na novou pouť. Tentokráte nejel s nimi Roméo. Berwitz shledal, že má teď s Vašku dosti skokanů v souboru a neobnovil smlouvu. Bylo z toho mnoho pláče a křiku mezi roméovskou drobotinou, která se nechtěla rozloučit s krásným životem při velkém podniku. Ale během dní se podařilo bdělému otci vypohlavkovat jim z hlavy všecky jejich místní záliby a jednoho čtvrtka stála celá černá rodina kolem modré maringotky, k ní papá Achmed připřáhl zase své koníčky. Kdo byl kolem, každý jim naposled stiskl ruce, Achmed Roméo, syn Mehmeda Roméa, syna Aliho Roméa, syna Omara Roméa, hadžiho, obrátil se k východu a zahlaholil velkou melodii, klouzající do půltónů:

„Lá iláha illa-láh, Muhammadun rasulú-lláh!“

Pak práskl bičem a zazpíval Súru včely:

„Bůh učinil vozy vaše obydlím a učinil vám z koží dobytčat stany, jež jsou lehké, když se stěhujete z místa na místo.“

Děti se opřely o vůz, který se na podzim příliš zabořil do rozmoklé půdy a nyní těžko vyjížděl ze zamrzliny, paní Roméová zamávala z okna šátkem, cirkusáci volali „Na shledanou, auf Weidershen, au revoir, a revedenci!“ a modrá maringotka zmizela v hamburských ulicích.

Vašek stál při tom loučení nejblíž. Odcházel mu první jeho učitel, a přes to, že to bylo víc mučení než učení, Vaškova dušička byla všecka rozlítostněna, když ho pan Achmed Roméo objal a políbil na obě tváře. A taky ty jeho kluky ztrácel nerad, byla to holota, byla to verbež, kolikrát se musel Vašek s nimi seprat; ale teď, když se

shrnuli kolem něho a jedn po druhém mu podávali způsobně ruku, bylo mu smutno, že tak křiklavá spřež zmizí a že už se s ní nikdy nesejde. Bezděky mu vyrazily slzy a pomalu tekly po tvářích k hubě. Olízl je, aby je nikdo neviděl, a podivil se, jak jsou slané. A nové se mu hrnuly z očí, které viděly odjíždějící maringotku jako křivým sklem. Jenže v tu chvíli, když zahýbala za roh, Paolo u zadního trámku se otočil, zamával rukama a vykřikl: „Dablkau!“ Vašek se bleskurychle shýbl k zemi pro kámen, ale zem byla zmrzlá, a než kámen uvolnil, Paolo zmizel. Otřel si tedy oči, které rázem přestaly slzet, a obrátil se k boudě. Proti němu běžela klopýtavě Helenka a plakala na celé kolo.

„Co bečíš, Heleno?“ křičel na ni Vašek.

„Já... já tu nesu... já chtěla ještě dát Paolovi kus buchty... a oni jsou už pryč!“

Vašek se skoro rozhořčil, ale pak se ovládl.

„Nebreč, Heleno. Paolo byl rošťák. A když už tu máš tu buchtu, koukej, můžeme ji sníst spolu.“

Vešel do neosvětleného hlediště a téměř na tomtéž místě, kde se nedávno Paolo vyznal Helence, slavily obě děti buchtový hodokvas na paměť mladého Afričana, k němuž dívka byla plna něžnosti a hoch pln opovržení.

Za pár dní nato hnul se i Cirkus Humberto. Když už vozy začaly vyjíždět, přišel Vosátka se zprávou, že Hein Moesecke té noci zemřel. Třikrát za zimu vstal s chřipkou a postavil se k výčepu, po třetí dostal zápal plic a nevydržel.

„A my mu ani nepůjdeme na pohřeb,“ pokýval hlavou Kerholec, stojící uprostřed vytáčejících se vozů.

„Nemohli bychom tak jako tak,“ vysvětloval Vosátka, „funus nebude tady. Přál si, chudák odulá, aby ho pochovali, kde se narodil.“

„A kam ho tedy převezou?“ zeptal se Bureš, sedící už v sedle a držící koně pro Vosátku.

„Do Buxtehude,“ odpověděl seržán, přitáhl koni obřišník a vyhoupl se do sedla.

„Buxtehude... Buxtehude...“ zašeptal Karas. Z jakési velké

dálky přiletěla k němu slabá vlna dojetí. Pravda; Buxtehude byla první obec, kam tenkrát jeli jako do neznáma, když začínali tenhle život. Tehdy mu to znělo jako záhadná sudba. Byla v tom všecka tajemná nejistota, jíž šel vstříc. Dnes to pocítil jen jako závan vzpomínky, jinak nic. Buxtehude... jméno jako jiné. Rodí se tam lidé jako kdekoli jinde. Rodí se a umírají. Nebo se tam vracejí umřít. A vracejí se tam i mrtví.

To byla poslední myšlenka, k níž Karas dospěl, když odjížděl se svým oddílem:

„Jako ten tlustý Hein Moesecke... Zůstat věren Horní Sněžné!“

Část třetí

I

Je překrásná neděle v březnu, podél nábřeží poletují rackové, s věže Sv. Pavla odbíjí desátá hodina. Slečna Růžena Langermannová přichází dlouhými kroky ke vchodu do městských sadů. Má maličký, šikmo nasazený klobouček a dlouhou sukni vzdutou vzadu honzíkem. Spěchá a musí se přitom usmívat, neboť onen mladý muž v šedivém paletu, který tam přechází, je přece Vašku, obdivovaný krotitel šelem v Cirkusu Humberto. Už na ni netrpělivě čeká a ona se přece nezpozdila! Což nezašeptal včera: „Přesně v deset?“ A málo chybělo a byla by zmeškala, troje jarní šaty museli ještě dnes v závodě dodělávat, aby je mohli během dopoledne odvést. Šila na nich u své mistrové do desíti večer a o půl osmé už přišla v neděli do práce, aby to bylo hotovo. Nu, jí jde vždycky práce od ruky, ale dnes jí jehla jen hrála, když srdce bylo plno blaženství, že v deset hodin je ta krásná, slastná věc, první schůzka...

Božíčku, co je vlastně k tomu zapotřebí, aby došlo k šťastnému dostaveníčku? Měla toho Vašku ráda od dětských let, kdy se k nim přihrnul s tátou a velitelsky vpadl do jejích nevinných her. S jakou srdečnou účastí sledovaly s matkou jeho postupný vývoj od dob, kdy se malý Vašku učil jezdit a skákat. Rok co rok se vracel k nim s otcem a po každé uměl zas něco nového, až vzbudil obdiv jako znamenitý jezdec a nevyrovnatelný skokan. To bylo asi před třemi roky, kdy pan Bureš prohlásil, že Vašku je už hotový muž a že už dovede všecko, co se může po znamenitém jezdeckém umělci chtít. A za pár dní nato přišel Vašku a s velkým smíchem vyprávěl, jaká byla v cirkuse paseka, když jim krotitel utekl, ten obrovitý francouzský kapitán, v hrůze utekl před tou babou Hammerschmidtovou, uprchl i s tygry ve strachu, že jí neunikne, že si ji bude muset vzít. A lvi a medvědi jim zůstali, to byl berwitzovský majetek, ale kdo je měl

najednou převzít, když Gambier vzal s sebou i svého pomocníka! Nu, kdo by je převzal, Vašku je převzal, vždyť v tom cirkuse s nimi vyrostl, denně je krmil a ošetřoval a ty dva nejmladší, Sumatru a Borneo, nosíval jako chlapec v náručí. Růženka se živě pamatuje, jak se vyděsila, když slyšela, že Vašku bude nyní chodit denně do lví klece; bylo to po prvé, kdy ji tak podivně bodlo u srdce pomyšlení, že by se tomu hochovi mohlo něco stát. Ale Vašku se jen smál a odbýval ji sebevědomě, to že nic není, lvi a tygři že jsou jen velké hravé kočky a že se to s nimi musí umět. Nemohla se tím nijak uklidnit a po prvé si tehdy uvědomila, jak ho má ráda, jako rodného bratra. A moc se jí líbilo, že taky pan Karas nebyl spokojen a rozmlouval to Vašku, aby si se šelmami nezahrával, koně a lvi že je velký rozdíl. Ale Vaku si nedal nic říci: Všude to na nás číhá, tatínku, povídal tehdy, na koni a při saltu se stejně mohu zabít, ani se nenaděju. U lvů aspoň vím, jaké nebezpečí mám před sebou; a mimo to prý cirkus se přece nemůže zastavit, podnik musí mít své, to je služba, to je povinnost, dílo musí běžet. Tak si ty lvy a medvědy převzal a za rok začal cvičit i nové tygry, které si Berwitz opatřil. Co strachu o něho vystála, s jakým napětím čekala každý den, až se na schodech ozve jeho krok, jak ho rychle přelétla pohledem, nemá-li ruku v bílém obvazu! A když na jaře odjeli, taková opuštěnost ji přepadla, smutek a stesk - tu najednou viděla, jak ho má ráda, bratr by snad tolik nemilovala. Všecka se chvěla ve vzpomínkách na něho a byla bez sebe radostí, když dostaly s matkou lístek, že se cirkus už vrací a Vašku je zdráv. Neměl o tom ani potuchy, jak k němu vzhlížela. Přijížděl k nim rok za rokem stejně osmahlý, svalnatý, klidný a vyrovnaný v každém pohybu, choval se k ní se stejně srdečným kamarádstvím... ale právě že jen tak. Teprve tuhle, nedávno, před čtrnácti dny, se na ni zadíval, a jinak zadíval než dosud, horko jí z toho bylo a zmateně. A pak ji jednou, když byli chvilku sami, chytil za ruce a řekl: „Víš, Růženko, že jsi moc hezké děvče?“ A pak ji párkrát pohladil, když se někdy v předsíni nebo na schodech setkali. A včera... včera za ní vklouzl, když poklízela pokoj, stiskl ji odzadu za ramena a tiše řekl: „Růženko... my dva... neměli

bychom si my dva něco říci?“ Všecka se zajíkla a ani neví, jak ze sebe vypravila: „Když myslíš... Vašku...“ A on, ten silný, sebevědomý Vašku, který pohledem zvládne tygry a lvy, se bojácně ohlédl a zašeptal: „Tak přijď... zítra v deset... k bráně parku...“ a pak rychle utekl. A teď je tu, čeká tu, už ji spatřil, už jde vstříc, smeká klobouk a říká nějak dojatě:

„To jsi hodná, Růženko, že jsi přišla!“

Potřepou si rukama a Růženka trochu překotně vypráví, jak musela pospíchat se šitím a jak měla strach, aby nemusela jít ještě odvádět šaty, to že by se sem nedostala, ale mistrová to na štěstí dala mladším holkám. A Vašku, jak už jdou parkem, vykládá, jaký byl dnes neklid v klecích, na zvířata že jde jaro, že jsou rozčilená a nervosní. Růženka říká, že její mistrová taky byla v posledních dnech nervosní, že jim všecko házela pod nohy, snad že na ni taky jde jaro jako na ty šelmy. Vašku soudí, že je to možné, někteří lidé že jsou tak citliví jako zvířata, ale většinou ne, většinou jsou lidé otrlejší nežli šelmy a sloni.

„Což sloni jsou taky citliví?“ ptá se udiveně Růženka.

„Ó, sloni jsou nejcitlivější ze všech zvířat,“ ujišťuje ji Vašku. „Sloni se vyděsí každé maličkosti. Jednou nám utekla z klece veverka a vběhla do sloní stáje. To jsi neviděla ten povyk, co našich šest slonů spustilo. Řvali, troubili, trhali řetězy a třásli se rozčilením po celém těle, my jsme vůbec nevěděli, proč to je, až jsme nahoře na trámě objevili přikrčenou veverku.“

„A co tomu říkal Arr-Šehir?“

„Arr-Šehir se zlobil. Říká, že sloni a husy jsou strážci pravidelného pořádku ve světě, a že kdyby každý správně vykonal svou povinnost, nemuseli by se jeho miláčkové rozčilovat. A žádal potom, aby veverka byla pro výstrahu popravena.“

„Ale to jste neudělali...“

„Ne, a Arr-Šehir nám vynadal, že nejsme z královského rodu. On už stárne. Letos si musel koupit brýle a má s nimi trápení, ti dva mladí sloni mu je pořád kradou s nosu.“

„Cože... sloni kradou?“

„Ano, všecko, co se jim zlíbí. Nejraději klíče od svých řetězů."

„A co s tím dělají?"

„Buďto to schovají do sena, nebo sežerou. Ponejvíce to sežerou. Se slony je velké trápení!"

Vašku se odmlčel a také Růžence došla řeč. Kráčeli teď tiše vedle sebe, zapomněli na zvířata a na mistrovou a jen v duchu si říkali, jaké je to hezké, že mohou takhle spolu jít. Vašku vzal Růženku za ruku a Růženka se podivila, jakou on má tvrdou, mozolovitou dlaň. Ale šel z ní proud tepla a příjemného rozechvění, pod nímž se zastavilo všecko myšlení. Zůstával jen prostý pocit blaha. Vašku si namáhavě uvědomoval, že by teď měl říci něco milostného, když je s Růženkou na dostaveníčku, ale nevěděl, jak do toho. Všechno, co ho napadlo, zdálo se mu hrozně hloupé; a kdykoli zavadil očima o Růženčinu planoucí tvář a zářivý pohled, zdála se mu tak nebesky krásná, že znovu oněměl. Tohle přece už nebyla Růženka z jeho dětských her, to byla elegantní městská slečna. A co byl on proti ní? Pouhý cirkusácký chasník od koní a od klecí. Nesmírné jeho sebevědomí se najednou scvrklo a kamsi zalezlo. Měl by teď promluvit a říci jí, co si myslí, ale protrhnout to sladké mlčení je těžší než vlézt mezi lvy a tygry. A co by jí měl říci? Růženko, já tě miluji? Růženko, ty jsi krásná? Kdyby jí aspoň mohl vykat, to by lépe odpovídalo jeho obdivu. A pak je tu ještě ta znepokojující věc: copak mu ona na jeho vyznání řekne? Nevysměje se mu? Neurazí se? Vašku má pocit, že ne, že tohle ani není možné, ale co kdyby... co kdyby už byla Růženka zadána a tu s ním šla jenom jako s kamarádem! On jí třebas řekne: „Růženko, já tě miluji," ale ona nato může odskočit a říci: „Vašku, je mi líto, ale já už mám jiného..."

Ne, tohle přece není možné. To by byl už něco vypozoroval. To by nepřišla jen tak na schůzku. Ale přesto jsou to hrozné rozpaky, které cítí. Tolikrát se mluvilo v osmičce o ženských, tolik rad, poučení a výstrah mu dávali, a žádný z nich mu vlastně nikdy neřekl, jak se to dělá, když se má člověk dívce vyznat. Toť se ví, oni šli na všecko hrubě, kdežto Růženka je něžné a jemné stvoření, žádné takové se u

cirkusu nevyskytlo. Jak se jí to má říci? A kde, když je tady všude plno lidí, hlavně zamilovaných. Ti už to mají nějak za sebou, to je vidět na jejich blaženosti, všichni jsou šťastnější než on. Už tak spolu bloumají dobře půl hodiny beze slova. Bože, co si ona o něm pomyslí, měl by ji přece nějak zabavit, ale o čem, přece ne o tom, jak ráno vysekával půlku koně na porce pro zvířata nebo že hřebec Kismet nechtěl včera žrát, jen tak oves rozházel... A jiného nic mu v tu chvíli nenapadá.

Ale v tu chvíli právě mu Růženka lehce stiskla ruku a řekla:

„Heleď, Vašku... to je krása!“

Podíval se tam, kam ukazovala, a opravdu, byla to krása, stálo tam celé skupení keřů a už kvetly. Lístečku ještě nikde není a tu jsou již ty keříky obsypány žlutým květem, svítí to a září jako nejčistší zlato. Jdou k nim blíž, už jsou mezi nimi, dokola obklopeni tou planoucí nádherou... sami dva mezi květy... a tu se najednou Vaškovi zvedá ruka, vklouzne Růžence kolem krku na rameno... Bože, jak se to děvče zachvělo! Vašek neví, co se to stalo, ale najednou ji strhl k sobě, má ji v náručí a líbá ji, líbá ji dlouhým polibkem a zmámen cítí její vlahou vůni.

„Vašku... malý... milý... milovaný...“

Slast, horko, zmatení, růžová mlžina; a pak najednou překypující pocit vítězné jistoty, jásavé sebevědomí, síla a víra. Kde je jaká překážka, kterou by on, Vašku nezdolal? Podívejte to tělo, je jako z ocelových per, podívejte ty oči, dravec před nimi coufá, co je v nich vůle; jak bych tě, Růženko, jak bych tě nedobyl? Všeho dobudu, celého světě dobudu pro tvůj úsměv, pro tu tvou oddanou něhu. Najednou je tu plno věcí, o kterých je nutno e vymluvit a vyhovořit, aby si srdce ulevilo, a dohromady je to všecko jen jedna jediná věc: že se máme... nu, řekni to, Růženko, sama, od tebe je to tak sladké.. že se máme rádi.

Na věži Svatého Pavla odbíjí poledne a Vašku s Růženkou kráčejí zavěšeni a přituleni domů k obědu, k paní Langermannové, k otci Karasovi, aby jim zvěstovali velkou a slavnou novinu o svém zasnoubení. Jde jaro, cirkus zase vyrazí do světa, ale až se na podzim

vrátí, vystrojí se svatba. A Růženka Langermannová se stane Růženou Karasovou, manželkou Vašku, jezdce a krotitele v Cirkuse Humberto.

II

Je překrásná neděle v březnu, podél nábřeží poletují rackové, s věže Sv. Pavla odbíjí desátá hodina. Slečna Helena Berwitzová vybíhá drobnými krůčky z domu svých rodičů. V chůzi ještě si zapíná rukavičku. Za rohem se zastavuje, rozevírá pompadurku a chvatným pohybem z ní vytrhává malé psaníčko. Zapamatovala si dobře, co tam napsal? Je to tak překvapující a rozkošné, že to musí znovu a znovu číst:

„Milovaná Helenko! Pamatuješ se ještě na slib, který jsme si kdysi dali na stupních Cirkusu Humberto? Je to už mnoho a mnoho let, byli jsme malé děti. Ale já na něj nezapomněl, po celou tu dobu nosím v srdci Tvůj drahý obraz a vzpomínka na Tebe hoří v mé toze, ať mne umělecká cesta vede ve světě kamkoli. Nyní však mne přivedla do Tvého domova, jsem angažován jako první tanečník k hamburskému divadlu a dneska jsem přijel. Má první vzpomínka platí Tobě, Ty kouzelná lásko mého dětství a hvězdo mého života. Cítíš-li ještě nějakou náklonnost ke mně, přijď, prosím, v neděli o 10. hodině k divadlu a přines mi před mým vystoupením kus štěstí a naděje. Líbá Tě Tvůj věrný a nezapomínající Paolo Roméo.“

Ano, už je to hrozně dávno, už je to skoro jako sen. Ale Helena je tím lístkem vzrušena, jako by jí projel elektrický proud. Paolo, krásný Paolo... Co s ním bylo, s tím snědým hochem, který jí tehdy pověděl, jak má provést jockeyský skok? Přece je tedy z něho tanečník, jak tehdy chtěl? A jak to, že opustil cirkus a rodinu? A že na ni nezapomněl, je od něho opravdu roztomilé. Byla to jen taková dětská pošetilost, to zaslíbení tehdy, ale přece jen to trošičku zavazuje. A je-li pravda, že on je ještě do ní zamilován... A proč by nebyl? Mužští jsou takoví směšní, jako tuhle ten s tím bílým šeříkem. Tři týdny jí už

večer co večer posílá kytici bílého šeříku, teď před jarem, jaký je to výdej! A vůbec se neobjeví, ani znamení nedá, lísteček, visitku, oslovení, nic, nic, nic než jen ten šeřík, těžký a nádherný. Kdo to je? Boháč musí být a člověk znamenitého vkusu; ale starý? mladý? krásný? šeredný? Nic z toho nelze uhodnout. Alice Kerholcová říká, že to bude starý, vyžilý a ohavný dědek, který se ani neodváží objevit, ale tohle je taky jenom dohad a Alice jej říká se smíchem, aby pozlobila Helenu. Alice má na Helenu tajnou pifku, že se sama nestala první krasojezdkyní, když Helenina matka v přechodu přestala jezdit. Jenže to je nesmysl. Helena přece byla od malička vychovávána pro krasojízdu a vysokou školu, to bylo samozřejmé, že dcera ředitele je něco víc než žena placmistrova. A pak má mít ta zrzavá ženská taky trochu rozumu, pro pána, máma tří dětí nemůže mít takové tělo jako mladé děvče, to uznávají všichni. Proto jí chce Alice neznámého ctitele zesměšnit, ale to je hloupost; mnohem spíš je to vysoká, svrchovaně diskretní osobnost, která se jednoho dne přihlásí. A jsou-li takoví oddaní ctitelé, proč by nemohl být stále do ní zamilován Paolo? Bývala prý už jako holčička hezká, říkají rodiče, to by tedy nebylo nic divného, kdyby v něm zanechala nepohasínající dojem. Všichni jí píší a vzkazují, že je jejich snem, že po ní touží, že na ni nemohou zapomenout, - proč by to neplatilo i pro toho ohnivého hocha? Jen jestli ho pozná po tolika letech! Tenhle tlustý vousáč u divadelního kandelábru to nemůže být, tamhleten v haveloku taky ne, ale... Paolo! Bože, ten je krásný!

Jako z nějakého obrazu vystoupil před ní, štíhlý a elegantní, a jak elegantní! Jde si už po jarním slunci bez svrchníku, má modrý kabátec, upjatý v úžasně úzkém pase, má brokátovou vestu a světle karírované kalhoty, má žlutou kravatu s červenými kvítky a v ní zabodnutou velkou perlu, má hnědou buřinku s prohnutým okrajem nad černými kučerami, má v ruce tenkou bambusovou hůl a na ruce plno těžkých prstenů, ale co je to všecko proti jeho jemnému, snědému obličeji, kde září dvě veliké, temné, zasněné oči pod dlouhým hedvábem řas! Jeho nos je neuvěřitelně jemný, opravdu aristokratický, ústa jsou krásná, jako řezaná, a z nich se třpytí svítivý chrup.

Ale také Paolo je zřejmě překvapen půvabem mladé krasojezdkyně, bezděky přimhouří levé oko a znalecky si ji změří od hlavy k patě, než zase znovu rozžehne oheň v pohledu a pokročí jí vstříc.

„Oh, ma bella, bellisima Helena," říká měkkým, lahodným tenorovým hlasem, líbaje jí ruku, kterou pak tiskne k svému srdci, „teď vidím, jak neskonale slabá je má obrazotvornost, že takhle krásnou jsem si tě v mysli nedovedl představit. Jsi rozkošná, dítě, opravdu rozkošná. Ach, jak jsem byl asi pošetilý, když jsem snil, že tento květ vykvétá pro mne... Či snad mohu doufat? Žádný manžel? Ženich? Nápadník? Ó, to je až neuvěřitelné. Ale osud patrně podporuje čisté dětské rozhodnutí..."

A Paolo se zasouvá pravicí pod paži Heleninu a vede si ji klidným, sebevědomým způsobem, jako by jemu příslušelo rozhodovat. A hebký jeho hlas stále lichotivě zní jí do uší, zářný pohled jí každé chvíle vnikne naplno do očí, že jí projede lehké chvění, hlava, ruce, bok se hravě naklánějí a letmými doteky jí sdělují svou žhavost.

„Páni rodiče zdrávi? Podniku se, doufám, daří? A co ten hloupý Dablkau - udělal svou koňskou kariéru?"

„Nemluv tak opovržlivě, Paolo, já přece také udělala koňskou kariéru. A kouskem jsi se o to přičinil i ty - tenkrát, když jsi mi ukázal, kterak na koně."

„Já že ti něco ukázal s koněm? Na to se už nepamatuji - kde bych byl já přišel k jezdectví?"

„Nebylo to zrovna jezdectví, šlo jen o skok, jockeyský skok přímo na hřbet koně, víš, jak tě otec sekl šambrierou..."

„Ah, už se mi to trochu vybavuje. Ano... doufám, že jsi nevyprávěla příteli Dablkauovi, jak jsem tě poučil? On by asi měl hrozný vztek na mne, že se pletu do věcí, kterým on chtěl rozumět lépe. Nu, ovšem... to švihnutí, vidíš, to už jsem tehdy pro tebe trpěl. A od té doby nesčetněkráte, třebaže jinak. Pořád jsem snil, že my dva bychom byli báječná taneční dvojice. Tys tedy zůstala při panneau. Slyšel jsem o tobě, hned jak jsem přijel. Bylo to přímo jako pokyn

osudu. Představ si, přišli jsme s mou partnerkou do divadla, do šatny, obhlédnout si to... a šatnářka tam je stará babice, Italka, signora Delaglio. A jak jsem se začal vyptávat na vaše, ona hned, že tě zná, že tě kdysi učívala tančit. Od ní jsem se dověděl, jaká jsi krásná a žes dosud svobodná. A signora Delaglio se mi také nabídla, jakmile má partnerka odešla, že ti doručí billet doux... a kdybychom prý se chtěli sejít zcela nerušeně... že má tichý, bezpečný byt... kde lze aranžovati intimní večeře nebo čaj nebo jen popít láhev vína. Představ si, Helenko, dostat takovou nabídku při prvním vkročení do města, kde jsem nebyl od chlapeckých let!“

„To je hrozné... Doufám, žes to té kuplířce odmítl?“

„Ale kde,“ zasmál se Paolo tichounce, „přijal jsem to, Helenko, s nadšením přijal... a nemáš-li nějakou závažnou překážku, můžeme tam zrovna teď zajít... aspoň se podívat, jak bude vypadat příští naše hnízdečko...“

„Paolo!“ vykřikla Helena v úplném ustrnutí.

„Nu co? Snad se nelekáš?“

Stáli proti sobě, Helena v zmatku a úzkosti, on s frivolním úsměvem, z něhož teprve teď přecházel v pozornější pohled na ni.

„Snad mi... Helenko... nechceš namluvit, že ty, krasojezdkyně, ještě se držíš starosvětských předsudků, které se hodí pro dcerku buržoasie a ne pro moderní umělkyni? To by bylo ovšem velké překvapení... a něco, s čím jsem se ještě nesetkal, ani u slečinek ze společnosti.“

„Paolo,“ přemáhala Helena své rozčilení, „nevím, s kým se stýkáš a jak si žiješ. Ale cos tady pro mne připravil, je při nejmenším opovážlivost. Jsme ovšem cirkusáci, krasojezdkyně, krasojezdci, krotitelé, koňáci, vyber si, co chceš opovržlivého, jsme snad bez domova, cikáníme po světě... ale přes to přese vše jsme dobrá rodina, rozumíš? A žádná z nás není k tomu, aby si někdo mohl jen zakývat prstem...“

Po Paolově tváří jako když přejede stín. Třpyt očí pohasl, úsměv zmizel, víčka s dlouhými řasami poklesla... Jednou, na zlomek

vteřiny, vyrazil z nich pátravý pohled. Když pak po chvilce vzhlédl, byly jeho oči plny lítosti.

„Oh, běda, Helenko, teď teprve vidím, do jakého ohavného omylu mne uvedla ta babice, ta Delagliová. Proboha tě prosím, odpusť mi to. Nikdy bych si nebyl dovolil... kdyby ona nebyla naznačovala... Fuj, jak hnusné je prostě o tom mluvit..."

„Delagliová. To je jí podobno!"

„Nu, právě! Přísahám ti, že já sám... můj bože, přece je to jasné, vždyť to byla jen vzpomínka z dětství! Nejčistší obrázek! Nejnevinnější city! Ah, pokusme se zapomenout na dílo pekelnice. Vždyť mezi námi jsou ještě jiná pouta a já bych nechtěl o žádné z nich přijít. Tolik let jsem se jimi utěšoval..."

„Jak jsi vlastně přišel k divadlu, Paolo?" zeptala se Helena, sama toužíc dostat se rychle od té hanebné episody.

„Ó, divadlo!" zazářil Paolo v radosti, že mu takto podala pomocnou ruku. „Kdopak probudil v malém Paolovi touhu po baletu? Nepamatuješ se už na hubenou holčičku, která se tady v Hamburku učila prvním krokům a ukazovala je malému Paolovi? Tys to byla, miláčku, která jsi mne k tomu přivedla. Viděl jsem tenkrát, jak je to všecko blízké tomu, co jsem už uměl, ale oč to bylo krásnější než ty bezduché přemety a kozelce, které mne čekaly na akrobatickém koberci po celý život. A pak přišla jednoho dne ta chvíle, která čeká všecky ikarské rodiny, - kluci odrostou tak, že už je táta nemůže vyhazovat nohama do vzduchu. Papá Roméo si začal naříkat, že už jsem pro jeho chodidla příliš těžcí a že by se mělo celé vystoupení přepracovat. Byli jsme tehdy v severní Italii, v Miláně, a já mu navrhl, aby číslo předělal beze mne. Byly z toho nějaké hádky, ale protože já byl z chlapců nejtěžší, přijal to a já běžel do divadla nabídnout se pro balet. Uložili mi zkoušku a baletní mistr shledal, že sice nemám správnou školu, ale že v některých skocích a v piruetách předčím všecky ostatní. Byl jsem přijat a brzo jsem tančil sóla, ba psaly se pro mne i zvláštní role. A začala se má sláva... už jsem nebyl malý, ubohý Paolo, ale vychvalovaný a oslavovaný virtuos skoků a přemetů..."

„A ty jezdíš po divadlech nebo jsi v stálé práci?“

„Hledám si vždycky nějaké volnější angažmá. Víš, být zavázán v určitém místě pro tolik a tolik vystoupení za sezónu a moci přitom si odjet pro pohostinská vystoupení jinam.“

„A teď máš svou základnu v Hamburku?“

„Ano. Proto jsem se těšil, až se spolu zde setkáme.“

„Nevím, Paolo, jak to půjde. Otec se už chystá k odjezdu.“

„Ach, to je pro mne smutná zvěst. Helenko, drahoušku, pohleď, velmi jsem se proti tobě provinil. Ale při naší vzpomínce z dětství, prosím tě, zapřísahám tě, dopřej mi příležitost, abych to mohl napravit!“

Zastavil ji lehounkým dotykem paže a podíval se jí dlouhým prosebným pohledem přímo do očí. A Helence bylo, když zírala v ty hluboké, smutné oči orientálce, jako by se půda pod ní propadala.

„Slib mi, Helenko, že se zítra zase uvidíme. Třebas nakrátko. Na půl hodinky. Na čtvrt. Jakkoli. Potřebuji tě. Toužím po tobě. Jsi pro mne víc, než tušíš. Ty, Helenko... jediná... mne můžeš zachránit...“

Říkal to tiše, s prudkou naléhavostí. Jeho ruka sálala žhavě. Jeho oči volaly. Helence se točila hlava. Nebyla s to domyslit, před čím a jak ho má zachránit. Cítila jen, že podléhá jeho nesmírnému kouzlu a že se musí z toho dostat.

„Hleď, Paolo, především už musím běžet domů. Zdrželi jsme se příliš dlouho... A co se zítřka týče, já nevím... já mám strach... aby mi doma na to nepřišli... a mám zkoušku... ale když myslíš, tedy snad... ve tři odpoledne...“

„U divadla jako dnes, ano? Díky, Helenko, neskonalé díky. Dovol, abych ti zlíbal ruku za tvou laskavost. A těším se na zítřek. Ve tři. U divadla. Sbohem, má krásná Helenko!“

„Sbohem, Paolo!“

Na věži Svatého Pavla odbíjí poledne a Helena Berwitzová pádí domů, aby přišla včas k obědu. A Paolo Roméo, tanečník, jde opačným směrem, pohvizduje si, otáčí hůlkou, pak jí najednou udeří o zem:

„Alláh ill Alláh - neviděl jsem krásnějšího děvčete. Ale oheň v ní už hoří. Bude moje.“

III

Je krásná neděle v březnu, podél nábřeží poletují rackové, s věže Sv. Pavla odbíjí desátá hodina. V hale hotelu Réunion přechází mladý muž, velmi světácky nafintěný, s vysokým cylindrem na kučeravých vlasech. Občas netrpělivě hartusí na personál, kdy už přijde posel, na kterého čeká. Pak konečně vběhne do dveří premovaný hoch s kyticí v růžovém papíru, mladý muž ji uchopí, vyřítí se ven, vskočí do čekajícího fiakru a jede k Cirkusu Humberto na Reeperbahn.

V neděli odpoledne se zkouší jen to nejnutnější. V onu hodinu je už ředitel Berwitz volný a usedl ve své kanceláři. Za poslední léta zešedivěl, podstatně ztloustl, mohutná záda se mu vyklenula. Na čtení korespondence musí si nasadit brýle. Vprostřed té práce ho vyrušuje paní Hammerschmidtová, která má nyní vlasy černé jak temný uhel. Nějaký pán prý si přeje s Berwitzem mluvit a vypadá velmi šaramantně. Berwitz se podívá letmo na navštívenku a kývne hlavou. Paní Hammerschmidtová s líbezným úsměvem vpouští muže z hotelu Réunion a zmizí.

„Čím vám mohu vyjít vstříc, pane hrabě,“ táže se ředitel, odkládaje důstojným gestem brýle.

„Pane řediteli,“ odpovídá mladík s kyticí v ruce, „přicházím k vám... v zále... v záležitosti velmi delikátní. Přál bych si opravdu, abych vás za... zastihl v nejlepší náladě a abyste v klidu... mohl... vyslechnout, co mám na srdci.“

Mladý muž je velmi rozechvěn, v jeho řeči se objevuje trémovitá křeč, na některá slova se rozbíhá, jako by koktal.

„Prosím, pane hrabě, usedněte,“ odpovídá klidným pokynem Berwitz. Jeho zkušené oči spočívají na rozčileném návštěvníkovi

a zjišťují, že je to asi čtyřiadvacetiletý muž hezké bledé tváře, ale nějaký slaboch, který to nemá zcela v pořádku s nervy. Oblečen je bezvadně.

„Přál bych si, abychom spo... abychom spolu mluvili co muž s mužem, pří... přímo a otevřeně. Co mne k vám pudí a ja... jaký je můj vztah k vašemu ctěnému podniku, naznačím... naznačím snad nejkratšeji, když vám odevzdám... tuto kytici."

Chvějící se ruka strhává růžový papír a podává řediteli několik snítek těžkého, bílého šeříku.

„Ach, pane hrabě, tedy vy jste onen tajemný neznámý, který vyznamenával náš podnik tak vzácnou pozorností?"

„Ano. Váš podnik... lépe řečeno jednu osobu... jednu bytost v něm: vaši slečnu dceru. Víte... já nemám dost slov, abych to vyjádřil... mademoiselle Helčne je pro mne... je pro mne zjevení, opravdu zjevení. Já nevím, co se se mnou děje od chvíle... od chvíle, kdy jsem ji spatřil. Já jsem přijel do Hamburku jen náhodou... na návštěvu... večer jsme si řekli, no co, ať něco užijem, pojďme do cirkusu... ale to bylo neuvěřitelné, co jsem pak... co jsem zažil a procítil... mademoiselle Helčne... úplný otřes..."

„Snad jste neupadl do nemoci? To by nám bylo líto!"

„Do nemoci? Hůř... mnohem hůř, drahý pane... do transu jsem upadl... do vidin... já nevím, je to takové proskribované slovo, které teď vyslovím... ale obávám se, že je jediné vystihující... upadl jsem do lásky. Comprenezvous? Já nevím, jak se vy v cirkuse na lásku díváte... já jsme se tomu slovu vždy posmíval... ale teď vím, co to je. Trýzeň, pane, trýzeň a muka a soužení a strach... nejsem s to odjet, nejsem s to promluvit... nejsem s to napsat domů... jsem úplně jako ochromen a jenom každý večer běžím do vašeho představení. A tak ve mně, v té mé bezradnosti, vzklíčilo jedno rozhodnutí... promluv... poraď se... dohovoř se s mužem, který stejně bude o všem rozhodovat. tím mužem jste ovšem vy, pane řediteli. Víte... na jedné straně je to nesmírně obtížná věc... morganatický sňatek, vydědění, ztráta majetku a posice... na druhé straně, kdybych to riskoval, padl bych vám na krk... a co vy se mnou, já umím jezdit jen tak v sedle, ale bez sedla

bych spadl, to je mi jasné, a skákat neumím a nic neumím... a život bez ní si nedovedu představit. Prosím vás, poraďte mi: smím vás za takových okolností požádat za ruku slečny dcery?“

„To je opravdu těžký případ, pane hrabě,“ pomalu odpovídal Berwitz, „vy chcete, abych rozhodoval v něčem, v čem se musí rozhodnout vždy člověk sám. Řekněte mi: mluvil jste již s Helenou?“

„Ne, pane řediteli... ani slova... nemohu se odvážit...“

„A své rodině jste také nic neřekl?“

„Ne, starý pán není zde, rozumíte? Ten sedí doma, v Hogy-Mezö-Vásárhely... víte, to je u Segedína...“

„U Segedína?“ vykřikl Berwitz a začal se ohlížet po odložené navštívence. „Jaké je, prosím, ctěné jméno?“

„Herbert Remigius Maria hrabě Pallachich...“

„A na svém panství pěstujete lipicány?“

„Ano, máme tak říkajíc sekundogenituru po hřebci Dahaby... odkud to víte... a proč se tak smějete?“

Berwitz se skutečně rozesmál. Nejprve tiše, aby to host nepozoroval, ale nepřemohl to, slzy mu vstoupily do očí a Berwitz zahlaholil mohutným chechotem.

„Tohle je báječná situace, hrabě, jedinečná situace... až to pochopíte...“

Hrabě Herbert Remigius Maria Pallachich sebou nervosně zavrtěl na židli.

„Zatím nic nechápu, pane řediteli!“

„Ano, ale já vám to povím. Ta švanda je v tom, že vy nejste první Pallachich, který se zamiloval v Cirkuse Humberto. První byl váš otec. A víte, do koho se zamiloval? Do mne, pane hrabě, do mne, do Petra Berwitze! Není to komické?“

„Jakže... starý pán? Hrabě Edmund Maximin Bruno Pallachich?“

„Ano. Jeho Milost pan hrabě Edmund Maximin Bruno Pallachich byl zachvácen šílenou láskou ke hvězdě Cirkusu Humberto, a tou hvězdou, chachacha, tou hvězdou jsem byl já!“

„Jak je to možné, pane řediteli?“

„Chtěl líbat moje útlé ručky, chachachá, a to jsou, pane, tyhle paťáty, hohohó...“

„Dovolte, nechápu...“

„Vrhal se k mým božským nožkám, chachachá, a to jsou, pane, tyhle moje haxny, hohohó...“

„Jak si to mám vysvětlit?“

„Šílil po mé úbělové pleti, chachachá, a to je, pane, tahle moje sviňská kůže, hohohó...“

„Proboha, řekněte mi...“

„Můj zlatý vlas ho uváděl v opojení, chachachá, ale to, pane, nebyly tyhle mé štětiny, to byla paruka, hohohó, neboť já jsem byl kluk a byl jsem převlečen za krasojezdkyni, rozumíte... Bože, jakou jsme s ním měli v Segedíně švandu! Každý den jsem měl od něho kytku a koše s vínem a někdy i šperk...“

„Ano, papá byl vždy na tom lépe než já!“

„A on seděl každý den v lóži... a když jsem vyjel, zrudl jako rak... a já s ním koketoval, já jsem se před ním pýřil, já dělal stydlavou, chachachachá, já se upejpal a zase na něho mrkl, všichni chlapi v cirkuse se chechtali...“

„Oh, což bylo to jeho poblouznění tak veliké?“

„Veliké? Obrovské! Grandiosní! Gigantické! Poblouzení jako hrom! A tomu se říká neomylný pud lásky!“

„Ale jak mohl starý pán...“

„Nu tenkrát nebyl starým pánem, tenkrát byl on tak ve vašem věku. Jenže to nevzal tak společensky jako vy, on nepřišel na námluvy s kytkou, ale s pistolí a div mě nebouch!“

„To je strašné... já jsme taky už myslil na revolver, ale netroufal jsem si...“

„To váš táta, hrabě, si troufl a málem by ho byli za to zavřeli. Tak to je má historie s hrabětem Pallachichem v Segedíně a teď pochopíte, že se musím smát, když mi na stará kolena přijde jeho syn vyznávat lásku k mé holce. Člověčku, vždyť vy taky nevíte, jestli je to

vůbec holka! Co je-li to zase převlečený mužský? My cirkusáci jsme prevíti, my sehrajeme světu všelijaké komedie!“

Mladý hrabě Pallachich seděl na židli s očima vytřeštěnýma a jenom si hedvábným kapesníkem stíral pot s čela. Toto nenadálé odhalení mu úplně zmátlo náladu a všecky výmluvné řeči, které si po týdny pro tento okamžik připravoval.

„Pane řediteli... uvedl jsme mne v úplný zmatek... v nehorázný zmatek... opravdu... je to zoufalé... prosím vás, co mám dělat?“

Berwitz se již utišil ze záchvatu smíchu a zadíval se na mladého muže s trochou soucitu.

„Podívejte se, pane hrabě, to je ošemetná věc. Já jako táta nemohu dopustit, aby se s dcerou stalo něco pošetilého. Kdybyste byl už pánem na svém panství... a přišel mi s ní, že jste se dohodli, že se máte rádi... no, spánembohem. Ale tak, jak jste mi to naznačil, to je beznadějné. Uvažte, že kdybyste i před ni předstoupil a vyznal jí svou lásku, jak řeknete hrabě Pallachich, dá se vám do smíchu, protože zná historii vašeho otce se mnou. A smálo by se i všecko kolem, protože je to příběh, který koluje ustavičně po šatnách. Zde tedy vám nekyne žádné šťastné rozuzlení. Smím-li vám něco radit, jeďte domů a dejte si od starého grófa vyprávět, jak se vyléčil z té lásky k Miss Satanelle. Byla to velká láska, opravdový otřes, jako u vás; a vidíte, přešlo to a gróf si našel štěstí jinde a je zajisté spokojeně živ. To tak bývá v životě, rozumíte? Vy sám patrně za to nemůžete, to už asi mají Pallachichové v krvi, takovou náklonnost k cirkusu...“

„Asi ano. O otci jsem to nevěděl, ale o dědečkovi se vyprávělo, že byl náramný ctitel cirkusových umělců, i koně prý mezi ně rozdával.“

„To je pravda, o tom bych vám taky mohl něco vyprávět. A nebyl to ostatně žádný špatný návyk, to je krásné gesto, které vám mohu jen doporučit, až budete pánem v Hogy-Mezö-Vásárhely.“

Pallachich seděl ochable na židli a zíral do prázdna.

„Já jsem to cítil, že to jaksi nepůjde... já to tušil, proto bylo ve mně takové rozčilení. Ale že se to takhle zhroutí... Co já si teď počnu?

Jak se z toho dostanu?“

„To vám, hrabě, nepovím. U nás v cirkuse se takovéhle věci nedějí. Leda v obecenstvu, toť se ví. Za lidstvo direktor nemůže. Já vám mohu dát jen jedinou radu, jeďte domů a uchylte se k rodinnému receptu, kterým se Pallachichové osvědčeně léčili z lásky k cirkusačkám. To je všechno, co vám mohu říci. A co se té kytice týče, - odevzdám ji, dovolíte-li, naší Helence jako váš pozdrav na rozloučenou. Platí?“

„Na rozloučenou...“ šeptal Pallachich. Ale protože se Berwitz zvedl a dal najevo, že rozmluva je u konce, povstal i mladý hrabě, podléhaje jeho energické převaze.

„Na rozloučenou,“ opakoval, „jste velmi laskav. Ale jak já k tomu přijdu, abych trpěl za hloupý omyl svého otce?“

„Tomu se říká snímat viny svých rodičů,“ zasmál se Berwitz, podávaje mu ruku. „Pozdravujte, prosím, starého pána doma od Miss Satanelly. Řekněte mu, že jste se s ní setkal a že je z té krasavice starý táta, který má velké soužení se svou dcerou - a s jejími ctiteli. Sbohem, pane hrabě, těšilo mě. Sbohem.“

Petr Berwitz zůstal stát v kanceláři, chvilku mu bylo ještě do úsměvu, když si vzpomínal, kterak tehdy před Pallachichem vyhrnoval sukýnky. Pak se mu ponenáhlu úsměv vytratil, když místo sebe viděl v duchu na hřbetě koní svou dceru.

Když přišel v poledne k obědu, nebyla Helenka ještě doma. Zavolal si tedy Anežku, zavřel se s ní do svého pokoje a vyprávěl jí dnešní příhodu. Vrtěla užasle hlavou, jaké náhody se v cirkuse dějí.

„O tuhle historku mi není,“ obrátil však Berwitz řeč, „ta mi jen ukazuje, že je na čase, aby se s Helenou něco stalo. My si to ani neuvědomujeme, že je to vyspělá žena...“

„Ty si to snad neuvědomuješ,“ odvětila Anežka, „ale já to vím. Člověk sám na sobě pozoruje, jak léta utíkají.“

„Ano. A je už potřebí myslet na to, co bude dál. S námi, s Helenou, s Cirkusem Humberto. Už bych byl rád, kdyby se objevil ženich, kterého bych s radostí mohl přijmout. Má snad Helena nějakou

náklonnost?“

„Nemá, Petře. Aspoň jsem nic nepozorovala. A od těch mužských, kteří jí příležitostně nadbíhají, je lépe být dál než blíž.“

„Hm, pro ni by se nejlépe hodil někdo od profese. Někde nějaký mladý majitel cirkusu nebo menažerie...“

„Ano, ale žádný takový není. Už jsem probrala všecky rodiny. Všude jsou vak mladí muži ženatí. Nebo jsou to teprve chlapci.“

„To je mrzuté, Anežko. Cirkus Humberto je teď tak veliká firma, že do ní nemohu vzít někoho, na koho není úplné spolehnutí.“

„Jednoho takového znám. Ale není z principality.“

„Kdo to je? Znám ho taky?“

„Ovšem - Vašku!“

„Vašku! Syn tenťáka... hm, ovšem, Vašku... ano, je to marné, Vašku je klasa. Vašku šel od píky vším a všemu rozumí. Je to solidní hoch, žádný flamendr. A myslíš, že by ho Helena chtěla?“

„Můj bože, zaručit ti to nemohu, ale kamarádili spolu od mládí, hoch je to příjemný a účinlivý, myslím, že by si Helena dala říci. Ona má přece taky rozum, že do firmy nemůže přivést jen tak někoho z ulice.“

„Vašku. Ano, Vašku,“ pokyvoval si hlavou Berwitz, „to není špatné. Musíme to, Anežko, připravit. A raději hned, než až bude pozdě.“

A s tímto rozhodnutím šli k obědu, kde na ně už čekala Helena, hlavu plnou Paola.

IV

Má drahá, nejdražší Růženko!

Především Tě stotisíckrát pozdravuji a líbám a také Tvé milé mamince posílám své pozdravení. Taky táta se dává poroučet i pan Bureš. Jsme teď už třetí den v Curychu ve Švýcařích a pobudeme zde ještě pár dní, mám tedy víc času, abych Ti mohl

psát.

Jak se Ti, drahá Růženko, vede? Doufám, že jsi zdráva a že Tě Tvá paní nepřetěžuje prací. Bývá mi Tě líto, když si vzpomenu na Tvé bílé ruce, že musí pořád jen od rána do noci píchat jehlou. Ale dá Pán Bůh, že se to brzo změní, až se vrátím a až si určitěji povíme o svatbě.

Tady se mnoho nezměnilo od těch dob, co jsme odjeli z Hamburku. Jsem teď celé dny u svých zvířat. Když nepracujeme ani necvičíme, vysedávám ostatní čas u klecí, abych pozoroval ty svoje miláčky, zvláště nové tygry. Víš, to je to hlavní tajemství celého domptérského kumštu: že musí člověk všecka svá zvířata do podrobností znát,. a s tím nemůžeš být snad nikdy hotova. Každý kus je jiné nátury a jinak se u různých věcí chová. Na příklad Nero, to je ten velký těžký lev z jižní Afriky, s hnědou hřívou, ten je vyložený lenoch, nejraději by se jen válel a na každé vyrušení nadává, jako když nad Šumavou hřímá. Jeho zajímá jen žrádlo, to už čtvrt hodiny před krmením je na nohou a první zvedá přední pracky, aby si stáhl svou porci koňského masa s vidlice. V tom zná čas, jako by měl v kleci budíka. To se nemusím ani o nic starat, jak vidím, že se Nero zvedl, vím, že je hodina výseku. Ale povahou je to dobrák, který nejvýš jen řve a jinak nic nedělá. Chce jen mít svůj pořádek a klid. To už Borneo a Sumatra, které jsem vlastně odchoval, jsou horší. Mají už svůj pěkný věk a jsou na všelicos mrzutí, při každém rozkazu ohrnují pysky a vrčí. Ale když mě vidí sáhnout po biči, uhánějí na svá místa a tam pak po mně huhlají. S Ramonou a Něgušem se rádi rvou, a nerozeženeme-li je dost rychle, bývá klec plná vyrvané vlny. Někdy mezi nimi udělá pořádek Nero, když ho to už dopálí, nejčastěji se však do nich pustí Fifina. To je ta fenka foxteriéra, kterou kdysi pan Hamilton přidal k Borneovi a Sumatře, když byli ještě maličtí. Teď už je to ctihodná střenka, bradu má celou šedivou, břicho odulé, měla šestkrát štěňata a pak ztloustla, že už moc běhat nemůže, nevystačí s dechem. Ale když se lvi poperou,

vlítne hned o klece, pustí se do nich, kouše je do uší a do nohou a do brady a tak štěká a tak vyvádí, že se ty velké šelmy vždycky vyděsí a zalezou do koutů a Fifinka pak jde a vychlastá jim všecku vodu, jak je tou rvačkou uštvaná. Ta fenka je u nich největší paní, ještě žádný z nich se neodvážil něco jí udělat. Je už chudák skoro bez zubů, ale srdce má statečné. A lvi jsou takové velké, hromotlucké ovce, jdou za Neronem jako za beranem, protože je nejsilnější, a vůbec uznávají autoritu a tu si Fifinka nedá vzít. Ta jim kolikrát za den vskočí do klece, pročmuchá jim slámu a jde zas pryč, hotová direktorka. To ty dánské dogy, co ředitel posledně koupil po produkci, jsou proti ní učiněné baby a v kleci jsou dohromady jenom pro figuru. Lidé si myslí, že mne chrání, ale kdyby k něčemu, nedej Bůh, došlo, musel bych asi já především zachraňovat dogy. Ale teď vidím, že je tu opravdu velká novinka, o které jsem Ti nepsal. Máme totiž novou klec pro vystoupení šelem, vlastně to už ani není klec, nýbrž železná mříž kolem celé manéže, která se tam před mým číslem namontuje. Ve Francii a jinde to už mají dávno. To bys teď koukala, jaká je to teprve krása, když tam mohu vpustit všecka zvířata a pracovat s nimi ve vší volnosti. To se ví, musí se teď všechno přeučit, protože teď je na skoky a na figury a na každý trik víc místa. Šelmy jsou v tom velmi šťastné, protože jim přece jen chybí pohyb a tady mohou běhat i skákat naplno. Nechávám jim ráno před zkouškou volnou půlhodinku a jen sedím a dívám se na ně, jak si hrají. Jsem přesvědčen, že ta stará dresura s bitím a honěním za nic nestála; myslím si, že tygři i lvi jsou zrovna jako lidé, každý jednotlivec mezi nimi má k něčemu schopnost a něco mu nejde, a to má dobrý domptér vědět. Proč bych mlátil Ramonu, aby chodila po kouli, když vidím, že z ní má i tak hrozný strach a že okamžitě odskočí, když se ta koule v manéži vůbec pohne. Patrně je jí to tajemné a podezřelé a bojí se toho, jako my jsme se v dětství báli stínů. Naproti tomu Borneo ví, že koule je hračka a hned po ní skočí, to mi tedy ukazuje, že Borneo může na ní stát a může ji i valit pod

sebou. Vůbec se mi zdá, že nejlepší triky v dresuře jsou ty, které má zvíře samo rádo.

Milá Růženko, to jsem Ti napsal včera večer, než se naše parta vrátila z hospody. Dnes jsem zase sám, a mohu tedy pokračovat. Především Ti musím říci, že se mi o Tobě v noci zdálo. Byl to takový neurčitý sen, já jsem šel do klece a Ty jsi najednou u ní stála v těch růžových šatečkách a plakala jsi a volala, abych ty dveře neotvíral, že se mi něco stane. Byl to tak živý sen, že jsem ráno opravdu měl nepříjemný pocit, když jsem u té velké klece otvíral zástrčku. Ale přemohl jsem to a jen jsem dával pozor. Myslím, že tygr Šejk, ten královský indický, chtěl po mně skočit, aspoň jsem ho přistihl přikrčeného a oči mu svítily jako dva zelené ohně. Ale pak jsem na něho křikl, začal prskat a zalez. Taková věc mezi námi nic neznamená. Šejk je lovec, ten vždy by chtěl na něco skočit, je to v něm. Hlavní věc je, že já jsem jako jeden z nich, já jsem mezi tygry jako nejtěžší sibiřský tygr a mezi lvy jako nejstarší habean. Jedni mě milují, nejvíce lvice, ty mi pořád vyznávají lásku, ti druzí cítí ke mně úctu a mají strach. Zlé jenom je, že přitom mezi sebou žárlí a že jsou ochotni poprat se mezi sebou pro mou přízeň. Musím být pořád mezi nimi spravedlivý, ke všem stejně spravedlivý, jinak bych to prohrál. To je pořád ještě lepší než u medvědů. U těch není spolehnutí na nic, to jsou záludní prevíti, kteří ustavičně žebrají o lahvičku se syrupem, ale přitom jsou kdykoli ochotni kousnout. Tu je člověk musí udržovat při vědomí, že nejsem jeden z nich, jen tím, že na ně pořád mluví. U lva a tygra vím, kdy je podrážděn nebo ve špatné náladě, u těchto hnědých potvor se to nepozná, medvěd zůstane dokonale klidný, dělá si své kotrmelce nebo tancuje, a najednou rafne. To jsou mi lvi a tygři mnohem, mnohem milejší, ti aspoň mají svou předehru, nežli skočí, a člověk se může připravit. Nejkomičtější je to s tygřicí Kambodžou, ta je do mne tak zamilována, že bys na ni mohla věru žárlit. Kde jen může, rozvalí se přede mnou na záda a olizuje mi boty. A když se mi má podívat do očí, třese se

na celém těle, šeptá svoje přřř, přřř, to je takový mazlivý zvuk, a hned odvrátí hlavu a líže mi ruku, div ji drsným jazykem nepodrápe. Je to nádherná, štíhlá krasavice ze Sumatry, a to je dost podivné. Gambier aspoň vždycky říkal, že tygři odtamtud jsou nejúkladnější, protože žijí v temnu džungle.

Ale ach, co jsou všecky šelmy džungle proti lidem! Nechtěl jsem Ti to původně ani psát, ale mezi námi přece nesmí být žádné tajemství, a proto Ti vyjevím i tohle. Nevím, odkud to přichází, ale poslední dobou dělají na mne se všech stran nátlak, abych se ucházel - o Helenu Berwitzovou. Milovaná Růženko! Při všem, co je mi nejdražšího, Ti přísahám, že jsem sám na Helenu Berwitzovou ani stínem myšlenky nepomyslil. Znám se s ní od svého příchodu k Cirkusu Humberto, stýkali jsme se v manéži už jako malé děti, jezdili jsme spolu své první číslo a měli jsme velký sukces. A pak jsme rostli vedle sebe jako dobří kamarádi, ona pracovala jako krasojezdkyně a velmi se osvědčila, já jsem pracoval ve voltyži a v batúdě a všelijak, takže jsme byli každý večer pohromadě, ale ani ona, ani já jsme se na sebe nepodívali jinak než jako řádní artisté. Teď, co pracuje jako domptér, je těch styků ještě míň, někdy se za celý den ani nespatříme. A když se střídáme o zkouškách nebo v programu a promluvíme spolu pár slov, je to vždy, jako by to ani ženská nebyla. To bys musela znát ten pravý život u cirkusu, abys pochopila, že tu chodí mužští i ženské vedle sebe a mají na mysli jen svůj trik a sukces a ne nějaké pitomé pletky. Na to není tady ani kdy, ani nálada.

Proto jsem byl úplně překvapen, když se mi najednou začalo nadhazovat, že bych já a Helena... Když jsem to slyšel po prvé, dal jsem se prostě do smíchu a víc jsem s o to nestaral. Ale tím to odbyto nebylo, narážky na to byly stále častější a teď už se o tom šeptá po celém cirkuse. To je pro mne hrozná věc, protože o tom nechci ani slyšet. Co je mi do Heleny Berwitzové, když já mám a miluji svou Růženku, své poupátko, svou lásku jedinou a nehynoucí, které zůstanu věren na celý život a kterou si nikým

nedám vyrvat. Kdybych jen věděl, do ty bídné řeči roztrušuje! Zdálo se mi, že to vychází od Kerholce, a udeřil jsem tedy na něho. Odpověděl mi: „Já nic neroztrušuji, ale já ti přímo a otevřeně říkám, že to máš udělat. Berwitz stárne a nebude-li mít včas spolehlivého nástupce, může to znamenat konec Cirkusu Humberto a bídu několika desítek rodin.“ Šel jsem na Bureše, znáš ho, jaký je to ideální člověk. Položil mi obě ruce na ramena, díval se mi upřímně do tváře a povídal: „Vašku, já vím, jaké posvátné city v tobě planou. Mladý kamaráde, mám k nim nesmírnou úctu. Já jsem taky jednou zahořel láskou a byl jsem ochoten všecko pro ni obětovat. Ale po všech zkušenostech života ti musím říci, že jsou někdy věci, které jsou vážnější nežli láska. Stát se pánem takového velkého podniku, toť událost nemalá. A pro náš národ by měla cenu znamenitou. Nechci tě přemlouvat, ale radím: rozmysli si to!“ Byl jsem tím všecek zdrcen, od Bureše jsem toho nečekal. Bezděky jsem si o tom posteskl před tátou, táta pokýval hlavou a povídá: „Inu, jsou to opravdu těžké věci. Do tvé budoucnosti ti ovšem mluvit nebudu. Vím, jaká je Růženka hodná holka a že budete jistě spolu šťastni. Ale to mi zůstaneš na celý život u těch šelem a já mám strach, že to pak nebude dlouhý život... rozumíš... že ti jej některá ta potvora zkrátí. Kdybys byl pánem cirkusu, nemusel bys dělat práci tak nebezpečnou. Mysli na to, Vašku... prosím tě...“

A tak to běží jako na kolovrátku, každý jinak, a přece všichni stejně: Vezmi si Helenu Berwitzovou. I ten starý Malina, považ, shledal tuhle za dost důležité povědět mi široce a dlouze, jak se Bernhard Berwitz, jako otec našeho principála, přiženil do rodiny Humbertovy a jak se tím stal z pouhého žongléra pánem celého podniku. Ale já nechci takové řeči slyšet! Je to všecko hloupost a nesmysl a jenom mi tím otravují život. Já už své rozhodnutí učinil; pro mne není žádná jiná než ty, má sladká, sladká Růženko. Na Tebe pořád myslím, o Tobě sním a život bez Tebe je teď pro mne opravdu utrpením. Jak nesmírně se těším na

naše shledání! Jak počítám již dny, kdy se začneme obracet k severu, a kdy žloutnoucí listy na stromech budou pro mne jako nové jaro, v němž opět budu moci uzříti Tebe! Nyní, když jsem to všecko vypsal na papír, co mne tu pronásleduje, když jsem to ze sebe vysypal a zbavil se té můry, je mi najednou zas mnohem lehčeji a veseleji. Ó, jak jsem blažen, že mám Tvou dobrou duši, které se mohu svěřit se svými bolestmi. Ty jediná mi rozumíš, Ty jediná mě chápeš. Ty jediná máš pro mne srdce, protože víš, jak nesmírně Tě miluji a že od Tebe nikdy, nikdy, nikdy neustoupím.

Tisíckrát, stotisíckrát Tě líbám, Ty má drahá, jediná, milovaná, krásná moje nevěsto!

Tvůj věčně po Tobě toužící
Vašku

P. S. Než jsem toto psaní moh odeslat, sekla mě Kambodža prackou do levé paže a trochu mi rozedrala maso. U Berwitzů mě ošetřili. Buď klidná, nic to není, vidíš, že Ti mohu psát. Buď sb., moje milov.!

V

Žhavé léto míjí, den za dnem z něho ubývá se stříbrnými vodami řeky Rýnu. Požehnaný podzim nadchází, na stráních zlátnou a zamodrávají hrozny. Ráno se podél vod plouží mlhy a oddíly Berwitzovy karavany zapadají do ní jeden po druhém. Kde se silnice níží, není vidět na deset kroků. Proud koní a vozů se trhá a Kerholec jede ostrým klusem od zadního houfu vpřed, aby každému oddílu pověděl, kde se bude odpočívat, kdyby ztratili styk s předními. Kůň, na němž jede, je Admirable, trakehnský hřebec, který má klus, jako by se vznášel. Už minuli vedoucí skupinu, ale Kerholec se nezastavuje. Jaká to rozkoš, letět takto tím chladným, svěžím jitrem! I Admirable

cítí blaho z pohybu, pofrkává si a pohazuje hřívou. Teprve daleko vpředu, osamělý a ztracen v lze, Kerholec se napřimuje a Admirable poslušně přechází v krok. Za nimi buší údery kopyt v plném cvalu. Kerholec zabočí s koněm k pravému okraji silnice. Z šedé clony se vynoří Anežka Berwitzová na Chérii. Jak míjí Kerholce, převede koně v klus a o kus dále jej zastaví. Pootočena v sedle čeká, až Kerholec dojede.

„Přece tedy je to Admirable. Nemohli jsme ho v té mlze s Petrem rozpoznat a hádali jsme, že je to Sirius. Šel ti znamenitě, myslela jsem, že takovýhle kus má jen Sirius."

„Admirable je zanedbáván, madame," odpovídá Kerholec, „ten hřebec potřebuje víc pohybu."

„Vidím to. Co je nového s Vašku?"

„Nic, madame. Bojuje. Jak se Helenka ujala jeho ošetřování, to na něho velmi zapůsobilo. Také plno našich vývodů uznává. Ale nechce povolit. Že prý miluje a že už dal slovo. Jako ve všem, je to velký paličák."

„Vašku je charakter. To je na něm to nejkrásnější... Vzácný hoch... Čím dál tím víc si ho vážím. Kdepak se dnes večer zastavíme?"

„V Honnefu, madame. V Bonnu by bylo přenocování příliš drahé. A zítra máme pracovat v Kolíně."

„V Honnefu pod Sedmihořím?"

„Ano."

„To je zvláštní náhoda," prohodila ředitelka a ostrá, ošlehaná tvář se jí zjasnila. „Tedy v Honnefu. To je nádherné... Prosím, Karle, zařiď mi, aby po čtvrté hodině přišel ke mně Vašku. A ať si vezme lepší šaty, půjdeme někam na návštěvu."

„Prosím, madame, zařídím to."

Ředitelka obracela koně, ale než jej pobídla k odskoku, dodala:

„A buď tak laskav - ty máš oči po všechno: kdybys cestou mohl koupit pěkného lososa, pošli mi jej do vozu."

„S radostí, madame," přikývl Kerholec a Anežka odcválala.

V osmičce si při obědě lámali hlavu, co tu v Honnefu může zvláštního být, proč se má Vašek hodit do gala, koho to půjdou navštívit a pro koho bude ten znamenitý losos. Nedohádali se však ničeho a Vašek s načesanou patkou šel o čtvrté hodině nazdařbůh k ředitelskému vozu. Kolem to hlučelo obvyklým táborovým životem, koně stáli již v plachtových stájích a sloni postrkávali ještě některé vozy s klecemi na lepší místo. Ležení bylo zřízeno na suchém palouku pod lesem, kde maringotky utvořily celé náměstí. Za nimi a za vozy se zvěří byla zřízena kovárna, kde už rozdmychávali oheň. To byla také novota, kterou si opatřil Berwitz, když zjistil, kolik peněz ho stojí kovářská a podkovářská práce na cestách a jak koně často trpí špatnou venkovskou prací. Při kovárně stál vůz, na němž frkal motor, ženoucí pumu přenosného vodovodu.

Ředitelka, kterou všichni znali jen v polomužském oblečení, objevila se na schůdkách svého vozu ve velmi elegantním městském úboru, s upjatým černým živůtkem, jehož jedinou ozdobou byl bílý límeček. Bylo jíž už přes padesát let, kadeře jí silně prokvétaly stříbrem, ale oči měla jako rys. Za ní se vyhoupla Helenka v letních šatečkách, se slunečníkem v ruce, netušeně krásný zjev v tomto drsném cikánském prostředí.

„Dobrý den, Vašku," pozdravila Anežka uklánějícího se mladého muže, „co dělá tvoje rameno, zlobí ještě?"

„Ne, madame, děkuji za optání, ale ruka je v pořádku. Helenka je znamenitá ošetřovatelka."

„Však jsem jí vždycky ukazovala, jak se přikládají a vážou ovazy, to se u cirkusu může kdykoli potřebovat. Hlavní věc je, že nepřišla otrava krve. Drápy šelem jsou hotové pařeniště."

„Na štěstí se mi Kambodža nedostala na holé tělo. A udeřila jen jednou. Jak jsem se na ni ohlédl, odvrátila hlavu a kňourala o milost."

„Zbil jsi ji?" zeptala se Helena.

„Ale kde, což by to mělo nějaký smysl? Jednala z nějakého popudu, proti kterému se nemůže bránit. Možná, že z lásky. Kambodža

mě opravdu miluje.“

„To je správné,“ přikývla ředitelka. „Když jsme si usmyslili žít mezi dravci, nemůžeme jim mít za zlé, co je jejich přirozenost. Půjdeme teď do Honnefu. Bydlí tam kdosi, koho musíš, Vašku, poznat. A taky Helena. Jsem si jista, že mi budete oba za to vděčni.“

Vašek se ovšem zeptal, kdo to je, ale madame se jen usmála, to že musí být pro oba překvapení. A šli tedy do obce, kde se Anežka zeptala na cosi nějaké ženy. Ta jí ochotně ukázala do boční uličky:

„Poslední domek vpravo, paní, ten obrostlý vínem.“

Zabočili tam a vstoupili do zahrádky, kde kvetly růže a jiřiny. Dům sám byl zavřen a ředitelka zazvonila. Bylo slyše lehký krok. Zelené dveře se otevřely. Před nimi stál drobný, velmi starý pán, nachýlené postavy a ušlechtilé tváře, s bílým knírem pod orlím nosem. Překvapením se mu obočí zvedla ve vysoké obroučky.

„Promiňte, že vás přepadáme,“ řekla Anežka, sama také trochu vzrušena. „Jsem paní Berwitzová, ředitelka Cirkusu Humberto. Náhodou zde přenocujeme a já jsem nechtěla minout Honnef a nenavštívit vás.“

„Oh, madame, působíte mi neobyčejné potěšení. Račte, prosím, vstoupit. Dovolíte-li, půjdu napřed a otevřu dveře. Zde, prosím...“

Vešli do malého salónku, jehož široké okno vedlo do rýnského údolí a bylo nyní ozářeno sluncem. V rohu při okně stál černý klavír, jinak byly stěny obklopeny skříněmi s množstvím knih. Na skříních byly rozestaveny sošky koní a jezdců, většinou pobronzované kopie antických a renesančních skulptur. Nad klavírem visely v úzkých rámech staré anglické a francouzské rytiny a litografie závodních koní.

„Mám opravdu velkou radost z vaší roztomilé návštěvy, madame,“ navázal starý pán, když Anežka usedla na chaiselongue a Helena s Vaškem do křesel. „Člověk je tu daleko mimo svět, ponořen v zapomenutí, a vy jej najednou vyznamenáte svou pozorností. I poustevník, který nepropadl nenávisti k životu, by se zaradoval z tak milého vyrušení. To jsou vaše děti, madame?“

„Jen děvče, pane řediteli, Helenka. Jezdí od malička zrovna jako zde pan Vašku. Ten není z naší rodiny, ale je náš odchovanec. Je to náš nejlepší jezdec, pane řediteli, ale pracuje taky jako dompteur. Řekla jsem si, že mi bude vděčen, umožním-li mu vás poznat."

„Oh, madame," uklonil se bělovlasý hostitel, „velmi lichotíte starému člověku, který přežil svou slávu. Tito lidé z mladé generace už sotva o mně uslyší. A já si už navykl žít se jménem, které ztratilo lesk a je už jen zvuk."

„U nás, pane řediteli, je zaslechnou velmi často. Dovolte, abych jim řekla, u koho jsou. Ponechala jsem si to jako překvapení. Helenko, Vašku, jste v domě pana Eduarda Wollshlägera."

Helena věděla, že to jméno rodiče doma často vyslovili, ale nemohla si nikterak vzpomenout, v jaké souvislosti. Pozvedla se tedy k půvabnému pukrlátku a pohlédla na pana Wollschlägera s poctivým úsměvem. Zato Vašek div úžasem neotevřel hubu. Wollshläger, Wollschläger... to byl přece muž, o kterém se znovu a znovu mluvívalo ve stájích i v maringotkách a u něhož se vyučil Hans, to byl ten slavný cirkusový principál, o kterém se tvrdilo, že měl nejkrásnější koně světa a že s nimi dělával pravé zázraky.

„Vyslovujete mrtvé jméno, madame," usmál se stařík s neskrývaným smutkem v hlase. „Co můžete vědět vy, mladý pane, o člověku, který unikl světskému zájmu dřív, než jste se narodil!"

„A přece vím, pane řediteli," vzmohl se Vašek na odpověď, sevřev jednou rukou opěradlo svého křesla. „Vy jste... Arab a jeho kůň!"

Pan Wollschläger několikrát rychle zamrkal.

„Podivná věc, madame, jak málo jsme obrněni proti slávě! Hle, cítím skoro dojetí! Arab a jeho kůň! Nejslavnější moje kreace! Tolikrát napodobená - i v slovutném Cirkuse Humberto! Hrál jsem rád umírajícího Araba. Ne proto, že by to byla nějaká velká role. Míval jsem parádnější, hrál jsem, dejme tomu, Julia Ceasara, jak umírá v plném trysku, s Brutovou dýkou v hrudi. Role Araba nebyla tak úchvatná - ale ten šedouš Hippolyt, jak ten rád hrál onen dramolet!

Jak stříhal ušima, když cítil, že ztrácím síly, jak sklopil uši, když mne na zemi očichával, jak řičel s ohonem zdviženým, když přivolával pomoc, jak mne opatrně zvedal zuby - madame, Hippolyt tu scénu nehrál, Hippolyt ji prožíval se vší úzkostí věrného koňského srdce! Pro něho jsem umíral a on každý den nasazoval za mne život!“

„Je ještě živ?“

„Není, madame, před devíti lety se odebral k svým angloarabským předkům. Měl jsem ho zde a nechal jsem ho tu za jeho oddanost v klidu a pokoji dožít. A nedaleko odtud jsem koupil loučku u lesa a tam jsem ho mezi třemi duby pohřbil. Byl to můj nejvěrnější přítel. Od té doby jsem tu sám - ledaže jsem tu znovu objevil přátele, které jsem v pošetilém mládí zradil a opustil: Vergilia, Horáce, Marciála. Člověk prý se vždy vrací k svým prvním láskám. Zvláště k těm, kterých tehdy ve své hlouposti nepochopil. s lidskými láskami se to daří jen ve snu, ale dvě věci hodné pomilování uvítají ztraceného milence i v šedinách: knihy a rodná země.“

„Vy jste z Porýní?“

„Ano. Ale vy, myslím, nejste zdejší?“

„Ne. Jsem Belgičanka. A nejsem ani du métier. Můj otec byl vyšší úředník a já vyrostla v domě pana hraběte d’Ascensons-Létardais. Snad jste ho v Bruselu znal.“

„Vysoký, štíhlý, s plnovousem rozděleným ve dvě špičky, že ano, - krásný zjev. Pan podkomoří byl vzácný aristokrat. Měl to nejvyšší, co člověk může mít: dokonalou harmonii srdce i ducha. Býval jsem u něho na honec a večeře v jeho letním sídle byly opravdový požitek. Co komteska - vdala se?“

„Nevdala. Podivnou vášní jí bylo provdat všecky své přítelkyně, i mne, podle toho, jak se zamilovaly; a sama zůstala svobodná. Dopisuje si s námi se všemi a prožívá, jak říká, desateré manželství s jeho radostmi a žádné s jeho zklamáním.“

„Zdá se tedy zůstávat dcerou svého filosofického otce. A zde slečna dcera, říkala jste, jezdí?“

„To víte. Už ze mne je úplná cirkusačka, natožpak z ní.

Narodila se ve voze.“

„A mladý pán... pan Vašku... je tedy krotitel?“

„Ano. Ale od sedmi let u nás jezdí. Začínal s Helenkou na ponících, ale už v deseti letech přešel na vysoké koně. Vyzná se ve všem, i ve volné dresuře. A je taky spolehlivý kaskadér, pro batúdu a pro všechny skoky na koni i na zemi. A rozumí i slonům.“

„Výborně, mladý muži. Cirkus je krásné zařízení, ale žádá, aby se v něm umělo všecko. Nechci se rouhat, ale cirkus mi vždy připadal jako svatá církev: poznamená své vyznavače neporušitelným znamením a žádá po nich věrnost až za hrob.“

Starý pán seděl proti Anežce, s nohou lehce přehozenou, a rozhovořil se, obraceje se střídavě k oběma mladým lidem.

„Umíte všecko a milujete všecko. Ale pamatujte si, že nenajdete ušlechtilejšího tvora, než je kůň. Žena, muž, milenka - věřte zkušenému, že nikdo se nevyrovná oddanosti a moudrosti věrného koně. A ta krása čistokrevného zvířete! Dělá se s nimi mnoho zázračných věcí. Není kejkle, aby jej inteligentní kůň nepochopil a aby v něm neprojevil svou ctižádost. To svádí lidi cirkusu k omylům. Ukazují rádi krkolomnosti a sílu. Pamatujte si však, je jen jediná věc, která produkci povyšuje na umění: ve výkonu musí být poesie. Snad už mi ani neporozumíte. Jsem člověk staré doby, která nade vše milovala krásu. A mluvím k vám, k dětem jiného věku, který se především žene za úspěchem. Úspěch, můj bože, úspěch, před hloupými davy - jak málo k tomu stačí! Trochu rutiny, trochu šablony, vystihnout,co se líbí, a pak toho nevybíravě využít; vím, jak to teď v manéžích běží, a řeknu vám, ž to běží k úpadku. My staří museli mít především myšlenku. A kdo dbal na čest, hledal svou vlastní myšlenku a jak ji krásně vyjádřit. Taky myšlenka není všecko, moji drazí; myšlenka je ovšem vznešená věc a povinnost umělce, který chápe vznešenost, je odít ji formou, která je jí hodna.“

Jeho hosté seděli proti němu a mlčeli. Anežka viděla v něm onoho znamenitého tvůrce cirkusových kouzel, jemuž se v Bruselu za jejího dětství tolik podivovali a na nějž nemohli zapomenout. Nač sáhl,

všecko mělo zvláštní pečeť. Krásní koně, krásné jezdkyně; a kolik harmonie bylo v každém vystoupení! Kostym u něho nikdy nebyl hadr, do kterého se navléklo hrubé rajtarské tělo. U Wollshlägera se s kostymem přeměňovali lidé, aby vytvořili vždy nový zjev. U něho hráli i koně, jako by věděli, že nesou světu na odiv něco nevídaného, krásu, s jakou se lidé nikde jinde nesetkají. Ze všeho jako by sršel oheň, tak byla každá Wollschlägerova kreace proniknuta zanícením. Nějakým vyšším darem uměl do všeho vložit napětí. Napětí plálo z ohnivého oka hřebce i z každého jeho vzrušeného svalu, napětí cítils v každém pohybu jezdce, napětí bylo mezi jezdcem a koněm, mezi jezdcem a publikem. všechno všude bylo vystupňováno, umocněno, rozehráno s vítěznou, prudkou podmanivostí. Pan Wollschläger dovršil starou francouzskou školu umělé krasojízdy, dovedl ji k vrcholkům, naplnil všecko jemností, vkusem a gracií - ale jeho vpravdě umělecký duch nebyl dost urputný, aby dovedl vítězit i finančně. Hrubá a nevybíravá soutěž získávala si nesoudné davy křiklavými okázalostmi a podlamovala jeho tichou, trpělivou práci. Eduard Wollschläger zápasil po řadu let, a když shledal, že uprostřed doby, ztrácející vkus a smysl pro krásu, mohl by se udržet jen velkými ústupky nižším zálibám obecenstva, zřekl se takového úspěchu, rozpustil svůj podnik a s malým jměníčkem se usadil ve svém rodném kraji jakou soukromník, který se mohl oddat svým kulturním zálibám.

Helena nerozuměla valně tomu, co s takovou naléhavostí vykládal. Sledovala jen očima jeho zachovalou pleť, zářící oči, pečlivě pěstěný knír a bezvadně vázaný bílý jezdecký plastron. Připadal jí jako jeden z těch starých, vznešených markýzů, o jejichž mecenášství se v cirkusáckých vagonech vypravovaly celé legendy. A jednou se jí mihla hlavou pošetilá myšlenka, že za takového stařika by se dovedla ihned provdat. Také Vašek by nebyl mohl říci, že všemu správně rozuměl. ale celou svou zbystřenou vnímavostí cítil, že sedí se skutečným velmistrem královského umění jezdeckého a cvičitelského. Se zbožným obdivem lpěl na jeho rtech a hltal každé slovo.

„Víte, jednou měl Fillis takovou vtipnou myšlenku: dát skupině

koní na hruď tabulky s čísly, jednomu dát tabulku se sčítacím znaménkem + a jednomu s rovnítkem = a pak je nacvičit, aby se volně v běhu přeskupovali tak, že vždycky utvoří součet. Na příklad 1 + 2 = 3 nebo 2 + 3 = 5. Dalo to mnoho práce, ale Fillis to provedla měl s tím i úspěch u obecenstva. Ale mně se to nelíbilo. Byl to nový nápad, ano, ale nebyla v tom žádná poesie. Víte, já jsem matematiku vždycky nenáviděl. A snižovat nádherná koňská stvoření k představě, že sestavují rovnice, to mi bylo přímo odporné."

„A které bylo vaše nejkrásnější číslo, maestro?" zeptala se Anežka.

„Nejkrásnější... Hm... Jednou jsem si odchoval čtyři mladá děvčata na krasojezdkyně. Víte, já se nespokojoval s pěstováním koní, já pěstoval i čistokrevné ženské. Je to těžší a nebezpečnější, i to mě vábilo. A jednou mi tedy štěstí přálo, že jsem měl najednou pohromadě čtyři nejluznější ženské bytosti jaké svět kdy viděl. Každá z nich měla nádherné černé vlasy, velké černé oči a rudé rty a každá se nesla ztepile jako korunní princezna. A ze všech zrovna tryskalo a prýštělo žhavé mládí. Cítil jsem, že je na mně, abych z tak vzácného materiálu vytvořil něco jedinečného. Nejdřív jsem je zkoušel v kvadrile v lehounkých gázových šatech, ale to nebylo správné. Ponenáhlu jsem na to přišel. Dal jsem jim ušít čtyři tmavorudé kostymy s dlouhými sukněmi, které se bohatě řasily na boku koně, s útlými živůtky, z nichž bílá ramena a hlava zářily jako čemeřice. Tak jsem je posadil na čtyři anglické hřebce, černé jako uhel. Už to byl úžasný dojem, sukně ležely na koni jako rubínová čabraka a pod jejich přehozem byl černý kůň a bílá žena jako jeden jediný zázračný, nádherně živočišný organismus. Ale pak jsem s nimi nacvičil pomalé španělské bolero. Děvčata měla v rukou kastaněty a koně na štíhlých nohou rolničky temného zvuku. V základě to byla kvadrila - ale jaká vášnivě pathetická krása se zrodila z té čtveřice vzpínajících se hřebců a vítězně je ovládajících jezdkyň, z pohledů, úsměvů, tance a zvuků! To už nebyla krasojízda, to byla dokonalá ekvestrická báseň."

„Jak dlouho to pak ty dámy jezdily?" zeptala se Helena.

„Ach, jenom krátce. Myslím, že necelý rok. Bylo to příliš omamné. Do roka se všecky čtyři provdaly. Mimo cirkus ovšem, dvě do šlechty, jedna si vzala bankéře a jedna nějakého diplomata. To je ten trpký úděl, když se krása vytváří z lidského materiálu. A ti blázni mužští, zamilovali se do noční bouře a každý si urval kousek obláčku. Pak se divili, že už nikdy nezažili nic tak úchvatného. A mně... mně rozbili číslo... Vzdal jsem se pak výchovy děvčat. Byla to nevděčná práce. Je potřebí mít silné cirkusácké srdce, aby nepodlehlo vábení lásky a setrvalo při povinnosti."

„Vy tedy, maestro, neuznáváte výsostné právo lásky?" zeptala se tiše Anežka.

„Neuznávám, madame, jakmile jakkoli směřuje mimo naši sféru. Dokonalosti se dosáhne jen nejvyšším sebeobětováním. My lidé tohoto prastarého umění musíme mít sílu zříci se všeho, co nás odvádí pryč. Zřekli jsme se domovů, společnosti, civilního života, klidu a pohodlí, bezpečnosti a jistoty žití, konvence a bůhví čeho ještě. Postavili jsme se mimo svět. Je to hrdé, ale je to taky kletba. Dali jsme si jiné zákony, než vládnou mezi lidmi, a ztratili jsme právo na civilní štěstí. Každý z nás tak nebo onak hraje se smrtí a denně zkouší, jak daleko lze v té hře jít. Madame, to není normální život. Ani rytíři ve středověku, ani voják ve válce neopakuje sázku života den za dnem, měsíc po měsíci, rok co rok. To činí jen lidé zvláštní řehole, kteráž sluje cirkus. A kdo se té řeholi zaslíbil, nemá právo se zamilovat. Nemá právo porušit společenství, které nás vždycky víže dohromady. Nikdo z nás není sám o sobě, každý je spjat s těmi druhými a buď posiluje nebo oslabuje celek. Láska v našem bratrstvu má jen tehdy oprávnění, když neoslabí celek, ale posílí. To je zákon lidí jsoucích mimo. Nedodržuje se a naše umění upadá. Vymírají v něm lidé, kteří mu dovedli obětovat všecko, a přibývá umělců, kteří touží po občanském pořádku. Jenže kdo tam zatouží, otvírá v srdci branku tomu, co je nám nejzákeřnější: strachu o život."

Vašek naslouchal nenadálému obratu všecek zbledlý. Kdyby nebyl svědkem, jak celé to setkání bylo náhodné, byl by také tuto

episodu považoval za potměšilou intriku. Ale tady viděl velmistra, kterému od první chvíle na slovo věřil, a ten netuše zabodával dýku do nejcitlivějšího místa Vaškovy hrudi. Vaškovi bylo z toho úzko a zle, a zdálo se mu, že přestává vidět a že jen z dálky slyší hlas jako ortel. Srdce se mu zastavovalo při pomyšlení, jak se toho ředitelka chopí. Ale k údivu a úžasu slyšel ji, kterak se zvedá a odpovídá s tichým rozechvěním:

„Pane řediteli, odpusťte, že přerušuji vaše výklady. Ale odpoledne se chýlí k večeru - nechtěl byste se podívat na naše stáje? Jistě vás to bude zajímat. A po prohlídce byste mohl zůstat u nás na večeři - zas jednou pojíst v maringotce. Můj muž by byl nesmírně rád, kdyby vás mohl osobně poznat."

„Madame, nemůže být pro mne radostnějšího pozvání. Nám starým idealistům zní zcela jinak volání: Koně! Koně! Království za koně!"

Když došli k táboru, uvítal Petr Berwitz soka svých rodičů se vší grandezzou Emíra bílých koní. Pan Wollschläger mu ihned nabídl tykání. Anežka s Helenou se omluvily, že se musí poohlédnout po kuchyni, a Vašek spěchal ke klecím chystat krmení. Berwitz zamířil tedy sám se svým hostem ke konírnám. Když u nich odhrnul oponu, ozval se nenadále výkřik:

„Můj Bože! Pan Wollschläger! Je to možné? Maestro.. Maestro!"

Kočí Hans s vlasy bílými jako mléko běžel hosti vstříc s rukama nataženýma a tváří rozzářenou. Pan Wollschläger se zastavil, ostře si starce prohlížel, pomalu se probíral ve své paměti, až najednou řekl:

„Hans! Nemýlím se? Hans! Jak se máš, starý brachu? Tys tedy ještě u řemesla. No, to je od tebe hezké, žes mě poznal."

„Jak bych nepoznal," koktal Hans všecek rozechvělý, „jak bych mohl zapomenout na službu u pana Wollschlägra! Maestro se mne přece ujal... maestro mě vycvikoval... do smrti budu vděčen... Ne, taková pocta naší stáji! Taková návštěva! A já si nezval červenou

vestu...“

Pan Wollschläger mu poklepal na rameno, to že tedy nevadí, a už se otáčel po vůni stáje. Oči mu zářily, když sptřil dlouhé řady koní. A s největší znaleckou jistotou šel přímo k něm nejkrásnějším kusům. Berwitz spokojeně nadýmal hruď: Wollschläger vyhledával právě ty, kterých si Berwitz cenil nejvíce. A také na stáji bylo vidět, že do ní vstoupil velmistr. Zamlaskal, zavolal a neklidní hřebci stáli okamžitě v pozorném soustředění. Jejich třpytné oči se zahleděly na drobnou postavu, a když k nim Wollschläger popošel, žádný neuhýbal, žádný se neplašil. Zajel jim prsty do hřívy, popleskal je po krku, pohladil nos, podíval se na zuby - i ti nejdivočejší mezi nimi snášeli dotek jeho pevné, velitelské ruky. U každého si dal říci jeho jméno, které několikrát mazlivě opakoval. A když šel dál, všecky ty krásně klenuté hlavy se za ním otočily a nejedna se natáhla k lehkému zařičení.

Večeře ve voze byla bohatá. Anežka nasadila na ni všechnu svou kuchyňskou i hostitelskou dovednost. Měla k své potěše hosta, který zplna ocenil každou finesu. Hovor běžel, jako při každém cirkusáckém setkání, ve vzpomínkách na lidi, města a zvířata. Pan Wollschläger byl znamenitý vypravěč a okouzlil zvláště paní Hammerschmidtovou uhlazenou dvorností. Ve všem však u něho pronikal melancholický stesk nad zapadající hvězdou cirkusu.

„Nechci být jen mrzutý opěvač starých časů. Je dost smutné, když si musíme říci s Horácem: Běda, Postume, Postume, prchavě mizejí léta. Raději bych si tento svůj stesk oslavil pohledem na zdárný růst nových sil. Můj básník mě učí, že krátký úhrn žití nedovoluje začít si s dlouhými nadějemi; přesto jsem míval takové naděje ŕ la longue, protože jsem věřil v dorost. A teď, když už jsem tuze, tuze stár, vidím stále jen jedno: velcí jezdci všeumělci vymírají a s nimi jejich výkony. Noví lidé jdou mechanicky v tom, čemu se naučili, a nijak nezvyšují úroveň. Já jsem skákal hořící obručí, která měla v průměru pouhých dvaadvacet palců. Dnes nikoho ani nenapadne, aby si do takové míry zhoršoval překážky. Já jsem si při saltu na jedoucím koni obul ve vzduchu trepky - dnes už se o takovém triku ani neslyší. Místo toho

se raději rozšiřuje program. Viděl jsem vaše slony, lvy, tygry a medvědy. Za čas přijdou pštrosi, velbloudi a žirafy a snad mroži a tuleni a klokani s vakem na břichu, pořád víc, pořád jiné, pořád nová dráždidla, ale smysl pro vznešenou krásu koně v každém jeho postoji zajde. Vymírá šlechta, vymírají jezdci, vymírají znalečtí diváci. Zbývají jen davy, které musíte sbubnovat a zjančit. Nemáte lehkou práci."

„Ach co," namítl Petr, rozjařený vínem, „za našeho života to ještě vydrží. A co přijde potom, to už bude starostí jiných."

Když vyšli z vozu, aby hosta doprovodili, plul veliký siný měsíc nad borovinou a palouk byl ozářen stříbřitým jeho světlem. Z okének maringotek prošlehovaly žluté a narudlé záře, odněkud bylo slyšet přidušené hovory, někde u kovárny hrál kdosi na harmoniku.

„Mohl bych se ještě jednou, na rozloučenou, podívat na koně?" obrátil se Wollschläger na Petra. „Víš, je to možná naposledy, kdy vidím takový výběr."

Polichocený Petr ochotně svolil. U stáje seděli Kerholec, Hans a Vašek, a Hans pobafávaje z dýmky vyprávěl o kumštech, které prováděl s koňmi Eduard Wollschläger. Nyní vyskočil a s dýmkou při noze hlásil principálovi, že ve stáji je všechno v pořádku - jen z koní že žádný nelehl a nespí, všichni stojí, jako by čekali na představení.

„Čekají na mne!" usmál se Wollschläger a vstoupil. Koně obou řad obrátili k němu hlavu a lehká vlna neklidu proletěla stájí.

„Sirius! Daimon! Admirable! Cyrus! Kismet! Heros!"

Pan Wollschläger volal jednotlivá jména a každý zavolaný se vzepjal, někteří zaržáli.

„Mon Dieu, mon Dieu..." prohodil stařec dojat, „moci tak ještě jednou vzít bič do rukou..."

„Vašku," zvolala Anežka, která stála vedle něho, „skoč do jedničky a přines obě šambriery!"

„Madame," obrátil se k ní Wollschläger radostně, „myslíte, že by to bylo možno?"

„Přeji si to, maestro," odpověděla krátce a pevně. Petr Berwitz se na ni rozpačitě podíval, ale od jejím energickým pohledem jen

přikývl. Pan Wollschläger se uklonil, šel mezi koně a dvanáct nejkrásnějších uvolnil. Každého přitom polaskal, pošeptal mu do ucha jeho jméno, přitiskl svou tvář na jeho. Vašek přinesl dlouhý i krátký bič. Starý pán je potěžkal v ruce, vyvážil a spokojeně přikývl Berwitzovi:

„Správné! Já jsem své koně předváděl bez biče... ale s cizími bych se to napoprvé bez tušírování neodvážil."

Vyšel ven, do měsíčního světla, doprostřed jasně ozářeného prostranství, a třikrát práskl velkým bičem. Ve stáji se ozval dupot kopyt.

„Open the door! Avanti!"

Hans s Vaškem odtáhli závěs a uvolnění koně, bez postrojů, jen v ohlávce, s vlající hřívou a zdviženými ohony se řítili vpřed a rovnou k muži, který je volal. Starý pán je však na délku biče zarážel a obracel nalevo. Veliká šambriera poletovala vzduchem jako blysknavý hádek a drobná volání Wollschlägerova, pobídky a lichotky, se křižovaly s letmými doteky biče. Hřebci i klisny klusali v nejvyšším napětí, uši i oči ctižádostivě soustředěny na každý jeho povel. Od maringotek se začali lidé sbíhat, ale než doběhli, klusalo všech dvanáct nádherných zvířat v dokonale uzavřeném kruhu.

„Potztausend!" ozvalo se tiché zaklení a Vašek cítil, jak mu někdo prudce stiskl paži. Vedle něho stál Berwitz, všecek vyjevený.

„U všech hromů... koukejte na ně... koukejte na ně... oni jdou na pravou ruku!"

Byl to opravdu neuvěřitelný zázrak, koně, kteří jako všude u cirkusu byli celý život cvičeni kroužit nalevo, tady najednou pod povely Wollschlägerovými běželi opačně.

Nyní ten drobný stařík vykřikl, mávl bičem a koně se prudce zastavili, na zadních nohou a obrátili čtvrtpiruetou ke středu a stáli čelem k Wollschlägerovi. Obešel je dvakráte kruhovým pohybem šambriery, aby je nechal oddechnout a soustředit se. A pak, po nehybné vteřině, rozpřáhl ruce a zvolal:

„Vzhůru! En parade!"

Devět koní se okamžitě zvedlo na zadních nohou do levady, tři, kteří nebyli cvičeni na vysokou školu, řičeli a vzpínali se, bylo vidět, jak ochota poslechnout zápasí v nich se strachem a nejistotou, ale stařec uprostřed kruhu měl nyní obočí staženo, z očí mu sršela poroučivá vůle, ruce poškubávající se vzhůru jako by podpíraly a zvedaly koňská těla, a po chvilce váhání stálo všech dvanáct vztyčeno v měsíčním světle, hřívu rozvlátou, uši zdviženy, oči rozčilené, přední kopyta bijící do vzduchu, lesknoucí se břicha vyklenutá pod nimi. Diváci kolem podlehli velkolepému výjevu a začali, sami otrlí cirkusáci, tleskat.

Pan Wollschläger se uklonil, zavelel a koně se opět čtvrtinou piruety jako při courbette pootočili a spustili na všechny čtyři. Bič prolétl vzduchem a celá ronda se jala opět kroužit vpravo.

„Cyrus! A gauche!“

Bič lehounce práskl a Cyrus, ocitnuvší se právě před vchodem do stájí, odbočil a běžel domů. Jeden za druhým tak z rondy odpadal, až poslední Kismet vběhl do stáje, kde se všichni koně rozeržáli.

„Madame,“ řekl pan Wollschläger Anežce s velkým dojetím, „nikdy nezapomenu na večer, jejž jste mi připravila.“

„Tím méně zapomeneme na vás my,“ odpověděla paní Berwitzová.

„Obávám se,“ řekl Berwitz, „že tomu nebudu, až se vyspím, věřit. Vést neznámé koně na pravou ruku a takhle je zvednout do levady, to mi bude zítra připadat jako nemožný sen. Jsi opravdu maestro, Eduarde.“

„Jste velmi laskaví k starému člověku. Přeji vám všem hodně, hodně štěstí.“

Rozloučili se ve velkém dojetí. Ředitelka požádala Vaška, aby pana Wollschlägera doprovodil. Starý pán sice učinil odmítavý pohyb, ale svolil. Vašek šel velmi rád. Ještě nikdy neměl k nikomu takový pocit úcty, obdivu, zbožnění. V duchu si opakoval, co večer říkal Hans: „To není principál, to je čaroděj.“ A sám pro sebe neměl jiné tužby než připodobnit se tomuto kouzelníku, dokázat takové divy, dovést

své umění tak vysoko a umět s takovou moudrostí se dívat na celý svět. Vašek se těšil, že se „starý idealista“ ještě jednou s ním rozhovoří o cirkuse a že se bude moci zeptat na tajemství jeho magického vlivu. Byl by ochoten ho poslouchat celou noc a předem uvěřit každému jeho slovu. Leč pan Wollschläger šel po jeho boku měsíční nocí a Vaška jako by nebylo. Jednou se na cestě zastavil a zíral před sebe a usmíval se. Vašek cítil: teď něco řekne. Teď přijde nějaká krásná, velká, utěšující pravda. A vskutku, rty páně Wollschlägerovy se zachvěly a třikrát po sobě z nich blaženě zaznělo, čemu Vašek nerozuměl:

„Non omnis moriar! Non omnis moriar! Non omnis moriar!“

A pan Eduard Wollschläger sňal klobouk a velkou úklonou se děkoval měsíci na nebesích.

Pak už nepromluvil, až když stanul u své branky. Odemknul si ji, otevřel, a stoje mezi veřejemi, obrátil se náhle k Vaškovi. A vztyčiv se pevně, jako když zvedal hřebce do levady, zaostřil oči k pohledu, který pronikal Vaškovi až do mozku, pronesl přísně a velitelsky:

„Jsi mezi dvojí zradou. Vezmeš-li si to hamburské děvče, zradíš své umění. Chceš-li sloužit svému umění, musíš zradit to děvče. Není jiná cesta. Buď - anebo. Vybojuj si to v sobě. Všichni velcí jsme museli prožít tuto strašnou hořkost, neboť velkost nemůže vyrůst z idyly. Slyšel jsem a viděl jsem dost, abych ti mohl říci: Jsi jeden z vyvolených. Jsi jeden z vyvolených! Ale pro vyvolené je určen jen boj a zápas, nikoli pokojné štěstí lásky. Naše umění spěje k zániku. Váš cirkus je ohrožen. Berwitz to neudrží. Berwitz je stár. A Berwitz je hloupý. Pro časy, které na vás přijdou, musí být v čele člověk zcela jiné síly. Chceš-li zachránit Cirkus Humberto, vezmi si Helenu Berwitzovou.“

Vašek stál úplně ustrnulý. Pan Wollschläger se na něho díval a jeho pohled změkl.

„Ubohý, ubohý hochu, jak chápu tvou bolest. A nemohu ti ji utišit žádným balzámem. Zavrhneš štěstí a nezískáš nic než trudnou starost. Ani jmění tě nečeká, ani pohodlí, ani klid a bezpečnost osudu, jen zápas, zápas, zápas. Ale tak teprve najdeš sám sebe. Dobrou

noc!“

Pan Wollschläger zavřel vrátka, otočil klíčem, po chrupavém písku lehkým krokem došel k domku a zmizel. A Václav Karas stál, stál, pak se opřel o sloup branky a plakal.

VI

„Přála bych si, aby svatba byla tichá,“ pronesla Anežka Berwitzová.

„Co tomu říkáte, barone?“ otázal se Berwitz pana Gaudeama, nalévajíc mu víno. „Hádáme se o to už týden a shodli jsme se jen potud, že vy máte být v té věci rozhodčím.“

„Děkuji za vzácnou důvěru,“ usmál se pan Gaudeamus, „ač tentokrát není zrovna příjemná. Musím totiž milostivé paní odporovat. V cirkuse má být tichý leda krach. Ostatní všecko se má dělat s bubnem.“

„Nu tak - co jsem povídal?“ vytahoval se Berwitz. „Víte, barone, kdyby bylo po mém, vypravil bych celou svatbu jako pantomimu. Já bych hrál šerifa, Helena by byla šerifova dcera, Vašku by byl zamilovaný cowboy... nebo ne, byl by mladý farmář z druhé strany hranic, přijel by s celým průvodem koní na námluvy, já bych mu dceru nedal, on by ji unes, já bych po něm střílel...“

„A přitom ho ještě zastřelil, viď?“ přerušila ho paní Anežka. „Viděl jste už, barone, takového blázna?“

„Mlč, Anežko, to hlavní mělo být zajmout faráře... víš, chytit lasem faráře a odvézt ho do pralesa, by tam požehnal sňatku. A to jsem si myslel, kdyby ten farář byl opravdický, že by bylo opravdické i to požehnání...“

„A vy si myslíte, pane řediteli,“ smál se Gaudeamus, „že byste mohl hamburského arciděkana chytat lasem?“

„No, když bych mu řádně zaplatil...“

„Tomu budete muset řádně zaplatit i bez lasa. Koukejte, vy si

přece nemusíte dělat reklamu, když už jsou lidé u vás v boudě. Ale okázalá, dobře zrežírovaná svatba může být pro Cirkus Humberto velkou reklamou. To se ovšem musí rozvinout mimo podnik, po hamburských ulicích...“

„Velká paráda! No ovšem. To je báječný nápad, barone. To je úžasné, že mne to hned nenapadlo. Defilé všech zvířat... Ale to musím hned koupit párek velbloudů. Bez velbloudů by ta svatba nebyla úplná. Dám okamžitě zatelegrafovat Hagenbeckovi.“

„Co tě to posedlo s velbloudy?“ zarážela ho Anežka. „Uvažuj raději o nějakém daru do mladé domácnosti, když nechceš vyplatit věno.“

„Ti velbloudi, to bude můj dar. Odpusť, Anežko, ale ty to tak necítíš jako já, jaká je to hanba, že ještě nemáme velbloudy. Každý jarmarečník vodí si dnes dromedára a my, taková stará rodina, máme jít do ulic bez velbloudů? Co by si lidé o nás pomysleli? Jak bychom vypadali? Říkám ti, svatba je bez velboudů nemožná.“

Mají-li stěny uši, byly uši maringotek v těch dnech ohlušeny debatami o nadcházející události.

„Představuji si,“ řekla Alice Kerholcová paní Hammerschmidtové, když vůz pokladny a švadlen kodrcal z Lüdenscheidu do Iserlohnu, „představuji si, jak bude naší Helence slušet svatební kostymek s volánky. Je tak útlá v pasu, a když se ještě sešněruje...“

„Kostymek?“ pozastavila se paní Hammerschmidtová, „jakýpak kostymek? Helena musí mít velké svatební šaty s kolosální vlečkou, jak se na takovou rodinu patří!“

„Mně by se však na ní více líbil štíhlejší kostym, to teď půjde do módy. Vpředu pěkně přilehlý k tělu...“

„Já vím, já vím, nová nemravnost. Má milá Alice, věř mi, nebylo nad širokou krinolinu. To bylo tělo pěkně skryto jako ve zvonu a nebylo pořád vystaveno na oči mužským.“

„Ano, ale když vás pán při tanci přitiskl, zvedla se krinolina na druhé straně a čert viděl kostelem až na oltář.“

„Ano, ale to jsme přece dělávaly, jako že o tom nevíme. To právě s krinolinou šlo, šoupnout ji vpravo, šoupnout ji vlevo, zvednout dozadu, zvednu dopředu, mužští bláznili a ženská se tvářila jakoby nic.“

„Ale milostpaní, co s tím bylo za útrapy! A zvláště u nás, když se muselo do těch úzkých dveří maringotek...“

„Jen to nech být, byla to krásná móda. Vždycky jsem si Helenku představovala jako nevěstu v široké bílé krinolině, na kterou kolem dokola našijeme věnečky a růžičky s krajkovím. Dnes bych ji k tomu nepřiměla, dneska jde móda na turnýru, člověk už neví, co všecko dozadu našít, aby se to tam zvedlo a zvelebilo. Ještě že nám tu vlečku nechávají, aby to pěkně splynulo.“

„Já bych na jejím místě šla bez vlečky. Bylo by to moderní.“

„Jen, prosím tě, nevymýšlej Heleně žádné výstřednosti. Helena musí jít jako děvče z dobré rodiny, vespod silnou turnýru, vpředu dekolté, vzadu vlečku, pod sukni volánky a pentle, přes to krajkovou tuniku a na to závoje, aby bylo vidět, že je tu bohatství.“

„Chudáček, vždyť ona ani takovou sáhodlouhou vlečku neutáhne!“

„To nevadí, Alice, pan ředitel má pro svou dceru dost prostředků, aby za ní šla dvě bílá pážata a vlečku jí nesla!“

Večer ve stáji došlo k prudké hádce mezi Hansem a Malinou.

„Takový ouškytek!“ rozkřikoval se tichý Malina na ostatní stájníky, „sotva se to tu ohřálo a bude se to tu roztahovat!“

„Takový dědek vyšeptalá,“ nadával šedovlasý Hans, „je to jako pára nad hrncem, fouknout studený vítr, tak je z toho kapka; ale ne, to on se musí plést mladým lidem mezi nohy!“

„Přileze si to ze zkrachovaného podniku, my se tu nad tím smilujeme, vezmeme to na milost a ono si to tu najednou začne poroučet!“

„Celý život se to stará o kozy a o vopice a najednou si to dělá nárok na koně! Pro tebe, ty dědku, je tamhle Modrovous, toho si vokšíruj, až mu nabarvíš fousy!“

„Co to povídáš, ty kluku prkenná, ty koňáku zbědovanej, vezmu-li bič...“

„Copak je to tu za křik?“ ozval se ve dveřích Kerholec, který sem vrazil zrovna ve chvíli, když se oba dědové za smíchu celé stáje na sebe chystali.

„Poslušně hlásím, to tady Malina mi nadává,“ zaraženě hlásil Hans.

„Bodejť bych nenadával,“ hartusil dále Malina, „viděl jsi už někdy, aby takový cucák rozhodoval, co bude a co nebude?“

„A oč se vlastně hádáte?“

„Já se nehádám,“ prohlásil Malina, „já jsem jen tady povídal, ať mi vyleští nejlepší cajk, protože povezu nevěstu do kostela. A tenhle uklizeč hnoje se opováží mně, Vendelínu Malinovi, říc do očí, že s nevěstou pojede on! Viděls někdy takovou drzost? Já vez mámu, povezu i holku, to je přece jako boží den.“

Hans se znovu rozdrudil, že Malina neudělá na kozlíku žádnou figuru a že se nemůže dopustit, aby měli o takové slávě ostudu.

„Figuru, já neudělat figuru,“ křižoval se Malina, „já viděl, ty chytráku, jak se jede s papežem, a tys ještě nebyl na světě, když já už pil na bratrství s kočím od tureckýho sultána! Já ti udělám figuru, jako bych vez císařovnu Alžbětu s arcibiskupem na vetrené. To bys tak směl říc nebožtíkovi Humbertovi, že Malina neudělá figuru!“

„Počkejte, mladíci,“ okřikl je energicky Kerholec, „jste mi na sebe nějak moc ohniví. Pořádek bude takový, že nevěstu poveze Malina...“

„No, vždyť jsem nic jiného neřek - já už přece patřím do rodiny.“

„... a Hans poveze ženicha. Sám si ho vychoval, sám si ho odveze.“

„A to zas jo,“ pokývl hlavou Hans, „na to já nevzpomněl, že je při svatbě taky ženich.“

Všude se všecko zabývalo veselkou, od direktorského vozu až do stájí, jen ženich chodil mezi nimi vážný a zamyšlený.

„Copak je s tebou, Vašku," spustil jednou na něho otec, když se octli sami před osmičkou, „sám jsi se rozhodl a teď mi chodíš, jako bys měl před funusem a ne před veselkou."

„Já nevím, táto... tak to na mne padlo... Rozhod jsem se, všichni jste spokojeni, každý mi to schvaluje, Berwitzovi se radují, Růženka mě dobrovolně pustila ze slibu, Helenka je ke mně milá - všecko je to v nejlepším pořádku, a na mně to přece leží jako můra, zda jsem jednal správně. Víš, někdy si myslím, že ty... a ti druzí... a my tu vůbec, my jsme mužští a všecko je správné podle mužského stanoviska; ale kdyby maminka... že by maminka to možná neuznala. Ona měla na věci ještě jiný pohled než my."

Karas starší se zastavil úplně překvapen. Márinka! Bože, jak to bylo už dávno a daleko! Dřív, v těch prvních letech, míval jí plnou hlavu, všecko kolem a zvláště na hochovi měřil pořád vzpomínkou na ni, co by ona řekla, jak by ona co posuzovala. Ale pak, když už se rozloučil s myšlenkou na odchod od cirkusu, když už s ním srostl, pak se tak polehoučku, po špičkách vytrácela z mysli - inu, živý člověk přece nemůže žít s mrtvým. Zapomínal, až zapomněl, jiné ženské se vynořovaly, veselo bylo, sem a tam si užil světa, volný bal jako pták, už ho žádné výčitky netrápily. A teď najednou, po tolika letech, tady ten hoch mu ji připomene, a jak! Trápí se ve svědomí zrovna tak, jako se tehdy trápíval on. To všecko, že je to nesmírně hodný hoch, odhodlaný, statečný, rozumný, ale se srdcem. Má srdce, panečku, jako měla jeho máma; a to tě, chlapče nebožáku, leccos ještě zabolí! Co mu jen říci, bože, co jen říc, aby ho z toho vyved a utěšil? Karas táta bezradně hledá nějaké slovíčko jako spásu, ale nic mu na mysl nepřichází, žádná představa, žádný pojem; jen odněkud z daleka mu hlavou začíná bzučet písnička, ta jeho vlastní nejmilejší písnička... Všecky panenky z lesa jdou... jen ta jedna nejde... Bodejť, to je to, to je ta Vašíčkova bolest... A jako by slyšel Krčmářík ovo děrka: „Nu, tuceví, kerak je něčeho moc, tak je toho příliš..."

A najednou mu nějaké zdravé vnuknutí našeptává, že v tomhle citu nesmí zůstat a že se musí přes to přejít. A už tu je to správné

slovo, slovo klidné a všední, zažehnávající všecko vzrušení.

„Až přijedeme, Vašku, do Hamburku, zůstaneme bydlet ve voze."

„Ano, táto, už jsem taky na to myslel. K Langermanovým jít nemůžeme. A jinam to nestojí za to. Paní Berwitzová počítá, že budu s Helenkou bydlet pak u nich. Ale co ty? Zůstaneš i potom v osmičce?"

„Já bych zůstal, mně na tom tak moc nezáleží. Možná, že si něco najdeme s Burešem. Jenom je ještě otázka, mám-li vůbec zůstat."

„Proč? Co tě to popadlo?"

„Nu tak. Třebas to Berwitzovi nebudou rádi vidět, že mají být příbuzní s obyčejným stavěčem. Ty jsi mnohem víc než já a na tobě jim záleží, to není žádné tajemství. Ale já tu pak najednou mohu být na překážku. Direktor a tenťák to je moc nerovné příbuzenství."

„Dokud tu bude paní Berwitzová, nemusíš na tohle myslet. Ta paní je nesmírně moudrá a umí Berwitzovi spravit hlavu. A na starého se musí trochu hrát komedie. Jemu jde hlavně o to, jak věci vypadají navenek. Co se toho vnitřního týče, jestli tenťák nebo co, to moc mluvit nemůže, protože je to navlas jejich historie. Ale v tom zevnějším mu vyhovíme. Já si pořídím k svatbě frak od nejlepšího krejčího a ty si dáš šít černý kabát s šosy a na hlavu si koupíš cylindr."

„Cylindr? Ty jsi se zbláznil?"

„Nezbláznil. Kdybys přeskočil šapitó, nebude mu to tak imponovat, jako když přijdeš na svatbu v cylindru."

„Já a cylindr? Já a cylindr? Vašku, Vašíčku, to přec nemyslíš vážně. Já bych si v tom připadal jako na pranýři. Chodit s rourou na hlavě! Já, Anton Karas, zedník a tenťák, - a na kotrbě balancovat rouru! Vždyť mi to spadne s hlavy, člověče, všude s tím narazím, do dveří se nevejdu, do vozu nevlezu, vítr mi to shodí, pomakám si to, pocuchám, držet to nebudu umět, někde si na to sednu, člověče, synu, já s tím budu mít malér na malér a všem budu pro smích..."

„Nesmysl, táto," okřikoval ho Vašek. „Řekl jsem: šosatý kabát a cylindr, na tom zůstane a ostatní řeči jsou zbytečné."

Vašek odešel a zanechal otce v úplném ustrnutí.

„Zatracenej prevíte direktorskej," ulevoval si Karas Antonín, „ještě sis k tomu ani nepřičich a už budeš starýho tátu komandovat? Hej, povídám, Malino!"

Osmičkáři se scházeli k obědu, první se blížil Malina.

„Povídám, Malino: copak si vezmeš o svatbě na hlavu?"

„Copak bych si vzal, Antone. Cylindr si vezmu!"

„Cylindr?" vyvalil oči Karas.

„No ovšem. Jakpak bych si mohl sednout na kozlík bez cylindru? To ten hlupák Hans neví, že tu mám cylindr, ještě od Berwitzovy svatby, krásný, lesklý, s bílou pentlí, s kokardou po straně. Na to si nebožtík Humberto potrpěl. Když mu na jízdě nezáleželo, řekl: ‚Vendelíne, zapřáhni.' Ale když jel k nějakému panstvu, řekl: ‚Vendelíne, předjeď.' Jak řekl ‚předjeď', tak to bylo s cylindrem a v rukavičkách. A když řekl: ‚První kočí nechť připraví ekvipáž,' tak to jsem si oblékl bílé punčochy, krátké kalhoty a dvourohý klobouk s třapci. Co takový Hans ví, jaké tady byly rozdíly v kočírování. To byly, člověče, takové rozdíly, že já, když jsem jel s ekvipáží, a já, když jsem jel jen tak, to bych si byl ruku nepodal. Ten vrták řekne, že neudělám figuru, A zatím starý Humberto říkal: ‚Jen mi, Vendelíne, nikdy nezapomeň udělat figuru. Pán může vypadat, jako by vylezl ze stáje, ale kočí musí být nóbl.' A to je svatá pravda. Jednou s námi asi rok jezdil jeden knížecí kočí z Kynžvartu, od Metternichů, ale to vám byla krása, že ji ani nevypovím. Byl jako z kamene řezanej, už ani nemrkal. Ten když si stoup k parádě před boudou, tak ho lidé chodili píchat špendlíkem, jestli je živej nebo vycpanej. Však se taky chlubil, že už je z desátého pokolení metternichovských kočí, to že je u nich v rodě; a každá máma v jejich familii že má svého prvorozeného s některým Metternichem. Inu nejlepší kočovská krev, jakou si můžeš představit."

„A jak tedy pořídil u cirkusu?" zeptal se Bureš, který zatím došel a zvědavě poslouchal.

„On vlastně k cirkusu nechtěl. On chtěl původně k divadlu. Ale tam to s ním nešlo. Ať hrál co hrál, vždycky stál nehybně jako

socha. Ukazoval mi výstřižek z novin a tam o něm stálo, že jeho Hamlet by moh stát na Hamletově hrobě jako pomník. On byl na to strašně pyšný, ale já myslím, že ho právě proto vyhodili. Kam zmizel pak, ani nevím...“

„Asi se vrátil,“ dohadoval se Bureš, „oženil se a měl zase od Metternicha kluka.“

„To je možné,“ kýval hlavou Malina, „jestli jsou Metternichové ještě tak slavný rod.“

„Inu, rodinné tradice se u našich urozených pánů dodržují,“ pošklebovalse Bureš. „Jak jste na toho kočího přišli?“

„Kvůli tomu trulantovi Hansovi,“ odpověděl Malina.

„Ne, my na to přišli od cylindru,“ opravil ho Karas. „Vašek mi poručil, že si mám k svatbě pořídit cylindr. Co tomu, Bureši, říkáš?“

„No... kdybys chtěl vypadat zvlášť apartně,“ pošklebovalse Bureš, „kup si slaměný klobouk s vysokou pentlí a se závojem. Nebo skotskou čepičku a k tomu dudy.“

„Ptám se tě vážně: mám si to koupit?“

„Kdo chce s vlky býti, musí s nimi výti. Mně by na všecko stačil můj kalabresák. Ale tvoji vlci jsou v cylindrech. Pořiď si tedy tu rouru, ať je nějaká legrace. Až ti bude zle, můžeš jednou z něho tahat kytky a králíky. Cirkusákovi se cylindr vždycky hodí.“

„Jen aby se ti to nestalo jako tomu kouzelníkovi v Saint-Omer,“ uklouzla zas Malinovi vzpomínka. „To byl nějaký Gianini, měl boudu zrovna vedle nás. Jednou mu utek pomocník, vzal si tedy nějakého venkovského chasníka, který se potuloval před boudou. Ukázal mu, co a jak má před produkcí připravit, a šel vyvolávat. Ten kluk měl taky vecpat živého králíka do tajného šuplíku u čarovacího stolku. Šuplík byl, toť se ví, uzoučký, králík se tam nemoh dostat a vřeštěl. A ten kluk byl z venkova, měl rád zvířata, ale byl hloupý. A tu si tedy řek: Chudáčku malá, povídá, co já tě tam mám cpát a co se tam máš trápit... pán je kouzelník... pán si přičaruje jiného... A vzal králíka a dal ho zpátky do kotce...“

„A při produkci...?“ zeptal se Bureš.

„To já nevím, já tam nebyl. Ale po produkci jsem viděl, co bylo vzadu. Kluk volal pořád ‚Pán je kouzelník... pán si přičaruje...' a Gianini řval ‚Pán je kouzelník, pán ti přičaruje pár pohlavků'."

„A přičaroval!"

„A ne pár, člověče, to ti byl celý pohlavkový ohňostroj. Facky lítaly jak rachejtle."

Bureš se chechtal, ale Karas zůstal přimračen a zadumán nad problémem cylindru. Nicméně když dojeli do Hamburku, chodili se cirkusáci tajně dívat na něho, jak ve chvílích, kdy myslel, že ho nikdo nevidí, vycházel z maringotky s cylindrem na hlavě tak opatrně, jako by balancoval koule, sestupoval po schůdkách a vracel se opět zpátky, pořád s krkem křečovitě napjatým ve strachu, že mu ta dlouhá roura spadne s hlavy.

I byla svatba, slavná svatba, třebaže ne tak velkolepá, jak si Berwitz představoval. Magistrát mu nepovolil průvod se slony a velbloudy, ale nenamítal nic proti kavalkádě, která měla doprovodit kočáry svatebčanů. Byly tedy zas jednou na denní světlo vytaženy nejdražší kostymy a dopolední nedělní promenády spatřily proudy nádherných koní v blyštivých postrojích s fantastickými jezdci a jezdkyněmi. Za nimi jely řady kočárů, jejichž kočové měli bílou mašličku na biči a zelený rozmarýn v květinové dírce. A poslední kočár, všecek bíle opentlený, byl tažen čtyřmi bělouši, kteří po španělsku vysoko vykročovali a udivovali davy svým přesně stejným krokem. Osmero lesklých otěží se sbíhalo mezi prsty levé ruky muže na kozlíku, který budil nemenší obdiv, s jakou majestátností seděl, patriarchální kmet, na vyčabrakovaném kozlíku jako na trůně. Bílá nevěsta se vyhoupla před katedrálou z tohoto kočáru, štíhlá a útlá pod mžením závojů a ve své vlečce majestátní jako mladá královna. Dva hošíci v bílých šatech přiskočili a nesli jí vlečku, když stoupala po schodišti k chrámovým dveřím. Ženich měl nejdokonalejší frak, šitý pod osobním dohledem barona Schönsteina u vídeňského mistra fraků Jana Václava Kobližky. Také cylindr, jejž mu baron vybral, třpytil se osmi povinnými reflexy neméně než cylindr jeho otce, poněkud tu ta tam počechraný.

Otec nevěstin se spoustou exotických řádů na hrudi zářil důstojností, matka byla lehounce dojata. Lišila se od ostatní družiny nápadně prostou jednoduchostí svého úboru, kdežto na příklad její švagrová oplývala krajkami, stuhami, volány a kokardami stejně jako vzlykoty a slzami.

Petr Berwitz, vedoucí svou dceru, se na prahu chrámu na vteřinu zastavil a rychle přelétl očima davy, které se v chrámě kupily. Pak se obrátil k Anežce, která šla za ním zavěšena do tenťáka Karase, a spokojeně zašeptal:

„Vyprodáno!“

„Co říkal?“ zeptala se Anežky paní von Hammerschmidt, která kráčela za ní, vedena baronem von Schönstein.

„Že je vyprodáno.“

„Vyprodáno!“ zvolala paní Hammerschmidtová s emfasí. „Aby jim to Pámbíček oplatil o benefici. Vyprodáno! A to musíte, barone, považit, že je to matinée, a za jak nádherného počasí!“

„Ano, ale předběžná reklama byla znamenitá. Laciná a účelná. Ta debata v městské radě, zda lze připustit slony a velbloudy ke katedrále...“

„Dům boží je vyprodán,“ hlásil za nimi, co zaslechl, Frans Steenhouwer, zavěšený do paní Alice Kerholcové, dalšímu páru.

„Co to povídají?“ ptal se kapelník Selnicki Kerholce.

„Pán Bůh má vyprodané šapitó,“ odpovídal placmistr.

„Co je to platné,“ vzdychl kapelník, „když tam nemá bufet.“

„Patnáct set lidí po třech markách padesáti,“ počítal Steenhouwer cestou k oltáři, „to by bylo pět tisíc dvě stě padesát marek. To by byl krásný příjem vzhledem k režii. Kněz, kostelník, dva ministranti a žádná zvěř. Takový podnik by se mi líbil.“

„Kdyby to všecko nebylo na volňásky,“ usmála se Alice Kerholcová.

„Nevěsta je už u manéže,“ říkali si zadní v průvodě, když se postup zastavil. Opravdu, Berwitzova rodina s Karasem starším stála seskupena kol ženicha s nevěstou, jíž paní Kerholcová narychlo ještě

urovnávala závoje.

„Ready?“ zeptal se Petr Berwitz.

„It’s all right,“ odpověděla Alice.

„Allez!“ komandoval Berwitz a v duchu práskl bičem. Snoubenci přiklekli k zábradlí a ze sakristie vyšel kněz.

„Ona je tak rozkošná a jemu to tak sluší,“ vzlykala paní Hammerschmidtová, „to je krásný párek, barone. Vašku má dobré srdce, a jak mu padne ten frak...“

„Inu, má figuru,“ šeptal Gaudeamus. „Každý krotitel má figuru.“

„Prosím vás, barone, nepřipomínejte mi krotitele. Bývají mezi nimi ohavní lidé. A když se vstupuje do manželství, nemá se myslet na šelmy a na krocení.“

„To máte pravdu,“ ušklíbl se Gaudeamus, „na to má člověk pamatovat dřív, než už je pozdě.“

„Jste hrozný cynik, barone. Kdybych nemusela tolik plakat, štípla bych vás do ruky. Ale já pro slzy nevidím, která ruka je moje a která vaše.“

S druhé strany se naklonil Petr Berwitz k panu Gaudeamovi, a zacloniv si ústa cylindrem, šeptal mu:

„Měl jste, pravdu, barone. Ten farář je tak tlustý, že bychom ho byli do lasa nechytli. Ono by se po něm sesmeklo. Ale zrežírováno je to dobře, co? Koukněte se na starého Karase, jak znamenitě vypadá v tom šosáku a v cylindru. Mít zlatý řetěz kolem krku, vyhlížel by jako senátor. To si ostatně musím poznamenat: zlatý řetěz. To ještě v cirkuse nebylo, aby řekněme dveřník měl černé šaty a zlatý řetěz. Geniální nápad, co?“

Karas otec zapomněl v tu chvíli na redingot i na cylindr. Byl prostý člověk, kterému se ženil syn. Stál tedy s hlavou sklopenou a prosil Boha o štěstí. Vedle něho stála Anežka Berwitzová s rukama sepjatýma a tiše šeptala modlitbu.

Obřad byl skončen, Vašek s Helenou se zvedli a společnost se na ně vrhla, aby je objímala, líbala a aby jim potřásla rukou. Obě

pážátka se zas ujala vlečky.

„Dejte pozor, kluci, ať venku na schodišti nespadnete," nařizoval jim tlumeně Kerholec, „jinak vás doma zřežu."

Na stupních vedoucích k chrámu utvořili kostymovaní jezdci a jezdkyně a kočové Cirkusu Humberto špalír. Když vycházel Vašek s Helenkou, zvedli jezdecké biče i šambriery a utvořili jimi bránu, kterou novomanželé procházeli. Lidé kolem začali tleskat. Pan Berwitz se na hoření plošině zastavil a ukázal na davy:

„Prosím - sukces!"

A když sešel dolů, zatleskal a pevným direktorským hlasem oznamoval, že se teď na návrh placmistra Kerholce pojede na malou přesnídávku a že kostymované panstvo se tam má dostavit, jakmile se převlékne. Nastupovalo se do kočárů, nasedalo se na koně a velká kavalkáda se zas dala do mírného pohybu po hlavních třídách, až dospěla na Reeperbahn. Zde jezdci odbočili do cirkusu, kočáry však jely dál, zahnuly vlevo do klikaté ulice a zastavily se před Námořníkovou nevěstou. Když se Vašek s Helenou první přiblížili vchodu, dveře se otevřely dokořán, na prahu se objevil osmahlý seržán Ferenc Vosátka s paní Adélou Vosátkovou a zasypali oba cukrovím. Část bonbonů klouzala nevěstě po vlečce a oba Kerholcovi kloučkové je horlivě vybírali a cpali do kapes.

Námořníkova nevěsta už nebyl jen pouhý výčep. Dva sousední krámy byly zrušeny, stěny k nim proraženy a z výčepu se stala restaurace o několika místnostech. Nade vchodem byla zavěšena venku velká tabule, na níž byla vymalována dívka v krinolině, kterak na nábřeží mává kapesníkem na pozdrav člunu, který si vzedmutými vlnami rzí cestu k plachetnímu korábu v pozadí. Kolem obrazu byly rozloženy nápisy: Zur Seemanns-Braut - La novia del marinero - La sposa di marinaio - The Sailor's Bride - A la fiancée du marin. Španělština byla na předním místě, protože od té chvíle, kdy si cirkusový stavěč Vosátka vzal vdovu po výčepníku Moeseckovi, denně si zašel do přístavu a uvítal každou loď z Jižní a Střední Ameriky. Velké transatlantické parníky z Buenos Aires, Montevidea, Ria de Janeiro,

Pernambuca, lodi s mateřským přístavem New Orleans, Tampico, Vera Cruz, bachraté lodi nabírající náklad v Cayenne, Paramoribu, Georgetownu, Maracaibu a Cartageně, lodi zastavující se v Colonu, Habaně, Kingstonu, Port au Prince, lodi, na nichž se plavili lidé z Argentiny, Brazilie, Guayany, Venezuely, Kolumbie, Costariky, Nicaraguy, Hondurasu, Guatemaly, Mexika, Texasu a Arkansasu, lidé z Antill a Yucatanu - ty všechny poznávaly zjizveného Ference Vosátku, který se k bílým i k barevným hlásil jako krajan, švadronil španělsky, francouzsky, anglicky, holandsky, paterou řečí nigrů a desaterým nářečím indiánským a všecky zval do svého útulku, k Námořníkově nevěstě. A najednou tato někdejší putyčka českých zedníků vypadala, jako by ležela někde mezi obratníkem Raka a Kozoroha, dvě místnosti musel už po roce přibrat, jednu pojmenoval Moře Karibské, druhou Mexický záliv, kdežto vstupnímu výčepu se říkalo Cesta Prozřetelnosti, Providence Street. Paní Adéla, která se v prvních měsících u něho přiučovala českému vaření, musela se pak přeorientovat na španělskou a americkou kuchyň, dělat „plamenné“ bifteky na víně s paprikou, karbanátky ŕ la criolla s rajčaty, paprikou a cibulí, svíčkovou na houbách ŕ la mexicana, vařit callos con chorizo, dršťky s paprikou, špekem, cibulí, petrželí a spoustou koření, nebo pepitoria de pollo, kuře s ořechy, česnekem a žloutkem, a především musela být olla potrida, hovězí maso vařené s hrachem, špekem, brambory, salámem, paprikou, česnekem, fazolemi, šafránem a ještě mnoha podstatnými přísadami. Karibské moře a Mexický golf hlaholily brzo všemi dialekty od La Platy až po Mississippi a Cesta Prozřetelnosti nestačila novým příchozím. Byly ovšem dny odlivu, když jedny lodi zvedly kotvy a nové ještě nepřistaly, ale tím bouřlivější bylo pak údobí, kdy se tu setkávaly posádky deseti patnácti lodí. Nad vší tou divokou čeládkou, ochotnou kdykoli vytáhnouti nůž, vládl seržán Vosátka s neomezenou suverenitou. Byl tu svrchovaným pánem všeho, krom jediné věci: bufetní skříň s kořalkami vzala si paní Adéla Vosátková z výčepu do kuchyně a sama střežila, co se a komu nalévá. To byla její Cesta Prozřetelnosti; nepřála si patrně, aby akvavit probudil v jejím muži

ještě jednou takový divoký zápal, s jakým tenkrát si dobyl jejího srdce.

Sem tedy ke starému osmičkáři přivedl Kerholec v den ztichlého obchodu svatbu Cirkusu Humberto. A seržán Ferenc Vosátka uvítal svého bývalého principála s grandezou španělského místokrále. Pivo i víno se rozproudilo k pečeným ledvinkám a ke kořeněným red dogs, první přípitky na zdraví se pronesly, první hold budoucímu šéfu se projevil v družné pospolitosti. I Hans přišel přiťuknout Vendelínu Malinivo, že dokonale vezl nevěstu, a smír obou starochů je zapletl do dlouhé debaty o tom, jestli tenkrát za starého Humberta měla být klisna Vendita kryta hřebcem Mašalah nebo Vasco. Byla by se ta přesnídávka rázem přeměnila v bohatýrský hodokvas, kdyby Berwitz i Kerholec neměli na mysli, že neděle pro ně znamená dvoje představení. Po hlučné hodince opustili tedy Moře Karaibské, v němž po různých výkladech zůstal jako osamělý Robinson jen pan Leopold Selnicki.

Vlastní svatební hostina byla jen úzce rodinná, prostá a srdečná a netrvala dlouho. Nevěstu čekala dvojí krasojízda s hojnými skoky a ženich si musel připravit lvy, tygry a medvědy. Teprve pozdě večer, když všecka zvěř byla pokrmena a napojena, rekvisity uloženy a zlatavá manéž pohřbena v tmu, stanul Vašek před Helenou, objal ji a řekl:

„A teď, Helenko, teprve máme svůj čas pro sebe."

„Ano," řekla Helenka, „myslím, že není nic hroznějšího než být nevěstou z cirkusu s dvojím představením."

VII

„Pozdrav Bůh, inšpektore!"

„Dejžto Pámbů, direktore!"

„Jak se ti daří, inšpektore?"

„A co tobě, direktore?"

Karas otec a Karas syn stáli proti sobě, zahrnovali se tituly

a chechtali se té slávě. Karas Anton nebyl už pouhý cirkusový stavěč a jeho kavalec ve voze číslo osm se pro příští jaro uvolnil. Způsobil to Petr Berwitz hned ten večer po svatbě.

„Všimla sis," řekl tehdy Anežce, „jak dobře vypadal Anton v cylindru? Šaty dělají člověka, ale co je to platné, cylindr udělá gentlemana. Takovou důstojnou postavu bychom neměli nechat mezi hilfáky. Mimo to je to teď náš příbuzný. Tchán naší dcery, to je pomalu jako rodný švagr."

„A máš pro něj nějaké lepší místo?" zeptala se Anežka.

„Ano. Po chromém Harweyovi. Garderoba a rekvisity jsou velký kus našeho jmění a Kerholec to nemůže trvale obstarávat. Má toho tak dost, když zvěře a vozů přibylo."

„To by nebylo špatné, Petře."

„A dám mu titul inspektor. Bude třeba s námi někdy obědvat, bude ho někde nutno představit jako příbuzného. Inspektor Karas - to zní docela jinak."

„Nu, když ti na tom tak záleží..."

„Záleží, ovšemže záleží. Svět miluje dekor. Já bych ho nejraději oblékl do černých šatů, jako mívali za starodávna radní páni. Se zlatým řetězem na krku."

„A nejraději bys mu říkal lordmayor nebo strážce pečeti nebo vrchní podkomoří..."

„A bylo by to něco špatného? Lidem by to velmi imponovalo!"

„Do šlechtického stavu bys ho nechtěl povýšit?"

„Nu, rytíř Karas z Karasova - to by neznělo špatně."

„Neblázni, Petře. Anton převezme skladiště a dostane jméno inspektora. To je rozumné. Ostatní fantasie si ponech jen do svých dnů. Dobrou noc."

„Aspoň že jsi mi toho inspektora ponechala. Člověk má přece jen pocit, že provdal dceru do lepší rodiny."

To tedy byla ta změna, při které oba Karasové na sebe po straně mrkali. Druhá změna vyplývala jako samozřejmost: bylo nutno před odjezdem na turné doplnit mužstvo stavěčů. Kerholec začal o tom

mluvit a mladý Karas měl to okamžitě rozřešeno: dopíše se do Horní Sněžné. Táta se zaradoval, že dostane k cirkusu své kamarády, ale Vašek mu to zatrhl.

„Omyl, inšpektore. Do party nepřijdou tvoji kamarádi, ale moji. Cirkus Humberto potřebuje mladé lidi."

„To bude pěkný blázinec," bručel nespokojeně starý Malina. „Celý život jsem vás otloukal, a teď abych na stará kolena začínal znovu s nějakými vesnickými jelimánky."

„Ty hochy si vezme na starost Bureš," rozhodoval Vašek. „Ostatně přijedou vesměs hoši, kteří už byli u cirkusu."

V osmičce byla uvolněna čtyři lůžka a ještě před vánocemi zapisoval si pan Steenhouwer do seznamu mužstva jména Bláha Jan, Cerha Antotnín, Cikhart Jiří, Krčmářík Josef. Všichni byli vrstevníci Vaškovi, kteří už jako děti uznávali jeho náčelnictví; všichni měli už své cirkusácké zkušenosti stavěčské, a jedouce do Hamburku, nepřiváželi si jen své trubky, ale i po páru plstěných papučí, aby po rozloženém stanovém plátně neběhali v botách. Starý Karas byl blažen, že mohl denně klábosit o Horní Sněžné. Bylo jich s Vaškem šest z jedné vsi a to už jim dávalo všem pocit domova.

„Ti kluci budějovický," říkával někdy Malina Burešovi, „ti nám to tady dočista převrátili. Mně to připadá, jako bych žil v tom jejich Zapadákově."

Byla to pravda do té míry, že se věčně mluvilo o Horní Sněžné a že se Bureš s Malinou postupně vyznali ve všech chalupách a rodech, věděli, která holka s kterým chodí, kde budou křtiny a kde čekají děrkovo smrt.

Vašek se těch hovorů účastnil nejméně. Neměl na ně kdy. Jednička ho oddalovala od osmičky. A manželství ho podstatně změnilo. Teď teprve skutečně zmužněl.

Bylo málo řečeno, šeptalo-li se o jejich manželství, že je to svazek z rozumu. Bylo to horší: oba šli tehdy k oltáři s hořkou bolestí v srdci. U Vaška to byla skutečná rána, která otřásla celou jeho bytostí. Miloval Růženku s plnou prudkostí prvního probuzení, Růženka byla

jeho jediná představa o štěstí, neviděl na světě jinou ženu než ji. A dal jí slovo, což mu byla věc posvátná a nezrušitelná. Růženka ho sama, když ženským důvtipem rozpoznala situaci, propustila ze slibu; tím se urovnala čestná stránka věci, ale nezahladila krutá bolest toužení a stesku. Také Helena však přinášela svou oběť. Její poměr k Paolovi nedospěl ještě do vášnivého zamilování. Erotická citlivost v jejím útlém, skoro chlapeckém těle ještě dřímala a byla by potřebovala delší lhůty a silnějších podnětů, aby se probudila. Ale nad spící vášní zrcadlila se již dívčí fantasie a v ní se odrážel Paolo jako nejpříjemnější, nejsympatičtější hoch, trochu snad divoký, trochu snad zkažený, ale tím zajímavější a vábnější. Rozcházejíc se s ním, nebyla tak zlomena a duševně rozbita jako Vašku, přece jen však musela obětovat svůj sen a bylo jí z toho teskno a úzko. Nadto pak shledala, že nejsme pány svých snů: vidina krásného Paola tiše s ní vstoupila do manželství a zjevovala se jí, kdykoli ji život přepadl smutkem či zklamáním.

Pro oba mladé lidi byl štěstím jejich dávný kamarádský vztah a souhlasný horečný zájem o věci cirkusové. Umožňovalo jim to klidné, srdečné rozhovory, za nichž se důvěrněji sbližovali a zesilovali své přátelské sympatie. Vaškova láska k Růžence, Helenino rozeplání k Paolovi zůstalo tajemstvím každého z nich. Nepověděli si to, ukryli to v sobě a zapečetili závěrečnou tajnou a melancholickou výčitkou: „Což ty... tys šťasten... ale já...“

V tišší a trpnější Heleně zůstala ta výčitka na celý život. Měla teď svého muže docela ráda, věděla, že s ním bude snášeti všecky jeho strasti a že musí udržovat jeho energii, ale ve svém nejskrytějším, nejdůvěrnějším soukromí se mazlila s myšlenkou, že se tomuto hodnému člověku přece jen obětovala, a že býti to jinak, mohlo to být neskonale krásnější.

Vašek naopak prošel dny líbánek jako očistnou a ozdravující lázní. Teď byly všecky mosty zpět spáleny, teď byl na druhé straně propasti, o níž se obával, že se do ní zřítí, teď v sobě cítil především naléhavé nutkání, aby dostál povinnosti, kterou na sebe vzal. Formálně se na jeho postavení nic nezměnilo. Berwitz ho neučinil spolumajitelem

podniku, ani ho nevyhlásil za ředitele nebo za svého zástupce. Vašku zůstal nejlepším jezdcem a akrobatickým skokanem první půle pořadu a ve druhé předváděl své skupiny šelem. Každé jeho vystoupení znamenalo velké vypětí vůle a energie, teď však, když se považoval za spoluodpovědného za celý podnik, zasahoval rázně do všeho, s čím se setkal. Jeho oči byly všude, jemu neušla žádná kočovská nedbalost ve stáji nebo krmičský nepořádek u klecí, ostražitě přezkoumával hodnotu kupovaného ovsa nebo sena a brzo odhalil každý krám, jejž někdo pohodil v temných koutech okružní chodby, místo aby jej řádně uložil. Byl překvapen, že nachází nepořádku víc, než po celá léta tušil. Bezděky se už díval na celý podnik očima majitele a to je mnohem ostřejší pohled než pohled zaměstnanců.

Všechna ta drobná opominutí si v duchu vysvětloval stářím jednotlivých osob v personálu. Cirkus Humberto byl pravý typ rodinného podniku. Berwitz byl přísný a energický, ale sám si liboval v jakési patriarchální správě, která se tu zakořenila už za vlády děda Humberta. Lidé, kteří zakotvili v jeho službách, zůstávali v nich na celý život. Kromě některých artistů, kteří předem byli získáni jen na určitou dobu, všichni tu byli natrvalo a výpověď byla událostí zcela mimořádnou. Rozrostla se z toho v celém tom velkém souboru důvěřivá bezpečnost a ochotná oddanost k společnému celku, všechno pracovalo s chutí a nespokojenost se objevila jen výjimečně. Denní život se zaběhal tak, že už téměř nebylo třeba dozoru a velení, každý samozřejmě konal svou povinnost a zaskočil a vypomohl všude, kde ho bylo nenadále potřebí. Ale tato krásná harmonie měla i svou stinnou stránku: lety soužití se vybudovala a vypěstila, lety soužití se však také opotřebovala a oslabovala. Lidé stárli. Vaškův otec byl mezi posledními a nejmladšími, kteří k Cirkusu Humberto přišli, a už se mu blížila padesátka. Vašek si to uvědomil jednou při raportu, když se podíval po stájnících, krmičích a muzikantech; nejmladší z nich byli už prošedivělí a nejstarší, jako Malina a Hans, byli učinění kmeti. Polekal se toho zjevu, když si uvědomil, že zanedlouho přijde čas, kdy se všecko v cirkuse bude dít slábnoucíma rukama a ochabujícími mozky.

Bděl tedy nad tím, aby se co nejdříve dostali do maringotek zase mladí lidé, a parta krajanů z Horní Sněžné činila v té jeho snaze počátek.

Netajil se svým zjištěním, třebaže starci mladému principálu houževnatě odpírali. Každý z nich se troštoval, že urobí víc díla než tři mladí dohromady, a řečí debat o tom bylo do nekonečna. Berwitzovi mu přikyvovali, když při obědě nebo při večeři zavedl na to řeč, ale robustní tchán i citlivá tchyně byli prodchnuti sentimentalitou soustrasti.

„Je to všecko hezké, Vašku," říkávala Anežka, „ale jak chceš odstranit takového Malinu nebo Hanse? Připravit je o práci v cirkuse byla by jejich smrt. A všichni jsou to lidé zasloužilí, šli s námi i v nejhorších dobách, po desítky let jsou den za dnem na svém místě. Jakým právem bychom se měli k nim chovat tvrdě, když se objevují u nich důsledky toho, že nám obětovali svůj život?"

Vašek to uznával, vždyť sám měl nesmírně rád ty dobrácké dědouše, mezi nimiž od mládí vyrostl. Problém stárnutí a vysychání celého organismu vyvstával před ním jako problém jeho nejbližších let a nijak si nemohl říci že našel pro něj nějaké šťastné a správné vyřešení.

Svěřil se s tím jednou Arr-Šehirovi, který sám už byl drobounký, vyschlý stařík s velkými černě rámovanými brýlemi na kostnatém nose. Arr-Šehir stál mezi svými šesti slony a vráscitý obr Bingo mu zamilovaně foukal chobotem do tváře.

„Máš pravdu, sáhibe Vašku," zahovořil Arr-Šehir, „máš pravdu a nemáš pravdu. Bylo království a v něm se dostal na trůn mladý král. Byl svěží, pln síly a chuti do života. Všichni se obdivovali skutkům, které dokázal. ‚To je proto,' říkával král, ‚že jsem mlád. Jenom mladí lidé jsou s to vykonat velké činy. Staří lidé jen brzdí náš rozmach.' ‚Pravdu máš, ó králi,' řekla jeho mladá družina, ‚ale učiň podle své moudrosti a odevzdej království do správy mladým, ať je celá země jako její panovník.' Králi se zalíbila tato řeč a vydal rozkaz, kterým sesadil staré lidi ze všech veřejných úřadů a nahradil je mladými. Přišla pak válka se sousedním královstvím, král porazil nepřítele

a postupoval za ním do jeho území. Tak se dostal do krajiny mezi lesy, kde nebylo řek ani potoků ani studnic, a vojsko začalo trpět žízní. Král svolal své důvěrníky a poručil jim, že musí opatřit vodu, jinak že vojsko zahyne. Ale nikdo nevěděl, kterak nelézti v poušti vodu. A když jim bylo čím dál tím hůř, jeden z nich se odvážil k návrhu. ‚Nevíme-li si rady, ó králi,' pronesl k němu, ‚pošli posla k našim starcům doma. Snad staří znají, o čem my mladí nevíme.' Král svolil, odeslal posla ke starcům a starci ihned odpověděli: ‚Nemáš-li vody, ó králi,' vzkázali starci, ‚vypusť osly volně do lesů.' Všichni mladí se divili této radě, ale vypustili osly do lesů. A osli, trápení žízní, běželi za velkého hýkání do lesa, kde ucítili pod povrchem země pramen, tam začali hrabat, až se objevila voda, a vojsko bylo zachráněno."

„Tys tedy také, Arr-Šehire, pro zachování starých?"

„Nepravím, drž se starých. Ale pravím, drž se moudrých. Drž se těch, kteří si vědí rady, a propouštěj ty, kteří jsou bezradní, ať jsou mladí nebo staří."

„Děkuji," usmál se Vašku, „to je aspoň už o něco určitější program. Ty mi zkrátka radíš, abych jako ten král pustil osly k vodě."

Cestování toho léta dopadalo špatně. Od května se spustily dlouhé, vytrvalé deště, které s malými přestávkami trvaly až do žní. Zem nemohla pobrat vody, které na ni spadly, údolní pole a luka byla jak jezera, silnice obráceny v bahno a louže, na mnoha místech řádily záplavy. Táhnout tím mokrem v sychravém lijáku bylo utrpení pro lidi i pro zvířata. Všechno křehlo a trpělo nachlazením; a když dojeli do nového města, našli zpravidla své stanoviště pod vodou a museli je nejednou zavážet popelem a smetím. V některých městech z toho důvodu vůbec nemohli hrát a jinde hráli v poloprázdném šapitó, protože se lidem nechtělo do deště a bahna. Tři měsíce marně vyhlíželi k obloze, nastane-li konečně obrat. Vašku navrhoval, aby se vzdali vybraného okruhu a jeli přímo do některé jižní země, kde najdou snad lepší počasí. Ale pan Gaudeamus, přivolaný na poradu, zjistil z novin, že deště jsou roztaženy po celé Evropě. Nakonec rozhodl Berwitz, že tentokrát zkrátí turné a vrátí se mnohem dřív do hamburského

domova.

Anežka Berwitzová to velmi uvítala. Měla v duchu velký strach z neklidného, bolestného Helenina těhotenství. Hamburský byt jim zajišťoval pohodlí a potřebnou péči. Vašek byl po týdny v starostech a rozčilení. Až jednoho dne v srpnu 1879 vrazil jako bouře do skladiště garderoby, práskl za sebou dveřmi a zahulákal:

„Inšpektore, jsi dědečkem!“

A jeho táta, vylézaje z přítmí rozvěšených šatů podobně jako tenkrát před lety John Harwey, zahoukal mu zpátky:

„Můrdije, derechtore, copa to máš?“

„Kluka, inšpektore, kluka!“

Oba Karasové si padli do náručí, potřásali si rukama a poplácávali se po zádech, jací jsou chlapíci.

Pak se zvedli spolu k odchodu, ale přede dveřmi se zastavili u nepříjemného zjevu. Jak Vašek bouchl dveřmi vyletěla z nich vnitřní výplň. A když se podívali blíž, viděli na okrajích, že je dřevo celé zpuchřelé.

„Koukej, táto,“ řekl zaraženě Vašek, „to dřevo je pryč!“

„Inu, chlapče,“ odpověděl mu otec, „koukám, co jsme se vrátili, že nám hnije celá bouda!“

Vykročili, ale Vaškovi dlouho trvalo, než se mu vrátila radost z otectví.

VIII

Karasové se dohodli, že se nikomu ani nezmíní o tom, co zpozorovali. Karas otec se dlouho u rodičky nezdržel. Byla všecka vysílená a zesláblá, rodila těžce, se strašnými bolestmi. Dítě bylo tvoreček nevzhledný, slaboučký, vrásčitý - Vašek nad ním cítil radost i úlek zároveň. Bába, doktor i Berwitzovi ho uklidňovali, že se dítě brzo spraví, že zesílí, ale bolestného strachu ho tím nezbavili. A slzy mu už docela vyhrkly z očí, když se vrátil k Heleně a viděl ji mátožnou

a smrtelně bledou ležet bez vlády, jako by umírala. Místo radosti cítil už jen těžké výčitky, že tohle je jeho dílo, že to krásné dívčí tělo tak zničil.

Stál a obcházel tu úplně bezradný a byl rád, když mu tchyně řekla, aby šel raději ke klecím, tu že jim jenom překáží. Vrátil se tedy do cirkusu, k tátovi, který se zatím beze slova dal do spravování dveří. Jeho obratné ruce již přiřízly lišty, jimiž zapevnil uhynulý okraj výplně; pak vyštrachal odkudsi otlučený hrnek se zelenou barvou a tuhým štětcem natřel nové dřevo.

„Tak co říkáš tomu ubohému škvrňátku," promluvil konečně Vašek, „já mám o ně hrozný strach."

„Což o to, to se probere, chlapče, to nic. Dostane přece všecko ošetření. Ty jsi byl ovšem jinaký chlapík. Co je to platné, Helenka je po direktorce, křehounké stvoření: kde se má té síly nabrat na nový život? Musíš teď být opatrný na ni i na maličké. To není jako u nás na vsi, kde to máma vyklopí a druhý den jde už do lesa na klestí. Jakpak se bude chlapec jmenovat?"

„Petr Antonín. Po dědečcích. Maminka si to přála, jako direktorka."

„To je vzácná paní. To ani nevíš, co to je, dostat takovou tchyni."

„Pojď, táto," řekl syn, když otec odkládal hrnek s barvou, „prohlédneme si trochu konstrukci, dokud nejsou zkoušky. Nemusí hned všichni o tom vědět."

Šli dřevěnou stavbou a zkoumali ji na různých místech. Ukázalo se, že vnitřní stav je celkem ještě dobrý, ale že zevně, všude, kam mohla voda, prkna i trámce zahnívají.

„Inu, černá borovice," kýval hlavou otec, „a patrně ze suchých písků. To je pak na vlhku prevít. Kdyby to bylo dříví z našeho řádného hlinitého lesa, bylo by na vodu otužilejší."

„A co myslíš: spadne to?"

„Ale ne... ještě ne, to ještě vydrží... ale na léta letoucí to není. Nejlíp by bylo, kdyby se to už teď mohlo rozebrat a všecko nemocné

dřevo nahradit. Bojím se, že někde v koutě, kam se takhle nedostanem, bude snad i houba.“

„A co, táto... dejme tomu... kdyby nebylo peněz na nové dříví...“

Vašek to říkal váhavě, s přitlumením, otec však přesto se rychle k němu obrátil a zadíval se na něho.

„Tak takhle je to... bez peněz... A to sis, hochu, moc tou bohatou svatbou neposloužil. Já myslel, že jdeš na zlaté lože...“

„Ale kde. Totiž... bohatství tu je, ale Berwitz všecko vrazil do zvířat. Uvaž jen ty jeho nákupy. Pět slonů. Lední medvědi. Tři tuleni. Párek velbloudů.“

„To byl nesmysl, dávat ti k svatbě místo věna velbloudy. Dvě malá bálí podsvinčátka by i byla milejší než tyhle ohavy. Tvrdohlavé je to jako ďábel, hloupé jako stará bába a ještě prevíti koušou.“

„V tom není s tatínkem Berwitzem žádná řeč. Pořád mi vykládá, jaké věci dělali s velbloudy v Teheránu, a já nevím, když mi Hasan lehne, jak ho bez ran přimět, aby vstal. Na šelmy mohu působit aspoň žrádlem, ale tahle šereda, když jí nabídnu pamlsek, koukne se na mne opovržlivě a začne si přežvykovat ze svého.“

„Koně jsou něco jiného, viď?“

„Ach, táto, koníčci! To vůbec nejde srovnávat. Ta krása, hybnost, elegance, chytrost! Mám rád ty své kočky, i ty medvědí potvory mám rád, je s nimi zábava a zápas, ale co je to všecko proti koni! Jak mě vítají, jak se mě snaží pochopit, jakou ctižádost mají, aby se vyznamenali! To je pravé a jediné cirkusové zvíře. Ale Berwitz chce oslňovat lidi něčím jiným, chce mít všechno a chce mít toho moc. A bojím se, že v tom jde nad své síly. Když pak přijde takový rok, jako byl letos, vyžere mu zvěřinec všecky reservy.“

„Nu, doufejme, že to zas příštím rokem nahradíme.“

„Ano. Ale co zatím s boudou?“

„Nu, chlapče, když není na reparaturu, musí se zachránit, co se dá. Všecko, co je tady dole u země, by se muselo natérovat a stěny zvenčí přetřít lakem nebo fermeží.“

„Ale to bude stát také hodně peněz?“

„Bez peněz ti, chlapče, ani křepelka nezakdáká.“

Vašek pokýval hlavou a smutně se rozhlédl po mrtvé manéži a zšeřelé prostoře kolem ní. Byl to jeho nejmilejší svět, tomu zaslíbil svůj život, a nyní ho najednou obešel strach, že se mu to zhroutí dřív, než se bude moci sám postavit drtivé síle osudu na odpor. Jeho pohled utkvěl nahoře u lucernovitých oken.

„Ještě někam se musíme kouknout, táto. Na hoření trámy. Tam jde o život.“

Odvázal provazový žebřík od stěny u vchodu a přidržel jej, aby otec mohl pohodlněji vystoupit nahoru. Pak se sám skokem zachytil příček a jeho atletické tělo se rychle vyručkovalo do přístropí.

Jak to bylo dávno, kdy toužil sem vylézt a kdy mu pan Barengo nedovolil vystoupit na žebřík. Sám Frasquito Barengo už dávno odtud zmizel i s tím veselým Francouzem Laribeauem. Po léta střežil svou ženu Conchitu a věčně dumal o to, že je to přece nezbytný osud, že ho ta mladá krasavice zradí s hezkým a hovorným Héctorem. Vždycky tomu tak bylo, všecky slavné trojice hrazdařů se skončily vždy týmž dramatem lásky a žárlivosti. Nemohlo to přece jinak dopadnout; mladá, robustní těla v trikotech, denní důvěrný styk, společná hra se životem a smrtí, všecko to spělo k témuž osudnému zauzlení. Fransquito Barengo tedy jen čekal a svým těžkým, zamyšleným pohledem pozoroval každé jejich hnutí. Čekal a číhal, hlídal a střehl, až jednoho odpoledne přišel Héctor Laribeau a zeptal se ho, co to má být, že právě viděl paní Conchu odjíždět kočárem k nádraží. Barengo vyletěl jako rys, hotov k vraždě nožem nebo pistolí; ale byla to holá a neodvratná skutečnost, za jeho zády ležel na stole maringotky voňavý lísteček, kde mu Concha dávala sbohem, prosila ho stotisíckrát za odpuštění a oznamovala, že jde za svým štěstím. I Héctora v lístku pozdravovala a prosila za prominutí, že jim zkazila krásné číslo. Stáli proti sobě bezradní, Barengo rozzuřen, Laribeau užaslý. A celý večer, kdy odpadlo jejich vystoupení, seděli spolu při víně a lámali si hlavu, jak to přišlo, že ani jeden, ani druhý nepozorovali, že krásná Concha

vyslechla srdce třetího. Laribeau se troštoval, že vyšetří, kdo to byl a kdo dělal prostředníka, neboť bez prostředníka to vůbec nebylo možné. Ale Fransquito Barengo ho zarazil. Měl už zase ten svůj nehybný pohled, ponořený do tajemství, bouře nenávisti ho přešla, věci se mu zjevovaly v nové tvářnosti.

„Nech ji běžet a být šťastnou," řekl zamyšlen Héctorovi, „byla příliš krásná, abychom se jí mohli dohlídat. Vrátím se domů, do Španělska, a budu hledat novou partnerku. V našem kraji jsou dívky štíhlé, půvabné a heroické. Najdu ji brzy a vycvičím. Chceš-li zůstat ve spolku, pojď se mnou. Živobytí ti pro ten rok příprav dám. Ale až to ta dívka bude umět, oženíš se s ní ty. Já už jsem toho prožil dost a musím teď myslet na věci trvalejší, nežli je ženská věrnost."

Tak opustili mlčelivý pan Barengo a hlučivý pan Laribeau Cirkus Humberto. Po nich přišlo postupně pět nebo šest skupin umělců létající hrazdy, ale žádná z nich nedostihla té čistotné krásy, toho promyšleně dokonalého slohu, jímž vynikli manželé Barengovi se svým Francouzem. Nyní již celý rok háky pro visuté hrazdy zahálely. Berwitz si naříkal, že i toto umění upadá a že nemůže najít nic dosti dokonalého. Místo toho angažoval dva Japonce s cvičením na vysoké žerdi; hlavní je, říkával, aby diváci aspoň jednou za večer pozvedli hlavu.

Hrazdaři tedy v programu nebyli, ale náhoda je mohla kdykoli přivést, a Vašek si chtěl být jist, že s jeho strany se nezaviní žádné neštěstí. Prolezl tedy s tátou všechna břevna, jež byla připravena nést lana, a Karas otec je proklepal hřbetem sekyrky, naslouchaje úderům jako mediciální rada při perkusi. Zvuk zněl všude dobře, jen na jednom místě shledali, že tam zatéká voda se střechy a pomalu zevně narušuje dřevo. To se dalo lehce spravit, a Vašek tedy sjel po žebříku se srdcem značně uvolněným.

Sezóna se začínala velmi slibně, měšťáci, rozmrzelí zkaženým létem, se s radostí vrhali v požitky velkoměsta. Ale to vydrželo jen tak do konce roku. V lednu bylo již cítit, že zájem obecenstva ochabuje. Cirkus, který tentokráte dříve začal, dříve se také vyčerpal. Množila se představení před poloprázdným hledištěm, a artisté více

než jiní umělci navyklí na masy lidí kolem dokola, byli nevrlí a bez ohně. Berwitz poručil Steenhouwerovi, aby zesílil reklamu. Stálo to pěkné peníze, ale účin byl nevalný. Vašek, pro něhož nebylo záhady v nižádné manéžní práci, docházel teď často do kanceláře Steenhouwerovy a tam se u pana strýčka zaučoval v dosud neznámých oborech cirkusového podnikání. K těžkým, tlustým knihám účetnickým měl dlouho nedůvěru, sloupce číslic mu byly jako magie. Nicméně Frans Steenhouwer, který si všechny pojmy převáděl na číslice a jen v číslicích je hodnotil, dovedl ho časem naučit, aby sítí cifer viděl živou skutečnost za ní. Někdy mu to připadalo jako zázrak: neměl před sebou nic víc než kombinace číslic od nuly do devítky, ale jak se všelijak ty číslice spojovaly, mohl z nich vysledovat, kterak jsou krmeni koně a kdy byly obnoveny drtiny v manéži, viděl kovářské správy maringotek a vyjednávání pana Gaudeama ve vzdálených městech. počtářská vášeň Steenhouwerova mu na zvláštních arších otevírala, pro co nikdy neměl smysl Berwitz: souvislosti příjmů a výdajů, jejich normální vztah a jejich výkyvy a odchylky. Tak viděl na sklonku té zimy i vrůst položek na reklamu a nijak se neměnící cifry příjmů; a když to sledoval až do konce, shledal, že paní Reklama je vrtošivá dáma, která bohatě přisypává, jdou-li věci dobře, ale skoupě a škudlivě se odměňuje za přinesené jí oběti, když by opravdu bylo potřebí její pomoci. zachtělo se mu už proti tomu zareptat a nadhodil Steenhouwerovi, zda to nejsou výdaje zbytečné. Matematický vášnivec pokrčil rameny.

„Číslicemi zjišťujeme přesně, co je. Ale číslice nám mlčí o tom, co by bylo, kdyby... Možná, že by se nezměnilo nic. Možná však, že kdybych tu ušetřil na reklamě stovky, na příjmech bych ztratil tisíce. To jsou věci, u nichž nezbývá než věřit."

Nebyl to hezký čas, který dovoloval Vaškovi toto učení. Jak bylo léto deštivé, tak byla zima po něm tuhá a dlouhá. Ještě v březnu nevěděli, kdy budou moci bezpečně vyjet. Každý týden čekání odssál kus přebytků, které si zahospodařili na podzim. Zprvu si toho nevšímali, neboť pan Gaudeamus přišel v lednu s myšlenkou, která je oblažila

velkými nadějemi.

„Pojedeme do Švédska," řekl tehdy v rodinné radě. „Je to, jak jsem zjistil, jediná země, která nebyla zasažena dešti a záplavami, země bohatá a pro nás téměř panenská. Dvanáct let nebyl v Kristianii žádný velký cirkus. Dvanáct ročníků dětí čeká na nás jako na zázrak a všichni staří se na nás těší, že se s námi vrátí k svému mládí. Bude to obrovský úspěch."

Žilo se tedy ve znamení Švédska, inspektor Karas vybalil a vyspravil modrožluté prapory a křížové vlajky, Steenhouwer rozepjal v kanceláři mapu Skandinavie a paní Hammerschmidtová se učila počítat ęn, tva, tre, fyra, fem, sex, siu, atta, nijo, tîo. Ale všechna ta radostná horlivost vyprchávala, umořena vleklými úbytěmi hamburského obchodu. A když přišel pan Gaudeamus pro rozhodné slovo, kdyže má vyrazit na sever a půjde-li se přes Kodaň nebo přes Lübeck, rozkřikl se na něho Berwitz vztekle, jestli by pan baron nechtěl raději uspořádat turné po Kamčatce nebo v Gronsku nebo vůbec někde, kam by bylo ještě dál. Byl to první jeho výbuch vzteku nad trvalým nezdarem a paní Anežce chvilku trvalo, než se jí podařilo ho uklidnit a než mohla nemile překvapenému Gaudeamovi říci:

„Pane barone, nemůžeme jet do Švédska... nemáme na převoz."

Pan Gaudeamus se uklonil.

„Prosím, madame, je to nepříjemná věc, ale to se už v životě stává. Žok zlata je někdy jako pytel blech. Člověk se nestačí divit, jak malou dírkou dovedou mršky peníze prolézt. Ale tím si přece nebudete trápit život. Nemám-li já, mají jiní. Kdybyste si přáli, abych vám opatřil úvěr, - znám neobyčejné množství osob, které jsou ochotny půjčit na slušný úrok."

„Děkujeme vám, barone, ale raději ne."

„Nikdy jsem nebyl nikomu nic dlužen," odmítal Berwitz zachmuřen.

„A to já zas byl," odpověděl pan Gaudeamus ležérně, „a bylo mi přitom asi veseleji než vám bez dluhů. Uvažte, že Švédsko je

naprosto zaručený obchod, který vám stokrát vynahradí, co si vypůjčíte na přeplavbu."

„To je možné," trvala na svém Anežka, „ale já raději stojím na pevné půdě toho, co mám."

„Švédsko, madame, je skvělá věc, kdežto všude jinde v Evropě budete těžko zápasit. Ten loňský rok není odčiněn, ten se projeví ještě letos, kdežto ve Švédsku byste si pomohli. A nepůjdete-li tam vy, vrazí tam jiný, vypije med a pak je to zase na pár let pokaženo."

„Jaká pomoc. Raději budu celý rok dřít bez naděje na zisk než začít hospodařit s dluhy."

Pan Gaudeamus pokrčil rameny. Viděl, že nezlomí starosvětské předsudky těchto prostých, počestných lidí, a bylo mu jich líto. Začal s nimi probírat, která města bývala pro ně nejvýnosnější, aby aspoň na nich vybudovali co nejlepší naděje letní cesty. Pak odjel s načrtnutým programem a po několika týdnech jim oznámil, že se stalo, co předvídal: Švédsko je pro ně ztraceno. Pojede tam Kranz. Že sám dostal od Kranze za tu radu tisíc marek, to už v dopise nepřipojil.

Berwitz znovu zuřil, že se Kranz zmocnil jeho myšlenky, ale nedalo se nic dělat, Cirkus Humberto musel nastoupit krušnou pouť po zemi, která ležela jako zakřiknuta rostoucí hospodářskou tísní. Důsledky špatných žní se teprve nyní přenesly z venkova do měst, obchody vázly, výroba se omezovala, peníze kolovaly váhavě a opatrně, nevybývalo jich dost, aby si lidé popřáli i zábavu. Pan Gaudeamus se opravdu lopotil, aby vábidly všeho druhu překonal zdrželivost obecenstva. „Pošlete 200 slonů, 300 tygrů, 200 lvů," zněly jeho depeše, dožadující se barevných litografických plakátů v trojnásobné i čtyřnásobné míře než za dob normálních. Vašek sám je často odesílal a sledoval přitom, jak rychle i tato zásoba z lepších dob mizí, jak se tenčí, jak brzo bude nutno objednávat v litografiích nový tisk, aniž snad bude peněz na zaplacení účtů. A to byla jen jedna z mnoha výdejních položek cirkusu. Teď, když mohl nahlédnout do hospodaření, žasl nad tím, co je u takového rozměrného podniku

stálých i nečekaných výloh, jak nákladné je to veselé putování a jak je mu životní nezbytností, aby denně bylo vyprodáno.

To se však nedálo, leckdy museli pausovat, málokdy dosáhli plného stavu, a když se tak stalo, bývalo v tom plno lístků za poloviční vstupné, takže i pak se poponesli dál jako s ochromeným křídlem.

Nejhorší bylo, že Berwitz tvrdošíjně odmítal jakékoli záchranné opatření. Celý svůj život vítězil zarputilou neústupností a teď, když už mu bylo hezky přes šedesát, šel přes všecky rozumné domluvy jako beran. Frans, Anežka, Vašek, Hammerschmidtová, všichni se shodovali že by se tomuto napětí mohlo čelit úsporami, především zmenšením zvěřince, ale Berwitz je zarytě odmítal, že to není nic jiného než jeho asijské tažení, tam že to jednou prodělali a on že ví, jaké to bylo štěstí, že nakonec zachránil pro Cařihrad celý podnik v plném lesku a nikoli jen pouhé trosky. Tak se s marnou nadějí na nějaký nový Cařihrad prodírali za stálých ztrát po celé letní údobí, až zase stanuli v hamburské boudě, která nebyla vyspravena a které další rok život nepřidal ani krásy, ani pevnosti.

Vašek pod tím vytrvale nepříznivým tlakem nikterak neztrácel hlavu. Člověk, který denně musí skočit svůj skok smrti a který pak vstupuje mezi řvoucí lvy, tygry a lední i hnědé medvědy, nemá kdy na nervosu. Skutečnou úzkost prožíval Vašek jen v těch dnech, kdy šlo o život Helenky a novorozeněte. Když se Helenka s úsměvem vrátila zase ke krasojízdě a když se ukázalo, že maličký Petr Antonín je sice škvrňátko slaboučké, ale přece jen s chutí do život, když se tohle šťastně urovnalo, zůstal Vašek uprostřed ran a pohrom neochvějně klidný a střízlivý. Jen jeho oči dostaly skoro nastálo onen zaostřený, soustředěný výraz, o němž Karas otec říkal, že jej má po mámě, které se oči taky tak tvrdě zasvítily, když pojala podezření z nějakého plížícího se zla. Vašek sledoval všecko, co se děje, a zasahoval svou energií všude, kde mohl nějak podniku ulevit. To hlavní ovšem na záchranu provést nemohl Tu se cítil jako v začarovaném kruhu. Zvětšit příjmy nešlo, protože na to by musel mít nový, větší stan, a k té investici nebylo peněz; a zmenšit podstatným způsobem výdaje mu nedovolila

umíněnost Berwitzova. Nezbývalo než zápasit s nepřízní osudu a čekat, až vlna hospodářské tísně přejde.

Hovořil o tom často se svými zkušenými druhy z někdejší osmičky. Neznali, jak se Cirkus Humberto jeví principalitě, ale viděli odspodu do mnoha věcí, které by byly ušly i nejpozornějšímu ředitelskému bystrozraku. A ti nejstarší z nich prožili již podobná léta poklesu a deprese. Věřili proto také, že se podnik zase vzchopí, ačkoli Kerholec připouštěl, že tak zlé to za jeho paměti nebylo nikdy. Bylo tedy otázkou pro Vaška, jak dlouho může ještě tato obecná ochablost trvat. To sám nedovedl nijak posoudit, a proto v Hamburku navazoval styky a hovory s lidmi z hospodářského světa, aby od nich, jak sám se smíchem říkal, nabral rozum. Nejvíce se poučil u Hagenbecků. Jejich obchod se znamenitě rozšířil po celé pevnině a jejich nákupy zvěře začínali obepínat celý ostatní svět. Skromný někdejší obchůdek s tuleni a opičkami rostl v mohutnou firmu, která pracovala s valutami dvaceti států, nepočítajíc v to skleněné korálky a jiná jablonecká platidla u primitivů. Hagenbeckové byli ve spojení s největšími bankami a sami se ve svém zájmu vždy starali o to, jak bude vyhlížet svět v příští sezóně.

„S cirkusem, Herr Vašku," slýchával od nich vážné přátelské rady, „musíte být připraven na všecko. Cirkus je zajisté krásné a svůdné podnikání, ale musí vám být jasno, že s hlediska hospodářského je to, abychom tak řekli, příživník. Je mu hej, dokud se lidem vede dobře, ale když je svět zkrušen, první, čeho se zřekne, je zábava. Panem et circenses, chléb a hry! Blažená doba, která to může říci takto. Jakmile se však poměry zaostří, že heslo zní buď pánem, nebo circenses, musíte být připraven na to, že kručící žaludek si nepovšimne nejkrásnější vaší fanfáry. To je osud cikád, které cvrlikají, dokud je krásné léto, a první zmírají, když udeří mráz."

„Ale my přece nejsme žádní příživníci," bránil se Vašek trochu dotčen, „pracujeme tak počestně jako každý jiný, možná, že ještě s větším napětím."

„Ano. Ale vaše práce nic nového nevyrobí. Dáte světu

potěšení, ale žádnou jinou pevnou hodnotu, která by rozmnožila statky světa.“

„Žádnou jinou hodnotu... než tu, že živíme nějakých třicet rodin a že přispíváme k existenci a vzrůstu takových firem jako je firma Hagenbeck.“

„To máte pravdu. Ale také náš obchod je po některých stránkách přepych společnosti a my musíme počítat, že se nám v krisi vymkne z rukou. Proto se už dávno neopíráme jen o dodávky cirkusům a zařizujeme zoologické zahrady. Tam můžeme počítat aspoň se soucitem lidí, že nedají zvířatům zajít a tím udrží v pohybu i náš obchod.“

„A jak dlouho podle vašich názorů ještě tyhle špatné poměry potrvají?“

„Ještě čtyři léta nebo snad pět. S tím musíte počítat. Jde to celým světem, a než se tak velký přeryv urovná, bývá to celé sedmiletí.“

To bylo vážné slovo a Vašek odjížděl z Hamburku s většími starostmi než předtím. Podle všech jeho výpočtů a odhadů měl už vlastně být Cirkus Humberto na hromadě. Když si spočítal všechny příznivé a nepříznivé dny v měsíci, všechny příznivé a nepříznivé měsíce v roce, došel vždy nakonec ke schodku, o němž se nemohl dopátrat, z čeho jej Steenhouwer vyrovnává. Osobní jmění berwitzovské mu zůstalo utajeno. Podle řečí byl dávno přesvědčen, že Berwitz už vytahal všechny své spořitelní knížky z lepších dob. A přece musely ještě odněkud peníze přicházet, musely aspoň přikapávat, protože Steenhouwer přece jen, třebaže s obtížemi, platil účty a nelekl se ani nových objednávek plakátů. Vašek mluvíval o tom často s tátou, když si za letní jízdy našli chvilku k hovoru nejdůvěrnějšímu. Antonín Karas byl pln starostlivého zájmu o tyhle věci, protože byla s nimi spjata existence jeho syna a budoucnost jeho vnuka. A nač při vší své bedlivosti nepřišel Vašek, to po čase odhalil táta jen svou všímavostí.

Bylo to až po podzimním návratu do Hamburku, když jednoho dne mrkl starý Karas na syna, že mu chce něco ukázat. A zavedl ho do síňky před bytem, jejž Kerholec podědil po Harweyovi. Ležela tam kupa starých bot. Karas vytáhl z ní dvoje dámské střevíce a beze

slova je podal Vaškovi.

„Co to má být?“ zeptal se syn, nechápavě obraceje v rukou proděravělé škrpály. Byly to velmi sešlé střevíce, odřené a sešmaťchané.

Táta mu je beze slova vzal z ruky, položil je zpět na hromadu a vyvedl ho mlčky ven, kde ho vzal důvěrně pod paží.

„Tohle má paní Kerholcová donést k ševci. Boty od Berwitzů. A ty, co jsem ti ukázal, jsou poslední střevíce paní Berwitzové. Paní Berwitzové, hochu, Helenčiny maminky! Pamatuješ, jaká to byla vždy elegantní dáma? Neoblékala se do ničeho nápadného, ale střevíce a botičky měla vždycky dokonalé! Když jsi se s ní setkal ve stájích, vypadala snad někdy trochu oprchale, protože si ráda brala na sebe opotřebované věci. Ale když ses jí koukl na boty, tak jsi rázem viděl, že je to dáma. Velká dáma. Na ničem nepoznáš opravdové kavalířství tak dobře jako na botách. A tahle paní chodila letos celé léto v jedněch střevících, až je takhle roztrhala. A teď je nevyhodí, ale dá je vypříštipkovat! To je zoufalá věc, chlapče; ty střevíce ukazují, že je tam dočista zle.“

„Maminka je vůbec velmi spořivá...“ řekl Vašek, nepochopiv ještě zcela obsah té episody.

„O to není,“ poučoval ho otec, „ale jde o to, že by to dáma, jako je tvoje tchyně, prostě nesnesla, kdyby to mohla zařídit nějak jinak. Ona měla přece svoje peníze z domova. Sám jsi mi kolikrát říkal, že všecky ty pamlsky, které denně kupuje zvířatům, platí ze svého. A teď ti něco povím: co jsme se vrátili do Hamburku, paní Berwitzová ještě neprošla zvěřincem!“

„To není možné!“

„Neprošla zvěřincem, opakuji ti to. Všecka zvířata na ni v její hodinu čekají, všecko je přitisknuto ke klecím, jako bys je tam přilepil, všecko to kňučí, kňourá, skuhrá a vyje, ale paní Anežka se neobjeví.“

„A čím to je?“

„Nemá na pamlsky, chlapče. Nemá na rohlíky a na kousky masa, řepy a cukru, které tam léta letoucí rozdávala. Paní Anežka je

bez peněz, říkám ti, vydala se z nich, dosadila je do podniku."

Vašek jen pokýval hlavou. Ano, to je možné. Všecko by tím bylo vysvětleno. A byl zachvácen novou vlnou hluboké úcty k této paní, která beze slova a neviditelně brala na sebe oběť za obětí.

Netrvalo dlouho a otcův odhad se mu potvrzoval. Té zimy se začaly strýci Steenhouwerovi hromadit nezaplacené účty a vedle nich upomínky, zjev v bývalém hospodaření úplně neznámý. Nikdo z nich nenaříkal, nikdo nelomil rukama, ale bylo cítit stíny starostí, které se už dotěrně kladly ke každé jejich myšlence. A nouze se vplížila i k rodinnému stolu berwitzovskému, na jehož svítivých ubrusech se objevovaly už jen brambory s hrncem kávy. Vašek znovu zaútočil na tchána, aby prodal část zvěřince a ulehčil tím provoz.

„Řekl jsem již, že to neudělám," odpovídal stále stejně Berwitz, „malý prodej mne nezachrání a prodat větší číst, kterou později budu muset zase koupit, zasadil by mi jen novou skutečnou ztrátu. Prodávat slony nebo koně, když o ně nikdo nestojí, a kupovat je, až je budeme zase mezi sebou přeplácet, to by bylo šílenství. Gaudeamus říká, že se vede zle všem cirkusům a všem menažeriím. Tím lépe pro ten podnik, který to přečká v plné síle a nakonec tu bude stát bez soutěže. Musíme to vydržet, jako jsme to tuhle s maminkou vydrželi tehdy od Teheránu do Cařihradu."

Všecky námitky, že tehdy právě byl Cirkus Humberto mnohem menší, a proto lépe přečkal krisi, a že šlo o mnohem kratší dobu, než je nynější strádání, odmítal docela zarputile.

„Větší podnik, větší strádání, to už je jednou náš úděl," odpovídal, „a po větším strádání přijde zase větší zisk."

A když Vašek nadhodil, teď že se už opravdu ocitají v dluzích, kterých se báli, když odmítli tehdy tu výpravu do Švédska, a že jednoho dne vůbec nebudou mít na výplatu, Berwitz se rozezlil.

„Dosud jsem na této palubě kapitánem já a naše lodička dosud pluje. Až bude potřebí spustit záchranou kotvu, vím, kde ji mám."

Tu na něho zešedivělá paní Anežka nalehla, aby jim aspoň pověděl, co míní udělat, bude-li výsledek všech těch pokusů marný.

„Máme ještě jednu mohutnou reservu," prohlásil jim tehdy s tichým důrazem. „Můžeme prodat konstrukci. Stojí ve středu města a hodnota toho staveniště stoupla ohromným způsobem. Říkal mi Gaudeamus, že Kranz dostal za svou barabiznu ve Friederichstraße osm milionů marek a nový nádherný palác pořídil za čtyři miliony. U nás je to docela stejné. Věřím, že zatím projdeme krisí jenom s prodlouženými úvěry. Budu tedy na nějaký čas špatný platič. Tu výtku si už vezmu na sklonku svého života na sebe a nenechám ji ležet na Vašku, který teprve začíná. Prolezeme tou bídou s dluhy, ale až to budeme mít za sebou, budeme tu stát s plnou silou. A až bude zas chuť kupovat a investovat, prodám boudu, vyplatím dluhy a odevzdám Vašku všechno čisté, v pořádku a s pěknou reservou."

Berwitzovo odhalení jim ulevilo. Shledávali, že konec konců je to rozumná spekulace a že pád do dluhů není tak beznadějný, jak se jim dosud zdál. Berwitz ovšem trval na tom, že rodinný život musí dál počítat s nejskromnějším živobytím. „Chci udržet výživu zvířat a platy lidem," prohlásil nakonec, „a před tím musí ustoupit všecko ostatní."

Bylo to hezky míněno, ale skutečnosti, jež se pak rozvinuly, neodpovídaly zcela Berwitzovým představám. Lehko se mu řeko, že se bude nějaký čas protloukati s dluhy a že si prodlouží úvěrní lhůty. Ve skutečnosti však všichni ti jednotliví věřitelé, kteří až dosud dostávali své účty vyplaceny okamžitě, potřebovali zrovna tak peněz jako Cirkus Humberto a naléhali na zaplacení čím dál tím dotěrněji. Jeden dva z nich byli ochotni posečkat ale žádali za to směnky; a u většiny způsobily průtahy v placení jenom poplach.

Vašek s obavami cítil, že se tu zauzluje něco docela jiného než Berwitzovo zaryté čekání na novou konjunkturu. Měl strach, že takhle to nevydrží. A jednoho dne vešel do skladiště kostymů a rekvisit.

„Poslyš, táto, my jsem spolu o jedné věci ještě nemluvili. Od chvíle, kdy jsem začal vydělávat první šestáky, schovával jsi všecky mé příjmy. A já pak měl jako jezdec a skokan docela velkou gáži, ale tys i ji také vždycky sebral a uložil. To už musí být krásné peníze.

Kolik to dělá?“

Táta se na něho zadíval a po chvilce pomalu odpověděl:

„Na něco je to moc a na něco málo. K čemu je chceš?“

„K čemu? Vypomoci Berwitzovi. Mám strach, že bez peněz to nevydrží. Uhánějí ho k placení účtů, a kdyby došlo k žalobě, nastala by katastrofa.“

„Tedy žaloby mu už hrozí?“

„Ano. Má ovšem velkou reservu ve svém majetku, ale kdyby jej musel najednou odprodat nebo dokonce v dražbě, byly by to strašné ztráty. A mými penězi, myslím si, mohlo by se to zažehnat.“

„Tak, tak. Tož to, chlapče,“ odpovídal táta s pomalým důrazem, „tohle pusť z mysli. Držím ty peníze pro tebe a ne pro Berwitze.“

„Ale dám-li je Berwitzovi, uchráním přece jeho majetek pro sebe.“

„A to zas není tak zcela jisté. To není nikde psáno.“

„Není tu přece jiný dědic.“

„Není. Ale ono tu ještě taky nemusí být dědictví.“

„Jak to myslíš?“

„Tak to myslím: Helenčino věno je v podniku, Berwitovo jmení je v podniku, Anežčiny peníze jsou v podniku a pořád ještě není konec, pořád žádná jistota. A dám-li i tvoje peníze, zmizí také v podniku a zas můžeme být tam, kde jsme teď. A co potom?“

„Ale já jsem povinen jim vypomoci...“

„Ty ano, ale já ne. Já jsem povinen pomoci tobě. Až tobě bude v tvém podnikání úzko, dostaneš své peníze. Ale ty tu nejsi pánem a Berwitzovi já nevěřím.“

„Dovol, to jmění zde, zvěřinec, zařízení, bouda, pozemky...“

„To je a nemusí být. A tvé peníze by taky pak nemusely být. Na to já nejdu.“

„Táto, ty mi je nedáš?“

„Dám, chlapče, dám. Ale až budou jen pro tebe a pro tvého synka. Berwitzovi nic.“

„To je tvé poslední slovo?“

„Ví Bůh nade mnou, že poslední, chlapče."

Vašek věděl, že s tátou nepořídí a že přemlouvání je marné. To byl člověk z hor, který spořil od krejcaru a neměl pro nic jiného smysl než pro bezpečí vlastního rodu. Berwitz mu zůstal jen ředitelem, cizím pánem, s nímž ho poutala jen pracovní smlouva. Víc si ho Berwitz svými příležitostnými laskavostmi nezískal a svým posledním hospodařením ho jen poplašil. Odtud tedy Vašek pomoc přinésti nemohl. A pomoc přijít musela, jinak bylo zle. Čtyři tříměsíční směnky na kolik tisíc marek běžely a Steenhouwer se mu svěřil, že je nebude moci vyplatit, až mu je banka podá.

Vašek probíral situaci se všech stran a pořád neviděl východiska. V jednu chvíli dostal špetku naděje. Vzpomněl si na Berwitovu větu o prodloužení úvěru. U obchodníků to selhávalo, ale nešlo by opatřit úvěry peněžní? Obrátil se s tím zase na radu k Hagenbeckům. Vyložil starému pánu důvěrně, jak věci vypadají, a poprosil ho, aby se pozeptal v bankách, zda by jim nemohly vypomoci úvěrem. Starý pán zavrtěl pochybovačně hlavou, ale slíbil, že promluví s ředitelem své banky. Vašek čekal netrpělivě několik dní. Pak si ho pan Hagenbeck zavolal a s politováním mu oznámil, že banka tento návrh odmítla.

Vašek byl tedy zase tam, kde předtím. A týdny míjel a splatnost směnek se blížila. Steenhouwer přiomínal Berwitzovi, že nutno připravit peníze. Berwitz byl nevrlý a skleslý. Představení stačila jen na běžné výdaje a ne na tento dluh. A kalendář ukazoval, že shrne-li příjmy z posledních dnů na vyplacení směnek, nebude mít na gáže a krmení. Jednou dopoledne se Berwitz oblékl do černého kabátu, připjal si malé řády, vzal cylindr a odešel. Museli s obědem na něho čekat. když se vrátil, byl skleslejší než předtím. Při jídle nepromluvil. A když se paní Anežka odvážila otázky, kde to byl, místo odpovědi se obrátil k Vaškovi.

„Nemám rád, když se pleteš do věcí, po kterých ti nic není. Neměl jsem sice lepší pořízení než ty, ale nijak mě nepotěšilo, když jsem se v bance dověděl, že jsi se už ty ucházel o úvěr pro můj podnik.

Takové věci se za zády majitele a ředitele nedělají, i když jsi můj zeť.“

Bylo to řečeno velmi zle a nevrle a Vašek po prvé se cítil dotčen.

„Tatínku...“ řekl vyčítavě, „chtěl jsem vám pomoci...“

Berwitz přikývl.

„Já vím. Já vím. Říkal mi to i Hagenbeck. Ale nedělá se to, pamatuj si to. Aspoň ne v mém podniku. I v tom musí být pořádek.“

„Nemůžeš to mít Vašku za zlé,“ mírnila ho paní Anežka, „mně to Vašku řekl, co chce udělat, když s tebou nebyla řeč. Já mu to schválila. Kdybys ses byl zmínil, kam dnes jdeš, byla bych ti cestu uspořila. Vašku dělal pro naši záchranu, co mohl. Ostatně, kdybys mu byl, jak jsem já chtěla, vyplatil věno, dnes by tu byla výpomoc. Takhle nevím...“

Paní Anežka zmlkla, ale Vašek zaostřil pohled v usilovném přemýšlení.

Pátého dne po tomto hovoru přišel ráno strýc Steenhouwer.

„Směnky jsou tu. Opatřils nějaké peníze, Petře?“

Berwitz seděl s tváří zabořenou v dlaních a sklesle odpověděl:

„Ne.“

„Co mám tedy dělat?“

„Prolongace?“

„Nemožná. Chtějí zaplacení.“

Berwitz bezmocně pokrčil rameny - ať je tedy zažalují.

Steenhouwer se nejistě ohlédl a obrátil se k odchodu.

„Počkat,“ zvolal Vašek. „Ráno není ještě celý den. Řekněte jim, strýče, ať přijedou v poledne.“

„Nač to? Je to něco platno?“

„Ano,“ prohlásil Vašek pevně. „Před polednem přinesu peníze.“

Berwitz zvedl hlavu a prudce se ohlédl na Vaška. Vašek však už si oblékal kabát, a než kdo co řekl, vyběhl ven. Všichni stanuli nehybně a dívali se jeden na druhého. zvenčí bylo slyšet Helenku, jak se mazlí s Petrem Antonínem.

O půl dvanácté vešel Vašek do účtárny, kde Berwitz se Steenhouwerem netrpělivě přešlapovali.

„Máš?“

„Tu jsou.“

Vašek blaženě odpočíval, co Steenhouwer potřeboval na vyplacení.

„Chlapče... chlapče...“ šeptal šedivý Berwitz dojatě a po prvé mu bylo k slzám, „kdes to opatřil?“

„Prodal jsem velbloudy, tatínku,“ odpověděl Vašek pevně a vesele. „To jediné, co jste mi dal věnem, to jediné, co byl můj majetek a ne váš.“

IX

Rozměrné úřední psaní v tuhé obálce s pěti pečetěmi bylo odevzdáno na staroměstské poště v Praze a na hlavní poště vloženo do pytle se zásilkami do Německa. Pytel byl ve vlaku hned za hranicemi otevřen, jeho obsah rozdělen a tento dopis položen na hromádku určenou do Hamburku. V Hamburku pak škrtli jeho bližší adresu a poslali jej do Gdanska. V pevnosti Gdansku zaváhal nad ním úředník, nemá-li jej odevzdat vojenské censuře, ale pak ho napadlo podívat se do jakési pomocné knihy pod písmeno C, načež opět škrtl adresu a předepsal dopisu cestu do Varšavy. Psaní s pěti pečetěmi překročilo carské hranice, dospělo do Varšavy, povalovalo se tam na stole dva dny. Několik úředníků si na něm prohlédlo známky, razítka i pečeti, až se konečně jeden z nich vzmohl k prohlédnutí jakési listiny psané azbukou, a škrtnuv německé Warschau, připsal tiskacími písmenami Lwów. Psaní pak putovalo poštovními vozy na jihovýchod, překročilo opět hranice rakousko-uherského mocnářství a uvízlo na lvovské poště. Odtud bylo novým škrtem vypraveno příštího dne do města Černovic v zemi Bukovině. Dospělo tam s pečetěmi značně otlučenými, rohy zulámanými, na několika místech natrženo. Tam se dostalo

konečně do rukou vousatého listonoše, který si je vytáhl z ostatní pošt, prohlédl na líci i na rubu, načež se zamyslil a položil je stranou. A když byl hotov s roznáškou, vzal zvlášť tento umačkaný, poškrábaný dopis v úřední obálce a nesl jej dolů do města, na volné prostranství při řece Prutu, kde se klenul stan s nápisem Cirkus Humberto. Listonoš chvilku okouněl, pak šel k vozu s pokladnou, oznámil staré dámě v okénku, že přináší důležitý úřední dopis, že s ním šel zvlášť, aby byl dodán okamžitě, a že by snad za to mohl dostat na večerní představení volný lísteček. Stará dáma prohlížela dopis velmi nedůvěřivě, pak prohlásila, že jí se to netýká a že si má vyhledat pana placmistra Kerholce.

„Placmistr Kerholec, prosím, milostivá paní," opakoval si vousáč listonoš, „nicméně si dovolím připomenout, že s tím extra běžím... a jakou cestu to psaní vykonalo... ráčej se kouknout na štampilky... Hamburk, Gdansko, to je v Říši, Varšava, to je v cářství ruském, Lemberg, to je království haličské... tedy kdyby snad ráčili malou biletku... docela malou... na dnes večer... aby si člověk trochu odpočinul..."

Paní Hammerschimdtová obrátila oči k nebi, hrabala se chvilku v deskách a pak mu podala ušmudlaný lístek. Listonoš salutoval a ukláněl se a šel hledat pana Kerholce. Našel ho uvnitř u manéže a odevzdal mu dopis. Pan Kerholec přijal list, zašel s ním ke vchodu, na slunce, četl adresu, vrtěl hlavou, četl znovu adresu a všecky přípisky, kudy list šel, koukl se na pečeti, znovu zavrtěl hlavou a strčil dopis do kapsy. Večer pak, když byl před nonírnami raport a všechno běžné se již vyřídilo, zamlčel se Kerholec a najednou vykřikl:

„Vladimír Smetana!"

Jeho pohled přelétl jako ostříž celou skupinu mužů a rázem utkvěl na jednom, který sebou prudce trhl.

„Tak to jsi ty, Bureši! Myslil jsem si, že to jiný nebude. Přišlo ti psaní od soudu."

A Kerholec vyňal z kapsy list a odevzdal jej Janu Burešovi. Bureš jej vzal velmi váhavě a prohlédl si opatrně obálku. Pak pokýval

hlavou a zůstal nerozhodně stát.

„Je to přece pro tebe, ne?“ zeptal se Kerholec.

„Je,“ přikývl Bureš.

„A proč jej neotevřeš?“

„Není asi o co stát,“ řekl Bureš a prohrábl si dlouhé vlasy.

„Nu jen se toho neboj. Pekelný stroj v tom není.“

„A přece...“ odpověděl Bureš a zadíval se do neurčita. Pak strčil dopis do kapsy a pomalu, zamyšleně vyšel ven. Před stanem chodil dobrých deset minut jako mátoha, až pro něho přišel jeden z mladých tenťáků v osmičce, že má už jít k večeři. Bureš se vrátil do stanu, kde stál Vašek v rozhovoru s Kerholcem, který mu oznamoval něco zajímavého.

„To jsem rád, že vás oba vidím!“ řekl Bureš slavnostně. „Chci vás požádat, abyste dnes po večeři zašli se mnou na sklenku piva.“

„Já taky?“ zeptal se Vašek, neboť zpravidla chodívala osmičkářská parta na pivo bez něho.

„I ty, můj mladý příteli,“ zahoroval Bureš srdečně, „a zvláště ty, neboť tobě, svému odchovanci, bych rád pověděl, co ovšem nebude tajemstvím ani ostatním kamarádům.“

„Dobrá, přijdem,“ přikývl Vašek a Bureš odešel k vozům.

„Co to má?“ zeptal se Vašek Kerholce.

„Nevím. Jak jsem povídal: dostal dopis od pražského soudu. Snad mu doručili žalobu. Já koukal na adresu: Smetana, Vladimír Smetana - kdo by se tu mohl jmenovat Smetana? A z Prahy, to nemůže být nikdo jiný než Bureš. A on to vzal. Snad to bude kvůli té Windischrgätzce.“

„Po třiceti letech? To se mi nezdá. Nu, stav se pro mne, Karle, až půjdeš, a vezmi s sebou tátu.“

Pár kroků od arcibiskupského semináře byla malá pivnice, kterou staří tenťáci Cirkusu Humberto znali už ze starších zájezdů. Tam večer zasedli Malina, Kerholec, Bureš a oba Karasové.

„Pozval jsem vás, krajané,“ oslovil je Bureš, „jako nejvěrnější své přátele, abyste mi pomohli a poradili ve věci tuze bolestivé. Povím

vám příběh, který jsem vám ještě nevyprávěl, a jen vás přitom prosím, abyste od začátku měli na mysli, že tu jde o osobu dávno již mrtvou a zapomenutou.

Narodil jsem se na Starém Městě pražském a od útlého dětství byl mi nerozlučným druhem hezký, bystrý hoch, který se jmenoval Vladimír. Vy, kteří jste přišli do Prahy, znáte ovšem Karlův most a pamatujete se, že před mostem, při břehu a na ostrůvku stojí řada starých mlýnů. V jednom z nich se můj přítel Vladimír narodil. Jeho otec, mlynář Smetana, byl člověk starosvětský, pracovitý a spořivý, přísný na sebe i na chasu. Z jediného syna Vladimíra chtěl mít ovšem zase jen mlynáře a honil ho již jako dítě ke všelikým drobným pracím v mlýnici. Staré mlýnské stavení bylo úzkým čelem obráceno proti proudu a stálo na dubových kolech nad vodou, která pod ním proudila k mlýnskému kolu. Mlýnice byla protažena dozadu a byl z ní krásný výhled k mostecké věži, do mostních oblouků a na Kampu a na Malou Stranu. Často jsme s Vladimírem jako děti vyběhli na půdu a z vikýřů šindelové střechy se dívali na tu krásu třpytící se řeky, zeleného břehu, mocné mostní stavby a stoupajících strání protějšího Petřína.

Vladimír byl vnímavý hoch, dobře a lehko se učil, proto už jeho učitel na normálce doporučoval rodičům, aby ho dali studovat. Otec nechtěl o tom ani slyšet, ale matka, veliká dobračka, vypostřehla, že by to hocha těšilo, a tak dlouho a trpělivě vyjednávala s panem Smetanou, až na něm vymohla svolení. Vladimír směl na gymnasium s podmínkou, že se bude přitom učit mlynaření a stane se řádným tovaryšem. Pro Vladimíra to bylo hračkou, jeho zdravé, silné tělo lehce neslo pytel zrna nebo mouky po starých praskajících schodech a večer při svíčce si za jedno přečtení pamatoval svou latinskou lekci i odstavec katechismu. Když po šesti letech vcházel po prvé se silnou studentskou holí do filosofické fakulty v Klementinu, měl už svůj výučný list jako řádný chasník mlynářského cechu. Na filosofických studiích se mu otevřel nový svět. Nešlo jen o to, že profesoři tu už se studenty jednali jako s dospělými občany; hlavní bylo, že se tu sešlo plno mladých lidí, kteří měli hlavu i srdce zaníceny pro všechno krásné

a ušlechtilé. Byli mezi nimi básníci, kteří už tiskli své verše v Květech, byli tu milovníci divadla, nadšení čtenáři knih, vášniví debatíři a všichni vespolek horoucí vlastenci, kteří se zapřisáhli, že po celý život oddaně budou sloužit naší milé Čechii. Vladimír Smetana vplul s radostí do tohoto života, deklamoval vlastenecké básně, zpíval oblíbené písně, doprovázeje se na kytaru, hrál divadlo a hltavě četl všechny české knížky, přihlásiv se za ouda České matice i společnosti Stálců u pana Amerlinga. Na rohu při Staroměstských mlýnech byla tehdy kafírna, kterou tam zřídil výmluvný pan Faster. Tam se denně scházela celá mladá Čechie nad čerstvými novinami a s horoucím nadšením sledovala, co se děje ve světě a jak se v Německu i ve všech ostatních státech chystají lidé rozbít železný kruh Metternichovy reakce. Vladimír Smetana byl horlivým účastníkem všeho toho ruchu. Jeho otec nesměl o tom vědět, protože jemu byl pobyt v kafírně věc hanebná, mrhání času, zdraví a peněz. Paní Smetanová však se dívala na to jinak, cítila se synem a kryla jeho večerný výlety, kdy se otec domníval, že Vladimír sedí nad knihou.

V druhém roce filosofie setkal se můj přítel s kolegou, který měl na jeho život největší vliv. Byl to student o něco mladší, ale mnohem větších životních zkušeností. Pro nějakou roztržku utekl jako gymnasista z domova, potloukal se při všelijakém zaměstnání Německu, v Londýně a ve Francii, a vrátiv se domů, pokračoval ve studiích. Ale ze světa si přinesl přesvědčení, že doba politických zápasů už je nedaleko a že je nutno její příchod připravovat. Z několika přátel, kteří byli téhož přesvědčení, utvořil skupinu, která po večerech šířila v lidových vrstvách zápalná hesla protimetternichovská. Jmenoval se Frič, Josef Václav Frič. Byl to hezký hoch, vysoký, štíhlý, jiskrného pohledu, nadšený řečník. A nade vše miloval úlohu náčelníka, která mu ovšem v jeho družině připadla. Vladimír Smetana se přidal k jeho stoupencům a stal se jedním z jeho důvěrných přátel.

V březnu r. 1848, po schůzi ve Svatováclavské lázni, kde jsme my mladí byli všichni, nastalo nám plno práce, jednání a rozhodování. Vladimír Smetana stál ovšem na předních místech

filosofické Kohorty Fričovi věrně po boku. V té vzrušené době se již s ničím před otcem neskrýval. Nebylo to ani možno, když byli studenti stále na nohou, v uniformě, s kordem a puškou. Starý pan Smetana byl hněvem celý bez sebe. Všecko to rojení bylo mu proti mysli, byl člověk staré doby a jejího pořádku a děsil se každé změny. V rodině docházelo denně k hádkám, ale syn neustoupil. A pan otec se dožil ještě toho, že i chasa mlynářská se vzbouřila a jednoho dne místo k práci se vyhrnula s puškami a mušketami na půdu k vikýřům a na šindelovou střechu a začala odtamtud střílet po Windischgrätzových vojácích na druhé straně mostu a řeky. Starý pan Smetana pobíhal po pokoji, klel a láteřil, že ta vzpoura přinese všem jen neštěstí, ale nikdo si ho nevšímal, nikdo ho neposlouchal. Mužští byli v boji a ženské jim nosily jídlo a munici. Vladimír byl mezi prvními, kteří vytrhávali kovové desky z chodníku Karlova mostu a pancéřovali jimi první barikádu ve věži. Filosof Frič se tu před Klementinem vynořil a hned převzal velení. Bylo to klíčové postavení staroměstské obrany a Vladimír téměř nespal, aby byl stále u věže na stráži. Ale všechna ta bdělost, horlivost a statečnost byla nadarmo, vzbouřenci nestačili na vojenskou sílu Windischgrätzovu s děly rozestavenými po výšinách u Hradčan. Generál dal městu ultimatum a měšťanstvo, marně očekávající pomocný zásah z Vídně, se rozhodlo kapitulovat. Vladimír Smetana byl před Klementinem, když zoufalý Frič oznámil obráncům, že je konec. Viděl ho, jak odhazuje zrazený meč, viděl slzy, které se mu valily po křečovitě stažené tváři. Naposled si stiskli ruce a Josef Václav prchal staroměstskými uličkami k domovu a z domova pryč, na venkov. Vladimír stál chvíli u opuštěné barikády, jejíž obránci zmizeli. Z Karlovy ulice se vynořovali měšťané a svolávali lidi, aby šli bourat barikádu a otevřít cestu. Filosof nechtěl být svědkem tohoto konce s puškou ve svislé pravici, s hlavou svěšenou, se srdcem rozbouřeným smutkem a zoufalstvím šel zvolna domů. V mlýnech bylo jako po vymření, zklamaná chasa byla zalezlá, mnozí utekli. Vladimír prošel mlýnicí a vystoupil na půdu. Pokud mohl myslit, vynořila se mu jen myšlenka, aby ukryl pušku. Mechanicky kráčel šerem podkroví

k jasnému pruhu světla, které šikmo vpadalo vikýřem. Tam zůstal bezděky stát. Vltava hořela pod západem slunce miliony plaménků, Petřín a Strahov byly oblity rudězlatou záplavou, sochy na mostě stály v ohnivé záři. Nesmírné ticho po hluku minulých dnů se rozklenulo nad řekou a městem, celý ten velebný údol jako by v hlubokém mlčení vyčkával, až se západem slunce zhasne i sláva marné vzpoury.

Vladimír se díval do té umírající záře jako zmámený. Probudilo ho, že se něčeho studeného dotkl. Podíval se v podstřeší a objevil tam dvě pušky, které tam zanechali uprchlí obránci. Ruka mechanicky zvedla pušku a z vikýře se rozhřměla rána. Ve strašném tichu byla ta detonace něco hrozného. Krovy nad hlavoumu zaúpěly, půda se rozduněla, mostní oblouky zahoukly ozvěnou, po Malé Straně to temně zaburácelo. Kdesi dole v domě bouchly dveře, bylo slyšet křik a dupot kroků. Ale Vladimír pozvedl ještě jednu z pušek, jež mu stály u nohou, vyklopil ji ven, zamířil na granátníka, jejž zahlédl na Kampě, a stiskl k druhému výstřelu. Rachot se po druhé rozlehl pod blednucí oblohou a hejna holubů splašeně zakroužila nad mlýny. Někdo se hnal po schodech na půdu a už lomcoval dveřmi. Vladimír vzal další pušku a vypálil po třetí.

‚Bídáci! Lotři! Šílenci! Zadržte!' supěl od vchodu rozčilený hlas jeho otce. Vladimír odložil pušku a obrátil se mu vstříc.

‚Vrahové - cožpak nevíte... Pro smilování boží, Vladimíre, tos ty?' zaúpěl otec zděšeně, ale úlek byl ihned vystřídán soptivým rozezlením. ‚Ty, můj syn, mé jediné dítě, ty přivoláváš na nás poslední bídu a pohromu! Cožpak nevíš, že bylo uzavřeno příměří? Že na jediný výstřel Windischgrätz odpoví bombardováním? Ale ty to víš, jak bys to nevěděl, student, pan filosof, pan akademik, důstojník legie, barikádník a buřič! Bylo ti to málo, co se už natropilo škod, chceš ještě zkázu a zničení, ty zvrhlíku zvrhlá, zvrácená! Pryč odtud! Pryč z mého domu! Proklínám tě, proklínám, proklínám!'

Vladimír Smetana sestupoval beze slova po schodech a za ním otec, zachvácený bezmezným šílenstvím vzteku, kterým vybuchlo jeho soužení z posledních dnů. Když Vladimír sešel, z dáli se ozvalo

ponuré zadunění.

‚Slyšíš je?' řval otec z temna nahoře, ‚už do nás bijí z kanonů, už máš, co jsi chtěl, už se peklo rozpoutalo.'

Druhá detonace zadrnčela okny a zvenčí bylo slyšet zděšené křiky žen.

‚Matko Boží, rodičko Ježíšova,' úpěl starý mlynář, potáceje se se schodů, ‚smiluj se nad námi. Proklel jsem syna, víc už dělat nemohu. Vyhnal jsem ho, ničím vinen nejsem, odvrať od nás zkázu a neštěstí.'

Vladimír Smetana víc neslyšel. Prošel jako bez ducha předním domem, šel po nábřeží, slyšel teď naplno burácení baterií, slyšel brumlavé vrčení pum, než se nad městem roztrhly, slyšel úzkostné volání lidí, viděl úprk chodců. Ale šel pomalu jako stroj, jediná bytost u nekonečného zábradlí, vysazen proletujícím střelám. Až u cihelen se zastavil, u začátku rozbitého železného mostu. Pomalu se obrátil a první, co uviděl, byl plamének šlehající z vyschlých šindelů smetanovského mlýna."

Bureš se odmlčel. Vyprávěl to všechno svým zvučným, lahodným hlasem, výjevy z mlýna jim zrovna předehrál, sám uveden v nejvyšší rozčilení. A nyní mu hlava unaveně klesla a oči se zavřely.

„Co bylo dál?" zeptal se po chvilce Kerholec.

Bureš byl okamžik ještě bez hnutí, pak otevřel oči.

„Můj přítel Vladimír Smetana vzal na sebe kletbu i trest. Odešel z domu, odešel z města a nikdy již nikdy již se do něho nevrátil. Zapadl ve světě, zmizel a je mrtev. A teď po třiceti letech přišel pro něho dopis. Tuhle leží, pět pečetí na něm, žádná není porušena. A já se vás ptám, krajané a přátelé, zda jej mám otevřít nebo zda jej mám vrátit s poznámkou: Vladimír Smetana zemřel."

Na tuto výzvu se stůl odmlčel. Všichni podlehli dojmům z příběhu, jejž jim Bureš odhalil, vmýšleli se do ztraceného života, sami se propadli do historií, které znali nebo slýchali o podivném roce osmačtyřicátém. A nyní je svým závěrem náhle volal k přímému, střízlivému dnešku a k závažnému rozhodnutí o budoucnosti. Nebyli

s to provést takový myšlenkový skok ve vteřině. První po chvíli promluvil Kerholec, a to ještě oklikou.

„Říkáš, žes byl toho Vladimíra Smetany nejdůvěrnější přítel. Tos ho taky zastupoval v jeho záležitostech?“

„Myslíš jako po jeho... po jeho zmizení? Ano, jednou nebo dvakrát. Nikdo se o něho nestaral.“

„Pak tedy myslím, že ho máš zastoupit i po třetí a dopis otevřít. Nemám pravdu?“

„Pravda. Ať Bureš dopis otevře,“ přikývli ostatní. Zmocnila se jich rozčilená zvědavost, co v listě je a jak se ta historie uzavře nebo otočí. Bureš roztrhl obálku. Nešlo mu to lehce, ruce se mu, ty jeho ztvrdlé ruce se mu chvěly. Přečetl si list, jež byl uvnitř, na čele mu vyvstal pot. Setřel jej rukou a podal list Kerholcovi. A Kerholec četl ostatním vyzvání soudu v Praze I, aby se Smetana Vladimír zde úředně přihlásil k převzetí dědictví po zemřelém Prokopu Smetanovi, mlynáři a měšťanu v Praze I, kteréžto dědictví krom majetku movitého pozůstává ze zděné budovy mlýnské v provozu jsoucí při Poštovské ulici a z usedlosti Smetanky v Košířích s polnostmi a s lesíkem v katastru obce Motol.

„Nu, Bureši...“ zahovořil Kerholec, „to ti tedy gratuluji. Tohle je obrat, který nepotrefí žádného z nás.“

„A myslíte,“ odpověděl Bureš nejistě, „myslíte... že to mohu... že to smím vzít?“

„A proč ne, u všech čertů?“

„Pro tu mou vinu...“

„Nesmysl. Tu vinu jsi už dávno odpykal. Vede-li někdo třicet let život jako ty pro chvilečku mladického pobláznění, to už si řádně odseděl svůj trest.“

Karasové horlivě přizvukovali a Bureš-Smetana jim nakonec vděčně stiskl ruce.

„Máte pravdu. To hlavní odčinění nemohu provést jako potulný chudák. na mlýně a na statku, to už mohu městu něco nahradit. Je to tak jasné, a já se třicet let mořil výčitkami. Myslel jsem, že mou povinností je

žít v bídě a nuzotě, nést svůj kříž, denně se v duchu bičovat. Ale povinnost člověka není obětovat prázdný život, nýbrž život plný, život co nejplnější. Zajít v neznámu, tím se docela nic nespraví. Ale postavit se na nějaké účinné místo, pracovat pro ostatní a prospívat jim, to je opravdu cesta spásy."

Bureš se všecek rozhořel a rozsvítil. Radost přešla z něho i na ostatní a za chvílu už mu vesele přiťukli jako novému panu otci pod věží. Jen starý Malina se toho všeho účastnil velmi zdrženlivě, mlčel a podrbával se v šedivých vlasech.

„A co ty, Vendelíne," všiml si toho konečně Kerholec, „ty nic, ty se neraduješ?"

„Já, abych pravdu řekl," pronesl pomalu Malina, „víš, Bureši, já tomu všemu pořád ještě nerozumím, jak to vlastně s tím Smetanou je. Je on tvůj přítel a je mrtvej, anebo jsi ty jeho přítel a jsi živej. Jestli jsi ty on, jakpak můžeš bejt živej, když jsi nám sám před chvílí povídal, že on je mrtvej. Já si to nemůžu srovnat..."

„I pro pána, ty můj mezuláne dobrotivej," vybuchl Kerholec v smích a s ním všichni ostatní, „copak to, táta Malino, nechápeš, že to o tom mrtvým byla jen jako povídka, že si to Bureš vymyslel?"

„Pěkná povídka, když má z toho mlejn. To ať jsem třeba mezulán, ale to mi nenamluvíš, že si někdo vymyslí povídačku a ouřad mu nato oznámí, že tím pádem zdědil v Praze mlejn."

„No, tohle si Bureš nevymyslel - co vyprávěl o svém příteli, to vyprávěl o sobě. On je přece Smetana, ale nechtěl to říc, rozumíš, proto to povídal jako povídku."

„Inu, to je těžká věc pro starého člověka. Já soudím, že povídky nemají být. To je jenom matení."

Trvalo to ještě dost dlouho, než to starochovi objasnili a než přistoupil na novou skutečnost, že Honza Bureš, tenťák, je ode dneška Vladimír Smetana, pražský mlynář a statkář, - a než pak vzal na vědomost Burešovo ujištění, že se na jejich poměru tím nic nemění. Ale ještě když se pak rozcházeli do maringotek, vracel se Malina k svým základním pravdám, a uléhaje s Burešem, opakoval:

„Povídky nemají být. Je z toho jenom matení.“

X

Rozhodnutí sice padlo, ale Bureš-Smetana se nedovedl okamžitě odtrhnout od cirkusu, který mu tak přirostl k srdci. Bylo to pro všecky velkým překvapením, když se dověděli, že nynější partafír stavěčů je teď bohatý mlynář, a sám Petr Berwitz přišel přátelsky pogratulovat autoru svých pantomim k neočekávané změně osudu. Byl přitom docela rád, když mu Bureš oznámil, že do Prahy nespěchá a že zůstane na svém místě až do Budapešti, odkud bude mít cestu pohodlnější. Ale ani tam neodjel hned prvního dne, pořád to loučení oddaloval, ačkoli už bylo na jeho nových šatech a na obuvi vidět, že se chystá přejít do nových poměrů.

Jednoho dne, když se Helena vrátila ze zkoušky, nalezla ve voze Vašku oblečeného po městsku a připraveného na odchod.

„Byl tu Bureš,“ oznamoval jí, „přišel mi říci, že dnes tedy skutečně už odjede. Pozval nás, abychom přišli do kavárny Central rozloučit se s ním. Slíbil jsem mu to aspoň za sebe, byl to můj učitel. Půjdeš taky?“

„Nechce se mi,“ odpověděla Helena, odhazujíc na stůl jezdecký bičík. „Jdi sám, omluv mne, že mám mnoho práce, a pozdravuj ho ode mne. Vy si máte co říci, já bych tam byla zbytečná.“

Vašku odešel, Helena se převlékla do županu, vytáhla ze skříně hromadu rozbitých dětských punčoch, a usednuvši k oknu, začala je spravovat. Milovala takové chvíle osamění, kdy byli všichni pryč a ona mohla se trochu zasnít. Otcovy starosti a neúspěchy na ni doléhaly, viděla se obklopena nedostatkem, jejž dříve nepocítila, a všecko se jí v hlavě stáčelo k představě, že její manželství není ani v té malé míře šťastné, jakou měla na mysli, když svolovala rodičům k sňatku bez zamilování. Nahlas nikdy nic takového neřekla, vždycky musela uznat, že se Vašku chová bezvadně a že dělá pro rodinu, co může. Ale byla

krasojezdkyně, trochu zhýčkaná obdivem mužů a slávou manéže, věděla o závratných kariérách mnohých svých předchůdkyň a nesla v sobě kus hořkosti, že právě ona neprožívá v svém mladém životě nic z té slunné záře a z toho opojení, že byla a zůstává připoutána k muži, který je znamenitý ve svých oborech, ale nemůže jí nikdy připravit ani jedno jediné omamné dobrodružství. Dokud byla zaujata činností, dokud cvičila nebo pracovala v manéži, dokud se jelo a dokud byla ve víru starostí stykem s rodinou, nic takového ji nenapadlo, ale když osaměla - a ty chvíle osamění byly teď častější, když malý Petřík už skotačil venku s dětmi Kerholcovými -, oddávala se lítostnému snění o vlastním osudu; a každou takovou melancholickou meditací se ve své duši vzdalovala svému muži, místo aby se mu přibližovala.

Propadla tomu i teď, a byla nemile vyrušena, když někdo zvenčí zaklepal na dveře. Zavolala, že je volno, ale vzápětí upustila šití a vykřikla:

„Paolo!“

Ano, byl tu, šviháckýa nafintěný, s vykroucenými knírky ve snědé tváři, stále tak hezký jak býval, jen s nějakým stínem únavy a předčasně propukající vyžilosti kolem smyslných očí.

„Paolo!“ vykřikla po druhé, tišeji a pomaleji, zavalena náhlou vlnou radosti a vzrušení. Najednou jí bylo jasno, že všechen stesk, který ji obklopuje, všechno nejasné toužení, které ji mate, má od začátku jedno jediné jméno: Paolo.

„Ano, Helenko, tu jsem,“ odpověděl Paolo, zavíraje rychle dveře, „a jsem šťasten, že tě nacházím samotnou. Máme si ještě tolik říci, co jsme nedohovořili, když přišla tvá nenadálá svatba. Dovol, abych ti políbil ruku, Helenko.“

„Posaď se, Paolo, a pověz mi především, kde se tu bereš.“

„Ó, to je velmi prosté, Helenko. Musí být přece ve světě nějaká křižovatka, kde se my dva vždy zase sejdeme. Opustil jsem velké divadlo. Takový rozsáhlý balet i nevyhovuje, neuplatnil dost moje originální talenty. Dal jsem přednost malé skupině čtyři tanečnice a já se svými skoky; je to mnohem efektnější a také se to lépe prodá.

Ovšem, taky se někdy stane, že se člověk octne v úzkých, jako na příklad zrovna teď, ale to nic, to je jen přechodné, to je risiko našeho umění."

„A kde vystupuješ, když jsi opustil divadlo?"

„Kdekoli se to hodí, má zlatá, někdy taky na divadle, když potřebují prima taneční vložku. Ale víc v zábavních podnicích, jako jsou orfea a bataclany, kde se platí větší gáže a kde je také tanečník lépe oceňován ženským návštěvnictvem. Víš, takové počestné podniky, jako je divadlo, to není nic pro umělce mého druhu. Mou hodnotu nemůže žádný direktor vyvážit gáží, já musím počítat ještě s jiným úspěchem. A toho spíš dosáhnu v podnicích, kde je konsum a kde se vystupuje i v noci, když se nálada uvolní a kdy krásné ženy ve společnosti zapomenou na hradby všední konvence. To je ti, doufám, zřejmé, jsi taky od kumštu a nejsi už malá holčička. Jakpak se ti daří v manželství s tím... s tím... jak se jmenoval?... s Vašku."

„Děkuji, Paolo. Vašku je pořád ten hodný, snaživý hoch, jaký byl v mládí. Nemohu proti němu říci ani slovíčko. Ale podniku se poslední dobou daří nevalně, máme s tím starosti."

„Ach, to je nemilá věc. Chtěl jsem se právě pozeptat, zda by tvůj otec nepotřeboval bravurní taneční číslo. Jsem v tuto chvíli volný... a nějaký ten měsíc společné jízdy by mohl... nám dvěma... rozumíš, Helenko, nám dvěma... vynahradit... oč nás připravila spekulace rodičů..."

Paolo se k ní naklonil přes stůl a říkal ta slova tišeji, s potlačovaným ohněm vášně. A jeho velké, temné oči žhavě ulpěly na Helenině tváři. Cítila, jak se rdí, jak jí začíná srdce bušit, jak jí prsty přebíhá palčivé chvění. Ale přemohla se, a sklopivši oči ke stolu, řekla hlasem stísněným:

„Paolo, s tím nepočítej. Otec nemůže nikoho přijímat."

Přiklonil se k ní blíže.

„A nemohl by někoho propustit? Uvaž... byli bychom si nablízku... byli bychom spolu... vždy by se dala najít chvíle, kdy bychom byli sami... Paolo a Helenka, dva, kteří patří sobě..."

„Ne, ne, ne“ vyrazila Helena ze sevřeného hrdla, „nezačínej s tímhle, Paolo, nemysli na tohle. Je to nemožné. Otec nikoho nepropustí a nikoho nepřijme.“

„Ani kdyby ti to přál tvůj muž?“

„Můj muž by nic takového nechtěl.“

„Možná, že ano... kdyby mu to Helenka ve vhodné chvíli pošeptala. Všichni manželé mají svůj okamžik slabosti, kdy chytrá žena u nich dosáhne všeho, co chce.“

Heleně se zatajil dech, její rozčilení vzrostlo, ale nabylo nové podoby. Rodila se jí v hlavě myšlenka, že Paolo jí vemlouvá nesmírnou špatnost a že je pro ni velmi ponižující, účastní-li se tak hanebné řeči.

„Nevím, Paolo... jaké ty máš zkušenosti se ženskými... s jakými ženskými... ale já nejsem ta chytrá žena, kterou máš na mysli.“

Trochu se odtáhl, ale ještě se nevzdal.

„Co není, může být. Svěř se Paolovi a on tě naučí ovládati muže.“

„Dost,“ vybuchla Helena prudce, „už ani slova o těchto věcech. Vede se ti špatně?“

Paolo se vzpřímil na židli a jeho oči pohasly.

„Špatně? To snad není to prvé slovo. Paolovi se nikdy nevede špatně. Paolo má čtyři tanečnice, čtyři krásné, svůdné tanečnice... obdivované mužským světem... a proto se mu nikdy nepovede špatně.“

Helena vytřeštila na něho oči. Objevovalo se před ní cosi obludného, nač nikdy ve svém počestném životě ani nepomyslila.

„Nicméně jsou kalamity, jsou nesnáze, profesionální nesnáze, rozumíš? Pracovali jsme v Bukurešti, bylo to velmi výnosné, ale tu noc před odjezdem jsem se zaangažoval v kartách, můj bože, vypadalo to, že odtamtud vyjdu jako boháč... a ráno jsem měl s nouzí na cestu pro celou skupinu až sem. A měli jsme se dostat do Vídně. Angažmá tam jsem prohrál a jiné zde jsem nenašel. To se stává, že ano? Něco šperků jsme zastavili, ale to se hned projedlo a propilo. Ta děvčata jsou obratná a chytrá, pomohou si vždy ze dne na den a mně taky, ale jsou tu přece jen v cizím městě... nemohou řádně zabrat... nikdy

nevybude na dráhu dál...“

„Kolik potřebuješ?“ zeptala se suše Helena.

„Oh, prosím, Helenko, já o nic nežádám! Upozorňuji předem, že o nic nežádám! Jak bych mohl obtěžovat svou Helenku tak hanebnou věcí, jako jsou peníze!“

Paolo to pronesl trochu patheticky, potom však úkosem blýskl po ní očima a snížil hlas.

„Kdybys ovšem chtěla... sama od sebe chtěla... vypomoci starému kamarádu... mon Dieu, takové věci jsou přece mezi kolegy běžné, že ano... tedy snad sto florinků, sto zlatých... papá to ani nepozná...“

„Sto zlatých!“ vydechla Helena. „Kde bych vzala sto zlatých!“

„Nu, ovšem, sto zlatých je mnoho, nesmírně mnoho. Já bych je byl také ani nečekal. Ale snad menší částka... snad osmdesát... snad šedesát... snad padesát... pro hocha, který tě miloval... který tě miluje...“

Helena se otřásla. Kdyby tohle aspoň nebyl vyslovil zároveň s cifrou peněz! Zvedla se prudce, zaváhala, pak popošla ke skříni se zásuvkami. Vytáhla jednu a vyňala ode dna dopisní obálku, načež se obrátila k Paolovi.

„Nevím, kolik tam je. Schovávala jsem si tam některé úspory pro dítě. Je to všecko, co já sama mám. Vezmi si to.“

„Prosím, Helenko, od tebe to mohu vzít. Dávné přátelství, že ano? Přepočítávat to nemusíme. Čestný dluh, bude samozřejmě splacen při první příležitosti.“

Paolo nedbale vsunul obálku do kapsy.

„Je mi líto, že jsem tě našel v takové situaci. Neměl jsem ani tušení o špatném stavu podniku. Inu ovšem, papá už je stár a Vašku... Vašku nebyl pravý muž pro tebe a pro Cirkus Humberto. Co uměl, všecko jsem ho naučil já. Já byl ten pravý muž, Helenko, a ne Vašku. Se mnou bys byla bývala jinak šťastna... Paolo umí udělat ženu šťastnou a veselou...“

„Paolo, prosím tě, mlč o tom, co bylo, a nemuč mne!“ zaúpěla

Helena. „Měl bys... měl bys snad odejít... Vašku se může každé chvíle vrátit...“

„Oh, nerad bych se s ním setkával zbytečně...“

Paolo se zvedl. Helena povstala. Pokročil k ní, podal jí ruku. Přijala ji. Stiskl ji lehounce, pak pevněji a pevněji. Žár z něho přecházel znovu na ni. A náhle, po chvilce mlčení, přiklonil se k ní a prudce, vášnivě zahovořil tichým, hebkým hlasem:

„Helenko, Helenko, sne mého mládí, jediná vyvolená mého života, jak po tobě toužím, jak po tobě prahnu! Jsem v bídě, ale jen proto, že jsem ztratil tebe, která jsi byla mou nejmocnější oporou. Vrať mi ten krásný život, učiň sen skutečností, překonej hloupé předsudky vnějšího světa, které nemohou platit pro nás dva! Já tě miluji a ty mne taky ještě miluješ, vidím to na tvých zavlhlých očích, na tvých řasách, na tvých víčkách! Jak jsi Krásná, Helenko moje, jak jsi vábivá, jak všecka voníš mladou touhou! A já, Paolo, tvůj Paolo, volám celý život po tobě, a teď, když jsem tě našel, když jsme tu spolu sami dva, nemůžeš mne odehnat, vždyť je to velké, nesmírné štěstí, které se k nám blíží...“

„Paolo... Pa-o-lo...“ vzlykala Helena v nesmírném vzrušení, jak se k ní stále úže přibližoval.

„My jsme si určeni, Heleno, jen my dva, nikdo jiní než my dva patříme sobě, hleď, jak tě hladím, jak je to krásné... odlož to, co máš v ruce...“

Paolo ji vzal i za levici a lehounce z ní odebral, co v ní svírala. A jist si svým úspěchem, usmál se opovržlivě:

„Punčocha... ubohá Helenka, královna, která musí spravovat punčochy pro takového tuhého komedianta, jako je Dablkau... nebo pro jeho dítě...“

V té vteřině odskočila od něho Helena jako ocelová vzpruha a hlasem, který jí rozčilením přeskočil, vykřikla na něho:

„Pryč!“

Ale Paolo nepochopil, jaké chyby se dopustil, že jí připomněl její dítě. Jako řemeslný sváděč žen se domníval, že ji zlomí svou

prudkostí:

„Nikdy!“ odpověděl na její „pryč“ a vrhl se za ní s rukama vztaženýma. Helena bledá rozčilením couvala ke stolu, uchopila jezdecký bičík a práskla ho po tváři.

Zařval bolestí, zapotácel se, chytil se za tvář, couval ke dveřím.

„Bestie,“ syčel pak pln nenávisti, „bít Paola, jen bít a bít! Po tátovi dcera!“

„Ven!“ vykřikla Helena už pevně a rozhodně, jako by stála tváří v tvář šelmě.

„Jdu,“ zasoptil Paolo, „jdu, ale splatíte mi to... vy všichni... Dablkauové!“

Dveře za ním zapadly. Helena stála dlouhou minutu jako solný sloup. Pak odhodila bičík a zhroutila se na židli v křečovitém pláči nad koncem svého jediného snu.

XI

Hagenbackové se možná jen řídili biblí, když prorokovali Vaškovi sedm hubených let, ale jejich věštba se skutečně shodovala s pravdou. Tak nějak na sedm let se to protáhlo, než se rozkývané poměry ustálily a než mohli sensálové burs, prokuristé bank a správní radové akciových společností hlásat rozbřesk nové konjunktury. Ale pro Cirkus Humberto vlekla se strastná léta nuzování ještě dál, přitažený opasek nebylo možno povolit. Úrok vydatně mrvil jejich dluhy, že se jim plevelily jako kokotice. Obchody se už hnuly, stan býval zas natřískán, ale oni pořád jen vyráželi klín klínem. Rozmrzelý a rychle stárnoucí Berwitz láteřil, jaká je to mizerie, že jediné překvapení, které nečekaně přijde, jsou škody a ztráty a nikdy žádný nenadálý zisk. Vašek sledoval průběh jejich obchodů chladnokrevněji a viděl přesně, kde je chyba. Vozili s sebou příliš mnoho zvěře. Berwitz, zamilovaný do svého podniku, nakoupil na sklonku konjunktury tolik drahocenných zvířat, že nyní nestačili na ně vydělávat. Stan se nezvětšil,

vstupné se nezměnilo a oni měli šest slonů místo jednoho, vozili dvanáct tygrů místo tří, osm lvů místo pěti, sedm medvědů místo čtyř a podobně byla rozmnožena i drobná zvěř menažerijní. Pane, to bylo chřtánů, které třikrát denně řvaly o nakrmení. Ale nešlo jen o tuny sena, čtvrtky zabitých koní, pytle obilin a hromady řípy a mrkve, přírůstek klecí znamenal víc vozů, tažných koní, víc kočí a krmičů, víc správek, víc mazadel, víc mýtného a mostného - všeho víc ve výdajích a ani haléř víc nad maximum starých příjmů. Tu byl kořínek jejich vytrvalé tísně, ale před Berwitzem se o tom nesmělo ani hlesnout. Vašek úsporně hledal prostředky, jak to spravit, a našel jen jeden jediný, který neznamenal ještě spásu, ale mohl aspoň trochu zlepšit jejich poměry. Ubrat v programu nesměl, připadl tedy jednoho dne na myšlenku, že naopak něco přidá, ale za zvláštní vstupné.

Tchán se i proti tomu vzpíral, ale Anežka pochopila, že je to šťastný nápad, a prosadila jej. Mohl tedy kteréhosi dne Vašku vyhlásit, že k dosavadnímu programu přibude kouzelník, který však bude pracovat samostatně, ve zvláštním představení, po skončení produkce. Cirkus přijal novotu s netajeným reptáním a Vašek viděl, jaká je to nevýhoda, mít v podniku samé staré lidi, kteří už ztratili duševní pružnost a chtějí mít všecko beze změny v navyklých, ustálených formách. Nejvíce remcal starý Malina.

„Náš mladý se zbláznil," bublal každému na potkání, „co je to za nápad, brát si do domu kouzelníka! Takových drahých věcí se tu povaluje a on přivede člověka, kterému čáry máry fuk všecko zmizí pod rukou!"

Připadalo mu to jako hotové neštěstí.

„Takový chlap," vykládal mladým tenťákům při večeři před osmičkou, „takový chlap, který si dovede vytřepat hrst zlaťáků z nosu, nemusí vůbec vystupovat a ujídat chleba jiným."

„Ale direktor ho bere," namítali hornosněženští stavěči, „právě proto, aby nám něco přivydělal."

„Proč si ho tedy nevezme do kanceláře," trval na svém Malina, „ať si ho engažuje, aby mu každý den natřepal mísu dukátů, ale ať

nám ho nedává do manéže.“

„Strejdo,“ smáli se sněženští kluci, „snad si nemyslíte, že kouzelník čaruje doopravdy?“

„Mlčte, holobrádkové, starého Malinu nebudete poučovat o tom, co je to kouzelník. Právě proto, že je to samý podvod, nepustil bych ho mezi poctivou cirkusáckou práci. Já je, panečku, znám, já už jich něco viděl. A nejhorší byl ten profesor. Třicet let už po něm koukám, kam přijedeme, ale chlap jako když se vodčarje. Ten už vůbec ani v Evropě nemůže být, to bych ho přece někde při nějakém švindlu dopadl.“

„A co vám proved, strejdo?“

„Jen si to představte. Vedle nás si nějaký člověk najal prázdnou boudu a polepil ji plakáty. Koukám a čtu: Vrchol černé magie, profesor san Domingo z Akademie tajných věd v Argsyrocastru. Co prej svět ještě neviděl, to všecko že on předvede: zmizení dívky v plamenech, přeměnu stré ženy v koně, vyčarování čtyřmetrového hada ze slepičího vejce, zmizení muže v kufru, zjevení šesti hurisek z machometánského ráje...“

„A na tohle vás nachytal...“

„Kušte, cucáci, na žádné hurisky mě nenachytal, ale na tu přeměnu báby v koně. To jsem si řek, Vendelíne, to by nebylo špatné, každou chvíli musí Humberto kupovat kobylu, koukni se na to, jestli by to nešlo udělat ze starých bab. A já, pan Malina, mezulán a trouba, jdu a dám marku padesát profesorovi z Argyrocastra, abych seděl v první řadě a všecko řádně viděl.“

„A udělal z báby koně?“

„Ne - ale z chytrýho mužskýho vola, to jo.“

„A jak to bylo?“

„No, bouda byla na tu reklamu natřískaná. Na jevišti stál kufr a ten profesor vyzval někoho z obecenstva, aby se dal do kufru uzavřít, že jako první číslo provede zmizení muže. To se ví, žádnej řádnej mužskej nechtěl jen tak pro nic za nic zmizet, ale nějakej kluk se špatným svědomím se našel a vlezl nahoru. Pak ten profesor vyzval

několik pánů, kteří se vyznají v balení, aby přišli a kufr zavřeli. To tedy jsem šel s sebou. Bylo nás tam asi deset, pakeři od špeditérů, kočové, zámečníci, jeden brašnářskej tovaryš, zkrátka samí specialisti. Kluk vlezl do kufru a my kufr zamkli, pak jsme jej převázali provazy a řetězy, křížem krážem, uzel na uzlu, na řetězy jsem dali zámek, na konec provazů pečeť, no, byla to práce, že z ní mohlo být tomu profesoru ouzko. Ale on vzal jen velký ubrus, hodil jej přes kufr, čaroval a prohlásil, že kouzlo je hotovo, že muž zmizel. My se, toť se ví, vrhli na kufr, rozdělávali uzle, odemykali zámky, hráli jsme si s tím snad čtvrt hodiny."

„A zmizel ten kluk?"

„Ne, kluk tam byl, napůl udušenej, ale kdo zatím zmizel, byl pan profesor San Domingo z Argyrocastra. A s ním celá kasa. Já myslel, že nás deset na podiu lidé ještě zbijí, běželi na nás, že jsme s kouzelníkem smluveni. Od těch čas po něm pasu, aby mi vrátil marku padesát, ale jak povídám, dočista nikde ho není, buď je zavřenej, nebo má zakázanou Evropu. Inu, mágie - to je mi čisté řemeslo."

Vašek se dovídal o řečech, které vede Malina, a ačkoli se jim usmíval, zašel si za ním, aby ho uklidnil. Cirkus Humberto opravdu vynikal tím, že se v něm lidé nehádali, že tam byl stálý vnitřní mír a ochotná součinnost. Teď, když se tak dlouho nuzovali a kdy se leckdy gáže vyplácely na pokračování, byli všichni nějak podrážděni a Vaškovi záleželo na tom, aby udržel starou harmonii. Malina byl polichocen, že „mladej" za ním přišel, uznal a pochopil Vaškovy vývody, nicméně na jedné námitce setrval.

„Kouzelník," řekl nakonec jako své poslední slovo, „patří do pouťové boudy a ne do manéže. Na žlutý talíř má přijít poctivý výkon a žádné šejdířství. A kouzelnictví vůbec není pro kulatou práci, kde mu bude vidět, co tahá ze šosu."

Tyhle námitky Vašek uznal a dbal na to, aby kouzelník prováděl triky, které bylo možno kontrolovat se všech stran. Ukázalo se pak, že přídavkové představení byla správná myšlenka, která začla hned vynášet slušné zisky, ale že kouzelnictví opravdu se v manéži nemohlo

zplna uplatnit. Vašek se proto brzo s kouzelníkem rozešel a místo něho angažoval indického fakira.

„Teď je to v richtiku," pochvaloval si Malina „chodit po řeřavém uhlí a lehnout si na hřebíky, to není žádné kouzlo, to patří do fochu. Jen kdyby nebyl ten chlap tak vychrtlý a nechodil tak nahej. Oni si pak lidi budou doopravdy myslit, že v Cirkusu Humberto nemáme co žrát."

Taky Berwitz byl s fakirem spokojenější, protože mu mohl přidat k produkci něco ze svých režijních kouzel z pantomim. Kdo však se jeho příchodem strašně pohoršil, byl pan Arr-Šehir. Prohlásil, že fakir je z nečisté rady a že všecko, čeho se dotkne, je pro něho, Arr-Šehira, poskvrněno. A vášnivě naléhal, aby se po každé fakirově produkci piliny v manéži přehrabaly, aby jeho sloni nevstoupili na místo, které fakir svým tělem zválel. Vašek se ho pokusil ukonejšit, ale stařičký Arr-Šehir byl tentokrát pln bolestných výtek.

„Ach, Vašku, mladý příteli," naříkal pod svými brýlemi, „po prvé jsi mne v žití zarmoutil, po prví jsi mne neuposlechl. Nadarmo jsem ti vyprávěl povídku o moudrosti starých a klamné sebedůvěře mladých."

„Ne nadarmo, Arr-Šehire," odpověděl mu Vašek už trochu rozzloben, „ale když vy všichni staří a moudří jste nedovedli najít pro Cirkus Humberto nové prameny, musil jsem je najít já mladý a nemoudrý. Tvoji starci tehdy připadli na osla, já jsem přivedl fakira. To je celý rozdíl pohádky a života."

Arr-Šehir se na něho lítostivě podíval a zmlk, ale trápil se a byl nešťasten. Fakir pískal každého večera kobrám, propichoval si tváře a jazyk jehlicemi, válel se ve střepinách skla a tancoval na žhavém uhlí a ve dne vytepával v nějakém koutku bronzové popelníčky, které večer prodával publiku, rozdíleje se o zisk s pokladnou cirkusu.

„To není žádný fakir," vykřikoval hystericky Arr-Šehir, „je to docela pilný, pracovitý člověk a poskvrňuje náš stan."

Ale fakir opravdu vábil evropské diváky, často přes polovinu obecenstva si ochotně připlatilo na jeho produkci a Frans Steenhouer

si liboval, že je to bytelný pramen příjmů. Steenhouwer miloval ve svých statistikách názornost, a proto předvedl fakirovu užitečnost tím, že vypočítal a vykreslil, že uživí jejich šest slonů. To se nějak doneslo Arr-Šehirovi, který se zhroutil a dostal žloutenku. Čtrnáct dní ležel ve svém voze a téměř nejedl a Vašek Karas musel převít číslo se slony. Po čtrnácti dnech přepadla Arr-Šehira hrůzná myšlenka, že snad fakir teď dochází do sloní stáje; jak byl sláb a rozbolestněný, dal se Arr-Šehir přenést ke slonům a ležel u nich v seně, hlídaje ve dne v noci, aby tam fakir nevstoupil a neživil slony.

Každou maličkostí, která se v cirkuse přihodila, přibývalo Vaškovi starostí i práce. Měl v první části pořadu hlavní jezdecké číslo a zakončoval první půli skokem smrti. Ke konci představení předváděl postupně medvědy, lvy a tygry, nyní si přibral ještě předchozí číslo se slony. Práce se slony byla celkem pohodlná, byli znamenitě secvičeni a na štěstí nebyl mezi nimi žádný výtržník, žádný vzpurník, který by ohrozil produkci. Vašek ovšem věděl, že co není, může být, že v kterémkoli údobí říje může se některého zvířete zmocnit zuřivost a pak se teprve objeví risiko tohoto krotitelství. Věřil však především v sebe. Nikdy nijak slonům neublížil a nepřivodil si hněv žádného z nich. To byla jeho první jistota, neboť ze všech historií o nehodách se slony si zjistil, že téměř vždy šlo o sloní mstu na někom, kdo jim způsobil bolest a křivdu. Paměť a rozmysl těchto obrů byly až neuvěřitelné; krotitelé a cvičitelé, s nimiž se setkával v Hagenbeckově obchodě, mu často vyprávěli, jak některý jejich slon i po třiceti letech poznal stájníka, který mu kdysi ublížil, a jak nepohnutě vyčkával celé měsíce, až přišla chvíle, kdy mohl toho nešťastníka celým tělem přirazit ke zdi nebo si ho povalit pod nohy a rozdupat. To Vašek měl svůj poměr k nim jasný. Vyrostl při Bingovi, znal psychologii slonů, nikdy jim nepovolil v žádné jejich zvůli, ale nikdy jim neukřivdil. Věděli o něm, že je spravedlivý jako Arr-Šehir a že je chrání od pohrom, kterých se báli. Nejhroznější pro ně byla krysa nebo myš; vklouzla-li jim někdy do stáje, přiváděla je do šílenství, v němž byli s to rozbít všecko kolem sebe a v panice uprchnout. Však také Arr-Šehir byl zázračný krysař

a myšilov, uměl prutem zabít myš v běhu a stavěl na ně znamenité pasti. Ale když k stáří ochaboval, přidal Vašek do stáje párek mladých teriérů, Whisky a Brandy. První čas se jich sloni báli, jejich štěkot a ňafání je znervosňovalo, ale když pak viděli, jak teriéři bojují s potkany a jak chytí každého zabloudilého hraboše, uklidnili se a dokonce je velmi milovali. A věděli, že Whisky a Brandy jsou psíci Vaškovi, že Vaška uctívají jako nejvyššího pána a že právě Vašek je učí, aby na nové štaci prohledali každý kout, není-li někde v půdě myší dírka. Se slony tedy byl Vašek zadobře a mimo to tu byl Bingo, třímetrový kolos, nejstarší, nejmohutnější a nejmoudřejší z nich, Bingo, který zbožňoval Vašku od dětských let a poslouchal ho na zašeptání. Bingo, „černý partafír", jak mu říkali Češi v podniku, šel vždy první a ostatní chodili v řádce za ním, jeden se druhého držíce za ocásek. Šel první, ale vždycky věděl, co dělají ti druzí, a bylo-li někdy potřebí zřídit mezi nimi pořádek, Bingo na kývnutí zakročil. Mladí a menší dostali napráskáno chobotem, na starší a silnější šel ranou čelem do boku; a jeho údery byly tak důkladné, že provinilci úzkostně troubili o milost. Stávalo se to zřídka, že musel mezi nimi policajtovat, ale někdy se rozdivočili ve stáji a nebylo možno je uklidnit. To bylo zvlášť, když se jim podařilo něco ukrást a schovat. Pak se v nich probudila klukovská radost z darebáctví, podávali si rychle kořist od chobotu k chobotu, kryli ji, vzpínali se a řvali. A někdy se zapomněli v manéži, když jim publikum v lóžích nastrčilo zvlášť půvabné pamlsky, zelnou hlávku na příklad nebo kytici z mrkví. Jinak měl Bingo v partě pořádek a Vašek se mohl na něho spolehnout.

Převzíti vystoupení se slony nedělalo Vaškovi žádné potíže, ale když už je měl a když se ukazovalo, že Arr-Šehir si poleží dost dlouho, přemýšlel Vašek, co ještě s nimi provést a jak předvádění zdokonalit. Na složité cviky neměl kdy, nejvíce denního času musel přece věnovat šelmám. Vymyslel si aspoň svůj přídavek: na potlesk přivolal Binga a Ali Babu, oba největší obry, dal přinést vysokou americkou trampolinu a sám pak batúdovým skokem přeskočil ty dvě hory masa, překlopiv se přitom v dvojím saltu.

Jeho energie se zdála nevyčerpatelná. Čím více byl Petr Berwitz zkrušen neblahým vývojem obchodů, tím houževnatěji se Vašek zabíral do vlastního řízení cirkusu. Nejmenován a nenastolen přejímal rozhodování prostou svou pohotovostí. V nejhorších letech se projevil pevný a pružný jak ocel. Když s zdálo, že se všecko hroutí, chodil Vašku mezi pokleslými a říkal s jasnou tváří:

„Ještě nám zbývá jedna věc, v níž nás nelze porazit: dělat znamenitý cirkus."

Vašek to jen neříkal, Vašek to dělal. Od úsvitu se vrhal do práce, žádný výkon neušel jeho pozornosti, všude hledal zlepšení a zdokonalení. Cirkus Humberto měl v každém oboru mistrné lidi, kteří dávno dospěli vrcholných výkonů. Ale právě tato jistota a řemeslné denní opakování způsobily, že se všecko nějak zmechanisovalo. Pracovalo se bezpečnou rutinou, nikoli ohněm nových zápasů. A Vašek cítil, že je to třeba osvěžit novými pokusy a že v publiku přibývá lidí, které víc zajímá usilování o novotu než mistrovství ve staré formě.

To tu je na příklad šašek Hamilton. Posud ještě bezvadně dělá všecko, s čím sem přišel, i to, co zde v prvních dobách vypracoval. V dlouhém šosatém fraku a pytlových kalhotách běhá za cválajícím koněm, chytá ho za ocas, skáče na něho a padá v kotrmelcích na zem, kde se rozplácne jako žába. a když se konečně na koně vydrápe, sedí mu nad ocasem pozpátku jako zoufalá opice a publikum řičí smíchy, kdy už zase sletí. Nebo přijde v karírovaných šatech s červenou šošolkou vlasů na pleší, postaví si ze židliček celou viklající se pyramidu, vyleze si na ni, vytáhne malé housličky a hraje, hraje, hraje, jedna židle po druhé pod ním vypadne, všecko se to rozsypává a on nakonec leží v troskách rozkládajících židlí, i housličky se mu zlomily i smyčec se rozvrátil, ale on hraje, hraje, hraje. Nebo přijde v slavnostním šaškovském úboru, poset třpytivým flitrem, tvář i celou hlavu úplně bílou, a dělá své žerty s hudebními nástroji a nakonec napodobí domácí zvířata. Kerholec to mezi Čechy pojmenoval „Na tom našem dvoře" a ředitel Berwitz považuje tu imitaci za největší zázrak. Třicet let to

Hamilton předvádí a třicet let si ho chodí Berwitz od hardiny poslechnout a denně se chechtá, jak Hamilton kdáče, kokrhá, kejhá, chrochtá, bučí a řehtá. Denně ho pak při návratu popleská po ramenou a dobrák Hamilton denně říká lidem u gardiny:

„To je moje nejtěžší číslo - jenom ten flitr na šatech váží devět liber."

Toť se ví, maličkosti se ve výstupech Hamiltonových změnily, míval přece ještě jedno číslo s divokým oslem, ale osel zašel a Hamilton nenašel nového se stejným talentem ke kopání a kousání. Vycvičil si prase, ale prase po letech dostalo červinku a kočové, kteří je měli zakopat, si náramně na něm pošmákli. Zkoušel to s oběma Modrovousy, ale nešlo to pro jejich nezřízenou žravost, neboť po každé utekli z manéže k lóžím a žebrali. Nakonec vypracoval si číslo s oběma teriéry od slonů. Sestrojil si šaty na zvláštní závěr s kusem kůže vzadu pod kazajkou. Whisky a Brandy byli brzo celí diví po této kůžičce, a když se do ní zakousli, jediným škubnutím strhli celý oblek a šašek Hamilton prchal manéží v dlouhé noční košili.

Všecko se tedy s malými variacemi odehrávalo po léta stejně, ale jaká změna se stala se samotným panem Hamiltonem! Když sňal své paruky a otřel do hadrů líčidlo, objevil se lidem v zákulisí jako předčasný stařec. Po léta už špatně trávil, jíst ani pít mu nechutnalo, v noci dostával bušení srdce, zuby mu jeden po druhém vypadaly, a zakryl-li to umělým chrupem, nemohl schovat blednoucí a pomodrávající rty. Jeho někdejší hybnost a čilost zmizela s veselou náladou, cítil se stále mdlý a unaven. Většinu dne proseděl nebo proležel a pracovat mohl jen tím, že měl každé vystoupení nadřeno takřka do krve a že byl přesvědčen, vynechá-li jen jednou, že s ním bude zle. A už se toho konce bál. Od nějaké doby ztrácel zrak a to ho naplňovalo úzkostí. Neřekl nikomu ani slova, jen Kerholcovi se svěřil, protože musel mít někoho, kdo o tom ví a kdo mu připraví jeho skokanské a padačské nářadí na milimetr přesně, aby se při tom nezabil.

Kerholec důvěrně upozornil Vaška na toto tragické tajemství a oba pak s obdivem i s úzkostí sledovali statečného pana Hamiltona,

jak se odráží, letí a padá kalným přísvitem, jejž zrak kolem něho rozprostřel, letí a padá, nevěda nikdy jak a kam dopadne. Vrtěli nechápavě hlavou nad jeho předčasným stařectvím, nad nevysvětlitelným vyprcháním té překypující životnosti. Nemohli jako primitivové tušit, co by snad v oné době nebyl postřehl ani lékař: že pan Hamilton trpí vleklou otravou z běloby, kterou si denně natírá pleť, aby po celém šapitó svítil jeho smích.

V očích Berwitzových Hamilton ještě pořád konal svou povinnost. V očích Vaškových Hamilton, chudák, dělal už jen svou povinnost. A Vašek se ve vší tichosti staral, kde by našel nástupce. Hotový muž s připravenou produkcí se jim náhodou nevyskytl, ale Vašek nechtěl spoléhat jen na náhodu.

„Náhoda nepřijde náhodou," říkával Kerholcovi, „náhoda nejraději zabloudí tam, kde je pro ni všecko připraveno. Vytvořme prostředí, v němž nám náhoda může dát nového šaška."

Kerholec neporozuměl hned této myšlence, ale porozuměl tomu, co pak Vašek dělal: všecky mladé lidi, které tu měl, hochy z Horní Sněžné i mladší kočí a stájníky, sehnal k společnému vystoupení šaškovskému. Starý Karas musel vyhledat groteskní kostymy, paruky a masky, co se jich našlo, a mládež byla svolána, aby si každý vybral svoje ustrojení. Vašek viděl hned, jak někteří jeví vrozený smysl pro komediantství, jak si rovnou vyberou věci, které vytvoří směšný celek, a jak se hned v tom přestrojení sami přetvořují, jak se naparují a pitvoří, jak lezou nebo poskakují už v jakési představě živé figury. Jiní stáli před kupami kostymů bezradni, brali si to, brali ono, nic jim nesedělo a všecko na nich bylo cizí a falešné. Ti tedy byli vráceni ke své práci, ale ta první skupina se jednoho dne vyřítila do manéže, když se měla stavět mříž pro předvádění dravců. Neměli žádný zvláštní úkol, nebylo s nimi nic nastudováno, jen tak tam vlétli, tvářili se, že pomáhají, honili se, překáželi si a zase odběhli. Ale lidé byli na pět minut upoutáni strakatostí jejich hadrů a některými opravdu komickými figurami. A když se to den za dnem opakovalo, už se objevovaly drobné hříčky, maličké zápletky fraškovitých situací, což všecko Vašek bedlivě od

gardiny střehl a hned vzápětí ustaloval jako základ pro zítřek. Žádný velký clown se z toho ještě nezrodil, ale začalo to být číslo: charivari paňáců. A Cirkus Humberto měl víc o jeden prvek živé, nespoutané a stále se obrozující komiky.

Takové podnětné, opravdové a kontrolní práce měl Vašek v cirkuse plno. Když nemohl změnit vnější běh cirkusových věcí, přenechával je Berwitzovi Steenhouwerovi a sám se oddal zlepšování vnitřnímu. Vyznal se ve všech oborech, měl oko od mládí vycvičeno pro dokonalost, v jeho mozku zůstala živá fantasie hocha z lesních samot, který se hravě domýšlí, co jiným zůstává utajeno. A niky nezapomněl na poučky, které kdysi tak hltl se rtů nebožtíka pana Wollschlägra. Koně i šelmy sledoval při produkci i při cvičeních nejen jako cvičitel, ale především jako vychovatel. Viděl, že každé zvíře má k něčemu schopnosti a v něčem zálibu, už se těch náklonností chytal, už je zesiloval a už si kombinoval, do jaké formy by je měl přiodít, aby to bylo nové efektní obohacení společné práce. Ošetřovatelé zvěře, kteří se domnívali, že dokonale znají své chovance, i ostatní personál, který věřil, že všechno, co bylo možno vytvořit, je už hotovo a že něco nového může přijít jen zvenčí, ti všichni žasli nad objevy, které během tří čtyř let Vašek v dosavadním stavu učinil, a kolik nových prvků do produkce přinesl.

Stejně pozorně sledoval i své lidi, zvláště mladé, podněcoval je k hledání a zkoušení, pochválil jim každý dobrý začátek, pomáhal, radil, ukazoval. Z hravosti dětí a ze zálib dospělých se rodily nové triky, které Vašek dovedl příležitostně zasadit do produkce, zlepšit jimi efekt, posílit sukces. Nic nesmělo u něho probíhat mrtvě a mechanicky, každá minuta musela být naplněna akcí nebo hrou; pradávné cviky, jež se provozovaly po celé generace jako klasická čísla cirkusáckého kumštu, vycházely nyní z jeho školení v nebývalé plnosti a okrouhlosti. Dbal ovšem i na zevní vzhled, kombinoval kostymy, hledal harmonii mezi výbavou koňů a ustrojením jezdkyň, odstraňoval všelijaké zastaralé líbeznosti z jejich úborů a získal si úplně srdce paní majorky von Hammerschmidt, když jí dal na starost, jak

podle jejího vídeňského vkusu obléknout dámy a pány při jezdecké čtverylce, aby vypadali opravdu jako lidé z nejlepší společnosti.

Těšily ho ty drobné neosobní úspěchy, ale všecky by je dal za jedinou věc, která se zcela vymkla z jeho dovedných, tvořivých rukou: kdyby dovedl své schopnosti přenést na svého synka. S Petříčkem rostlo mu po boku bolestně utajované hoře. Byl to rozkošný hošík, tichý a úsměvný, ale slaboučký a stonavý. A když se vykřesal z prvních nemocí a začal pobíhat s kluky Kerholcovými kolem maringotek, ukázalo se, že je nesmírně bojácný. Bál se lidí, vyděsil se i při prudším vykřiknutí, ale především měl neskonalou hrůzu ze zvířat. Kolikrát se Vašek nebo Helena pokoušeli přivést ho do stájí nebo k opičkám a k papouškům, kolikrát před ním hladili své zamilované koně a psy, kolikrát ho lákali k ovečkám nebo ke kozlu Modrovousovi - marné to byly pokusy, po každé se jeho očička zaplnila hrůzou a zděšením, tvář se semkla ke křečovitému pláči, a mohl-li se jim vymknout, vyrazil a utíkal k stupínkům maringotky, kde se teprve na plošince u dveří cítil trochu bezpečným. Celá rodina byla z toho nešťastna, předháněli se v nápadech, jak přemoci jeho bázlivost, zkoušelo to příklady, domluvami, lákáním, sliby a dary, pohádkami, hrou i hračkami - marně. Zprvu je klamala ta jeho milá a půvabná roztomilost, že si nevšímali vady, která se už projevovala. Vašek, který byl z chovu dravčích mláďat zvyklý pozorně hledat a objevovat základní vlastnosti jejich vrozené povahy, první s bolestí zjistil, že má syna, který se naprosto nehodí k životu v cirkuse. Pak na to přišla babička Anežka, pak ostatní, a všichni bezradní stáli nad děckem a udiveně se ptali, čí je to dědictví v krvi. Po Karasovi to nebylo, po Berwitzích a po Humbertech taky ne. Anežka však připouštěla, že může to být z její rodiny, mužští u Steenhouwerů že bývali urputní puntičkáři v úřadě, ale nevalní hrdinové mimo něj. Vašek si vzpomněl na historky o příchodu strýce Steenhouwera do Cirkusu Humberto a s lítostí připustil, že u jeho Petříčka je to něco podobného.

Rodina se utěšovala, že to snad lety přejde, že hoch z toho vyroste, ale Vašek byl skeptický. Nekazil ženě a rodičům naději, mlčel

a ochotně spolupůsobil při všelikém otužování Petříčka, sám však si říkal, že strach je základ synovy letory a že zůstane v něm, jako se lekavý tygříček nestane ničím jiným než nervosním, nevypočitatelným tygrem. Petřík chodil pak už v zimních měsících do obecné školy, od jara ho do podzimu učili doma, otec, babička, strýc Frans. Tu si Vašek nemohl naříkat, byla to bystrá hlava, které šlo učení lehounce a která i za neklidného kočovného života hravě předháněla učivo svého ročníku. Ale také tyto radostné úspěchy utvrzovaly Vaška v přesvědčení, že Petřík neroste pro cirkus a že by zničil jeho duši, kdyby ho násilím hnal k cvikům, které mu byly odporné. Byl z toho pro Vaška trvalý tichý smutek, neboť jako každý táta byl by nejblaženější, kdyby v dítěti viděl ožívat vlastní svoje dětství. Lítost ho přepadala, když se díval na dravé kluky Kerholcovy, jak se drápou na koně, jak se cvičí ve stojkách a ve skocích, jak se dřou při stavbě šapitó. To bylo jeho mládí, to byl podle jeho představ nejblaženější svět dětství; a proto jen s předstíraným nadšením naslouchal ve voze svému synkovi, když zvedl hlavu z knížek a odříkával zpaměti celé jejich stránky. Helena byla tím uchvácena. Byla snad dokonce hrda na to, že její dítě roste k něčemu daleko vyššímu, než je jejich cirkusáctví. Vašek tuto věc u ní nemohl pochopit. Vysvětloval si, že to má asi po starém Berwitzovi, to dychtění po panské slávě a po okázalejším vystupování. Nebránil jí v tom, ale cítil, že život Helenin nikdy zcela nesplynul s životem jeho, že je mezi nimi při vší vnější harmonii nějaká neviditelná přehrada, která jim brání v úplném a dokonalém štěstí. A pak se mu vždy, když si to v duchu rozebíral, vynořila v mysli Růženka. A Vašek, mávnuv rukou, šel do šapitó nebo do stájí dělat a robotit. Tam byl jeho domov nejvlastnější.

V těch letech, kdy návštěvy tak katastrofálně opadly, zůstali humbertovskému stanu věrni jen opravdoví znalci a milovníci cirkusu; a ti s obdivem a překvapením shledávali, že jeho výkony v krisi jdou vysoko nad bývalou úroveň. Mnozí z těchto ctitelů manéže měli své přátele mezi jejímu umělci; navštívili-li je a gratulovali-li jim ke krásnému pořadu, odpovídali umělci s uspokojením:

„Ano, to dělá Vašku."

Lidé z Cirkusu Humberto uznávali rádi jeho zásluhy. Vyšel z nich a nevzdálil se jim do uzavřenosti direktorského vozu číslo 1. Pohyboval se stále mezi nimi, zapjat do jejich života a snášeje s nimi jejich radosti i strasti. A právě tehdy, když bylo podniku zle, zůstával Vašku při nich, sledoval jejich útrapy a zařizoval vše, aby je umenšil. když se nemohly vyplatit plné gáže, Vašku dbal, aby rodiny s dětmi dostaly poměrně víc, a bezdětné ukonejšil bohémským žertem a vtipem. Onemocnělo-li některé dítě, Vašku se stále staral, jak se mu daří, a nejednou přivedl na své útraty do vozu lékaře. Někdy byli nehodami všichni rozmrzelí a rozvztekaní a každý v náladě je s tím praštit. Ale přišel Vašku, sám si zanaříkal, zaláteřil a nakonec se zachechtal, jaké jsou panstvo z Nemanic a na Žebráku, - a hle, najednou to byla veselá bída a lidé hned měli na ni kuráž. Byl direktorův, ale mohli s ním o všem pohovořit, na všechno našel radu a pomoc, a když nic jiného, aspoň laskavou útěchu.

S ním to šlo, prokousávat se nedostatkem a ještě mít v bídě sukces. To ti staří, zkušení cirkusáci cítili, jak zvedl jejich produkci, a když je přátelé na jednotlivých štacích chválili, oč mají teď hezčí program, nebyli k té chvále lhostejni.

„Možná, že zítra nebudeme mít co žrát," říkali si s úsměvem, „ale bude sukces. Nemít co žrát a nemít sukces bylo by horší."

I za tuto poslední útěchu zlých dob cítili vděčnost k Vašku a nemlčeli o tom. Těžko je říci, kterak se cirkusák s cirkusákem potkává, ale jak všichni táhnou tím božím světem, všude mají nějaké své skryté křižovatky a veksle jak ta lesní zvěř. Všichni o sobě navzájem vědí, všechno si někde nějak navzájem řeknou. Vašku nebyl ještě ničím jmenován a už se o něm pod stany cirkusů a ve vozech menažerií po střední Evropě vyprávělo, že je to nejlepší direktor.

Deset dní zbývalo na podzim z letního zájezdu, když se k nim připojil pan Gaudeamus. Jeho práce se skončila, deset příštích večerů bylo pevně určeno a obstaráno, měl už jen provést vyúčtování. Počítali to se Steenhouwerem denně hodinku nebo dvě a pak se pan

Gaudeamus volně potuloval po cirkuse. Po dlouhé době viděl zase zblízka práci Vaškovu a poznával způsob jeho jednání. Pan Gaudeamus spatřil už mnoho věcí a pamatoval značný počet manéžových veličin, které zatím čas zakryl oponou nevědku a zapomenutí. Čím více teď sledoval Vaška, tím větší obdiv k němu cítil.

„Víte, Vašku, že máte přímo zázračný optimismus?" řekl mu jednoho dne po zkoušce.

„To mě těší," odpověděl Vašek, usedaje vedle něho na bariéru lóže. „A co to vlastně je?"

„Optimismus? Jak bych vám to řekl? Je to hluboká vír nebo prostě zásada, že se všecko nakonec podaří a že se člověk nemá dát otrávit dočasnými neúspěchy. To je tajemství toho úžasného rozmachu Ameriky. Každý Američan je optimista,který prostě věří na svůj úspěch a nepřipustí si, že by mohl ztroskotat. Vy jste takový Amerikán. Z vás to přímo září důvěrou v budoucnost. Každý jiný by se za těch poměrů, za jakých vy děláte Cirkus Humberto, už dávno vzdal. Ale vy bojujete, jako by se nic nestalo."

Vašek se díval, jak Helena nasedá na koně pak obrátil hlavu ke Gaudeamovi:

„Vy tedy myslíte, že má člověk naslepo věřit? A nezdá se vám, že by to byla tuze laciná jistota?"

„Snad mi nechcete, Vašku, tvrdit, že pochybujete o budoucnosti Cirkusu Humberto?"

Vašek pokynul vesele Helence, jak se rozjela, a zase se obrátil.

„A kdybych pochyboval?"

„Jakže, vy připouštíte ztroskotání?"

„Vám to mohu, barone, říci, vy umíte mlčet: jsem dokonce přesvědčen, že ztroskotání je blízké. Nemuselo by přijít, kdyby se tchán dal rychle pohnout k pronikavé změně našeho stavu zvěře. Ale nemůžeme s ním hnout. Upjal se k jedné záchranné myšlence a odmítá každou radu. Víte, co zamýšlí: prodat konstrukci a vydělat na pozemku. A la Kranz. Nevím, jestli se mu to povede tak, jak bychom to

potřebovali. Nepovede-li se mu to, nadejde katastrofa vzápětí, nevydržíme to. Povede-li se mu to, bude konec poněkud oddálen, ale zase neodvratný.“

„Slyšel jsem však, že vaše spekulace s fakirem se velmi osvědčila?“

„Ano, ale tím jsme se uchránili jenom na čas. A držíme se nad vodou za takového odříkání, že to trvale nepovažuji za možné. Všecko se teď rychle opotřebovává, každá věc v tomto podniku už volá po renovaci. a na to nevybude ani s deseti fakiry. A musím přece počítat s tím, že dříve nebo později přijde nějaký náraz, nehoda, neúspěch, nezdar. Maličkost stačí a budeme na hromadě.“

„Chápu, Vašku, to je mi jasné, když to říkáte vy. Ale řekněte mi, kde berete sílu, že pořád zůstáváte tak pevný, klidný, úsměvný? Optimista nejste, to už vidím. Co to tedy je?“

„Povinnost, barone, není nic?“

„Povinnost?“

Pan Gaudeamus si rozpačitě pohladil své nabarvené vousy. Povinnost... ovšem... sám kdysi přísahal císaři pánu a pak měl o tom promluvy k nováčkům... Ale kde to všecko je, jak daleko zpět, ve světě, který už pro něho neexistuje. Je to možné, že by ještě dnes, a dokonce v cirkuse, žil civilista, který se cítí jako voják pod přísahou? A dokonce pevněji pod přísahou... než prokázal kdysi... rytmistr Max von Schönstein?

„Hm... Vašku... vy jste tedy jeden z těch zázračných kapitánů z námořních povídek, kteří neopustí velitelský můstek, když loď klesá do vln, a raději zahynou se svým korábem?“

Vašek se na něho podíval a jeho oči se zaostřily jako krahujčí.

„Omyl, barone,“ řekl po vteřině, „maličký omyl v přirovnání. Má loď není tento Cirkus Humberto. Můj koráb je můj kumšt, barone, a ten netone.“

XII

Den po té rozmluvě přišel pan Gaudeamus znovu za Vaškem.

„Přemýšlel jsem, mladý příteli, o tom, co jste i včera řekl," zahájil rovnou rozhovor, „a musím vám říci, že mi to imponovalo. Takhle zápasit, a možná, že bez naděje, saprlot, k tomu je třeba charakteru. Jen jedno si nedovedu vysvětlit: jak jste se mohl s tak lehkým srdcem rozloučit s existencí Cirkusu Humberto? Vy přece jste už připraven na to, že tento podnik zahyne..."

„Ano. Ale ne s lehkým srdcem, barone, ne s lehkým srdcem. Je mi z toho naopak velmi smutno a vidím, že mi to dá v budoucnu velmi starostí."

„Tomu dost dobře nerozumím. Počítáte se zánikem cirkusu, věříte ve své umění a jistě se nemýlíte. Ale nač tedy smutek a strachy?"

Vašek neodpověděl. Otázka baronova se strefila do jeho nejskrytějšího myšlení. Nerad o tom mluvil doma, natož před cizími. Ale často už cítil potřebu s někým se vyhovořit, aby prostě slyšel svůj hlas, vyslovil své myšlenky a zbavil se té tíže. Zde ten člověk byl takový dobrý důvěrník, srostl s nimi, přece žil mimo, byl zkušený muž a měl je rád. Už včera mu Vašek řekl víc, než původně chtěl, - ať tedy ví všecko.

Vašek vzal pana Gaudeama pod paží a vedl jej kousek dál, aby je nikdo neslyšel.

„Budu k vám upřímný, pane barone, a vy, prosím pěkně, si to ponecháte pro sebe. Nejtruchlivější stránka Cirkusu Humberto je v tom, že tento podnik nemá dědice."

„Jak to - jste tu přece vy, v plné síle a schopnější než kdokoli jiný..."

„Ano, já. Ale já už nemyslím na sebe. Já už myslím na toho příštího."

„Petříček?"

Vašek přikývl a mlčel. Bylo mu najednou hořko a teskno.

„Co je s Petříčkem? Hoch je přece zdráv?"

„Zdráv je, barone, ale není pro cirkus. Je to bázlivý hoch.

Bojí se všeho kolem sebe a nejvíce se bojí zvířat.“

A nyní vypověděl Vašek panu Gaudeamovi všecko své nahromaděné trápení s chlapcem, všechny ty marné pokusy probudit v něm trochu zájmu o svět, v němž vyrůstá, a jak hoch vytrvale zůstává mimo, a musí-li se s tím nějak setkat, jak je pln nervosního strachu a úzkosti.

„To je divné,“ pronesl po chvíli pan Gaudeamus, „váš syn a vnuk Berwitzův! Matka krasojezdkyně, babička vášnivá milovnice zvířat! Ale je pravda, že jsem se s ním nikdy nesetkal kolem manéže.“

„Neříkám,“ dodával Karas, „že je to dítě k ničemu. Je to bystrý chlapec, důvtipný, přemítavý, lehce se učí, čte a píše česky i německy, možná, že z něho bude znamenitý student. Ale dědic Cirkusu Humberto v něm neroste. Kdybych věděl, že mu toto dědictví musím zachovat, dovedl bych se vzepřít Berwitzovi a zmocnit se vedení. Takto však spíš myslím na to, nebylo-li by možno si zařídit život bez toho věčného ježdění. Obecnou školu mu můžeme v létě nahradit, ale kdyby měl hoch studovat, bylo by lépe, kdybychom i my se usadili na jednom místě. Ale to jsou ovšem těžké problémy.“

„Hm,“ pokýval pan Gaudeamus hlavou, „v Hamburku se staví varietní divadlo. Velká budova, moderní, se všemi vymoženostmi. To by bylo něco pro vás. Je to ovšem marné, tam bude podnikatel sám ředitelem. Vy o tom nic nevíte?“

„Ne. Nemáme ani zdání.“

„Ale to jste měli vědět. Bude to přece těžká soutěž pro zimní údobí.“

„To je pěkné nadělení. Říkal jsem vám včera, že jeden náraz stačí. Možná, že to bude tohle.“

„Nu, aspoň to nenastane hned. Do zimy nebudou s budovou hotovi. Pokud vím, nemohou začít dřív než na jaře a to vy už zase vyrazíte ven.“

„Proč říkáte, barone, vy? Proč neřeknete my?“

Baron se rozpačitě usmál.

„Vám také, Vašku, nic neujde... Nu, však jsem proto už včera

přišel za vámi. Vy jste člověk, který se umí koukat nepříjemnostem do očí. Nevím, zda bych to dovedl říci vašemu starému pánu. Zestárl za poslední léta víc, než se sluší. Povídal jste, že myslíte na to, jak se zařídit bez toho věčného ježdění. A já vám řeknu, kamaráde, že sám už toho mám docela po krk. Každý den jiný hotel, jiná kuchyň, jiná ženská, to nemůže jít donekonečna. Moudrost stáří káže se omezit. Jeden dům, jedna kuchyně, jedna žena."

„Snad se nám nechcete oženit?" spráskl Vašek ruce.

„A to chci," prohlásil pan Gaudeamus sebevědomě.

Vašek se úkosem na něho podíval. Nu, na první pohled vypadal pan Gaudeamus náramně švihácky, ale kdo se naň koukl ostřeji, viděl, že na krásné vousy i vlasy spotřebuje množství ořechového oleje, aby je udržel bez šedin, že pleť je zblízka samá vrásečka a že oční víčka jsou už jaksi ochablá a zarudlá.

„Ožením se, kamarádíčku," opakoval pan Gaudeamus, a najednou jako by nabral výmluvnosti, „copak bych si taky počal? Doufám, že se nikdo z vás neoddával pošetilé představě, že si při cirkusu zahospodařím menší kapitál. Můj kapitál je mé urozené jméno. To jsem si šťastně uchoval až do tohoto věku - ačkoli se vám teď přiznám, že kdyby je bylo možno, jak říkají právnící, za úplatu zcizit, sotva bych teď byl víc než pouhý pan Gaudeamus."

„Ale to je pro nás smutná zpráva, to vaše radostné rozhodnutí. Pan Gaudeamus přestane jezdit! Lze aspoň zvědět, kdo je šťastná dáma?"

„Ó, prosím, mezi námi není tajemství. Za důvěru důvěru. Paní Melanie Saxová, rozená Kurentová Vídeň."

„Vdova..."

„Ano. Nejlepší nevěsta je vdova. Ta ví, proč to dělá. A paní Saxová spojuje zralou moudrost usedlého věku s příjemným uspořádáním jmění movitého i nemovitého. Dům ve třetím okrese, vilu ve Sparbachu, továrnu v Leopoldově, vinice v Grinzingu, tři miliony zlatých v Zemské bance. Větší nároky na její krásu a zemské vlastenectví už nemohu mít."

„A vy budete fabrikantem?“

„Ovšem! Dost dlouho jsem se potloukal světem takřka jako lepič afiší a vyvolavač vašich kejklů. Je už na čase, abych přistoupil k tvořivé práci a rozmnožil bohatství tohoto světa velkovýrobou.“

„To je neuvěřitelné, barone, co vy všecko v životě dokážete. Co, prosím vás, budete vyrábět?“

„Pomády, mladý příteli, pomády. Pan Sax byl vynikající odborník, dodavatel Nejjasnějšího císařského domu. Posílal císaři pánu od jeho nastoupení na trůn vždycky k vánocům koš s flaštičkami a kelímky, bylo to krémů a pomád na celý rok a zadarmo; a to víte, jací jsou Habsburci krkouni. Za pár liber oparfumovaného sádla dostal pan Sax každý rok vlastnoruční děkovací přípis a do firmy si směl dát titul Fournisseur de Sa Majesté. Od letošních vánoc budu tím Fournisseurem já. Berwitz mi to bude závidět, že budu najednou impérial i royal. Ale já budu mít svou satisfakci. Jako důstojníka mě císař pán z Vídně vyhnal, jako pomádníkovi mi tam bude vlastnoručně děkovat. Voilá! Vy řeknete, že je to krkolomné salto, a já vám řeknu, že pro mne je to docela pěkné saldo.“

„Inu, musíme vám blahopřát, barone, to je zřejmé. Ale nám to dá velkou starost, nahradit vaše zkušenosti a známosti.“

„Kdybych vám, Vašku, mohl radit, řekl bych vám právě po těch zkušenostech jedno: nedělejte to už jako dosud. Netahejte tu strašnou karavanu po silnicích. To se vám nemůže zrentovat. Je to drahé a především je to pomalé. Takhle se mohlo jezdit před padesáti lety. Tehdy bylo na všecko kdy. Ale teď jsem v jiných časích. Doba, kamaráde, doba je v kalupu. Já to vidím všude kam přijdu. Evropa přestává být starou, klidnou Evropou, fouká sem americké bláznění. jakživ jsem neměl rád Ameriku. Víte, mně je ohavná země, kde se měří na Fahrenheitův teploměr. Není tam o nic víc horko než tady, ale na stupně to vypadá jako hotové předpeklí. A oni si pak z těch vysokých číslic navzájem vemluví horečku. Krásné časy tiché pohody, kdy jsme byli svobodnými pány hodin a dní a na týdnu sem, týdnu tam nezáleželo, jsou už pryč, zkaženy a nakaženy bacilem kalupu.

Svět najednou objevil čas jako zboží a počítá s ním jako v apatyce, minutu za dolar, minutu za tři dolary, minutu za pět dolarů. V poslední krisi byla odhalena cena minuty a od té doby se už ztrojnásobila. Oběd, na kterém jsem si pochutnával hodinu, musím zhltnout za dvacet minut, abych neprodělal na čase. Ale vaši koně, Vašku, budou stále stejně poživačně chroupat svůj oves a vydrží se stejnou lahodnou pomalostí pít svou vodu, protože jsou to ušlechtilí, panští tvorové a ne otroci kursů a tempa a horečky. Vy se svým cirkusem se stále povlečete deset hodin do města, kam dnes dojede rychlík za hodinu. Za těchže deset hodin byste byl vlakem, kam vám vaše putování bude trvat deset dní. A tak se budete belhat novou dobou a spotřebujete celých 365 dní roku na něco, co byste měl vyřídit za měsíc."

„Je na tom něco pravdivého, barone. Ale jak to zařídit? Jak to urychlit? Nemohu přece na cestách uštvat koně."

„Ani byste na tom nic nezískal. Tu je jediná věc a tu jsem vám chtěl na rozloučenou poradit: vzdát se koňských potahů, vzdát se silnice. Naložit celý cirkus do železničních vagonů. Nenadeženete-li si čas železnicí, projíte a prokrmíte celý výdělek."

„Můj bože, barone, víte, co by to znamenalo? Prodat celé zařízení a začít znovu! Copak je to možné?"

„Je to nejen možné, ale především nezbytné, chcete-li se opravdu zachránit. Musíte hledat velká města, abyste dosáhli co největšího počtu představení, a musíte zkrátit jízdy mezi městy, abyste co nejméně projedli naplano. Jinak to nepůjde, věřte mi to. Amerika už to tak dělá - a Kranz se na to zařizuje."

„Kranz?"

„Ano. Už si dává dělat vagony na slony."

„Ale na to je potřebí zase peněz, mnoho peněz, nesmírně mnoho peněz!"

„Bohužel!" přikývl pan Gaudeamus, „to je zlo, proti kterému celé to naše slavné století vynálezů nedovedlo najít účinný prostředek."

Vaškovi nebylo veselo, když se rozešli. Viděl, že se dostali do tísně, kde se budou před nimi kupit nové a nové překážky a oni vždy

budou na ně slábi, protože se vždycky opozdí se svými přípravami. Chyba se stala tehdy před tím Švédskem, že se z přílišné počestnosti báli udělat dluh. Propásli šanci a pak už byli do dluhů vehnáni. Člověk nikdy nemá propást šanci - to také patří k jeho odpovědnosti, říkal si Vašek. Ale poučení bylo pro tuto chvíli pozdní, teď už se nedala chyba odčinit. Ztratili tempo. Teď už nemohli předbíhat dobu a připravovat si příští budoucnost. Bylo jim zápasit ze dne na den o holou existenci.

Vašek měl přitom ošklivý pocit, že se celý podnik rozsype dřív, než přijde ten obávaný náraz zvenčí. Bylo tu přec jen příliš mnoho staroby, která teď takřka najednou vyrazila na všech stranách. Chřadnoucí Hamilton, vlekoucí se Arr-Šehir, odcházející Gaudeamus, chátrající Selnicki. Neboť i tento skvělý kapelník upadal poslední dobou ve vzhledu i výkonu. ztratil svou marciálnost, chodil ošuntělý, kníry mu na odulých tvářích zplihly, pohled měl kalný a zamžený. Nepil nijak víc než dříve, ale nesnášel alkohol, tu a tam se dočista opil. Držel se jen svou nesmírnou rutinou, ale Vaškovi bylo jasno, že už s ním nemůže počítat, kdyby měl přeměnit Cirkus Humberto od základu. A s kým tu může ze starých pracovníků počítat? Šéf stavěčů Vendelín Malina byl bílá pára nad hrncem, Kerholec ztloustl a povoloval si a Vaškův vlastní táta, Karas Antonín, blížil se šedesátce a nejraději mluvil o odchodu do chalupy v Horní Sněžné. Ve městě je čekala zpuchřelá bouda a nová, neznámá konkurence a nad tím vším neomezeně vládl principál, kterému bylo přes sedmdesát, který nechce ustoupit s ničeho, co se tu kdysi zavedlo, a všecku tu tíseň přijímá jako nevděčnost osudu a světskou nespravedlnost k němu, Emíru bílých koní a vznešenému hodnostáři perskému i tureckému.

Vaškovi nezbývalo než mu šetrně oznámit nepříjemnou novinku s panem Gaudeamem.

„Baron odejde... Gaudeamus odejde...“ opakoval si Berwitz v zamyšlení. Zdálo se, že je to věc, kterou si nikdy nepředstavil. Pokyvoval jen šedivou hlavou a opakoval znovu:

„Gaudeamus odejde... a Selnicki odejde...“

„Cože, tatínku?“ vzkřikl Vašek, „Selnicki taky?“

„Dřív nebo později, chlapče. Musí. Nelze ho zdržovat. Nemá to tuhle v pořádku...“

A Berwitz ukázal na čelo.

Stalo se to včera, jak pak vyprávěl Vaškovi. Kapelník přišel ke zkoušce a div se nesvalil. Berwitz zprvu nic neřekl, ale pak šel za ním a spustil na něho ostře, po direktorsku. Po prvé v jejich společném životě. Selnicki dlouho mlčel, až konečně zvedl hlavu.

„Já za to,“ povídá, „direktore, nemohu. Dokud tu v manéži jezdili koně a tamhle nahoře jsme měli noty, bylo to v pořádku. Ale tuhle jsem přišel znenadání do šapitó a spatřil jsem, jak manéží cválají do kruhu noty. Čtvrtky, půlky, osminky, jedna za druhou a galop.“

„To snad čtvrtky ryzlinku a osminky vermutu, ne?“ křikl na něho Berwitz.

„Ne, řediteli,“ šeptal ustrašeně Selnicki, „noty, veritábl noty s černou nebo bílou hlavičkou a s nožičkou dolů. Některá měla nad sebou i puntík na staccato.“

Starého Berwitze prý obešel mráz jako každého zdravého člověka, když se setká s něčím nepřirozeným. Chtěl se na kapelníka utrhnout, aby nedělal hloupé vtipy, ale Selnicki setrval na svém: když přijde sám do cirkusu, vidí v manéži jezdit svoje noty.

„A víte, direktore,“ dodal potom, „to je konec. Když už i muzika propadla cirkusu, to je konec. Teď piju, abych to neviděl.“

„Zkrátka, přeskočilo mu,“ končil Berwitz svoje vyprávění, „docela se pomátl. Však to bylo taky alkoholu, od rána do noci, jak je rok dlouhý. Musíme se s ním rozloučit. Ale ty dva, Selnického a Gaudeama, já už nahrazovat nebudu. To už si budeš muset zařídit ty, já jsem na to už starý. Až přijedeme do Hamburku, prodám konstrukci, to je můj poslední úkol. A pak, až budou ty miliony, uděláš si pořádek, jaký budeš chtít.“

XIII

Mladý Krčmářík a Cerha z Horní Sněžné, stavěči stanu, jedou vpředu jako švédští řejtaři, v černých širácích s vlajícími pštrosími péry, ve vysokých botách, jež jim jdou do půl stehen. Oba mají trubky od hradeckého pana Červeného, a to se tedy jejich troubení třepotá hamburskými ulicemi až za pátý roh a lidé přibíhají, aby spatřili pestrou kavalkádu, návrat Cirkusu Humberto do zimního sídla.

Petr Berwitz je všemi předchozími událostmi zkrušen a vyčerpán. Ale teď, když se vyšvihl do sedla, když ví, že se celý Hamburk seběhne, aby ho viděl, jak vede svou družinu, teď to s něho všecko spadlo, cítí se na svém útlonohém berberském hřebci jako velmož, nechá jej občas zatančit a občas se vzepnout, aby ukázal, jak pouhým stiskem kolenou zvládne bujné zvíře a jak ještě přitom může krásným gestem smeknout šedivý cylindr a děkovat za potlesk davů. Anežka Berwitzová jede po jeho boku v černé amazonce, v cylindříčku se závojíčkem, hrdá, vlídná, tak něco mezi felckraběnkou a vévodkyní. Za nimi Vašek s Helenkou, krásná dvojice elegantních jezdců v loveckých úborech se svítivě červenými kabátci, jako by jeli za masterem v honbě za liškou. A za nimi nekonečný proud jezdců, jezdkyň i neosedlaných koní a pak obr Bingo, obr Ali Baba, obr Singapore, obryně Fathma, obr Jugguth, obr Sáhib, šest slonů, kteří se rozvážně plouhají městem a malýma očkama sledují hokynářské krámy s hromádkami zelí a květáku a výkladce kupců s pomeranči a melouny. A lidé se smějí, když vidí dva malé, vesele poštěkávající teriéry probíhat Bingovi mezi nohama, jako by se honili okolo pohybujících se sloupů. Je krásný podzimní den, živé barvy kostymů se třpytí v slunečním jasu a jemný čich zvířat nabírá vzduch lehounce vonící dehtem a rybinou. Vědí již, že je to vůně jejich zimního domova, že spějí do pohodlí a tepla stálé stáje.

Zadní vrata k cirkusové budově se do široka otvírají a letní správce stojí v nich a salutuje vjíždějícímu direktorovi. Berwitz seskakuje v prostoru za gardinou a třemi dlouhými kroky je na prahu vlastního cirkusiště. Uhrabaná manéž leží před ním jalo žlutě se

lesknoucí lívanec, gradiny jsou osmýčeny, židle v lóžích otřeny z prachu, okna v přístřeší umyta. Večer se může hrát. A správce již je zde se svým hlášením. O čem referuje, jsou samé maličkosti, rozbitá okenní tabulka, nový nátěr dveří, spravená okapová roura. Berwitz jen pokyvuje hlavou: to nic, to nic; ale najednou sebou škubne a ostře se podívá na správce.

„A před třemi dny," hlásí správce pořád stejně suše, „přišli dva páni od magistrátu, že prý jsou stavební komise a že jdou prohlédnout budovu z bezpečnostních ohledů."

„Vy jste je vpustil?" přerušil ho Berwitz, jako když zatřeskne.

„Namítl jsem jim, že pán není přítomen a že je nemohu bez pána vpustit. A oni na to, že jsou zde úředně a že prohlídce nesmím překážet, že ji provedou a protokol se sepíše, až pán přijede."

„To je neslýchané!"

„Co jsem měl dělat? Ukázali mi rozkaz od magistrátu."

„Vy jste je pustil dovnitř?"

„Ano, ale šel jsem ovšem s nimi."

„A co shledali?"

„Vrtěli hlavou, že prý je budova velmi sešlá, zpuchřelá, gradiny že nejsou dost bezpečné, stropem že zatéká a že je tu málo nouzových východů."

„Heleďme! Najednou! Desítky let to bylo v pořádku a najednou tu není dost nouzových východů!"

„Taky jsem jim to namítl, ale oni vedli svou, že jsou nové stavební a bezpečnostní předpisy."

„A co řekli nakonec?"

„Nakonec řekli, že se zatím nedá nic dělat, dokud majitel není přítomen, a že přijdou ještě jednou, až se pan ředitel vrátí. Prý sepsat o všem protokol."

„Děkuji," kývl Berwitzk a propustil správce. Stál chvíli zamračen, se zakousnutými rty, pak se obrátil a prošel stájemi na zadní prostranství. Některé vozy už stály na svých místech, jiné zajížděly. Jednička měla schůdky spuštěny, Anežka byla patrně uvnitř. Berwitz

vystoupil nahoru a vešel.

„Zítra ráno půjdu na magistrát," spustil rovnou, sotva za sebou zavřel dveře.

„Stalo se něco?" obrátila se Anežka od zrcadla, kde si přičesávala vlasy.

„Někomu tam nedá spát naše bouda. Byla tu stavební komise a má nějaké námitky proti provozu."

„To asi ta nová konkurence, co? To varieté, o kterém Gaudeamus vyprávěl Vašku?"

„Snad... vidíš, to mne nenapadlo. Ano. Patrně to bude odtamtud. Ale už mám těch věčných potíží po krk. Prodám konstrukci."

„Teď na podzim? To by byl přece, Petře nesmysl?"

„Já vím, já se jí také nechci hned teď zbavit. Mohu si přece vymínit, že jí budu užívat do jara. Ale chci už to mít s krku, chci už jednou mít všecky své věci v pořádku, chci už zase jednou vidět peníze, velké peníze, moc velké peníze. To jsou miliony, má drahá, jakou cenu má dnes tenhle pozemek jako staveniště! A já se mám dát prohánět nějakou pitomou stavební komisí? Přijdou si sem nějací hadráři za mé nepřítomnosti a šťourají se v prknech, není-li některé nahnilé. Ještě štěstí, že jsem se k tomu nenatrefil, to by byla heká kupa urážek úřední osoby a k tomu nějaké těžší zranění na těle. Nahnilá prkna! Zpuchřelé sloupky! Já bych jim je omlátil o hlavu, aby poznali, jak je ještě to dřevo zdravé."

„Neměl by ses tak rozčilovat, Petře..."

„Já se nerozčiluji, ale svět mne rozčiluje! Deset let tu zápasím o existenci tolika rodin, celé jmění na to dosadím, odnikud nepřijde slůvka uznání nebo pomoci, ale skočit mi na týl a chtít mne připravit o živobytí, to ano, to jsou úřady hned pohotově. Ach, magistrát! Co jsem se jim nadělal dobročinných představení, na chudé, na sirotky, na nemocnici, na vánoční nadílku. A najednou se jim nelíbí moje prkna! Najednou mají kdy prohlížet sedadla v Cirkusu Humberto, jestli se nesesypou pod jejich hemeroidy! A já tu nebyl, nikdo tu nebyl, kdo by vzal ambrieru a prohnal ty škrabalské šakaly po manéži!"

Petr Berwitz stál u stolu a bil do něho sevřenou kostnatou pěstí. Vřelo to v něm dlouho utajovanými hněvy, tváře mu zbrunátněly, žíly na krku naběhly.

„Proboha tě prosím, Petře," promluvila naléhavě Anežka, zneklidněna návalem vzteku, jaký ještě u Berwitze neviděla, „nerozčiluj se tolik, nekaz si první den. Bouda je sešlá, ale to jim zítra vymluvíš. Na jednu zimu to ještě dávno stačí. Kolik myslí, že ti vynese prodej pozemku?"

„Co já mohu vědět," utrhl se na ni Petr, „pět milionů, osm milionů, deset milionů... ale nejdřív se musí vyřítit ta drzost, že sem za mými zády vleze nějaká komise."

„Deset milionů je snad mnoho," namítla Anežka, aby ho svedla na jinou myšlenku.

„Cože, mnoho? Ty chceš se mnou smlouvat? Moje vlastní žena? No, to jsem se dočkal pěkného překvapení. A kolik myslíš, že to má cenu? Milion, co? Chachacha! Paní Berwitzová chce připravit pana Berwitze o devět miliónů! To je podívaná! To je číslo pro jarmark!"

„Mais vous ętes un fou, mon cher, - neviděl jsi taky rajtovat po manéži noty jako Selnicki?"

„Ne - ale neviděl jsem tam také rajtovat magistrátní komisi, rozumíš, a to mne žere a to mne bude žrát, protože už mám toho všeho štvaní dost..."

„Můj milý," zvedla se teď Anežka pomalu a vážně, „jestli nepřestanete s tím pošetilým láteřením, odejdu odtud. Já takové řvaní doma nesnesu."

„Tak," supěl Berwitz, „tak už ani řvát doma nesmím, když se mi chce řvát, když potřebuji řvát, když musím řvát, abych se nezadusil. Inu arci, já jsem jen manžel. Kdybych byl páchnoucí lev nebo tygr a zařval, to by pan Anežka Bewitzová ovšem ihned ke mně přiběhla a šmajchlovala mě, ale že jsem jen manžel, to je její jemnocit najednou uražen..."

Než ještě domluvil, Anežka prošla vozem a přibouchla za

sebou dveře. Berwitz byl jejich třesknutím přerušen. Díval se vteřinu na ně, pak zasykl a začal si zuřivě rozdělávat bílý plastron. Rval kravatu tak, že ji natrhl. Držel ji před sebou oběma rukama a díval se na tu trhlinu. Pak zasykl po druhé. A najednou šmejkl nákrčníkem na zem a popadl šedivý cylindr se stolu a šmejkl jím ke kravatě a setřepal s rukou manžety hodil je na klobouk a serval si s krku límec a praštil s ním na podlahu a skočil a dupal po všem, po cylindru, po kravatě, po manžetách a po límci.

Večer o zahajovacím představení předváděl ředitel Berwitz své skupiny koní s tváří černou jako mrak, v noci ve spaní sebou házel, ráno vstal, s nikým nepromluvil, oblékl se velmi pečlivě, a prohlásiv stručně, že jde na radnici, odešel. Anežka jen zvedla hlavu a koukala se, kterou nohou vykročí. Učinil to pravou a Anežka spokojeně pokračovala v zašívání starého kostymu.

Asi o půl jedenácté dal si Vašek opakovací cvičení s tygry. Dostal je všecky v pořádku na pyramidu i na taburety a chtěl zrovna přejít ke skokům, když náhle zpozoroval, že se nejmladší sumatranská tygřice Ramona zachvěla a zježila. Skoro současně se zježil obrovský Bengali a jeho oči se zeleně zaleskly. něco se muselo stát, co zvířata rozčililo, neboť i ostatní najednou byli neklidní. Vašek na ně promluvil, ale pomalu ustupoval šikmo pozpátku, aby Ramoně nebo Bengalimu prodloužil hrozící skok. Ale pak poznal, že se nedívají na něho, že je děsí cosi, co je vedle klece. Na zlomek vteřiny se tam ohlédl a ustrnul. Jako duch stál u mříže Vendelín Malina, bílý ve tvářích, oči podivně vytřeštěny.

„Ramona! Bengali! Sednout!“ houkl Vašek ostře na obě šelmy, aby je zarazil. „Ramona, sednout! Bengali, sednout!“

Zvířata se posadila s nervosní nechutí.

„Proboha, Malino,“ pronesl pak Vašek polohlasně, nespouštěje s tygrů oči, „co to děláte, člověče, vždyť můžete způsobit neštěstí...“

Stařec stál nehybně, s bílou tváří vtlačenou mezi mříže.

„Co je, Malino?“ vyrazil ze sebe Vašek naléhavě.

„Prosím... pěkně...“ bezzubá ústa Malinova se otevírala se zřejmým chvěním, „prosím pěkně... kde... je... pán?“

Bylo v tom cosi děsivě tajemného, opravdu, jako by duch s námahou promluvil lidskými slovy. Vaška obešla hrůza. Ale přemohl se, práskl bičem a křikl:

„Dolů, alou!“

Tygři se zvedli a s huhláním a prskáním, s tesáky vyceněnými se spouštěli s podstavců na zem.

„Open the door!“ křikl Vašek na oba zřízence v pozadí, „konec zkoušky!“

Žíhaná těla dravců se plouhavými skoky hnala k východu, kde zarachotily zástrčky. Vašek čekal nehybně, až poslední tygr vběhl do mřížové chodby. Pak se teprve otočil k Malinovi.

Vendelín Malina zmizel.

Vendelín Malina stál v tu chvíli v účtárně, tři kroky za zády Franse Steenhouwera, který o něm nevěděl. Steenhouwer končil svoje stěhování z maringotky do zimní kanceláře. Měl před sebou kupy tlustých obchodních knih a fasciklů, které ukládal do stojanů a skříní. Bouchal a rámusil s nimi, že neslyšel Malinu vstupovat. Nabral si právě vysoký stoh knih do obou rukou, obrátil se s nimi a vyděsil se jeho zjevu tak, že je s novým hřmotem spustil na zem. Bílý stařec před ním se však ani nepohnul. Měl oči stále tak úzkostně vytřeštěny a jeho ústa jenom zasténala:

„Kde... je... pán...?“

Starému sekretáři a účetnímu se až udělalo mdlo - cosi zoufale bezradného čišelo z té vybledlé tváře s pokleslou bradou, cosi bezradného a bezmocného jako úpění náměsíčníka. A jak podivně se ptal! Cožpak tu někdo někdy řekl pán? Direktor, patron, principál, náš starý a dědek, to bylo běžné pojmenování ředitele; ale pán? Bylo to tak nezvyklé, že se Steenhouwer chtěl napřed ujistit.

„Koho tím myslíš, Vendelíne? Ředitele Berwitze?“

Ale Malina, jako by otázky neslyšel, rozhlédl se vpravo a vlevo podivným pohledem, o němž jsi nevěděl, zda něco vidí nebo nevidí.

Pak mu hlava poklesla, záda se nahrbila a Vendelín Malina se beze slova obrátil ke dveřím a tiše jako zjevení vyšel.

Steenhouwer stál chvíli jako vyjeven; co to mělo znamenat? Pak oběhl upadlé knihy, vyrazil do chodby a ven před budovu, ale bílou naježenou hlavu Malinovu spatřil až na konci cirkusu, právě jak se zahýbá k prostranství s maringotkami.

„Jako pes," říkal si v duchu Steenhouwer, vraceje se k strazze, hlavní knize, saldokontům a ostatním zeleným památníkům hospodaření Cirkusu Humberto, „dočista jako pes, který hledá ztraceného pána. Čert ví, co to do dědka vjelo, že tak rapluje. Už by bylo na čase odepsat ho z lidského inventáře, pro podnik je už úplně amortisován."

Anežka Berwitová taky stěhovala. A právě když balila lví kůži z Hasana, objevil se před ní Malina.

„Paní - kde je pán?" zeptal se zase tak nezvykle a jeho oči jako by ji neviděly.

„Šel na radnici, Vendelíne," odpověděla Anežka a pozorovala starce. V jeho chování bylo něco zvláštního, co v ní burcovalo nepokoj.

„Na radnici... tak, tak... na radnici..." opakoval mechanicky Malina a pak se beze slova obrátil a odešel.

„Vendelíne!" vykřikla Anežka za ním, ale on, jako by ji neslyšel, kráčel stařeckým, kodrcavým krokem k cirkusu a kolem něho ven.

Po nějaké době přišel k vozu Vašek.

„Říkali mi lidé, že prý tu byl Malina?"

„Ano. A tak divně vypadal. Prý kde je pán?"

„A co jste mu řekla?"

„Že je na radnici. Myslím, že tam šel za ním."

„U mne taky byl, zrovna při ranní práci tygrů. Div mi nevlezl do klece. Rozčilil zvířata tak, že jsem musel cvičení přerušit."

„Vypadá, jako by se pomátl na duchu."

„Aby to nebylo nic horšího. Je to podivný dědek."

„Jen kdyby už tu raději byl Berwitz zpátky," ulevila si Anežka. Oběma tanulo na mysli, jaký byl Malina sýček, jak zlověstná byla

vždy jeho občasná zmámenost, ale neodvážili se to vyslovit. Vzpomínali, jak asi Petr Berwitz na radnici pořídil, s jakou přijde, jaký osud jim z toho vyplyne. Netrpělivě vyhlíželi k uličce od Reeperbahn, ale Berwitz nepřicházel. Místo něho se objevila Helena. Byla nakupovat, někde se zdržela a nyní spěchala s taškou domů. Ale už mezi dveřmi je překvapila.

„Co se stalo Malinovi?“ zvolala na ně místo pozdravu.

„Malinovi?“ Anežka i Vašek se na sebe podívali užasle.

„Proč Malinovi?“ zeptala se Anežka. „Co o něm víš?“

„Potkala jsem ho v městě. Šel bez čepice, s očima vytřeštěnýma, lidé se za ním ohlíželi jako za divousem. Přeběhla jsem ulicí k němu a zavolala jsem ho. Podíval se na mne, jako by mne nepoznával. ‚Kam jdete, Malino?‘ zeptala jsem se ho. Díval se dopředu, byl neklidný a neodpovídal. Zeptala jsem se ho po druhé a on řekl: ‚Do nemocnice.‘ A pak mne odstrčil a šel dál.“

„Do nemocnice?“ zvolali Vašek s Anežkou. „Řekl do nemocnice?“

„Ano.“

„Ale my mysleli, že šel na radnici?“

„Kdepak, tak je přece na druhé straně.“

„Co to znamená, Vašku?“ zvolala Anežka s neskrývaným úlekem.

Vašek seděl u stolu a bubnoval nepokojně prsty.

Někdo zaklepal na dveře.

„Volno!“ zvolala Anežka.

Alice Kerholcová pootevřela dveře.

„Je tu nějaký pán a přeje si mluvit s madam. Může vstoupit?“

„Že ho prosím.“

Vešel zavalitý člověk menší postavy, hladkého bezvousého obličeje.

„Vy jste paní Berwitzová?“

„Ano. A to je moje dcera a můj zeť. Čeho si přejete?“

„Jsem magistrátní podúředník Müller. Otto Müller. Paní Berwitzová, vy jste ředitelka Cirkusu Humberto, že ano. A vaše rodina

pracuje s vámi, že ano. To je dobře. To je dobře. Vy jste přece zvyklí na leccos. Cirkus není žádná lehká věc, to je pořád nebezpečí života. Musíte na to stále myslet. Nu a někdy se stane nehoda i mimo cirkus...“

„Berwitz je...“ vykřikla Anežka.

„Ne, paní Berwitzová. Ne to, co si myslíte. Ale přece jen nehoda. Poslali mne, abych vám to oznámil. Nemilé poslání, věřte mi to, velmi nemilé. Ale co má člověk dělat...“

„Proboha, pane Müllere, řekněte už, co se stalo...“

„Pan ředitel Berwitz byl na radnici, že ano. A tam se nějak rozčilil. A on už je starší pán, že ano. A udělalo se mu špatně... to jest, ranila ho mrtvice...“

„Mrtvice!“ zaúpěla Anežka.

„Ano, mrtvice. Ale nelekejte se. Lékař byl hned při ruce, že ano. Dostalo se mu ošetření. Pravá strana, paní Berwitzová, pravá strana je zatím ochrnutá. Doufejme, že se to zlepší.“

Obě ženy propukly v pláč a bezděky se objaly.

„A co je s ním teď?“ zeptal se Vašek. „To tak zůstal na radnici?“

„Ale kde, pane, ale kde. Převezli jsme ho hned do městské nemocnice. Velmi šetrně, že ano. Já sám jsem tam s ním jel. A to vám bylo zvláštní, když jsme ho skládali, vyskytl se tam nějaký člověk, starý člověk, že ano, a beze slova nám začal pomáhat. Musel to být někdo zdejší, protože ho pan ředitel Berwitz poznal, když se probral z mrákot. A z postele mu podal levou ruku a kývl mu, aby si sedl. Tak on tam zůstal u něho, u postele, že ano, a já běžel sem se zprávou.“

Vašek vyběhl ven. Na rohu stála ještě Alice a dívala se na skotačení svých hochů.

„Paní Kerholcová!“ zvolal na ni Vašek. „Běžte na Reeperbahn a zastavte některou drožku. Musíme rychle někam jet.“

Když se vrátil, pan Müller se již poroučel. Anežka se rychle doobléka, Helena znovu nasadila klobouk. V pěti minutách odjeli.

Teprve během dne vyšetřil Vašek, co se stalo. Ve stavebním odboru městského úřadu upadl Berwitz do velkého rozčilení, protože

mu tam oznámili, že bude nutno budovu Cirkusu Humberto zbořit, ježto naprosto nevyhovuje novým bezpečnostním předpisům. Po dlouhém jednání s přednostou dosáhl aspoň toho, že po několika opravách, k nimž se zavázal, bude moci ještě tuto sezónu hrát. Když se však zmínil, že budovu a pozemky prodá, vrtěl přednosta hlavou a upozornil ho, aby se ihned na věc přeptal v regulační kanceláři ve třetím patře. Berwitz, rozechvěn ještě tímto sporem, vyběhl do třetího patra. A tam mu předložili plán, podle kterého bude na místě, kde stojí Cirkus Humberto, zřízeno náměstí. Potřebné pozemky budou odkoupeny městem za úhradu, která byla pro takové případy stanovena usnesením senátu už před pěti lety. Když mu řekli, jaká je to cena, zakoktal se, zrudl ve tváři až do fialova, vytřeštil oči, sáhl si k hlavě a upadl.

Vašek se vrátil o páté hodině do cirkusu. Stručně pověděl Kerholcovi, co se přihodilo, a hned rozhodl, že volnou dresuru koní převezme večer za Berwitze sám. Pak šel za Frensem Steenhouwerem. Holanďan už na něho čekal.

„Nějaký týden musí tam zůstat ležet," končil Vašek svůj referát, „pak nám ho vrátí, ale pracovat už nebude moci nikdy. Patrně zůstane nadlouho a snad do smrti mrzákem. Tak aspoň říkají lékaři. Je tedy nezbytno udělat zde všechna potřebná opatření. Jeho číslo v programu jsem už převzal. Jde ještě o formální ředitelství."

„Ředitelem jsi už přece kolik let."

„Ne. Nikdy to nebylo vysloveno a já se za ředitele nepovažoval. Chci mít všude ve svých věcech pořádek, a proto trvám na tom, abychom se o tom domluvili. Maminka Anežka a ty musíte mi přímo říci, že s mým ředitelováním souhlasíte. Pak to snad budeme muset provést i v úřadech, vždyť tu jde o plnou moc a odpovědnost."

„Zajisté. Ale já navrhuji toto. Převezmeš dnešním dnem řízení podniku, ale nebudeš zatím nic na jeho složení měnit. Do měsíce uvidíme, jak se Petrovi povede. Možná, že už bude moci připojit i on svůj souhlas. Pak bychom to provedli formálně před úřady."

„Dobrá, Frans. Zítra si probereme hospodářskou situaci. Myslím,

že budeme muset Cirkus Humberto rozpustit. Dobrý prodej byla jediná možná záchrana, a když selhal, sotva jinou cestou z toho vylezeme. Ale teď musím do stájí, čeká mne toho moc."

Frans Steenhouwer stál nad psacím stolem a jen kýval hlavou. Dávno viděl v číslicích knih vepsán zánik podniku, ale pořád doufal ve šťastnou hvězdu Petra Berwitze nebo toho kouzelného jména Cirkus Humberto.

„Máš pravdu, Vašku. Přeji ti hodně štěstí. Dokud mě nepošleš zpátky do Holandska, budu ti pomáhat, jak umím. Ale tam dole v manéži, tam musíš ty ukázat své."

Podali si zamlkle ruce, dva, kteří jasně viděli trpký úděl.

Vašek odcházel, když Frans sebou náhle trhl.

„Haló, byl bych zapomněl. Přišel ti odpoledne dopis."

Vašek se vrátil a zvědavě se podíval na adresu. Měl tak málo korespondence v životě - komu by psal a kdo by psal jemu? Teď však sebou trhl.

„Z Prahy! Česká adresa! To bude od Bureše!"

V kanceláři bylo již šero, Frans otevřel kohoutek plynu a rozsvítil. Mléčná skleněná koule kolem třícípého plaménku se rozzářila a Vašek přisedl a četl.

Můj drahý příteli Vašku, krajane ctný
a vlastenče přemilý!

Hezké množství vody již uplynulo ve Vltavě od chvíle, kdy jsem se, překonán radami Vás všech, usídlil na jejím, památnými stavbami lemovaném břehu. Byla to doba velkých pro mne a tísnivých starostí, neb zajisté lehkou věcí není vrátiti se na stará kolena pod otcovský krov, do ztichlé mlýnice, k živnosti, již jsme co bujarý mladoň opustili. Bohu buďtež díky, pozdní svou zkoušku jsem přestál bez úhony. Z venkova se mi přihlásil otcův osvědčený stárek, také chasa se většinou vrátila a s pomocí Boží se nám kolo netočí naprázdno. Sám pro sebe žádných potřeb nemaje

a pamětliv slibů, jimiž jsem se před návratem zavázal, mohl jsem již první zimu oučinně zasáhnouti do plevele bídy, která postihuje hojné chudé města našeho královského. Seznámiv se s jistým panem Vojtou Náprstkem, měštěnínem veliké úctě se těšícím, lihopalníkem a člověkem scestovalým, spojil jsem se s ním, abychom dobré činili pode sil svých. A mohu dnes říci, že toto snažení mé bylo korunováno úspěchem znamenitým. Nejen potřební chuďasové zdejší velebí náš mlýn jako své útočiště v hladu a nouzi, anobrž také mezi starousedlým měšťanstvem tuze úcty požívám a nejeden hlas se ozývá, abych i mezi starší obecní v radnici vyslán byl. I tou se nadějí kojím, že již nikdo nevzpomene viny, pro kterou jsem onoho osudného roku Prahu opustil a kterou navždy vyhladiti doufám.

Leč přes všechny důkazy zdárného působení svého často u večer zalétám myslí svou tam za Vámi v útulný stan Váš i v milou naši maringotku, jež mi domovem byla po tak drahný čas. Vzpomínám, jak se Vám daří, krajané milí, co Ty, co Tvůj milý otec, co Kerholec, Malina a zda ještě seržán Vosátka vévodí čepu U námořníkovy nevěsty. Doufám, že se těšíš stále pevnému zdraví, i Tvá spanilá Helenka i ten Váš roztomilý Petříček-Toníček. Jak se mi někdy stýská po družné veselosti našeho tuláckého života, po hořkosladké volnosti lidí nespoutaných konvencemi, po vůni maštalí a po zpěvu kladiv, bušících do kotevních kolíků. Ten krásný bohatýrský život je navždy pro mne ztracen, ale co bych za to dal, kdybych aspoň někdy mohl v přátelském pobesedování obnoviti vzpomínky na zašlý čas, na věrné druhy a milá zvířata.

A tu, když takto je srdce mé plno stesku, dovídám se o věci, kterou považuji za tak závažnou, že Ti, milený Vašku, neprodleně o ní sdělení činím. V předměstí zdejším karlíně stojí budova velmi prostorná, kamenná nebo cihlami zděná, kterou jistý pan Tichý vystavěl, aby ji cirkusům a divadelním společnostem pronajímal. Tato budova byla nedávno znovu upravena a nový majitel by

velmi rád uviděl, kdyby se našel důvěryhodný podnikatel, který by si ji od něho najal a v ní provoz na celý rok krom letních měsíců zabezpečí. V nové přestavbě se arci budova nehodí pro cirkus, ale varietní divadlo, jaké se nyní hojně ve velkých městech zřizují, dalo by se v ní provozovati znamenitě. Připomínám ještě, že jeviště i zákulisí tak upraveny jsou, že i hromadná vystoupení zvířat, práci šelem nebo dresuru elefantů tu předváděti možno. Budova stojí opodál nádraží c. k. státní dráhy, kde se i všecky přední hotely soustřeďují, takže i s návštěvou cizinců lze dobře počítati. Pro vzdálenější návštěvníky pak výtečně slouží naše pohodlná koňská tramvaj, která nedaleko toho divadla svou konečnou stanici má a všecky vzdálenosti města hravě překonává.

Milý Vašíčku, svěřil jsi Se mi jednou, jaké starosti máš kvůli svému drahému synkovi, až Jej bude třeba dáti na studie. Stýskal jsi Si tehdy, že snad budeš muset zanechati kočovného života, abys Jemu umožnil cestu v lepší život. Velmi si cením této Tvé rozvahy, neboť za národní povinnost rodičů považuji aby novému dorostu otevírali vyhlídky k vzestupu co nejvyššímu. Jestliže chováš ještě tyto Své plány, uvaž, přemilý, o příležitosti, na kterou Tě tímto listem upozorňuji. Město Praha vyniká školstvím proslulým a Petříček by zde žil uprostřed drahého našeho národa, jehož přední ozdobou by se tak při své dobré hlavě mohl státi. Odepiš mi, co o tom soudíš, nebo ještě lépe, přijeď Se sám na vše podívat. Uvítám Tě zde s náručí otevřenou, uvedu Tě mezi osvědčené národovce, s jejich podporou již předem můžeš počítat, a sám se vynasnažím, abych odstranil Ti s cesty překážku jakoukoliv. Bylo by zajisté nejkrásnější naplnění mých snů, kdybych zde, nad stříbropěnnou Vltavou, při památném mostě drahého Otce vlasti Karla IV., pod velolepým panoramatem hradčanským mohl uhostiti o krásných večerech nejdražší přátele mých ztracených mladých let.

S mnoha vroucími pozdravy všem mileným přátelům a známým

Tvůj srdečně Tě líbající

Vladimír Smetana
allias Jan Bureš,
mlynář a měšťan pražský

XIV

Karasovo Vašek z Horní Sněžné je tedy velkým pánem, je direktor. Ale sám se tomu jen trpce pošklebuje, když mu Kerholec tiskne blahopřejně ruku a když vzpomíná, že mu to prorokoval. Jakápak sláva s direktorstvím, když je to vlastně jen pro likvidaci. Nicméně v Kerholcovi hrají ještě staré žilky, a míní tedy, že by se to mělo přece jen zapít. Vaškovi se nechce, ale nakonec se shodnou na půl cestě: po představení půjdou do tátova vozu, uvaří si punč a vzkážou pro seržána Vosátku. I sedí pak ti tři staří cirkusoví mroži se svým dorostlým tuleněm zas jednou pohromadě na čtyřech kolech, v železných kamínkách to důvěrně praská, ze sklenic se kouří a v tom dýmu jim vyvstává uplynulý život, zaplněný prací a dřením, a přece krásný, pestrý, měnivý a veselý.

„A votre santé, lorde Tondo," přiťukává Vosátka tátovi Karasovi, „vychoval jsi řádného následníka trůnu. Ale dalo nám to práci, než jsme Vaši Excelenci odtáhli od necek s maltou. Pamatujete se, caballeros, jak ctihodný Duc of Cihla šedivěl starostí, aby neposkvrnil svůj čistý zednický štít mesaliancí s takovou poběhlicí, jako je cirkus? A nakonec to s ní ve vší spokojenosti vydržel déle než sám seržán Vosátka Ferenc, který svou zářivou kariéru skončil jako putykář."

„Což o to," přikyvoval si Karas otec, „všecko to bylo hezké, opravdu, až na ten konec. Jako trosečníci jsem sem přišli a jako trosečníci zase odejdeme."

„Až na nějaký ten pytlík prašulí, jež Vuestra Alteza ráčí patrně přechovávat."

„Však už vidím, jak ho bude zapotřebí, aby se tuhle Vašek mohl něčeho ujmout. Setzatracený Berwitz, kdyby ho to tak nebylo poznamenalo, to bych mu pěkně vynadal, že to všecko takhle zvrtačil. Jak k tomu Vašek přijde, aby tím vším co umí, pořád jenom zachraňoval, co on prohrál? A aby začínal direktorovat, až když už to zkrachovalo?“

„Ne, táto,“ vmísil se Vašek, „takhle o tom nemluv. Berwitzovi nelze dávat všechnu vinu. Měl svůj program, věřil mu a šel za ním a byla to víc hra osudu, že se to všecko zamotalo naopak. A co se mne týče, nezapírám, že to není žádná radost, co jsem prodělával a co na mne ještě čeká. Ale kdo to měl vzít na sebe? To je přece docela prostá povinnost: mohu to dělat, a tedy musím to dělit, protože jinak by bylo mnohem hůř. Je-li bitva, voják bojuje a nechodí s bolavou hlavou, že by vlastně měl být generálem. Konec konců to všechno není bez ceny, pořád se učím. Není to nic jiného, než co jsem prodělával jako kluk. Tehdy mě valchoval Achmed Roméo a teď mě valchuje osud. Ale taky to člověk, hernajs, vydrží a pak teprve přijde náš čas.“

Rozhovořili se o Berwitzovi a celkem dali za pravdu Vaškovi. Berwitz byl zarputilý tvrdohlavec, ale proč mu vytýkat, že to tím jednou prohrál, když právě tím celý život vyhrával. A v tuto chvíli nebyl už pro ně pánem a patronem, v tuto chvíli to byl kolega postižený úrazem, jaký mohl potrefiti kteréhokoli z nich. Věčná a hluboce zakořeněná solidarita lidí riskujících život se ozývala z jejich úvah. Padl vedoucí kamarád; bylo třeba, aby jiný přešel ihned na jeho místo a všichni aby se napjali a nahradili ztracenou sílu.

Petr Berwitz byl opravdu pro ně ztracen. Šest neděl zůstával ležet v nemocnici, a když doktoři prohlásili, že jeho stav se už zlepšil a že si ho rodina může vzít, odvezli bělovlasého starce s hlavou nachýlenou k pravé straně těla, která zůstala trvale ochromena. Berwitz mohl mluvit, ale s velkými potížemi, a proto raději mlčel. Jeho mdlý, unavený pohled však tiše sledoval, co se kolem děje, jeho mozek myslil a jeho levá ruka dávala malá znamení, souhlasí-li nebo nesouhlasí. Kerholec sehnal ve městě pojízdnou lenošku, která se stala trvalým

útulkem nemocného. Když ho do ní po prvé uložili, zakýval rukou, že je spokojen, a pak s námahou vyslovil své jediné přání:

„Do cirkusu!“

Ani jako lazar se nechtěl rozloučiti s tím, v čem vyrostl, co vytvářel, co bylo jeho chloubou a radostí po celý život. Chápali ho a paní Anežka bez dlouhého přemýšlení prohlásila, že tentokrát se nepřestěhuje do najatého bytu, nýbrž že přezimuje s Berwitzem v maringotce, aby mohl být stále v podniku. Karas otec odstranil u jejich vozu schůdky a místo nich připevnil táhlou líhu, aby bylo možno se židlí vjíždět a vyjíždět. Opatrování nemocného převzal Malina. Nemluvný stařec našel opět řeč, když uzřel tehdy před nemocnicí toho, jejž divným nutkáním pudu začal ve chvíli neštěstí hledat. Usadil se rovnou u jeho lože a nehnul se od něho na krok, mluvě na něho broukavými dobráckými a mazlivými větami, jako by starý principál byl opět tím maličkým batolivým Petříčkem, jejž Malina kdysi před zraky děda Humberta kolébal jako drsně srdečná chůva. Ochromený patron ležel nehybně, s očima přivřenýma, ale blaženě jako útěšné pohádce naslouchal tomu stařeckému žvatlání o lidech a zvířatech, o koních a šelmách, o běháku Gajdámošovi a o domptéru Gambierovi, o panu hraběti d’Ascensons a grófovi Pallachichovi a jak Miss Satanella přivedla první lipicány, o slavné jízdě Ruskem a jak koupili slona Bingo v Teheráně. Tichá záře spokojenosti se snesla na obličej trpícího, a když se Malina odmlčel, levá ruka Berwitzova vyhledala jeho kostnatou pravici, aby ji vděčně pohladila.

Nyní byli ti dva od rána o noci nerozlučný zjev Cirkusu Humberto. Jak se spolu nasnídali, oblékl Vendelín Malina svého ředitele, pomohl mu do lenošky a už jej vezl pomalu a opatrně do koníren, kde zůstali stát u vchodu, a Berwitz jen očima přihlížel, jak kočové čisté a opatrují koně. Pak stiskl Malinovi ruku a Malina ho odvel mezi klece dravců nebo k opicím a papouškům nebo před spoutané sloní stádo nebo k lóžím v šapitó, kde mohl principál sledovat všecky zkoušky. Navykli si na sebe tak, že Berwitzovi stačila jen malá znamení rukou nebo očima a Malina už věděl, co chce. Ba nesmírná

oddanost Malinova k pánovi dostoupila té míry, že Malinovi stačilo se zadívat do Berwitzových očí a jeho ústa vyslovovala, co Berwitz chtěl říci. Lidé zprvu nechápali a rozkřikovali se na dědu Malinu, že on je poslední, který tu má co rozkazovat. ale pak už si navykli na ten podivný zjev, že ochromený principál sedí a jen se rozhlíží a bílý stařec stojí při něm, dívá se mu na oči a říká: „Koukni se, Rudolfe, Trafalgarovi na kopyto, něco mu tam uvízlo. Dahomej nemá dobře upletenou hřívu, Martine, nemá dobře upletenou hřívu." Rozbřesklo se jim, že Vendelín Malina je už pro cirkus mrtev a Petr Berwitz je pro cirkus mrtev, ale oba dohromady že tvoří jeden život, který ještě střeží a hlídá chod Cirkusu Humberto.

Za tohoto stavu, když se Petr Berwitz už zcela uklidnil a smířil a bylo možno před ním bez nového nebezpečí mluvit o všech starostech, odvážila se konečně Anežka uspořádat velkou rodinnou radu, aby se rozhodlo o konečném osudu společného podniku. Petr Berwitz seděl v čele stolu s Malinou po boku, kolem usedli Anežka, Helena, paní Hammerschidtová, Frans Steenhouwer, inspektor Karas a Vašek. Steenhouwer vyložil několika větami situaci. Cirkus teď, při dosavadním složení, jen s nouzí prochází bez nových dluhů. Na jaře musí se vzdát své zimní budovy a peníze, které se prodejem pozemků utrží, nestačí na zaplacení starých dluhů z minulých let. Bude nutno odprodat část zvířat, aby se to s dluhy skoncovalo, a bylo by lépe raději začít s odprodejem hned, aby zbytečně nerostly úroky a aby se zmenšila režie. Ponenáhlým odprodejem lze také dosáhnouti ještě slušných cen, kdežto nucený výprodej na jaře by mohl znamenat nové zklamání. Co na jaře z podniku zbude, dá jen malý cirkus méně než střední velikosti, který by patrně neuživil všech lidí, kteří jsou v něm dosud. Bylo by výhodnější, kdyby mohl být stěhován po železnici místo po nápravě, protože by to přišlo levněji; ale na takovou přeměnu sotva bude peněz. A je nutno počítat s tím, že hamburské útočiště je pro ně i jinak ztraceno, když ve městě bude velké moderní varieté. Tak se to Steenhouwerovi jeví s hlediska hospodářského; rodina ať si rozhodne sama, co z toho dovodit, buď začít znovu s malým

cirkusem v chudobě, nebo rozprodat všecko. V tomto případě by se mohl vyzískat nějaký kapitál rodičům a ostatní by se museli rozejít a hledat si... hledat si...

Steenhouwer chtěl říci hledat si živobytí jinde, ale podíval se přitom na Berwitze a spatřil, jak mu po tvářích kanou dvě velké slzy. Tu se strýček Frans zakoktal a nedomluvil. Taky ženským se krabatěly brady a paní Hammerschidtová začala nervosně popotahovat.

„Já vám, moji milí," vybuchla hned, aby se úplně nerozplakala, „já vám na potíž nebudu. Vy víte, jak vás mám všecky nesmírně ráda a jak ráda jsem s vámi cestovala. Ale až se budete usnášet, nemusíte se na mne ohlížet. Mám tu svou pensičku po nebožtíku majorovi a mohu se vrátit domů, do Vídně. O mne je postaráno, jen aby vám se to nějak vyvedlo. Jen aby vám..."

A teď se paní Hammerschidtová rozplakala doopravdy.

„Taky nechci být na překážku," převzal řeč Steenhouwer, „budu se sice těžko loučit se svou kanceláří, ale bude-li to muset být, doufám, že se v Holandsku ještě uživím."

„Já pro svou osobu," zahovořila klidně a pevně Anežka Berwitzová, „bych dala přednost cirkusu. Prožila jsem s ním dobré i zlé a teď vím, že věru víc zlého než dobrého. Přesto bych byla ochotna začít zase znovu, a třebas chudě. Byl to krásný život; rozváželi jsme po světě radost a potěšení a pracovali jsme poctivě s hodnými a počestnými lidmi, uprostřed zvířátek, která bylo nutno milovat. Nevím, kde jinde bych se s takovým štěstím setkala. Ale my s tatínkem jsme již staří lidé, my již nemáme právo určovat cesty budoucnosti. To si musíte rozhodnout vy dva sami."

„Maminka má pravdu," zvolala Helenka rozechvěně, „není nic krásnějšího nad cirkus! Koně! Sloni! Lvi! Tygři! Manéž! A publikum! Nechci se s tím loučit, nedovedu to opustit. A kdybychom měli mít jen jednoho koníčka s opicí a stan samou díru, užijeme se a bude to hezčí než cokoli jiného."

„Ano, Helenko," promluvil konečně Vašek, „v téhle věci jsme úplně zajedno. Miluji cirkus zrovna tak jako ty. Ale je tu Petříček..."

Helena zvážněla a sklopila hlavu.

„Petříček...“ řekla pak tiše a resignovaně, „ano Petříček. Petříčka se nemohu vzdát. To je to jediné co je ve mně silnější než cirkus.“

„Myslím,“ začal znovu Vašek, „že jsme na tom podobně jako naši rodiče. Taky my už nemůžeme určovat život jen podle svých zálib. Taky my se už musíme řídit zájmem toho dalšího. Kdyby Petříček byl po nás, bylo byl to lehké. Ale on volá po něčem jiném. Nejde to spolčit, víš to dobře. Buď se rozloučíme s ním, nebo s cirkusem.“

„S ním ne. S Petříčkem se nemohu rozloučit. Je tak křehký. Je tak útlý. Umírala bych úzkostí, co se s ním děje.“

„A on by umíral touhou po tobě.“

„Jak to tedy rozřešit?“ vložila se do toho Anežka.

„Je tu, podle mého,“ odpověděl jí Vašek, „jediná cesta. Psal mi před časem Bureš, že v Praze lze najmout velké varietní divadlo. Požádal jsem ho, aby se mi zatím přeptal na podmínky. Podle mého soudu nejsou špatné. Kdybyste souhlasili, zajel bych tam a projednal bych si to. Pak bychom mohli likvidovat Cirkus Humberto úplně a já bych v Praze převzal varieté. Mohl bych tam dát strýčka Franse do účtárny a Petříček by měl zabezpečeno studium. Jen jedno bych chtěl po tatínkovi Berwitzovi: abych směl ten podnik nazvat Théâtre Varieté Humberto. To je příliš slavné jméno, než abychom je nechali jen tak vymizet ze světa.“

Ohlédli se všichni k Berwitzovi. Zvedl ruku a dotkl se Maliny. A Malina, dívaje se na něho, pronesl:

„Je jen otázka, bude-li mít Vašku dost peněz do takového podniku.“

Tu sebou po prvé pohnul Karas otec. Musel přemoci jistou trému, než promluvil. Dvakrát třikrát si odkašlal a konečně řekl:

„Vašku má peníze na první rok. Kauci za něho složí mlynář Smetana, jako Honza Bureš. To by tedy šlo.“

Všichni se znovu obrátili k Berwitzovi. Patriarchální zřízení cirkusu nedovolovalo, aby se rozhodnutí učinilo bez souhlasu náčelníka.

Berwitz lehounce zatleskal levicí na stůl. A Malina pravil:

„Ať se tam Vašku jede podívat. Bude-li se mu to líbit, přeměníme cirkus ve varieté. Ale jméno Humberto musí žít.“

Bylo to rozhodnutí podmíněné, ale za deset dní věděli, že je konečné. Vašek uspořádal program, aby mohl jít tři dny bez jeho účasti, a odjel s Kerholcem do Prahy. Třetího dne se vrátil a přivezl podepsanou smlouvu, kterou najal od pana Achilla Breburdy v Karlíně budovu divadla Varieté s celým zařízením od 1. října roku 1890 na patnáct let. Na patnáct let - na dobu, kdy bohdá bude mít Petříček vystudováno.

Petr Berwitz, když mu Vašek smlouvu přečetl, vytáhl levici a strašlivou silou mu stiskl ruku. Pak zkroutil tvář a namáhavě ze sebe vyrazil:

„Cirkus Humberto... od kulaté práce... do kamenného domu!... Dej ti Pán Bůh štěstí!“

Část čtvrtá

I

Míjí právě sto let od onoho roku 1790, kdy zestárlá herečka slečna Montansierová, pravým jménem Margurite Brunet, změnila nevděčnou úlohu milovnice za ošemetnější roli podnikatelky a zřídila v pařížském Palais Royal divadlo, které nazvala Théâtre des Variétés. Stala se tak kmotrou divadelnímu stvoření, jež nebylo ještě donošeno, zjevilo se v hýřivé Paříži bez pevného tvaru a výrazu a nejasně si hledalo cestu k životu. Nejprve pěstovalo hrubě pikantní operety a frašky, po jejichž trikotové lascivnosti přišel pravý opak, nevinné jeux forains, jarmareční hry, kde akrobati a cvičená zvířata měli vzrušit unavené nervy obecenstva. Palais Royal se stal kolébkou nejen Velké revoluce, ale i tohoto drobného umění, které pak tři čtvrti století zápasí o právo žít i mimo kruhovou manéž cirkusu. Císařství se staví až do tragedie sedanské naplno na stranu manéže. Ceasar a cirk se zdají Napoleonu III. nerozlučnými pojmy. A teprve když zpívající podium koncertní kavárny, když bláznivé improvisace umělců v montmartreské krčmě U Černého kocoura navyknou publikum na pestřejší a fantastičtější pořad, nachází i divadlo rozmanitostí svou pevnější půdu, vyrůstá z ní v odlišný typ a pak náhle přeskakuje hranice rodné země, aby všude ve velkých městech zapouštělo své šlahouny a odnože.

Cirkus v té době odumírá a živoří. Aspoň cirkus toho typu, jejž vytvářel a pěstoval Petr Berwitz v tradici dědy Humberta. Ale to je jen dočasná nemohoucnost, zestárnutí jedné formy. Neboť v téže době již se řítí po tratích mezi Atlantikem a Pacifikem celé serie zvláštních vlaků, které od státu do státu převážejí *Největší národní podívanou*, cirkus, zvěřinec a ethnografické museum divokého buisinessmana Philase T. Barnuma. Všechno tu musí být nezvyklé a nebývalé; a není-li v dějinách kejklířství nic nového pod sluncem, lze aspoň staré učinit novým velkostí rozměrů a násobilkou počtů.

Místo stanu zavěšeného na stěžni plachetní palác o třech nebo o pěti stožárech; místo kulaté manéžové loužičky pět svítivých manéžových jezer, jedno za druhým; místo jednoho orchestru tři kapely uvnitř a dvě zevně, místo šedesáti koní šest set, místo šesti slonů třicet, místo jednoho fakira celý ohromný stan s výstavou lidských rarit a zrůd a místo pěti set plakátů pět tisíc a deset tisíc a všechny halasně řvoucí, že toto je jedinečná galerie všech divů, které Pán Bůh ráčil mezi lidstvem stvořit. Takový Kranz byl snad s to vydržet náraz tohoto gigantického šálení smyslů a předělá staré počestné komedianství podle příkazů kapitalistického rozmachu. Nebyli toho však schopni jemněji ustrojení lidé jako Václav Karas; a byl to snad čirý pud sebezáchovy, který jej krom všeho uvažování vedl k tomu, aby se tiše vyhnul smršti humbuku a zachránil se na nově se vynořivší půdě.

Divadlo rozmanitostí bylo tehdy opravdu novina a nikoli jen pro něho. Snažil se hned, kdy se o zániku cirkusu rozhodlo, vejít ve styk s podnikatelem hamburského varieté, aby se poučil o některých zvláštních praktikách svého příštího povolání. Ale pochopil brzo, že tomu člověku jde především o výdělečnou investici a že o vlastním programu divadla nemá žádnou představu. Vašek se z jara dočkal i prvních představení, sledoval je den za dnem v hledišti i v zákulisí, pokoušel se odhalit jejich principy, ale nenašel nic než náhodný shluk všelijaké produkce. Bylo to tu prostě v plenkách a čekalo to, až se vyskytne nějaký duch třídící a tříbící, který ze změteného materiálu vybuduje skutečnou skladbu. První programy vytvářeli vlastně agenti, kteří sem nazdařbůh dodali všelijaká artistická čísla; jak je rozvrhnout a uspořádat, pro to tu nebyl ještě žádný smysl a Vašek cítil, že jejich starodávný, ustálený pořad v cirkuse byl neskonale umělečtěji promyšlen. jediné, co tu pochytil, byla troška té jevištní a zákulisní techniky, pokud se lišila od práce v manéži.

Vašek chtěl však znáti víc, a proto se na týden rozjel do Paříže. Proběhal tam všecko, co jen mohl postihnout, varietní divadla, cirkusy, šantánní kavárny i kabarety, mluvil s řediteli, sekretáři, režiséry, inspicienty i s technickým personálem, seznámil se s agenty a pohovořil

si s mnoha artisty i umělci. Viděl nesmírně mnoho chytrých věcí, pochopil všeliké zkušenosti praxe, přišel i na nové nápady a po týdnu se vracel s hlavou nabitou dojmy i poznatky. Cítil, že Paříž je opravdu veliké semeniště myšlenek a pokusů, ale úplně oslněn jí nebyl. Všichni ti znamenití lidé, které poznal, uchvacovali ho životní vervou, roztomilostí, vtipem a pěknými způsoby, ale pod tím okouzlujícím vnějškem shledal u nich dvě povážlivé věci: nesmírnou touhu po osobní slávě a hrozné lpění na každém centimu. Všichni byli posedlí žádostí po úspěchu, sami se omamovali výřečnými chvalozpěvy a žárlivě, jak ješitné ženské, střežili své soky, jsouce vždy hned ochotni je škodolibě pomlouvat. A třebaže tak úchvatně mluvili o dobytých laurech a o vzletu až k hvězdám, koukali se docela prozaicky každému pod prsty, kolik mu co vynáší, záviděli šťastnějším jejich frančíky, škudlili se svými a snažili se z každé příležitosti vytlouci nějakou hmotnou výhodu.

Vaškovi bylo z toho až smutno. Tak nadaní lidé, s takovými schopnostmi, s tolikerými božími dary, a oni nepochopí, co Vašek, vyrostlý mezi českými tenťáky, cítil každou svou žilkou: že všecky ty krásné výkony jednotlivců jsou z valné části neužitečná, ješitná marnost, nejsou-li opřeny o souhru a solidaritu celku. Vašek byl dítě party, od chlapeckých let sledoval, jak si všichni ti mužští kolem něho znamenitě hrají do ruky, jaká fortelná shoda mezi nimi vládne, jak si na mrknutí rozumějí, jak si vyhovějí a jak pevně, bez krásných řečí, k sobě drží. Bylo to i v něm a všichni ti mladí, které později z domova přivolal, hned to přejímali jako dědictví rodu. Každý z nich uměl bezvadně svou věc, ale především se cítili silní jako mužstvo. A Vašek to měl v sobě tak vryto, že věřil především v tu vzájemnou soudržnost, byl přesvědčen, že i jeho osobní výkony jsou větší a závažnější, protože je nedělá jen pro sebe, nýbrž i z důvěry těch druhých a z harmonie s nimi. Člověk cirkusák přirozeně rád skáče nebo voltižuje nebo krotí zvířata a dělá to co nejdokonaleji, vždyť v tom je právě jeho čest; ale oč to jde líp, když ví, že se kamarádi dívají na jeho výkon, že zrovna čekají, aby se vyznamenal taky pro jejich čest; a když ví, že dobrým výkonem pomáhá i těm druhým, pozvedá společné dílo, prospívá

podniku a že ho právě za to zas ti druzí mají rádi a zůstanou věrně při něm, kdyby sám potřeboval pomoci. Z jejich nesobeckých povah vznikla věrnost, která přemáhala všecky překážky. Byli věrni své práci, byli věrni sobě navzájem, byli věrni tomu celku, v němž se octli; z té věrnosti rostla zvláštní síla, kterou uznával i Petr Berwitz.

Hle, co se stalo, když Vašek učinil své odvážné rozhodnutí jít do varieté. Večer za ním přišel Kerholec, ten znamenitý placmistr, který byl po léta duší i mozkem Cirkusu Humberto.

„Vašku, principále," povídal tehdy, „to není žádná maličkost, co chceš podniknout. Mluvil jsem o tom s tvým tátou a řekli jsme si, že tě jen tak do toho nepustíme. Co umíš, to ti moc ve varieté nepomůže. Tady skočíš batúdu přes dva slony a tam můžeš klopýtnout přes první zlodějinu. Na takové věci jsou staré oči lepší než mladé tělo. Čehož následkem jsme se usnesli - a seržán Vosátka to ouplně schválil -, že do té Prahy potáhneme s tebou. Táta si vezme na starost, co je před oponou, a já všecko za ní. Ty si direktoruj, jak chceš a umíš, ale kamenný dům ti budem hlídat my dva. Ono to bude dobrý ještě v jednom punktu. Helena je hodná paní, ale odchod z cirkusu ponese moc těžce. Žádné stěhování, žádný nepořádek, sedět pořád v klidu a v pohodlí na jednom fleku, to jí poleze na mozek. Nemůže škodit, když tam při ní bude Alice. Teď to vlastně bude obráceně: my jdeme mezi své a Helena bude v cizím prostředí. A ona není na mráz taková kopřiva jako my. Tedy jde hlavně o to, aby ses nevzpíral, mladíku, a neodmlouval; to je jednou hotové usnesení a my dva se ti budem držet kamenného domu pevnějc než hypotéka."

Bodejť by se Vašek bránil, když mu tak jednou ranou zabíjeli kolik much z jeho starostí! Ale to právě byla ta jejich věrnost, parta ho v těžké chvíli neopouštěla a šla s ním. A nejen ti dva; taky mladí tenťáci z osmičky přišli za ním, za kamarádem, že mu pomohou, potřebuje-li jich. I měl Vašek oponáře a kulisáky pro Prahu dřív, než zvedl nohu k odchodu z Hamburku.

První však, koho posadil do Prahy, byl strýček Frans Steenhouwer. Pan Achilles Breburda končil sezónu posledního dubna

a dne 1. května se Frans usídlil v jeho kanceláři, aby odtud už vedl korespondenci příští správy. Agentury nepřetržitě posílaly nabídky a termínové listiny artistů a bylo nutno, aby Vašek v Hamburku už je studoval a vybíral. Zůstával v Hamburku, protože stálý byt měl najatý do konce září a nechtěl zbytečně platit dvojí činži. Jen si občas odtud vyrazil, aby zhlédl programy v cizích podnicích a poznal hlavní jejich čísla na vlastní oči. Hodilo-li se to, vracel se přes Prahu, kde se Steenhouwerem zařizoval některé přípravy pro svou první sezónu.

„Maucta, pane šéf," vítal ho hned po prvé Holanďan, aby mu ukázal, jak se učí česky. I toho tichého člověka s olysalou hlavou musel mít teď Vašek znovu rád, když ho viděl, jak si nastěhoval železnou postel a laciné umyvadlo do komůrky vedle kanceláře, aby nenadělal Vaškovi příliš útrat. Když sem Steenhouwer přišel, neznal z celé Prahy nikoho než mlynáře Smetanu-Bureše. Ale tento opěrný bod při Kamenném mostě mu stačil, aby si věřil, že dobude celého města.

Největší pomoc mu při tom ochotně poskytl pan Achilles Breburda a jeho bratří. Byli tehdy v Praze tři Breburdové, všichni tři synové Matyáš Breburdy, hostinského a řezníka v Kardašově Řečici. Starý Breburda byl strašný hromotluk, za mladých let obávaný ve všech posvícenských a krčemních rvačkách na celém Jindřichohradecku. V mužných letech se trochu uklidnil. Tu už nemusel chodit za nákupy dobytka po všech trzích jižních Čech. Našel si svá dobrá přátelství s direktory a šafáři hraběcích panství, dvorů a statků. Byl selsky chytrý a obratný, před obchodem mluvil jak o nemoc, po obchodě mlčel jako hrob, hlavně však dovedl nenápadně otevřít pytlík nebo nechat někde ležet nějakou stovku. Znal kopu způsobů, jak podmazat, a nekrásnější kusy panských stájí šly pak výhradně do jeho řeznictví. Sám si osvojil všelijaké hraběcí způsoby a tři své syny pokřtil postupně podle abecedy, jako by vyšli z čistokrevného zámeckého chovu: Achilles, Břetislav, Ctibor. Pro všechny si našel jména hrdinská, neboť miloval sílu a ctil statečnost. Achilles se vyučil číšnictví, šel do Prahy, koupil zahradní restauraci na Štvanici, kde pořádal koncerty vojenských kapel a taneční zábavy pro lepší společnost. Po čase

převzal hotel a restauraci U arciknížete Ludvíka na Poříčí a otcovým prostřednictvím za podpory několika šlechticů dostal traktérství na zemském sněmu. Bratř Břetislav se doma vyučil řeznictví a usadil se v masných krámech staroměstských, vynikaje nad všechny pražské mistry znamenitostí masa hovězího a vepřového, jímž ho v hojnosti zásoboval otec Matyáš z Kardašovy Řečice. Třetí bratr Ctibor prošel podle otcova programu vinařskou školou rakouskou, pracoval ve sklepích vinic moselských a burgundských, a vrátil se s jazykem tak vycvičeným, že dovedl ze všelikých zbytků sudů namíchat hodnověrné Château-Neuf-du-Pape nebo Margot spécial, založil na Jezdecké ulici první pražský velkosklad originálního vína rýnského, moselského, francouzského a španělského nejznamenitějších značek, nemluvě o vínech rakouských a uherských.

Všichni tři bratři se navzájem podporovali a nejstarší Achilles byl uznávanou hlavou tohoto trojspolku Breburdů. Sám pobíral do svých podniků maso od Břetislava a víno od Ctibora, ale oběma mimoto razil cestu k dodávkám do šlechtických domů a do nejbohatších pražských domácností. Když se všichni tři u něho sešli, museli jít do velké jídelny, protože menší salónek byl pro ně příliš těsný. Byliť vespolek po tátovi postav hromských a svalnatosti obrovité; na dostihy na Císařské louce museli jeti ve třech drožkách, protože ani dva by se do jedné nebyli vešli, a kůň měl i s jedním co táhnout. Koňské dostihy a silácké zápasy byly jejich jediná soukromá vášeň. Přičiněním bratří Breburdů se Praha tehdy stávala rájem těžkých atletů. Od chasníků na jatkách až po slavné mezinárodní závodníky, každý, kdo vzpíral břemena nebo se ukázal v zápase, měl v lidovém šenku Achilla Breburdy právo na tak zvanou řeckořímskou porci masa a knedlíků, kteráž byla proti obyčejné asi trojnásobná. A ve všech hospodách byli bratří Breburdové ochotni za zápasníky zaplatit útratu a ke všem utkáním věnovali své čestné ceny i odměny pro útěchu.

Obdiv k svalovcům to taky byl, co přimělo Achilla Breburdu, že koupil divadlo Varieté, když se doslechl, že jeho majitel, pan Tichý, nemíní už je pronajímat cirkusům a divadelním společnostem. Na pět

let se stal sám podnikatelem a podlaha jeviště se nezprohýbala pod tíhou vší té těžké váhy, kterou si do každého programu naangažoval. Za jeho vlády se Varieté hemžilo Herkuly, kteří zvedali metrákové činy, vyhazovali a chytali dělové koule, vytáhli v zubech koně půl metru od země a balancovali kolotoč obsazený několika lidmi. Hlediště hřmělo potleskem, neboť společenstvo řezníků a společenstvo hostinských a výčepníků bylo vždy početně zastoupeno a jejich ruce něco vydaly. Leč návštěvy vyšších vrstev společnosti nápadně ochably. Achilles Breburda se o zasedáních zemského sněmu horlivě vyptával svých vznešených strávníků, proč přestali docházet do Varieté, kde jim přece posouží exkvisitní kuchyní, řízným mokem i prvotřídními víny nejlepších značek. Smáli se mu, poplácávali ho po mohutných zádech, až mu konečně pomaloučku vpravili, že je trochu nudí věčně se dívat na ty hory zpoceného masa a na tu těžkou dřinu, že by všichni toužili po něčem lehčím a elegantnějším, víc změny kdyby v tom bylo a hlavně především krásné ženské.

Achilles Breburda zesmutněl. Krásné ženské! Tohle zboží ho vůbec nezajímalo. Věděl o pár slavných silačkách, ale když se o tom zmínil, páni se mu dali do smíchu, že chtějí přece něco mnohem lehčího. A toho názoru byl ústavácký velkostatek stejně jako konservativci, mladočeši jako staročeš, klerikálové jako chabrus. Bylo zkrátka jisto, že otázka varietního umění je jediná, v níž vládla na zemském sněmu svornost. A tímto jednomyslným odporem byl traktér Achilles Breburda dohnán k poznání, že umělecká činnost mu nesvědčí a že bude lépe, když provoz divadla postoupí odborníkovi a sám si nechá v podniku jenom hostinství. Bratří Břetislav a Ctibor i otec Matyáš mu to na rodinné radě schválili a tak došlo k jeho jednání s Václavem Karasem, artistickým ředitelem z Hamburku.

Breburdové byli hodní a srdeční lidé, chtěli dobrý a vzkvétající obchod a neměli žádných postranních úmyslů. Proto Achilles Breburd poctivě uvítal pana Steenhouwera, a co ze své zkušenosti věděl, vším mu ochotně při jeho průkopnické práci pomáhal. Podle jeho a Burešových rad seznamoval se Steenhouwer s policií a městskými

správami, studoval obyvatelstvo, sepisoval si příští možné návštěvníky, zvláště ze vznešené společnosti aristokratické a důstojnické, shledával dodavatele a inserenty, navštěvoval redakce, rozšiřoval zprávy o proslulém Cirkuse Humberto, jehož ředitelství převezme od podzimu Théâtre Variété Humberto. Koncem léta potvrdil už Bureš Vaškovi, že půda se zdá být pro něho dobře připravena a ve městě že je o nový podnik velký zájem.

S Helenkou se Vašek dohodl, že se s Hamburkem rozloučí až těsně před polovinou září, kdy měl jejich Petříček nastoupit v Praze do gymnasia v Truhlářské ulici. Bylo v nové, nedávno postavené budově a ředitel Eduard Kastner ochotně pomohli překonati potíže, které byly spojeny s příchodem nového studentíka ze vzdáleného Hamburku.

Léto bylo tehdy chladné a rozpršelé a Karasovi bezděky vzpomínali, jak by jim bylo zase zle s cirkusem. Nejhorší to bylo počátkem září. Z Čech docházely zprávy o zátopách a povodních, a když 12. září minuli zemské hranice, viděli ještě rozvodněné Labe stát v stříbřitých lagunách daleko mimo břehy. V Praze podle úmluvy vsedli do drožky a jeli do Smetanova mlýna, kde se měli usídlit na prvních pár dní, než se Helena rozhodne pro některý z bytů, které jí vyhlédl strýc Frans. V Karlově ulici si všimli, že je nezvykle špinavá plná bláta, kalu, louží. Ještě horší to bylo na počátku Poštovské, kde vystoupili, aby po lávce došli do mlýna. Vladimír Smetana je přivítal srdečně, ale smutně a hned je odvedl do zadního pokoje nad mlýnicí, kde jim z okna ukázal, proč je tak zarmoucen: Karlův most byl na dvou místech přerván, tři jeho oblouky byly v ssutinách a před nimi ještě trčela ze zpěněných vod změť nahromaděných klád a trámů.

A pak jim vyprávěl o té hrůze, která se od jitra 3. září rodila z rostoucích přívalů vod. Řeka stoupala skokem od hodiny k hodině, o plné čtyři metry nad normál za den. To už vyrazila z řečiště a zaplavila nižší ulice a náměstí. Tu naproti ta proslulá Slovanská kavárna byla pod vodou až ke stropům přízemí a pramicemi se jezdilo k oknům prvního patra. Národní divadlo bylo se dvou stran oblito vodou

a představení v něm se muselo přerušit. Rozdivočelá řeka se ježila v celé šíři a délce troskami, které urvala na svém hořením břehu a které unášela až sem, kde je vrhala na pilíře Karlova mostu. Oblouk za obloukem se zatarasil dřevem z nesčetných vorů a řeka bušila do pilířů tisícerými sochory. Ve mlýnech se vůbec nespalo; a ráno o půl šesté, za kalné mlhy, zazněl jim do hukotu vod temný rachot jak dunění hromu. Karlův most, Karlův most se řítil! Pátý oblouk mostní se propadl, za ním šestý, sochy svatých stály ještě mezi oběma, pak se začal sesouvat i pilíř, svatý Ignác se skácel do vody a po něm svatý František se svými Indy. Všecky obešla hrůza jakoby z národní zkázy. A před desátou to zarachotilo znovu, zhroutil se ještě osmý oblouk a slavné dílo Otce vlasti trčelo do vzduchu roztrženo ve tři nesouvislé kusy. Lidé se sbíhali a lomili rukama: Karlův most! Naše korunovační cesta! A všechny hrůzy, které obyvatelstvo prožívalo v zatopených ulicích, ustupovaly před tragedií tohoto odvěkého symbolu pražské velikosti a slávy. Ale nebylo možno lkát, všude bylo třeba pomoci a Vladimír Smetana ovšem byl mezi prvními, kteří pracovali k úlevě. Katastrofa se přehnala, teď bylo nutno rozvíjet dílo lidské solidarity, aby rychle zažehnalo ztráty a utrpení jednotlivců.

Karas naslouchal Smetanovu vyprávění hluboce rozechvěn. Když pak za nimi přišel strýc Frans a když všichni zasedli ve Smetanově jídelně k večeři, nemohl to přenésti přes srdce, aby se o tom nezmínil, není-li to špatné znamení, že on, který prošel katastrofou svého podniku, přichází na nové působiště právě zase ke katastrofě.

„Ne tak, milý krajane," vzepřel se mu Smetana, „nepřicházíš ke katastrofě, přicházíš naopak ke šťastnému dílu záchrany. Katastrofy patrně odvrátit nemůžeme, ale žádná není toho druhu, aby ji odhodlaná lidská vůle nemohla překonat. Každá pohroma jen probudí a upevní bratrství lidského rodu. Rány Karlova mostu budou zaceleny, jeho slavná krása obnovena. To není špatné znamení pro tvůj vstup do Prahy, to je naopak znamení vítězné. Slyšel jsem od pana Steenhouwera, že tvůj táta a Kerholec přijedou také. To je výtečná věc. Zase to bude společná práce a ta je nejlepší. A já budu mít zde

přátele, na které nemohu zapomenout. Ostatně jsi mi ještě dlužen vyprávění o tom, jak se Cirkus Humberto skončil. Vím něco od pana Steenhouwera, ale to jsou jen zlomky."

Vašek tedy vyprávěl, jak došlo k jeho rozhodnutí a jak pak pomalu, kus po kuse, vyprodával zvěřinec a skupinu po skupině i zvířata cvičená. Nejvíce mu v tom prospěli Hagenbeckové, kteří se ujali nenápadného prostřednictví a postupně umístili všecko za ceny neobyčejně slušné, takže tichá likvidace vynesla nakonec ještě docela pěkné jmění.

„Kam přišli sloni?" ptal se Smetana zvědavě.

„Ty koupil berlínský Kranz."

„A vzal si také Arr-Šehira?"

„Ne, ten se po jejich prodeji s námi rozloučil. Najednou se objevil v bílých indických šatech, s bosýma nohama, a kufírkem převázaným mnoha motouzy, prohlásil, že jeho parník do Indie odjíždí, dal nám sbohem a odešel. Byl jsem rád, že vydržel až do konce, protože by byli sloni lítostí kolik dní nežrali a Kranz by hned byl za ně nabídl méně."

„A Hamilton?"

„Toho si vzali Hagenbeckové. Mají pořád plno cvičených zvířat ve stájích, sami začali s dompteurstvím a cvičitelstvím a přišlo jim vhod, že dostali člověka zkušeného a spolehlivého."

„Ale on tam třebas bez cirkusu umře..."

„Taky jsme si to mysleli, ale stal se pravý opak. Od té doby, co Hamilton nevystupuje, okřál a ožil přímo neuvěřitelně. Po čtvrt roce měl zase svěží pleť a jasné oči a sám si pochvaloval, že dobře spí, že mu chutná jíst a že srdce přestalo tropit neplechy. Tak je tam mezi tou hagenbeckovskou havětí velmi spokojen, učí tuleně balancovat míč a chytat slanečky, boxuje s klokany a předvádí udiveným pinguinům ‚Na tom našem dvoře'. Toho jsme, myslím, úplně zachránili."

„A co starý pán, direktor, Berwitz?"

„Nu, s tím to je, brachu, špatné. Trochu snad lépe mluví, ale tělo jinak zůstává na pravé půlce mrtvé. Dokud byl první odprodej

zvěře nevelký, nechával jsem ho jezdit po stájích a po šapitó. Ale pak už byly díry ve stavu zvěře a zvláště koní zřejmé a on se vždycky na ně díval tak nechápavě a zasmušile, tak se těmi úbytky trápil a trudil, že jsem se dohodl s tchyní, aby ho před hlavním prodejem odvezla. Kdoví, jak by to byl snášel, a lítost byla pro něho zrovna tak nebezpečná jako hněv. Paní Anežka to s ním svým kouzelným způsobem projednala a o vánocích a na Nový rok odjeli spolu do Belgie."

„A Malina s nimi?"

„Sám jsem mu to navrhl. Ale Malina už byl jako duchem nepřítomný. Pořád jako by nechápal, oč jde. A když se mu konečně v hlavě rozsvítilo, dal se mi do pláče, že ho vyhazuji z Cirkusu Humberto. Utěšil jsem ho, že ne, ale odpoledne jsem ho našel u kozla Modrovousa; držel ho kolem krku a žaloval mu, že má opustit cirkus. Dlouho jsem tomu nechtěl uvěřit, ale Malina opravdu nechal nemocného Berwitze odjet a zůstal s námi. S námi? Ne, zůstal s kozlem Modrovousem. Nás si nikoho ani nevšiml, ale u Modrovousa v ohrádce seděl celý den, nosil mu svoje jídlo, sám snad ani nejedl a jen mu barvil vousy a jen ho pořád objímal, že oni dva jsou nejstarší tvorové v Cirkuse Humberto. Dočista zapomněl, že už to byl třetí Modrovous, kterého jsme měli. Požádal jsem Hagenbecky, aby nám kozla nechali až do posledního dne. Nu a pak jsme už vyprodali všecko. Kranz si odvezl i kostymy, postroje a nářadí, maringotky od boudy odjely, personál se rozešel, boudu bylo třeba zavřít. Tu jsem Malinovi řekl, že musí i kozla odvést k Hagenbeckovým. Zavrtěl hlavou, že ne, že nemůže, že se sotva udrží na nohou. A opravdu, byl tak zesláblý, že jsme ho museli dovést na postel. Zařídili jsme mu to v pokojíku po tátovi a přemýšlel jsem, kam ho uložím, až přijdou boudu bourat. Ale nebylo to potřebí, ráno pro mne přiběhla Alice Kerholcová, že Malina v noci zemřel. Čisťounce, tichounce, jen tak zhas. A mně, přiznám se, vyhrkly slzy. Bylo to jako vpodvečer v lese: pořád je světlo, pořád je světlo, a najednou se něco stane a je tma."

„Tak Vendelín Malina je v Pánu..."

„Ano. To se tak tiše zavřely za Cirkusem Humberto dveře."

„Ale nové dveře se otevírají v domovině. Všichni se postupně vracíme domů, všichni víme, že patříme té zemi, v které jsme se narodili, že teprve tam dojdeme svého štěstí. Jen Vendelín Malina se odtrhl a nedošel. Umřel v té daleké končině. Nu, hodnému člověku je všude země lehká a špatnému bude i rodná hrouda jako cent."

„Smrt měl věru krásnou..."

„A po smrti krásnější shledání - když mu šimlíček v nebi po česku zařehtal!"

II

Žlutočervené plakáty svítily na nárožích jako planoucí ohně, malé ručníkové vývěsky vyskakovaly za výklady obchodů, noviny den za dnem psaly o zahájení nové sezóny, lístky v předprodejích se čile prodávaly, všechno ukazovalo na slibný začátek. Jen v samotném divadle Humberto bylo den před otevřením mrtvé ticho. Ráno se sešel orchestr, aby si letmo přehrál všecky připravené vložky, po zkoušce zapadl celý dům krom kanceláří v temnotu. Karas otec i Kerholec měli své pracovní úseky uspořádány a připraveny, také Steenhouwer byl hotov, a najednou jim po velkém přípravném vypětí nadešel mrtvý den. Na Václava Karase šla z toho náhlého ticha a klidu až hrůza. Stále si musel připomínat, že to je přirozená vlastnost varietního divadla: artisté přijedou až v den premiéry. Zítra teprve nastane boží dopuštění. Každý vlak přiveze někoho, kdo bude chtít zkoušet s orchestrem, který jakživ neviděl jeho not, bude upravovat své číslo pro jeviště, po němž nikdy nepřešel, bude se zařizovat v šatnách, v nichž nikdy nebyl, a bude se chtít ubytovat v městě, kde nikoho nezná. Kapelník bude mít před sebou dvacet čísel, z nichž každé bude chtít něco, co není v notách, kulisáci budou náhle muset zápasit se spoustou nářadí a předmětů, které nikdy neměli v rukou a které všechny musí být na vteřinu a na milimetr přesně na svém místě, osvětlovači dostanou

spoustu zmatených upozornění, kdy ubrat a kdy přidat, restaurační personál nastoupí a bude prostírat stoly, přinášet talíře a příbory, rachotit porculánem a stříbrem, uváděči a šatnářky budou se zaučovat, bude to hotové peklo zmatků a nedorozumění a uprostřed toho všeho musí být on, ředitel Karas, připraven ke stálým rychlým zásahům a hlavně sledovat zkoušky a z jejich kusého, náznakového průběhu si udělat jakýsi obraz skutečné produkce a podle toho během odpoledne sestavit konečný pořad. Neboť programy jsou v tiskárně jen vysazeny a očíslovány nazdařbůh, podle theoretických předpokladů a teprve zkoušky naznačí, jaký bude skutečný postup premiéry. Podle toho teprve bude nutno přeházet sazbu a tiskárna bude muset sebou hodit, aby v sedm večer odvedla vytištěné knížky pro první večer.

Vašek měl z toho všeho po prvé v životě trému. Oh, kdyby šlo o jeho produkci, kdyby sám se měl vykoupit skokem smrti nebo jízdou v boku koně nebo převzetím neznámých dravců, to by byl Václav Karas jako z ocele. Nebo kdyby šlo o nenadálou improvisaci celého programu s jeho starými, zkušenými lidmi z Cirkusu Humberto, i to by byla pro něho hračka. Ale tady stojí před věcmi zcela neznámými, které se zítra přivalí jako smršť a mohou mu nenadále přivodit nějakou netušenou pohromu. Připravil všechno co nejsvědomitěji, ale zítřek závisí na rychlé souhře nějakých sto padesáti lidí, kteří se nikdy v životě nesetkali. Z dvaceti čísel, které pro prvních patnáct dní angažoval, znal na vlastní oči jenom tři. Sedmnáct jich přichází jen na doporučení agentur, na základě prospektů, kritik a fotografií. V kanceláři leží jejich depeše. Osm jich přijede a chce zkoušet dopoledne, deset čísel se objeví mezi druhou a pátou hodinou, dvě čísla mohou přijet až v 6.15, to jest zkoušet až někdy po půl sedmé. A po půl osmé prý již začíná přicházet obecenstvo, které chce večeřet ještě před programem. Strhnou to všechno včas a bez pohromy?

A bude mít večer s pořadem sukces? Vybíral jej dlouho a opatrně. Jeho zkušenost z Paříže ho poučovala, aby nikdy nedal na týž večer dvě čísla z téhož oboru. Věděl, že první dvě vystoupení jsou obětována neklidu v hledišti a že mohou být slabší. Ale třetí číslo má

již být dobré a mělo by být žertovné, aby lidé co nejdříve roztáli. A všechno se musí rychle střídat, program má jen letět a každé zvednutí opony má být už pro zrak překvapením. Na chlapce z Horní Sněžné pod vedením Kerholcovým se může spolehnout, ti půjdou do práce jako lvi. Ale bude mít dost prospektů a závěsů pro všecky náhodné potřeby?

Sám měl v programu jen jednu osobní libůstku: chtěl tu mít po každé nějaká zvířata. Pro své a Helenino potěšení. Tak si navykli na život s němou tváří, že by se jim stýskalo, kdyby se denně nemohli pomazlit s nějakým zvířátkem. Zvláště na Helenu to dolehlo, byla po matce zamilovaná do stájí i do zvěřince. Vašek si chtěl pro zábavu nechat aspoň oba foxteriéry, Whisky a Brandy, ale Petřík byl z nich doma všecek vystrašen. Dali je tedy Kerholcovi, kde oba ti malí divoši měli mezi Kerholcovými kluky ráj. V programu chtěl tedy mít stále zvířat a už je měl zajištěna na celou sezónu. Věřil ostatně, že dresura se vždy obecenstvu líbí, a proto se nebál ani dvou tří čísel toho druhu v jednom večeru. Pro začátek měl psí a kočičí divadlo Miss Harietové a dresuru ledních medvědů, které velmi odvážně předváděla Mlle Blanche.

Jedno číslo angažoval na radu Burešovu.

„V Praze," řekl mu Bureš, „budeš mít vždycky úspěch s hudebním číslem. Jestli to bude Paganini nebo tahací harmonika, to je jedno; kdo Pražanům pěkně zahraje, ten je u nich Pámbů. To není na celém světě taková obliba v muzice. Tady bys měl největší sukces s tygry, kdybys mezi nimi zahrál ‚Když Zdeněk můj ve svatém nadšení'."

Karas se podle toho zařídil a pro začátek zvolil něco mezi Paganinim a tahací harmonikou - virtuosa na xylofon. A ještě jedno číslo měl z cizího podnětu: 3 Romanoffs, moderní gladiátoři. O to si řekl pan Achilles Breburda hned tenkrát, když podepsal smlouvu.

„Tak jsme to, pane Karas, s pomocí boží projednali a vod 1. května jsou voni tady svrchovanej pán. Na podzim nám ukážou, co uměj. Je to jejich branže, já jim do toho mluvit nebudu - jako mi zas

voni nebudou mluvit do vomastku v kuchyni. To je tak jako s tou Klárou, co vo ní vždycky řeční pan nejvyšší zemský maršálek. To neznají? Má to být nějaká Pachtová, já vo ní takto nic nevím, snad to byla ta hraběnka, Ale pan nejvyšší vždycky říká: Klára Pachtová, bony amiči - a to jako znamená, dyž je to bon, tak je to bon, a dyž je to na vobou stranách bon, tak je to bonbon. A to já si to tak v duchu linýruju: mezi námi dycinky Klára Pachtová. Dyby ale chtěli, pane Karas, nebo dyby si milostpaní vinšovala k večeři extra porci, to jen klidně vzkážou do kuchyně, to já už zařídím, na to se u mne nekouká. Ale dyby voni chtěli něco pro mne udělat... já jim do toho mluvit nechci... ale povídám, dyby chtěli a mohli... já bych jim pověděl o takové extra porci s jejich strany, pro mne a pro mý dva bráchy: dyby tak líbili, Karásečku, zaangažovat vobčas ňákou těžkou váhu... vědí, to je moje špecielní gusto. Já jim tam mám u katrob svoji matraci, a dyž takovej řáckej chasník přijde, tak si to tam buď já nebo Břeťa nebo Ctibor s ním rozdáme... vědé, ve vší tichosti, bez publika, jen vrchní Šebele, ten tlustej, co má lóže, přijde, aby nám to vodpískal. To je naše tajemství tady. Prosím jich, voni vo tom ani muk - jako ten Ján Nepomuk! Vono se to pro landtágovýho traktéra nehodí. Já vím, vony nóbl partaje vohrnují nad těžkou váhou nos, ale pro nás vobyčejnej přízemní lid je takovej kladiátor potěšení my holt chceme krásu mužskýho těla. Dyž přijde takovej chasník, napne ruku a udělá musklšpíl a von mu ten piceps skáče jak janek, to je marný, to je pro našince kouknutíčko. Tak vo to bych vobčas prosil... ale jen dyž se to hodí... jinak, toť se ví, Klára Pachtová...“

„Klára Pachtová,“ přikývl tenkrát Vašku a nyní měl 3 Romanoffs a Achilles Breburda si připravil žíněnku.

„Už abych měl zítřejší večer za sebou,“ vzdychl si Karas, když odpoledne posledního září přišel za Steenhouwerem do kanceláře, „jakživ jsem neměl před sebou tolik neznámých věcí.“

„Jedna věc však už není neznámá,“ odpověděl mu strýc Frans, „divadlo bude vyprodáno. To je to nejdůležitější.“

„To jsem rád. To také artisté jinak zaberou, než když cítí díry

v hledišti.“

„Nebude děr. Zbývá hrst sedadel na galerii, ale ta se ještě během dne prodají. Nejzajímavější je, že v poledne přišla telegrafická objednávka lóže z Hamburku.“

„Z Hamburku? Opravdu? Prosím tě, kdo?“

„Nějaký hrabě Orsini.“

„Orsini? To je známé jméno, ne?“

„Mně se taky zdá, ale nevím, kdo to je. Ale musí to být nějaký tvůj ctitel, protože v telegramu přeje úspěch.“

„Cože? Kde je ten telegram?“

A Karas popadl blanket, jejž mu Frans podával. Znovu a znovu četl přilepenou pásku:

wünsche besten erfolg bestelle parterrloge...

„To je báječné!“ vzhlédl konečně Karas k Steenhouwerovi, „hrabě Orsini jede za mnou až do Prahy! To je opravdu velkolepé!“

„Na tom nejlépe vidíš, že Cirkus Humberto není mrtev, ale pokračuje. Jeho ctitelé jedou za ním přes půl Evropy.“

„Kterou lóži jsi mu dal?“

„Prosceniovou - tu mívá šlechta nejraději. Není do ní příliš vidět.“

„Výborně. Zítra mi připomeň, abych se mu šel v přestávce poděkovat. zapiš si to, Frans. Orsini, Orsini! Krásné, kavalírské jméno! To je konečně jednou šťastné znamení! Musím hned za Helenkou, povědět jí tu novinu.“

Karasovi opravdu bylo najednou do zpěvu. Publikum jde za ním! A jaké publikum - hrabě Orsini! Zítřek už není pro něho naprosté temno, už má v něm jeden pevný bod, o který se může opřít, jeden zářivý bod, který mu osvětluje všecko ostatní a ukazuje mu to v lepším, růžovějším světle.

Helena také nezná žádného hraběte Orsiniho a nepamatuje se, že by kdy otec o něm mluvil. Ale telegram svědčí o jeho existenci a oběma je hned lehčeji u srdce.

Osudný zítřek nadešel s přechodnou zmateností. Všecko bylo do puntíku připraveno a najednou je tu plno věcí, na něž předem nevzpomněli, a plno věcí, které je v poslední chvíli nutno udělat jinak. Drožkáři, posluhové, povozníci a zasilatelé přivážejí od rána kufry, bedny, klece a zase kufry, neznámí lidé shazují se sebe kabáty a komandují s jeviště muziku i režiséra, prohlížejí závěsy, lezou do provaziště, zkoušejí podlahu, měří si na kroky jeviště, hádají se o šatnu, vytahují zavazadla, dožadují se vody, vykládají kapelníkovi o partituře, odkud se má kam vrátit, shánějí se v kanceláři po adresách bytů a po nejbližších obchodech, vracejí se do hlediště, seznamují se a už spolu klábosí, kdo odkud jede, jaké tam bylo angažmá, jaké publikum, jaké byty, jaká strava. Je to zmatek, ale ti lidé jsou přitom klidní, jen když se brzo dostanou na řadu a když cítí pochopení pro svou věc. Zkoušky běží jako když namaže, ale Karas z nich mnoho nemá pro své ocenění, málokterý ukáže, co vlastně dělá, většinou jenom naslouchají své muzice, jde-li přesně tak, jak jsou na ni naučeni. Uprostřed odpoledne Karas ani nedočká konce a posílá do tiskárny, aby to pro dnešek vytiskli tak, jak to sestavil.

Bože, jaké je štěstí, že si ponechal orchestr, který už tu hrál za pana Breburdy. Ukazuje se, že tlusťoučký kapelník Pacák je velký rutinér, kterého nic nepřivede z míry. Vyzná se v těch všelijak opisovaných, slepovaných a skládaných notách, ve škrtech a přípiscích, sám si tu a tam přidělá znamínko, které dosud nebylo zapsáno, a jeho brejlatý pomocník opatrně už skládá noty tak, jak večer půjdou za sebou.

A večer už je tady, Karas musí po direktorském zvyku do předsíní, vymakávat valící se davy, kouká jako ostříž, nespatří-li mezi nimi nějakou známou hamburskou tvář, jíž by mohl říci: „Pan hrabě Orsini?“ Ale nepoznává nikoho, jen ví, že je tu dobrá nálada, že lidmi proudí sympatie a radostné očekávání. Hudba už uvnitř hraje, plynové plamínky v hledišti se přitahují, rampa září, je třeba proběhnout zákulisím. Všecko v pořádku, hlásí klidně Kerholec, všecko v pořádku, kývají vesele sněženští hoši, všecko v pořádku, zaznívá spokojeně ze

šaten, u nichž letmo zaťuká. A Kerholec už zvedá ruku, dvě tanečnice v závojích se rychle pokřižují, ještě si šoupnou nakřídovanou podešví o podlahu, a už se opona zvedá, intráda se valí na scénu, dvě nalíčené tváře ustrnou v úsměv, tělo se vypne, pět taktů, šest, sedm, osm - teď!

Karas mrkl narychlo do prosceniové lóže. Byla prázdná; inu ovšem, je ještě příliš brzy! A již spěchal vnějším obloukem nahoru na balkon, odkud chtěl sledovat své první představení jako divák. Hned první číslo vzbudilo jeho námitky. Ta děvčata ohlásila, že tančí v červeném kostymu, a teď mají fialový. Závěs se k tomu nehodí - zítra hledat jiný!

Po tanečnicích jde xylofonista - můj ty bože, jak měl ten Bureš pravdu! Druhé číslo a má pět opon. A publikum je rozkuráženo. Teď komický ekvilibrista... ano, berou to, už je bouda v náladě. Teď jen neztratit tempo. Ne, hoši se tuží, sotva dozní potlesk, může jít opona vzhůru. Tři Romanoffs, moderní gladiátoři. Albert van Dyk, imitátor dirigentů. Rolf, veselý kouzelník, Three Stars, tři krasavice na bradlech. Ikarské číslo, ano, ale tu bude lépe to přehodit dát kouzelníka mezi ty atletky a ikarce. Miss Hariet, psi a kočky. Bouřlivý úspěch. Pausa.

Karas letí do lóže číslo 5, tam je Helena s Alicí a s hochy a s nimi Smetana. Rozzářené úsměvy, trojí silné, kamarádské stisknutí ruky. Obě ženy tomu přece rozumějí a jsou spokojeny. A potvrzují mu, že publikum je nadšeno. Nezkazí-li se to v druhé půli - a obě honem klepají na bariéru -, je to hned napoprvé velký, strhující sukces.

Výborně, a teď rychle do zákulisí, za Kerholcem. Ten už něco ví z druhé strany. Co říkají ti, na kterých nejvíce záleží. Ti, kteří už projeli půl světa. Kerholec zdaleka spokojeně mrká.

„Dobré to máš, Vašku! Všichni jsou v náladě. Dávno prý už nezažili tak animovanou premiéru. A už se ptají na tebe, co jsi zač, žes tohle tady vykouzlil. Praha prý bývala těžkopádná a nerada tleskala."

Na jevišti stavějí mříže pro lední medvědy. V uctivém oblouku je obchází Frans Steenhouwer a kýve na Karase.

„Publikum je, Vašku, veskrze spokojeno. Biletáři i číšníci už

to hlásili. Taky lóže jsou v náladě. Prodlužte přestávku asi o deset minut. Je více objednávek na večeře, než restaurace počítala. Aby se to aspoň rozneslo při světle. A mám ti připomenout hraběte Orsiniho."

„Pravda, Karle, zařiď to s tou přestávkou: přidat osm minut. Ale víc ne. Bojím se, že se příliš zpozdíme."

Karas se zastavil před prosceniovou lóží a kývl na uváděčku, je-li obsazeno. Odpověděla, že ano. Prý starší pán, v redingotu. Karas zaklepal. Uvnitř se ozvalo:

„Volno!"

Po česku! Copak hrabě Orsini...?

Karas stiskl kliku.

Otevřel a vykulil oči.

Před ním stál seržán Ferenc Vosátka v póze neobyčejně důstojné.

„Ferenc, - tos ty?"

„Ano, seržán Vosátka Ferenc, jak ho Bůh stvořil a čeští krejčí v Hamburku ošatili. Vosátka Ferenc, alias hrabě Orsini. jak říkával Honza Bureš: Co srdce pojí, ani Vltava s Labem nerozpojí. Doufám, že jsem si dost podoben, že tě otázka totožnosti neuvede v pochybnost. A myslí-li snad Vaše Direktorská Svrchovanost, že jsem jen klam a mámení smyslů, račiž se mnou ihned usednout ke stolku, kde slušná láhev Veuve Cliquot tě přesvědčí o mé bytelné tělesnosti."

„Ale co to bylo za komedii s tím titulem?"

„Velmi prosté, pozdní slávo Humbertů: předpokládal jsem, že budeš den před premiérou v náladě značně pokleslé. A abych ti tak říkajíc zvedl mandélky, poslal jsem ti tu blahopřejnou depeši..."

„Opravdu, Ferenc, velmi mi prospěla. Už jsem byl všecek zoufalý. Hlavně jsi hodný, že jsi přijel. To je překvapení! A nechceš jít k našim? V prvním pořadí jsou Helenka, Alice Kerholcová, Bureš..."

„Avanti, signore! Hrabě Orsini prosí, aby byl uveden k slavnému dvoru humbertovskému."

Zbytek večera byl tak krásný a radostný, že Bureš-Smetana všechny lehce přesvědčil, že nelze tak šťastný počátek ponechat bez

oslavy. Když se představení skončilo, vzkázali pro Steenhouwera, Kerholce a Karase otce. První dva přišli brzy, třetího museli chvíli hledat. Našli ho v orchestru. při posledním čísle si tam přinesl židli, aby si mohl zatroubit marš na rozloučenou, slavný *Pochod Cirkusu Humberto*, Leopolda Selnického opus číslo1.

„Náš marš!“ zvolali všichni v ředitelské lóži radostně, když se dole ozvala jeho intráda.

„Ano, náš marš,“ přikývl Vašek. „Pochod Cirkusu Humberto se bude hrát, dokud zde bude Theâtre Varieté Humberto. Ať žije dál vše, co může ještě žít!“

„A co je se Selnickým?“ zeptala se Alice.

„O toho už je postaráno,“ odpověděl Vosátka. „Jmenoval jsem ho prvním klimprkastelánem Námořníkovy nevěsty. Dostal piano rozměrů menší bachraté bárky a zakotvil s ním v severovýchodním koutě Moře Karibského, v Zátoce Jamaiské. Jméno pak obdržela tato zátoka podle mocné láhve rumu, která se jako maják zvedá na klavírní desce místo svícnu. Několik zkoušek jasně prokázalo, že rum osvěcuje našeho Selnického znamenitěji než žárová punčoška. I sedí tam a hraje černošské písně a mexické tance a zpěvy pamp a jeho sláva roste ponenáhlu od ústí Orinoka až k Rio Grande del Norte.“

III

Pan Dvořák, portýr divadla Varieté, zaslechl, jak před vchodem zastavila drožka. Vykoukl oknem a viděl, že z drožky vystupuje starší pán, pán tak ušlechtile krásný, vznešený a důstojný, jako by to byl sám státní rada Goethe. Karlínský pan Dvořák sice neměl tušení, že byl nějaký státní rada Goethe, ale pochopil, že je to významná návštěva. Proto vyšel z vrátnice, otevřel dveře a hluboce se uklonil.

„Dobrý den,“ řekl neznámý německy, „kdepak je zde ředitelství?“

„Koho mám ohlásit, prosím?“ zeptal se pan Dvořák, víc ze své zvědavosti než ze služební nutnosti.

„Bimbam,“ odpověděl vznešený cizinec.

„Jak prosím?“

„Bimbam!“ odpověděl neznámý znovu.

„Moment...“ řekl pan Dvořák a vyjeven zalezl do vrátnice k domácímu telefonu. Ve Varieté byl zaveden domácí telefon, neboť co se v Karlíně usadil inženýr Křižík, patřilo k místnímu patriotismu zámožných domů podporovati mladého vynálezce.

„Haló,“ zavolal pan Dvořák pana Steenhouwera, „je tu nějaký nóbl pán a chce do ředitelství.“

„Jak se jmenuje?“

„To je to, pane sekretáři, já se to stydím opakovat. Snad jsem mu nerozuměl, ale dvakrát jsem se ho ptal a on mi po každé řek takovou nemožnou věc. Prý Bimbam...“

„Ach, Bimbam Bimbam?“

„Ne, jen Bimbam!“

„Ale to je Bimbam Bimbam.“

„Moment!“

Pan Dvořák vystrčil hlavu z vrátnice.

„Pan Bimbam Bimbam?“ zeptal se toho vznešeného.

„Ano. Bimbam Bimbam.“

„Tak tedy jó,“ křikl pan Dvořák do telefonu, napůl už z toho blázen, „Bimbam Bimbam.“

„Tak přece Bimbam Bimbam,“ odpověděl Steenhouwer, „ať přijde nahoru.“

„Prosím, pane Bimbam Bimbam,“ vylezl zase pan Dvořák, ale už se tak neukláněl, „ráčej po schodišti do prvního patra, pane Bimbam Bimbam, a první dveře vlevo, pane Bimbam Bimbam...“

„Děkuji,“ řekl pan Bimbam Bimbam vlídně a kráčel klidným, pružným krokem ke schodišti.

„Jsem Bimbam Bimbam,“ představoval se nahoře Steenhouwerovi, „to první je příjmení, to druhé je osobní jméno. Do

seznamů pište tedy obráceně Bimbam Bimbam a nikoli Bimbam Bimbam.“

„Samozřejmě, pane Bimbam,“ usmál se Steehouwer, dívaje se s neskrývaným překvapením na vysoké čelo, krásné velké oči, orlí nos a pěkně vykrojená ústa pana Bimbama. Pan Bimbam vypadal jako starořímský senátor a to právě bylo Steenhouwerovi podivné. Neboť pan Bimbam byl nejslavnější komik let devadesátých, dvacet minut prý publikum řičí smíchy, když se objeví na scéně. A tu stojí před ním tak, že přehodit si togu, mohl by ihned hráti Caesara.

„Váš příchod je ovšem pro nás velkým překvapením,“ pokračoval Steenhouwer, „jste snad první artista, který přijíždí mimo termín.“

„Ano. Ale to je proto, že přicházím do Prahy po prvé. Ještě jsem tu nikdy nebyl. Pro mne je hrozné pomyšlení pracovat před obecenstvem, které neznám. Každé město má jiné publikum. Kdybych byl na scéně tři čtvrti hodiny, celkem by mi to nevadilo. Ale já to mám rozpočteno na dvacet minut a to nemohu ztrácet každý den pět minut na zápas s diváky, abych je dostal do nálady. Já je musím chytit hned. Proto jedu do města, kde jsem po prvé, o týden, o deset dní dřív studovat publikum. Je to ztráta čtrnácti dnů, ale to už musím počítat k režii. Až sem pojedu po druhé, musí se lidé hnát deset dní před termínem k podniku, ne já.“

„Nepochybuji o tom, a proto je nám líto, že už napoprvé jste nám podepsal jen na čtrnáct dní a ne na celý měsíc. To by se teprve toho využilo.“

„A co kdybych se nelíbil? Ne, vážený pane, člověk nesmí být opovážlivý. Publikum je hrozný tvor a našinec na scéně si jím nikdy není předem jist. Toť se ví, mohlo by i to být jedno, kontrakt je kontrakt a škodu by si odneslo ředitelství. Ale tak se já na to nedívám. Žádám o velkou gáži, ale chci ji podniku vydělat. To patří k dobrému pořádku světa. Jakpak je to v Praze s ubytováním? Víte, potřebuji byt, kde mohu dupat a řvát. Jsem jinak velmi spořádaný nájemník, ale mám jednu slabost. V každém městě chodím po vetešnících a kupuji staré

hadry. Klobouky, čepice, šaty mužské i ženské, uniformy, livreje; ti hadráři mě všude považují za tichého blázna. Kdybych byl tichý blázen! Ale to já si to snesu domů, oblékám si to před zrcadlem, a když z toho vyleze nějaká pitomina, začnu řvát a skákat jako blbec. Nevím co to je. Jsem přece docela klidný, normální člověk slušného chování, ale když na sebe navléknu cizí mundur a on se mi líbí, vjede to do mne z těch šatů jako elektřina, najednou se cítím třebas jako hasič a už řvu, jako by hořelo. Víte, to je hrozná nátura, já se vám za ni docela stydím. Do hotelu s tím nemohu a k nervosním kvartýrským taky ne. Ale co je to platno, když tak doma dva nebo tři roky denně hodinu řvu jako hasič, vyjde z toho přece jen pět minut pro jeviště a čtyřikrát takových pět minut stačí na živobytí. Divná živnost, co?"

Steenhouwer vytáhl seznam bytů. Množství paniček z Karlína, Poříčí, z Florence se ucházelo o ubytování artistů. Byli to vzácní podnájemníci, pořádní, skromní, šetrní, nikdy nepřicházeli příliš pozdě, nikdy nezpůsobili žádnou nepříjemnost. Odespali si svých patnáct nebo třicet dní, zaplatili, naložili kufry, zmizeli ve světě a za pět nebo za deset let se najednou objevili, jako by tu byli včera, a dožadovali se téhož pokoje, téže ranní kávy s rohlíky a téže obsluhy jako tehdy.

Varietní artisté byli malá, ale důležitá složka karlínského života a sám Karas jako ředitel od první chvíle cítil, že jsou to jiná odrůda téhož štěpu než cirkusáci. V cirkuse jeli všichni stále pohromadě, většinou spolčeni na celý život. Byla to jako vesnice na kolech, vezli si s sebou stále svůj domov se všemi jeho vzájemnými pletkami, trudy a radostmi, které vytvářely opravdové společenství. Cirkusáci byli všude doma, varietníci byli všude cizí. Neměli s kým si pohovořit, neměli krom svého vystoupení žádných zájmů, bloumali světem v trvalé zamlklosti a probudili se jen, když se setkali s jiným artistou. Pro žádnou skupinu lidí nebyl pojem „denního stolu" tak důležitý jako pro lidi z varieté. Praha, Vídeň, Paříž, Varšava, Londýn - život pro ně byl tam jenom v té a v té kavárně, jejíž adresu měli ve svém odborném listě a kde se mohli sejít s lidmi stejného cechu a osudu, aby s nimi vedli věčně tytéž hovory o jízdních řádech a celních prohlídkách, o ředitelích

a kapelnících, o tom, který společný známý byl kde v kterém programu a kde nastala nějaká změna ve firmě, jak říkají společenství aspoň dvou jevištních umělců. V tomto trudném, studeném a samotářském životě byl každý dočasný byt velkou a důležitou událostí. Hotel byl pro ně stejné poustevničení jako ostatní život a byl jim i drahý, kdežto byt v rodině jim dával za menší peníze i kousek prostého lidského styku, kousek životního tepla. Notýsek s adresami bytů byl cestovní nezbytností každého z nich, nazdařbůh si do budoucna zapisovali každou informaci o kvartýrských kteréhokoliv města v Evropě, a když zůstali u kavárenského stolu nebo ve vlaku sami, byla to jejich věčně poutavá četba. Jedny zápisy jim budily vzpomínky na někdejší pobyt a jiné rozpoutávaly představy o příštím pohodlí a blahobytu.

Někteří jezdili se svými manželkami, které však byly postiženy stejnou nostalgií života bez kořenů a bez domova. Část jich měla aspoň jeden kout ve světě, do něhož se v letních měsících vracela k osvěžení a odpočinku. Nehůř na tom byli ti, kteří se oženili s artistkou a z nějakého důvodu nemohli s ní utvořit firmu, ba ani být v témž programu. To postihlo i švýcarského konservatoristu Ludvíka Wächtra, který jednoho dne shledal, že má mnohem větší úspěchy jako komik na scéně než jako druhý houslista v orchestru, dal si směšné jméno Bimbam Bimbam a začal jezdit světem jako clownský humorista. Na jedné štaci se zbláznil do krásné Chorvatky, která předváděla volnou dresuru foxteriérů. Vzali se a jezdili spolu, ale po čase se museli rozejít. Její psíci se tak zamilovali do svého veselého pána, že je paní Wächtrová nemohla zvládnout. Pokud byl Bimbam Bimbam někde v zákulisí, pracovali foxteriéři nepozorně a nedbale; když měl sám své vystoupení, řvali v klecích a dobývali se k němu, že byli z toho úplně uštvaní. Paní Wächtrová se pokusila nejbláznivější z nich vyměnit, ale nebylo to nic platné, přítulnost k panu Wächtrovi působila jako nákaza na každé nové zvíře ve smečce.

„Má zlatá Milico," řekl jí jednou Bimbam Bimbam, když se psi vydrali nějak z košů a vřítili se vprostřed jeho čísla na jeviště, „nedá se proti tomu nic dělat - já mám patrně vyslovený fox appeal!"

A na vahách mezi manželstvím a psíky rozhodli se po artisticku pro psíky a dali rozkaz agentuře, aby je rozvedla. Od té doby se Bimbam Bimbam setkal se svou Milicou a jejími foxteriéry jen tenkráte, když měl nastoupit do neznámého města. Ze čtrnácti dnů, které si uvolňoval pro ohledání publika, čtyři věnoval návštěvě u své paní.

„Pořád je to hezčí," říkával spokojen, „než manželství krotitele Barona s krotitelkou Irmou Condé. Ti se vzali z čisté dompteurské vášně. On má čtyřiadvacet tygrů, ona má dvacet lvů. Snili o tom, jaký to bude harmonický život, ale do svatby se ještě nenašlo varieté, které by do jednoho programu angažovalo čtyřiačtyřicet bestií. Člověk míní a němá tvář mění."

Pan Bimbam Bimbam byl na rozdíl od většiny artistů znamenitý společník, přívětivý, hovorný a dětinsky veselý. Chodil vznešeně, vypadal majestátně, ale když cítil, že se po něm lidé dívají a že si šeptají, co je to asi za znamenitou goethovskou osobnost, najednou si nasadil klobouk napříč, ruku strčil za vestu a rázem jim udělal z Goetha Napoleona. Rád si poklábosil s personálem a zvláště pan Dvořák v portýrce byla jeho oblíbená denní zastávka. Jednou si všiml, že pan Dvořák volá z vrátnice své pozdravy ještě dřív, než se přicházející objevil u dveří nebo u okénka. Pan Bimbam se ho zeptal, jak to dělá, že o každém předem ví, a pan Dvořák se mu přiznal, že si navykl rozpoznávat všecky domácí lidi podle kroku. To bylo něco pro pana Bimbama; za tři dny už šel po schodišti týmž lenivým, šoupavým krokem jako Steenhouwer a hrozně se chechtal, když se z portýrky ozvalo:

„Dobrý večer, pane sekretáři!"

Velmi byl pan Bimbam překvapen, když se setkal s ředitelem Karasem. Vrtěl hlavou, jak je poměrně mlád, ale ještě víc byl udiven, když v něm poznal člověka z praxe, který sám opravdu mnoho dovedl.

„Vy jste bílá vrána, direktore," říkával Vaškovi, „ředitel, který něco umí, ten už bude pomalu existovat jen ve vykopávkách. Kam člověk přijde, všude je rozvalen jen pan podnikatel se svou spekulací a vedle něho bývalý obchodní cestující jako odborný ředitel. Jejich

první starost je mít kožich a cylindr a prsteny a těžké cigáro v bílé špičce a vypadat nějak prominentně. To je vám až komické, jak teď člověk natrepí pořád týž typ a tentýž předstíraný tyátr. Za mých mladých let bývali direktoři lišáci, všelijací bývalí šlejfíři z jarmarku, ohromná sorta tažených chlapíků, v kterých se člověk hned nevyznal a s kterými si musel chvilku pohrát, než jim přišel na jejich chytristiku. Ale v každém z nich něco bylo. Kdežto teď ani člověk nemusí zaťukat a už to duní prázdnotou. Zato dělají figuru. Figuru přede mnou, který bych jim předvedl milion figur, každou jinou! Jen figuru té slavné dnešní prominentní osobnosti bych jim nedělal, to by bylo pod mou důstojnost! Tomu se učí až každý agent s vázankami, jak si má sednout a povytáhnout kalhoty, jak si má nad stolem promnout ruce, jak si má uhladit vlasy, jak se má tvářit unaveně nebo lhostejně. Věříte, že jsou už direktoři divadel a cirkusů, jejichž největší pýchou je, že byli jmenováni komerčními rady? To je ta hrůza nové doby: tady jde chlap beze zbraně mezi tygry, tady jiný letí vzduchem třicet metrů nad zemí a jiný žonglíruje osmdesátikilové koule a nad tím vším leží roztažen pan komerční rada, který před deseti lety zkrachoval s prádlem nebo s dutinkami na cigarety. Věřte mi, vy jste bílá vrána, ale jen se proboha nepočerňte. Vy jste přece dost silný sám za sebe, abyste nemusel nabírat alury prominentní osobnosti."

Čím více pan Bimbam poznával Vaška ve všech způsobech jeho jednání, tím více byl jím nadšen.

„Váš synovec je v nejkrásnějším rozběhu," říkával důvěrně Steenhouwerovi, když se trochu zasvětil do domácích poměrů, „vydrží-li, bude Varieté Humberto rájem artistů a světovou slávou vašeho města. Všecko se dnes řítí do humbuku, on věří práci. A věří lidem, to ani on sám neví, co jim dává. Většina lidí je z dobrého materiálu, ale neví o tom. Teprve když cítí důvěru, poznají, že s tím dobrým, co v nich je, mohou taky dobře hospodařit."

Večer však byl pan Bimbam Bimbam málomluvný a skoro nezvěstný. Potuloval se pořád po hledišti tísnil se o přestávce v kuloárech a druhý den přicházíval do ředitelství a jen vrtěl hlavou.

„Podivuhodné obecenstvo," říkal, „já si s ním nevím rady. Všude, víte, má publikum nějaký určitý, výrazný charakter, nějakou dominantu. Někde je od základu veselé a rozpustilé. Někde je těžkopádné a nechápavé. Někde je dětinské a prostomyslné. Tomu se člověk může přizpůsobit a podle toho nanášet barvy. Ale tady je to všecko nějak složitější. Ti lidé přicházejí sem do zábavního podniku jako s trémou. Jako by nevěděli, co je čeká. Jsou zaražení, jsou chladní, člověk by si někdy zoufal, jaký je to led. Ale přitom jim nic neujde, všecko vidí, i chybičku i dobrý trik, všeho si všimnou a všecko ocení. A pomalu se dostávají do varu. Nevím ještě čím, ale myslím, že muzikou. Nejen tou, která se hraje v orchestru. Je ještě jiná muzika, ta, o které se nepřednáší na konservatoři. Víte, každá dokonalá věc je svým způsobem muzikální. Ti lidé zde to nějak vnímají, protože docela zřejmě vidí, jak se rozzáří, když se něco dokonalého provede. A pak je v nich také šelmovství. Dovedou se smát, až slzí. Nevím, jak to všecko spojit. Řekl bych chytrost a dobré srdce, ale to je těžko určit jen tak ze vzduchu. Ale povím vám, že pan Bimbam Bimbam má s tím starosti. Myslím, že bude nejlépe, když pan Bimbam Bimbam před těmito lidmi zanechá spekulace a bude prostý a lidský."

Pak přišla chvíle, kdy Bimbam přestal filosofovat a zalezl do své šatny, aby se soustředil. Večer se objevil změněn v groteskně směšnou figuru, tlachal pošetilosti, padal a potácel se, maličký lidský červíček, kterému se přihodí padesát nehod v pěti minutách, ale který pořád vytrvale pokračuje ve svém. Lidé v hledišti zrovna třeštili smíchem a sympatiemi. Bimbam Bimbam se stal heslem dne a připravil divadlu Humberto patnáct vyprodaných představení.

„Co tedy pro příští rok? Zavážete se nám na celý měsíc?" ptal se ho Václav Karas, když se program končil.

„Ano," plácl pan Bimbam Bimbam do nastavené dlaně, „a stačím-li si vymýšlet nové věci, chtěl bych tu být každý rok. Pracovat pro toto divadlo a pro tohle publikum!"

IV

Nejspokojenější v novém prostředí byl snad Antonín Karas. Jeho první čin byl, že před prahem ředitelny, než do ní vstoupil, vyňal portmonku a těžkými prsty z ní vylovil papírek. Rozbalil jej: byl v něm lesklý dvacetifenik. Ten dvacetifenik, jejž Vašku dostal, když po prvé nosil lvíčata. Nyní vytáhl Antonín Karas z kapsy kladivo a hřebík, poklekl a památný ten penízek přibil pro štěstí na práh. Pak teprve vstoupil dovnitř.

Divadlo byla haluzna nesmírná, ale jemu se měnilo v rodnou chalupu. Prolezl je od půdních trámů až do sklepů, proklepal zdivo, prohlédl maltu, omakal nátěry, přezkoumal kliky a zámky, kohoutky a pípy a už viděl plno věcí, které bude nutno kus po kuse vyspravit. Večer proletoval jak ostříž mezi šatnářkami a biletáři, kolem bufetu a restaurace, mezi pokladnou a orchestrem, ale ve dne byl z něho ten starý zednický fuškář a melouchář, který pořád měl kde co vylepšovat. Na zimu by byl nejraději ucpal všechna okna mechem, naštípal dříví, ovinul pumpu slaměnými provazci a do kotců na dvoře strčil krmníka; to však v divadle nešlo a Karas si své venkovštější radosti našel ve Smetanově mlýně. Dvakrát třikrát v týdnu si tam zaskočil, aby si popovídal s Burešem o starých časech. Ale to nešel nahoru do měšťanského salonu pana otce, kde se blyštil empirový nábytek se starými hodinami s orlem a zeměkoulí, s porculánovými soškami a vázami, s rytými sklenicemi a s podobiznou Smetanových rodičů v miniatuře na slonové kosti, ve voskovém reliefu pod sklem, v černých stříhaných siluetách a v blednoucích daguerotypiích. To si raději zašel dozadu do mlýnice tohoto starobylého mlýnu hřebenáče a ponenáhlu jako starý sekerník opravil kobylici, vylepšil lub a zavěsil pod koš nový korčák. Od rána do noci měl tak pořád co dělat; a když se na jevišti objevilo poslední číslo a šatnářky se připravily na závěrečný ruml a biletáři se rozestavili u všech východů, aby je včas otevřeli a zahákovali, Antonín Karas vklouzl na svou reservní židli v orchestru a znamenitě si na rozloučenou s bohatým dnem zatroubil Pochod Cirkusu Humberto.

Některý den mu to všecko ještě nestačilo. Vyčkal v portýrce u pana Dvořáka, až všichni odevzdali klíče svých skřínek a dveří, popřál jim i panu Dvořákovi dobré noci a vyklouzl ven, dolů na Poříč, do Bílé labuti. V letních měsících tam ještě zastihl zahradní koncert kapely 102. pěšího pluku, v zimě si našel místo mezi poříčskými sousedy v předním táhlém kvelbu restauračním. Byli to starší zazobaní živnostníci a obchodníci z okolí, pekař, brašnář, konfekčník, čepičář, železní, jak je tak nahromadila ulice, zachytávající nával venkovského lidu. Některý z nich byl i domácí pán a všichni tu při truňku hořkého ležáku s hustou bílou čepicí spokojeně přemílali pražské sensace. Tehdy to byli ponejvíce zprávy o chystané výstavě; to bylo plno řečí o tom, co se tam připravuje, jaká kolosální produkce je Průmyslový palác, celý ze skla a železa, jakou za ním inženýr Křižík chystá fontánu, co tam bude všelijakých pavilonů, vždyť i tuhle karlínský Srnec, špeditér, se chlubí, že tam bude mít dva, a je z toho celý jelen. Ale hlavně si tu ti popiječi libují, co tam bude pivovarských pavilonů, restaurací, ochutnaváren, viná ren a uzenářských i lahůdkářských kiosků, i turecká kafírna tam bude i bodega a dva Češi z Brím prý tam zařídí pravý American bar s černochy, takže Pražáci, doufejme, žízní nezajdou a budou mít celé léto kam chodit.

K tomuto stolu starousedlíků tedy přisedává Antonín Karas, a on, který nikdy nebyl příliš řečný, tady po šech starých zkušenostech rozvazuje, vykládá sousedům o cizích městech a zemích, jak se kde jí a pije a jaké jsou ve světě všelijaké ženské. Tu si ti poříčští zouové rádi ještě sklenici nebo dvě přidají na takový zajímavý rozhovor s panem inspektorem, člověkem scestovalým; a rozkuráží-li se trochu, jdou to ještě dorazit naproti k Buckovům nebo k Rozvařilovům, za zpěváčky, kteří mají sice již po programu, ale za pár piv rádi dají něco k lepšímu.

Tak si Antonín Karas, zedník, užívá krásného životního podzimu, konečně mezi svými, konečně mezi Čechy. A starý Kerholec jen na něho závistivě hudruje, což jemu se žije, Karasovi, když je sám, ale kdyby tak měl ženu a tři hladové kluky, to by se musel jinak

uskrovňovat. A Karas se škvíří, jak to na sekáče placmistra dolehlo: s kolika ženskými ve světě fraječil, až ho tuta zrzavá skřípla, ta ho dostala pod komando a pod pantofel; když si někdy přece jen odskočí na pivo, zouvá si už u karlínského viaduktu boty a doma po pavlači se šourá o špičkách. Ale kluci už mu rychle dorůstají, hezcí hoši to jsou, vysocí, urostlí, po mámě Engličance. A hodní hoši to jsou, do cirkusácké práce šli vždycky jako diví. Nejednou na ně Karas koukal, že lítají po šapitó jako kdysi Vašku v novém a hned trojím vydání. Však je tady i Vašek měl rád a poctivě je všemu učil; asi mu, chudákovi, bylo teskno, když prohánět manéží Kerholčata a jeho vlastní Petřík byl zalezlý u strýce Franse s knížkou. A teď už je nejstarší z nich, František, Ferenc, po kmotru Vosátkovi, fit a na jaře půjde s cirkusem Henryho do světa. Sám si to místo našel a rodiče ovšem souhlasili, u Kerholců nevládla žádná sentimentalita. Za rok půjde k cirkusu druhý, Karel, a po dvou letech třetí, Honza. A Petříček Karasů bude zatím pilný student, osm let gymnasia, čtyři léta university, pak snad na rok někde jako volontér a pak už se postaví sám do života. Tak aspoň počítá jeho táta. Celkem se mu to kryje se smlouvou v divadle. Až bude o Petříčka postaráno, budou rodiče volní a mohou se vrátit ke kočovnému životu a obnovit zase Cirkus Humberto.

Václav Karas ví, proč občas tyto výhledy v domácím hovoru rozpřádá. Musí nějak utěšit Helenu, která v Praze, v té milé, srdečné, vlahé Praze začíná chodit jako bez ducha. Vašek chápe dobře, co se v í děje, rozsypal se jí překrásný domeček z karet. Najednou zmizelo všecko, co milovala, rodiče, přátelé, cirkus, koně, zvířata, maringotka, publikum, potlesk a ovace. Místo vábného putování světem najednou je připoutána k městu, kde většinou slyší cizí řeč. Z praktických důvodů si vybrala byt nedaleko Varieté, naproti v rohovém domě u dráhy. Hezký byt sám o sobě, ale jednou frontou oken jde proti šedivému pilíři železničního viaduktu. Celý den se tu dívají na kamenné kvádry, nad nimiž se jim nahoře občas vynoří obrys lokomotivy a vagonů. Utěšovali se předem, že pohled na jedoucí vlak je cosi veselého a příjemného, - kolikrát na svých zájezdech mávali z vozů a s koní

rychlíku, který se s vlajícím rachotem řítil podél jejich cesty! Ale zde, běda, brzy poznali, že ve městě je to něco docela jiného. Vlaky se jim před okny valily zpomaleně, zesilujíce rachot kol a úpění kolejnic. Závoje dusivých dýmů, protkaných mastnými sazemi, snášely se do ulic a v noci hřmělo temné dunění spáčům do snů jako stále opakovaná hrozba. Den za dnem, noc za nocí se tu sunuly řady špinavých vozů s mechanickou pravidelností, rozdělujíce čas na úseky bezútěšné marnosti. Helena Karasová byla v tomto prostředí zachvácena neúkojným steskem. Ani úspěchy jejího muže, ani šťastné vyváznutí z rodinné katastrofy, ani srdečná oddanost Alice Kerholcové nedovedly ji vzpružit, a Vašek tedy v ní podporoval to poslední, co ještě udržovalo její vůli: vědomí povinnosti k dítěti. A jako sladkou odměnu za dlouhou zkoušku trpělivosti dával jí na konci té lhůty znovu zazářit nejsladší pro ni vidinu, Cirkus Humberto.

Jemu samotnému proběhla první sezóna jako voda náhonem. Přes to, že teprve sbíral první zkušenosti stálého divadla, měl program za programem stále přitažlivý a obliba, kterou si získal šťastným nástupem, zůstávala mu věrna. Divadlo obsáhlo půl třetího tisíce osob a ceny byly vysoké, lóže stála celé čtyři zlaté. Polovina jeho večerních představení vynesla vyprodaný nebo téměř vyprodaný dům, odpolední pořady o nedělích byly vyprodány vždycky. Pan Achilles Breburda, který měl své zkušenosti, gratuloval mladému řediteli a horlivě uznával jeho obratnost v sestavování poutavého repertoáru. A Frans Steenhouwer si mnul ruce, když účtoval vysoké příjmy pokladny i stoupající podíl z výnosu restaurace. Kdyby se to udrželo, bylo by Varieté Humberto zlatý důl.

Ale ještě sám závěr prvního roku je poučil, že jejich možnosti nejsou nekonečné. Přes rady Breburdovy chtěl Vašek pracovat až do konce června. Pražští jeho přátelé ho v tom utvrzovali, slibujíce mu nový vydatný zdroj příjmů v nesčetných cizincích, které do Prahy přivábí zemská výstava. Zatím však od chvíle, kdy se výstava otevřela a kdy se Praha octla v horečce svých slavnostních dnů, návštěvy ve Varieté silně ochably. Všecko se hrnulo jenom na výstavu a zůstávalo

tam až dlouho do noci.

Bylo to jako jedno veliké národní opojení. Sto let práce a vývoje České země stálo tu na odiv v tisícerých exposicích a ze všeho toho bohatství tvorby a výroby rostla bezpečná jistota nového příštího rozmachu. Lidé byli omámeni velkolepostí a mnohostí podívané, byli uchváceni ruchem, který se na výstavišti rozvíjel, radovali se ze slávy, která se na Prahu snesla. A nemohli se večer rozloučit s výstavou, dokud nezašli k barevným zázrakům tryskajících a padajících vod, kde se jejich nadšení z krásy a velikosti slilo s citovým dojetím a uvolnilo si ve vlahé letní noci zpěvem vroucí písně Tylovy.

Výstava, výstava, výstava bylo jediné heslo města i země. Všechno bylo obráceno tam ke Královské oboře, všechno žilo radostným rytmem výstavní slávy. I ti národní zpěváci v lidových šantánech se přizpůsobili mocnému proudu. Kuplet mladého kandidáta mediciny Prágra stal se vůdčím motivem všech výstavních radovánek: „Vždyť jsme jen jednou na světě... mládí a láska odkvete... stáří přichází kvapem vstříc... tak mladí se nesejdem víc!“

A ti, kteří chtěli této mladosti užít, zpívali si nejnovější odrhovačku:

Kdo máš prach a nejsi cápek
a miluješ legraci,
zajdi sobě na výstavu
po té denní štrapaci...

A večer jim všechny kapely ve výstavních restauracích a vinárnách musely znovu a znovu hrát Šeborův pochod: „My jsme páni od fontány...“ Kuplet, který se stal hymnou.

Výstava žila, ale co nebylo v jejím ohnisku, pohasínalo. Také Théâtre Varieté Humberto na kraji Karlína zůstalo bez návštěv a Václav Karas doplatil na ten pokus vydatnou částkou svého zisku. pak na něj po prvé dolehlo, co dosud za celého života nepoznal: neměl co dělat. První týdny se pokusil užít světa jako ti druzí. Denně putovali

s Helenou na výstaviště. Ale to bylo příliš málo pro jejich energické povahy. Dali tedy Petříčka do opatrování dědečkovi Karasovi, který s ním odjel na prázdniny do Horní Sněžné. A Vašek s Helenou se pustili na cestu Evropou, hledat v lázeňských městech letní divadla rozmanitostí a na různých místech roztoulané cirkusové podniky a vyhlížet v nich nové neznámé síly pro příští pražské programy.

V

Mohutné fanfárové marše dští trioly do nástupu siláckých atletů, překotné kvapíky ubíhají pod kmitem zlatých kuželů a pod perlením barevných míčků ekvilibristických čísel, valčíky se touživě plouží tmou a ovíjejí mámivou krásu žen na scéně, polky skočmo uvádějí padavé a potácivé komiky, italské, španělské, americké rytmy plní vzduch i sluch dráždivou směsí exotiky od všech oceánů a česká starosvětská sousedská či obkročák tvoří srdečně domácké výplně všeho toho nevídaného a neslýchaného. Baculatý pan Pacák zná svou věc a čeští muzikanti pod jeho taktovkou sviští smyčci, troubí a hudou, bijí v kotle, bubny i střmen se vší tou zpěvně melodickou i tanečně rytmickou vášnivostí, která pulsuje krví lidu, z něhož vyšli.

Václav Karas teprve nyní poznává, co je to orchestr; a třebaže i zde se hraje většinou kapelnická hudba, bývalý cirkusák vnímá šelest houslí a viol a broukání bas jako neznámou rozkoš. Často usedá v zatmělé lóži a dává se unášet melodiemi z orchestru víc než výkonem na jevišti. Hraje to v něm jako v tanečníku a jeho procvičené tělo bezděky odpovídá hudbě a chtělo by vytvářet nějaký pohyb podle jejího svůdného rytmu. Na scéně vidí často artisty, kteří umějí znamenitě svou věc, ale jsou jako hluší k skladbě, kterou jim k tomu orchestr hraje. Tupě jdou od triku k triku, zatím co hudba jim dává plavné přechody a naznačuje, jak by šlo vše uvést do rytmického proudu. Karase bolí taková lhostejnost k hudbě jako urážka; harmonický soulad pohybů, jejž v něm vypěstoval Achmed Roméo, je sám v sobě hudební

a hudbu cítí jako své povznesení a umocnění. Karas má pocit, že by dovedl přímo z hudby tvořit zcela nové sestavy. Jak by to bylo krásné, kdyby mu orchestr stále hrál určitou melodii a on by při ní zkoušel skoky a piruety tak dlouho, až by splynuly s hudbou v dokonalou skladbu!

Na takové sny však teď nemůže myslet. Není už výkonným umělcem. Je to jeho denní bolest, tak mu samo svalstvo touží po práci a činnosti. Nerad by ztratil, co uměl, vždyť neví, nebude-li se jednoho dne vracet do manéže. Proto přichází denně časně ráno, k velkému údivu pana Dvořáka v portýrce, v ředitelně se převlékne do trikotu a běží opuštěným divadlem do zákulisí, kde si postaví trampoliny, přivleče žíněnky, zavěsí kruhy a hrazdy a hodinu půl druhé cvičí všechny staré cviky a triky. Někdy tam přichází táta a někdy Kerholec; ti dva staří cirkusáci jsou jediní svědci toho, že někdejší slavný Vašku neztrácí ještě nic ze své síly a dovednosti.

Ale šídla v pytli neutajíš a gumový míč tak nebo onak prozradí svou pružnost. Dopoledne sem přicházejí cvičit Kerholcovi hoši a také artisté angažovaní v běžném programu potřebují si denně utužit tělo ranní zkouškou. Zašedlý, holý prostor jeviště se svinutými prospekty a odtaženými závěsy se mění v tělocvičnu jednotlivců i skupin, někdy jsou tu i hrazdaři, kteří si roztáhnou síť nad prázdným hledištěm a nahoře v přístropí se pak vznášejí volným komíháním i odlety z nejvyššího švihu. Karas není ředitel, který by lhostejně šel mimo tento pracovní ruch. Tisíckrát víc než korespondence, návštěvy a vyjednávání vábí ho podívaná na heroický zápas artisty o dokonalost. To je jeho svět a tam je ochoten prožít denně kolik hodin, které mu probíhají jako chvíle radostného vzrušení. A jak je sám v sobě pln kypivých sil, nedovede být pouhým nezúčastněným divákem; u Kerholcových hochů se uplatňuje jako učitel a cvičitel a odtud je jen krůček, aby bral podíl i na zkušební práci ostatních. Všichni ti atleti, specialisovaní na určité vrcholné výkony, mají nedůvěru k laiku i soupeři. Zde prožívají vzácné překvapení, že jejich mladý ředitel není laik, nýbrž sám výtečný atlet akrobat, který umí kdykoli shodit kabát

a protočit vzduchem dvojí salto mortale. A je to ředitel, nikoli konkurent; s takovým člověkem je jim radostno si pohovořit, jemu se mohou svěřit s novými myšlenkami, o jejichž provedení jsou ještě sami u sebe na pochybách. Všem jim je Václav Karas znamenitým rádcem a pomocníkem. Ochotně se zamýšlí, jak by bylo možno uskutečnit nový trik, dívá se znalecky na první nejasné pokusy, radí v rozběhu, v odrazu, ve chvatech, upozorňuje na závady, odstraňuje estetické nedokonalosti, přivádí každého k hladké, plynulé výstavbě výkonu. V druhém roce jeho ředitelování mění se už Varieté Humberto ve velkou zkušebnu nových nápadů a on sám se stává důvěrníkem, přítelem a mnohdy i trenérem nejosvědčenějších artistických hvězd. Když míjí měsíc jejich smlouvy, loučí se s Prahou velmi neradi; kdepak se jim vyskytne podnik, který se jim takovým způsobem dá k dispozici?

Také Karas je vždy rozlítostněn, když odjíždí číslo, které za jeho účasti dospívalo už skoro k novému výkonu a jehož konečný, vítězný úspěch nebude již sám vidět. Hovoří často s těmi prostými lidmi o tom, jaká je to škoda, že artisté nemají možnost vypracovat si v klidu a v bezpečí nové číslo, že všechna příprava se protahuje věčným přejížděním a nestejnými podmínkami v různých podnicích. Zatím se mu blíží doba letní přestávky s mrzutou prázdnotou celých čtyř měsíců zahálky. A právě pomyšlení na hrůzu nuceného odpočinku přivádí jej k nápadu, jejž zprvu jen tak nezávazně nadhazuje, ale jenž má netušeně živou odezvu: Václav Karas uvažuje o tom, neměl-li by v létě přeměnit své divadlo ve skutečnou cvičnou a zkušební síň artistů všeho druhu, kteří by si zde mohli vypracovat nová čísla nebo vylepšit stará pro příští sezónu. Museli by ovšem za pronájem jeviště přispět nějakou částkou k úhradě režie, na nájem, světlo, pomocný personál. Rozpočty Steenhouwerovy ukazují, že by to byly poplatky nevelké, ale při větší účasti přece jen výnosné. Karas tedy zkouší s tím u jednotlivých firem běžícího programu, a hle, zájem se ihned ozve, ba někdo to vítá s velkým nadšením. Tři odpůldne porad se Steenhouwerem stačí, aby se vypracovaly určitější podmínky, a do týdne rozesílá kancelář zbrusu nové prospekty po všech artistech

Evropy. Do tří neděl je jasno, že to byla šťastná myšlenka. Se všech stran docházejí dotazy nebo už i objednávky. Koncem jara je definitivně rozhodnuto: Varieté Humberto se od 1. června do 30. září mění v artistickou cvičební síň, kde si atleti, akrobati, clowni, dresíři zvířat i lidé mnoha jiných kategorií mohou za určité paušály zajistit skutečné varietní jeviště se vším příslušenstvím a po případě i s orchestrem k svému přípravnému studiu.

Václav Karas je šťasten, nejodpornější údobí prázdnin se u mění v pracovní sezónu, na kterou se těší víc než na aranžování vlastních programů od podzimku do jara. Zkušenosti prvního léta stačily, aby o rok později byl po celé prázdniny „vyprodán". Stovky ramenatých, zamlklých cizinců přijely postupně do Prahy, aby tu tři neděle, měsíc nebo i dva den za dnem „dřely" své příští vystoupení. Rozvrh hodin v kanceláři a u vrátného ukazoval od rána až do noci, pro koho je divadlo v tu či onu chvíli zamluveno. Nejslavnější esa programů se tu objevila v negližé, soustředěna jen na ty malinkaté problémy, které rozhodovaly o budoucím úspěchu. Většinou šlo opravdu o nepatrné rozdíly výkonu, aby byl zcela zdařilý. Byl to zápas o setinu vteřiny v čase, o milimetry v prostoru, jimiž se teprve dosahovalo vrcholné dokonalosti. Ale týdnů a týdnů bylo potřebí, než se objevil a zajistil správný fortel, který umožnil, že se vše přesně povedlo.

Pražské Théâtre Variété Humberto se stalo světoznámou artistickou institucí. Dvě nebo tři divadla v Evropě se pokusila napodobit šťastnou Karasovu spekulaci, ale selhalo jim to, i když nabízela nižší sazby. Artisté se táhli za Karasem, protože v Praze měli krom jeviště k disposici i jeho nevyčerpatelnou ochotu dobrého kolegy, jeho technické znalosti a jeho zkušenosti ředitelské. Od měsíce k měsíci se během let vybrušoval jeho kritický pohled na hodnotu výkonu, že rozuměl na scéně i věcem, které byly zcela vzdáleny jeho vlastní činnosti, a bezpečně vyznačil jejich přednosti i nedostatky. Stalo se několikrát, že se vyskytl ješitný a domýšlivý artista, který se urazil nějakým jeho upozorněním. Všichni ostatní však oceňovali, že pracují a zkoušejí před očima znalce, který má na mysli celkovou dokonalost

a harmonii jejich vystoupení. Václav Karas se jim čím dál tím více stával svrchovanou autoritou, jejíž výroky se přijímaly jako závazný soud. Karas naopak měl v létě před sebou výkvět nejctižádostivějších umělců a mohl si s dokonalou jistotou zajišťovat znamenitou pestrost i hodnotu svých zimních programů. Pražané i venkovští návštěvníci z Čech, kteří se hrnuli do jeho divadla rozmanitostí na zábavnou podívanou, ani netušili, jaké mezinárodní slávy se Praha ve světě varietních umělců domohla. Být angažován v pražském varieté znamenalo samo o sobě prvotřídnost. Pracovat zde bylo doporučení, prolongace byla jako signum laudis. Karas se v plně mužném věku stával legendární postavou, o níž se s úctou a obdivem mluvilo na všech artistických štacích. Pro tisíce menších lidí varietního a cirkusáckého světa začlo být snem jejich života, aby také jednou byli angažováni ve Varieté Humberto pod ředitelstvím Václava Karase.

Byl v Praze člověk, který s velkým obdivem oceňoval vzestup, jejž Karas divadlu přinesl: pan Achilles Breburda, traktér a hoteliér. Zápasil s tím pět let a nevyhověl, proto mu tím více imponoval muž, který to dovedl od prvního vkročení. A Breburda měl proč zářit. Za prvé mu Varieté nyní znamenitě vynášelo. Za druhé slyšel všude samou chválu a vysocí páni ve sněmu najednou mu gratulovali k požitkům, které jim nové ředitelství jeho podniku připravilo. A za třetí Karas pamatoval na „špeciální gusto“ bratří Breburdů a měl v každém programu nějakého „krále svalstva“, s nímž se Breburdové mohli změřit v řeckořímském. Mívali na zákulisní žíněnce velké úspěchy, úspěchy tak nápadné, že si Karas začal na to dávat pozor. Brzo tomu přišel na kloub. Vrchní číšník Šebele, který jim soudcoval, upozornil každého siláka hned po příjezdu, jaký je koníček pánů Breburdů. Kdo s nimi zápasil, měl se ve varietní restauraci znamenitě. Ale kdo to dovedl s nimi prohrát, ten tu měl hotový eden, toho zanesli vším možným, za toho platili útrat a ještě mu na rozloučenou dali stříbrnou tašku na doutníky nebo řetízek k hodinkám. Pan Šebele to uměl zařídit a měl se přitom taky moc dobře. Atleti se na něho koukali jako na managera, který má právo na svůj podíl, a pan šéf, hrdě se vzpínající, že zvítězil nad

šampiony Eropy, náramně si pěstoval pana Šebeleho, který s píšťalkou v ústech byl takřka úřední svědek jeho zápasnických triumfů.

Achilles Breburda žil tedy na výšinách spokojenosti a velice se znepokojil, když náhodou u šlechtického stolu ve sněmovní restauraci vyslechl rozhovor o tom, jaké enormní gáže ředitel Karas platí, aby přivedl do Prahy nejlepší varietní síly. Na to blažený pan Breburda nikdy nepomyslel. On své někdejší silácké programy sestavoval hrozně lacino, hlavní věc bývalo vydatné stravování. Platit sto zlatých i více za jedno vystoupení zdálo se mu šílenstvím. Zachvěl se tedy strachy, aby mu ten mladý direktorský blázen přece jen v domě nezkrachoval a nenechal ho nakonec na holičkách. A jestli nezkrachuje, jestli s tím hospodařením vychází, muselo se myslit na to, aby přes všecky smlouvy neutekl někam za lepším. Břetislav a Ctibor přikyvovali k jeho obavám, by mínili, že by se vůbec s divadlem mělo něco provést, když je teď v takovém rozkvětu.

Tak se stalo, že o jedné zvlášť zdařilé premiéře vzkázal pan Breburda Karasovi, aby ho přišel v přestávce navštívit v lóži.

„Dou dál, Karásečku, jen dou dál," vítal ho na zaklepání, „sednou si tuhle na ten fotelíček a podaj mi svou pracku. Vono se to každej den nepřihodí, aby člověk mohl stisknout šťastnou ruku. A tu voni maj, Karásku, to je marný, to voni maj. Takovejhle program namontovat, to by nevynalez ani ten zázračnej eletrotechnikr Křižík. Mně můžou věřit, dyž jim gratuluju, já přec už něco viděl a zkusil. A povím jim že jsem původně tohle vůbec nečekal. Dyť já, človíčku, původně měl z nich hroznej vítr! Vědí, já byl tu v tý branži zvyklej na samý monumentální figury, vod metráku nahoru, a najednou přišli voni, já si řek, pro pána Jána, jakpak von to má utáhnout, dyk von je s vodpuštěním kohoutí váha. A dyž pak přišla ta velká voda, jak se utopilo těch dvacet pionýrů na Štvanici, já jsem si připadal jako jedenadvacátej. Dyk sem byl taky pionýr přes varieté, ne? Já jsem si říkal: I ty můj pane Jane Nepomucenis, tohle je špatný znamení, novej direktor má nastoupit a Kamennej most spadne; nehněvaj se, já to říkám tak votevřeně, jak jsem si to tajně myslel. Ale co je pravda, to

je pravda, ať si na to každý zavdá: voni tu stavěj takový programy, že se pomalu hanbím, že jsem k tomu dal tak lacinou boudu. Někdy mi to tu připadá, jako by se servíroval bažant s lanýži na vošatce. Řeknou mi jen jedno, Karásečku: rentuje se jim ten betríb? Nelekaj se mý zvědavosti, já vždycky rád vidím vod šenku do kuchyně."

Karas se usmál.

„Nebojte se, pane Breburdo. Nemám žádné tajné fondy, abych z nich mohl doplácet. Mám dražší programy než jinde, ale většinu si angažuji sám a nemusím platit provise agenturám. To dělá ta letní škola. Na ní se také vydělá a mnohé číslo se mi nabízí levněji, jen aby se k nám dostalo. A hlavně: jsou návštěvy..."

„Zaklepaj to, Karase, honem to zaklepaj!"

„Doufám, že i vy jste spokojen?"

Smlouva, kterou měli, vázala je k společnému zájmu. Karas kromě menšího nájemného odváděl Breburdovi deset procent ze vstupného a Breburda mu navzájem postupoval deset procent z tržby restaurační.

„Pámbů zaplať, Karasáčku, de to stále líp. Viděj přece, jak se tu teď supíruje. Ale jen dyž voni dobře jedou a sou spokojenej, to je to hlavní. Klára Pachtová, že jo. Ale teď jim něco povím, ale to je, pro pána Jana Nepomucensis, pod Rózou, jak říká pan nejvyšší maršálek, sub rosa: co bychom tomu říkali, kdyby sme to tu trošku parádnějc přestavěli? Já to zařizoval pro chudej zápasnickej lid a teď sem chodí samá hautfolé, to by se mělo jinak vyštafírovat. Býnu máme na železo, to je dobrý, ale hlediště by se mělo přešupačit, krásně to překlenout, nóbl lóže, za nimi stolečky..."

To byla myšlenka, k níž Achilles Breburda došel, když uvažoval, jak upoutat Karase a zlepšit podnik. Přikloněn k němu, všecek rozohněn, vykládal nyní podrobnosti, jak si to představuje.

„A elektrické osvětlení?" zeptal se Karas především.

„Toť se ví! Ať má Křižík rachotu! Ale nikomu o tom ani muk - jako ten pan Jan Nepomuk! Vono to hned zejtra nebude. Mám už vyhlídnutýho architekta, ňákej Ohmann, moc šikovnej chlapík..."

Hlediště se stmívalo, Karas se odporoučel. Hlava mu šla kolem. Dostat moderní budovu s elektrickým osvětlením!

Vklouzl do své lóže, kde seděla Helena. Naklonil se k ní a rychle, rozčileně jí pověděl, o čem právě mluvil s patronem. Všecek hořel nadšením a cítil přímo fysickou potřebu sdělit se s někým o novinu tak znamenitou. Vysypal to překotně a radostně stiskl Helence ruku. Ale najednou mu bylo, jako by se octl v prázdnotě. Podíval se na Helenu. Viděl v šeru proti jevišti její krásný profil.

Byl nehybný a bez zájmu.

VI

Konec století se snášel na evropské lidstvo s přízraky konce světa. Básníci se cítili unaveni, zdálo se jim, že „příliš pozdě přišli v zestárlý záhy svět". Někteří unikali z mdlé skutečnosti života do kouzelné říše symboliky; někteří proklínali societu jako nakaženou hetéru a toužili vrhnouti pochodeň v krovy jejího pyšného a prohnilého paláce; a někteří utišovali svou neurasthenii nadějemi v příchod nového, silného umění, jež obrodí skomírající kulturu. Těmto estétům churavého optimismu připadalo divadlo rozmanitostí jako jeden z Betlemů, kde se snad narodí Zvěstovatel nového království krásy. Viděli svět vysílený všemi rafinovanostmi a zdálo se jim, že spása je v nejstarším, nejprostším a nejdravějším umění atletů a kejklířů, v obnovených gladiátorských hrách. Romantikové před nimi se kochali kouzlem chudého kočovného cirkusu a rozechvívali se tragikou potulných komediantů; moderna let devadesátých chtěla objevit antickou dokonalost v pompésních produkcích velkého varietního divadla. Její secesní hnutí bylo pravým opakem historického secessia římského: tam se plebejci pozvedli na obranu proti patriciům, zde se vrchní kulturní vrstva odlučuje od měšťáctví a chce vytvořit svět podle svého vkusu. Varieté ji svrchovaně uchvacuje. Objevuje v něm prastarou živelnost, která má však svou vypěstěnou formu, svůj sloh

a vystupuje v nadmíru salonním prostředí. Tu se již nešíří hrubý pach stájí a nečeká vás tvrdá lavice u manéže, zde vás vítá přepychové divadlo s bohatě vybaveným lóžemi, kam se chodí ve večerním úboru noblesně povečeřet. Uneseni oslňujícím prostředím zapomínají estetikové z konce století, že je velké a odvěké dělítko mezi kumšty tělesnými a uměním duchovním. Nepřesné slovo umělec, jehož hrdě užívají všichni ti siláci, provazolezci, kejklíři a akrobati, stačí nadšeným básníkům a esayistům, aby odtud očekávali zrození hlubších zážitků, než je jen úchvatná a pestrá podívaná. Síla gladiátorských svalů a mrštnost efébů jim nestačí, volají ještě po ženském protipólu, aby se ovzduší nabilo jiskřením erotiky. A varietní programy se zaplňují vedle silaček a akrobatek i tanečnicemi a zpěvačkami. Slavné hvězdy mezinárodního baletního nebe opouštějí klasická divadla, aby sklízely neslýchané gáže, proslulé milostnice králů a knížat dávají se na cesty, aby ještě jednou kořistily z kmitné výstavy svých půvabů, Paříž a Londýn vytvářejí pro každou sezónu senzační aureolu kolem některé velké neřestnice, které se pak zmocňují agentury, aby ji předvedly ostatnímu světu, vydrážděnému novinářskými zprávami o úspěších a skandálech. A shon po efektu připojuje k přelétavému voji velkých hetér vše, co nějak slibuje vyšší zisk, houslistky, chansoniery, improvisátorky veršů, imitátorky a parodistky; a v puritánském městečku v anglickém hrabství Hampshire už se manželé Tillerovi chystají rozhojnit tento repertoár novou atrakcí, celým souborem zpívajících a tančících girls, které potáhnou od jeviště k jevišti s malými pošetilými písničkami lodníků a vojáků a s veselým dupotem svých štíhlých a vysokých nožek.

Toto vše manželé Karasovi za své cirkusové existence neznali. Cirkus byl jim instituce rodinná, kde nevěra a záletnictví se považovaly za skandály jako v kterémkoli maloměstě. Tuhá dřina provázela od rána do noci denní život mužů a žen a ochraňovala je před příliš žhavými sny. Mladí lidé se sbližovali prostou a přirozenou sympatií a zůstávali spolu na celý život. Stálé nebezpečí úrazu nebo smrti vychovalo ve všech velkou pověrčivost a u většiny jistý primitivní cit

náboženský a to obojí zesilovalo ochranu proti zbujení erotiky.

Když vešli na varietní půdu, shledali Karasovi, že musí odložit své předsudky proti lehkomyslnosti a frivolitě. Varieté nemohlo bez tohoto prvku existovat. Divadlo rozmanitostí se stávalo dokonalým, teprve když poskytovalo i rozmanitost ženských typů. Václav Karas přijímal tuto nezbytnost s velkou nechutí, ba s odporem. Nebyl zaujat proti ženské kráse, dovedl ji vyhledat i uplatnit, ale podle jeho vkusu mělo to být všechno podáváno zdrženlivě, diskretně, cudně. Ale cítil brzy, že s takovým výběrem neobstojí a že musí v této věci ucouvnout před tužbami publika i jeho vlivných mluvčí. Zvláště když po šťastně provedené přestavbě měl v rukou přepychově vybavené divadlo, první opravdu mondénní středisko rychle rostoucí Prahy, musel dbát nároků vysoké společnosti, která si přála zda spatřit, o čem jako o největší sensaci chodily zprávy z jiných velkoměst.

Václav Karas se přizpůsobil módní vlně. Agenti zdvořile a ochotně dodali kteroukoli z proslavených krasavic, jejichž často nevelké umění tvořilo jen záminku pro veřejnou produkci. Také u nich Karas dbal, aby jejich vystoupení na jeho scéně se zalesklo vybranou harmonií. Pět sester Barrisonových s pařížským kankánem, pak i jen jedna z nich, Lona, trylkující v rafinovaných nedbalkách své „Linger longer, Lucy... how I love the linger, Lucy...“, majestátní Suzanne Duvernois, odhalující své krásné tělo v živých obrazech makartovského dekoru, Božena Brodská, zpívající erotiku téměř literární, čarodějný model Lenbachův, Miss Saharet, tlustá Španělka La belle Otéro, zběsilá Eugínie Fougčre, divoká Tortajada, břišní tanečnice Fathmé, plavovlasá královská milenka Cléo de Mérode s nejcudnějším účesem i úsměvem - ty všecky během let dostávaly u něho nejen gáže, jdoucí do mnoha set zlatých denně, ale i dekorace a výpravu, pořizované umělci jen pro jejich osobitý účin. Věděly o tom, že jdou do podniku, který udává elitní tón, a nejedna přijížděla s velkou trémou před slavným direktorem, o němž slyšela po šatnách evropského západu divy. Všecky pak byly nadšeny, že je přijal ředitel navýsost pozorný a zdvořilý, ale chladný a zdrženlivý, který krom

výkonu na scéně nechtěl o ničem slyšet. Žádná nich nepřišla na to, že také on má svou trému před nimi, svůj počestný strach z jakékoli pošetilé avantury. Teprve po dlouhé době, po letech, připustil si Karas, že velké ty heroiny tance, života a lásky vytvořily v jeho podniku zvláštní ovzduší, plné mámivého oparu, a že ve třpytu reflektorů a za šumných lichtek hudby se i na dálku stávaly těšitelkami a inspirátorkami mužského světa v hledišti. Teprve pak, když už také sám překonal své krise a vešel do let usedlejších, našel si k nim a k jejich nesčetným nástupkyním srdečnější, v jádru rozšafný poměr.

Daleko ostřeji reagovala na tuto součást jejich denního světa Helena. Na ženy, které si navlékaly trikot, jen aby mohly ukazovat své tělo, pohlížela jako na spoušť. V cirkuse měli také některou produkci, při níž se žena objevila v trikotu, ale nikdy k tomu, aby vábila a dráždila muže. V trikotu pracovaly atletky a akrobatky, protože se to tak dělalo odedávna a protože to bylo nejúčelnější oblečení. A na takovou ženu se všichni dívali jako na krásnou sochu. Zde však se všecko převedlo ve vypočítavou, okázalou smyslnost.

A právě ta vyzývavá erotičnost urážela Helenin cit. Staré komediantské rodiny mívaly kdysi velkou starost, aby je úřady nesměšovaly se všelijakou lidskou sběří, která také táhla po silnicích a bývala postrachem obyvatelstva. Principálové společností, vytvořených většinou z vlastní rodiny, vozili s sebou zvláštní knihu, do níž si dávali v každém městě od purkmistra nebo primátora potvrdit, že se jejich družina chovala v obci řádně, mužští že neztropili žádnou chlapskou neplechu a ženské že nebyly žádné frejířky. Ještě děda Humberto měl takovou knížku cti a dobrých mravů. Byla to staletá obrana rodiny před přísností světského ramene, která hluboce založila tradici počestnosti v lidu cirkusáckém. Helena, narodivši se co světoběžnice, byla v těchto věcech nejpuritánštější maloměstkou.

S odporem snášela představu, že její muž, její Vašku, přispívá osobně k tomu, aby ještě zvýšil účin těch nestoudných vyzývavostí. Když ho o zkouškách vídala, s jakou horlivostí vybírá závěsy, aranžuje draperie, určuje intimní tóny světel nebo zas plné ozáření, bylo jí stydno.

Život na jevišti se nemohl obejít bez jistých kamarádských důvěrností mezi muži a ženami. Helena byla na ně zvyklá a považovala je za samozřejmost. Když však viděla tyto nalíčené a navoněné ženštiny otáčet se kolem Vašku, brát jej pod paží a kolem krku a obejmout jej, ba i políbit, cítila, že se jí srdce svírá hněvem, rozhořčením a žárlivostí.

Den zkoušek byl pro ni zprvu největší požitek. Vidět Vašku při této práci dávalo jí větší potěšení než sama premiéra. Ale jednoho dne přestala na zkoušky chodit. Ty děvky ji z nich vyhnaly. Zůstávala doma, v tom neveselém bytě, pod čoudy lokomotiv, kde se jí zjasnilo, jen když Petříček přihrnul z gymnasia a zaplavil ji tisícerými dotazy a sensacemi svých chlapeckých let.

Karas cítil, že toto její poustevničení je nebezpečné. Sám ožíval jenom prací a věděl, že i Helena byla zvyklá na stálou činnost. Odbývala jeho dotazy, zda se nenudí, poukazem na domácnost, ta že jí dá dost práce a starostí. Ale Karas si byl jist, že to jí nemůže stačit, že takový ústup ze starých zálib by byl pro ni přílišné ochuzení. Chodil tedy vytrvale za strýcem Steenhouwerem a sledovával jeho měsíční bilance. Shodli se, že podnik se ujal dobře a že pravidelně vynáší slušný přebytek, jejž ukládali jako reservu pro případnou krisi. Když pak z letní činnosti Karasovy vznikly nové nečekané zisky, oznámil Vašku strýci, že jich užije k soukromým účelům. Steenhouwer se nebránil.

Jednoho dne přiměl Vašek Helenu, aby se šla s ním projít. Vedl ji po Příkopech do Panské ulice a nahoru do Bredovské. Domnívala se, že míří do městského parku, ale nenadále vešel do domu nad hlavní poštou. Helena se překvapeně na něho zadívala a zároveň cítila cosi vzrušujícího. Teprve po vteřině se jí rozbřesklo, co to je: byl to pach koníren. Ale už stáli uvnitř ve staré zemské jízdárně a Heleniny oči se rozzářily pohledem na jezdecké koně. Nějaký člověk přišel, velmi uctivě pozdravil pana ředitele a požádal jej, aby šel za ním. Šli až na konec stájí. U posledního boxu se muž obrátil:

„Tu je, pane řediteli!“

Helena si rozčileně zvedla závoj ke kloboučku, ale už cítila, jak jí Vašku stiskl radostně loket, a už slyšela jeho rozechvěný hlas:

„Zítra jsou, Helenko, tvoje narozeniny, zde máš můj dárek."

„Jezdecký kůň!" vykřikla a zvedla ruku na tvář jako užaslé děcko.

„Ano. Koupil jsem ti koníčka. To ti přece nejvíce chybělo."

Chtěl ještě něco říci, ale už nemohl, protože se mu Helena vrhla kolem krku a zlíbala ho. Ale pak vběhla do boxu, a strhnuvši s rukou rukavičky, jala se hladit zvíře a popleskávat.

„Kůň, koníček... můj koníček... je to možné? A jak je krásný, grošovatý... A moudré oči... vypadá, jako by byl rodný bratr naší kobylky Primavery, pamatuješ? Jak se jmenuje?"

„Čao."

„Jakže? Čao? To je komické jméno, to je rozkošné! Čao! Opravdu, slyší na to! Čao, můj milý, zlatý Čao! A to se mi neřekne, že si mám vzít s sebou nějaký cukr! Je tu někdo, kdo by mi doskočil k hokynáři pro cukr? Vy, človíčku? Prosím vás: za deset krejcarů cukru a za pětník chleba!"

Helena byla vzrušením celá bez sebe. Stájníci, kteří se sem pomalu slezli, přikyvovali jí, že je to pěkný koník a jak prý krásně jde pod sedlem.

„Nemohla bych to zkusit? Je tu nějaké dámské sedlo?"

Všecko tu bylo, opatřeno již Karasem, koňáci vyvedli Čaa, a když jej oblékli, vypadal pod novým, svítícím se postrojem velmi koketně. Helena měla jen kostymek, ale to jí nemohlo zdržet. Karas jí pomohl nasednout a Čao, potřepav hlavou, klusal do jízdárny.

Od toho dne putovala Helena Karasová denně do Bredovské ulice, kde už ji její Čao netrpělivě očekával. Byl to polokrevný hřebeček pěkného měkkého chodu a bystré inteligence, který brzo chápal, že jeho nová paní chce po něm všeliké kroky a obraty, kterým se neučil, ale které budí kolem pozornost a závist. Helena se do něho úplně zamilovala. Všechen volný čas strávila u něho a s ním. Za krásného počasí jezdila s ním do Stromovky, v nevlídných dnech jej cvičila

v jízdárně. Jednou dvakrát za měsíc si i Karas vypůjčil koně a pak si vyjeli za město, starým, krásným stromořadím k Motolu nebo franocuzskou silnicí k Chuchli nebo karlínskými ulicemi přes Libeň do Troje. Oba si objevovali pražské okolí. Pro Helenu to byla jenom projížďka, ale Karas byl čím dál tím více zamilován do Prahy, o které slýchával tolik láskyplných slov a jejíž krásy nyní poznával i z málo známých vnějších pohledů. Nejednou, když z údolu vyjeli na vršek a před nimi se nenadále rozprostřelo zvlněné jezero pražských domů a chrámů, připomněl Heleně vyprávění rodičů, jak kdysi po prvé spatřili Cařihrad.

Helena měla ráda tyto vyjížďky, ale mnohem raději byla se svým Čaem v jízdárně. Nesžila se s citovým světem svého muže v jeho domovině a nezajímala se příliš o to, co cestou vidí. Pro ni podstatou všeho byla jízda sama o sobě, klus nebo cval, a po té stránce byly jí monotonní jezdecké cesty ve Stromovce vítanější než všechno ježdění terénem. Ale vrcholkem byla jí krasojízda a té se mohla oddávat jen v jízdárně. Tam si přišlo na své, co v ní bylo nejvášnivější; tam mohla zápasit s nevůlí a nechutí koně, přemáhat jeho strachy, rozohňovat jeho ctižádost. Tam měla náhradu za ztracenou manéž, tam se k ní vracelo ulétlé mládí, tam cítila svět svých rodičů a prarodičů. Vaškovi se příchodem do Prahy pojem domova mocně a slavně rozvinul, Heleně se smrskl jen na dvě smyčky jízdárny a na grošovatého Čaa. Vašek bezděky žil s celým životem metropole, Helena ožívala jen v sedle, když mohla zpracovávat hřebečka pro figuru vysoké školy. Co jí byly všecky starosti a radosti Théâtre Variété Humberto proti tomu, když Čao začínal se učit piaffě, klusu na stojato, těžkému to cviku, v němž musela bleskurychle střídat podněty k vyběhnutí s podněty brzdícími, až rozkolébala zpěněné zvíře do rytmického pohybu na místě. Renvers, changement, španělský krok, passage, passade, všechno v různých tempech a na různou ruku, oh, to jí vracelo krásné časy s tatínkem, třímajícím obě šambriery uprostřed manéže, s maminkou, sledující kriticky její práci z první lóže, a se starým Hansem, čekajícím na koně u pisty.

Do zemské jízdárny docházeli šlechtici a důstojníci, kteří brzo s obdivem sledovali štíhlou jezdkyni, která suverénně vnucovala svému koni umělé dresurní kroky, jejichž technika jim zůstávala tajemstvím a záhadou. Ponenáhlu se kolem Heleny utvořil celý cercle vášnivých zbožňovatelů jezdeckého umění, s nimiž mohla odborně hovořit o koních, postrojích, martingalu, dresuře a tisíci jiných věcech. Když tak stála loktem opřena o Čaa a debatovala s mladým Thurn-Taxisem nebo Lobkowiczem o skocích přes irskou lavici, připadala si jako o přestávce ve stájové předsíni Cirkusu Humberto v některém zcela velkém městě za doby jejich největší slávy.

Bylo to jako chvilkové záření ztracených rajských časů. Ale když se pak z blaha jízdárny octla náhle pod třeštivým duněním vlaků a mezi oblaky černošedých dýmů svého karlínského bytu, když spatřila zase před okny ty beznadějně mrtvé kvádry viaduktu, na nichž znala už každou skvrnu a každé zvětrání, znovu ji zachvacoval melancholický stesk a trýznivá touha. Přestala sama hospodařit a odevzdala domácnost služce, jen aby si mohla co nejdéle prodloužit jezdecké a dresurní požitky. Svalstvo jí tou houževnatou, tuhou prací ztvrdlo, něžný obličej dostal ostřejší rysy, v očích to hořelo sevřenou vůlí. Kars se radoval, že teď jí konečně uspořádal život zcela podle její libosti; a zatím se mu Helena tím nebezpečněji ztrácela do svých snů a vidin. Kořínky, kterými byla její bytost pevně zasazena do dané skutečnosti, jeden po druhém odumíraly. Zmizel jí svět, v němž se narodila, v němž vyrostla a v němž cítila své předurčení. Do neznáma se propadlo dílo, které vybudovali její rodiče a prarodiče; všechen lesk a prestiž Théâtre Variété Humberto jí nemohl nahradit Cirkus Humberrto s jeho chudší, ale radostnější slávou. V cirkuse se mohla ustavičně vybíjet, ve varieté se stala jen pasivním divákem. V cirkuse byla spolupracovnicí svého muže, varieté však jí muže odtáhlo. Dělal věci, při nichž mu nijak nemohla pomáhat, a věci, s nimiž nechtěla mít nic společného. Ať si mluví s opovržením o ženštinách, které angažuje; nakonec se přece raduje z jejich úspěchů a přispívá k nim, jak může. A to Helena nepřenese přes srdce, aby s takovými mezinárodními děvkami zápasila

o manžela, na to je příliš hrdá. Je to až k pláči, takto se cítit vyvržena ze všeho svého štěstí, přikována k neznámému městu, chycena do ponurého bytu jako do klece, kde div nepobíhá jako kdysi jejich lvi a tygři. Ale Berwitzové nepláčí, Berwitzové vzdorují, Berwitzové dovedou vždy být někde svými vlastními pány.

Čao je krásný hřebeček a jeho existence stačí, aby Helena měla kde direktorovat. Když jsou sami dva spolu, je to pro ni znovu celý Cirkus Humberto. Čao klusá Královskou oborou a Heleně je, jako by opět jela přes Buxtehude v širý svět. Bohatí lidé si vydržují jezdecké koně, protože při jízdě se musí napjatě soustředit a zapomenou na všechno ostatní. Helena je tak znamenitá jezdkyně, že v sedle vůbec nemusí myslet na koně pod sebou. Soustřeďuje se, ale k snění. Čao je jako opium. A v obrázcích, které se při jízdě vynořují, objevuje se čím dál tím častěji půvabná snědá hlava s knírkem a zaznívá mazlivý tenorový hlas: „To jsem já, tvůj Paolo, Helenko, moje štěstí!“

VII

Kdyby byly postupně uhynuly všecky kořínky, které udržovaly štíhlou bylinku Helenina života v plné síle, o jednom věřila, že nezajde a zajít nemůže. Byla to její láska k Petříčkovi. Ale také tu začínal osudný chod věcí nahlodávat.

Gymnasium otevřelo myslivému hochu novou říši zájmů a Helena s tesknou bolestí viděla, že se jí v ní ztrácí ještě více než předtím, kdy jí jen unikal z oblasti cirkusu. Do knih a do učiva se zabořil s nezměrnou vášnivostí. Houževnatá ctižádost, kterou míval od dětství jeho otec, ožila v něm při žákovském soupeření ve třídě. Na profesory se díval jako na apoštoly, žádné jejich slovo mu neuniklo, každé se mu hned vrývalo v paměť. Téměř se nemusil doma učit ani připravovat, tak si všecko přinesl v hlavě už ze školy. Od prvního semestru byl rozený primus; šla-li se matka naň přeptat, profesoři si

nemohli vynachválit jeho pozornou soustředěnost a bystrou chápavost. Když hoši poporůstali z nevinného chlapectví do rozjívenějších let a třída se ostřeji rozestupovala na skupiny různých charakterů, talentů, schopností a zálib, nejednou se mezi neúspěšnými divochy i zlobně ozvalo, že Karas Petr je šplhoun, dříč a štrébr a že u tabule provozuje cirkus. Říkali mu Cirkusák a křičeli na něho Ella hop! To se nakonec ujalo jako definitivní jeho přezdívka, ale třída jako celek nepřijala názor, že by Ellahop byl šplhavec. Ellahop nedolézal ke kantorům, nenadbíhal jim, taky se nad hochy nevytahoval, naopak pomáhal, napovídal a byl s třídou solidární. Vynikl nad ně, že ho učení těšilo. To sice mnozí nechápali, ale dokud s nimi držel, nebyla to věc, pro kterou by byl Ellahop považován za prašivou ovci.

Helena mohla mít radost, jak lehce všecko chápal, jak hravě se nového vědění zmocňoval. Zdálo se jí, že mu tím vybude dost času, který budou prožívat spolu. V učení mu mnoho prospět nemohla. Měl už od primy v knížkách věci, které šly daleko za její velmi primitivní vědomosti. A pak se učil česky a ona mluvila v řeči svého muže jen lámané věty běžného hovoru. Ještě horší bylo, že Petříka ze všeho učení nejvíce posedlo to nejabstraktnější, matematika. Jeho dětská nechuť k cirkusu, jeho chlapecký strach ze zvířat a lidí, jeho dávné utíkání k mámině sukním a pak ke knížkám, to vše se vyhraňovalo jako stále výraznější odklon od praktického života k životu spekulativnímu. Studentík Petr byl hrozný nešika, nic neuměl vzít do rukou, k ničemu se neuměl postavit. Táta a zvlášť dědeček Karas spínali nad ním ruce, jak byl bezradný a neohrabaný ve všem, co podle jejich představ měl mít řádný kluk v malíku. Ale strýc Steenhouwer byl pln nadšení: Petřík sčítal, odčítal, násobil a dělil jako nejbravurnější zkušený účetní. Taky ze všeho nového, co ho v Praze obklopovalo, miloval po gymnasiu nejvíce Steenhouwerovu kancelář a jeho tlusté knihy. Dlouhé sloupce cifer jako by ho fascinovaly, ihned se na ně vrhl, aby si je sečetl, třebaže ani nebylo třeba jen sčítat. Prováděl součty neuvěřitelně rychle, jen tak letěl očima po cifrách a už psal výsledek. Steenhouwer zkoumal, jak to dělá, a viděl, že hoch sám od sebe přišel na

praktiku sečítat skokem po skupinách dvou tří cifer. Jednou měl Steenhouwer vyúčtovat gáži baletní skupině za 18 představení po 135 zlatých. Petřík se zrovna k tomu nachomýtl.

„Kolik je osmnáctkrát sto pětatřicet?“ zeptal se ho prastrýc.

„Sto pětatřicet?“ opakoval Petřík, napsal si na papír 270 a zvolal:

„Dva tisíce čtyři sta třicet.“

Steenhouwer se mu díval do péra a zavrtěl hlavou:

„Jak jsi to spočítal?“

„To je přece, strýčku, jednoduché,“ vysvětloval hoch, „osmnácti nejlíp násobíš, když násobíš dvaceti a odečteš desetinu.“

„To jste se učili ve škole?“

„Ne, ale já jsem na to přišel. Sedmadvacíti se nejlíp násobí, když to vezmeš třicetkrát a odečteš deset procent. A u 36 násobíš čtyřiceti, u 45 padesáti, 54 šedesáti a tak pořád.“

Steenhouwer si sedl, přepočítával, násobil a odečítal a večer prohlásil Karasovi, že z kluka bude matematický genius a že by mohl jednou vystupovat jako rychlopočtář.

Profesoři v Truhlářské ulici potvrzovali, že studující Karas Petr jeví zcela výjimečné nadání matematické a nezvyklou zálibu v číslech.

„S ciframi, pane řediteli,“ poučoval tehdy třídní profesor Václava Karase, „je to u vašeho syna pravý opak toho, co známe ze zkušenosti u všech studentů. Největší potíž bývá přimět je, aby si zapamatovali čísla, ať už jsou to data historická nebo atomové váhy prvků. Váš syn si však především pamatuje čísla. Má k nim takovou náklonnost, že si nějakou podivnou cestou i poučky z jiných předmětů převádí do číslic. Jednou si v latině zaměnil paucus, pauca, paucum, račte rozuměti na příklad tibia foramine pauco, s výrazem paulus, paula, paulum. Rozdíl není veliký, latiník ho přece dbá, neboť rozhojňuje to podklad jazyka, řekneme-li jednou paucis horis a jindy post paulo, že ano. Byv na to upozorněn, váš syn již nikdy ta dvě slova nezaměnil. Ale v jeho sešitě jsem našel poznámku: paucus, pauca = 3141, paulus, paula = 1413. Přiznám se, že mně je to záhadné,

kterak si hoch spojil slova s číslicemi, a také se mi nezdá, že by to bylo pravé vniknutí do krás řeči Ciceronovy; nicméně nemohu popřít, že si Karas Petr věděl s tím rady. O jeho počítací vášni mluví všichni kolegové. Nedávno nám v konferenci vykládal kolega dějepisec, že ho Karas Petr překvapil poznámkou, že součet nástupních let tureckých sultánů převyšuje součet nástupních let habsburských panovníků téměř o dvojnásobek. A jednou prý mu pověděl, že úmrtní rok Mojmíra I. Velkomoravského sečten s úmrtním rokem knížete Boleslava III. dává rok nastoupení vlády našeho Veličenstva. Prosím, to jsou jevy zcela neobyčejné, ať nedím přímo úchylné. Mohlo by vás to snad jako otce znepokojit, kdyby se tato záliba projevovala na úkor učebních předmětů ostatních. Musím však výslovně podotknouti, že žák jest ve všech disciplínách prospěchu výborného, kromě zpěvu ovšem a tělocviku. Tyto dva nepovinné předměty budou mu kaziti vysvědčení. Jinak však jeho píle je vzorná, chování chvalitebné, vnější úprava písemných prací výtečná. Vyjímajíc kolegu tělocvikáře a učitele zpěvu jsme s ním všichni velmi spokojeni, považujeme jej za žáka vzorného a kolega matematik spatřuje v něm dokonce budoucí znamenitou hvězdu té prastaré vědy, jestliže se Karas Petr rozhodne věnovati se jí i na studiu vysokoškolském."

Bylo to potěšení, které manželé Karasovi přijímali se srdcem téměř sklíčeným. Co bylo jim, cirkusákovi a cirkusačce, po té Hekubě matematice? Jakou radost mohli mít z bleskurychlých součtů a součinů svého syna, když věděli, že si přitom vytrvale plete vlevo bok a vpravo bok a že se po každé potluče, má-li v tělocvičně vylézt na bradla, kruhy, hrazdu, žebřík nebo kolovadla? Neobyčejný talent, jímž byl úplně uchvácen strýc Frans, ten věčný počitač a statistik, přijímali jako boží dopuštění a už si jen na závěr rodičovských hovorů říkali:

„Děj se vůle Páně! Dal nám matematika, nedejž nám něco ještě horšího."

Od chvíle, kdy Karas viděl, že syn není pro cirkus, přenechával jeho výchovu matce a strýci Fransovi. Sám se s ním setkával skoro jen při obědě, kdy si se zájmem vyslechl, co hoch přinesl nového ze

školy. Bylo v tom leccos, co by Václava Karase i v mužných letech zajímalo, a s velkou zálibou si každého roku prohlížel Petříkovy učebnice. Dalo by to hezké čtení po večerech, říkal si, kdyby člověk nebyl téměř do půlnoci zaměstnán divadlem.

Mnohem víc lpěla na hochu Helena. Pro ni bylo největší radostí čekat na něho s odpolední kávou a pak s ním být několik hodin pohromadě. Tyto chvíle ji v prvních pražských letech odměňovaly za všechnu její opuštěnost. Mazlili se spolu, povídali si pošetilosti, hráli si všelijaké hry, které Petříka bavily. Ale to vše trvalo jen nějaký čas. Čím nadšeněji se Petřík zakusoval do učebné látky, tím více se vzdaloval prostému světu své matky. Měl plnou hlavu školy a učení, o ničem jiném téměř nemluvil, a Helena, ach, tak málo věděla a znala. Byla jeho důvěrnicí, ale nemohla mu v ničem ani pomoci, ani poraditi. S láskou a obdivem sledovala, co všechno její syn umí, byla hrda na jeho úspěchy a podporovala jeho ctižádost, ale večer, když šel spát, s povzdechem si soznávala, že je jí to všecko cizí.

Ale když ho pak posedlo to počtářství, začalo jí být z toho zle. Co ona věděla z počtů? Pro voliž i pro krasojízdu jí stačila malá násobilka a v té si ještě nebyla jista. Jako malá holčička ji uměla jako Otčenáš, pak však po celá léta na ni ani nevzpomněla a teď před synem matematikem nevěděla nikdy bezpečně, kolik je šestkrát sedm. A Petřík pomalu nechtěl o ničem jiném slyšet než o počítání, utíkal jí do strýcovy účtárny, kde byly cifry, a navrhla-li mu nějakou hru, přinesl papír a tužku a žádal ji, aby mu dala početní úkoly. Psala tedy nazdařbůh množství všelijakých miliardových číslic, které Petřík sčítal, dělil a násobil a které pak ona domněle kontrolovala. To všecko ještě nějak šlo, ale pak přišly rovnice a hoch jí začal blábolit cosi o neznámém x, mluvil o a, které se rovná b plus c, hledal nějaké n, pak přišel s jakýmsi pí a r. Heleně bylo, jako by se už i ta pouhá řeč, která je spojovala, rozpadala na písmenka a měnila se v nesrozumitelné trosky.

A přišly mocniny a odmocniny, x na druhou, x na třetí, Pythagoras, geometrie, syn s mámou se vůbec nemohli dorozumět. Najednou tu byly věci, které Petřík už nedovedl německy pojmenovat

a Helena česky pochopit.

„Schau, Mutti, es ist doch so einfach: der čtverec an der přepona gleicht der Summe der čtvercen an der odvěsny!“

Tak zazněl v jeho domácím výkladě slavný pythagorský „oslí můstek“ a Heleně to bylo jako tajemné heslo zasvěcenců třetího stupně. U Pythagorovy věty se skončilo všechno dorozumění; co kdy pak pronesl její přemoudřelý syn, všechno bylo u ní jako v sektě pythagorejců autós éfa, ipse dixit, „sám to řekl,“ - nezbývalo než přikývnout a uznat.

A pak už byl koníček Čao jediný tvor, jemuž se mohla Helena vyzpovídat, jemuž si mohla postesknout a požalovat na to, jak je tu opuštěná a osamělá.

VIII

Petříček však přestával být Petříčkem. Najednou byly všechny šaty malé, drobná kostra se začala natahovat, tělo překotně rostlo, dohánějíc a převyšujíc nepříliš vysokého tátu. Mozkové buňky, ovládající pohyby, najednou si nevěděly rady se vší tou nově přirostlou hmotou, vlekly nohama, jako by na nich bylo závaží, klátily rukama, jako by to byla cizí tělesa. Bylo potřebí nějaké hmotné posily pro všechnu tu novou váhu a Petříček, ten útlý, drobný Petříček zhltl na posezení půl bochníku chleba. Táta, strýc a děda se chechtali, ale Helena se křižovala, že hoch z toho ještě onemocní. Opravdu, nevypadal dobře, pleť mu pobledla a byla plna vyrážek a nečistot. I jeho jemný, mazlivý hlas se mu lámal, chvilku ječel kvičivě ve vysokých tónech, vzápětí kles a zněl, jako když ochraptí. Ve škole se mu smáli, že Ellahop kokrhá, a učitel zpěvu ho propustil z hodiny. Helena poplašena všemi těmi změnami zavolala k němu lékaře. Přišel, prohlédl Petříka, proklepal, usmál se, a když ho odeslal, aby se šel obléknout, pravil matce klidně:

„To nic není. Váš syn dospívá, přestává být hochem, aby se

stal mužem. Jinak je zdráv a potřebuje teď vydatné stravy a víc klidu tělesného i duševního. Za nějaký čas se to urovná a z Petříčka bude Petr.“

Helena si oddychla, ale večer nemohla usnout. Z Petříčka bude Petr! Z chlapce muž! Konec dětství, konec mazlení, teď se jí nadobro vymkne z náručí a půjde za chlapy, za Vašku, za Fransem, za dědou Antonem. Všichni mužští drží nějak k sobě, a kde jen mohu, unikají ženským. Vašku tu vedle spokojeně spí, má za sebou den práce a jistě zas nějaké to hofírování u těch nestydatých ochechulí programu. Ve všech chlapech to vězí, všemi to lomcuje... můj ty bože, a co Petříček? Půjde taky za ženskými? Půjde, poběží, nějaká se vyskytne, která ho omámí, která jí ho odloudí, odvleče, ukradne. A bůhví jaká bude, rajda nějaká nebo šlejfířka nebo taková úlisnice. Och, ty to umějí narafičit, aby ulovily mužského. Což se jí jednou nesvěřila i ta počestná Alice, jak vběhla v noci navoněná Kerholcovi do náručí? A pak je konec s celým tím pošetilým mužským hrdinstvím. To se pánové buší do hrudi a zakládají svou ctí a přísahají před nebem i peklem, ale zavoní ženská a Lohengrin dá nejčistší labuti adié. A Petříček s tou svou bláhovou matematikou - takový počtář se ještě nevyskytl, aby si vypočítal, jaká neznámá je skryta v ženské rovnici. Tady je velké X, na kterém může klopýtnout i s integrálem.

Ale i kdyby měl štěstí a přivedl si tu nejhodnější dívku pod sluncem - a Helena bezděčně v posteli usedá a vytřeštěně zírá do tmy pokoje - tu nejhodnější dívku kdyby si vzal... co by znamenal její příchod jiného než konec Heleniny vlády nad ním a nad tímto maličkým kouskem světa. Tomu by nešlo vůbec nijak zabránit, to by byl přirozený důsledek, to je železný zákon: přijde nová královna, stará musí odstoupit... Stará... jaké to hrůzné slovo! Je už stará? není a ještě nechce být, ještě se nechce vzdát, ale jak se bránit, když syn dorůstá a čas letí. Čas letí... zastavit čas, bože, zastavit čas!

Ráno, když všichni odešli, sedí Helena před zrcadlem. Oči má trochu přepadlé, ale jejich ostrý pohled soustředěně pátrá po pleti čela, tváří, krku. Ne, není stará, nelze říci, že by byla stará, ale také tu

již není ta někdejší svěžest mládí. Pane na nebi, jakou ona mívala pleť, dokud se jako děvče dost vyjezdila na ostrém vzduchu! To už je pryč, ale ještě pořád je to kvetoucí tvář. Trochu ostrosti má tuhle u nosu a u rtů, to je z toho, že je přetrenována. Ale jinak by mohla být ještě spokojena, s trochou líčidla pro večerní osvětlení mohla by se změřit s kteroukoli krasojezdkyní. Ale jak dlouho ještě to vydrží? Jak dlouho ještě? Pár let. Několik málo let. Je to poslední záření krásného léta a pak přijde zasmušilý podzim.

Jenom pár let. A na jak dlouho se posadili sem do té Prahy? Bože, jak se to tehdy tak lehce a bezstarostně řeklo: Půjdeme tam a zůstaneme, než Petříček bude usazen v praxi. Kolik jí bude, kdyby toho zde doopravdy vyčkala? Osmačtyřicet? Devětačtyřicet? Padesát? Což se může v padesáti letech vrátit do cirkusu? Vyprávívalo se v Cirkuse Humberto o takových kouzelnicích života, které zůstávaly v krasojezdeckém sedle do šedesáti let i déle, ale tyto výjimečné abatyše ekvestrické řehole si vyjezdily své právo na stáří, nikdy neopustivše manéž, v níž začaly jezdit jako děti. Něco jiného je odejít z cirkusu, zmizet ze šapitó na patnáct let, nechat svět na sebe zapomenout a vracet se na vítězné bojiště mládí s tváří svraštělou a se zakrývanými šedinami. Čtyřicátnice byly v těch dobách v městské společnosti považovány za matrony, jimž nepřísluší užívání světa. Helena si udržela pružnost a svěžest, jakou neměly měštky kolem ní; ale jak dlouho ještě se smí spolehnout na účin své krásy?

Jako žhavými kleštěmi byla sevřena úzkostí o svůj život. Nikoli o pouhé jeho trvání, nýbrž o jeho užití, o jeho rozvinutí, o ještě nějakou šanci, které se jí, žel, objevovala jako poslední. Byl to Cirkus Humberto v ní, který se náhle ozval se vší mocnou silou vzpomínky a volal, vábil i varoval, aby neprohrála po boku svého muže poslední svou možnost. Vašku neprohrál, Vašku pokračoval, třebaže v jiné způsobě, Vašku zůstával věren svému poslání, ale ona... což byla zrozena k tomu, aby se zřekla vší své nádherné aktivity a žila v zákoutí jen jako manželka a matka? Nebylo spíš její povinností vzepřít se

tomuto osudnému běhu věcí, zvednou se proti umrtvujícímu pořádku a vybojovat si na vlastní pěst život v činnosti a kráse? Někdo někde ji k tomu nabádal, někdo někde jí o tom říkal překrásná slova. Helena vzpomínala jako ve snu na starého pana Wollschlägera v tom jeho domku se soškami a obrázky koní. Už se nerozpomněla, co řekl doslovně, ale věděla, že ohnivě hlásal odboj proti konvenci. Tehdy tomu nerozuměla, tehdy nechápala, kam míří. Dnes to ví: moudrý stařec předvídal zápasy, které ji v životě čekají, a našeptal jí slovo jako evangelium.

Helena nedospěla v myšlenkách k žádnému rozhodnutí. Nebyla z myslivých žen, které dovedou promýšlet věc až do posledních konců. Helena jednala z citových impulsů. které jí dávaly řešení jen pro nejbližší chvíli. Takovým náhlým podnětem se na čas spasila i tentokrát, aby si později doznala, že úzkosti a neklidu v ní jen přibylo. Bylo to ženský pošetilé, co učinila: přimkla se k Petříčkovi, aby ho udržela v jeho chlapectví. Zazdálo se jí, že pokud bude Petříček dětsky na ní závislý, zastaví se čas a pomine nebezpečí ubíhajících let. Vymýšlela si steré záminky, aby ho měla kolem sebe. Hýčkala ho a rozmazlovala, zahrnovala ho pamlsky, sloužila mu, pomáhala mu při oblékání, nosila mu učení, čekala na něho v poledne i ve čtyři hodiny u gymnasia, aby nešel sám domů. Bylo to všecko pro něho nezvyklé, ale ochotně se přizpůsobil nečekanému pohodlí a blahobytu. Táta na to ovšem vrčel a vytýkal Heleně, že rozmazluje hocha, který spíš potřebuje ostřejšího přistrčení do života. Helena se však nedala odvrátit. Stále se kuchyně u Karasů řídila jen podle toho, co Petříček rád, a stále byly někde připraveny čokoláda a bonbony.

Tato záplava přeněžnělé lásky měla však také svá úskalí. Třída se začala Petříčkovi vysmívat. Bystré oči kluků brzy vypozorovaly, co v tom bylo úchylného, a už se to na hocha sypalo se všech stran. „Ellahop, běž k mamince, maminečka ti dá bonbóneček!“ - „Ellahop je asi holčička, proto má jeho máma o něho takový strach.“ - „Ellahop, kde máš sukně?“

Petřík byl celý rudý. Kdyby byl výbojnější povahy, byl by se

s kluky serval. Kdyby byl zbabělejší, byl by žaloval. Takhle mu nezbývaly než hádky nebo mlčení. Ale když se „Ellahop, kde máš sukni“ začalo přenášet i do jiných tříd, Petřík se vzepřel tam, kde cítil nejmenší odpor: doma mamince. Křikem a pláčem si vymohl, že nesměla už pro něho docházet a že se mohl jako ostatní vyřítit z gymplu na ulici a pokřikovat s nimi celou petrskou čtvrtí.

Helena tedy jen tajně a zpovzdálí sledovala jeho denní návraty z gymnasia. A jednoho dne se jí přitom rozbušilo srdce: od rohu novostavby Městského musea spatřila dole v parčíku vytáhlého Petříka s hromadou učebnic pod levou rukou, jak pravicí horlivě šermuje a vší svou výmluvností vykládá cosi zlatovlasé dívce s dlouhými dvěma copy na zádech. Helena je sledovala s vytřeštěnýma očima, než jí zašli za skupiny keřů. Pak se obrátila a zrovna letěla do Varieté Humberto.

„Je pan ředitel nahoře?“ vykřikla u vchodu na vrátného.

„Ano, milostpaní, už je po zkouškách,“ odpovídal pan Dvořák a zůstal udiven stát, jak se bez dechu hnala do schodů.

„Máš, doufám, minutku volného času?“ vyrazila ze sebe, když se vřítila do Karasovy pracovny.

„Copak se stalo, Helenko?“ zeptal se Vašku udiven.

„Moc se stalo, nesmírně mnoho se stalo - Petříček má holku!“

„Petříček?“ zvedl Vašku překvapen obočí do výše. A v té chvíli mu to kolem očí zahrálo a se rtů mu spokojeně ujelo: „Zaplať Pámbů.“

„Co to říkáš?“ vykřikla Helena a zůstala napjatě stát.

„Děkuji Bohu, Helenko, že se chlapec tak vzmužil. To už je jediná cesta, která ho může přivést k zdravému životu.“

„Ty to schvaluješ?“

„Ovšem!“

„A co já... já se mám zříci toho jediného, co mám?“

Hlas se jí roztřásl, slzy vyrazily, Helena se zhroutila do křesla. Vašku k ní přistoupil a vzal ji za ruku.

„Helenko,“ pravil se vší tichou srdečností, „to je přece úděl všech rodičů, že jim jednoho dne děti začnou ulétati z hnízda! Díváš

se pořád na Petra, jako by to byl chlapeček, a zatím mu na tvářích už vyráží chmýří.“

Domlouval jí, co mohl nejrozumněji, ale srdcelomné štkaní se nezastavilo. Odcházela od něho zlomená a plačící. Chystala se, že doma promluví s Petříčkem, ale byt našla prázdný a pustý. Byl někde s ní, s tou se zlatými copy. A tu zachvátil Helenu otřes, kterému se před časem vyhnula. Ztratila svou lásku a oporu. Kolik let že jí zbývá z plnosti života? Snad osm, snad pět, snad tři. A hlavou jí třeštila zoufalá myšlenka, že musí z toho urvat a zachránit, co se dá.

Třetího dne přišel pan Dvořák k paní Dvořákové do kuchyně za portýrkou.

„U direktorů se něco děje,“ zvěstoval důležitě. „Tuhle přiletěla direktorka celá bez sebe za ředitelem a šla zpátky celá ubrečená. A teďka zrovna tak přiletěl direktor, a že prý mu mám hned sehnat starýho Karase. To voni budou mít něco ve familii. Podle mýho by mohlo být něco s mladým.“

Nahoře opravdu přecházel Václav Karas po kanceláři jako lapené zvíře. Strýc Frans Steenhouwer seděl u okna s rukama sepjatýma a jen tiše vrtěl lysou hlavou. Čekali na Antonína Karase. Vrazil dovnitř a rovnou se zeptal:

„Co je, Vašku?“

„Zlá věc, táto. Helena ujela.“

„I hrome - a kam?“

„Ještě nevím. Patrně někam k cirkusu. Včera dala odeslat svého koně do Drážďan, ale to asi nebude jeho konečná štace.“

„I ty můj bože, to je pěkné nadělení!“

„Tuhle mám od ní dopis. Prý jí není možno v Praze žít, že prý musím pochopit, že varieté nevyhovuje jejím ideálům, a když prý se i Petřík od ní odtrhává, musí prý zachránit ještě kus svého života.“

„Tak jo, chlapče, to jo. To jela za manéží. Pámbů tě potěš, abys neztratil hlavu. Tak tu zas budeme žít bez ženské jako v maringotce. Ono to bylo pořád nějak na krajíčku - Cirkus Humberto se nezapře.“

IX

Strýc Steenhouwer byl útěkem Heleniným všecek roztřesen.

„Jak to mohla udělat!“ vzdychal, otíraje si lysinu, „opustit muže, opustit syna, opustit majetek! Jaká neodpovědnost, podlomit práci, která znovu buduje ztracené rodinné jmění! Co jsem jezdil s Cirkusem Humberto, nikdy jsem nemohl tak pravidelně převádět přebytky na osobní konto. Každá měsíční bilance je rozkoš a ta holka od ní uteče za cirkusem!“

Steenhouwer se bál, že bude ohrožen pořádek, jejž nade vše miloval. Vážil si Václava Karase, že za jeho vedení mašírovaly mu v knihách cifry příjmů v sevřených kolonách a že cifry výdajů marně útočily na jejich přesilu. Nepřetržitá válka mezi táborem *Má dáti* a táborem *Dal* odváděla stále nové sumy do spořitelních knížek jako do zajateckého tábora. Steenhouwer měl strach, aby se Vašku rodinným neštěstím nezhroutil. Proto navrhoval, že ihned zatelegrafuje agenturám, aby vypátraly Helenin pobyt.

Václav Karas se proti tomu vzepřel.

„Nač chodit s nepříjemnými věcmi na buben,“ odpovídal Steehnouwerovi. „Helenina práce v cirkuse se neutají; má-li angažmá, uslyšíme o ní co nevidět. A pak se postarám, abych roztržku zahladil.“

Stará parta Cirkusu Humberto mu dala za pravdu. Mužští se znovu srazili úžeji k sobě, paní Kerholcová, jejíž všichni tři synové byli již z domu, převzala dohled na Karasovou domácnost a Petřík s povzdechem se zase začal zouvat a obouvat sám.

Karasova předtucha se potvrdila. Neminulo deset dní a Kerholec přinesl psaní od svých dvou starších synů z Lipska. Pracovali jako *Kerhol and Kerhol*, ekvilibristický akt na volném stožáru, v cirkusu Kranzově. A nyní psali rodičům o velkém svém překvapení, když se náhle ve stáji objevil grošovatý Čao a po něm

paní ředitelka Karasová sama.

„Kranz byl celej bez sebe vomámením," zvěstovali oba mladí atleti, „dyž ji anoncoval. Bodejť by ne, dyž se moh naparovat, že enkážoval poslední Humbertovnu. Vona ale madam nepracuje pod svým menem, vona tu firmuje Miss Sweet. To eště starýho žere, tak to aspoň kdekomu povídá, že je to Berwitzova céra. Tolik musíme říci, že je rozhodně v dobrý kondyci a má sukces. Vysokou jezdí prima, má ferstklas edžastment a Čao, to je marný, to je holt kvalyta. Vona byla náramně překvapená, když sme se k ní přihrnuli. ‚Jezusmarja,' povídala, ‚to sou Kerholcovi kluci!' ‚To sme,' řekly sme jí, ‚a tohle je báječný překvapení.' ‚Inu jo,' na to pravíc ona, ‚to víte, svět je kulatej a manéž taky.' No tak sme se jí už na nic neptali, ačkoliv sme hrozně zvědavý, coseto stalo za pád. Pan ředitel může bejt bez starosti, koukáme, aby měla všecko pohodlí a Čao taky. Čechů je nás tu dost, partu tenťáků vede ňákej placmistr Krčmářík Josef, možná, že ho p. ředitel bude znát. Von aspoň vo madam ví, že je Karasová, a říká, že je jako krajanka. Tak nám vobratem napište, co se stalo. With warmest love Vaši věrný Kerhol and Kerhol."

Na tu zprávu Karas usedl a ihned napsal svým velkým, trochu žákovským písmem Heleně dopis. Že úplně chápe její touhu po cirkusu a že sám by také dal stokráte přednost kulaté práci, kdyby se již nebyl upsal divadlu; že jí nemá nijak její rozhodnutí za zlé, že ho jen bolí, že se s ním o tom předem nedohodla. Je tu přece jejich Petr a na toho by špatně působilo, kdyby mezi rodiči nastala roztržka. Považuje tedy za nezbytné, aby mezi nimi zůstali jejich srdečné vztahy neporušeny a Helenin odchod aby se vyložil jako oboustranná dohoda. Helena zkrátka se jen vrátila k cirkusu dříve, než původně zamýšleli, a vyčká tam, až Vašku dosloužíí svých patnáct let varieté, ke kterým se upsal; pak opět potáhnou světem spolu, a nepřihodí-li se nic nepředvídaného, obnoví Cirkus Humberto ve vší jeho slávě.

Dopis neposlal Karas Heleně přímo, poslal jej bratřím Kerholcovým, které požádal, aby koupili velkou kytici fialek a odevzdali ji Heleně zároveň s psaním. za týden dostal odpověď, na

mnoha místech rozmáčenou slzami, kde Helena rozechvěně přijala jeho návrhy. „Jsi pořád ten hodný, rozvážný, laskavý Vašku, který má pro mne pochopení a který stále všecko zachraňuje. Já jsem hodně trpěla opuštěností. nenáviděla jsem to Tvé varieté, kde jsem neměla co dělat a kde byly cizí ženy, které Tě chvílemi více zajímaly než já. Žárlila jsem na ně, žárlila na celý podnik, ale dnes už to vidím jinak. Dělej svou práci, prosím Tě, jako dosud a nenech se rozvrátit malou pošetilou ženou, jako je Tvoje Helena. A zaujme-li Tě některá z těch jevištních hvězd o kousek víc, než by se v občanském životě slušelo, užij si, nemohu Ti to mít za zlé. Vím, že přesto střežíš můj osud, že bdíš nad životem našeho syna a že zůstáváš věren tomu nejsilnějšímu, co je v nás a co se jmenuje Cirkus Humberto."

Vzdálenost uhladila, co bylo zjitřeno blízkostí. Mezi Vaškem a Helenou se rozvinula korespondence, v níž si s kamarádskou důvěrností vykládali o všech příhodách, které je nyní v dvojím jejich působení potkávaly. Vašek vždy jen kladl Heleně na srdce, aby nedopustila, aby se její otec dověděl, že pracuje u Kranze. Starý Berwitz z milosti osudu žil a jeho stav se dokonce trochu zlepšil, ale takovou zprávu o osobním triumfu svého dlouholetého odpůrce a soka by nepřenesl přes srdce.

Opačně zase Helena měla v dopisech plno připomínek pro svého Petříka. I za nejdivočejšího harcování po světě visela na něm a chtěla slyšet o každém jeho kročeji. Petřík zatím dostudoval gymnasium, maturoval s vyznamenáním a přešel na universitu, aby se věnoval vědám matematickým. K otcovu podnikání ani k matčině činnosti nenašel žádný vnitřní vztah. Nezajímalo ho to, bylo mu to cizí a lhostejné jako dlažba ulic, kterými chodil zabořen ve své myšlení. Ještě trochu lnul k prastrýci Steenhouwerovi, staříku plnému číslic, ale ten už povážlivě stárnul, lysá jeho hlava leckdy se odpoledne nad účetními knihami zakolébala a poklesla v ochablou dřímotu. Po jeho boku seděl mladý kancelářský pomocník pan Kauble, který už musel na Karasův rozkaz všecko vést v patrnosti a zaskočit všude, kde slábnoucí paměť Steenhouwerova selhávala.

Tak se zas život kolem Václava Karase urovnal do klidného toku. Nebyl to život bez vzrušení, vždyť už jen ta věčná změna programů přinášela jemu i jeho lidem ustavičné napětí. To však přijímali s jistou rozkoší, bylo to jako stálá výzva k souboji, kterou nestárnoucí Vašku přijímal vždy s bojovým ohněm. Ale mimo tento vnitřní var v podniku byl klid a jen zřídka přišlo zvenčí něco vzrušujícího.

Jednou se však přihodila maličkost, která velmi Karase zaujala. V poště ležela pro něho pohlednice, obrázek mohutného oceánského parníku. A k němu bylo připsáno:

Když volá tamtam,
volá sem-sem.
Seržán Vosátka

Karas prohlížel lístek se všech stran, zanesl jej do staré humbertovské party, všichni to četli, zkoumali a obraceli, ale jen vrtěli hlavou a výklad nenašli. To dvojverrší zůstalo záhadou. Smáli se, že byl asi Ferenc řádně natrunčen, když si vzpomněl na pražské přátele a zablábolil na pohlednici takový nesmysl. Vašek však tomuhle nevěřil. Rukopis byl pevný a energický, adresa i text napsány pečlivě a čistotně. Naplňovalo ho to neklidem. Pohlednice stále ležela na jeho stole jako věc nevyřízená; a večer, když uléhal, ozvalo se mu vždy znovu:

Když volá tamtam,
volá sem-sem.

Co vlastně dělá Ferenc Vosátka, kdysi tulák a dobrodruh, nyní velký hamburský restauratér? Co dělá Hamburk, který jim byl tak dlouho zimním domovem? A co dělá - a Vašku jako by to i v myšlenkách jen tichounce zašeptal - Růženka? Pojala ho touha zajet si tam a podívat se po tom milém, starém působišti. Mohl to podniknou jako zájmovou cestu, hamburské varieté mělo teď slavnou

pověst a v jeho programech vždy bylo něco, co stálo jiným direktorům za zhlédnutí. Ale Vašek věděl, že tenhle profesionální důvod bude jen záminka a že ho víc vábí melancholická vzpomínka. Odsouval tu cestu na vhodnější dobu, ale čím déle ji odkládal, tím naléhavěji mu v mysli znělo Vosátkovo dvojverší. a zdálo se mu, že v tom vábení do dálky je právě jeho záhadný smysl:

Když volá tmtam,
volá sem-sem.

A jednoho dne se rozhodl, zařídil věci na nejbližší dny a odejel.

Hamburk se mu zdál zas ještě mohutnější, rušnější a živější něž před několika lety. Ale nepřijel sem prohlížet znamenitosti města. Srdce ho pudilo jen na tři místa, která uzavírala jeho vzpomínky na Cirkus Humberto. Nejprve pospíchal k Reeprebahn, podívat se, co se stalo s jejich boudou. Ale sotva to místo poznával. Široké, krásně dlážděné prostranství bylo tam, kde kdysi stávaly ve vychudlých trsech trávy strakaté jejich maringotky. Všude kolem se tyčily nové domy s přepychovými i lidovými restauracemi a kavárnami, s divadly a zpěvními síněmi, s vinárnami a tančírnami, svět bujné zábavy a dráždivých požitků, ospalý a jako odumřelý teď dopoledne, ale připravený k hýření reklamních světel a nápisů, až nadejde večer a Reeperbahn se zaplní lidskými davy jako překrvená tepna veselosti. Půdorys rozšířené ulice se změnil, už se ani nedalo říci, kde tu stávaly střelnice a kolotoče a kde se zvedala konstrukce Cirkusu Humberto, kde bylo okénko paní Hammerschmidtové a kde dvířka, za nimiž bydlel nebožtík Harwey se zrzounkem Alicí.

Marně se tu Karas pozastavil, marně měřil očima vzdálenosti. Vzpomněl si, že právě proti vchodu bývala hospoda U kotvy, ale kdepak té byl konec, tu byl American bar Elysium a stříbrně se lesknoucí automatový restaurant Sanssouci a révou ověnčená vinárna Grinzing se šarmem a originálními lidovými zpěváky vídeňskými a tančírna Bataclan s výkladními skříněmi plnými ženských fotografií -

tu už nikde nebyl jediný pevný bod k minulosti, všecko nové, všecko naměřeno do příštích konjunktur a jejich bláznivého utrácení.

Šel tedy Karas dál, až ke konci této avenue požitků, a tam zabočil do pokroucených uliček. Těšil se, že už za rohem se mu objeví rozložitý, polyglotní štít Námořníkovy nevěsty, velká životní zátoka Ference Vosátky, seržána. Ale na tom rohu ustrnul: přízemí domu jevilo stopy po nedávné zednické předělávce. Kde za vlády Vostákovy vedla okna do Zálivu Mexického a Moře Karibského, byly teď zase krámy, papírnictví a pekařství. Hospoda byla zřejmě zase omezena jen na Cestu Prozřetelnosti, jen na výčep; a místo rozložité Vosátkovy tabule visela nad vchodem zase stará firemní deska Moeseckova, jenže sešlá a otlučená.

„Seržán umřel...“ blesklo Vaškovi hlavou a srdce se mu citelně sevřelo.

Rozběhl se ke vchodu a stiskl kliku.

Při dveřích stál jako kdysi výčepní pult. Vedle něho seděla podřimující paní, šedivou hlavu opírajíc o ruku, která loktem spočívala na pultě. Jak dveře zaskřípaly, zvedla jen víčka. Vašek spatřil veliké oči, černé jak uhel, oči nehybné, jako vyhaslé, bez jisker a ohýnků, jež v nich kdysi hořely. Dívala se na něho a ani se nepohnula.

„Dobrý den,“ pozdrvil ji Karas. „Je přítomen pan Vosátka?“

„Seržán?“ odpověděla paní hlubokým a silným hlasem a zůstala dál jako socha.

„Ano.“

„Není zde.“

„A kde je?“

„Kdo jste? Vy přece nemůžete být z jeho přátel, jste příliš mlád.“

„Jsem Vašku.“

„Vy... jste... Vašku!“

Zamlklé oči klouzaly pomalu po jeho postavě.

„Tak to je Vašku. Už bych vás nepoznala. Řekněte mi, jak věděl seržán, že sem přijedete?“

„On to věděl?“

„Patrně. Dal mi pro vás vzkaz.“

„Což seržán odejel?“

„Odplul.“

„Za moře? Proboha, vždyť je mu přes sedmdesát!“

„Třiasedmdesát.“

„A kam plul? Do Mexika?“

„Ne, na Kubu. Habana nebo Trinidad. Prý podle situace.“

„To vypadá, jako by chtěl do povstání Kuby proti Španělsku, - ale to se odehrálo loni.“

„Seržán taky vyplul loni.“

„Ale já od něho dostal před čtvrt rokem lístek.“

„Ano. Dala jsem jej na poštu podle jeho příkazu. Seržán mi řekl: Nevrátím-li se do roka a do dne, dej tento lístek na poštu. A až přijde Vašku, řekni mu, že mu vzkazuji: Pořádný mužský nezapomíná pro prapor na ženské a nezapomene pro ženské na prapor. Já jsem si to mnohokrát v životě popletl, ale nakonec sem to vyrovnal. Tak řekl seržán.“

Karas stál jako u vidění. To tedy bylo tajemství těch veršů

Když volá tamtam,
volá sem-sem.

Vosátka slyšel kubánské bubny svolávat do zápasu a šel za jejich voláním. A co mu vzkázal... Věděl seržán, co se děje s Helenou? Dává jemu, Vaškovi, vinu? Nebo jen tušil, že se něco takového může stát, a chtěl Vaška upozornit? Odejel-li více než před rokem, sotva znal jejich případ. Staří tenťáci si nedopisovali. Pak tedy jen předpokládal, že ke krisi u nich může dojít, a chtěl ho vyburcovat. Měl pravdu, to Karas uznával; kdyby Vašku nebyl tak posedlý svým divadlem, poznal by asi dřív, co v Heleně zrálo.

Myšlenky mu prudce vířily hlavou, ale náhle vyrazila jedna a odsunula všecky ostatní.

„Paní Adélo," oslovil Karas sedící ženu, „povstání na Kubě se už dávno skončilo vítězstvím - to by tedy seržán měl být už zde!"

Žena zatím opět zavřela oči a teď je ani neotevřela.

„Nevím, co se stalo," odpověděla jako ve snu, „čekám. Obchod upadl, když seržán odešel. Nemohla jsem se domluvit s cizími lidmi a přestali sem chodit. Zrušila jsem Moře Karibské i Záliv Mexický, abych udržela aspoň Cestu Prozřetelnosti; zde jsem ho našla, zde mi po prvé řekl ‚Mío damasco'. Seržán je jediný muž na světě. Nebylo a není takového. Seržán řekl: ‚Čekej!' - a mně nezbývá než čekat."

Nehybná žena zmlkla. Karas si přitáhl židli. Musel si usednout a zabořit čelo do dlaně: Vosátka, Ferenc Vosátka se vypravil do Střední Ameriky pro smrt. Leží tam někde mezi černými povstalci, neklidné české srdce, jež našlo pokoj a mír až pod žhavým nebem tropů.

V místnosti bylo hluboké ticho, jen z kuchyně sem doléhal odměřený cvakot nástěnných hodin. Karas je neslyšel. A když konečně pronikl jejich zvuk k jeho sluchu, přejel si rukou čelo a povstal.

„Paní Adélo," řekl pak hluchým hlasem, „neznáte paní Langermannovou?"

„Langermannová?" otevřela seržánka opět oči, „Langermannová? Není to ta, co byla na pohřbu Selnického?"

„Selnicki je tedy mrtev?"

„Ano. Umřel nám tady vedle, jak jsme říkali v Zátoce Jamaiské. Stěžoval si, že mu není dobře, a šel si zahrát pochod Radeckého. Hrál jej, ale nějak pomalu; a když přišel k tomu, jak vždycky zpíval ‚Radecký, Radecký, to byl hodný pán', padl hlavou do klapek a bylo po marši. Všecky noviny o něm psaly, že to byl dlouholetý kapelník Cirkusu Humberto. Ale na pohřeb přišla jen jedna stará paní s dcerou a seržán říkal, že to je paní Langermannová, která uctívá všecko, co je z Cirkusu Humberto."

„A kde bydlí, nevíte?"

„Nevím."

„Pokusím se ji najít. Mějte se dobře, paní Adélo, Bůh vás

potěš. A až se vrátí... až se zase spatříte se seržánem... řekněte mu, že budu dbát jeho slov.“

„Vyřídím, Vašku. Buďte bez starosti.“

Pokývala hlavou trochu se jako usmála. Byl to jediný pohyb, jejž za tu dlouhou dobu učinila. Pak zase zavřela oči, a když Vašku odcházel, viděl ji opět sedící jako sochu nad hrobem.

Odpoledne po paměti vyhledal dům, kde bydlívala paní Langermannová. Vyběhl lehce ta čtyři patra, ale pak, když spatřil tabulku Frau Wwe Langermann, srdce se mu rozbušilo a v nohou cítil chvění. Pod tou tabulkou byla druhá, vyřezávaná v mosazi, na ní stálo Tim Jörgens. Karas zazvonil.

Zaslechl šramot, dveře se otevřely. Ohnutá stařenka v bílém čepečku vzhlédla k němu udiveně, pak si posunula brýle, pak zvedla ruce a zvolala:

„Mein Gott! Vašku!“

Kývl hlavou, pokročil a objal ji.

„Božíčku, je to on. Nu, pojďte dál, to bude překvapení. Růženka je doma a její muž taky. Ta bude koukat!“

Vašek musel prudkým zamrkáním přemoci slzy, když najednou byl v kuchyni a před ním Růženka, hubená, přepadlá, s ostrým nosem, zestárlejší a usedlejší, než odpovídalo jejímu věku. Vedle ní stál její muž. Tim Jörgens, vysoký šlachovitý blondýn řídkých vlasů a modrých očí, kormidelník přístavního parníčku Stellingen. Představily mu Vašku jako syna někdejšího podnájemníka a kamaráda z dětských her Růženčiných. Tim Jörgens ho přivítal srdečným stiskem ruky, paní Langermannová postavila na čaj a už se z prvních nejistot vyklubával rozhovor o historiích jejich dvou životů. Jörgens byl veselý chlapík, který každé vyprávění přisolil vtipem; a když vypil dvě sklenice čaje, který v jeho namíchání dopadl spíš jako grog, sáhl vedle pohovky, vyvlekl tahací harmoniku a začal k hovoru tiše hrát. Seděl s Růženkou na pohovce, Vašku s paní Langermannovou proti nim. A když se rozprávka vyčerpala, jal se Tim Jörgens zpívat: „Et wasen twei Kunnigeskinner...“ Růženka se přiklonila k němu, ale z očí jí padaly

slzy jak těžké perly a taky paní Langermannová se tiše rozeštkala. Vaškovi bylo z toho úzko u srdce. Cítil, že svým vpádem rozbouřil, co mělo už navždy zůstat utišeno. Blesklo mu hlavou, že o půl sedmé odjíždí vlak do Berlína. Podíval se na hodinky a začal se spěšně omlouvat, že už musí jít. Obě paní ho zdržovaly, ale Jörgens přijímal jeho odchod jako samozřejmost.

„Ne, děti, nesmíme pana Vašku zdržovat. Jízdní řád je jízdní řád, z toho není odvolání."

Loučení se dálo za nového přívalu slz.

„Vždyť on byl jako náš syn..." omlouvala se paní Langermannová Jörgensovi.

„I já vím, maminko," hlaholil Jörgens, „dětská přátelství, to je to nejkrásnější."

A doprovázeje pak Vašku ke dveřím, omlouval se mu při loučení:

„Z toho pláče si nesmíte nic dělat. Ženské jsou rozcitlivělé. To dělá to domácí štěstí."

„Aby vám zůstalo navždy!" řekl Vašku od srdce a stiskl mu naposledy ruku.

Seběhl dolů, vyrazil na ulici, za rohem zastavil drožku a dal se odvézt do hotelu. Cestou však na jednom místě zaťukal na kočího, aby zastavil. Spatřil lahůdkářský krám s koši vína ve výkladě. Vešel rychle dovnitř, vybral ten největší a nejbohatší, s rýnským, moselským a šampaňským, s čokoládou, datlemi, fíky a pomeranči, dal obchodníku adresu paní Růženy Jörgensové, choti pana kormidelníka Jörgense, zaplatil, dojel do hotelu, rychle sbalil své věci a o půl sedmé seděl v rychlíku, který jej vezl ku Praze.

Teprve v jídelním voze si uvědomil, že vůbec nebyl v hamburském varieté a že po prvé nadiktuje strýci Steenhouwerovi falešnou položku do účtu režie.

X

Dva zlaté copy se zapletly v těžký vrkoč, do oušek vklouzly tyrkysové náušnice, ruka s pudřenkou přejela po hrdle a po čele a dvě vlahé oči se rozzářeně zhlížely v zrcadle, které obráželo mladou, kypivě baculatou postavičku, za níž mateřské ruce už natřásaly večerní šatečky ze světlemodrého hedvábí. Po prvé do tanečních hodin - to byl pramen opojivého rozčilení slečny Emilie Kostečkové i její matinky Marie Kostečkové, rozené Varhanářové, choti továrníka pánského prádla a kravat Jaroslava Kostečky v Praze II, Těšnov 17, sklad a detail Praha I, Celetná 47.

Když se obě dámy pozdě večer vracely z Linkova tanečního institutu, byla ještě dvě okna v první patře jejich domu na Těšnově ozářena.

„Tatíček nešel spát," pronesla paní Kostečková, „tatíček nás ještě čeká."

Opravdu, pan továrník Kostečka seděl bez kabátu a bez límečku, s vestou rozepjatou, v jídelně u poslední sklenice piva a četl Národní listy. Kruhový lustr se zelenými třásněmi, zavěšený na zelených šňůrách, osvětloval bílou plochu stolu s pohozenými ubrousky a měkce ozařoval renesanční nábytek, plyšová sedátka a pohovku s tureckým vzorem v koutě. Když dámy vstoupily, spustil pan Kostečka plachtu Národních listů a ve světle lustru se objevila jeho protáhlá tvář se skřipcem na silném nose, s pěšinou uprostřed kroužících se vlasů a s dlouhým hnědým plnovousem, který se jemně vlnil pečlivou prací kadeřnickou.

„Tatíčku, to ti to bylo krásné!" zvolala Emilka ve dveřích, a rejdíc po pokoji, vyprávěla překotně o blažených zážitcích prvního večera. Nechali ji vymluvit a pak ji poslali spát. Byla velmi rozčilena a stále objímala matku, která ji hladila a líbala.

„Já tu čekám, maminko," pronesl pak pan Kostečka k manželce, poťukávaje skřipcem na stůl, „abych ti řekl, že ten záhřebský Fekete-Crnkovic, co se v Pešti jmenoval Schwarz, přece jen zaplatil. Teď odpoledne přišlo od něho patnáct set zlatých. To

jsou nalezené peníze - já už jsem dávno celou pohledávku odepsal. Takovou radost jsem už v obchodě dávno nezažil. Tak jsem si řek, že těch patnáct stovek rovnou můžeš uložit Emilce na věno.“

„To jsi hodný, tatíčku. Musíme teď stále myslit na její štěstí. Je to vážnější, než jsem se domnívala.“

„Snad už nemáš pro ni ženicha?“

„Já ne, ale nápadník tu je i beze mne. Když jsi měl tak šťastný den, povím ti to všecko. Řekla jsem si hned, že ten Fekete-Crnkovic je dobré znamení. Patnáct set zlatých zachránit - nu, náš tatíček umí dělat obchody.“

„No dobrá, ale co je s tím šamstrem?“

„Nu, vyskyt se, bodejť by se nevyskyt, holka je jako květ, hezká, po tatíčkovi. Tak se k ní už před časem přitočil. Studentská láska, to víš, tatíčku, to má své kouzlo. A dnes se mi představil. Hezký, úhledný mladík, náramně slušný, doprovázel nás až na roh.“

„To jsou zvěsti, maminko. A co je zač? Jak se jmenuje?“

„Petr Karas, tatíčku, kandidát profesury.“

„Profesor... Hm... No, to není špatné. Státní služba, pod pensí...“

„Moc roztomilý a náramný inteligent. I básně píše, dnes jí jednu přinesl, sebrala jsem ji Emilce, aby sis ji přečet.“

„Tak, tak. Básník. Něco á la Vrchlický, co? No, nemám nic proti básníkovi v rodině, když má jinak řádné zaměstnání. My už si něco můžeme dovolit. S Vrchlickým se známe osobně, pamatuješ se na něho? Nepamatuješ? Takový hubený, s převislými kníry... sama jsi ho obsluhovala, koupil si tehdy šest frakových košil Excelsior číslo 39 a bílou kravatičku k čestnému doktorátu... ještě si nevzpomínáš? Chtěl původně jen tři, ale já jsem mu domluvil: Mistře, vaše dílo a teď čestná promoce - to už dáme těch košileček celý půltuctík! A on jenom přikývl. Šaramantní člověk. To já vedu každé takové seznámení v evidenci, obchodu to dělá dobře, když se může poukázat na slovutné zákaznictvo. No a prosím, je básník a universitní profesor, to se nedá nic říct. A je-li ten mladík... jak se jmenuje? Karas?... taky básník

a taky profesor, no, á la bonne heure, jsem člověk pokrokový, když je to pod pensí, nechovám žádných předsudků. Ukaž mi tu básničku.“

Pan Kostečka si nasadil zase skřipec a otevřel list papíru.

„Rukopis má úhledný, není to žádná kaligrafie, takové S Bohem začato, jak to napíše s těmi kudrdlinkami náš účetní, to by asi nesvedl, no, ale prosím, básník není puchaltr. A na profesora píše pěkně čitelně. To máme mezi odběrateli profesory, že to člověk musí vždycky třikrát luštit, chtějí-li širtink nebo šifon. Tak tedy báseň. Báseň na naši Emilku! Podívejme se!

K Vám, krásná Neznámá, jež blahem plníte
rovnici života, než rozřeší ji Styx,
mé letí verše, o nichž nevíte,
nesouce Touhu mou po luzném onom X.

No, prosím. Tak se mi zdá, že by to Vrchlický na naši Emilku líp ani nenapsal.“

Pomalu, uznale pokyvuje hlavou, přečetl továrník Kostečka ještě tři sloky básně.

„No, prosím. Báseň opěvující naši dceru. Kdo by si to byl pomyslil.“

„Ba, ba, Jaroslave,“ odpověděla paní Kostečková s očima plnýma slz, berouc si zpět rukopis, „když jsem tam u Linků četla:

K Vám, krásná Neznámá, jež blahem plníte...

říkala jsem si: Bože, bože, jestlipak tebe kdy potrefilo takové štěstí, aby tě někdo opěvoval...“

„No, Marie, to zas nesmíš tak brát. Já jsem se vyznal v konceptu, to mi neupřeš. Když jsem tenkrát u starého Josse v Holešovicích zaváděli první výrobu tvrdých límců v Rakousku, dělal jsem celou reklamu na ně sám. A nebožtík Joss vždycky říkal: ‚Složit dobře anonci, na to musí být extra talent.‘ A jakou díru do světa jsem

udělal s naším prádlem Excelsior a s náprsenkami High Life a s kravatami Surcouf, to zas Vrchický nedokázal. Každý máme holt jiného genia. No a ten mladík... z jaképak je rodiny?“

„To je, co mi dělá trochu starost,“ svěřovala se manželka, „jeho otec je prý podnikatelem divadla Varieté...“

„Ach, to je ten Karas z Varieté Humberto! To tedy znám jeho dědečka - otec toho direktora chodívá někdy k Bílé labuti k našemu stolu. Prostý člověk, ale zajímavý, všichni ho tam mají rádi. A Varieté prý je teď moc dobrý obchod, ti lidé budou mít pěkné peníze. No, na to si vezmeme informaci a pak se uvidí. Já Emilce nebudu překážet ve štěstí.“

Manželé Kostečkovi šli spát, ale dlouho nemohli usnout.

„Tatíčku, spíš už?“ zašeptala po chvíli paní Kostečková.

„Ne. Co je?“

„Víš, mně teď najednou napadlo... jak ten hoch tam píše ‚nesouce Touhu mou po luzném onom X‘ - co to má být, to X? Tomu nerozumím.“

„No, to je jako něco neznámého, jako se říká pan X nebo pan Y...“

„Tak ty myslíš, že v tom není nic... jako zvláštního...“

„A co by v tom mělo být?“

„No... já jsem si jen myslela... když jako touží po luzném onom X... jestli to luzné X... jestli jako...“

„A tak! No, to snad né, pro Krista Pána, vždyť je to ještě mladý hoch...“

„Tak ty tedy myslíš, tatíčku, že to není nic... jako závadného?“

„Ale ne, asi ne, maminko. A takhle, když se to řekne... ono to není špatné... luzné X, chachacha...“

„Ale fuj, tatíčku, nač ty hned myslíš...“

„Já? Copak jsem na to luzné X připad já?“

„Ale vy mužští jste takoví...“

„Luzné X... i mlč, maminko... maminečko... kdopak s tím přišel?“

Druhého dne požádal továrník Kostečka svého důvěrného obchodního přítele pana Salzmanna, aby mu opatřil informaci na Václava a Petra Karase v Karlíně. Agentura ji dodala za několik dní. Kostečka se ženou četli ty dva listy s velkou zvědavostí:

„*Karas Václav*, spolupodnikatel Théâtre Variété Humberto v Karlíně.

Tázaný pochází odněkud z jižních Čech. Roku 1890 převzal artistické vedení divadla Varieté na vlastní účet jako nájemce, kdežto dosavadní majitel Achilles Breburda má provoz restaurační. Zdá se, že oba podnikatelé jsou spolu asociováni ještě vzájemnými podíly na zisku. Tázaný jest obecně oceňován jako prvotřídní odborník, který dobře rozumí své věci. Podnik se za jeho řízení těší velké oblibě a jeho dosavadní prosperita je nepochybná. Rodinné poměry tázaného jsou nejasné. Manželka Helena, původem artistka, žije za hranicemi, podle jedněch u svých rodičů, podle jiných v angažmá. Jinak žije tázaný velmi spořádaně a jeho jmění přesahuje 100 000 zl. Žádaný úvěr lze mu povoliti.

Karas Petr, posluchač university, Karlín.

Tázaný je syn artistického podnikatele a nájemce divadla Varieté Václava Karase a jeho manželky Heleny, artistky. Studie na gymnasiu v Truhlářské ulici konal s vyznamenáním a také universitní zkoušky skládá dochvilně a s velkým úspěchem. Pro podnik svého otce nejeví žádný zájem, nýbrž připravuje se na profesuru. Týž je povahy poněkud nepraktické, ale ve výdajích je šetrný. Poslední dobou má známost, prý s dcerou zámožného továrníka, ale oficielně zasnoubení nebylo vyhlášeno. Žádaný úvěr lze mu povoliti se zárukou otce nebo příštího tchána.“

„Houby!“ vykřikl Kostečka bezděky, „já mu budu povolovat úvěr se svou vlastní zárukou!“

„Vždyť taky o žádný nejde,“ smála se mu paní, „Salzmann přece musel nějak odůvodnit dotaz. Co tomu říkáš?“

„Hm - až na tu záhadu s matkou to vypadá velmi dobře. Nejlíp snad bude, když ho k nám pozveš na neděli na kávu a pak se mu

podíváme na zoubek.“

Paní Kostečková se zaradovala, neboť nic tak nerozohní srdce ženy jako možnost dostati dceru pod čepec. Petr Karas tedy prošel příští neděle kávovou zkouškou. Bylo mu vyslechnouti mnoho všelikých historek a případů z oboru výroby pánského prádla a nákrčníků, mnoho výkladů o kuchyňských receptech a o spořádaném vedení domácnosti, jakož i několik kousků na klavír, které přednesla slečna Emilka. Navzájem zase on byl vyzpovídán o domácím životě svých rodičů, o výnosnosti divadla Varieté a o tom, co dělá paní matinka v cizině. A zase se rozhovořil pan Kostečka o zefýrech, trikotinech, šifonech, kretonech, flanelech, batistech, o linonu, mušelínu, krepovém barchetu a širtinku. Mladý Karas se zajímal o to, v čem je rozdíl, a Kostečka horlivě vykládal o složení tkaniv. Dokud mluvil o lnu a bavlně, poslouchal Karas jen zdvořile. Ale najednou zazněla čísla.

„Takový střední širtink má na čtverečním centimetru 22 nití bavlněné příze dvacítky a napříč 19 nití čtrnáctky.“

„Dovolte,“ přerušil ho Karas a přivřel oči, „to tedy znamená... to tedy znamená, že dvacítka má v průměru nula celá 45 setin milimetru a čtrnáctka... čtrnáctka nula celá 53 setiny milimetru, předpokládám-li, že nit leží těsně vedle niti. A z čeho jste, pane továrníku, vzali čísla těch nití? Víte, mne by velmi zajímalo dovědět se, jak se v obyčejném životě dojde k číslu.“

„Číslo bavlněné příze znamená, kolik přaden přijde na jednu anglickou libru.“

„Tedy se určuje dělením. To je znamenité. Je to přadeno určitá jednotka?“

„Ovšem. Přadeno má sedm pásem a každé pásmo má 80 návinů po půl druhém yardu.“

„To je rozkošné... dovolte... osmdesát návinů je tedy 120 yardů, sedm pásem jste řekl, to tedy má přadeno 840 yardů a anglická libra avoirdupois o 16 uncích se rovná 453, 598 gramu, že ano, a když se yard rovná 914,384 milimetru - to je úžasné, co počítání by dala noční košile, kdyby se to všecko mělo převést do metrické soustavy!“

„To ve Francii měří přízi na metry a číslují její sílu podle toho, kolik přaden váží půl kilogramu... Existuje ovšem jakési číslo, kterým lze anglické číslování hned převést na francouzské, ale to číslo si nepamatuji. V kanceláři mám na to tabulky."

„Pane továrníku, kdybyste dovolili, já bych jednou přišel to přepočítat a přezkoušet..."

„Ó, prosím, přijďte, kdykoli vám bude libo. U nás se to číslicemi jen hemží, čísla nití, čísla tkanin, čísla celního tarifu, čísla košil a kalhot, čísla krku, čísla průramku - když to všechno mezi sebou znásobíte, možná, že dostanete ono luzné X, po kterém jste toužil ve své básničce."

„Pane továrníku," zvolal Petr Karas, „kdybych se toho X mohl dopočítat, už by mi nebylo žádným X. Ale obávám se, že tohle X je nevypočitatelné."

„No, pane Petře," zasmál se Kostečka, „teď z vás promluvil básník. Možná, že máte kus pravdy, - ale nebojte se jí."

Když se Petr Karas k večeru rozloučil, přišly matka s dcerou za tatíčkem, co mu říká.

„Nu, zdá se, hodný hoch. Profesor bude dokonalý."

„Ano. Je neobyčejně nadán," řekla maminka.

„Je genius," řekla dcera.

„A la bonne heure, snad to unesem," řekl otec.

XI

Telegramy, před nimiž lidé trnou hrůzou, byly nejběžnější korespondenční prostředek divadelní kanceláře Karasovy. Stálo to peníze, ale ředitel se tím vykupoval z nejistot dlouhého čekání. Naučil se zápasit s časem, jak jej na to kdysi upozornil pan Gaudeamus. Tisíce depeší otvíral zcela mechanicky, jako by šlo o konvenční gratulace, ale nad jednou, která přišla z Rotterdamu, náhle zaváhal. Pak ji otevřel a četl:

prijed helena zranena kranz

Za dvě hodiny nato seděl s Petříkem a Steenhouwerem v drážďanském rychlíku. V Lipsku měl kdy koupit velkou kytici fialek. V Rotterdamu je očekával sám Kranz, zestárlý, ale stále pln životní síly.

„Cvičila nového hřebce na vysoké figury," vyprávěl jim za jízdy do nemocnice, „ale při jedné levadě se jí kůň vzepjal příliš vysoko a zvrátil se. Padla na pistu, kůň na ni, zůstala ležet. To víš, Vašku, ženské sedlo, to je hrozná věc."

Z pokoje, k němuž je v nemocnici vedli, vyšly dvě staré dámy, Anežka Berwitzová a hraběnka d'Ascensons-Létardais.

„Maminko!" zvolal Karas rozechvěn.

„Vašku!"

Objala ho a zlíbala jako vlastního syna.

„A to je náš Petříček. Bože, chlapče, ty jsi vyrostl! Vítám tě, Frans! To jste hodní, že jste přijeli všichni. Teď tam nechoďte, Helena právě usnula. Ale je to vážné... děti, je to vážné..."

Stála vztyčená, připravena jako vždycky statečně nést rány osudu, jen nové slzy se objevily ve vyplakaných očích. Tělo její dcery bylo rozdrceno.

Vešli k jejímu loži až vpodvečer. Uvítala je pohledem plným lásky. Ruce měla volné, jednu namáhavě podala Vaškovi, druhou Petříčkovi. Tak zůstala mezi nimi s kyticí fialek na pokrývce, nehybná, obětovaná, ztrácející chvílemi vědomí. O jedenácté hodině v noci skonala.

Radili se v hotelu o pohřbu.

„To si beru na starost já," prohlásila Anežka Berwitzová, „odvedu své dítě do Turnhoutu. Petříček pojede se mnou. Syn musí být na pohřbu své maminky. Ale Vašku a Frans se vrátí odtud do Prahy. Je konec měsíce, musí připravovat nový program. Soukromé starosti nesmějí zasáhnout do chodu podniku."

Byla to ještě pořád ředitelka, pevná, nezlomná. Všichni uznali její rozhodnutí. Kranz přišel za nimi s kyticemi pro mrtvou Miss Sweet. Když Vašku odjížděl, přišel se s ním Kranz na nádraží rozloučit. Starý principál věděl dobře o Karasově direktorské slávě a jednal s ním tak trochu jako mocnář s mocnářem.

Premiéru v Praze připravil Karas levou rukou. Nečekaná Helenina smrt rozvrátila všecky jeho představy a plány do budoucna. Nevěděl, na čem se teď ustanovit, jen cítil, že nejsilnější pouto, které ho vázalo k Cirkusu Humberto, bylo náhle uvolněno. Brzo viděl, že i na jiné působila ta katastrofa podobně.

První přišel po svém návratu Steenhouwer.

„Neměl jsem tam jezdit," začal svůj hovor s Karasem. „Byl jsem tu úplně spokojen a nepřál jsem si nic jiného než sloužit až do své smrti. Ale když jsem před Arnhemem vykoukl z vlaku a viděl Dolní Rýn, viděl Ijsselu, viděl kanály, když jsem zahlédl první tulipánová pole a první větrník, stisklo mne to radostí i steskem. A pak už jsem nemyslel na nic jiného, než že člověk má umřít ve své rodné zemi. Navštívil jsem několik spřátelených rodin. Všude jsem slyšel totéž: každý Holanďan se na stará kolena vrací do Holandska. Našel jsem i několik kamarádů ze školy. Mají za sebou divočejší život, než byl můj. Pracovali a obchodovali v Batavii, v Padangu, v Surabaji, jeden žil mezi Dajáky na Borneu a jeden měl plantáže pod horou Pintija na ostrově Ceram v Molukkách. Všichni teď mají pěkné přízemní domky se zahrádkami v Severním Brabantu nebo v kraji Betuwe, pěstují želvy, pokuřují si na verandě doutníky a jsou šťastni, že dýchají vzduch domova. Neměj mi to, Vašku, za zlé - já chci domů!"

Odešel tedy Steenhouwer, účetní a sekretář, a po něm začal mluvit o odchodu Antonín Karas. Že prý je té chalupy v Horní Sněžné přece jen škoda, aby tak zahálela, a že by tam mohl leckterého kluka vycvikovat pro cirkus nebo pro varieté.

„Co to najednou, táto, na tebe sedlo?" zeptal se ho syn zpříma. „Nechutná ti ležák u Labutě nebo co?"

Starý se ošíval, ale pak mávl rukou.

„A co bych ti zapíral, mě už tady nic netěší. Vypadly mi dva zuby tuhle napřed, vidíš?“

„Ano - ale pro ty zuby chceš, inšpektore, odejít z Prahy?“

„Pro ty zuby. Ano. Já totiž teď nemůžu řádně troubit. Ať si nastrčím hlubší nátrubek nebo mělčí, já teď nevezmu bezpečně tón. Vono mi to z huby netrajbluje. A když já si nemám ani ten šlusmarš zatroubit, tak to tu celej ten uměleckej život patří do hajzlu.“

Nu, nedalo se nic dělat, Karas Anton, zedník, tenťák, inšpektor, spakoval kufr a odjel drahou císaře Františka Josefa do Českých Budějovic, aby se zas ujal chalupy v Horní Sněžné.

Antonín Karas odjel a Smetana-Bureš ulehl. Postonával celý podzim, zimní nachlazení ho povalilo, ten den po Hromnicích mu odzvonili. Bylo mu sedmasedmdesát let, když umřel, ale v rakvi vypadal sotva na sedmdesát. Pohřeb měl slavný. Sám primátor doktor Podlipný se dostavil se dvěma náměstky a početnou deputací městské rady, ozbrojené měšťanské sbory vyrukovaly s hudbou, Společenstvo mlynářů přišlo s praporem zahaleným v černé roušce, v čele konduktu šli kněží řádu křižovníků s červenou hvězdou od mostu Karlova se svým generálem, pana místodržitele království Českého zastupoval policejní rada Charous. Příbuzenstvo nešlo za rakví téměř žádné, jen synovec zesnulého, totiž syn jeho bratrance, Bohumil Smetana, zeměměřič, dědic a nástupce ve smetanovském mlýně. Pravou rodinou nebožtíkovou představovali tři Karasové, Antonín, Václav a Petr, a Karel Kerholec s manželkou Alicí. Ti také byli skutečně truchlící, ti a pak několik set dědečků a babiček z pražské chudiny. Byl to krásný pohřeb, velký a slavný, hodný zasloužilého měšťana, nevídaný u někdejšího cirkusáka, netušený u toho, jenž kdysi přivodil zkázu mlýnů.

Za dva dny po pohřbu přinesli Václavu Karasovi z mlýnů balíček, to prý mu nebožtík pan otec odkázal. Karas jej otevřel a oči mu zazářily: v papíře byly knížky a sešity, převázané motouzem, onen malý poklad básniček, jejž tenťák Bureš vozil s sebou světem a z něhož se Vašku tehdy učil číst česky. Prohlédl si to letmo a už vytáhl sešitek, který ho kdysi nejvíce zaujal, ten, který se začínal veršem „Čehové

jsou národ dobrý!“ Nyní se konečně podíval, jak se jmenuje. I viděl, že je to Karla Hynka Máchy Máj, věnovaný pražskému měšťanu Hynku Kommovi.

Na jaře poté nadešly poslední zkoušky Petříkovy, jeho slavná disertačka o obecné kubické nadploše v prostoru čtyřrozměrném a o ploše tvořené speciálními přímkami, nato parádní promoce sub auspiciis imperatoris s upřímnými gratulacemi profesorů, žádost o místo a úřední lejstro, kterým byl jmenován suplentem pro matematiku a deskriptivu na Akademickém gymnasiu v Praze. Dopoledne se představil řediteli ústavu a odpoledne požádal pana Jaroslava Kostečku, továrníka pánského prádla a nákrčníků, o ruku jeho spanilomyslné dcery Emilky.

Večer po svatbě seděl Václav Karas ve svém bytě proti viaduktu úplně sám. Žena, strýc, táta, učitel, syn - všichni ho postupně opustili. Z celé bohatýrské minulosti nezbylo nic než ta smlouva o nájmu divadla Varieté. Až ta za dva roky dojde, bude mu již přes padesát. Obětoval nejkrásnější část svého života něčemu, nač celá léta předtím ani nepomyslil. Jako by odbočil na falešnou cestu a patnáct let putoval cizími končinami, které nevedou k jeho cíli. Ale snad není správné takto o něm uvažovat. Především se neobětoval divadlu, nýbrž svému synu. A dělat varieté nebylo bloudění zcela neznámými končinami. Ne, Vašku nebloudil; vešel do cizího kraje, ale dal si v něm zase cíl a od toho se neuchýlil. Nebylo to asi špatné, co dokázal, vidí to přece na úctě, kterou k němu všude mají. I ten pyšný Kranz si považoval za čest být jeho kolegou a tykat si s ním; a Kranz je teď v cirkuse největší postava v Evropě. Nedalo by se s ním něco dělat, až se skončí ten patnáctý rok?

Může se vůbec padesátiletý člověk vrátit k cirkusu? Proč by nemohl? Půl roku práce s koněm a Vašku bude zas mistrem vysoké školy. To se nemůže zapomenout když se to jednou umí. Co je vysoká škola? Umění, jak změnou tlaku a rovnováhy přimět zvíře k nezvyklým pohybům. Kdo si jednou osvojí cit a smysl pro to, jak nepatrným posunutím těžiště působit na bdělou pozornost koně, nemůže to zapomenout, jako plavec nemůže zapomenout plování.

Ale což jde jenom o vysokou školu? říká si Karas. Dejte mi osm nebo dvanáct nebo šestnáct inteligentních koní a za půl roku vypracuji s nimi znamenitý akt dresury. Dejte mi lvy nebo tygry anebo medvědy nebo slony, se vším si budu vědět rady a postavím svou práci.

V příštích měsících jako by se vracel do dětských let: budu dontérem, budu jezdcem, budu skokanem, budu jako Arr-Šehir. Cirkus Humberto vábí mocnou, neodolatelnou silou. Karas nemluví, ale zjišťuje stav svého jmění a počítá. Od krotitelů se příležitostně dovídá, kolik, teď stojí skupina syrových šelem, z jízdárny na cenu ušlechtilých koní. Pořídit si to nebo ono není žádný problém; má dost peněz, aby se mohl stát i společníkem takového Kranze, který je stár a nemá potomka. Jak by to bylo krásné, utvořit firmu Cirkus Kranz & Humberto a obnovit zašlou slávu hrdého jména! Ku podivu ho nikdy nenapadne, jak by zněla firma Cirkus Kranz & Karas; Vašku vyrostl v zajetí tradice tak mocné, že pořád vidí všechnu velikost ve jméně Humberto a sám sebe cítí jen jako dědice, pověřence a vykonavatele humbertovského poslání.

Pan Achilles Breburda také ví, že smlouva spěje k svému konci. Ví to a krouží kolem, dělá Karasovi, co mu na očích vidí, je samá sladkost, samá úsluha. Ale ten jeho zatrachtilý Karasáček mluví o příštích letech jen neurčitě, o podpisu nové smlouvy ani muk, jako ten pan Jan Nepomuk. Bratří Breburdové se navzájem utěšují, kam by šel, nikde nenajde tak krásnou budovu, nikde tak ochotného spolupodnikatele. Nebude přece opouštět životní dílo, korunované takovým úspěchem!

Ale Václav Karas je rozhodnut, že je opustí. Po čtrnácti letech práce a zkušeností má varietní provoz tak v malíku, že mu to připadá jako hračka. Zná všecky artisty světa, všecky atrakce, všecky sensace, všechny způsoby, jak útočit na přízeň publika. Sestavit program není pro něho větší námaha než namíchat karty. Co by zde dál podnikal, byly by jenom kombinace a variace; a jemu se chce zápasit s protivenstvím. Jakápak je to práce, když mu všecko přijde hotové

do domu, artisté i publikum; ještě tak v létě, když se tu opravdu něco nového hledá, stojí to za námahu. Ale padesátiletý člověk chce vykonat něco víc. Padesátiletý ještě nepotřebuje myslet na odpočinek. Padesátiletý ještě může změřit své síly na docela jiných úkolech.

Václav Karas, řečený Vašku, cítí, že je rozhodnuto. Opustí tuto vaničku s vlažnou vodou a pustí se zase do dravého proudu. Nemluví o tom, ale chystá se. Každého dopoledne je v zemské jízdárně čtyři hodiny v sedle. Doma mezi dveřmi má zavěšeny kruhy, v ložnici leží malé i velké činky, tělo se vytrvale dává do pořádku. Od bratří Kerholcových dostává zprávy, jak to teď chodí v kulaté práci. Ještě jednu sezónu v Praze a sbohem, lenivý živote kamenného domu!

Rozhodnuto, hotovo, zpečetěno. A najednou to všecko ztroskotá o nový, nečekaný argument.

Václav Karas, řečený Vašku, je dědečkem.

XII

Každého citu dostane lidské srdce svou mírku. Nevyžije-li jej včas, vyrazí zabrzděný cit jindy a jinde a často mnohem bouřlivěji. Táta, který řádně nespotřeboval své tátovství, stane se vášnivým dědečkem, aby si u vnuka dobral, co u syna neužil. Tohle postihlo Václava Karase. Když se mu narodil Petříček, byl Karas příliš zapřažen, aby si s ním vyhrál jeho dětství; nad kolébkou vnučky Lidušky se v něm však probudil potlačený cit a Karas byl snad více pohnut a dojat než otec toho drobečka s matkou dohromady. Den před radostnou událostí byl si jist, že jeho budoucnost jsou koně, lvi, tygři a sloni; den po ní byla všecka ta vzácná zvěř vytlačena bezbranným lidským tvorečkem.

„Přišel ti do angažmá člověk," říkal si pospíchaje z divadla musejním sadem na Těšnov, „žádná agentura ho nedodala, žádná anonce ho nedoporučila, přišel, jak je, a teď záleží na tobě, Vašku, direktore, co z něho uděláš, jaké místo mu přidělíš v programu. Na

ty, kteří si říkají rodiče, nesmíš mnoho dát. Pan rodič je potrhlý kantor genius, paní rodička je baculatá měšťka - jaké nebezpečí pro dušičku, která u nich rozžala svoje světélko! Ti dva přece nemohu převzít za ni odpovědnost. Odpovědnosti je schopen jen ten, kdo vidí o kus dál. Přibyla na zemi hvězdička a je třeba se starat, aby z ní byla hvězda. Nový človíček je větší událost než tvoje úspěchy. Hrneš se obnovit Cirkus Humberto, ale tuto se, chlapče, zrodila nová Humbertovna. Na Těšnově, u Kostečků, ve výrobně prádla a kravat. Na to musíš dávat pozor; snad je to heroina, snad krasojezdkyně, snad hlasový fenomén; nesmíš dopustit, aby udusili ohýnek ve flanelu."

Achillu Breburdovi spadl kámen se srdce: Václav Karas najednou podepsal smlouvu na dalších deset let. Varieté ponese dál zvučné jméno Humbertovo a Karas zůstane jeho managerem. Je tomu tak, ale nad všecky produkce zajímá teď tohoto ředitele každý výkon slečny Li nebo Lilili, t. č. nemluvněte. Jak má volnou chvíli, už tíhne z divadla na Těšnov, aby sledoval její artistické výkony pod povijanem. Učený syn se domnívá, že se tatínek skoro zbláznil, snacha se směje, že jim ušetří chůvu, pan Kostečka si spokojeně hladí hebký plnovous a jen se pochechtává: „Nic už ti nechybí, Václave, jen ještě kojit, ještě kojit...;" ale Václav Karas se tím nedává zmást, kolébá, houpá a hýčká vnučku, vozí ji v kočárku a přebaluje jako ošetřovatelka. Ví, proč to dělá. Je přesvědčen, že človíček v tomto věku se nijak neliší od malého lvíčete nebo tygrátka a že vnímá svět jen několika přirozenými pudy. A Karas usiluje o to, aby si nemluvně ze všeho nejvíce zvyklo na jeho hlas a smích a na jeho tělesnou vůni. Dělá vše, by u batolátka vzbudil trvalý pocit, že v rukou dědečkových je mu nejlíp a nejbezpečněji. Když je s ním sám, zkouší s ním všelijaké věci, drží je za ručičky nebo za nožičky a ohybuje tělíčkem, aby si zvykalo na kousíček námahy. A malá Lilili opravdu si dědečka oblibuje, směje se na něho, jak ho spatří, chce k němu do náručí a vyráží ze sebe všelijaké hekavé zvuky, jako by mu chtěla něco říci. Václav Karas si s ní vytrvale hraje, ale jeho radostná bezstarostnost je jen zčásti pravá. Pod vším tím mazlením je skryto vytrvalé a soustředěné pozorování:

rozpoznává maličká zvuky? rozpoznává barvy, reaguje bystře? je bázlivá nebo se nebojí?

Děťátko začíná po čase ťapkat, začíná se spouštět, začíná mluvit. Dědeček Karas je stále u něho a pořád hlídá a číhá, jaké jsou jeho sklony a záliby. Nemluví o tom, ale je spokojen. Lilili je jako malé dráče, hybná, čiperná, nebojácná, křiklavá, do všeho jako rtuť. Bezvousého dědečka má z celé rodiny nejraději. Kdopak z dospělých si dovede sednout k ní na zem, převalovat se v kotrmelcích, běhat po čtyřech, křičet a výskat, štěkat a kokrhat? Z batolátka se vyklubává malá holčička, ale čím více její hlavička chápe, tím srdečněji lne k tomuhle dědečkovi. Všichni jsou na ni hodní, všichni ji mají rádi, ale s nikým není taková švanda a honěnice, žádný neumí tolik legrací, žádný není tak věčně naladěn do žertů a špásů. Už začínají spolu chodit na procházky, už byli spolu návštěvou v jeho bytě. Tam, když jim nikdo nepřekážel, dědeček teprve vyváděl, chodil po rukou, stál na hlavě a kotrmelcoval ve vzduchu. Malá Liduška byla všecka unesena. Ale dědeček jí přikázal, že chce-li to ještě jednou vidět, nesmí o tom doma mluvit. A tak se mezi nimi vytváří velké tajemství. Říkají, že jdou na procházku, ale ve skutečnosti jdou k dědovi do bytu, zamknou se tam a vztekají se. Panečku, tenhle dědeček toho umí! Přeskočí židli, přeskočí stůl, chodí jako opice, houpá se překlopen na kruzích, praští sebou na zem jak dlouhý tak široký a zvedne se pozpátku a stojí na jedné ruce. V ložnici má dvě bedny a v těch jsou neuvěřitelné věci: nosy, vousy, falešné tváře a brady, paruky, klobouky, čepice, strakaté šaty. Vyloví něco, nasadí si to, a už je někdo docela jiný.

Říká tomu „dělat tyjátr“. To si Liduška sedne na pohovku proti zavřeným dveřím. Najednou se dveře otevřou a z nich vyjde dědeček s hrozitánskými vousy a velkým červeným nosem, na hlavě má přilbici, v ruce papírový meč, chodí velkými kroky a dupavě a volá hrobovým hlasem:

„Heřman z Bubna byl udatný pán, u svého krále na slovo vzatý...“

A když ho Liduška živě vidí, jak „projíždí pouště a lesy“,

najednou odhodí meč a přilbici, vrhne se na zem a dělá, jak „zápasí lev se dvěma tygry“, převaluje se, řve, odskakuje, vrčí a prská, no, švanda je to, že Liduška nevydrží sedět, že vyskočí, běhá po pohovce, tleská, skáče a výská rozkoší.

Po čase už „dělají tyátr“ spolu, děda přitáhne báječné závoje, Liduška se jimi ověsí a je z ní princezna Lilili a dědeček je chvilku král Habaděj XV., vládce říše Mezipotápské, chvilku černý otrok Mezulán, který věrně plní její rozkazy, chvilku princ Cinkapúr, který poklekne před princeznou, vyzná jí lásku a pak ji unese nahoru na šatník, odkud jako z hradu bojuje s drakem.

Když se nabaží hry, opustí tyátr a dělají cirkus; to je nekonečná vztekanice a honěnice přes stoly a židle, z pokoje do pokoje, kotrmelce, skoky a stojky a zas jakoby chození po provaze, až je princezna Lilili úplně bez dechu křikem a smíchem. Pak konečně opustí zpřeházený a rozvrácený byt, vezmou se za ruce a jdou jako způsobný dědeček a hodná holčička z procházky domů. Liduška ví od malička, že tohle musí zůstat jejich tajemstvím, - doma přece jen chtějí, aby byla tichá a mírná, aby zdaleka pozdravovala známé paničky rukulíbám a aby pořád na sebe dávala pozor a dobře se chovala. Probuzená dětská chytrost vypozorovala hned, že tu jsou dva světy, ten domácí a společenský a ten dědečkův, který je pro ni ráj, a už se podle toho zařizuje.

Do Varieté holčička tedy nesmí. Staří Kostečkovi tam chodí rádi, je to pěkná a poutavá podívaná a Kostečka je velmi spokojen, když se může před pražským obecenstvem zablýsknout v ředitelské lóži. Taky Emilku Karasovou baví toto pestré divadlo, ale pan profesor Petr Karas považuje takový večer za ztracený a raději sedí doma a propočítává geometrii kuželosečky, dané pěti dvojicemi konjugovaných bodů. Pro malou Lidku se varieté nehodí, to uznávají všichni jednomyslně. Zůstává tedy doma s tatínkem. Rodiče si libují, že je hodná, že je nezlobí prosbami, aby ji vzali s sebou. Kde by se toho nadáli, že se dítě takhle chová, protože mu to nařídil jeho milovaný dědeček Václav, a že dědeček ji za to už nesčetněkrát vzal s sebou

na odpolední představení! Lidka doma ani nemukne, aby se neprozradila, aby nepřišla o tu krásu. Neboť varieté, to je, božíčku, nádhera, nic není tak velkolepého, leda balety Sedm havranů a Královna loutek na Národním divadle. Ale ve varieté může Lidka s dědečkem dokonce za kulisy, do šaten a ke klecím, neboť po každé tu jsou nějaká zvířata a některá možno krmit a hladit. Pro malé děvče je v tom plno tajemného dobrodružství, plno rozkoší a krás; říkejte si, co chcete, žádná holka na světě nemá tak nádherného dědečka, jako je bezvousý dědeček Václav.

Středoškolský profesor Petr Karas začíná být evropsky uznávanou kapacitou, o jeho spisech se referuje ve velkých mezinárodních revuích matematických, dvakráte přednášel na kongresu matematiků, ve Výmaru a v Lyoně, po spise „Několik nových pohledů na Bolzano-Cauchyovo kriterium konvergentních i divergentních posloupností“ udělila mu universita Karlo-Ferdinandova právo docentury.

„Teda Vrchlický to není, kuželosečka holt není sonet,“ říkává o něm jeho tchán, spokojeně se probíraje plnovousem, „ale náš dům se v něm dočká poct nejvyšších. Ne nadarmo jsem volil tovární značku Excelsior.“

„To se málokdy najde,“ chlubila se paní Kostečková svým známým paničkám, „genius a vzorný manžel. Naše Emilka je tak šťastná... Škoda, že už zeť nepíše básně. Je totiž taky básník a znalci říkají, že nemá daleko do Vrchlického.“

„Petr je neskonale hodný,“ říkala blaženě tloustnoucí Emilka, tulíc se k svému muži jako slepička, „ono to každé x dá moc starostí a práce, ale on nepovolí, dokud nebude dvorním radou, viď, Petříčku?“

Uprostřed té blahobytné spokojenosti rejdil dědeček Václav a jen si mnul ruce. Byl nesmírně šťasten, že ve vnučce objevil milovanou jiskru života, temperament, odvahu a veselí, čeho všeho postrádal tak bolestně u svého syna. Měl Petra docela rád a nikdy mu slova zlého neřekl. Ale došel k přesvědčení, že Petr způsobil největší převraty v jejich životě. Kvůli Petrovi zanikl vlastně Cirkus Humberto; kdyby

se byl Petr narodil s jinou povahu, mohla Helena ještě jezdit a Vašku by byl ještě výkonným umělcem. Proto se nedají dělat žádné výčitky, ale Vašku nebude na stará kolena předstírat, že mu nějak imponují Petrovy vědecké úspěchy. Hoch dělá řádně svou věc, to je v pořádku, jaképak obdivování.

„Jdeš si svou cestou, Petříčku," říkává sám k sobě Václav Karas, když leží v opuštěném bytě a vlaky na viaduktu hučí a duní, „ale mezi námi je ještě nějaký dloužek. Já jsem obětoval svůj život a život humbertovských rodin, aby se tvé dušičce nestala žádná křivda. za to mám právo žádat, aby ty a tvoje sladká Emilka nezpůsobili žádnou křivdu dušičce vaší Lidušky. Pán Bůh dal, abys opustil frajkumšt naší rodiny a šel do města, za katedru. A posadil se do bohatství. Jestli však Pán Bůh míní, že by tvoje dcera se měla zas vrátit do frajkumštu, do světa tvé mámy, báby a prababy, přijdu se svou směnkou, Petříčku a budu žádat spravedlivé vyrovnání."

Takhle si to Václav Karas říká, ale ve skutečnosti už věří, že ta malička Lilili je k něčemu určena, že je v ní něco, co nebylo v jejím tátovi, a že by to zahynulo, kdyby o ní rozhodovali jen její rodiče. I chodí dědeček Václav, do ničeho nemluví, do ničeho se neplete, ale pilně klade své podkůpky a hromadí zápalný materiál. A když někdy přijde večer do svého bytu a musí urovnávat koberec a přestavovat nábytek, jak to tu s Lidkou odpoledne zřídili, najednou si přitom luskne prsty a zavolá:

„Vyrvu tu dušičku, vyrvu ji, bude zas ve světě Humbertovna!"

XIII

V těch letech kolem šedesátky, když vede svůj tajný boj o vnučku, mění se Václav Karas i jako ředitel. Už mu tak nezáleží na vrcholných výkonech, spokojuje se i menším vzepětím sil, jen když je v něm půvab. K věcem i lidem dostává jiný poměr, ne už tak řeholně přísný jako v letech nejtvrdší mužnosti. Nevidí na scéně jen mistrný

lidský stroj, nýbrž i živé bytosti s jejich nedostatky. Není pro něho žádného tajemství profese. Zná všecky vynikající artisty Evropy, většina z nich pracovala u něho v cvičném letním kursu a všichni jsou do jisté míry jeho odchovanci. Když vchází do šaten svého divadla, je to, jako by vstupoval do rodiny. Shledá se tu s mladými atlety, jejichž otcové i matky bývali před lety u něho v angažmá. Najde tu staré, zkušené artisty, kteří sem v létě přijedou trénovat své syny. Rozhovoří se s cizím člověkem a za chvíli se ukáže, že zná jeho strýce, švagrovou a bývalého společníka. Firmy se mění, ale lidé zůstávají na evropské šachovnici a od programu k programu se posunují nejrůznějšími směry. Václav Karas sleduje tyto pohyby a vidí z nich, které číslo stoupá ve slávě a které dohořívá. Vidí pausy nemocí a nehod po Evropě a ve svých šatnách se dovídá všecky podrobnosti. Jde-li o přítele - a kdo z vedoucích se s ním nespřátelil! -, Karas nelituje a napíše pár srdečných řádek. Artisté trpí opuštěností a za vzpomínku ve zlých časech jsou vděčni až do smrti.

Rok za rokem se vyvíjejí důvěrnější a důvěrnější vztahy mezi ním a kočovným lidem varietním. Pražský Karas není pro artisty ředitel, ale zkušený, moudrý a dobrosrdečný kolega. Obracejí se na něho ve svých starostech a Karas radí a pomáhá. Teď už to nejsou otázky profesionální a technické, teď jsou to ty tisíceré naléhavosti soukromé, které nejvíce sbližují lidská srdce. Rodiče se ptají, co s dětmi, děti se ptají, co se zestárlými rodiči. Ostřílení chlapci jdou rozpačitě na radu, zda se mají oženit s kolegyní; tanečnice které třikrát objely svět, čekají až na Prahu, aby tam vytáhly z kufru podobenku svého vyvoleného a zeptaly se papá Karase, co by tomu říkal.

Někdejší Vašku má vlasy prokvetlé, ale oči třpytné a zářící. Koukne na kabinetku, a jako by viděl celou skutečnost, hned ví, kde je láska, kde peníze, kde spekulace, kde naivnost. Žádná kartářka to nedovede tak rozebrat, žádná tak poradit. Vašku nemá předsudků. Poradí chudým lidem, aby se vzali, mají-li se rádi a chtějí-li pracovat. Poradí zámožným, aby si dali tak trochu pozor na majetek. Přeje hezkým ženám, uloví-li šlechtického nebo bankovního magnáta, přeje

jim ještě víc, vdají-li se jen podle tvé touhy. Všecko se to nemůže ani v šatnách projednat, lidé za ním chodí do kanceláře a vycházejí z ní s vděčným úsměvem a spokojenýma očima. Z celé Evropy pak docházejí svatební oznámení a pozvánky k veselkám. Karas neodmítá přijet, pokud jen může. Stovkám artistek a tanečnic byl na svatbě za svědka, stovky novorozeňat držel při křtu za ruku jako kmotr. Jak léta ubíhají, sžívá se s celou tou ohromnou rodinou artistů a artistek jako nejmilejší přítel, nedůvěrnější zpovědník, nejváženější rádce - papá Karas.

Dělá to všecko rád, protože ty lidi miluje. Jsou všichni tak prostí, tak nezáludní, tak počestní. Něco na tom je, že mravně závadní lidé nemohou vyniknout ani tam, kde jde o výkony čistě fysické. To stálé velké soustředění, ta odříkavost varietního atletství působí jako mravní očista. Jsou ovšem některé obory, kam spíše proniká nákaza immorality. Ale to nebývají věci výlučně varietní a cirkusové. To se spíš během doby vloudilo na scénu a udržuje se to na ní jen příživnicky, aby to po čase bylo vývojem odplaveno. Kolik skutečné neřestnosti vehnal na varietní půdu ten přebujelý literární zájem kolem konce století! Ale Karas má jemný čich pro čistotu práce a málokdy mu vnikne do programu, co si tam nepřeje mít.

Nejhorší to bylo za světové války, kdy se svět zúžil a varietní divadla si musela vypomáhat všelijak. Tehdy se stalo, že mu celá baletní skupina na poslední chvíli odřekla. Neměl kde vzít náhradu, byl naprostý nedostatek varietních čísel. Nějaká agentura mu horlivě doporučovala „živé obrazy“, které prý měly nesmírný úspěch. Karas byl pln nechuti a nedůvěry, ale když nikde jinde nic nenašel, zatelegrafoval, že přijímá. Objevilo se mu šest vyzývavých ženštin, které vedl starší člověk dotěrných pohybů, oblečený s přehnanou elegancí. Karas se na něho podíval a najednou se mu motor vzpomínek v mozku prudce roztočil a letěl o půl století zpět. Ten chlapík byl barevný, pleť v obličeji byla zšedlá, oční důlky černé, pohled jako odumřelý. Na horním rtu trčely dva navoskované knírky, z úst svítily zlaté zuby.

„Paolo!“ vykřikl Karas udiven.

„Yes,“ odpověděl Breber, nuceně se usmál a poklonil se až k zemi.

Snad poprvé se Karasovi stalo, že nenašel vlídného slova na uvítanou. A byl to druh jeho mládí! Ano, byl; ale tím hrůzněji stála proti zářnému obrazu vzpomínky tato skutečnost, Paolo Roméo jako ruina tělesná i mravní.

„Zaveďte panstvo do šaten!“ obrátil se Karas na sekretáře Kaubla, aby se zbavil dalšího hovoru. A bezděky se podíval na kalendář na stěně, má-li tento program patnáct dní nebo šestnáct.

Karas nemusel mluvit, Karas se nemusel vyptávat; jak spatřil tuto skupinu, věděl, že je zle a že toto angažná se neskončí hladce. Jakmile se tajemník vrátil, nadiktoval mu ředitel vyhlášku, kterou se artistům, artistkám a jejich průvodcům zakazuje během představení vstup do hlediště. Jeden z průklepů měl být vyvěšen hned vedle šatny Paolovy. Na jeho zkoušení se nešel podívat, nechtěl se vystavovat Paolově dotěrnosti. Režisér mu hlásil, že se zkoušela jen hudba.

„A ty dámy?“ zeptal se ředitel.

Režisér přivřel levé oko, ušklíbl se a mávl rukou.

Karas pokýval hlavou a povzdechl.

Večer, ještě během první půle, přichvátal za Karasem pan vrchní Šebele. Že nechce dělat žádné nepříjemnosti, ale že ten černoch od živých obrazů za ním přišel a požádal ho, aby šikovně napověděl pánům v lóžích, kdyby se zajímali o ty umělkyně, že se mají obrátit na něho, na pana Roméa.

„Dobrá, pane Šebele,“ kývl hlavou Karas, „vy nebudete pánům v lóžích nic našeptávat, to si tu nezavedeme. A s panem Roméem to hned zařídím.“

Sekretář šel a upozornil Paola na vyhlášku.

Palo se vzepřel a chystal se na nějaký výstup.

„Pane Roméo, je mi líto, ale mám vám vyřídit,“ prohlásil tajemník energicky, „že neuposlechnete-li ihned, požádá Vašku komisaře, aby vás okamžitě zatkl pro kuplířství. Svědek proti vám

jest už zajištěn.“

Paolo zesinal, v očích mu to blýskalo. Vyrazil nějakou nesrozumitelnou kletbu, pak se obrátil a tíhl po schodech dolů.

„Co bylo s Paolem?“ zeptal se Karas, když představení skončilo.

„Šel do výčepu,“ hlásil tajemník, „opil se a ztropil výtržnost. Hrozně vám nadával, pane řediteli, křičel, že všecko, co umíte, máte od něho, a sliboval vám strašnou pomstu.“

„Jakpak mi to nadával?“ přerušil ho Vašku s náhlou zvědavostí.

„Nevím... měl takové divné slovo, jaké jsem nikdy neslyšel...“

„Dablkau, ne?“

„Ano... myslím, že ano...“

„Dablkau,“ opakoval šedovlasý Vašku a všecek se blaženě rozzářil. „Nu, tomu vy, mladý muži, nemůžete rozumět. Dovedete si představit klukovskou pračku, která se rozhodne až po padesáti letech? Zítra tedy uvidíte finále. Pozvete pana Roméa na jedenáctou hodinu.“

Paolo Roméo přišel po jedenácté do hlavní kanceláře a hluboce se na všecky strany ukláněl.

„Milý Paolo,“ oslovil ho klidně Vašku, „viděl jsem včera tvoje číslo a velmi lituji, že se naprosto nehodí do podniku, který nese jméno Humberto. Nemůže to v našem pořadu zůstat. Nechci tě však také poškodit. Zde je poukázka na gáži za patnáct dní. Zařiď laskavě, aby tvé dámy vyklidily šatny do odpoledne.“

Paolo se uklonil, vzal poukázku a uložil si ji do tašky. Činil tak velmi pomalu a v místnosti bylo ticho jako před bouří. Pak se Paolo zase uklonil a už se zdálo, že odejde. Ale najednou se zastavil, obrátil se k sekretáři, a blýsknuv očima plnýma záští, křikl:

„Víte, proč mě ten pes Dablkau tak nenávidí? Byl jsem milenec jeho Heleny!“

Slovo proletělo vzduchem jako vymrštěná dýka. Vašku sebou trhl, jako by byl opravdu zasažen. Vteřinu dvě se díval na Paola, jako by nerozuměl. Stál na konci pokoje, u okna, Paolo stál stejně nehybně,

ale s posměšně zkřiveným obličejem u dveří. Uprostřed mezi nimi šel napříč místností plochý pult. Náhle sebou Vašku hnul, udělal krok, odrazil se a velikým, dlouhým skokem proletěl nad pultem celou místností na Paola, srazil ho na zem, bleskurychle se vzepřel, a popadnuv Paola za krk a za kalhoty, zvedl jej oběma rukama vysoko nad hlavu. Vypadalo to, že s ním praští o zem, ale Vašku kopl do dveří a vyrazil s ním ven, na schody a po schodech dolů. Paolo chroptěl a chtěl se vyškubnout, ale ruce ho svíraly jako kleště. Pan Dvořák dole vyběhl, slyšel nezvyklý hluk.

„Open the door!" křikl Vašku.

Pan Dvořák tomu nerozuměl, ale pochopil. Dveře se otevřely a Paolo Roméo vyletěl na chodník.

„Milý příteli," řekl po návratu Karas sekretáři, „když jsem vám včera řekl, že dnes uvidíte finale pračky po padesáti letech, nemyslil jsem, že to bude doopravdy. Ale netušil jsem také, že se z Paola stal takovýhle ničema. Nu, vyřídili jsme půlstaletou aféru a slovo dablkau je, myslím, škrtnuto zase ze slovníku. Mohu tedy klidně jít na oběd. A až mě tu jednou nebude," dodal Vašku vesele, „dejte přeměřit tento pokoj. Myslím, že to byl můj nejdelší skok bez trampoliny."

XIV

Srážka s Paolem byla jediná bouřlivá příhoda, kterou zažil Václav Karas jako ředitel. Nepříjemných a choulostivých záležitostí přineslo divadlo dost, ale ty všecky dovedl vyříditi s neochvějným klidem a humorem. Ve zralosti svého věku, v plnosti svých zkušeností stál vysoko nad aférami šaten a jeviště. Věděl nyní, že už se nikdy nevrátí k cirkusu, když se rozhodl bdít nad osudem své vnučky. Nebylo to rozhodnutí lehké; míval chvíle, kdy se s lítostí vracel do minulosti a zjišťoval, že se vlastně nikdy nestal tím, čím býti chtěl. Jeho životním snem a láskou bylo ekvestrické mistrovství, dosáhnout vrcholků krasojízdy a cvičitelství. Dospěl v tom do znamenité výše, ale od

svrchované mety ho odvedlo krotitelství šelem. Chtěl být tvůrcem nového cirkusového umění, ale Berwitzova tuhost a krize podniku mu v tom bránily. Když se konečně stal svrchovaným pánem, bylo to jen k tomu, aby zachránil ubohé trosky bývalé slávy. Kvůli synovi přešel do podnikání, jaké nikdy neměl na mysli, kvůli vnučce se vzdal poslední možnosti návratu na původní cestu.

„Vidíš, Vašku, vidíš," říkával si v samotě karlínského bytu, „nikdy jsi vlastně ve svém životě neurčoval nic sám, všecko jsi dělal z ohledu na jiné. Pro Berwitze, pro Cirkus Humberto, kvůli Anežce, kvůli Heleně, pro Petra a pro Lidušku. Zbláznil jsi se a zamiloval do jména Humberto a své vlastní jsi ani neuplatnil. Celá Praha mluví o krásných programech v Théâtre Variété Humberto a kdo si na plakátech všimne drobné řádečky Ředitel Václav Karas? Odejdeš odtud a Praha ani nebude vědět, kdo jsi byl. Nu, nu - ale cožpak na tom tak záleží? Co by byl Václav Karas z Horní Sněžné, nebýt Cirkusu Humberto? Zedník a muzikant jako táta. Co jsi víc, oč jsi výš, to ti kus po kuse přinesli jiní. Toť se ví, měl jsi vůli, měl jsi nadání, měls důvtip; ale to všechno by nic nebylo bez toho všeho, co ti z rozhodnutí osudu přinesli druzí, Bureš, Hans, Roméo, Berwitz. Půl života a snad ještě déle člověk do sebe nabírá dary, které pro něho shromáždili jiní; což neplyne z toho závazek, aby on sám pak zase rozdával ze svého bohatství? Žádný lidský život neběží sám pro sebe, všecko je to věčná kavalkáda. Nedodržel jsi cestu, kterous měl na mysli; ale co jsi dělal, dělal jsi dobře. Neprosazoval jsi svoje jméno, abys byl všem na očích, ale ti, kteří něčemu z tvé profese rozumějí, ti o tobě vědí, ti znají tvou cenu, a na ostatních přece nezáleží. Nevrátil jsi se k cirkusu, zůstal jsi ve varieté. Ale nebudeš tu působit bez účinu. Zanecháš po sobě dobrou stopu a památku a přitom možná zachráníš duši svého potomka, aby nezplaněla v bohatství a hlouposti."

Vzpomněl-li na svou princeznu Lilili, Václav Karas se rozzářil. Vracela mu opravdu, oč přišel o svého syna. Lnula k němu nezměrnou láskou a obdivem, nic na světě nebylo tak znamenité a dokonalé; jako co udělal děda Václav, nikdo nebyl tak moudrý, chytrý a laskavý jako

bezvousý dědeček z varieté. Vousatý dědeček Jaroslav žárlil, vousatý dědeček Jaroslav se durdil, ale nebylo mu to nic platno, nikdo v rodině si nedovedl tak kouzelně hrát s malou holčičkou jako ten šedivějící cirkusák, v němž stále ještě tlouklo nestárnoucí klukovské srdce, slyšící na jméno Vašku. Co všecko dovedl udělat, aby Lidce opatřil neslýchané rozkoše! Jednou si z čista jasna koupil jezdeckého koně a už druhého dne si vzal Lidku před sebe do sedla a projezdil s ní celé odpoledne ve Stromovce. Pak si zas pořídil loďku a začal s malou žabkou podnikat dobrodružné výpravy do souostroví při Štvanici a dolů až k Libni. A když jí bylo sedm let, koupil jí k narozeninám poníka, skutečného, živého koníčka, kterého pojmenoval Mary a na němž Lidka brzy doprovázela dědečka do Stromovky i jinam.

Prožívala s ním tisíce rozkošných věcí, ale pořád netušila, jak ji při všech těch zábavách, hrách a taškařicích pozoruje. Jedno viděl určitě: že z ní vyhnal všecky ty ostýchavosti a strachy, které ochromily dětství jejího otce. Lidka se nebála ani zvířat, ani vody, šla do všeho neznámého s odvahou a důvěrou, jedno velké nebezpečí bylo tedy šťastně odstraněno. Ale s dalším si Karas nebyl nějaký čas jist, totiž s tím, k čemu děvče nenápadně vychovávat a připravovat. Zkoušel v těch jejích hrách všelicos, ale nikde neviděl, že by jevila nějakou zvláštní schopnost k věcem, které se provozují v cirkuse nebo ve varieté. Rozpoznával jen jedno: že je to dítě velmi muzikální, že ze všeho nejraději má hry v přestrojení, kdy může mimicky představovat všelijaké role, a že to bude jednou krásné děvče výrazné tváře, šelmovských očí, štíhlého těla a velkého temperamentu. Ponenáhlu se ustavoval na tom, že v ní je nejvíce schopností pro tanečnici.

Helena Karasová byla by řekla pro balet. Václav Karas měl však neskonale více zkušeností. Už téměř čtvrt století procházely jeho divadlem všechny slavné tanečnice Evropy, u něho hostovaly všechny proslulé baletní skupiny a on dával akreditovanou značku neznámým tancům exotickým. První na pevnině měl potřeštěné americké negry s jejich rytmickým opojením, uvedl do Evropy dvorské tanečnice siamské, přinesl tančící chrámové kněžky javajské a obřadné krasavice

z ostrova Bali. Když se ve světě začalo mluvit o novém tanečním umění, Karas ozdoboval své programy rejem sester Wiesenthalových, dovedl zasunouti do pořadu vystoupení dalcrozeovské skupiny z Hellerau, přivedl do Prahy zasněnou Ruth St. Denis i obřadnou křisitelku staroegyptské linie Sent M'Ahesu. Mohl je všecky sledovat, studovat a porovnávat jako málokdo na světě. Sám měl v sobě vycvičeny všecky pohybové prvky mistrnou školou Schmeda Roméa, a slýchaje umnou hudbu, najednou toužil, kdyby k ní mohl improvisovati harmonický pohyb. Díval se proto na tance na své scéně jinýma očima než pouhý divák. Zprvu ho uchvacoval klasický balet a Annu Pavlovnu považoval za vrchol všeho umění. Čím déle však vnikal do tajů tance, tím více nabýval přesvědčení, že bravury primabalerin na špičkách jsou neplodné variace ustrnulé formy a že nový účinný výraz nutno hledati tam, kde se tanec vzdává vyšší myšlence, kde je projevem náboženské mystiky neb starého kultu. Byla-li taková umělkyně v programu, přicházeli za ním často výtvarníci, malíři a sochaři se žádostí, aby jim umožnil denně ji sledovat a inspirovat se jejím výkonem. Dělal to rád, neboť to byli lidé zajímaví, s velkým rozhledem a bystrými postřehy. Hovory s nimi ho jen utvrzovaly v přesvědčení, že svět jde vstříc novému obrození tance, který bude hledat svůj vlastní smysl a účel v harmonicky krásném pohybu.

Myslil-li tedy na maličkou Lidku jako na příští tanečnici, viděl ji v duchu zapjatou do velkého rušného dění jako tvůrkyni a nositelku nových krás. Aniž to věděla, připravoval ji k tomu nejmírnějším použitím roméovských zkušeností. Navykal ji na krásné postoje a ladné pohyby, na pružný krok a skok, na procvičení svalstva nohou i trupu. Bylo to všechno jako hra, ale útlé tílko se už přizpůsobovalo pro příští úkoly. Provozovali to spolu tajně, ale najednou se to zauzlilo, že postup mohl být urychlen.

To bylo tehdy, když paní Emilka Karasová přišla domů s rozhodnutím, že desítiletá Lidka bude chodit do dalcrozeovské rytmiky.

„Všecky dcerušky z lepších rodin chodí teď do Dalcrozeova

ústavu," prohlásila tenkrát Emilka. „Říkala paní císařská radová Wiesenbergová, že si bez rytmiky nedovede příští domácnost představit, a paní plynárenská ředitelová Všetečková povídala, že je rozhodně pro uměleckou výchovu. Prý to bude docela jiná harmonie v manželství, až to muž nebude muset hledat jinde a bude to mít doma."

„Inu jo," přikyvoval pan Kostečka, „on je Všetečka velký frejírník před Hospodinem. Ale jestli by ho zrovna paní Všetečková uchvátila, kdyby mu zatančila kankán, to je ještě veliká otázka."

„Kankán! Pro umučení boží!" vykřikla paní Kostečková, „co všecko budeme ještě muset my ubohé ženské provádět, abyste vy mužští přišli k rozumu. Kankán!"

„Rytmika není kankán, maminko," poučovala ji dcera, „a paní plynárenská ředitelová má pravdu. Každá ženská nemůže dostat za muže matematika."

„Nu, nejsme proti pokroku," uvažoval Kostečka, „za našich dob e myslelo hlavně na kuchařskou školu. Žádá-li si pokrok tančení, á la bonne heure! Zámožná rodina si vždycky může opatřit vzornou kuchařku, ale aby si opatřovala do domácnosti tanečnici, to ať radši to převezme paní domu sama. Co tomu říká dědeček Václav?"

Dědeček Václav se ošíval.

„Nevím, lidičky, nevím," odpovídal s nevinnou tváří, „já bych žádnému umění nevěřil. Žádnému umění. Každé je, prevít, proti měšťáctví. Holku to chytne doopravdy a najednou vám vyrazí z vašeho pořádku."

„A to se nemusíme obávat," mávl rukou Kostečka, „Lidka je vzorné děvče a máme na ni vliv."

„Nu, jak chcete. Ale když už jí to povolujete, měli byste ji pustit i do varieté. Tam přece uvidí velké tanečnice."

Uznali, že je to pravda. Bylo tedy rozhodnuto, že Lidka bude chodit na rytmickou gymnastiku a že smí do varieté, bude-li v programu tanec. Dědeček Václav si zamnul ruce. Teď mohl s Lidčinou výchovou zamířit, kam chtěl. Vedlejší hry odpadly a děvče se soustředilo na cviky taneční. Však také učitelka z Dalcrozeovy školy žasla, jaký tal-

ent se tu vyskytl, s jakou lehkostí tato žačka ovládala tělo a jak přirozeně reagovala na rytmus hduby. O výroční akademii bylo její vystoupení zlatým hřebem večera a Kostečkovi s Emilkou se nadýmali pýchou, kolik obdivu se dostalo jejich dítěti a kolik pochlebných gratulací jim. V patnácti letech působila už Lidka o večerech mimických tanců a jako šestnáctiletá přejímala první role tanečních pantomim. Noviny psaly o ní jako o vycházející hvězdě, nadšenci nové Terpsichory běhali po jejích večerech jako zmámení, starší fanatické průkopnice byly bez sebe žárlivostí a ulevovaly si po straně klevetami. Její vzestup a oblibu nemohly však nijak zadržet, byla znamenitě školena, rostla do líbezné, šelmovsky milostné krásy a byla všecka jako proniklá hudbou. „Lída Karasová je taneční aeolská harfa," napsal o ní docent estetiky dr. Šafránek, „nejmenší zavanutí hudby stačí, aby se rozezněla harmoniemi tělesného i duševního půvabu."

„Docent Šafránek je blbec," prohlásil na to PhDr Petr Karas, tehdy už mimořádný profesor analytické matematiky a geometrie na universitě Karlo-Ferdinandově, „a pohybová estetika není žádná věda. Z toho jeho žvástu vím jenom tolik, že nejmenší zavanutí hudby stačí, aby odvedlo Lidku od učebné látky gymnasijní, a že tato taneční aeolská harfa má dostatečnou z matematiky. To tedy já nepovažuji za žádné harmonie tělesného a duševního půvabu, ale za trapnou a pokořující ostudu pro otce, který se má co nevidět státi ordinariem."

„Z táty si nic nedělej," chechtal se dědeček Václav, když za ním přiběhla Lidka s pláčem, „tuhle tvoji rovnici on přece nerozřeší. To už běží docela jinak, než on tuší. Tanči dál, já tě ochráním. Ale pamatuj na jedno: abys to nepřeháněla. Koukni se po těch starších tanečnicích. Dřou a dřou a nakonec to vůbec nejsou ženské. To jsou vysušení misionáři z tropů, to jsou poustevnice živící se kobylkami uprostřed pouště. Vím, že mnoho dovedou, ale kde zůstává půvab, lehkost, ženství? Je to nějaká zásada, chtít stvořit krásu a přitom nejdřív ubít krásu danou od Pána Boha? Tanči, cvič, uč se a pracuj až do haleluja. Ale jenom až do haleluja. Sláva Bohu na výsostech. A na zemi pokoj, klid a odpočinek tělu, které toho potřebuje."

Lidka objala a zlíbala rozkošného dědečka a tančila dál. V rodině začaly být z toho rozpaky. Nejhůř však bylo na gymnasiu. Lída Karasová byla favoritkou všech tříd, ale staří profesoři žehrali na nové předpisy, které dovolovaly pěstovat rytmická cvičení a vystupovat v rámci školských představení dalcrozeovských. Matematik ji od začátku sjížděl, protože na ní mohl dokazovat, že universitní katedra je obsazování lidmi, kteří nemají ani tolik pedagogické schopnosti, aby poučili ve svém oboru svou vlastní dceru. Později však se k němu přidal i latinář a historik a přírodopisec.

„Karasová Ludmila," říkal hubený třídní, „áno, balet na eminenc, školní prospěch na pětku, áno. Moderní doba, áno."

Jednoho dne přišel za Václavem Karasem malý, tlustý mužíček, věčně e potící a věčně si otírající silná skla brýlí, stále zamaštěná potem, kanoucím z mohutného obočí.

„Jsem docent pohybové estetiky doktor Šafránek," představil se starému direktoru, „a přicházím, pane řediteli, v záležitosti vaší vnučky."

To bylo thema, pro něž Václav Karas byl ochoten odsunout třebas i premiéru. Rozhovor mu ostatně stál za to. Poznal zakrátko, že doktor Šafránek je z těch obětavých nadšenců, kteří nikdy nevzpomenou na nějaký postranní zámysl. To mu bylo hned sympatické. A pak viděl, že se tento ustaraný človíček dobře vyzná ve věcech moderního tance, třebaže v něm je víc theoretického vzdělání a myšlení než životní praxe. Přišel starému Karasovi vyložit, že v Praze není již nikoho, kdo by mohl Lídu Karasovou ještě nějak poučit. Lída umí teď víc než všecky pražské umělkyně; a je takový talent, že by bylo velmi záhodno, aby se jí dostalo ještě konečného školení, na příklad u Rudolfa von Laban v Německu.

Karas naslouchal velmi pozorně a horlivě se vyptával na všecky podrobnosti.

„Děkuji, pane docente, za poučení," skončil rozhovor, „poměry v německých tanečních ústavech jsem neznal. Vím jen, že tanec jde teď vzhůru jako strhující vlna. I já to tu ve varieté cítím. Zde ovšem

nejde tak o nejčistší taneční umění, jako spíše o novou podívanou. Davům už pouhý varietní program nevyhovuje. Touží zas po něčem dráždivějším. Chtěly by revui, výpravnou revui, se spoustou nahých tanečnic, s přepychovou výbavou. Ale to já už dělat nebudu. Když už i do manéže pomalu vjíždí sedmdesátka, nebudu si předělávat obor. A nebudu přesedlávat z práce na marnost, z rozumu na hloupost. S Lidkou je to ovšem něco jiného. Věřím, že by se mohla vynést nad tu spoušť pošetilosti a opravdu něco světu dá. Na její rodiče se nesmíme ohlížet. Petr je hodný člověk, ale slaboch, který úplně propadl měšťáckému okolí. Když jsem viděl, že z něho bude matematik, už jsem nad ním zlomil hůl. Ale ono je to ještě horší, teď je z něho matematický filosof. Matematický filosof! Víte, to je tak něco jako tygrolev, kříženec tygra a lva. Občas to z dopuštění božího přijde na svět a zůstane to neplodné. A takovému člověku svěří osud nejkrásnější mladé děvče, aby vytvářel jeho život. Už se dávno na to nemohu koukat. A teď je opravdu třeba na to skočit. Po dobrém to nepůjde, to vím. To si zas jednou budu muset houknout jako dompteur.“

„To je nádherné, pane řediteli,“ radoval se docent Šafránek, „že se chcete Lidky ujmout.“

„Ovšemže se jí ujmu, ale napřed s ní o tom promluvím. Jednu výhradu budu mít. Když s ní bude holka souhlasit, půjde v létě do Německa.“

Doktor Šafránek odešel všecek blažen. Odpoledne seděla na téže židli co on Lidka septimánka. Dědeček Václav si sedl proti ní a vzal ji za ruku. Byl nesmírně vážný.

„Liduško, mluvil jsem s docentem Šafránkem. Ty bys chtěla do Německa k Labanovi?“

„Ano, dědečku. Myslíš, že by to bylo možné?“

„Jsou tu dvě potíže. První je v tom, že máš jít z domu, do cizího prostředí. Vyptal jsem se, jak to v té škole chodí. Množství mladých žen, množství mladých mužů. Moderní, pokrokové názory. Výsměch šosáctví. Ano. Dejme tomu. Ale já, holčičko, nevezmu na své svědomí nic, co by mohlo podlomit tvou nádhernou životní sílu. Jsi už vyspělá, rozumíš, co

mám na mysli. Stačí někdy dočasné zmámení, malá lehkomyslnost... a děvče v květu života je ztraceno.“

Lidka se lehce zapýřila. Pak zvedla hlavu a pevně se podívala Karasovi do očí.

„Děde...“ řekla vážně a dojatě, „mám už teď plno nápadníků. Jsou mezi nimi moc milí hoši. Ale já chci tančit. Já chci být dokonalá tanečnice. Chci být slavná. A dokud to nebude, nemám na nic jiného pomyšlení. Věříš mi?“

„Ale zde jsi mezi námi, do jisté míry chráněna rodinou. Tam budeš sama. Bez naší opory.“

„Ano. Ale tys mne vychoval. Jsem tvoje žačka, ne otcova, ne matčina. Ty víš, co ve mně je. Ty víš, že mi můžeš věřit.“

„Ano, dítě, ale já to chci slyšet, slavnostně slyšet, jako přísahu. Abych sám před sebou měl čisté svědomí, že jsem ti to všecko řekl, že jsem o tom výslovně mluvil a že tys i dala slib. Zradíš-li mne i pak, budu nesmírně smuten, ale řeknu si: nešlo ji jinak zachránit, zlo bylo v ní.“

„Nezradím, děde, nezradím!“

Z očí jí vytryskly slzy.

„Dobrá, dítě, slib mi tedy, že nepřipustíš žádnou milostnou pletku, dokud nebudeš mít ve světě svůj úspěch. Až budu číst, že jsi to ve světě vyhrála, bude konec tomuto slibu. Budeš svou paní a můžeš si dělat, co budeš chtít. Slibuješ?“

„Slibuji, děde.“

Naklonil se k ní a políbil ji na obě tváře a Lidka se zprudka k němu přivinula.

„A teď máme druhou potíž,“ spustil Karas už zase vesele, „jak tě vyloupnout z rodiny?“

„To právě, dědečku, nevím. Neměla bych snad tajně spakovat a ujet?“

„To bych nerad. To je až ten poslední prostředek. Já bych to chtěl zkusit jinak. to bys mi musela trochu pomoci. Je to ovšem těžké, hrozně těžké!“

„Co to je - všecko udělám!“ vykřikla Lidka, ale viděla dědovi na očích, že má na mysli šibalství.

„Je to velká věc, co po tobě žádám, těžká oběť! Musela bys - propadnout ve škole!“

„Jé,“ vyletěla Lidka, „to je ohromné! Já ti propadnu, jak budeš chtít, z latiny, z řečtiny, z dějepisu a zeměpisu, z tátovy ctihodné matematiky - jen si poruč.“

„Výborně. Čím to bude horší, tím líp. S vysvědčením však nepůjdeš domů, nýbrž sem ke mně. A já už provedu to ostatní.“

Do konce školního roku zbývaly čtyři měsíce. Karasová Ludmila, septimánka, provedla za tu dobu zázraky v lajdáctví a nevědění. Profesoři byli bez sebe hněvem a chvěli se rozkoší z exemplárního trestání. Pětky padaly, jen to bouchalo. „Áno, balet na eminenc, vědění na propadnutí, áno. Moderní doba, nové mravy, máte zas pětku, sedněte, áno.“

Přilítla ze školy do varieté, vysoko mávajíc vysvědčením.

„Dědo, dělala jsem, co jsem mohla! Šest pum - jen ten padouch matikář mi dal zase stágru, zbabělec! To si to nechce rozházet s tátou.“

„Dobrá, děvče. Teď se jdi projít a já si vezmu do manéže tvého otce.“

Zavolal si ho telefonem, že naléhavě s ním musí mluvit. Petr Karas, universitní profesor, marně si lámal hlavu, proč to. Když vstoupil do otcovy pracovny, spatřil stařík, jak stojí uprostřed a s rozkoší práská velkou šambrierou.

„Táto, prosím tě, dej to pryč,“ volal syn ze dveří, „víš, že to nesnáším.“

„I jen pojď dál, Petře, a sedni si. Máme spolu malé účtování. Je to za dlouhá léta - kolipak ti je? dvaačtyřicet? třiačtyřicet? - no a můj účet je z tvého mládí. Snad se na to pamatuješ, jak jsme všichni chtěli, abys se sblížil s Cirkusem Humberto. Já, matka, babička, dědeček, kdekdo jsme toužili po tom, abys šel cestou, kterou ti uchystali tví rodiče. Ale tys na to neměl ani pomyšlení.“

„Neměl."

„Vidíš, to si pamatuješ. Neměl jsi pro to hlavu, že ano. Ať jsme to zkoušeli tak nebo onak, po každé jsi ze všeho propad. A nám nezbylo než se trochu přizpůsobit, vzdát se všech snů a představ a smířit se s holou skutečností, že náš syn odejde z našeho prostředí."

„Ano. Byli jste ke mně neobyčejně hodní. Bylo to opravdu moje štěstí. Snad bych se byl jinak utrápil."

„Tedy jsme jednali správně?"

„Ano. Nikdy jsem to nepopíral."

„Výborně. A teď, jsi-li charakter, musíš jednati zrovna tak jako my tehdy. Lidka propadla..."

„Z matematiky!"

„Ne. V matematice ti dělá čest, má dostatečnou jako vždycky."

„Náramná čest!"

„Ale jinak pukla v šesti předmětech. Zde je její vysvědčení."

„To je hrůza!"

„Ano. Nemá na to hlavu, jako ty jsi neměl hlavu pro cirkus. Teď se musíš ty a tvoje paní zachovat tak, jako jsme se zachovali my. Nebránit Lidce, aby si šla za svým štěstím jako taneční umělkyně."

„To není možné!"

„Ó, to je nejen možné, ale nutné. Žádám to."

Václav Karas pronesl poslední slova velmi ostře. Stál před svým synem vztyčen a komandérsky, s očima zaostřenýma, jak kdysi vnucoval svou vůli šelmám v kleci.

„Ale tatínku... proboha tě prosím... uznej, poměry jsou jiné. Já nejsem cirkusák, jsem universitní profesor, mám býti jmenován řádným..."

„Svoluješ nebo ne?"

„Tatínku... nemohu..."

„Bojíš se skandálu?"

„Ovšem, pochop to... lidské řeči..."

„Dobrá," a starý Karas mluvil, jako by střílel z pistole. „Když

nechceš vyplnit svou povinnost tak, jak jsem ji ctil já, jsem tvůj nepřítel. Lidka odjede ještě dnes. Loučit se s tak nehodnými rodiči nemusí. Ráno vyjde ve všech novinách zpráva, že odjela dovršit svá taneční studia. Je oblíbená umělkyně, bude to tedy zpráva velmi veřejnost zajímající. Ve večernících následujících dnů vyjdou pak interviewy se mnou jakožto s jejím dědečkem. Mám už to všecko připraveno. Proč jde za kumštem? Protože je ze staré cirkusácké rodiny. Její otec, universitní profesor, se narodil v cirkusovém voze. A pak tě vylíčím. Ne tak, jaký jsi byl, ale jaký jsi měl být. Já si tě tam zidealisuji - to je svaté právo starého otce. A půjde to den za dnem, historie za historií, a chceš-li, skandál za skandálem...“

„Proboha... tatínku... Kostečkovi se zblázní...“

„A kdyby tě i vyhodili. Zradil jsi mne, trp si.“

Petr Karas sedí zhroucen, drží si hlavu oběma rukama a kvílí.

Václav Karas stojí proti němu a probodává ho očima.

„Tak co,“ praví pak chladně, „souhlasíš s jejím odjezdem?“

Petr Karas neodpovídá, jen přikývne.

„Dobrá, tedy podepiš tuto listinu. Chci mít pro úřady dokument, že nešlo ani o únos, ani o útěk.“

Petr ochable natáhl ruku a podepsal.

„Tak. A teď můžeš jít a zvěstovat to Kostečkovým. Ale ať se nechystají na žádný kravál - přijdu s Lidkou k obědu a... to víš, já mám rád u oběda veselé tváře. Ono je to přec zábavné, vidět, jak Pán Bůh míchá lidským těstem, aby nezkyslo!“

Stařík byl rozjařen. Vydral tu dušičku, vydral!

XV

Depeše z Berlína oznamuje, že tanečnice Ludmila Humberto měla o svém debutním večeru nesmírný úspěch. Václav Karas má telegram rozprostřený před sebou na stole. S bradou opřenou o sepjaté ruce zírá na ten papír a usmívá se. Čte ty řádky znovu

a znovu, pak se mu rozplývají a papír depeše se nějak rozlévá. Václav Karas jako by se díval na velikou mapu, v mapu svého života.

„Tuhle jsi s tátou vyšel od toho modřínku. Jakpak je to dávno? Nu, chlapče, tehdy ti bylo sedm, je to tedy dvaašedesát let. Tuhle jsi jel po prvé na svém bandurkovi, tuhle jsi se řezal s Paolem, tuhle byla ta první procházka s Růženkou a tuhle ti to ten starý Wollschläger všecko zpřeházel. Měl pravdu? Neměl pravdu? Měl, Vašku, měl. Zamotalo se to všecko jinak, ale co jsi provedl podle jeho příkazů, bylo správné. Dvaašedesát let, to je lán světa a času; ale koukáš-li se po všem, co se stalo, nemusíš se bát svého účtování."

Dva dny chodí Karas netrpělivě. Čeká ještě jednu depeši. Nahnal přece všecky světové agentury k tomu berlínskému vystoupení - že by z toho nic nebylo? Teprve třetího dne přichází místo depeše dopis. Princeznička Lilili píše starému králi Habadějovi XV. všecka ještě rozechvěna, jaký to byl nádherný večer, jak lidé bláznili, jak se k ní seběhli managerové a ředitelé agentur, jak nevěděla, co si ze všeho pro začátek vybrat, a jak podepsala za velmi krásných podmínek pro Paříž. „Taky mnoho princů se vyskytlo a stále mne obléhají. Ale žádný z nich není tak krásný, jako byl můj bílý princ Cinkapúr ze země Mezipotápské, když mě unesl v Karlíně na armaru. Pověz mu to, dobrý, milý králi Habaději, že mu pořád zůstávám věrna."

„Tedy Paříž," řekl si Václav Karas, „to není špatné."

Chvilku přemýšlel, pak sáhl do přihrádky s dopisními papíry, vytáhl jeden a jal se psát dopis pánům Otakaru a Břetislavu Breburdovým, majitelům divadla Varieté v Karlíně.

„Vážení pánové, koncem května 1925 dojde má nynější smlouva o nájmu Vašeho podniku. Oznamuji Vám zdvořile, že ji už neobnovím. Bude to právě 35 let, kdy jsem převzal vedení Théâtre Variété Humberto z rukou Vašeho nezapomenutelného pana otce. Povznesl jsem tento podnik na první v celé Evropě. Děkuji Vám i památce Vašeho tatínka, že jste mi to Svou blahovolnou spoluprací umožnili. Jako bych ho slyšel: ‚Klára Pachtová...' Byla to radost, zde pracovat. Poslední léta úspěch poněkud ochabl. Nebylo to vinou

programů. Vkus širokých vrstev se mění a varietní program už tolik neláká. navrhovali jste mi několikrát, abych přeměnil podnik na revuální divadlo. Na prahu sedmdesátky se necítím k tomu povolán. Doufám, že Vám oznamuji své rozhodnutí dost brzy, abyste mohli klidně provést změnu v ředitelství i v provozu. Kdybyste chtěli začíti s revuemi hned v červnu, zařídím všechno potřebné, aby už v květnu bylo Vám jeviště k disposici pro zkoušky. Upozorňuji jen na jedno: jméno Humberto zmizí s afiší zároveň se mnou. To je má firma - račte se podívat do původní smlouvy z roku 1890 -, disponuji s ní výhradně já. Nemusím Vás snad ujišťovat, že jí žádným způsobem nezneužiji proti Vašemu podniku. Jméno Humberto bude nyní žít zcela jinde a ve zcela jiné podobě. Srdečně Vám oddaný Václav Karas, ředitel."

Mladí Breburdové odpověděli velmi srdečným dopisem, že s lítostí berou jeho rozhodnutí na vědomost. Děkovali mu za jeho práci, obšírně oceňovali její zásluhy a vyprošovali si jeho rady, než bude změna provedena.

„Loučení číslo jedna máme za sebou," řekl si Karas, ukládaje dopis do portfeje smluv. Zavolal pak sekretáře a nadiktoval mu oběžník agenturám a dopisy pro *Mefevacim* a *Mezorvacipod* o svém odchodu z ředitelství a o zániku firmy Théâtre Variété Humberto. Jeden z těch dopisů způsobil, že president O'Harrieh zařadil do *Programu* onu sensační výzvu k hvězdám.

Začala se poslední sezóna Václava Karase, nejrůžovější část jeho života. Všecko bylo hotovo, všecko připraveno, žádné nové smlouvy se nemusely podpisovat, žádná nová čísla shánět. Artisté přijížděli s vědomím, že jsou v tomto domě naposledy, a že přijedou-li snad ještě někdy po letech, neuvítá je zde tento laskavý papá Karas, který se od nepaměti staral o jejich úspěch a blaho. Každých čtrnáct dní se lidé vyměnili, ale v zákulisí vytrvale vládla táž srdečně slavnostní nálada. Nad každou šatnou jako by visela melancholická sufita vzpomínek a loučení; překonat se to dalo jen sdílnou účastí. Papá Karas, uvolněný od všech starostí, vysedával mezi nimi na titěrných šamrlátkách garderob a nemohl se nabažit hovorů, které mu s tisícerých

stran znovu přivolávaly celý ten rozběhlý svět artistů a artistek, jejž tolik miloval. Jako by se probíral růžencem, vyptával se každého „čísla" na celé jeho příbuzenstvo až k dědům a babičkám, sledoval činnost strýců a tet, švakrů a švekruší, bratranců a sestřenic, obnovoval si v paměti osudy partnerů a podílníků každé firmy, se zájmem sledoval, kdo kdy kam zmizel, kdo uskočil z toho věčného kolování od města k městu. Byly to hlavně ženy, které pod závojem nevěsty opouštěly kulisy a manéž, aniž tím bylo přerušeno jejich profesionální příbuzenství. Papá Karas vedl v evidenci i tyto krásné nevěrnice, zajímal se o osudy každé malé girl, která kdy vyklepávala svůj step na jeho scéně, a jejich slovutné manžele, vynikající někdy zvučnými tituly, přiřaďoval si jako švakříčky na okraj této neklidné, měnivé rodiny. S mnohými z těch manželství byl aspoň v písemném styku, když ne osobním. Jeho srdečné gratulace k svatbám vzbudily zpravidla v novomanželce takové vzpomínky, že neodolala a odepsala tomu nezapomenutelnému principálu. A Karas odpovídal tak mile, jako by šlo o skutečné příbuzenstvo. Kdyby se teď, až bude volný, rozjel do světa, mohl by asi po celé Evropě žít zadarmo jako nejmilejší host na nesčetných zámcích a vilách, nadšeně uvítán kněžnami, hraběnkami a baronkami, manželkami diplomatů, velkoprůmyslníků a všemocných ředitelů, které vesměs kdysi zářily krásou a uměním pod jeho patronací. Vždycky ho srdečně zvaly a teď, když se rozneslo, že opouští svůj kamenný dům, znovu přicházely jejich navoněné dopisy, plné vzpomínek, díků, blahopřání a také vzdechů po ztracené kráse v kulisách. Jak sezóna míjela, hrnuly se sdílné a účastné listy ze všech konců světa, z Ameriky, z Australie, z Indie, z Japonska; kde byl nějaký varietní podnik nebo putující cirkus, všude se vyskytl někdo, kdo s láskou vzpomínal na papá Karase a nechtěl zůstat mezi posledními, kteří přijdou vinšovat štěstí do nového života. Ovázány barevnými stužkami rostly balíčky těch dopisů v celé stohy a tvořily nejblaživější chloubu stařík Karase.

„To je moje výslužka," říkával, když vedl některého svého hosta ke stolu, na němž bylo navršeno té poslední korespondence, „tiskl jsem své jméno nejmenšími literkami, a koukněte, ono je známo

a ctěno po celé zeměkouli.“

Začátkem května si Karas zajel do Budějovic a krásným jitrem putoval do hor a lesů, do Horní Sněžné. Rozložitý, krásný modřín ho uvítal rozechvělými třásněmi u hrobu otce a matky. Postál tam hezkou chvíli, než si urovnal v hlavě všecky myšlenky o tom, co je lidský život. Sešel pak do vsi, kde už nikoho neměl a kde ho nikdo nepoznal. Byly tu většinou jen ženské, mužští byli ve světě, u cirkusů. Až se tomu musel usmát, co všecko s nebožtíkem tátou způsobili. Koukl se do kostela, zašel si k farské zahradě, jestli ještě přesahují hrušně a švestky přes plot. Pak se pustil kousek do lesa, koukl se k račímu potoku a v jedné dubince bezděky přiostřil zrak, nespatří-li v trávě hlavičku hříbka kozáka. Prošel lesy svého mládí až na německou stranu, počkal si tam na autobus a spokojeně sjel dolů do Budějovic. Krásné to tu bylo, krásné, tiché a smírné, ale on již velké město neopustí. Příliš si navykl na jeho hluk a tempo.

Když se navrátil, shledal, že sekretář musel ke stolu s horou dopisů přistrčit nový a ten že je taky vrchovatý.

„Teď v květnu,“ povídal tajemník, „je to jako lavina. A je v tom plno ohlášek, že přijedou jedenatřicátého osobně se s vámi rozloučit.“

„Svět je, chlapče, přec jen dobrý a život je krásný,“ řekl Karas dojat.

„Taky jsem na to myslel,“ odpověděl šednoucí už nástupce Steenhouwerův, „ale ono to bude tak: každý člověk si vytváří svůj svět a nakonec se setká s takovým, jaký kolem sebe utvořil.“

„Možná, mladíku,“ kýval hlavou Karas, „ale co provedeme s těmi návštěvníky?“

„Bude to blázinec. Pokladna má ultimo vyprodáno a tady je plno přihlášek.

„Zahrát pro ně odpoledne?“

„To nejde, pane řediteli. Postoupili jsme divadlo Breburdům na zkoušky a budou mít toho dne generálku. Snad jediné možné by bylo... kdybyste chtěl na to pár tisíc obětovat... uspořádat někde

odpolední čaj, jako recepci, a tam se se všemi rozloučit.“

„Výborně, chlapče. Na tisícovkách nezáleží, ale na setkání s milými lidmi záleží. Vezměte si to na starost, pane Kauble, prosím vás, já budu muset beztoho pořád jen vyřizovat korespondenci.“

Tak se stalo, že šéfredaktor *Hlasu národa* jednoho dne dostal tištěný lístek:

„Pan Václav Karas Vás zve na čaj do haly hotelu Carlton o 17. hodině dne 31. května 1925.“

Díval se na tu kartičku, obrátil ji na rub, pak natočil telefon.

„Haló, je tam *Hlas lidu*? Dejte mi šéfa, prosím... Servus, Honzo, tady Oadil. Prosím tě, dostals také pozvání od toho Václava Karase? Kdo to je? Je to ten bývalý ministr?... Co, ředitel Varieté? Vždyť to měl nějaký Humberto?... Ale, pětatřicet let? Jakživ jsem to jméno neslyšel. No, ale nejdem tam, když to není nikdo z politiky, co?... Dáváš to do lokálu, to je správné. Já to udělám taky tak. Děkuji, Honzo, servus.“

Šéfredaktor položil sluchátko a stiskl tlačítko zvonku. Přišel sluha.

„Kouknou, pane Kohout, dají to panu Chlebencovi do lokálu.“

Za chvíli se zaklepalo a redaktor pro místní zpravodajství Chlebenc vstoupil s tou škartkou v ruce.

„Pane šéf, poslal jste mi tuhle pozvánku... ale pěkně prosím, neračte vědět, kdo ten Karas vlastně je?“

Šéfredaktor se rukama odstrčil i se židlí od psacího stolu, aby mohl lépe vystrčit své mohutné břicho. Pak zvedl obě ruce nad hlavu a začal láteřit.

„Člověče, to jste šéf lokálu, když nevíte, kdo je Václav Karas? Pětatřicet let ho máte v rajoně a vy o něm nic nevíte? Jak si to, člověče, představujete, že takhle můžeme dělat noviny? To já, který tady sedím přilepen zadnicí k té židli, protože pořád musím hlídat vaše boty, to já vám mám vykládat, kdo je kdo?“

„Bohužel, já opravdu nevím... nějak mi to ušlo...“

„Ušlo, ušlo. Kolikrát jsem vám říkal, že si máte pořídit lístkový katalog. Václav Karas je vynikající ředitel divadla Varieté!“

„Ah tak. Já myslel, že je tam ředitel Humberto...“

„Člověče, neblamujte se, vždyť je to vytištěno na každém plakátě.“

Chlebenec vylezl od šéfa a odplivl si.

„Otče Kornoute,“ obrátil se v předsíni na sluhu, „jestvuje už v těchto komnatách Bírhund?“

„Jó, píše v reportárně.“

Chlebenec zamířil do pokojů zpravodajů a zastavil se u reportéra Paličky, řečeného Bírhund.

„Kouknou, Pivopes, tuhle maj nóbl pozvání na čaj, ale ne aby se tam zase ukoňakovali.“

„Václav Karas? Kdo to má být? Jeden Karas dostal čtyři léta za kasu, ale to byl Lexa. Alexander...“

„Voni jsou taky psí-cholog, Pivopes. Kasař jich bude zvát do Carltonu, co? A to nevědí, že Karas je už pětatřicet let velezasloužilým ředitelem ve Varieté? Voni jsou mi taky reportér. Kdyby se člověk na nich spoleh, to by moh vydávat noviny pro slepý. Všecko v rajoně musím za ně vědět já. Tak tam dou a udělaj z toho čaje vomáčku na pětatřicet řádek, starej má na to sliny.“

Když Chlebenec odešel, Palička vztekle hodil škartkou na stůl.

„Jo, zrovna v pět hodin půjdu do Carltou, když hraje Viktorka se Spartou vo svý třetí místo.“

Vyskočil a otevřel vedlejší dveře.

„Tě bůh, kulturo, nesu ti provotřídní divadelní událost, ředitel Varieté Karas dává čaj na rozloučenou. Šéf ti vzkazuje, že tam máš jít a sfouknout to na pětatřicet. Může to být i citovka.“

„To je blbina,“ ozvalo se z pokoje, „šéf si u mne objednal velký referát o generálce na revui ve Varieté a teď mám být zároveň na čaji? To mu hned brnknu...“

„Ne, nevolej ho, miláčku, já už to zařídím...“

„Ah tak, ty prevíte, tos to chtěl jen na mne přehrát?“

Palička přirazil dveře a div tu pozvánku vzteky neroztrhl. Vtom se objevil někdo v chodbě naproti.

„Pěkně vítám, pane Trunec, jdou dál."

„Dobrý den, pane kolego Bírhunde," a do pokoje vstoupil uctivý dědeček, ukláněl se a podával Paličkovi ruku. Pan Trunec býval čtyřicet let lokálním zpravodajem Hlasu národa a nyní už žil dvanáct roků v pensi. Jeho největší slávou bývaly referáty o bálech, pohřbech a jiných okázalých událostech, kdy bylo podle tehdejší zvyklosti povinností novin vyjmenovat co možno všecky účastníky, popsat dámské toalety, vypočítat věnce a nápisy na stuhách. Miloš Trunec byl na tohle matador, jeho referáty byly vždy nejobsažnější, dovedl jmény i tituly vyplnit dva tři sloupce svých novin. Měl nepatrnou gáži a honoráříček za každou otištěnou řádku. Hodnostář s dlouhým jménem a tituly na dva řádky měl pro něho cenu šesti haléřů, protože za řádku dostal tři. Později se v novinách od této zvyklosti upustilo a redaktor Trunec přišel o slávu a příjmy. Vydavatelstvo mu to trochu vynahradilo na gáži, nicméně Trunec se cítil uražen a pokořen. Od chvíle, kdy zrušili honoráře a on nemusel počítat řádky, přestal číst noviny. Co bych je četl, říkal opovržlivě, já vím všecko dávno napřed. Ve skutečnosti nevěděl nic, protože se o nic nestaral a nezajímal. Nedovedl se rozloučit se svými starobylými frázemi, nedovedl se přizpůsobit tempu nové doby. Vývoj novin šel v redakci mimo něj, lokál převzali mladí, ostří hoši a Trunec jen chodil a naříkal: „Není tu úcty ke starým zasloužilým pracovníkům. Vyskytne se práce a mně se nic neřekne. Mně se vůbec nic neřekne v tomto domě." V šedesáti pěti letech ho dali do pense. Přijal to s rozhořčením jako nespravedlnost, nadával na svůj list jako špaček a denně tam šel vysedávat, zda se přece nevyskytne pro něho nějaký úkol. Nechali mu tam jeden vedlejší stůl, kde usedl a za chvíli usnul. Prospal a proklímal své dvě tři odpolední hodiny, pak se oblékl a se smutným konstatováním, že jemu se nic neřekne, rozloučil se uctivě s mladými kolegy a capkal domů. Nechápal už, co se kolem něho děje, nevyznal se v redakčních změnách a novým lidem, kteří teď dělali noviny, říkal

podle jejich přezdívek, jak je časem zaslechl. Také o Paličkovi byl přesvědčen, že se jmenuje Bírhund.

„Pane Trunec, voni jsou ten pravej mužskej," volal na něho Palička. „Jestlipak se pamatujou ze svých časů na nějakého Václava Karase?"

„Jakpak ne, pane kolego, jakpak ne. Václav Karas byl pozamentýr v Perlové ulici a kandidoval do sboru obecních starších za staročechy."

„Voda, voda, samá voda..."

„Pak byl Václav Karas na Malé Straně, rukavičkář, co se mu dcera utopila vo rachejtlích... pak Václav Karas, majitel pohřebního ústavu ve Smečkách, jak se mu tenkrát splašili koně s mrtvolou. Ten to není? Tak to bude Karas Václav, kameník na Slovanech, co mu jednou neznámí pachatelé ukradli náhrobek!"

„Ne, žádný z nich."

„Inu, Karasů bylo v Praze mnoho. Co rada vrchního zemského soudu Karas, ten byl taky Václav nebo Bolemír, to už nevím, mně ta dvě jména nějak znějí pohromad ě. Taky ne? Nebo Karas, koňský řezník a uzenář... nebo Karas, direktor ve Varieté..."

„Výborně! Ten to je."

„No vidějí, že starý Trunec ještě zná svou věc. Copak je s ním?"

„Tak tenhle direktor Karas jich tady zve na čaj."

„Ale, ale, copak von je ještě živej? Já myslel, že už dávno umřel."

„Ne, tuhle je od něho pozvánka a šéf jich moc prosí, aby byli tak laskav a napsali o tom asi třicet řádek."

„Ale jo, ale jo, pročpak ne. Ono asi leccos sem pro mne přijde, ale mně se holt nic v tomhle domě neřekne. Udělám referát, to se ví. Ale těch třicet řádek, to nevím. Kouknou, pane kolego, já to udělám, jak jsme to dělávali, a oni si to potom proškrtají. Kdy je to, už zítra?"

Pan redaktor Trunec té noci téměř nespal rozčilením, ráno si

po dlouhých letech zas řezal čtvrtečky papíru a špičatil tužky. Pozvání bylo na pátou hodinu, ale on už ve dvě vyšel z domu. Pro posilnění se zastavil cestou ve třech vinárnách na osminku vermutu a náprsteček slivovice. Do hotelu Carlton dorazil mírně rozkurážený.

„Sedmá velmoc," představil se nějakému číšníku. „Kdepak jsou tady novináři?"

„Nevím, vašnosti, ale zavolám pana sekretáře."

„Račte dál, pane redaktore, pěkně vás vítám," zahlaholil sekretář Kauble. „Tak vy račte být z Hlasu národa, to nás velmi těší. zatím jste tu z novin jediný."

„Inu, to je ten dnešní tisk. Mladí páni. Copak tu vlastně oslavujeme?"

Sekretář mu to rychle vysvětlil a uvedl ho do velké haly. Trunec zůstal překvapen stát. V hale byla shromážděna vybraná společnost. V protější stěně bylo schodiště, po němž sestupovali ještě dva další účastníci. Schodiště bylo lemováno postavami uváděčů divadla Varieté v červených a modrých livrejích.

„Bude snad libo čaj, pane redaktore, nebo napřed koňak? Koňak, že ano. Hned jej přinesou. Račte si sednout tuhle, budete mít pěkný výhled."

Trunec se rozhlížel.

„Skvělá společnost, nádherné toalety, opravdu. Ale prosím vás, budete mi muset říci, kdo to tu všecko je. Já tu nikoho neznám. Na příklad ta dáma v červeném moaré..."

Trunec už měl papír na stolku a tužku v ruce.

„To je hraběnka Sellingen-Waldenhorst, pane redaktore, původně La Bella Josma, břišní tanečnice. A ta starší dáma s tou rajkovou okrasou v účesu je kněžna Caldini, bývalá vedoucí girl v druhé trupě Tillerově. Ta mladá ve žlutém hedvábí je choť švédského vyslance barona Svendsona, výtečná ekvilibristka z Duo Jansen and Maud. Ta stařenka vedle je vdova po placmistru Kerholcovi, krasojezdkyně Alice Harweyová, a ti tři páni u ní jsou její synové, majitelé světového Cirkusu Kranz. Ta mladá dáma v modrém, která se s nimi baví, je

slečna Ella Krčmáříková z Horní Sněžné, znamenitá krasojezdkyně v jejich podniku. Pane vrchní, nalejte panu redaktorovi ještě jeden Courvoisier. Vedle slečny Krčmáříkové stojí Edmond Gambier ze slavné krotitelské rodiny Gambierů, a ta dáma, která se teď na něho obrátila, je bývalá ruská velkokněžna, která už zase pracuje jako xylofonistka. Ten tlustý pán s pivem v ruce je Lubitschke-Sailoni z Berlína, generální tajemník Mefevacium, a ti dva, co s ním mluví, jsou žonglérské duo Jean & Jean, Cikhart a Cerha, taky z Horní Sněžné. Po schodech přichází choť brémského bankéře Liebelta, umělkyně v převlecích, a pán, který ji doprovází, je komerční rada Steinitz, majitel berlínského Edenu. Tohle je továrník Kostečka s chotí..."

„Prádlo Excelsior, Těšnov, ne?" pronesl Trunec uprostřed vytrvalého psaní, jsa rád, že konečně někoho zná.

„Ano, a s nimi jde jejich zeť, universitní profesor doktor Karas s chotí, matematik světové proslulosti..."

„Toho neznám, za mých dob to byl nýmand..."

„A teď ta nádherná krasavice, to je taky nikdo, to je markýza of Breadwell, ta byla jen figurantkou u Spelteriniho, kouzelníka. Ale to děvčátko za ní, to je rasa ze starého rodu, Alberta Gevaertsová, žonglérka. Teď mě na chvilku omluvíte, pane redaktore, tamhle na mne kývá pan O'Harrieh, to je president artistické lóže. Přijdu okamžitě. Pane vrchní, sem přijde ještě jeden Courvoisier..."

Trunec mohl po prvé zvednouti hlavu od popsaných čtvrtek. Hala už se hemžila hosty a stále noví sestupovali po schodišti hotelu. Trunec měl blažený pocit, že se zas vrátil do dob své slávy, kdy si ho lidé předcházeli, kdy mu strkali do kapes visitky s dvacetikorunou, jen aby je nezapomněl uvést, až bude psát: Mezi přítomnými hodnostáři jsme pozorovali...

Bylo mu blaženě, koňak byl znamenitý, v sále před ním to příjemně hlučelo. Dávno už nadešla hodina jeho odpoledního podřimování. Teď, když mu přestal znít diktát, slastná únava se ho zmocnila a dědoušek Trunec nad čtvrtou sklenkou koňaku usnul. Když

se probudil, byla všecka sláva ta tam, světla ve velké hale byla přitažena, hotelové uklizečky rozestavovaly po místnosti stolky a židle, v koutě seděli číšníci a přepočítávali si spropitné.

Tak se stalo, že i jediné noviny, které vyslaly na tuto památnou recepci svého zpravodaje, zůstaly o ní beze zpráv a že nemůžeme citovati žádný dokument o tom, kdo všechno se ještě dostavil, jaké ovace byly uspořádány papá Karasovi, když se objevil na schodišti, jaký byl zvučný proslov presidenta O'Harrieha a v kolika řečích zaznělo volání slávy a zdaru. Václav Karas odešel ze svého pražského působiště tak, jak to tušil: nevšímavá veřejnost o něm nevěděla, ale ti, kdo ho znali, přiletěli za ním s láskou a vděčností ze všech koutů rozlehlé Evropy.

Nemajíce dokladů pro dokumentární vylíčení oné slavnosti, můžeme je přesto doplniti podrobností, která nikým nebyla předvídána, a přece vytvořila pro Václava Karase její vrchol.

Bylo už po přípitcích a papá Karas, růžovoučký a rozradostněný, se procházel od jedné skupiny k druhé, když se náhle rozletěly křídlové dveře a do haly vstoupila mladá krasavice v cestovním trotteuru, provázená štíhlým, snědým mužem. Rozhlédla se po společnosti a už běžela mezi hosty rovnou k papá Karasovi.

„Dědo... dědoušku!"

„Lidko!"

Václav Karas zvedl ruce a objal a zulíbal svou vnučku.

„Kde se tu bereš? Přijelas na tu slávu? To je rozkošné... To je nejkrásnější z celého dne! Jak se ti daří? Výtečně vypadáš! A elegantní jsi..."

„A ty zdráv, jak vidím, svěží a veselý, to mám radost. Ale teď dovol, abych ti učinila obřadné sdělení. Nepřijela jsem sama. Musím dobrotivému králi Habadějovi oznámit, že se už vyskytl jistý princ Cinkapúr..."

Lidka se obrátila a vzala za ruku mladého svého průvodce.

„Dědečku Václave, já jsem se zasnoubila..."

„Ženich!"

„Ano. Hrabě Mario Pallachich, velkostatkář. To je ten můj kouzelný dědeček, Mario!“

„Mám nesmírnou radost, pane řediteli, že vám mohu být představen!“

Mladý muž s knírkem se uklonil a stiskl si se starým pánem ruku. V té chvíli mu na vteřinu projel mráz po těle: růžovoučký ten stařík se na něho podíval uprostřed úsměvů pohledem, který jako by prorážel až do jeho mozku a srdce. Dravá šelma nemohla mít ostřejší oči, než byly tyto dvě stažené zorničky. Ale vzápětí se to rozplynulo a zbyl tu jen laskavý úsměv a vlahé pohlazení.

„Vítám vás, pane hrabě. To je tedy dvojnásobné překvapení. Pojďte, děti, přiťuknem si číškou šampaňského. Rodiče už odešli, příliš je to tu nebavilo. Či snad již o vás vědí?“

„Nevědí, dědečku. Ty přece musíš být první. Tobě jsem dala slib - a tobě prvnímu musím hlásit, že jsem mu dostála.“

„Na vaše zdraví, děti, buďte spolu šťastni.“

Pozvedli sklenky se srdečnou obřadností.

„A teď to hlavní, Lidko, jakpak to bude: ty se vzdáš tance?“

„Ne, dědo. Už to máme s Mariem projednáno. Vzdám se angažmá, ale čas od času vystoupím na samostatných večerech ve velkých evropských městech. Mario sám je zamilován do mého tančení a touží po tom, abych tančila. Je tak hodný, dědo, tak jemný...“

„Ludmila Humberto tedy bude existovat dál?“

„Ano.“

„Tak je to v pořádku. Abychom udrželi plamínek, který nám Pámbů svěřil do opatrování. A aby to jméno nezaniklo, víš? Já je tu zrušil, protože je poneseš ty. A kdepak bude vaše sídlo?“

„Na jeho statcích, dědo, v Hogy-Mezö-Vásárhely u Segedína.“

„Co to povídáš? Řekni mi, jak se Mario jmenuje? Pallachich? To je úžasné. To je báječné. Hrabě Hario, víte, že jste třetí Pallachich, který se zamiloval při jméně Humberto?“

„Nemám potuchy, pane řediteli.“

„To je velkolepá historie. To muselo být přímo usouzeno ve

hvězdách. Ale to je povídka, kterou vám budu vyprávět až při zásnubní hostině. Máte přece v Hogy-Mezö-Vásárhely chov lipicánů?“

„Ano, pane řediteli.“

„Nu, tak je to pravda. První lipicáni Cirkusu Humberto, o nichž jsem ti, Lidko, vyprávěl, pocházeli z hřebčince Hogy-Mezö-Vásárhely. Velké P s korunkou vypáleno na levé zadní noze, co?“

„Ano.“

„Doufám, dědo,“ prohodila Lidka se zářícíma očima, „že se na ně přijedeš podívat? My bychom s Mariem byli ovšem nejšťastnější, kdybys pak u nás už zůstal.“

„Nu, chtěl jsem skončit svůj život zde v Praze. Ale kdybych se mohl zas vrátit ke koním... Víte, děti, viděl jsem mnoho, poznal mnoho, zkusil mnoho a ze všeho pořád je nejkrásnější život s koníčky. Vzácní tvorové, ušlechtilí, dokonalí.“

Oči zestárlého jezdce Vašku se zatřpytily vzpomínkou. Najednou je viděl všecky před sebou, maličkou Mary a Miss, ohnivého Santose, dobráckou hnědku Admiru, Anežčinu Chérii, helenčina šedivého Ajaxe, zlatvou Valentine, koketní izabelu Dahomej, Leporella, Cyruse, Kismeta - nekonečná byla jejich řada, jež všecky od dětství zbožňoval.

„Koníčci... koníčci...“ říkal teď mazlivě, ztracen pohledem do dálky svého uplynulého života, „vy jste byli to nejkrásnější v Cirkuse Humberto... vy jste byli, by jste dosud... má jediná láska...“

„Vidíš, dědo,“ navázala mazlivě Lidka, „a to všecko teď můžeš najít u nás v Hogy-Mezö-Vásárhely u Segedína. Jsou tam lipicáni, plnokrevní angličani, závodní koně, klusáci, hunteři a tak se to všecko jmenuje... Je to velký hřebčinec, který by potřeboval jen ještě znalecké ruky, aby si dobyl evropské slávy jako stáj...“

„Bože, bože, Liduško, to by byl krásný závěr života. Snad tam přijedu. Myslím, že tam přijedu. Ba ano, přijedu, děvče, přijedu.“

„Je tam všecko, dědo, budeš tam úplně šťasten. Jen jméno ta stáj nemá. Ale Mario se již rozhodl, jak ji pojmenuje.“

„A jaképak jí dáte jméno, pane Mario? Na tom velmi záleží!“

obrátil se Karas na hraběte.

„Bude to jméno, pane řediteli, které mi zní nejkrásněji. A které, jak teď slyším, bylo mi přímo osudem souzeno: Stáj Humberto."

„Stáj Humberto!" vykřikl sedmdesátiletý Vašku, „Stáj Humberto! Děti, to ještě jednu skleničku k jejímu zdaru. To je opravdu velkolepé, jak to jméno jde a žije a přetváří se znovu a znovu jako určené pro nesmrtelnost. Hotový fénix! Zvěřinec, cirkus, varieté, tanec a teď závodní stáj! Pořád něco, kde hoří ohýnek dokonalosti. Pořád něco, kde se nežije jen pro tu skývu denního chleba. Pořád něco, kde se chce výš! To je vlastně, co jsem v tom jméně ctil a miloval. Na zdraví, děti! Svět je krásný, plameny nehasnou - Cirkus Humberto bude žít věčně!"

BASSŮV CIRKUS HUMBERTO

Roku 1941 - na počátku třetího roku německé okupace - vyšel po prvé Cirkus Humberto od Eduard Basse. Vzpomínáme si ještě dobře, jak naráz získal srdce našich čtenářů a jakou posilou a vzpruhou byl nám v té době. Němečtí fašisté dovršili tehdy totiž theorii našich měšťáků o české národní malosti a závislosti zrůdným učením o méněcennosti českého národ a Eduard Bass jim v tom svou knihou zostra odporoval. Obrazem českého lidu, plným pravdy a optimismu, dával nám do ruky účinnou zbraň proti podlé propagandě nacistů i zvedal hlavu a dodával sil ve chvílích nejtěžších. Cirkus Humberto zasáhl však tehdy ještě i jinak do našeho života, neboť opravil nesprávné názory společnosti na práci a život cirkusových a varietních umělců, rozbil společenské předsudky a naučil nás vidět pod závojem romantiky a exotiky cirkusu poctivou práci a lidskou tvář umělce.[1] *) Tato kniha pozvedla však i zájem o cirkus, získala tomuto umění tisíce nových a nadšených příznivců z lidových vrstev, i zas na druhé straně obhajobou klasické linie cirkusového umění pomáhala zvýšit uměleckou úroveň cirkusových programů. A tak si dobyla nejen čtenářů, ale i odborníků. Proto bylo jen samozřejmé, že náš největší representativní cirkus byl nazván Cirkusem Humberto.

Jen skutečně velké umělecké dílo může se stát živou společenskou silou a drahým majetkem lidu. A Bassův Cirkus Humberto je významným dílem české prózy svou lidovostí a pravdivostí. Tu je také příčina jeho dnešní působivosti a živosti, i jeho velké obliby v lidových masách. Hned nad prvními stránkami knihy cítíme, jak zde není nic vymyšleno, vyspekulováno, nic nepravděpodobného, neboť autor dobře znal své hrdiny a jejich práci a dovedl nám také to velké bohatství života přiblížit. Ale nejen umělecká poctivost díla, už sama volba prostředí je jednou z příčin obliby této knihy. Cirkus, manéž - kdo by se rád nepodivoval dovednosti artistů, kdo by rád nevyhledával svět napětí, vzruchu a barev, síly i humoru, ustavičného triumfu člověka nad sebou samým! Vždyť i v naší nejnárodnější opeře - v Prodané nevěstě - máme komediantskou scénu, a jen si vzpomeňme, jak tam náš lid radostně vítá příchod komediantů! A i ta zvěř, přinášející kouzlo dalekých krajů, o nichž s náš lid vždy rád poučí, přitahuje nás k cirkusu. Bassův Cirkus Humberto nám pak tento svět objevně přibližuje, dává nám nahlédnout do hloubky a poučit se o všem, co bychom při pouhé návštěvě nepostřehli.

Cirkus Humberto je lidovou knihou především pro svůj optimismus a zdravý vztah ke skutečnosti. Tu se v postavách našich i cizích cirkusových dělníků a artistů Eduard Bass vyznal ze své lásky k pracujícímu člověku i z pevné víry v jeho vítězství nad všemi překážkami. S tohoto hlediska se dívá i na otázku vystěhovalectví, které bylo u nás za kapitalismu masovým zjevem. Zatím co jeho

předchůdci, na př. J. K. Tyl, B. Němcová, J. V. Sládek i K. Klostermann, zdůrazňovali těžkost boje našich lidí o existenci v cizině a ostře útočili proti nespravedlnosti kapitalistického řádu, vyzvedl Bass především vynikající vlastnosti českého dělníka, jimiž si získával doma i ve světě uznání. Tento pohled, daný bojovým úkolem knihy - vyvrátit totiž fašistické lži o méněcennosti našeho národa - ukazuje ovšem i po pravdě, jak těžký život měl za kapitalismu náš pracující lid. Avšak hlavní myšlenkou přec jen zůstává oslava dovednosti a pracovitosti českého člověka. A skutečně, hrdinové knihy nikdy nezoufají a vždy si vědí rady, poněvadž tvrdý život sám je naučil té universální dovednosti, která jim zjednává úctu u příslušníků jiných národů. Tak hlavní hrdina knihy, Vašku, v němž Bass spojil a zvýraznil vynikající vlastnosti našeho lidu, vůlí a pracovitostí vyroste v dokonalého artistu a nic se nedá hned v mládí odradit neúspěchy ani bolestnou dresurou Achmeda Roméo! I pád cirkusu Humberto, který se mu stal druhým domovem, optimisticky překoná, poněvadž ví, že jeho korábem je umění, a to netone. A ještě k stáru, po mnoha zklamáních v manželství i v práci, dává se do posledního vítězného boje o vnučku Lidušku a vytrhne ji z měšťácké rodiny svého syna. Vašku vychází ze životních zápasů nezlomen, mravně posílen a obohacen, dozrává v nich v člověka s hlubokým porozuměním životu a s poctivým vztahem k lidem. Z chudého šumavského hocha stane se majitel cirkusu a varieté, avšak svým lidovým kořenům se nikdy nezcizí a s pány nesplyne. Naopak, Vašku bojuje proti buržoasii, jež je umění nepřátelská, a snaží se působit pokrokově, i když ne vždy s úspěchem. V tom, čeho Vašku za těžkých podmínek dosáhl, i v tom, co se mu nepodařilo, typisuje Eduard Bass práci pokrokové tvůrčí osobnosti v době úpadku kapitalistického řádu. Avšak Vašku není sám - Bass nechce oslavit jedince - je obklopen partou českých dělníků - tenťáků (stavěčů), k nimž celým srdcem patří. A tito lidé vynikajících kvalit jsou vlastně duší velkého cirkusu. Ano, otce Karase, partafíru Kerholce, osmačtyřicátníka Bureše, seržána Vosátku a starého Malinu obdařil autor stejným lidským teplem a láskou jako Vašku.

Bassův román má i krásnou galerii příslušníků jiných národů, poněvadž autor byl vzdálen toho, aby oslavou českého člověka snižoval pracovníky cizí. každý je tu v něčem mistrem hodným podivu a Bass vystihuje i ovzduší pracovní solidarity a přátelství mezi všemi dělníky a artisty cirkusu. Nic tu nevadí, že vedle Němce Hanse pracují Češi a Francouz Gambier, vedle Angličana Hamiltona Ind Arr-Šehir, poněvadž tito lidé - jako všichni pracující lidé světa - neznají rasové a národnostní zášti a váží si navzájem své práce i radují se z každého úspěchu. Každý tu ochotně příteli poradí i sdělí své zkušenosti. „Co jsi víc, oč jsi výš, to ti kus po kuse přinesli jiní," říká v závěru knihy Vašku - Karas. „Toť se ví, měl jsi vůli,měl jsi nadání, měls důvtip; ale to všechno by nic nebylo bez toho všeho, co ti z rozhodnutí osudu přinesli ti druzí, Bureš, Hans, Roméo, Berwitz." A tak i v tomto důrazu na pracovní solidaritu cirkusu, kde úspěch celku jde nad zájem jedince a úspěch člověka je výsledkem úsilí kolektivu, tkví vzácná povzbudivost knihy. Eduard Bass však po pravdě ukázal i napětí, panující v této velké kočující vesnici, a to mezi ředitelstvím a zaměstnanci, mezi „jedničkou" a ostatními maringotkami. Ředitele Berwitze líčí jako člověka vyvyšujícího se

nad všechny, který žije z nápadů svých zaměstnanců a vydává je za své. I jeho žena Anežka, která odešla z bohatých poměrů domova k cirkusu pro velkou lásku k zvířatům, je vykreslena v určitém odstupu od ostatních, i když ji Bass jinak líčí sympaticky. Tyto rozpory mezi zaměstnanci a podnikatelem projevily se v plné otevřenosti ovšem až na sklonku 19. století, když se cirkus a varieté staly předmětem peněžní spekulace (typem takového cirkusu je v knize podnik Kranzův). A i to Bass vystihuje po pravdě. Proto v této době ředitel jako Vašku, který se nezcizil lidu a práci, je skutečnu bílou vránu a artisté z celého světa přicházejí k němu jako k příteli. U něho najdou radu i lidské porozumění, neboť Vašku necení člověka podle toho, kolik mu jeho práce vynese.

Avšak ještě po mnoha jiných stránkách ukazuje Eduard Bass v Cirkusu Humberto, jak dokonale znal cirkusové prostředí a jak hluboce porozuměl jeho životu. Vezměme jen poměr artistů k obecenstvu, jejich zdravé názory na poslání cirkusového umění. Cirkus má být pro radost a zábavu lidu, ne pro prázdné povyražení - to je jádro jejich estetiky. Je uměním svého druhu, a proto ve výkonu umělců i zvířat musí být poesie, krása, síla, svěžest, půvab a především myšlenka; „trik“ musí strhovat promyšlenou dokonalostí slohu, přirozenou krásou lidského i zvířecího těla, ovládaného vítěznou vůlí člověka. Zastánci klasické formy, jíž právě proslul Cirkus Humberto a po jejíž renesanci Bass právem volá, nepřipouštějí, aby si artista vnějšími prostředky ulehčil práci, aby mizela z manéže zvěř, a v předvádění lidských zrůd, sensací a sexuálních dráždidel, která od nich žádá měšťácké obecenstvo, vidí snižování cirkusového umění a nebezpečí úpadku. Avšak proti úpadkovému vkusu buržoasie byl těžký boj, i Bassův cirkus Humberto v něm podlehl, a tak teprve dnes je možno navázat na umělecký odkaz proslulých tvůrců „klasického“ cirkusu. Jinou stránkou knihy, v níž se jeví krásný profil hrdinů a jejich zdravý vztah k životu, je poměr lidí ke zvířatům, která jsou nedílnou součástí cirkusové rodiny. I tu Bass hned na několika postavách ukázal, jak krásný to byl vztah. Tak na př. starý Malina pečuje po celý život o kozla Modrovousa, velmistr Wollschläger - již na odpočinku - provádí ještě naposled pro vlastní potěchu vrcholnou dresuru koní, Anežka Berwitzová si zplna uvědomuje úpadek podniku tedy, když již nemůže nosit pamlsky zvěři, kterou má tak ráda. Hans, Arr-Šehir, Gambier a jiní zestárli u svých koní, slonů, lvů a naučili se jim rozumět a rozmlouvat s nimi jako s dobrými přáteli.

A tak konečně přicházíme i k velkému bohatství citového života, které je tu nastřádáno. Bassovi nejde o nějaké pitvání „duše“ a vyhledávání citových neobvyklostí, v nichž si tolik libovali literární psychoanalytikové, ale o zcela prosté projevy zdravého člověka, vyrostlé z reálných situací. A tu odkrývá v prostředí, opředeném těmi nejfantastičtějšími výmysly, nesmírné bohatství citů a vysoko vyzvedá morálku cirkusových pracovníků, i zase ukazuje, jak se lid z maringotek zbavuje pochybných existencí (Paolo). Nepíše jen o úzce intimních citech, ale daleko více o krásných přátelstvích, o radosti z práce a o lásce k povolání, ke zvířatům a zejména - o touze po domově, o lásce k vlasti. Nikdo z hrdinů o ní mnoho nemluví, každý ji však nosí v srdci. Obraz rodné vesnice splynul vystěhovalcům s představou rodné země a tu všichni vidí cíl své velké pouti světem. Starý Malina vracel se už kdysi domů, ale musel zpět, poněvadž tam nebyla pro něho

práce; zemřel pak daleko od vlasti. Zato Bureš se vrací do Prahy, již musel opustit pro účast na revoluci r. 1848, a navrací se i Kerholec a oba Karasové. Jen seržán Vosátka, typ českého člověka věčně zmítaného touhou po dobrodružstvích, mizí daleko ve světě. Nikdo z vystěhovalců se však neodrodil. I ve Vašku posilovali národní vědomí, poněvadž přišel z domova mlád a tedy i bez pevného základu. Tak zejména Bureš jej učil lásce k české literatuře a k dějinám a i jinak dbal o jeho duševní rozvoj. Je pochopitelné, že i tímto neokázalým vlastenectvím, které nás dojímá svou prostou pravdivostí a vroucností, posiloval za okupace Cirkus Humberto naše češství.

Cirkus Humberto je však i po umělecké stránce dílem vyrůstajícím z nejlepších tradic naší realistické prózy. Pozoruhodný je vypravěčský talent Bassův i jeho smělý rozběh k dílu velké koncepce a stavby, u Basse do té doby neobvyklý. Je to kronika nevšední umělecké kázně, nerozplývá se v nepodstatnostech, opomíjí nezávažné a netypické motivy a příběhy. Jen v závěru knihy - v dějích z pražského Varieté - pociťujeme určitou nepropracovanost, způsobenou tím, že autorovi bylo daleko bližší radostné prostředí cirkusu než varieté. Pozoruhodný je i jemný, láskyplný humor Bassův, avšak umělecká síla díla projevuje se především v kresbě postav. Román je jimi doslova přelidněn, vždyť už samo velké časové rozpětí děje si je vyžádalo, avšak nikdy nad nimi neztrácíme přehled, poněvadž jsou kresleny živě a výrazně a s tak velkým zaujetím a láskou, že se s nimi hned sbližujeme. I s těmi zcela malými episodními postavami, jako je na př. starý Moesecke, paní Hammerschmidtová, Krčmáříkovo děrko, bratří Breburdové nebo slavný komik Bimbam. Pracoval-li Bass dříve spíše jako figurkář, kreslil-li dříve žánrové postavičky, pak v Cirkusu Humberto vytvořil velké a pravdivé románové postavy. Jazyk románu je ryzí a věta přesná. Jen výjimečně použil Bass slangu, ač právě cirkusový slang je pověstný a autor jej dlouho studoval. Je tomu tak proto, aby nesnížil přístupnost a srozumitelnost díla i aby jazyková komika neodváděla od hlubšího pohledu na postavu.

Bassův Cirkus Humberto není z knih, na něž se zapomíná, ani není z děl, která se čtou jen jednou. Každé nové setkání s knihou přináší novou radost a nové poznání, poněvadž tuto vzácnou knihu psal - život. Život, složitý a bohatý, jejž Bass výborně znal a plným srdcem miloval. Bassův Cirkus Humberto je z knih, které už navždy zůstanou součástí našeho kulturního dědictví.

František Černý

[1] „A jedním z nejhezčích rysů této knihy je způsob, jakým je zdůrazňována práce a její význam pro všechny, kteří u cirkusu spolupracují. Jakého vypětí lidských sil je zapotřebí, aby cirkus zahájil, co námahy vyžaduje převezení cirkusového fundu s místa na místo a jaká dokonalá pracovní morálka musí být mezi cirkusovými pracovníky!“ (Z programu Cirkusu Humberto 1951)

Obsah

Část první 3

Část druhá 121

Část třetí 258

Část čtvrtá 393

BASSŮV CIRKUS HUMBERTO 509

ŽATVA
Svazek 35

Eduard Bass
CIRKUS HUMBERTO

Obálka a vazba Františka Tichého.

K vydání připravila dr. Jarmila Víšková.
Doslov napsal dr. František Černý.

Vydal jako svou 777. publikaci Československý spisovatel
v Praze roku 1955.
Odpovědný redaktor Vítězslav Kocourek

Z nové sazby gramondem písma Bodoni vytiskly
Brněnské knihtiskárny, n. p., základní závod v Brně.

Papír 222, 84 × 108, 80 g. AA 29,81, VA 30,27,
11.892/54, D-03822.

Náklad 30.000. 13/9. Čtrnácté vydání.

Brož. 20 Kčs, váz. 25 Kčs*

http://atheneum.zde.cz